

PG
2013
AL65
Vol. 30
1882

~Sbornik.
СБОРНИКЪ

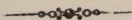
ОТДѢЛЕНІЯ РУССКАГО ЯЗЫКА И СЛОВЕСНОСТИ

ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

Akademiia nauk SSSR, Otdelenie
russkogo iazyka i slovesnosti,

30

ТОМЪ ТРИДЦАТЫЙ.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

Типографія Императорской Академіи*Наукъ.

(Вас. Остр., 9 лин., № 12.)

1882.

KRAUS REPRINT LTD.

Nendeln, Liechtenstein

1966

Напечатано по распоряженію Императорской Академіи Наукъ.
С.-Петербургъ, Іюнь. 1882 года.

Непремѣнный Секретарь, Академикъ *К. Веселовскій*.

Printed in Germany

Lessing-Druckerei — Wiesbaden

ОГЛАВЛЕНІЕ.

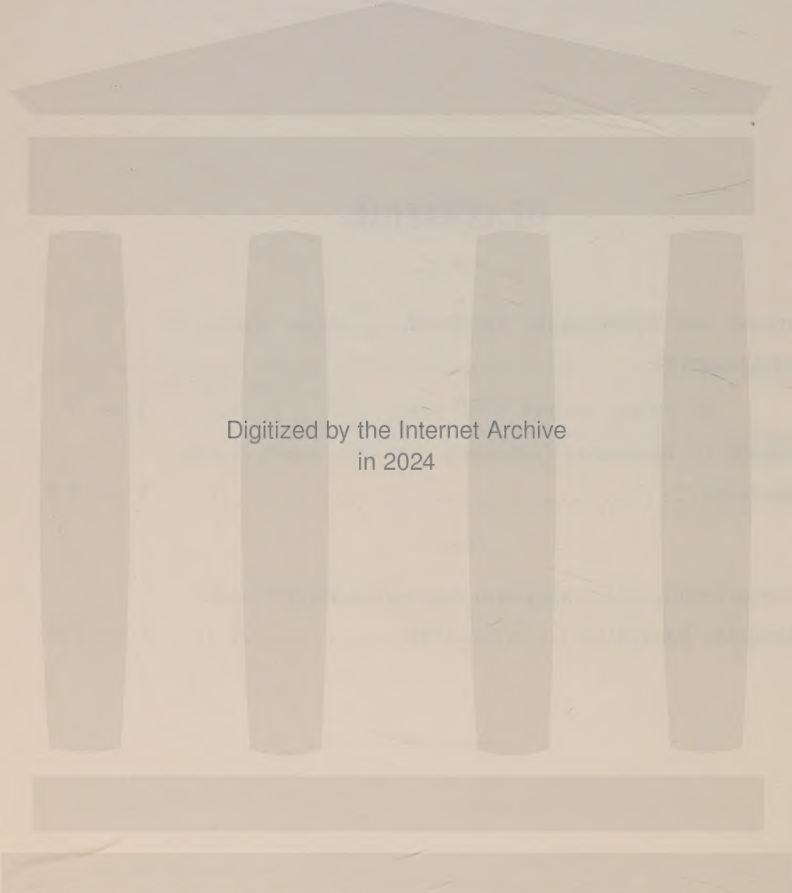

	СТРАН.
Извлеченія изъ протоколовъ Отдѣленія русскаго языка и словесности:	
За январь — май 1882 года.....	I — V
Приложеніе къ протоколу Отдѣленія русскаго языка и сло- весности.....	V — VII

Памятники Болгарскаго народнаго творчества. Выпускъ I-й.	
Собралъ Владиміръ Качановскій..... № 1.	1 — 598

Digitized by the Internet Archive
in 2024

ИЗВЛЕЧЕНІЯ ИЗЪ ПРОТОКОЛОВЪ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

ЗАСѢДАНІЯ ОТДѢЛЕНІЯ РУССКАГО ЯЗЫКА И СЛОВЕСНОСТИ.

(Январь — Май 1882 г.)

Академикъ И. В. Ягичъ прочелъ слѣдующую записку: «Для успѣшныхъ изслѣдованій по исторіи русскаго языка прежде всего желательно имѣть полныя критическія изданія важнѣйшихъ и древнѣйшихъ памятниковъ. Всѣмъ занимающимся этимъ предметомъ стало теперь яснымъ, что господствовавшій до сихъ поръ пріемъ, по которому издавались только отрывки различныхъ текстовъ, хотя бы изъ древнѣйшихъ памятниковъ, для цѣли научной, филологической, не пригоденъ. — Онъ можетъ удовлетворять историка литературы, но филологъ, внимательно слѣдящій за развитіемъ языка, начиная съ древнѣйшихъ письменныхъ памятниковъ, желаетъ дѣлать свои обобщенія и выводы только на основаніи полнаго существующаго матеріала, и стало быть нуждается не въ отрывкахъ изъ многихъ текстовъ, а въ полныхъ, точныхъ изданіяхъ древнѣйшихъ памятниковъ. Иначе выходитъ, что по поводу явленій, замѣченныхъ въ текстахъ XIII или XIV столѣтій, строятся гипотезы объ отношеніи перваго развитія русскихъ говоровъ къ этимъ позднимъ столѣтіямъ, тогда какъ нѣсколькими неизданными страницами памятниковъ XI вѣка можно засвидѣтельствовать существованіе тѣхъ же чертъ народныхъ говоровъ уже въ то время. — И такъ, полное изданіе древнѣйшихъ памятниковъ для филологической науки сравнительно важнѣе, чѣмъ множество отрывочныхъ указаній или извлеченій изъ текстовъ различныхъ временъ. Только въ той эпохѣ литературы, когда она изобилуетъ большимъ числомъ памятниковъ, повторяющимъ иногда одно и тоже, можно доволѣствоваться отрывочными указаніями. — Про

XI и XII столѣтія древне-русской письменности этого сказать нельзя. Число памятниковъ этихъ двухъ вѣковъ, вообще довольно ограниченное, будетъ еще скуднѣе, если дать предпочтеніе памятникамъ съ точно опредѣленными годами передъ тѣми, о времени которыхъ мы въ состояніи судить только по палеографическимъ, пока еще не очень надежнымъ, соображеніямъ. По этому мнѣ кажется дѣломъ достойнымъ II Отдѣленія Императорской Академіи Наукъ, *если оно возьметъ на себя полное изданіе древнѣйшихъ памятниковъ русской письменности, на первый случай памятниковъ XI и XII вѣка, съ точно опредѣленными годами ихъ написанія*, давая конечно до времени предпочтеніе памятникамъ *еще до сихъ поръ неизданнымъ*. — Укажу изъ XI вѣка на сборникъ 1076 года, на Минеи 1096 г., 1097 года, изъ XII-го — на Евангеліе Мстиславово и галицкое 1144 года, на Стихирарь 1157 года и т. д.

«Предлагая этотъ предметъ на обсужденіе II Отдѣленія, я позволяю себѣ указать на слѣдующія главныя начала, которыми могло бы руководствоваться Отдѣленіе при такомъ изданіи:

а) каждый памятникъ, изданіе котораго будетъ признано полезнымъ, печатать вполнѣ, т. е. все уцѣлѣвшее, съ соблюденіемъ всѣхъ палеографическихъ особенностей. Въ текстѣ не измѣнять ничего, обозначать даже строки отвѣсными чертами. — Подъ текстомъ, смотря по качеству памятниковъ, можно дѣлать критическія или объяснительныя примѣчанія;

б) къ каждому тексту прибавлять всегда словарь всѣхъ болѣе замѣчательныхъ выраженій, т. е. словъ съ фразами, и, гдѣ возможно, съ присоединеніемъ подлиннаго текста (если памятникъ переводный);

в) каждый томъ снабжать введеніемъ историко-литературнаго содержанія;

г) каждый памятникъ снабжать снимками для указанія его почерка;

е) желательно было бы, чтобъ такого рода предпріятіе носило какое либо общее заглавіе (напр. Древности русскаго языка, Древнерусская бібліотека, Древнѣйшіе памятники русской письменности, или что либо другое въ этомъ родѣ);

ф) сверхъ того было бы желательно, чтобы памятники издавались въ одномъ и томъ же форматѣ, однимъ шрифтомъ и т. п.

Отдѣленіе, вполнѣ одобряя предположенія И. В. Ягича, опредѣлило предоставить ему, совмѣстно съ А. Ф. Бычковымъ, при-

ступить, когда онъ найдетъ возможнымъ, къ приготовительнымъ для означенной цѣли работамъ.

Академикъ Я. К. Гротъ доложилъ, что такъ какъ изданіе сочиненій Державина скоро будетъ окончено, то возникаетъ вопросъ о сдачѣ множества полученныхъ имъ въ разное время и отъ разныхъ лицъ для этого изданія рукописныхъ матеріаловъ. Многихъ изъ этихъ лицъ уже нѣтъ въ живыхъ, мѣстопребываніе другихъ неизвѣстно, и потому онъ полагалъ, что всего цѣлесообразнѣе было бы переплести важнѣйшія изъ этихъ рукописей вмѣстѣ по извѣстнымъ отдѣламъ, и передать ихъ частію въ собственность, частію на временное храненіе въ Императорскую Публичную Библіотеку, гдѣ онѣ могутъ быть всего доступнѣе для тѣхъ, кто пожелаетъ съ ними ознакомиться. По одобреніи этого предположенія Отдѣленіемъ, А. Ф. Бычковъ, заявивъ, что Публичная Библіотека съ благодарностію имъ воспользуется, добавилъ, что это учрежденіе охотно приметъ на себя издержки, какія потребуются на переплеты Державинскихъ рукописей.

Академикъ И. В. Ягичъ довелъ до свѣдѣнія Отдѣленія, что занимающійся славянскою филологіею кандидатъ С.-Петербургскаго Университета Юрій Семеновичъ Анненковъ предлагаетъ напечатать въ *Сборникъ* сдѣлавшееся крайне рѣдкимъ сочиненіе Петра Хельчицкаго «*Git véry*», напечатанное въ 1521 году въ Южной Чехіи, при чемъ г. Анненковъ принимаетъ на себя и снабженіе текста какъ надлежащимъ историко-литературнымъ введеніемъ, такъ и параллелями изъ другихъ трудовъ Хельчицкаго. Прочитавъ вмѣстѣ съ тѣмъ составленное г. Анненковымъ описаніе находящагося въ его рукахъ экземпляра этой книги съ изложеніемъ самаго содержанія ея, академикъ Ягичъ объяснилъ, что по его мнѣнію новое изданіе труда Хельчицкаго было бы дѣломъ достойнымъ Отдѣленія и представляется тѣмъ менѣе затруднительнымъ, что сочиненіе это въ *Сборникъ* заняло бы сравнительно лишь незначительное мѣсто. Отдѣленіе, одобривъ это предположеніе, просило И. В. Ягича принять на себя наблюденіе за печатаніемъ памятника, а вмѣстѣ съ тѣмъ опредѣлило: записку г. Анненкова приложить къ протоколу.

Читано письмо г. Подвысоцкаго на имя академика Грота, въ которомъ, извѣщая о полученіи имъ обратно рукописи его словаря Архангельскаго нарѣчія, предлагаетъ представить проектъ собиранія на мѣстахъ матеріаловъ для составленія областныхъ словарей другихъ русскихъ нарѣчій. Положено просить г. Подвы-

соцкаго о доставленіи задуманнаго имъ проекта и виѣстѣ съ тѣмъ сообщить ему, что по приведеніи имъ въ окончательный видъ словаря Архангельскаго нарѣчія, Отдѣленіе готово напечатать оный на счетъ Академіи.

Читано прошеніе почетнаго корреспондента Императорской Публичной Библіотеки и комиссіонера библіотеки Академіи Наукъ г. Каратаева, въ которомъ онъ, представляя изданное имъ въ 1878 году «Описаніе славянорусскихъ книгъ, напечатанныхъ кирилловскими буквами», изъясняетъ, что намѣренъ приступить къ новому, значительно пополненному изданію означеннаго каталога. Въ этомъ изданіи имъ будутъ сообщены, по примѣру перваго выпуска, наиважнѣйшія предисловія и послѣловія описанныхъ книгъ, нѣкоторыя выписки изъ текста, для сличенія книгъ одного и того же содержанія, а также мѣста нахожденія книгъ и ихъ библіографія. Въ концѣ «описанія» будутъ помѣщены алфавитные указатели: книгъ, именъ, городовъ, монастырей и другихъ мѣстъ, гдѣ производилось печатаніе книгъ. Изданіе это, по соображенію г. Каратаева, займетъ приблизительно до 45-ти печатныхъ листовъ. Предпринимая нынѣ путешествіе для осмотра нѣкоторыхъ библіотекъ, г. Каратаевъ проситъ о напечатаніи предполагаемаго новаго изданія на средства Отдѣленія.

Отдѣленіе, находя трудъ г. Каратаева весьма полезнымъ и заслуживающимъ поддержки, опредѣлило предложеніе его принять съ тѣмъ, чтобы въ случаѣ, если при печатаніи каталога окажутся нужными какія либо измѣненія, оныя были бы сдѣланы по указаніямъ Отдѣленія.

Академикъ Гротъ передалъ на разсмотрѣніе сочленовъ доставленные г. Шейномъ 11 тетрадей вполне обработанныхъ имъ результатовъ его бѣлорусской командировки. Чтобы удобнѣе обсудить этотъ трудъ, Отдѣленіе опредѣлило пригласить г. Шейна для личныхъ объясненій въ слѣдующее засѣданіе Отдѣленія. По просмотрѣ означенныхъ рукописей, при взаимномъ обмѣнѣ мыслей, положено предоставить г. Шейну на основаніи высказанныхъ членами Отдѣленія замѣчаній приготовить эти матеріалы къ печати располагая пѣсни отдѣлами по родамъ ихъ (какъ напр. обрядныя, колядныя и т. п.), съ устраненіемъ тѣхъ, которыя уже были напечатаны и не представляютъ важныхъ отличій, и вообще съ возможнымъ соблюденіемъ правила: печатать только новое и дѣйствительно достойное вниманія.

Академикъ Гротъ прочелъ полученное имъ отъ Шведскаго ученаго г. Йэрне письмо съ нѣкоторыми поясненіями и дополненіями къ недавно напечатанной статьѣ: «Новыя свѣдѣнія о Котошихинѣ по шведскимъ источникамъ». Положено напечатать ихъ въ приложеніяхъ къ протоколу.

ПРИЛОЖЕНІЕ КЪ ПРОТОКОЛУ.

Авторъ шведской статьи о Котошихинѣ, получивъ отъ академика Грота нѣсколько оттисковъ русскаго текста ея, отозвался между прочимъ, что трудъ Ширрена объ источникахъ русской исторіи въ шведскихъ архивахъ былъ давно ему извѣстенъ и онъ имъ пользовался, но не упомянулъ о немъ потому, что хотѣлъ указать только на такія рукописи, которыя самъ видѣлъ. Ширрентъ часто почерпалъ свои свѣдѣнія изъ старыхъ архивныхъ каталоговъ XVII вѣка, а въ пожарѣ 1697 г. многіе изъ упоминаемыхъ въ этихъ каталогахъ матеріаловъ погибли, такъ что ихъ уже нигдѣ нельзя отыскать.

Особенно любопытно для г. Йэрне было удостовѣриться, что прошенія Котошихина къ королю и его совѣтникамъ сохранились. Собирая матеріалы для своей статьи, онъ напрасно искалъ ихъ; теперь же ему стало вполне ясно, какъ они исчезли. Покойный Готлундъ (лекторъ финскаго языка въ гельсингфорскомъ университетѣ) извѣстенъ въ шведскомъ государственномъ архивѣ своею недобросовѣстною привычкою присвоивать себѣ документы, когда за нимъ не довольно зорко наблюдали. Въ финляндскомъ архивѣ есть цѣлый отдѣлъ актовъ, носящій его имя и возникшій такимъ образомъ. Вѣроятно онъ и въ Петербургѣ доставилъ не мало писанныхъ по русски бумагъ и что онѣ теперь въ какомъ нибудь общественномъ учрежденіи ограждены отъ дальнѣйшаго расхищенія.

Матеріалы для изслѣдованій по шведской исторіи, говоритъ г. Йэрне, такъ богаты въ московскомъ архивѣ министерства иностранныхъ дѣлъ, что еще долгое время трудно будетъ исчерпать ихъ. Далѣе онъ не можетъ нахвалиться внимательностью, съ какою ему облегчаемы были его занятія въ этомъ архивѣ какъ самимъ директоромъ, такъ и другими служащими тутъ лицами. Относительно Котошихина сообщаетъ онъ слѣдующія выписки.

Котошихинъ въ Нарвѣ.

Шведскія дѣла: 1665 г. № 6 (Арх. древн. снош. Россіи съ Швеціей. *Связка 105*). Отправленъ былъ въ Швецію гонцомъ *Казанскаго приказа подъячій Михайло Прокофьевъ*. Память ему отъ Октября 27. Пришелъ въ Нарву *Ноября 21*. Поѣхалъ изъ Нарвы *Ноября 27*, черезъ Ингерманландію, Финляндію и пр. въ Стокгольмъ.

Изъ письма его къ Государю, *Нарва, Ноября 23*: «... Да мнѣ же, холопу твоему, вѣдомо учинилос подлинно, что измѣнникъ Гришка Каташихин пришелъ живетъ нынѣ в Ругодивѣ и ходитъ в немецкомъ платьѣ. И я, холопъ твой, посылалъ къ Ругодивскому генералу толмача Пимина Иванова, и с приставомъ приказывалъ не по одно время, чтобъ он, генералъ, исполняя вашу великого государя дружбу и любовь съ королевскимъ величествомъ, измѣнника Гришку Каташихина велѣлъ в Ругодивѣ поимать и сковавъ отослатъ къ вамъ великому государю. И толмачъ Пиминъ и приставъ мнѣ, холопу твоему, сказывали, что де они Ругодивскому генералу о измѣнникѣ Гришке говорили, и генералъ де имъ сказалъ, что онъ Гришка пришелъ в Ругодивъ тому недѣль съ шесть, и сказался ему что онъ на вашей великого государя службѣ взятъ былъ в полонъ под Шкловымъ, и былъ в полону у Польскаго короля, а изъ Польши ушелъ черезъ Немецкія земли и пришелъ в Ругодивъ, а сказался, что онъ идетъ къ вамъ великому государю. И онъ де генералъ, не вѣдая къ вамъ великому государю ево Гришкины измѣны, велѣлъ ево принятъ, и кормъ дати, и для ево наготы здѣлатъ немецкое платье. А нынѣ, по ево Гришкину челобит'ю, онъ генералъ отпускаетъ ево изъ Ругодива къ вамъ великому государю къ Москвѣ, и до рубежа посылаетъ с нимъ провожатыхъ. А естли онъ Гришка вскоре изъ Ругодива къ вамъ великому государю не поѣдетъ, и онъ де генералъ велитъ ево Гришку, сковавъ, отослатъ в Великіи Новгородъ. . . »

Тоже самое въ статейномъ его спискѣ послѣ пріѣзда изъ Швеціи (*ibid.*).

И въ *отпискахъ Новгородскихъ воеводъ къ государю* (Шв. дѣла 1665—1667), ни въ *столбцѣ объ отправленіи жителя Ионы Леонтьева* (Швед. дѣла 1667, № 4 въ св. 107; статейный списокъ этого гонца вѣроятно потерявъ) нѣтъ ничего о Котошихинѣ.

Данилъ Анастасіусъ.

Иб. Шведск. дѣла 1656 г., № 6. (Арх. древн. св. 77): Письмо на шведскомъ языкѣ къ фактору Новгородскому Адольфу Эберсу, подписанное: *Narfwen den 13 Martii 1656, Daniel Anastasius*. Раз-

ныя военныя и политическія извѣстія. Изъ письма явствуется, что этотъ Даніилъ Анастасіусъ съ Нарвскимъ генералъ-губернаторомъ, вѣроятно въ качествѣ толмача, путешествовалъ въ Ингерманландіи и Кареліи. Просить о *книгахъ*, которыя онъ, Даніилъ Анастасіусъ, въ 1652 г. оставилъ въ Москвѣ у покойнаго ротмистра Елофа Гуннарсона (Ryttmästar Elof Gunnarsson; Шведъ въ царской службѣ?).

Росписка Котошихина въ архивъ Каммеръ-Коллегіи въ Стокгольмѣ 21 мая 1666 года.

«Jahan Alexander Selickij *своею рукою подписалъ и сію отпись далъ*».

СБОРНИКЪ

ОТДѢЛЕНІЯ РУССКАГО ЯЗЫКА И СЛОВЕСНОСТИ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

Томъ XXX, № 1.

ПАМЯТНИКИ БОЛГАРСКАГО НАРОДНАГО ТВОРЧЕСТВА.

ВЫПУСКЪ I-й.

СБОРНИКЪ ЗАПАДНО-БОЛГАРСКИХЪ ПѢСЕНЪ

СЪ СЛОВАРЕМЪ

(ОКРУГИ: ВЕЛЕСКІЙ, ОХРИДСКІЙ, ДЖУМАЛИЙСКІЙ, МЕЛЬНИКСКІЙ, САМОКОВСКІЙ, КЮ-СТЕНДИЛЬ-БАНСКІЙ, ДУПНИЧСКІЙ, СОФІЙСКІЙ, РАДОМИРСКІЙ, ТРЕНСКІЙ (СЪ М. БРЕЗНИКОМЪ), ВРАНСКІЙ, ЛЕСКОВСКІЙ, ПИРОТСКІЙ, БЕРКОВИЧСКІЙ, БЪЛГРАДЧИЦКІЙ И ВРАНЧАНСКІЙ).

СОБРАЛЪ

ВЛАДИМИРЪ КАЧАНОВСКІЙ.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ

(Вас. Остр., 9 лин., № 12).

1882.

Напечатано по распоряженію Императорской Академіи Наукъ.
С.-Петербургъ. Май 1882 года.
Непремѣнный Секретарь, Академикъ *К. Веселовскій*.

ОГЛАВЛЕНИЕ.

	СТР.
Предисловіе.....	I—VI
I Народные болгарскіе обычаи.....	1
II Изъ рукописи XVIII в.....	22
III Изъ рукописи XVII — XVIII в., хранящейся въ библіотекѣ Рыльского монастыря подъ № 53.....	42

Пѣсни и сказанія апокрифическаго и миѣческаго характера; колядскія и хороводныя пѣсни.

№№

1. Какъ произошло различіе Славянскихъ языковъ? (г. Пиротъ, въ Сербскомъ княж.).....	69
2. Какъ отыскивали честный крестъ? (с. Бояна, Соф. окр.).....	—
3. Тоже (с. Великій Вербовникъ, Кюст.-Бан. окр.).....	72
4. О крещеніи Божича (І. Христа) (Джумал. окр.).....	—
5. Тоже (с. Рыла, Дупн. окр.).....	74
6. » (г. Радоміръ).....	75
7. «Стани Како, дай колако» (с. Вел. Вербовникъ).....	76
8. «Станянине Господине!» (с. Опій-цвѣтъ, Соф. окр.).....	—
9. Тоже (Македонія, Мельник. окр.).....	77
10. » (с. Суводоль, Соф. окр.).....	78
11. » (с. Суводоль, Соф. окр.).....	—
12. » (с. Суводоль, Соф. окр.).....	79
13. » (с. Скрино, Дупнич. окр.).....	80
14. » (с. Зимевецъ, Врач. окр. въ Старой планинѣ).....	—
15. Божія Матерь входитъ въ церковь, построенную Джелепъ- Неною (с. Кремиковци, Соф. окр.).....	—

№№	стр.
16. «Эй Коледе, Коледе!» (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	81
17. «Сестро Петро, Коледе!» (с. Скрино Дупн. окр.).....	82
18. Турки наследуютъ царство царя Константина (с. Браждебно, Соф. окр.).....	—
19. Тоже (с. Вершецъ, Берков. окр., въ Загорьи).....	84
20. Царь Стефанъ строитъ церкви (с. Челопечино, Соф. окр.)...	87
21. Царь съ золотыми волосами (Загорье, с. Котеновци, Берков. окр., близъ Вѣлградичскаго окр.).....	89
22. Зачатіе дитяти, у котораго въ одной рукѣ письмо, въ другой три золотыхъ яблока; на груди мѣсяцъ и на рамени солнце (с. Гушанци, Берков. окр. въ Загорьи) (не колядская)...	90
23. Конь Вироговъ опережаетъ ясное солнце (г. Радоміръ) (не колядская).....	92
24. Богословка (благословеніе); поется въ Рождественскіе Святки (с. Котеновци, Берков. окр. въ Загорьи).....	94
25. Богословка на повѣсмо (тамъ же) } въ Рожд.	96
26. Богословка на зерно (тамъ же) } Святки	—
27. Св. Іоаннъ Креститель пьетъ вино; ему прислуживаютъ св. Петка и Недѣля (с. Кремиковци, Соф. окр.).....	97
28. Св. Недѣля устроила пиръ (г. Радоміръ).....	—
29. Св. Іоаннъ Креститель затворяетъ небо, вслѣдствіе чего происходитъ на землѣ засуха, въ продолженіи девяти лѣтъ (Трен. окр. с. Бабица).....	98

Пѣсни на дни другихъ праздниковъ.

30. Въ Лазареву Субботу (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	99
31. На Пасху (Великъ-день) (с. Скрино, Дупн. окр.).....	—
32. При наступленіи весны (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	100
33. Тоже (г. Радоміръ).....	101
34. На Юрьевъ день (с. Кремиковци, Соф. окр.).....	—
35. Тоже (с. Невѣстино, Кюст. окр.).....	102
36. » (с. Опій-Цвѣтъ, Соф. окр.)... ..	103
37. » (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	104
38. На Юрьевъ день (необходимо заклатъ лinnenка въ этотъ день) (Загорье, с. Гушанци, Берк. окр.).....	105
39. На Вознесеніе Господне (обычай ходитъ въ гости по праздни-камъ (с. Котеновци, Берков. окр.).....	106
40. На Духовъ день (с. Кремиковци, Соф. окр.).....	109
41. Объ Авраамѣ и Исаакѣ (г. Радоміръ).....	110
42. Тоже (с. Жилинци, Кюстенд. окр.).....	112
43. Объ Іоаннѣ рыльскомъ (с. Невѣстино, Кюст. окр.).....	114
44. Св. Недѣля съ Архангеломъ Миханломъ строятъ изъ св. дере-ва мостъ и входятъ въ рай, (с. Жилинци, Кюст. окр.)...	116
45. «Прометна се Огняна Марія» (с. Жил. Кюст. окр.) } Хоровод-	117
46. Св. Ангелы возвращаютъ душу умершему един- } ственному у матери сыну (г. Радоміръ).....	118

	стр.
47. Чума «Дергина». (Врачан. окр. с. Дупни-верхъ, Турлаки)....	119
48. Хожденіе мертведа по бѣлому свѣту (Загорье, Берков. окр. с. Боровци).....	120
49. Вѣрованіе въ предсказанія календаря (оракула) (Заг. Берков. окр. с. Боровци).....	123
50. «Бугаринъ че царь да биде» (с. Жил. Кюст. окр.)	Хоро- 125
51. Бѣгство влюбленныхъ (с. Жил. Кюст. окр.)	вод- 126
52. Жестокость гайдука (тамъ же)	ныя 127
53. Подъ пляску медвѣдя (Загорье, г. Берковица).....	128

Пѣсни изъ семейнаго быта.

54. Раннее развитіе половыхъ стремленій (Македонія, с. Струга).	—
55. Споръ двухъ братьевъ изъ-за дѣвушки и выборъ послѣднего младшаго (г. Радоміръ).....	129
56. Дѣвушку беретъ въ жену юнакъ, переплывшій черезъ Дунай и принесшій оттуда яблоко «мерджанку» (Трен. окр. с. Бабица).....	130
57. Невѣста зоветъ своего милаго (г. Пиротъ).....	131
58. Невѣста цѣлуетъ руки свадебнымъ гостямъ (с. Кремиковци, Соф. окр.).....	—
59. Злобное отношеніе матери жениха къ невѣстѣ (Макед., Охрид. окр.).....	—
60. Тоже (Трен. окр. с. Бабица, близъ мѣстечка Брезника).....	133
61. Тоже (г. Дуница).....	134
62. «Девойче цвѣтѣ брадо» (г. Пиротъ).....	135
63. «Девойче стой на порте, а момчѣ шета по сокакъ» (г. Пиротъ)	136
64. Интимная связь дѣвушки съ холостякомъ (г. Пиротъ).....	—
65. Разспросы сестры у брата, любящаго дѣвушку, поповскую дочь (Трен. окр. с. Божица, на границѣ Вран. окр.).....	138
66. Жениха убиваютъ «кумъ и старойтя» (поется за свадебной трапезой) (с. Сливница, Соф. окр.).....	—
67. Разлука повобрачныхъ вскорѣ послѣ вѣнчанья (г. Радоміръ) (за свад. трапезой).....	141
68. Тоже (с. Скрино, Дупн. окр.) (свадеб.).....	143
69. » (с. Селиште, Джумал. окр.).....	144
70. » (Загорье, Берков. окр. с. Аджиска—Маала).....	147
71. » (Старая-Планина, Соф. окр. с. Зимевецъ (Турлаки).....	151
72. » (г. Радоміръ).....	152
73. » (с. Лешко, Джум. окр.).....	156
74. Мать одного дѣя женитъ сына, а другого хоронитъ его (г. Радоміръ) (свадебн.).....	157
75. Сестра влюблена въ молодца, а братья противъ этой ея любви (с. Сливница, Соф. окр.).....	158
76. Счастливая мать: родила 9 сыновей, воспитала ихъ и затѣмъ 2 пріпскала имъ хорошихъ женъ; въ домѣ солгасіе.....	161

№:	стр.
77. Недовольство невесты своимъ молодымъ (Трен. окр. с. Бабица, близъ м. Брезника).....	164
78. Смерть молодца отъ уроковъ (с. Скрино, Дупн. окр.).....	—
79. Тоже (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	165
80. Сговоръ дѣвушки съ молодымъ, безъ согласія ея родныхъ (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	166
81. Бѣгство жены съ своимъ любовникомъ (с. Богословци, Кюст. окр.).....	167
82. Измѣна жены мужу (г. Радоміръ).....	169
83. Выходъ за мужъ женщины, мужъ которой въ долгой отлучкѣ, считается великимъ несчастьемъ его рода.....	170
84. Тоже, (Македонія г. Паланка).....	173
85. Разговоръ дѣвушки Вардарки съ сокомомъ (с. Рыла, Дупн. окр.)	174
86. Одна сестра у 9 братьевъ (с. Сливница, Соф. окр.)..	175
87. Сестра любима девятью братьями, но ненавидима женою одного изъ нихъ (г. Радоміръ).....	179
88. Сестра любима двумя братьями, но ненавидима женою одного изъ нихъ (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	181
89. Тоже (Трен. окр. с. Бабица).....	184
90. Предотвращеніе любовной связи брата съ сестрою (тамъ-же).	186
91. Распредѣленіе подати (порѣза) въ деревнѣ (Заг., Берков. окр. с. Вершець).....	187
92. Споръ двухъ братьевъ объ имѣніи—собственно изъ-за шестокрылаго коня, сивыхъ «загаретъ» и сивыхъ соколовъ (г. Радоміръ).....	189
93. Споръ двухъ братьевъ изъ-за коня и сокола (Ппрот. окр. с. Нова Мала).....	194
94. Похвальба болгарина передъ евреями въ г. Солуни въ кофейнѣ, что онъ на своемъ борзомъ конѣ въ одинъ день отправится въ Царьградъ и обратно возвратится (Заг., Берков. окр. с. Гушанци)	196
95. Какъ Стояна избрали въ старшину надъ обозомъ въ 500 возовъ (изъ караваннаго обычая) (с. Столянкъ, Соф. окр.).....	201
96. Заключеніе условій (с. Жилинци, Кюст. окр.)	204
97. Златокрылая утица помогаетъ юнаку Смилянцу прінскать двухъ сноховъ-«близнакнѣ» для двоихъ своихъ сыновей-близнецовъ (с. Бабица, Трен. окр.)..	205
98. Храмовой праздникъ въ селѣ (Заг. Берков. окр. с. Гушанци).	208
99. Неопредѣленнаго содержанія (Макед. Велескій окр.).....	—
100. «Попей ми слуго» (застольная пѣсня) (с. Кремиковци, Соф. окр.)	209
101. Тоже «Еребичѣнце, Преперичѣнце» (г. Паланка въ Макед.) ..	—
102. Бавъ Стефанъ строитъ церкви (Макед. село Влаи, Мельник окр.).....	210
103. Горестное воспоминаніе о Бѣлградѣ (г. Радом.).....	211
104. Поединокъ пастуха Стояна съ медвѣдемъ; его спасаетъ кучка (сучка) Спиджирлика (г. Радоміръ).....	—

Историческія—Юнація пѣсни и сказанія.

№№	стр.
105. Чтò способствовало усиленію Русскаго царя (<i>легенда</i>) (г. Ра- домірь).....	213
106. Царь Петръ (болгарскій) справляетъ свадьбу (с. Суводоль, Соф. окр.).....	214
107. Царь Асѣнь (болгарскій) настигаетъ Турокъ, плѣннвшихъ его жену и сына (<i>тамъ же</i>).....	—
108. Турки завоевываютъ Болгарію; царь Асѣнь убѣгаетъ съ од- ною женщиною въ Россію; женитьба его сына на дочери Русскаго царя (с. Быстрица, Соф. окр.) (<i>преданіе</i>).....	215
109. Воевода Гедіанъ и царь Іоанъ Шиманъ (Джумал. окр.)....	218
110. Тоже (с. Рыла, Дупн. окр.).....	219
111. Преданіе о занятіи Турками Болгаріи (Пиротскій окр., Суково)	221
112. Сонъ Могленской королевы; убіеніе Турками его мужа—Мо- гленскаго короля; женитьба ихъ сына Павла юнака (г. Ра- домірь).....	222
113. Рожденіе у властии Θεодоры «самотворнаго» дитяти Іоанна, который былъ брошенъ царемъ Константиномъ въ темницу, а затѣмъ наследовалъ его царство (с. Жилинци, Кюст. окр.)	226
114. Дитя Маріи наследуетъ Маріино царство (Загорье, Берков. окр. с. Чипоровци,—Турлаки).....	231
115. Какъ царь Константинъ убѣжалъ изъ Кюстендила (с. Вел. Вербовникъ, Дупн. окр.).....	234
116. Послѣдняго болгарскаго царя Константина убилъ арапинъ, а не турокъ; значеніе этого факта (г. Радомірь).....	234
117. Черный Арапинъ убиваетъ царя Константина, при посредствѣ старой бабы (г. Рыла, Дупн. окр.).....	235
118. Король Степанъ женитъ двухъ сыновей-близнецовъ на двухъ сестрахъ-«близнакиняхъ» (Заг. с. Вершецъ, Берков. окр.) (<i>за- писана однимъ бомар. юношею</i>).....	236
119. Женитьба Мисирскаго короля (с. Сливница, Соф. окр.).....	237
120. Постройка крѣпости королемъ Вукашиномъ (Трен. окр. с. Ба- бица).....	248
121. Тоже (с. Василевци, Соф. окр.).....	251
122. Король Вукашинъ заключаетъ въ темницу двухъ родныхъ братьевъ (с. Вербá, Радом. окр.)....	255
123. Царь Капетанъ (=Вукашинъ) заключаетъ въ темницу двухъ родныхъ братьевъ (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	257
124. МАРКО КРАЛЕВИЧЪ спасаетъ дочь царя Константина и Еле- ны отъ чернаго арапина (с. Верба, Радом. окр.).....	260
125. Качанскій кадія (судья) присуждаетъ дѣвушку въ невѣсту Николаю, королю «отъ Кралѣва», руки которой добивались Марко Кралевичъ и Янко «отъ Косова» (Трен. окр. с. Ба- бица).....	264
126. Марко Кралевичъ освобождаетъ молодыхъ женщинъ и мужчинъ, взятыхъ въ плѣнъ турками (с. Враждебно, Соф. окр.).....	265

№№	стр.
127. Тоже (г. Радоміръ).....	266
128. » (с. Василевци, Соф. окр.).....	268
129. » (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	270
130. Женидба Марка Кралевица (Трен. окр. с. Бабица).....	271
131. Алватаръ воевода уводитъ жену Марка Кралевица; Марко убиваетъ его (с. Скрино, Дун. окр.).....	278
132. Марка Кралевица ищетъ его мать (с. Суводоль, Соф. окр.)...	280
133. Тоже (Трен. окр. с. Бабица).....	289
134. Марко убиваетъ Динче Арнауце, ограбившаго его «дворы» (г. Радоміръ).....	291
135. Тоже (Вран. окр. с. Мачкатица).....	294
136. Янко юнакъ освобождаетъ Марка Кралевица, взятаго въ плѣнь турками въ Охридъ (Радом. окр. с. Вербѣ).....	—
137. Король Вукашинъ не зоветъ на пиръ Марка Кралевица и Грую-дитя (с. Вербѣ, Радом. окр.).....	296
138. Марко отыскиваетъ своего брата Андрея. (Загорье, Берков. окр., с. Чипоровци,—Турлаки).....	299
139. Тоже. (Трен. окр. с. Бабица).....	305
140. » (тамъ же).....	307
141. » (с. Батеновци, Радом. окр.).....	310
142. Смерть Андрея, брата Маркова (Вран. окр. с. Мачкатица)...	313
143. Марко (Кралевиць) присуждаетъ взять дѣвушку тому изъ юнаковъ, который принесетъ изъ-за Дуная дафиново дерево (с. Сеславци, Соф. окр.).....	316
144. Похвальба мадьярскаго короля: убіеніе его Маркомъ Кралевицемъ (с. Суводоль, Соф. окр.).....	318
145. Тоже (г. Кюстендиль).....	321
146. » (с. Олій-Цвѣтъ, Соф. окр.).....	324
147. Разграбленіе «дворовъ» Марка Кралевица Филиппомъ мадьяриномъ (м. Брезникъ).....	327
148. Прогулка 7 юнаковъ; одного изъ нихъ Секулу-дитя схватываетъ триглавая змѣя; освободить его не могутъ его сотоварищи, а освобождаютъ вилы-самовилы (<i>Приведены имена вилы</i>) (Соф. окр. с. Суводоль).....	329
149. Марко Кралевиць празднуетъ Юрьевъ день (Вран. окр., с. Черна-Трава).....	336
150. Марко Кралевиць въ числѣ сватовъ у юнака Полугуна Спечена (Загорье, Берков. окр. с. Чипоровци,—Турлаки)....	338
151. Марко Кралевиць вѣроломнымъ образомъ убиваетъ юнака болѣе сильнаго, чѣмъ онъ—дитя Дукатинче (г. Радоміръ)...	341
152. Тоже (Трен. окр. с. Бабица).....	345
153. » (с. Панчерево, Джумалійскій окр.).....	347
154. » (Трен. окр. с. Бабица).....	348
155. » (Загорье, Берков. окр. с. Вершець).....	351
156. Марко Кралевиць вѣроломнымъ образомъ убиваетъ юнака—дитя, семи мѣсяцевъ, пѣющаго коня, семи мѣсяцевъ (г. Радоміръ).....	355

157. Марко Кралевичъ захватываетъ Япка «отъ Косова» въ плѣнъ и затѣмъ освобождаетъ его (Трен. окр. с. Бабица).....	356
158. Янко «отъ Косова» уводитъ жену Маркову Ирину; Марко убиваетъ его; освобождаетъ свою жену; смерть матери и сестры Марка отъ радости (с. Рыла, Душ. окр.).....	359
159. Белѣ юнакъ увелъ жену Марка Кралевича (с. Чепинци, Соф. окр.)	366
160. Марко Кралевичъ въ испугѣ (Вран. окр. с. Мачкатица).....	368
161. Похвальба латинскаго дуки (дожа) Радоа; убѣненіе его Маркомъ юнакомъ (тамъ же).....	371
162. Марко Кралевичъ уничтожаетъ еврейскую аренду на св. Горѣ (Радош. окр. с. Вербá).....	373
163. Марко убиваетъ триглавую змію, вредившую жителямъ (с. Челопечино, Соф. окр.).....	375
164. Марко Кралевичъ строить церкви, безъ спроса турокъ; вслѣдствіе чего навлекаетъ на себя злобу султана, который приказываетъ схватить его (с. Суводоль, Соф. окр.).....	377
165. Тоже (Трен. окр. с. Бабица).....	386
166. » (Вран. окр. с. Мачкатица).....	390
167. По порученію Гины Латинина, Марка захватываютъ въ плѣнъ (с. Лешко, Джум. окр.).....	392
168. Марко Кралевичъ убиваетъ Мусу кеседжію (Трен. окр. с. Бабица).....	—
169. Марко въ Адрианопольской темницѣ; его бой съ чернымъ арапиномъ (с. Чепинци, Соф. окр.).....	394
170. Марко Кралевичъ убиваетъ дѣвушку Арватку (Трен. окр., с. Бабица).....	399
171. Въ поминъ ей Марко строить церкви (Трен. окр. с. Баба)...	403
172. Марко Кралевичъ убиваетъ Крипу самовилу (Трен. окр., с. Бабица).....	404
173. Чудесное сѣмя двухъ золотыхъ яблокъ, данныхъ Марку юнаку дѣвушкою (с. Ястребецъ, бывшее въ Вран. окр., нынѣ въ Арнаутлукъ (Албаніи).....	406
174. Татары, посланные матерью Марка юнака, освобождаютъ его отъ янычаръ-турокъ (Лесков. окр. (въ Сербіи), с. Рѣвниште). 407	
175. Сонъ королевы Милицы (с. Жилинци, Кюст. окр.).....	408
176. Султанъ Муратъ вызываетъ на бой сербскаго князя Лазаря; полное пораженіе Сербовъ (с. Вербá, Радош. окр.).....	409
177. Косовскій бой (<i>цѣльная эпопея</i>) (Самоков. окр.).....	413
178. Прекращеніе общенія между юнаками, послѣ Косовской битвы (Трен. окр. с. Бабица).....	431
179. Женитьба МИЛОША ЮНАКА на Маріѣ «Вѣлоградкѣ» (Трен. окр. с. Бабица).....	432
180. Смерть Милоша юнака на Косовомъ полѣ (с. Селиште, Джум. окр., въ Макед.).....	436
181. МОМЧИЛО—юнакъ задолжался (г. Радоміръ).....	439
182. Жена Момчила юнака измѣнница; ее за измѣну наказываетъ самъ мужъ (тамъ же).....	443

183. Жена Момчила спозналась съ Релсей Крылатицей, который, съ ея помощью, убиваетъ юнака Момчила (Трен. окр. с. Бабица)	446
184. Груя—юнакъ убиваетъ Момчила—юнака и его жену Милицу. (Трен. окр. с. Бабица)	450
185. ДОЙЧИНЪ «боленъ юнакъ» поражаетъ черного арапина, повелѣвавшего въ г. Солуни (с. Жилищи Кюст. окр.)	452
186. Дойчинъ «боленъ юнакъ» поражаетъ Арапина, повелѣвавшего въ г. Будимъ (Трен. окр. с. Бабица)	456
187. Тоже (г. Радоміръ)	460
188. Тоже—(съ перемѣной имени Дойчина на Демьяна) (г. Радоміръ)	461
189. Визирь Тодоръ поручаетъ Лютицъ Богдану доставить ему жену и коня легенскаго короля и ключи отъ города Легена (с. Сливница, Соф. окр.)	466
190. Страхила, страшный воевода; смерть его (с. Бобошево, Дупнич. окр.)	469
191. Груя—юнакъ получаетъ дѣвушку Виду на пиру у юнака Янка «отъ Косова» (с. Студеница, Самоков. окр.)	471
192. Жена Груи юнака измѣнница; (с. Верба, Радом. окр.)	473
193. Груица—юнакъ освобождаетъ дѣвушку отъ арапина (хоро-водная) (с. Бобошево, Дупн. окр.)	476
194. Женидба Янкола-зеленъ-гора (с. Панчерево, Джумал. окр.)	478
195. Жена юнака Янка взята въ турецкій плѣнъ (с. Драгоданъ, Дупнич. окр.)	480
196. Янко—юнакъ схватываетъ хитростью юнака Ивана Поповича (Трен. окр. с. Божица, на границѣ Вран. окр.)	482
197. Женидба Θεодора—юнака (Трен. окр. с. Бабица)	484
198. Женидба Ивана Черногорца (Черноевича) (тамъ же)	488
199. Похвальба бана Петра (Загорье, Берков. окр. село Килсура)	491
200. Банъ Петровитинъ успѣшно дѣйствуетъ въ пользу раи, при султанѣ Муратѣ (с. Бутунѣцъ, Соф. окр.)	492
201. Туре Арнауце грабятъ дворъ бана и уводятъ его жену; банъ настигаетъ его и убиваетъ (г. Радоміръ)	504
202. Невыполненіе юнакомъ Иваномъ своего намѣренія (Трен. окр. с. Бабица)	506
203. Черный арапинъ убиваетъ бана баръяетара (с. Сливница Соф. окр.)	507
204. Дѣвушка воевода (Макед., Велескій окр.)	508
205. Тоже (г. Радоміръ)	509
206. Турецкіе жандармы отыскиваютъ гайдука Милена (тамъ же)	510
207. Разспросы турокъ про гайдуковъ (Макед. Солун. окр., городъ Девгелія)	512
208. Вѣроломный поступокъ турокъ съ молодымъ Димитріемъ (с. Столникъ, Орхан. округъ)	513
209. Послѣдствія похвальбы раи передъ турками (с. Суводолъ, Соф. окр.)	515
210. Вѣгство раба и рабыни изъ турецкаго рабства (Трен. окр. с. Бабица)	517

ММ	СТР.
211. Турецкая расправа съ Димитріемъ, построившимъ укрѣпленіе для своей защиты отъ села Кунина (с. Слатино, Берков. окр., Загорье).....	518
212. Расправа юнака Никола съ Идрисъ-бегомъ (г. Радоміръ)....	520
213. Бракъ (христіанна) сына Будимскаго короля съ дочерью впазиря (нельзя смотреть на лицо новобрачной) (Трен. окр. с. Бабица).....	522
214. Турецкій способъ умирать возмущившуюся раю (Макед. Охрид. окр.).....	523
215. Турецкіе жандармы отыскиваютъ Дима джеленна, семь лѣтъ не платившаго бѣгпка (с. Рыла, Дунп. окр.).....	529
216. Руснакъ король Степанъ попался въ плѣнъ султану Бреязизу; онъ притворно принимаетъ мусульманство и вмѣстѣ съ тѣмъ получаетъ руку дочери султана; затѣмъ, онъ убѣждаетъ послѣднюю принять христіанство, и вмѣстѣ убѣгаютъ въ Россію къ царю Александру (г. Радоміръ)	531
217. Чудо надъ англійскимъ царемъ (Загорье, Берков. окр. с. Вершець).....	540
218. Сербинъ юнакъ поражаетъ арапина (с. Жабленъ, Радом. окр.)	543
219. Сравненіе Сербскаго войска съ Русскимъ (с. Бобошево, Дунп. окр.).....	546
220. Изъ войны Турокъ противъ Сербовъ (Трен. окр., с. Баба)...	547
221. Какъ болгаринъ одержалъ верхъ надъ туркомъ (Соф. окр. с. Бояна).....	548
222. Генераль Киша измѣнически передалъ Туркамъ мадыарскій лагерь (Загорье, Берков. окр., с. Чипоровци,—Турлаки)..	551
223. Сказка про богача и сына бѣдняка, наслѣдовавшаго все имѣніе перваго, по Божьей волѣ (с. Невѣстино, Кост. окр.)...	552
224. Нѣсколько пословицъ.....	554
225. Прибавленіе.....	555
СЛОВАРЬ съ предварительнымъ замѣчаніемъ къ нему. . .	559

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Употребленное собирателемъ въ заглавіи названіе «Западно-болгарскихъ» не можетъ быть осуждаемо и недолжно быть понимаемо такъ, будто онъ желаетъ внести дробленіе въ единый Болгарскій народъ. Не можетъ быть оспариваемо положеніе, что разница между восточною и западною частью Болгаріи существуетъ. Западная часть должна обратить на себя вниманіе того, кто бы пожелалъ уяснить себѣ выдѣленіе Сербскаго нарѣчія изъ Старославянскаго языка. Вопросъ о выдѣленіи Сербскаго нарѣчія не новъ: извѣстны прекрасныя соображенія профессора Харьковскаго университета г. Потебни въ книгѣ: «Къ исторіи звуковъ Русскаго языка» и проф. Ягича въ статьѣ «*Podmladjena vokalizacija*», помѣщенной въ IX-ой книги *Rad-a* Югославянской академіи. Кромѣ того, терминъ «западная часть Болгарскаго народа» не новъ; онъ имѣетъ свое историческое основаніе. Составитель сказанія «о перенесеніи мощей св. Іоанна пустынножителя Рылскаго изъ Тернова въ Рылскій монастырь» Владиславъ грамматикъ (родомъ сербъ)¹⁾, не смотря на то,

---

¹⁾ Владиславъ грамматикъ свое сказаніе прибавилъ къ житію сего святаго, составленному Терновскимъ патріархомъ Евѣиміемъ, какъ видно изъ заглавія: «житіе и жизнь преподобнаго ѿца нашего іоанна рылскаго. въ немъ же и како прѣнесень бы въ тръновъ. Съписано еуѣиміемъ патріархомъ тръновскимъ.

Христа и 2) «мѣченіе великомѣченика георгіа»;¹⁾ послѣднее апокрифическаго характера.

При составленіи этого сборника болгарскихъ пѣсенъ, собиратель, главнымъ образомъ, имѣлъ въ виду его филологическое значеніе, какъ матеріала для ознакомленія съ языкомъ западной части Болгаръ, смежной съ Сербскимъ племенемъ, народныхъ памятниковъ коей до сего времени никто не собиралъ. Сколько позволяютъ рамки предисловія, отмѣчаемъ главнѣйшія особенности языка собранныхъ мною матеріаловъ.

Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ можно еще теперь слышать старо-славянское употребленіе глухихъ *ъ* и *ь*, какъ два совершенно отличныхъ звука; но въ тоже время существуютъ и примѣры смѣшенія ихъ.

ъ слышится передъ плавными и послѣ плавныхъ: *слѣнце* и *сѣлнце*.

ъ переходитъ въ *о* (въ концѣ слова), какъ въ древне-русскихъ памятникахъ, независимо отъ вліянія присоединяемаго члена *тъ*, *та*, *то*: *огино* (=огнь) и *т. п.*; примѣръ того же изъ болгарскихъ памятниковъ: *стѣпо* (мѣч. Георгіа), *живото* (1 слово на магесницы), за *живото* (*ibid.*), *хлѣбо* (слово ради немилостиваго петра)».

ж, какъ выше замѣчено, произносится какъ *а*, *о*, *ъ*, *и*, *у*: *сѣбота* (=сѣбота), *мѣчити* (=мѣчити), *да бѣде* (=да бѣдетъ), *мѣшки* (=мѣжскъ), *биде* (=бѣдетъ), *субота* (=сѣбота).

а какъ *е*: *ягне*.

и *вм. а* (въ союзѣ).

ѣ *вм. е*: *ѣшь*=*кште*.

е *вм. а*, или *вѣрнѣ ѣ* *вм. а* (по старослав. правописанію *ѣ* послѣ *р*) въ словѣ «трѣва»; такъ это слово пишется и въ Зографскомъ евангеліи.

Есть мѣстности, гдѣ сохраняется старо-славянское *жд*, и въ

---

¹⁾ Одинъ такой болгарскій памятникъ, XVII в., хранящійся въ Люблянско-й библіотекѣ въ числѣ рукописей извѣстнаго слависта Копитара, описанъ В. В. Ламанскимъ въ статьѣ «Непорѣшенный вопросъ», помѣщенной въ Ж. М. Н. Просв. за 1868 г.

тоже время есть мѣстности, гдѣ жд=дж и дь (=дж): рождена, роджена и родьена.

старо-славянское шт=шт и щ: шта (хощѣ), щешь, штерка и щерка.

ч=ч=т и к: вече (больше), ветье и веке и т. п.

х переходитъ въ с въ словѣ: стели, нестели=хтѣли=хотѣли.

л послѣ губныхъ употребляется и неупотребляется; интересна замѣна его ь-ромъ, какъ и въ Супрасльской рукописи: земля, заробьень и т. п.

в вм. м: вногу, вногу (=много, многу) и др.

Употребленіе члена ть, та, то не повсюду въ одинаковой степени распространено. Паденіе формъ также не во всѣхъ послѣженныхъ мною мѣстностяхъ одинаково полное.

Въ Вранскомъ округѣ, на границѣ Лесковского округа, въ такъ называемомъ Дервенѣ собиратель слышалъ случай употребленія достигабельнаго наклоненія: стаде, стала бѣгаты. (См. Сборн. № 142 стихи 86 и 89).

Система удареній различна въ разныхъ мѣстностяхъ и представляетъ довольно интересные факты. Собиратель отмѣчалъ удареніе; если гдѣ не отмѣчены ударенія, то это условлено было тѣмъ, что при скоромъ записываніи онъ не поставилъ ихъ, въ самый моментъ записанія народнаго памятника.

Для составленія болгарскаго словаря въ этомъ собраніи памятниковъ болгарскаго творчества, много матеріала, который можетъ быть пополненъ находящимся у него рукописнымъ собраніемъ словъ, въ которомъ по мѣрѣ возможности отмѣчены и провинціализмы.

Кромѣ филологическаго значенія, это собраніе можетъ имѣть и литературное значеніе. А. Н. Пылинъ въ своей «исторіи славянскихъ литературъ» 1879 г. говоритъ между прочимъ, что «историческій періодъ болгарскаго царства, кажется, совершенно забытъ въ болгарскомъ эпосѣ. Самыя старыя пѣсни вспоминаютъ только о кралѣ Шишманѣ, послѣднемъ царѣ болгарскаго царства» (стр. 132). Подобное заявленіе основывалось на доселѣ извѣст-

ныхъ сборникахъ болгарскихъ пѣсенъ. Въ мой сборникъ вошло нѣсколько такихъ старыхъ пѣсенъ изъ древнѣйшаго періода исторіи болгарскаго народа: о царѣ Петрѣ (№ 106), о царѣ Асенѣ (№№ 107, 108), о Могленскомъ королѣ (№. 112), о Мисирскомъ королѣ (№ 119) и о царѣ Іоаннѣ Шишманѣ (№ 109). Юнаки, воспѣваемые въ собранныхъ мною пѣсняхъ, слѣдующіе: Марко Кралевицъ, братъ его Андрей, Подугунъ Спечень, Милошъ, Янко, Дойчинъ, Момчило, Груя, Секула, дитя Дукатинче, дитя семи мѣсяцевъ, Динче Арнауце. Это все личности времени покоренія Болгаріи и Сербіи Турками.

Послѣ этого, слѣдуетъ признать невѣрнымъ мнѣніе А. Н. Пыпина, что болгарскій эпосъ слилъ всѣ періоды своего развитія въ одинъ, и герои его всѣ почти гайдуки (ibid. стр. 133), которое заимствованномъ изъ изслѣдованія г. Безсонова о болгарскомъ эпосѣ. Въ своемъ изслѣдованіи «Болгарскій эпосъ», предпосланномъ изданію болгарскихъ пѣсенъ, г. Безсоновъ говоритъ, что «не зная сербскаго эпоса, мы не поймемъ болгарскаго, ибо въ первомъ только мы встрѣчаемъ древнѣйшіе эпическіе мотивы, въ первомъ только встрѣчаемъ мы въ ясномъ свѣтѣ тѣхъ героевъ, о которыхъ у Болгаръ сохранилось большею частью только смутное и большею частью уже искаженное воспоминаніе.....» Нѣкоторые факты, опровергающіе это мнѣніе можно найти въ моемъ сборникѣ; а еще больше можно найти въ народной памяти: я встрѣчалъ пѣвцовъ болгаръ, знавшихъ по 200—300 пѣсенъ, какъ напр. Жета Илковъ въ селѣ Суводолѣ, Соф. округа и другіе.

Наконецъ, считаю нужнымъ сказать слова два о распредѣленіи пѣсенъ въ моемъ собраніи. Я счелъ излишнимъ дѣлать мелкія подраздѣленія, которыми богатъ особенно «Сборникъ Болгарскихъ пѣсенъ братьевъ Миладиновыхъ», и ограничился лишь общимъ дѣленіемъ. (См. оглав.).

Въ Загребѣ, 1 (13) Іюня 1880 г.

Владиміръ Качановскій.

І.

НАРОДНЫЕ ОБЫЧАИ.

«Сборнику» пѣсенъ предпошлемъ краткій очеркъ жизни болгарина съ колыбели и до могилы.

Въ настоящее время болгаринъ еще дитя природы, которую онъ почти что обожаетъ, такъ какъ вліяніямъ ея не можетъ ничего своего противопоставить, съ цѣлью ли улучшить это доброе вліяніе природы, или напротивъ ослабить вредоносное. Еще до настоящаго времени видимъ у него патріархальные обычаи, которые своею патріархальностью заставляютъ обратить на нихъ вниманіе.

Прежде всего, слѣдуетъ отмѣтить твердое вѣрованіе болгарина въ Высшее Существо — Бога, на Котораго онъ всегда и во всякомъ случаѣ возлагаетъ свое упованіе: придетъ ли, напр., въ городъ продать, что Богъ послалъ, онъ ставитъ свой товаръ на рыночной площади и два раза осеняетъ себя крестнымъ знаменіемъ, приговаривая: «Богъ ми помози!»

Тоже твердое вѣрованіе въ Бога, подателя всего добраго человѣку проглядываетъ во всѣхъ праздникахъ, чтимыхъ болгаринами съ замѣчательнымъ уваженіемъ. Подтвержденіе тому увидимъ въ перечнѣ этихъ праздниковъ, къ которому и переходимъ.

Слѣдую естественному порядку развитія праздниковъ у первобытнаго человѣка, необходимо было бы начать съ весеннихъ; но такъ какъ у современныхъ Болгаръ въ эти праздники привнесено очень много христіанскаго элемента и эти праздники приурочены къ христіанскому календарю, то будетъ удобнѣе слѣдовать новому порядку. Начнемъ съ «Коляды.»

Какъ понимается «Коляда» у Болгаръ? Одинъ слѣпецъ изъ Македоніи, Мельникскаго округа, села Влаи объяснялъ мнѣ возникновеніе «Коляды» и «Сурова»¹⁾ слѣдующимъ образомъ: «12,000 убитыхъ Иродомъ младенцевъ были воскрешены Божьей волею — Его ангеломъ; воскрешенные головы проговорили: «Стани Коледе, Коледе!» Съ того времени, въ воспоминаванье объ этомъ событіи, православные христіане творять «Коляду» и «Сурова».»

Совершенно противоположное объясненіе, съ нѣкоторымъ мифическимъ оттѣнкомъ, представляетъ слѣдующее народное вѣрованіе, сообщенное мнѣ однимъ дряхлымъ болгарскимъ монахомъ въ Суковскомъ монастырѣ, что въ Пиротскомъ округѣ: «былъ царь, по имени Коледа, отъ котораго получилъ свое названіе праздникъ «Коляда».» Но какъ это произошло? мнѣ тотъ священникъ не могъ объяснить. Личность этого царя Коляды вообще темно представляется; народное преданіе говоритъ только — сказалъ монахъ —, если кто на «Коляду» играетъ «хоро» (хороводъ), тотъ не сѣчетъ этого царя Коляду, а кто неиграетъ, тотъ его сѣчетъ».

Въ мѣстностяхъ, прилежащихъ къ границѣ Сербскаго племени «Коляда» извѣстна подъ названіемъ «Бадняго вечера». И вотъ отъ чего произошло такое названіе. На «Бѣдни вечеръ» (по болгарскому произношенію) очень важную роль играетъ баднякъ. — Баднякъ — это дерево. Дѣло такъ происходитъ: срубятъ въ лѣсу дерево и, не очистивъ отъ вѣтвей и сучьевъ, при-

---

¹⁾ Время съ 1-го дня Нового года по 6 Января — праздникъ Богоявленія носитъ названіе «Сурова».

таскиваютъ въ хижину; здѣсь обрубываютъ вѣтви и сучья и пробуравливаютъ въ стволѣ дыру; затѣмъ кладутъ по срединѣ хижины, перпендикулярно по отношенію къ стоящему противъ него человѣку; въ отверстіе кладутъ кудель, которую каждый членъ семьи долженъ не множко попрясть: начинается хозяйинъ дома. Затѣмъ, бадняку даютъ положеніе нѣсколько косвенное, и въ дыру кладутъ медъ, масло и тѣсто. Послѣ того, отложивъ баднякъ въ сторону, принимаются за ужинъ. Ужинъ готовятъ съ нѣкоторыми непремѣнными приправами, имѣющими особенное значеніе. Кушанье, когда оно поставлено на столъ (тарпезу), имѣющій круглую форму, въ кругъ коего усядется вся семья, хозяйка дома прежде всего обсыпаетъ кукурузой и затѣмъ всякому участвующему въ трапезѣ даетъ кусочекъ чесноку (бѣли лукъ-по болг.). Всякій долженъ отвѣдать чесноку¹⁾ для того, чтобы быть здоровымъ; кукурузу (на другой день) даютъ ѣсть курицамъ съ тѣмъ, чтобы онѣ несли яйца. (Такъ въ с. Копривштицѣ, Пирот. окр.). Въ Радомірскомъ округѣ въ селахъ существуетъ обычай, что въ этотъ вечеръ за ужиномъ непремѣнно должны быть орѣхи, сливы, яблоки.²⁾ Къ тому же «Баднему вечеру» пекутъ пироги съ разными знаками и изображеніями домашняго животнаго: коровы, лошади, свиньи, собаки и т. п. «на здравіе добитку».

Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ, напр., въ Пиротскомъ округѣ, постятся въ теченіе цѣлаго дня до вечера³⁾; но въ Радомірскомъ округѣ не находимъ этого обычая.

Сколько извѣстно изъ описанія, «бадній вечеръ» у Сербовъ представляетъ нѣкоторое отличіе, и самое главное, что у Сербовъ есть обычай таскать «баднякъ» по улицѣ села и издѣваться надъ нимъ.

Къ числу игръ, пріуроченныхъ къ Святкамъ, принадлежитъ переодѣванье въ медвѣдя и козу, которое, обыкновенно, на-

---

¹⁾ Болгаре большіе любители чесноку.

²⁾ Этотъ обычай и у Русскихъ напр. въ Гродненской губерніи).

³⁾ Тоже (тамъ же).

чинается съ «Новаго года». Цѣлой ватагой, съ пѣсней свѣтской и церковной молодежь ходитъ изъ дома въ домъ, съ цѣлью заполучить кой-что отъ щедрыхъ хозяевъ; а всякій хозяинъ считаетъ своимъ непремѣннымъ долгомъ дать кой-что въ пользу посѣтившей его молодежи.¹⁾ Послѣ на собранное подаваніе участники устраиваютъ общую имъ пирушку—пьютъ и играютъ «оро» (хороводъ). (Такъ въ селѣ Невѣстинѣ, Кюстендиль Банскагоокруга).

При этомъ слѣдуетъ отмѣтить, что не во всѣхъ мѣстностяхъ существуетъ переодѣванье въ медвѣдя и козу, но всѣ сплошь и рядомъ знаютъ «хождение по домамъ», которое имѣетъ свое мѣстное типичное названіе «Сурова».

Подаваніе, получаемое кочующею молодежью отъ хозяевъ, представляетъ собою ничто иное, какъ жертву, приносимую человѣкомъ въ благодарность Высшему Существо. Такое объясненіе вполне оправдываетъ содержаніе колыдскихъ пѣсень. Такъ, напр., въ одной пѣснѣ читаемъ:

«Стани Како, дай колако,
Стани Нино, дай кренди́ро.²⁾
Добри сме ти гостѣ дошли,
Доберъ семъ ти даръ донели:
Тельчинка-те бѣлонахи,
Жребчинка-та патоноги,
Ягнешта-та ваклешаты,
Яришта-та пергорогн». (№ 7 «сбор.»).

Въ другой:

«Стапи Ни́не Господни́е!
Спиши́ ли, спиши́ ли, разбуждайсе!
Добри са ти гостѣ дошли,
Добре (sic) гостѣ коледжане;
5 Подобаръ гласъ ти донели:
Ягненца се изъягнили,
Ждребчинка се ождебнели,

---

¹⁾ Тоже (тамъ же). ²⁾ Водка (ракія).

Пѣленца се извади́ли,
 Крави се се истелили,
 10 Со-съ млада тельчинка».

А дальнѣйшіе стихи этой пѣсни:

«Пай си стана Божья майтя,
 Запредила свилни скуты,
 И си тури млада Бога;
 «Та си ойде возъ Ордана (sic)
 15 Возъ Ордана, возъ Иордана.
 Тамъ срѣтна светы Никола:
 «Да си кърстишь млада Бога»!
 Я светы Никóла му доказалъ:
 «Ни то знаемъ, ни умѣемъ;
 20 Я си пойды по-на-горе,
 Тамъ че срѣтнешъ светъ Иована:
 Онъ е кърстиль небо — земля,
 Онъ че кърсты Млада Бога».
 Чуло си е на дно-море,
 25 Чула си е една рыба,
 Чула го е и станала;
 И го чуло едно дерво,
 Едно дерво трепетлика,
 Ово чуло — не ставало,
 30 Па-й го прокле самски Господъ:
 «Е ты-зе-ка едно дерво,
 Едно дерво трепетлика!
 Да изникнешъ на зло мѣсто,
 Де-ка слънце неизгрѣва,
 35 Де-ка роса не опада,
 Да си трептишь и со-съ вѣтеръ
 37 И со-съ вѣтеръ и безъ вѣтеръ».

(№ 6 моего сборн.)

представляют наглядным образом послѣдствія неуваженія къ Божеству, и производятъ подавляющее вліяніе на простодушнаго болгарина, который щедро одаряетъ посѣтившую его молодежь. Болѣе поздняго возникновенія слѣдующій обычай, общераспространенный у Болгаръ.

За три дня до «Коляды» ребята, посѣщающія школу ходятъ по домамъ съ пѣніемъ пѣсни канона: «Христосъ рождается славите»; за такое поздравленіе они получаютъ отъ хозяевъ орѣхи и маленькій пирожокъ, имѣющій форму птицы, а подъ-часть и нѣсколько мѣдныхъ грошей. Почти все собранное ребятами, за исключеніемъ ничтожной части, приходящейся на ихъ долю, идетъ въ пользу народнаго учителя (даскала). Можно предполагать, что подобный родъ поздравленія измыслили сами господа даскалы, матеріальное обезпеченіе коихъ и теперь, а тѣмъ болѣе во время турецкаго владычества было очень скудное.

Во все время праздниковъ болгаринъ не работаетъ.

На Богоявленіе (на Водиче — по болг.) бываетъ въ Высоческомъ срезѣ (уѣздѣ), Пиротскаго округа слѣдующій интересный обычай. Собирается компанія изъ мужчинъ и женщинъ; запрягаютъ лошадь въ телегу или сани и отправляются къ извѣстному человѣку, которому предлагаютъ сѣсть въ телегу или сани. Отказа быть не можетъ; въ противномъ случаѣ берутъ его силою и сажаютъ въ телегу. Въ слѣдъ затѣмъ, цѣлая компанія отправляется по направленію къ рѣкѣ или вообще водѣ и вѣзжаютъ въ воду, въ которой остаются до гѣхъ поръ, пока сѣвшій въ телегу не дастъ напр. 10 окъ вина. Получивъ гарантію на 10 окъ вина, дружина кидаетъ въ воду невѣсту. Понятно, она омочитъ лишь свои ноги. Затѣмъ возвращаются обратно и направляются прямо въ кабакъ (керчмарницу), гдѣ сообща распиваютъ вино.

Въ день св. Власія (11 Февр.) болгаринъ не желаетъ впрягать въ ярмо своихъ воловъ; онъ вѣруеть, что если человѣкъ въ этотъ день впряжетъ волю, они могутъ вдругъ на пути околеть. Сообщая другому это вѣрованіе, у него не бываетъ недостатка въ примѣрахъ, которыми подтвердить истинность своихъ словъ. По бол-

гарски этотъ праздникъ называется «на воловъ запоръ», т. е. запрещеніе. (с. Слатино, въ Загорьи, Берков. окр.).

Св. Трифонъ пользуется у Болгарина большимъ почитаніемъ; я во многихъ округахъ Болгарія слышалъ объ этомъ почитаніи. Обыкновенно, ему бываютъ посвящены три дня: первый въ тѣхъ видахъ, чтобы родилось жито, второй — чтобы родился ячмень и третій — чтобы родились кукуруза и овесъ. Праздникъ этотъ приходится въ первыхъ числахъ Февраля мѣсяца, начиная со дня, опредѣленнаго этому святому въ святцахъ. Болгаре строго исполняютъ этотъ праздникъ: въ теченіи трехъ дней не впрягаютъ воловъ въ ярмо, и только въ крайнемъ случаѣ, если, напр., будетъ приказъ отъ начальства — дать подводу, болгаринъ впряжетъ волю въ ярмо. Въ эти дни крестьяне дѣлаютъ слѣдующія наблюденія: если будетъ пасмурно, туманъ, дождь, значитъ будетъ урожайный годъ; если же будетъ ясная погода — признакъ неурожайнаго года. Различаются, при этомъ, и самыя степени тумана.

Въ день 40 мучениковъ (9 Марта) существуетъ слѣдующій обычай: всякая семья должна испечь коровай (кравайци — по болг.), и при томъ число короваевъ должно соотвѣтствовать числу дѣтей въ домѣ; на короваяхъ этихъ, пока они не посажены въ печку, дѣлаютъ дырочки вѣткою отъ дерева «бъза» (бузины); а когда испекутся, обмазываютъ ихъ медомъ. Въ тотъ же день одинъ изъ членовъ семьи отправляется въ виноградникъ (лозье), выбираетъ одну пустившую ростокъ вѣтку и приноситъ ее въ хижину; всякій членъ семьи долженъ на-тощакъ съѣсть кусочекъ виноградной лозы, приговаривая: «На многое године, да е здравъ како дренъ!». Вѣтка эта называется «свѣта вѣтка». Ясно, этотъ обычай исполняется съ вѣрованіемъ, что человѣкъ будетъ здоровъ.

Приближается масленица. На канунъ ея болгаринъ «покладуе се одъ мяса», и затѣмъ, въ теченіе всей недѣли не ѣстъ мяса, кромѣ масла, сыра, яицъ и рыбы. Масленица (сырница) у Болгаръ считается великимъ праздникомъ: въ понедѣльникъ и вторникъ

этой недѣли народъ не работаетъ; нѣкоторымъ днямъ дано особенное названіе: вторникъ носить названіе «усовторникъ»; четвергъ этой недѣли, какъ четвергъ Русальной недѣли носить названіе «вертолома» (въ Пиротѣ); суббота — называется «бѣла субота».

Въ день заговинъ (=поклады), вечеромъ, бываетъ (напр. въ Пиротѣ) особенное празднество. Собирается компанія мушницъ и женщинъ, которые, съ зажженнымъ факеломъ¹⁾, съ большимъ воодушевленіемъ, ходятъ по улицамъ, распѣвая подъ музыку пѣсни. На болгарскомъ языкѣ это носить названіе «оратница».²⁾ При этомъ празднествѣ непременно должно быть оро (хороводъ), отъ чего, по видимому, можно бы производить самое названіе «оратница»; но слѣдующаго содержанія пѣсни, которыя въ числѣ другихъ поются при этомъ случаѣ:

«Ората копата,
Дай ми, дедо, мома-та,
Да ти не запалимъ брада-та»³⁾

или,

«Ората копата,
Дай ми, чичо, мома-та,
Да ю туримъ у каца-та,
Да ми мути яйца-та»

заставляютъ дать нѣсколько иное значеніе этому обычаю.⁴⁾ Но я не берусь здѣсь объяснять значеніе этого обычая.

¹⁾ Обыкновенно, факель этотъ имѣетъ слѣдующее устройство: на палку наворачиваютъ солому и за тѣмъ его зажигаютъ; во время шествія, факель этотъ несущій вертитъ вокругъ своей головы.

²⁾ Въ бытность мою въ Пиротѣ, я замѣтилъ, что этотъ обычай очень удивлялъ Сербовъ.

³⁾ Сообщена однимъ болгаринѣмъ — портнымъ (терзіи), проживающимъ въ г. Пиротѣ.

⁴⁾ При этой процессіи, во время турецкаго владычества, распѣвали и революціонныя пѣсни, въ родѣ слѣдующей:

«Азъ зема пушка на рама,
Айдутинъ — бунтовникъ да стану,

Послѣ такой — если можно сказать — оргіи, для болгарина наступаетъ постъ.

1-ая недѣля Великаго поста носитъ названіе «Тудорица» и «едноница» (отъ понедѣльника до субботы); первое названіе отъ имени св. Оеодора, а второе отъ того, что многіе изъ болгаръ, въ теченіе этой недѣли, ѣдятъ одинъ разъ въ день, и то вечеромъ. Понедѣльникъ этой недѣли извѣстенъ подъ именемъ «чистаго понедѣльника»; срѣда этой недѣли называется «Луда срѣда». ¹⁾

Въ день св. Оеодора (въ Субботу 1-ой недѣли В. Поста) бывають конскіе скачки: избираются два наѣздника, которые вступаютъ въ состязаніе; чей конь одержитъ верхъ, тому привѣшиваютъ красный значекъ; человѣкъ, имѣющій такую лошадь съ отличіемъ пользуется великою славою. (въ Пиротскомъ окр.).

Съ праздникомъ «Благовѣщенія» (25 Марта) также соединяются нѣкоторыя вѣрованія. Въ этотъ день зажигаютъ свѣчи на корытѣ, въ которомъ моютъ бѣлье (Пиротъ); змія убитая въ праздникъ Благовѣщенія считается лѣкарственною, имѣющею магическую силу: стоитъ, вѣрить народъ, отсѣчь ей голову и закопать въ землю; посадить затѣмъ на ней василекъ (босилекъ), и этотъ цвѣтокъ приобрѣтетъ цѣлебную силу; онъ помогаетъ отъ всякой болѣзни, какая только можетъ быть у животнаго. Цѣлеб-

---

И тергна вече вовъ Балканъ,
 Отечество да забранемъ.
 Не жали майко, не плакай,
 Не могу да гледамъ вече —
 Да душманинъ на огниште
 На баштино-то огниште бѣснесятъ;
 Сестри-те имъ вѣнци плетеха,
 Юначки пѣсни пееха;
 Майка сѣдѣ люто кълнеше:
 Ако се живи ванете
 И ви да се неспасѣте».

(Сообщена тѣмъ же лицемъ).

¹⁾ Отчего произошло такое названіе, никто изъ болгаръ не могъ мнѣ объяснить.

ная сила такой змѣи больше, по народному вѣрованію, цѣлебной силы убитой сороки (въ Загорьи, Берков. окр.).

Лазарева Суббота (Лазарица) также понята болгаринами по своему и поставлено въ отношеніе къ жизни чело-вѣческой. Изъ содержанія слѣдующей пѣсни, которая поется въ этотъ день на хороводѣ:

«Летя, ми, Лазаре, летя,
Деветъ реда галаби,
Десето жераби;
Пойдоа — ойдоа краличины двѣреве,
На кралица говорятъ:
«Эй, кралице, кралице!
Кутеи бисерь сѣяше,
На галабѣе ферляше»
Оговори имъ кралица:
«Э вие-ка галаби
Зобете, ми, зобете,
У пролѣтъ, ми, дойдете:
Имамъ сина да женимъ,
Имамъ штерка Мара да давамъ».

(№ 30 моего собр.).

можно видѣть, какое значеніе болгаринъ соединялъ съ этимъ днемъ.

Пасха извѣстна подъ именемъ «Великъ-день». Съ этимъ праздникомъ не соединяется, сколько мнѣ извѣстно, никакого особеннаго обычая или вѣрованія. Отмѣчаемъ, между прочимъ, что въ этотъ праздникъ должны быть крашенныя яйца. Пятница этой недѣли носитъ названіе «благій петакъ» (Пирот. окр.).

Юрьевъ день пользуется у Болгаръ особеннымъ уваженіемъ. На канунъ этого праздника — 22 Апр. молодцы и дѣвушки отправляются на лугъ, собираютъ траву «здравацъ», изъ которой выютъ вѣнокъ; въ то же время на лугу обѣдаютъ и послѣ обѣда играютъ хороводъ. На другой день (23 Апр.) убиваютъ ягненка, изжаратъ его и несутъ «подъ записъ», т. е. крестья

на возвышеніи, находящемся большею частью по среди села; кромѣ жаренаго ягненка кладутъ сыръ, масло, вино и др. Является попъ и святить эту жертву; послѣ освященія, присутствующіе принимаются за истребленіе всего подлежащаго. Затѣмъ играютъ оро (хороводъ); начинаютъ прежде всего дѣвушки: держа свитый на канунѣ вѣнокъ, онѣ поютъ слѣдующую пѣснь:

«Здравче вѣиче,
Цвѣте меришливче!
Вию ли те моме?
Вию, вию,
Та како не вию:
Откину ме, па ме померишу». (Пирот. окр.)

Спустя нѣсколько времени, въ хороводъ пускается и старый и молодой, почти всѣ присутствующіе, за исключеніемъ попа.¹⁾

На канунѣ дня св. Іереміи (1 Мая) существуетъ слѣдующій обычай: берутъ кочергу (ожегу) и желѣзо и ударяютъ желѣзомъ, приговаривая: «Іеремія ў поле, а змія ў море»; всего больше дѣти распѣваютъ это заклинаніе. Въ тотъ же день, какъ и у насъ въ Россіи, празднуется «мая» (=маѣвка); сущность этого праздника здѣсь таже, что и у Русскихъ.

Недѣля передъ Сошествіемъ Св. Духа извѣстна подъ именемъ

¹⁾ Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ существуетъ обычай дѣлать крестный ходъ вокругъ полей въ день св. Георгія. Неисполненіе этого обычая бывало причиною переселенія цѣлаго села на другое мѣсто, какъ свидѣтельствуется слѣдующее преданіе. Близъ Дивлянскаго монастыря, что въ пяти верстахъ отъ города Бѣлой-Паланки (Пирот. окр.), вершины Сухой-Планины носятъ названіе «Велико и Мало Конско»; народное преданіе объясняетъ это названіе такимъ образомъ: въ старое время, деревня Клисурска была близъ Дивлянскаго монастыря; жители ея пасли своихъ лошадей (кони) на этихъ вершинахъ, отъ чего эти послѣднія получили свое названіе; въ настоящее же время деревня Клисурска находится на противоположной сторонѣ Сухой-Планины. Староклисурсчане имѣли обычай въ день св. Георгія обходить свои поля съ крестнымъ ходомъ; но въ одинъ годъ они не исполнили этого обычая и перешли на настоящее свое мѣстожительство. Оставшееся послѣ нихъ мѣсто называется «кисурска корія», т. е. такое мѣсто, гдѣ не сѣютъ. (Архимандритъ Дивлянскаго монастыря указывалъ мнѣ ниву, носящую названіе «кисурска корія»).

«Русалницы» (Пирот. окр.). Въ старое время, въ теченіе всей этой недѣли играли оро (хороводъ) въ честь Русалии. Почитаніе Русалии у Болгаръ пустило глубокіе корни: до настоящаго времени въ нѣсколькихъ селахъ, Кюстендильскаго округа, напр. Посевица, Койно празднуется «соборъ» (храмовой праздникъ) «Руса недѣля»;¹⁾ онъ приходится въ среду Русальной недѣли. Четвергъ Русальной недѣли извѣстенъ подъ именемъ «въртоломы». Въ этотъ день женщины, имѣющія дѣтей, не работаютъ, въ то время какъ всѣ прочіе исполняютъ свою ежедневную работу.

Въ теченіе этой недѣли существовалъ—четыре года тому назадъ²⁾ въ окрестностяхъ Бѣлой-Паланки слѣдующій обычай. Собирается—говорилъ мнѣ одинъ попъ—восемь дѣвушекъ и отправляются по домамъ съ пѣніемъ пѣсенъ особаго содержанія. Обыкновенно, бывало такъ: приходятъ въ домъ и кого найдутъ въ домѣ, тому цѣлуютъ руку и поютъ ему пѣсню; поютъ попеременно четыре дѣвушки. Если въ домѣ есть молодецъ, которому пора жениться, поютъ слѣдующую пѣсню, не входя въ домъ:

«Овдѣ двѣры не мѣтены,
Овдѣ момакъ за женидбу;
Женѣте га, не держте га:
Када буду зымни ночи,
Чини се му полгодина».

(С. Топольница, Бѣлопаланскаго среза, Пирот. окр.).

Затѣмъ входятъ въ домъ и поютъ самому хозяину:

«Играй крале барактаре,
«Кралица те подиграше».

Затѣмъ: (С. Топольница, Пирот. окр.).

«Свети Сава лозье сади
Лозье сади, сарай гради,

¹⁾ Проф. Миклошичъ въ своемъ изслѣдованіи: «Ueber die Rusalien» (Wien 1864) полагаетъ, что слово «русалья», «русальна недѣля» заимствовано изъ средне-греческаго языка.

²⁾ Т. е. во время турецкаго владычества, какъ мнѣ сообщалъ одинъ попъ.

Съ оне стране лично мѣсто,
 Да му лозье рано зрѣе;
 Има сина да се жени,
 Милу терку да одае —
 Ой убáва мала мома! (Тамъ же.)

Какому-либо другому члену семьи изъ муштинъ поють слѣдующее:

«Царь Костадинъ сѣдеше,
 На високи палаты,
 У руке му канаты;
 Туде мину невѣста,
 Та му уми занесе,
 Те му паде каната,
 Те удари палаты,
 Палаты му задзамнеше,
 Ведро небо загърмѣло». (Тамъ же.)

Третьему поють:

«На юпака три е лѣка:
 Едѣнъ златанъ, други сребренъ,
 А трети-ти чиста чоа;
 Сви дава за девойтю;
 Мати си му одговара:
 «Не дай, сине, мили сине;
 Коя̀ ти е судженица,
 Сама̀ че ти у дворъ дойде» (Тамъ же.)

Старому холостяку поють:

«О огняне, Змѣй-огняне!
 Змѣй, ми, лежи на планину,
 Никой пѣсмѣ да га пѣта;
 Упита га стара майтя:
 «О огняне, Змѣй-огняне!
 Што, ми, лежишь на планину?
 Ты, ми, лежишь на не вревишь?»
 А онъ си отказуе:

«Да како́ чу да гово́римъ?
 Сва се дружба и женила —
 И постаро и помладо,
 А ти менѣ не ѡжены».

Нѣтъ недостатка и въ другихъ пѣсняхъ подобнаго содержания, приуроченныхъ къ этому обычаю.

Основываясь на содержаніи этихъ пѣсенъ, можно полагать, что съ этимъ праздникомъ соединялось понятіе о необходимости сближенія половъ.

24 Іюня, св. Іованъ «билѣберъ». Ночью (на канунѣ) отправляются за цѣлебной травой;¹⁾ творятъ ворожбу(=вражеслицу — по болг.), бають и т. п.

15 Августа, праздникъ Успѣнія Пресв. Богородицы носитъ названіе «Голема Богородица»; а 8 Сент. «Рождество Пресв. Богородицы — «Мала Богородица».

29 Авг. «Іованъ Главосѣкъ». (Усѣкновеніе Главы Іоанна Предтечи)²⁾. Въ этотъ день не ѣдятъ краснаго винограда, не пьютъ краснаго вина; не ѣдятъ скоромнаго.

29 Октября, день св. Нестора носитъ названіе «праздника на поганци» (т. е. мышей), и «Мишлеци» (въ Радомірскомъ окр. с. Пештера); празднуется онъ болгаринѣмъ въ тѣхъ видахъ, чтобы мыши не причиняли ему вреда (Пирот. окр. с. Темска, Радом. окр. с. Пештера).

Съ 11—13 Ноября праздникъ «Мратинци» (Пирот. окр.)= «Вучлеци» (въ Радом. окр.) празднуется болгаринѣмъ въ тѣхъ видахъ, чтобы волки не причиняли вреда ихъ скоту (стокѣ).

30 Ноября, день св. Андрея первозваннаго посвященъ медвѣдю и съ тою же цѣлью, какъ и два предъидущихъ праздника. На канунѣ этого дня, въ честь медвѣдя варятъ кукурузу(=мурузу =мумурузу—по болг.), которую въ день праздника сами съѣда-

¹⁾ Такъ и у Русскихъ (напр. въ Гродн. губ.).

²⁾ Головосікъ у Малороссовъ.

ютъ. Употребленіе кукурузы имѣтъ свое значеніе: медвѣдь страшно истребляетъ кукурузу на нивѣ, и эту жертвою болгаринъ жслаетъ умиловити своего недруга. (Пирот., Трен. окр. и Загорье, Берков. окр.).

Въ день св. Патріарха Германа праздникъ «Джерманъ»; исполняется онъ болгаринѡмъ въ тѣхъ видахъ, чтобы его нивы не были побиты градомъ. (Радом. окр.).

Въ день свв. Кирика и Іулиты праздникъ «Горешляци»; исполняется онъ болгаринѡмъ съ цѣлю, чтобы не было пожара и сильныхъ жаровъ (Радом. округъ).

Всматриваясь въ эти праздники, нельзя не замѣтить въ нихъ слѣдовъ первобытной жертвы богамъ въ усовершенствованномъ фазисѣ ея развитія. Авторъ прекрасной монографіи «Очерки первобытной жизни и мысли» (см. журналъ «Дѣло» 1877 г. № 1), г. Шашковъ указалъ на естественную перемѣну въ жертвоприношеніяхъ первобытныхъ народовъ условленную умственнымъ ихъ развитіемъ; имъ указаны факты, что жертва была разорительна для приносящихъ, что эта разорительность привела ихъ къ мысли, что боги нуждаются не въ обильной и жирной пищѣ, а въ «чистотѣ жертвы»; послѣдствіемъ чего былъ обычай — жертвовать богамъ не весь предметъ, а только часть его. У жителей Мадагаскара есть обычай, что изъ жертвеннаго животнаго только голова приносится богу, а мясо съѣдается жертводателями; голова эта насаживается на шесть (стр. 150—1). Нѣчто подобное мнѣ пришлось видѣть въ Загорьи, Берковского округа, въ селѣ Котеновци. Возлѣ дома каждаго хазяина воткнуты на частоколѣ головы зарѣзанныхъ животныхъ. На мой вопросъ — къ чему это? я получилъ отвѣтъ такого рода: «чтобы предотвратить вредъ, причиняемый медвѣдемъ и волкомъ». Вспомнимъ здѣсь и о «юрьевскомъ ягненкѣ», который истребляется приносителями (см. выше). Таже черта видна и въ жертвѣ медвѣдю 30 Ноября, въ день св. апостола Андрея Первозваннаго.

Въ представленномъ выше перечнѣ праздниковъ, свято чтимыхъ болгаринѡмъ, мы видѣли много обрядовъ предшествую-

щихъ браку, или, вѣрнѣе будетъ, напоминающихъ бракъ, какъ необходимость соединенія половъ.

Наконецъ произойдетъ сговоръ: дѣвушка согласна выдти за мужъ за извѣстнаго молодца; родители тоже согласны. Впрочемъ бываютъ случаи, что дѣвушка, безъ вѣдома своихъ родителей, бѣжитъ съ своимъ возлюбленнымъ.

При сговорѣ должны быть покончены всѣ условія, относящіяся къ браку. Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ, какъ напр. въ Загорьи, въ селлахъ: Котеновци, Костенци, женихъ долженъ купить себѣ неvěсту за самую высокую цѣну 300 грошей, т. е. 15 рублей.¹⁾

Испрошенная дѣвушка называется «невѣста». Такая дѣвушка должна являть себя очень и очень покорною: все время до брака — бываетъ и полгода — она, кого бы ни видѣла — стараго или малаго, должна кланяться ему до ногъ и цѣловать руку,²⁾ за что получаетъ благословеніе: «Богъ те поживи, дай ти Боже срѣчу»; за обѣдомъ или ужиномъ въ своей родительской семьѣ она не можетъ сѣсть, тогда какъ другіе члены сидятъ: она должна прислуживать; если желаетъ выпить за обѣдомъ вина, должна прежде всего поцѣловать всѣхъ присутствующихъ въ руку.

До брака неvěста въ родительскомъ домѣ получаетъ вѣнокъ (вѣнаць). Форма этого вѣнка обращаетъ на себя вниманіе. Въ селлахъ Пиротскаго округа, онъ въ огибаніи головы довольно тѣсновать, но чѣмъ дальше къ верху, тѣмъ все больше и больше расширяется, такъ что народъ преувеличенно говоритъ, что можно посадить тамъ цѣлаго человѣка; къ вѣнку по сторонамъ и сзади привѣшены ленты, густо унизанныя монетами и павлиньими перьями. Въ городѣ вѣнокъ этотъ бываетъ поменьше: онъ

¹⁾ Въ настоящее время Болгаре сами осуждаютъ этотъ обычай и подсмѣиваются надъ нимъ, говоря, что жену легче добыть, нежели корову.

²⁾ Маленькія ребята пользуются этимъ случаемъ и сильно надоедаютъ неvěстѣ подаваніемъ своихъ рукъ для цѣлованья; но неvěста никогда не отказывается.

не слишкомъ разширяется къ верху. Вѣнокъ этотъ невѣста надѣваетъ, когда отправляется въ церковь, на базаръ, и носить его до «послѣ вѣнчанія».

Наступитъ время свадьбы.

Въ домѣ невѣсты являются сваты. Еще они не пришли, но уже приближаются, дѣвушки поютъ слѣдующее двустивіе:

«Натрагъ, нѣтрагъ, свѣтови!

Нече ви, нече девойта!

(С. Топольница, Пирот. окр. близъ Бѣлой-Паланки.)

Когда они войдутъ въ домъ, дѣвушки поютъ:

«Старый свате, вѣйводо!

Не пій вино помлого,

Не распѣштай свѣтове;

Синочь пойдѣ на воду,

Срѣтоше ме тройца:

Еданъ ме залюбы,

А други ме пѣрста носе,

А трети ме узѣ смилътициу.¹⁾ (Тамъ же.)

Послѣ вѣнчанья, свадьба справляется сначала въ домѣ невѣсты, въ продолженіе двухъ дней; а затѣмъ въ домѣ жениха.

Передъ тѣмъ, какъ повобрачная собирается идти въ домъ своего мужа, она должна 24 часа поститься. Разставанье съ родительскимъ домомъ, какъ оно представлено въ пѣсняхъ, наводитъ печаль на новобрачную; она не желаетъ или неохотно желаетъ разстаться съ роднымъ кровомъ:

«Братъ сестра воды

Воды по рамны двори;

Сестра се моли:

«Ой братко, братко,

Ой мили братко!

Кротко²⁾ ме воды

1) Цвѣтокъ на головѣ.

2) Потихоньку, медленно.

По баштины ми
 Рамны дворы,
 Да се наодымъ
 По баштины ми
 Рамны дворы,
 Да се наодѣсимъ
 Момино рѹо»

(с. Жилинци, Кюстенд.-Банскаго окр.)

Или:

«Не оды, ми, младо деверь,
 Не оды ми горе-доле:
 Не набрали здравецъ китка,
 Не увѣли снаи вѣнокъ» (Тамъ же.)

Наконецъ все готово къ выѣзду невесты изъ родительскаго дома; цѣлымъ караваномъ трогаются въ путь. Впереди «кумъ» съ древкомъ въ рукѣ, къ которому привѣшенъ платокъ, какъ знамя. На пути — пѣсни, музыка, пальба изъ ружей(=пушекъ).

Лишь только караванъ съ новобрачной приближается къ дому жениха, свекровь беретъ сито съ рожью и обсыпаетъ имъ сватовъ. Затѣмъ, когда караванъ остановится, невеста и женихъ слѣзаютъ съ своихъ коней: женихъ снимаетъ съ лошади узду, надѣваетъ ее на свою жену и на ея голову бросаетъ нѣсколько зеренъ ржи. Лице жены закрыто. Въ такомъ нарядѣ она приближается къ дверямъ дома и дѣлаетъ на нихъ три знака креста медомъ; входитъ затѣмъ въ хижину и прямо направляется къ очагу (=огништу — по болг.), на которомъ тоже дѣлаетъ три знака креста медомъ и смотритъ вверхъ, въ отверстіе, черезъ которое выходитъ дымъ. Послѣ всего этого, женихъ снимаетъ узду съ своей жены.

Выполнена эта церемонія и начинается пиръ горой. Пѣсни, музыка (на инструментахъ «гайда», «тупанъ» (=барабанъ) не умолкаютъ. Пѣсни поются разнаго содержанія, какъ, напр., невеста должна была разставаться съ своимъ мужемъ вскорѣ послѣ брака на долгое время (см. пѣсни моего собранія №№ 66, 67,

68, 69, 70—73), или навсегда, вслѣдствіе скоропостижной смерти (№ 74), или вслѣдствіе вѣроломнаго убійства (№ 66); какъ невѣста, долго ждавшая возвращенія своего мужа и недождавшись, вступаетъ въ новый бракъ, но неожиданное возвращеніе его разстраиваетъ эту новую свадьбу (№ 83—84); какъ жена измѣнила своему мужу (№ 82); какъ счастлива семья, въ которой бываетъ согласіе между женами (см. № 76); запоютъ и про Марка Краевича и другихъ юваковъ. Но вотъ запоютъ:

«Прошетнасе Дилбердинка девойта

Изъ кумова возъ кумова тарпеза,

Куму рака да целива

И се¹⁾ редомъ по тарпеза». (с. Жил. Кюст. окр.)

Въ этихъ стихахъ поется про обычай, непремѣнный на всякой свадьбѣ,²⁾ который состоитъ въ слѣдующемъ. Невѣста встаетъ съ своего мѣста изъ-за свадебнаго стола, съ покрытымъ лицомъ и сопровождаемая своимъ братомъ подходитъ къ каждому изъ сидящихъ за столомъ гостей, кланяется до ногъ, цѣлуетъ руку и предлагаетъ вино; всякій долженъ отвѣдать вина и благословить невѣсту. Послѣ благословенія ея гостемъ, она вынимаетъ изъ кармана платокъ (обыкновенно, не домашняго производства въ настоящее время) и даетъ благословившему гостю, который въ свою очередь даетъ ей какую-нибудь мелочь денегъ — одинъ или два гроша, что составляетъ 6—12 коп., а то и того меньше.

Всякому гостю, явившемуся на свадебный пиръ, невѣста должна выполнить выше описанный обрядъ. Но для чего это все? Изъ самаго описанія обряда видна цѣль этихъ поклоновъ, — это полученіе благословенія, а конечно и предотвращеніе проклятія. Я, помню, попалъ было на одну такую свадьбу въ селѣ Сеславци, Софійскаго округа. Лишь только я, по общему единогласному приглашенію усѣлся за столъ, явилась предъ мною невѣста, для выполненія этого обряда; одна старая женщина шепнула ей на ухо: «поклонись добре, да не учини нешто зло»; слыша это, я ска-

1) Т. е. всѣхъ. 2) См. № 58 моего собранія.

залъ громогласное благословеніе невѣстѣ и ея мужу, и далъ ей денегъ больше обыкновеннаго, чѣмъ она осталась вполне довольна.

Когда родится дитя, ему дается имя того святого, на канунѣ коего оно родилось. Обыкновенно, въ селахъ дитя тотчасъ послѣ рожденія не крестится священникомъ, а спустя 8—10 дней; но все же должно быть непременно крещено освященною водою. Это послѣднее крещеніе исполняетъ старая женщина; она беретъ у священника освященную воду и сама креститъ новорожденное дитя, читая при этомъ наизусть молитву при рожденіи; этою же освященною водою обмывается родильница.

Къ родильницѣ приходятъ ея родственники и знакомые съ подарками: несутъ рисъ, яйца, пироги, молоко, вино, курицъ и лукъ. Обыкновенно все приносимое бываетъ завернуто въ платокъ, кромѣ луку, который кладется сверху. Родильница прежде всего нюхаетъ лукъ въ тѣхъ видахъ, чтобы ея молоко было здорово; пьетъ затѣмъ вино, чтобы ей быть здоровой. Привосителей родильница даритъ, чѣмъ можетъ. (Пирот. окр.).

По случаю рожденія, въ семьѣ бываетъ пиръ. Въ Загорьи существуетъ обычай звать гостей на этотъ пиръ — «на крестенье». Обычай этотъ состоитъ въ слѣдующемъ. Дѣвушка изъ того дома, гдѣ рождается дитя, разодрѣвшись¹⁾ ходитъ по домамъ своего села съ виномъ и предлагаетъ отвѣдать. Обыкновенно придя въ домъ, она цѣлуетъ руку тому, кого найдетъ въ домѣ, и даетъ свое вино; отвѣдаетъ человѣкъ вина, она тоже цѣлуетъ его руку, прикладывая затѣмъ свое чело къ рукѣ.

Послѣ такого приглашенія, принесшіе родильницѣ подарки собираются къ обѣду въ домѣ родильницы, который приготовляетъ женщина, крестившая дитя; за обѣдомъ родильница должна первая начинать всякое кушанье.

---

¹⁾ Уборъ такой дѣвушки у Турлаковъ (въ селахъ: Яловица, Чипоровци, Котеновци и др. — но не въ г. Берковицѣ) слѣдующій: въ волосы вплетены перья, бисеръ и монеты; на шеѣ герданъ (ожерелье) изъ монетъ; у пояса по обѣимъ сторонамъ спереди привязано по два шарфа.

Съ смертью человѣка болгаринъ соединяетъ нѣкоторыя очень интересныя вѣрованія, которыя, полагая, обратять на себя вниманія знатоковъ погребальныхъ обычаевъ. Когда умретъ дитя, въ гробъ съ тѣломъ его кладутъ небольшой сосудъ (стовницу)—для чего? никто изъ болгаръ не могъ объяснить мнѣ (Пирот. окр.); у мертвеца богатаго (чорбаджии) вынимаютъ часть костей изъ головы и рукъ (тамъ же), и ставятъ въ церкви на сорокъ дней, тогда какъ все тѣло бываетъ погребено. Въ течение этихъ сорока дней совершается поминовеніе надъ костями; начинается же оно со дня, слѣдующаго за погребеніемъ: послѣ погребенія, бываетъ «вечѣра», называемая «задуша», и на слѣдующій день женщины (исключительно) несутъ въ церковь «кутю», кадило и кости (отъ «чорбаджии») и ставятъ на аналоѣ; кости кладутся рядомъ съ кутей, а послѣ 40 дней зарываются въ тотъ же гробъ, гдѣ и все тѣло лежитъ. На томъ мѣстѣ, гдѣ лежалъ покойникъ, послѣ выноса его изъ дома кладутъ сѣкиру и немножко рубятъ по тому мѣсту, и это съ тою цѣлью, чтобы предотвратить смертность другихъ сочленовъ дома. (Пиротъ.)

Надъ мертвецомъ бываютъ, какъ и у насъ, заплачки, которыя исполняютъ женщины, родныя мертвеца. (Пирот. окр. и Загорье).

На мертвеца въ селахъ считаютъ необходимымъ всякому живущему въ томъ же селѣ взглянуть, чтобы мертвецъ не являлся ему во снѣ.

Въ годовщину смерти человѣка справляютъ «поминки», называемыя въ Загорьи «помана»¹⁾.

---

¹⁾ Это слово въ томъ же значеніи извѣстно и Валахамъ.

II.

Изъ рукописи XVIII в., принадлежащей одному болгарину въ селѣ Рылѣ,
Дупничкаго округа. № 1.

Слово ради самовилы, и бродницы, и магесницы, и
ѡбаалницы.

Самовилы и бродницы, и ѡбаалницы. тѣа са анти-
хрѣтови оученицы, п които ходать на ныхъ на врага
се покланѣа, и записѣа гы врагъ и онъ да са негови и не
имать дрѹги грѣхъ погѹлемъ, и потежокъ ѿ вси грѣхове, ѿ тоа
грѣхъ многѹ досадно есть бѣѹ, понеже аще кой сотворить блѹдь,
паки каетсе и плачетъ, и молисе бѣѹ да го просты, такожде и
ѹбийца и вси грѣшны, скорѹ акѹ можешъ да се покаешъ, понеже
неси се ѿрекаль ѿ бѣа; а които ходать на самовили и на
бродницы, на магесницы, на залаганѣ, на баалнѣ, тѣа
ѹси ѿречѹтсе ѿ хрѣта. и тогай поидеть на самовили, тако
ѹрекѹтъ: гдѣи ѿ тебе ни една помощь, и не можешъ да помогнешъ
намъ. ѡ велика хѹла на бѣа! тако ѿрицаютсе ѿ бѣа, и потапчѹтъ
чѣтнаго крѣта и весь хрѣтѣанскы законъ; и тогда поидать ѿ врага
да иѹщать лекъ; и оуслишите, да разѹмеете, колико есть досадно
бѣѹ, които искать ѿ врага лекъ. Пишетъ въ старѣи законъ въ
книга пже нарицаетсе чрѣтѣа трѣта кѹнѣцъ глава Ѣ: въ градъ
самарѣа беше некой црѣъ именемъ ахавъ синъ замѣврѣовъ; и по

смерти ахава цѣра, възиде снѣ егѡ на цѣрѣво въ самариѣ, именемъ беше хозиа, и ѡнѣ беше идолопоклоникъ, ꙗкоже и ѡцѣ егѡ; и въ единъ день ходеше по високо место, и падна ѡвисоко и оуби се, и посла свои члѣвцы, и рече имъ: идете на край градь, тамо имать една магесница бѣла нашемъ ваалъ. и неа въпросите да скажутъ вамъ, мога ли ѡздравѣти, или бѣда оумрѣти. ѡидѡха ѡны члѣвцы, и посла бѣла аггѣла, и рече смъ: иди да речешъ пророкъ илию да пѣе да речетъ на царовите члѣвцы, да идатъ на магесница, да имъ скаже, да ли че ѡздравѣ цѣрѣ, или хоше умрѣ; и печеше да ѡмре; ама защо ѡставѣ создателя своего бѣга, и ѡиде ѡ врага да ѡска лѣкъ, за това пресече мѡ бѣгъ дни те, и че да ѡмре. тѣа рѣчи сказаа члѣци пророкъ илию. пророкъ плѣа ѡиде скоръ и пресретѣа цѣрѣвите члѣвцы, и рече имъ: идете да речете цѣрѣ: тако глѡголетъ гдѣ всеседержитель, тамо где е легнѣлъ на ѡдарь, пече да ѡстане живъ, защо неѡискаа ѡ создателя своего лѣкъ, но поискаа ѡ врага. ѡидѡха члѣвцы и сказаха цѣрѣ, и ѡни ги въпроси: каковъ беше члѣвъкъ, що ви рече тѣа рѣчь? и ѡни мѡ рѣкоха: члѣвъкъ беше космѣтъ, и ѡпасанъ беше с ремѣкъ. рече цѣрѣ: оезвитенинъ илиа есть; но скоръ призви педесѣтоначѣльника, и педесѣто крѣпки воины, и поручи имъ: идете и гдѣто найдете, сѣа сила да го доведете; и ѡны ѡидѡха и напдоха го на една висока гора, и рѣкоха мѡ: члѣвче бжѣй, цѣрѣ зоветъ те, да идешъ да го састѣнешъ; и рече пророкъ плѣа: аще есамъ члѣвъкъ бжѣй, да паднетъ ѡгнь ѡ нѣа да изгорѣтъ всехъ васъ, и падна ѡгнь, изгори ги и педесѣтоначѣльника. егда почѣ цѣрѣ како погорѣха, паки посла педесѣтоначѣльника. и ѣа воины. Така и ѡны погорѣха, ꙗкоже и прежни. паки цѣрѣ посла трѣтаго педесѣтоначѣльника, и ѣа воины; трѣти педесѣтоначѣльникъ беше блѣговень и бѣлабѡзливъ: егда дойдѣ тамо, гдѣ беше пророкъ илиа и станѣа ѡдалѣко, и гологлавъ, и приклони колѣна своѣа и са слъзами, и рече: члѣвче бжѣй, молимъ ти се, да не изгорѣишь насъ, ꙗкоже и прежни наши дрѣжина, но пожали насъ, и аще самъ хошешъ да прѣидешъ до цѣра; тогда рече аггѣлъ ѡ нѣа пророкъ: иди и не бойсе. тогда ѡиде при цѣра и тако бысть, ꙗкоже прорече пророкъ илиа. и по смерти неговъ, възиде на

црѣтво дрѹги снѣ ахавовѣ. именемъ ѿгоровѣ. Оуслышахте ли бл҃гословѣны хр҃тиане, разѹмехте ли, колико зло есть, които ходать по самовили и по баснарки. црѣ хозіа бѣше идолопоклоникъ, незнаваше истинаго б҃га, и паки недаде мѹ б҃гѣ да идѣ на магесницы, и без време пресече мѹ животѹ. Чтѹ хощетъ биты ѿ насѣ, како се нарицаеме православны хр҃тиане, како де сме познали истинаго б҃га и кр҃щенны, и освещены и мирѹсаны и потѹмъ да оставиме вѣсесилнаго б҃га, и да идеме ѿ врага да искаме поможѣ, коа милость надеемсе да полѹчиме ѿ б҃га? прѣжни елины неймаха законъ, неймаха ни кой да имѣ скаже, а ние при толико книги, при толико поучение, и паки ѿко слѣпи идеме и покланамесе врагѹ: и въ прѣва заповѣдь заповѣда б҃гѣ пророкѹ моѹсею, да не верѣть дрѹгомѹ б҃гѹ, заѹто познашь б҃гѣ, како чать многѹ лжѣи да се нарѣчатъ бѹгове; и хощетъ врагѣ да прелащаетъ малоѹмни члѣвцы, да неможать да познаѣтъ истинаго б҃га? но хощѹтъ всаки да се покланя б҃гѹ по своемѹ разѹмѹ на древо и на камене, на звѣри, на птицы: того ради порѹчи б҃гѣ, да познаваме кое есть б҃гѣ, иже сотвори нѹбѹ и зѣмлю, и море, и вса созданіа, и члѣска, и всака живѹтна, томѹ б҃гѹ подобаетъ кланатисе, и на негѹ вса надежда наша да имаме, и за живѹто и за смерть, и за дшѹ, и за тѣло. и вѣси кнѣги пишеть, како да се покланяме въ трѹицѹ единомѹ б҃гѹ, и не тѣмко повелеваетъ да се покланяме на лжовны бѹгове, ни мала некоа почесть да не сотворимъ имѣ, тѣмко на единаго и вѣсесилнаго и вѣсемоѹщаго б҃га да мѣ се покланяме, и да го почитаме, ради чѣтно имѣ егѹ много зло да претрѣвиме, ѿкоже рече апѣль павель на коринѹомѹ рече: оумертвите ѹди ваши ѿ всаки страсты, блѹдъ и нечистоты, и злѣ възжеленіе, и сребролюбїе, и обадение. и пианство, тѣа нарицаютсе идолопоклоникѣ. Таѹжде и магесницы и баснарки и кои ходать на самовили, и на магесницы, и на баснарки. они нарицаютсе идолопоклонники, коитѹ лаѹють шлѹво, и които вѣрѹють на басѣ, на залагане, чародеаніе, които завезѹють звѣри, и мечки и вѣлцы, и глѣдатель на звѣзди, и завезѹють младенцы. кой жѣны нарицаютсе

лекарѣицы, да давати билѣвища. които жѣны така творятъ, тѣа нарицаются антихрѣстови ѹченицы, бѣсовски слѹги, прелащѣють незлобѣвы дѣи члѣвчески. Ѡ безѹмна и Ѡ врага прелащено жѣно, егда ты еси бгѣ, да имашь сила да лекѣши младожѣнцы, невидиши ли себѣ, како нѣдводѣло неимашь да бгѣ оугодно, такожде и ты никакѣ неси оугодила бгѣ, и никакѣ ненавиди те бгѣ и мрѣзѣть на тебѣ; тѣмѣо врагове те ѡбѣчаа, Ѡ гдѣ еси приѣла тоа даръ да лекѣшь. та се знаетъ, како врачъ ти е даль да лекѣшь, понѣже врачъ даѣтъ свѣоима оугодницы, аще щѣ просать Ѡ него. Ѡ горѣ тебѣ, ѡкаана жѣно: нарицаешъ себѣ, како да си хрѣианка, а ты си се оуподобѣла врагѣ; рачѣи ми, колико лѣта сатвориѣла еси въ пѣстѣию, и постѣла еси, и дарова ти бгѣ тоа даръ да лекѣшь? или претрѣпѣла еси нѣкое мѣченѣе хрѣа ради, или сохраниѣла еси девство и чистотѣа вси днѣи живота свѣоего, или си билѣа милостѣвна, или странолюбѣва, или претрѣпѣла еси оукорѣзна и досѣа на правдѣ? скажи и Ѡ коѣ добрѣдетель дарѣва тебѣ бгѣ тогѣо дара да лекѣшь. аще ли познаешъ себѣ, како си грѣшна, познай добрѣ, како Ѡ врага ти есть, това лекѣванѣе. Рѣче магѣсница: аще ѣсть врашко дѣло баѣнѣе, почтѣо егда побѣаю и ѡздравѣетъ бѣлни? Ѡ прелащено жѣно Ѡ врага, вси верны и неврѣны, и вси врагове исповѣдають, како ѣсмь въ рѣще бжѣе члѣвѣкъ и живѣтъ и смертѣ; егда есть и живѣтъ и смертѣ въ рѣще бжѣи, како можешъ ты прѣтивѣ силѣ бжѣи да излекѣшь бѣлнаго сѣа твоѣ лажѣвное баѣнѣе? Ѡ неразѹмна и Ѡ врага прелащено жѣно, егда повелѣтъ бгѣ и прѣидетъ аѣгѣль бжѣи да ѹзметъ дѣша Ѡ члѣвѣка, можешъ ли ты никокѣице сасѣа твоѣ баѣнѣе да се прѣтивѣишь повелѣнѣе бжѣе, да не изидетъ онѣа дѣша Ѡ тѣло? коѣа помѣощь можешъ да сотвориѣшь маѣло ваѣже и вѣгленѣ, и сѣнѣа плѣтно, и черно чѣренѣ нѣжѣ, и бѣрѣнѣ, и врѣбѣовѣ дрѣво и дрѣги многѣ враговѣщѣна творѣтъ, коѣа помѣощь можешъ да сотвориѣшь на бѣлнаго? но ѣкѣаи врагѣ вѣди вашѣ ѹмъ и сѣрѣе, како неѣмате надѣжда на всѣсилнаго и всѣмогѣщаго бгѣа, но на врага имате надѣжда да ѡздравѣете, и тако показѣтъ врагѣ, како де творѣтъ нѣкое лекѣванѣе надѣ бѣлнаго, да

прелащають вась да вѣрѣте, како ѿ ба́лние исцелѣ? Рече магесница: ѿ гда́ ба́а, ко́е сло́ тво́ра, и азъ ѿме хрѣ́ово прызиваа и престей бѣы и стѣй безьсребрѣницы ко́змань и дамáнь, и дрѣги стѣп ѿмена прызиваа. Оуслиши прелащѣна жѣно ѿ вра́га: рибáрь, егда хощеть да зловить рѣби поставлаеть на вадѣца мѣха, или чрвьѣкъ, да се пзма́ми рѣба та да погледнеть оу вадѣца та: аще не би рибáрь нишо поставиль на вадѣца та, оубо́ла бѣ се рѣбата и побегна́ла би. Така и ты, жѣно, творишь, и бае́шь и ѿме хрѣ́ово прызивае́шь, и прѣстѣи бѣы и дрѣги стѣцы, да се небо́аь члѣвцы, и побегнать, егда́ нмь бае́шь: аще ли би ты прызивала́ бесовски ѿмена, егда бае́шь, ни́кой не би пришель при те́бе да сѣ бае́шь. Ви́жь до́брѣ, ѡка́нна жѣно, како еси ѿстѣни́ла ѿ бѣа, и ѿ а́ггѣле бѣи́и, и ѿ вси́хъ светцѣи, по́неже похѣли́ла еси на ѿме хрѣ́ова п рѣкла еси: гди́, ты не мо́жешь да излекѣ́шь, ꙗ́коже мѣне; азъ поскору́ мо́га да излекѣ́мь бо́лшаго, и така преда́ла еси́ дѣшѣ́ свою́ врагѣ́, ꙗ́коже рѣко́хмѣ. или́ самовѣли́, или́ баснаркы́, или́ бродни́цы, или́ биларе́, и копто но́сать бѣ́рáнь на себѣ́ и тѣа нарица́ють не́верни́и и ѣ́долопокло́ницы, ꙗ́коже ѡни́а, копто се покла́а́ють на мно́го бо́гове, така́и копто хѣ́даты на мно́го лека́ре и ѣ́щаты ле́кове; по́нь да ги неѣ́ща оу црѣ́ва, да нмь неда́вать ни на́фора, ни пречещѣ́нѣ, и егда́ оумра́ть да ги не о́по́аь, ни по́мень да ѿмь не твора́ть, ни бѣ́г да прѣ́ститъ да мѣ́ не рѣча́ть; аще ли не́кой по́нь таквѣ́а прѣ́има оу црѣ́ва и дае́ть нмь на́фора и пречещѣ́нѣ и ѡпевае́ть ги, и ѡнь подобѣ́нь е́сть нмь, безбо́жники́и и ѣ́долопокло́ники́и; и а́ще ко́й дѣ́ховникъ неза́прещаетъ, и не ѡ́лѣче́тъ такѣ́ва ѿ црѣ́ви́и и ѿ пречещѣ́нѣ, тако́ви дѣ́ховникъ подоба́еть да мѣ́ се рече́ть слѣ́пи слѣ́пца во́дитъ, и ѡ́ба въ ꙗ́ма выпада́ть, ꙗ́коже рече́ злато́вѣсть. ѿма́ть обѣ́ае лека́ре- ѿтвора́ть дѣ́ка́нь, и на́редаты кѣ́тыи́и и со́бѣратъ билáвица́и и прѣ́бера оучени́цы, и егда́ прѣ́иде не́кой бо́лень, а ѡны́и не́знаа́ ко́е билѣ́ да го напо́иь, тѣ́кмо прѣ́сто билѣ́ напо́и го, и поте́ча́ть мѣ́ зѣ́лени ꙗ́снѣи́и изъ ѣ́ста, и ѡтрови́и члѣ́века, и ѣ́мре. Така́и твора́мѣи́и и нѣ́е дѣ́ховни́цы: ѡ́блече́ се́бе въ ꙗ́краше́нне дѣ́ховни́че́ско, ка́пи́и и расѣ́и, и дѣ́лги ко́спѣи́и разрѣ́шены́и и широ́ки бра́ди,

и патеріцы дръжіме въ рѣце свои и съ великою грѣдінею стоиме посреде народа, и егда прииде некой и вопроситъ насъ ради некое вещь, а ние незнаеме не кое билѣ да го напойме, сіречь незнаеме кой грѣхъ, со що мѡжетъ да се исцѣлитъ; іакоже рекохме, неимать дрѹги грѣхъ повеликъ, тѣкмо консе ѡрѣчать, ѡ хрѣіанска вѣра, и послѣди егда се покаеть и приидеть паки на хрѣіанска вера, имать запрещеніе .᠓. лѣта, да дръжитъ канѡнъ, и по ᠓. летъ да се пречѣститъ. На това подобіе и самовіли, и бродніцы, и магесницы, и кой то ходать на ныхъ и ищать ѡ нихъ лекъ, оні са сѣ ѡрѣкли ѡ хрѣіанска вера: с нѣхъ нікако да се несобіраме, далѣко да бегіме ѡ нѣхъ, іакоже ѡ врага, и нікако да ги непѣщаме оу црква, и егда оумратъ ни ѡпѣло, ни поменеть да имъ нетвориме, понѣже есѣ проклѣты ѡ стаго собѡра, ѡ р̄ и ѡ стыхъ ѡцы; аще ли прежде смерть покаютсе, да ім се дали запрещеніе ᠓. лѣта, и да прокленать магии, кой то сотворіли, и ктѡмъ нетворать, и по .᠓. лета да ги причѣстать. Така подобаетъ намъ дѣховніческо и поповство (sic) велико вниманіе, и да испитѣме таківа вещи, понѣже правѣдны сѣдѣа хощеть да испитать насъ, ради ныхъ; и да возмѡžeme съ дерзновение ѡвещаты правѣдномъ сѣдию, смѣ же слава во вѣки вѣковъ амінъ.

Второ слово ради магесницы ѡ различныхъ кни́ги собрано.

Егда бѣше апль пѣтаръ по мірь, оучѣше наро́да и крещаваше ги во име хрѣтово, и бѣше некой магесникъ, іменемъ сімонъ; и каде пѣтаръ оучѣше, а сімонъ идеше по пѣтра, и говореше на чловецы те: неслѣшайте пѣтра, що оучи васъ; мене да вѣрѣете, азъ есмь бг̄ъ, и твореше пре^а нѣхъ магій и прелашаваше наро́да; и далеко бегаше ѡ пѣтра. и римскы кесарь клѣвдиа разбрѣа, како сімонъ прелашава наро́да, и посла члѣвцы: аще где найдете сімона, да го ѡковать сосъ желѣзо, и да го доведете. егда го доведоха пре^а цѣра, а ѡнь, лѣкави врагъ, и цѣра прелести с негови магій: до гдѣ хощеше да го погѣбитъ, а ѡнь почѣ и направи едінь ідо́ль, и постави го междѣ два мѡста на тиверіадскѣю река

и написа на їдола, и тако рече: сей їдолъ есть симонъ бгѣ стѣомъ. и пѣтаръ оучеше въ антиохїю, и въ еднѣ ноць гавѣ мѣ се хрѣтъ въ снѣ и рече мѣ: востанѣ пѣтре да идешъ въ рѣмъ, и тамо потребно есть твоѣ поучѣніе. егда ѿиде пѣтаръ въ рѣмъ, и почѣ да ѹчїй людіе, егда видѣ сѣмонъ, така и нехотѣ молчѣти и да покрїеть своѣ злѣбъ, но ходеше по градѣ и говореше на людемъ: почтѣ оставїсте мѣне и послѣшахте пѣтра; що лѣже васъ, мѣжеть ли пѣтаръ їакоже мѣне да творї чѣдеса? тогда станѣваше змїа; иногда їако коза, и їако вѣрана, и їако ѹрель; иногда вѣхождаше въ ѹгнь и несагареше; и така прелащѣаше людіе. пѣтаръ молѣшесе бгѣ, да го погубїть таковаго прѣлестника. видѣ сѣмонъ, како не мѣжеть да прѣйдать неговїте лѣжї при пѣтра, оумислї да воздвїгнеть мѣва въ градъ, да ѹбїахте пѣтра. въ едїнь дѣнь, сатворї вѣнецъ ѿ дафїнь, и поставї го на своѣ главѣ, и взїде на еднѣ ѣлїнско капище, и велїкї глѣсъ рече къ нарѣда: ѿ мѣжїе рѣмскы, како преластїхтесе ѿ пѣтра рѣбара и оставїхте мѣне и моѣ їстинѣе ѹчѣніе, тогѣ рѣдї и азъ данѣсъ да прїзовемъ мої агелї да ме ѹзмѣть, да ме занѣсать на нѣбо при ѿца моѣго, и тамо хѣщемъ васъ мѣчїти їако прїстѣпницѣ; и непослушѣхте моѣ право оучѣніе. така рече и плеснѣ рѣще своѣ, и почѣ да возхѣдїть на нѣбо, и бѣсове держѣхъ егѣ. тогда всї людіе возопїша: днесъ вїдохме, како велїкъ богъ есть сѣмонъ. тогда пѣтаръ станѣ на молїтва и рече: гдї їсѣ хрѣ бжѣ мої, недаждѣ да се саврѣшїть вола вѣражїа, да не до кѣнца преластїтсе незлѣбївїи нарѣдѣ; така рече и погледнѣа на гѣре, къ сѣмона, и рече: вамъ глѣю, бѣсовскы слѣгї, запрещѣемъ вамъ, въ їме гдѣ їсѣ хрѣа, егѣ же азъ проповѣдѣемъ, кѣомъ да не дрѣжїте сѣмѣна, но тѣа чѣсъ да го оставїте. така рече пѣтаръ, и бѣсове ѹбѣлашасе и оставїха сѣмѣна и побѣгнаха; тогда ѡкаанныи сѣмонъ паде доле, и предаде лѣкавою своѣ дѣшѣ вѣрагѣ и бѣсомъ, и поїде въ вѣчнѣю мѣкѣ.

И дрѣгї магѣсникъ бѣше въ ѡстрѣвъ пѣтмо, їменемъ кїнофѣтъ, и мнѣго магїї творѣше, и прелащѣаше людіе, и покланѣа мѣсе, їако бѣгѣ. и ѿиде при негѣ їѡаннъ бгѣсловѣ, и рече кїнофѣтъ:

видиш ли, іѡанне, какъва чѹдеса азъ творимъ, и скѹкналь оу морѣто да премипаѣтъ наро́да: и запрети іѡаннь на бесовѣте и ѡстави́ха го, и ктѹмъ неизіде кѣноуѣ ѿ морѣто.

И дрѹги магесникъ бѣше, ѥменемъ кипріянь. и прииде при него единъ юноша и рече мѹ: мо́лимтисе кипріяне, и да ти да́демъ, що ѥскашь: една́ мома́ возлюбѣхъ, и ѥскамъ да а зе́мемъ, а ѡна́ не хоче да приста́не; рече емѹ кипріянь: това́ е ле́сна ра́бота, негрѣжайсе за това́; посла́ киприянь едно́го лю́таго бе́са да и́детъ да сотво́ри де́вица да приста́неть за юноша. ѡти́де бе́сь и при́несе ей злі́ поми́шленіе, а ѡна́ стана на моли́тва, и почѣ да се крѣ́титъ, и мо́леше се бѣ́хъ и та́ка нарэждаше: гдѣ́ іисе хрѣ́е бже́ мо́й, создате́лю мо́й, да ѡи́де ѿ ме́не това́ зло поми́шленіе, да не возра́дѣтсе вра́гъ ѡ мнѣ; и побегна́ врагъ, и до тре́ти пѹтъ при́хождаше и приноси́ ей злі́ поми́шленіе; а ѡна́ са́ моли́тва ѡгна́ го, и ѡи́де вра́гъ при киприа́на, и пожа́ли мѹ се и рече мѹ: ѿ ки́пріана́, азъ коли́ко деви́цы сотво́рихъ та се ѡжени́ха, коли́ко же́ни разлѣчи́хъ ѿ мѹжие, и коли́ко сотво́рихъ и стана́ха блѹди́и, коли́ко сотво́рихъ и бра́тъ бра́та оубѣ́, и бра́тъ на се́стра прѣ́иде, а та́а иѹли́ана деви́ца ни́како неможе́хъ да а ѡбръне́мъ оумъ да помисли́ за жени́тъба. то́гда киприянь оуко́ри егѹ́, ка́ко неможе́ да сотво́ри ни една́ ра́бота, и посла́ кипріянь и дрѹгаго бе́са по́сила́го: прииде и ѡнь при де́вца́, и принесе́ ей зло́ поми́шленіе, а ѡна́ же са́ моли́тва и са́ чтѣ́наго крѣ́а и него ѡгна́, и ѡнь поиде́ при киприа́на; и излѣ́зе и тре́ты бесъ́ и рече: киприя́не, послѣ́ ме́не: азъ мо́га а ѡбрана́ти; и рече мѹ: иди́. и претвори́се вра́гъ тако ба́ба, и прииди́ при де́вица и рече иѹли́ана: ѡ́къде́ і́дешъ ба́бо? ѡна́ рече: ѿ дале́ко иде́мъ; и рече ей деви́ца, почто́ толи́ко трѹ́диласе стари́це? рече ба́ба: почѹ́ла самъ, ка́ко ѥма́шь мно́гѹ гри́жа и доидѹ́хъ а дте́ разгово́римъ; рече іѹли́ана: добре́ си дошла́ ба́бѣ. рече ба́ба: чѹ́ла самъ ка́ко неиска́шь да се ожени́шь, да ли́ е ѥ́стина? та ѡ́старѣхъ, това́ ѡ́ще не́самъ чѹ́ла: мома́ да не ѥ́ска да се ѡжени́; бѣ́хъ ѡ́стави ѿ ада́ма да се же́нать члѣ́вцы, да се пло́дитъ свѣ́тъ; иѹли́ана рече: ба́бо ако́ си дошла́ ѿ бѣ́а, да ме оутѣ́шышь добре́, а́ще ли си́ дошла́ да ме преластѣ́тъ, и прекрестѣ́се и рече: гдѣ́ іисе хрѣ́е се́не

бжій, помилѣи ме! то́гда ꙗко димь исчезнѣтъ баба, и невидесе. и собрѣхасе и тритѣ вѣрѣ и ѿидѣхѣ при киприѣанѣ, и сказахѣ емѣ, елико пострадѣхѣ ѿ иѣлиѣана дѣвица и рѣкохѣ: ѿ киприѣанѣ, и ты бы побегнѣла ѿ такоуѣ дѣло страшно: егда приближиме се при неѣ, она станѣваше на молѣтва, и сатѣрѣаше крѣтъ на себѣ, и ꙗко ѿгнь изхождѣаше ѿ оустѣ ей и ѿпалаше насъ; и нападе на насъ стра^{хъ} и трѣпетъ, и побѣгнахмѣ. егда оуслѣшѣ такоуѣ словеса киприѣанѣ мѣдарь бѣше, помѣдарь ѣще станѣ, и въ многѣ размѣшленіѣ прѣидѣ, и помислѣ, кѣква ни еднѣ сѣла неѣма вѣргъ прѣтивѣ чѣнаго крѣта, и колико кнѣгы имѣаше за магѣй, собрѣ гѣ и поставѣ гѣ на ѿгнь и изгорѣхѣ, станѣ и поидѣ при еписѣпѣ аѣноѣма, и всѣѣ сказа емѣ, кѣко дѣвица иѣлиѣана победѣ всѣ сѣла вѣрѣжѣ сѣ чѣнаго крѣта. еписѣпѣ же многѣ поучѣвъ егѣ ѿ ѿпѣстѣ, и ѿидѣ и собрѣ пепель, що бѣхѣ изгорѣли кнѣгите, и посипѣ своѣ главѣ, и сѣ слѣзѣми ѿмѣваше своѣ лиѣце. заѣтриѣ востѣвъ ѿидѣ въ цѣрѣковь, бѣше великаѣ сѣбота, и ѣслишѣ прѣво слоѣво: хрѣтѣсь и сѣхѣпѣ ны естѣ ѿ клѣтѣвы заѣкона, бѣстѣ насъ ради клѣтѣва, и прѣорѣчѣство оуслѣшѣ: виждѣ гдѣи и непрѣмѣлѣчѣи, гдѣи не ѿстѣпѣи ѿ мѣне, и сѣ ѣтрокъ егѣже изѣбрѣхѣ. егда така ѣслѣшѣ киприѣанѣ, болѣше оукрѣпѣсе на вѣрѣ и спѣдобѣсе стѣое крѣщеніѣ, по трѣтѣ дѣнь и на дѣѣѣконство ѿстѣсе, по едѣно лѣто и сѣщенство спѣдобѣсе, и толико чѣдѣнь и страшенѣ бѣстѣ на всѣ сѣла вѣрѣжѣ, и послѣди и еписѣпѣ станѣ.

Гдѣ сѣтъ ѿниѣ безѣмны чѣлѣвѣцы, който говорѣтъ: магѣиѣ ми е сотѣворѣнь и не рѣждамѣ, а дрѣгѣи кѣже: магѣиѣ мнѣ сотѣворѣна и ѣмираю^{тъ} ми дѣца, а дрѣгѣи кѣже оу кѣще имѣамѣ магѣиѣ, и неѣидѣ ми рѣбота напѣредѣ, а дрѣгѣи кѣже ѿ магѣиѣ нетрѣѣ ми добѣиѣцы. ѿ безѣмны чѣлѣвѣче! сотѣвѣрашѣ себѣ магѣй: видѣтъ вѣргъ вѣашѣ ѣмѣ прѣлащѣны и кѣко неѣимѣте наѣдѣжда на всѣсиѣлнаго и всѣмогѣщаго бѣга и прѣидѣтъ вѣргъ и рѣче ти, и наѣчи те, кѣко да имѣтъ магѣиѣи ѣ кѣщи. послѣ те да идѣшь на магѣсѣница да те видѣтъ, и ѿидѣтъ вѣргъ тапѣна наѣчѣтъ да ти скаѣже, кѣко ѿнѣ те прѣжде наѣчѣи, и рѣче ти магѣсѣница: идѣи тѣмо и тѣмо ѣ кѣщи да копѣтъ, магѣимѣмѣтъ, и ти идѣшь, та найдѣшь неѣщо и тогѣи вѣргъ ѿмѣтъ ты ѿчитѣта

ти се видить, како дѣкаси нашель магіа да те ѡверять, и пака рече ти магѣсница: ѡнсица члвѣкъ сотвори ты магѣи, а ты вѣрвѣшь врага, и почнеши да ненавидишь ѡногова члвѣка; егда те познаетъ да го послѣшаѣ замалкѣ, и многѣ ти приноси: егда видить врагъ малоѡмень члвѣкъ и вѣрвѣть магѣи, велика радостъ имать врагъ за тогова члвѣка, аще ли когѣ члвѣка познава, како невѣрвѣть магѣи, на него не може да се фане магѣа; магіа прилеплаетсе на грѣшнаго члвѣка: аще хочешь да се побоишь ѡ магѣа, бѣди милостивъ, щедарь, крѣтокъ, не воздай зло за зло, прощавай кой ты нѣщо досадить недрѣжь паметоглѣбие на срѣе свое, бѣди страннолюбецъ, нищюлюбецъ, сотвори въ домъ свой страннопріемлица, да прѣбирашь нищы и ѡбѣги, тако же въ лѣзе поставить плашѣло, да се боать звѣрии да не приходать, така и въ кой домъ имать страннопріемница, и често выходить и исходить нищы и ѡбѣги, тамо врагъ бойсе да пристѣпить, боитсе ѡ плашѣла, плашило нарицаетсе страннопріемница; блжѣнь члвѣкъ кой сотвори такова плашѣло въ домъ свой: той члвѣкъ ѡ всѣ людіе бѣдетъ похвалень, но и аггелѣмъ се радѣа таковомъ члвѣкѣ, тамо гдѣ се почитаетъ хртѣсь, тамо всѣ стѣи радѣютсе; кой члвѣкъ хртѣа почитать, който имать страннопріемница ва домъ свой, іакоже рече хртѣсь: странень бехъ и ваведѣсте ме въ домъ вашъ; блжѣнь члвѣкъ кой взведеѣ хртѣа въ домъ свой; да ти скажемъ и дрѣго ѡтешѣние: егда познаешь, да ти е сотворена магѣа, тогда да непоставляешь тогѣ и ѡногоѣ, но да речешь: блгодаримъ бѣа и речѣи: ради мой грѣхъ прииде ми тоѣ зло на мене, и смирисе, и покайсе, и аще ты прииде нѣкое зло или ѡ видимо, или ѡ невидимо, за все да блгодарить бѣа, да речешь: блгодаримъ бѣа и за това. егда така творишь, тогда ѡдаришь врага съ дапеница по глава, а егда ти прииде нѣкое зло, а ты плачешь и тѣжишь, тогда се врагъ радѣе, егда се радѣешь въ скорбы, тогда плачеть врагъ; егда тако бѣдемъ твориты, и бѣгѣ бѣдеме оугодити и прѣтво нѣкое можеме полѣчиты, ѡ хртѣе іисѣ гднѣмъ нашимъ, емъ же слава подобаетъ, чтѣ п поклонѣние ѡцѣ и снѣ и стѣомъ дѣхѣ во вѣки аминь.

Слѡво Г, рѡди магѣсницы, и самовѣли и баснѡрки, и зала-
гание и бродницы и бааніе.

Пѣшетъ въ кнѣга нарицаеме ламѣайкѣ, кѡко бѣше едѣнь
члѣвѣкъ бѣсень, и приведѡха го при еднѡ пѣстинѡ жѣтелнѡѡ, и по-
молисе бгѣ, и изгна бесѣ ѿ члѣвѣка, и стѣи ѡцѣ запрети бѣсѣ и
рече мѣ: запрещаю ти, лѣкави враже, право да ми скажешь, ѣ
мѣката кѡй дѣши помногѣ имать, да ли мѣжіе, или жѣны? рече
врагѣ: помногѣ жѣны имать ѣ мѣката; и рече ѡцѣ: невержем те
лѣкави враже: жѣны нестрѣжать пѣтища да ѡбивѡуть и да ѡбѣратъ
члѣвѣцы, или да хѡдѡтъ сѡ барѡнѣ да краднѡтъ; кѡко да те вѣржемъ,
враже, кѡко да имать по многѣ жѣны ѣ мѣкатѣ; рече врагѣ да ти
скажемъ, ѡчѣ, почтѡ рѡди помногѣ ѣса жѣны ѣ мѣката: не имѣ арѣ-
сова товѡ лицѣ, кѡето имѣ бгѣ даровѡ, но поставлѡтъ белѣло и
червѣло, и пременѡатсе ѡу крѡснѣ премѣны, и поставлѡтъ на себѣ
срѣбро и злѡто, и кѡліко ѿни ѡкрашѡются, толѣко нѣе бѣсовѣ
радѣемѣсе, понѣже многѣ члѣвѣцы прѣлащѡются; и кѡлѣ неимать да
се премѣни, а тѣѡсе смѣлѡтъ на дрѣгитѣ; а кѡіто ѣса бѣзѣчѣднѣ, а
тѣѡ ги ѡкорѡють и ѡсѡждѡють; егдѡ се двѣ скарѡтъ, еднѡ дрѣга
до смѣртѣ непрѡщаѡуть, егдѡ имѣ ѡмрѣтѣ чѣдо, или сорѡдникѣ,
хѣлѡтъ на бгѡ и тѣжѡтъ и плѡчатѣ до смѣртѣ, и йскѡтъ лѣковѣ да
раждѡтъ мѣшки децѡ. ѡкоже рѣкох ти, ѡчѣ, велѣка рѡдѡсть имѡтѣ
нѡшѣ господѡрѣ велѣзѣвлѣ на магѣсницы жѣны: егдѡ ѡмрѣтѣ нѣкоѡ
магѣсница женѡ и принесѣмъ дѣшѡтѡ еѣ ѣ пеклѡто, и почитѡеть ѡ
нѡшѣ господѡрѣ велѣзѣвлѣ, и постѡвить ѡ въ преиспѡдна ѡдова и
тѡмо гдѣ са ѣлннскѣ бѡгоѣ и ерѣтыци, тѡмо гдѣ ѣсть и предѡ-
тель іѡда; такѡѡѡ пѡчѣсть творѣтъ нѡшѣ господѡрѣ на самовѣлы
и бродницы, и магѣснѣцы, и ѡбаѡлнѣцы, и поставлѡет ги гдѣ
ѡгнѣ неѡгаснѣть, и червѣ неѡмираѡтъ, и толѣко ѡгѡдни са нѡмѣ
магѣсницы, ѡще щѡ имѣ речеѣ послѣшаѡтъ насѣ: егда имѣ по-
кажемѣ нѣкоѣ лѣковѣ и бѣрѡнѣ, или дрѣгоѣ нѣкоѣ глѡ да сотвѡ-
ратѣ, ѡни ѿ насѣ подобрѣ сотвѡраѡтъ глѡто—нѣе мѡло имѣ пока-
жемѣ, а ѡнѣи на многѣ разѣмѣѡють, и велѣка пѡмѡщѣ ймѡше ѿ
нѣхѣ, и всѣи нѡши рѡботѣ велѣки ѡни соврѣшаѡтъ, и многѣ пѡ-

мощь имѣме ѿ магесницы. ние рекохмѣ да ги наѣчимѣ, а ѿнѣ похитры станѣха ѿ насъ, и ние бѣсовѣ оубоахмѣсе ѿ магесницы жѣни, понѣже ѿни многѣ неглобѣви дѣши прѣлащѣють и прѣведать ги при нашего господѣна; колико мѣжѣ имѣть ѣ мѣката, повѣке есѣ ѿ жѣны прѣлащѣны, нѣжели ѿ дрѣги грѣхѣ, тѣка ние ѣчимѣ жѣнитѣ. догдѣ са млѣди да се накѣтаѣ и да се прѣменѣвать да прѣлащѣють неглобѣвы дѣши, егдѣ се застарѣлѣтъ, ѿни стѣнать магесницы, и стѣнать лѣты и срѣдѣты, пѣчнать да клѣнѣтъ и да се закѣлѣнать, и да непростѣють ко(и) имѣ нѣщо согрѣшѣтъ. Такѣва словеса рѣче врагѣ ѿномѣва дѣховникѣ, и невидѣмѣ бѣтъ. и азѣ помногѣ зѣмли ходѣхѣ, и нѣсамѣ видѣлъ толико многѣ магесницы, кѣто оу тѣа наша зѣмля бѣлгѣрска, и самовѣлы и бродницы. по дрѣги землѣ имѣть дрѣги грѣхове, но лѣсно прихѣдѣть на покѣлѣнѣе, понѣже неимѣть потѣшки грѣхѣ, егдѣ се ѿвержѣтъ чѣлѣкъ ѿ хѣа; кои се ѿрицѣють ѿ хрѣта бога? самовѣлы и бродницы и магесницы, и коѣто хѣдѣть на нѣхѣ, и ѣскѣть лѣкове ѿ нѣхѣ; тѣа сѣ прѣтивницы бѣжѣи, и бѣзѣбѣжницы ѣдоло покѣловницы: такѣва, егдѣ се покѣють, такѣва покѣлѣнѣе да покѣжѣть, да се ѿрѣчатѣ ѿ глѣ дѣли и враговѣщѣны, ѣко жѣ ѿрекѣхѣсе во врѣме крѣпѣнѣе своѣ, и да проклѣнѣтъ магѣи, и самовѣлы, и бродницы, и баснѣрки и всѣака билѣвища и всѣака ѣниѣ вражѣко начинѣнѣе; егдѣ такѣваѣ покѣлѣнѣе сотвѣрѣтъ, и до врѣме да имѣть запрѣщѣнѣе, и тогдѣ да ги прѣѣметѣ попѣ оу црѣкѣва, да имѣ даѣе нѣфора и прѣчѣщѣне.

Слово дѣ ради глѣ жѣны.

Помислѣхѣ да сѣднемѣ да напишемѣ, колико враговѣщѣны твѣрѣтъ жѣнѣ ради чарѣдеѣнѣе, и воспоминахѣ прѣмѣдраго соломона, понѣже и ѿнѣ почѣ да ѣспѣишетѣ колика враговѣщѣни имѣть жѣни и неможѣ да ѣспѣишетѣ, и рѣче: ѣще кѣи можѣ да прѣпишетѣ песѣкъ мѣрскѣ, ѿнѣ можѣтъ да прѣпишетѣ и жѣнскѣ враговѣщѣны; и азѣ помислѣхѣ, егдѣ прѣмѣдрыи соломонѣ оубоѣсе ѿ жѣнскѣ враговѣщѣны, и азѣ пристѣнахѣ писѣти, тѣкмо хѣщѣ да рѣкѣ ради глѣ жѣны; неимѣть дрѣго нѣщѣ пѣсло ѿ слѣ

жéна: глá женá самѣѡнѹ ѡчи извади́; глá женá премѣдраго соломѡна преласты; глá женá прекраснаго іѡсѣфа на правда ѡсѣди́ и въ темни́ци затвори́; глá женá лѣкава іезавель навѣѡа на сомѣрть предаде́; ѡ глá женá проро́къ илі́а кріе́ше се по гора; гла женá предитѣча іѡанна крѣтитѣла ва темни́ца посѣче́; глá женá прѣца еудѡѣа ѡбщаго вселѣнскаго ѡчитѣла нищѣлюбѣваго іѡанна златѡбста ѡ престѡ́ла изгна́, и на заточѣніе посла́. глá женá прá не боитсе, си́ѣеника не срамлѣетсе; а́ще есть богáта, нѣкого не боитсе; а́ще ѣсть сиромаси, вса́каго ѡукорает́ и присмиваетсе. —

И ѡмать нѣкой ѡ нѣхъ и говорать: пѣть прѣсти бгѹ ѡделѣать. ѡ лѣкаво дерзновѣние, ѡ ѹста хѹлна и незаграждѣна, ѡ іазы́къ скверѣнь, како́ возмо́же такви́а горки и хѹлни речѣ да изрече́ на создáтѣла бгá? ѡ гди́, славимъ твоѣ долготерпѣніе, како́ то́а чáсь непогѹбѣи́ тако́вого хѹлнищѣ; ѡ землѹ, како́ терпѣніе и непоглетнá іа́коже даѡана́ и авирѡна́ таква́а хѹлница; ѡ нѡбо, како́ непѹщѣи ѡгнь сави́ше, іа́коже въ дны́ іили́ проро́къ, да изгѡритъ такви́а хѹлница; ѡ ка́мене, ѡ древе, ѡ исто́чницы, ѡ езе́ра, ѡ мо́ре, ѡ всá здáние бж́іе, како́ стрѣпехте, да се рекѹтъ такви́а нестрѣпени́ хѹли на создáтѣла вашегѡ; ѡ крѣ́щени вра́зи, ѡ бгѡми́рскы досадѣтеле, ѡ антихрѣстови ѹченицы и а́дови наследницы, пѣть пѣрсти́ рече́ бгѹ надвѣива́т. ѡ безѹмна́ и несмыслѣна́ жéно, ко́й создáде тѣ́а пѣрсты, и како́ возмо́гоша тѣ́а пѣть пѣрсты да ѡделѣать создáтелю своѣмѹ; ѡ безѹмни́ жéны и несмыслѣни́, снижѣхте бж́тво и похѹлихте на всемо́гѹщаго бгá, а вра́га похва́лихте: да не вменѣтъ бгѹ́ ва́ше безѹмїе; тако́вимъ вели́ко покáание требѣ́ть да бѣ́ се сподобѣли́ милѡсти бж́ію и члѣвоколю́біе мно́гѹ-терпѣливомѹ бгѹ́ нашемѹ́ слава́ чѣ́ть и поклонѣ́ние въ вѣ́ки вѣ́ковъ а́минь.

Слово ѣ похвáлно, до́бры жéны.

Вчѣ́ра мно́гѹ оукорѣ́хмѣ глѣ́те жени́, понѣ́же така́ есть при́лично, глѣте да се оукоравать, да се неѹмножава́тъ, и добродѣ́тель въсѣ́гда подобáетъ похва́литы: неѹкорáетъ писаніе на́редѹ

вѣси жѣны, но ѡкорѣеть който творять зло. Ѥ женѣ бисть клѣтва и вѣсемъ миръ ѡсѡжденіе, Ѥ женѣ пакѣ бисть вѣсемъ миръ блго-словеніе, оуслыша ева: въ печѣли родиши чѣда, оуслыша двѣца маріа: радѣйсе ѡбладованаа гдѣ с тобою; и женѣ бѣша мѣроно-сѣицы, и стрѣжахъ грѣба хрѣтова, и аггѣла сподобѣшасе видѣти и бѣша проповѣдницы вѣскрѣніе хрѣтово, и помногъ жены про-сѣаша въ поствѣчество, преподѣбно и прѣведно поживѣша и бгѣ ѡгодиша, и дрѣги многъ жѣни мѣжествѣно подвижѣшасе и хрѣта рѣди крѣвъ своѣй излѣаша, и мѣченичѣскы вѣнчѣни бѣша, и много жѣни блгоговѣны, и бѣша нищѣлюбны; и самъ апо-столю петѣръ похвалѣеть нищѣлюбивою заградъ и нищѣлю-біе рѣди воскресѣніа Ѥ мѣртвѣхъ, и рѣче ей: востѣни заркѣдо, тебѣ рѣди плачѣть сѣроты и вѣдовицы, нѣщи и ѡбѣги неѡстав-ляють тебѣ да те глѣдѣть мѣртвѣхъ, но востѣни, ѡще да ѣмъ послѣ-жѣишь, ѣще да творѣишь милѣстѣна. такожде и превѣмѣченица ѡекѣла, Ѥ еѣ. годѣны последѣва апѣлѣ пѣвѣла, и до старѣсты апѣлѣтѣскы проповѣдѣваше имѣ хрѣтово; апѣлѣ пѣвѣль пѣшетъ къ ко-ринѣѣѣномъ, ѣѣ глава въ пѣрвое послѣніе, како последѣвахъ емъ акѣла и жена его присѣкла, и ѡны апѣстѣлскы проповѣдѣвахѣ, и дрѣги многъ жѣни благоговѣни и богѣти оугодиша бгѣхъ, ѣкоже и мелѣниа римѣлѣнина: ѡстѣна еѣ Ѥ родѣтеле свои. бѣ. хѣлѣдъ жѣлѣтицы, и все раздѣде ги на нѣицимъ и ѡбѣгимъ, на сѣротѣ и вѣдовицы и по црѣкѣ, и самѣсе затѣвори въ една тѣсна кѣлиа, и въ ѣ. чѣсъ ѣдѣше хлѣбъ и водѣ пѣешѣ, и тѣмо предѣде дѣшъ свою въ рѣце бжѣй. И дрѣги жѣны оудѣржѣхѣ црѣтво, ѣкоже прѣна сѣсъ ѣна своѣгѡ констанѣдина, и собрѣхѣ ѣ-ми собѣръ тѣѣѣ. ѡцѣ и проклѣхѣ иконобѣрѣцы, а който поклѣнѣются на чѣтѣный иконы, тѣѣ нарѣкохѣ правослѣвны хрѣтианѣ; и по смѣрти црѣ арѣкаѣла ѡстави. д. щѣрки: пѣлхѣриѣ, хѣлкѣиѣ, арѣкаѣиѣ, марѣиѣ и единаго ѣна на ѡсѣмъ лѣта, ѣменѣмъ ѡѡдѣсиѣ, но сѣстрѣ ѡѡдѣсиѡва пѣлхѣриѣ ѡѡженѣсе, но ѡдаржѣ црѣтво, дѣнѣлиже прѣидѣ ѡѡдѣ-сиѣ на возрѣстъ; бѣше пѣлхѣриѣ ѡѣ. лѣта, егдѣ оустѣроѣше црѣтво. такожде и црѣпа ѡѡдѣора оударжѣ црѣтво, и собрѣ собѣръ па-триѣрѣхѣ мѣѡѣѣиѣ, и проклѣхѣ койтѣсе непѣклѣнѣють на чѣтѣи ико-

ни, и така оутвердіха права славие. видите ли, колико добры жени и блгоѣтивы бгѣ оугодиша, тѣа въ нѡвемь блгодеты бѣша; а въ старѣ законъ многѣ добры и бгѣоугодны жени имѣа, ꙗкоже авраѣмова жена сара и ꙗсаѣкова жена ревѣка, ѡнна мѣты бѣы и сѣсана и анна мати пророка самѣила, ꙗкоже рече хртѡсъ ѿ лѣки стое еѣліе глава д. поистина глѡ вамъ, ꙗко много вдовѣцы бѣша въ дны илиины, егда заклѣчѣсе нѡбо на трѣ лѣта и шѣсь месецы и бѣсть глѣдь по всѣй землѣ, и ни къ единѣ посланѣ бысть илѣа, тѣкмо ва сарѣфѡѣ сидѡнскѡю къ жени вдовѣцы. Слѣшите, каквы жени добры имѣа и въ старѡ време, ꙗкоже и прѣжде рѣкохмѣ, и въ старѣ законъ и въ нѡваго просѣаша и бгѣ оугодиша, и всѣгда хощѣ имѣти добры и бгѣоугодны и блгоговѣни жены: ꙗкоже срѣбро и златѡ сокровѣно есть, така и добры раби хртѡви многѣ имѣа покривѣни, тѣкмо единѣ бгѣ знѣетъ ги, а злѡба не можѣ да се скрѣетъ. тогѡ ради, да радѣмѣ, добрѡ да твѡримѣ и бгѣоугодно да живѣемѣ, да се сподѡбѣмѣ и вѣчни живѡтъ полѣчити; бгѣ нашѣмѣ слава чѣтъ и пѡклонение во веки вѣкѡвъ амѣнь.

Слѡво. ѣ. ради жени и мѡми.

Мѣа и злѣа, кс, поучѣние ради оукрашѣни жени и девѣцы, како да живѣатъ.

Подобѣеть, жени и девѣцы да глѣдѣа на стѣю бѣзъ, како поживѣ на тѡа стѣ смиреѡ, крѡтко и блгоговѣно, и не тѣкмо да си криатъ лицѣто ѿ мѣжѣе, да ги не глѣдѣа, така ꙗска и да се срамѣва да не се смѣа, и да не дѣмѣа смѣшны рѣчи, и да си затѣснѣа оушите, да не слѣшѣа злѣ дѣми; слѣшѣте вѣе, що се нарицѣае девѣцы и ѣмѣа телѣсна чѣстѡта! не тѣкмо коѣто ѣмѣа телѣсна чѣстѡта нарицѣають чѣсты, но коѣто ѣмѣа дѣшевѣна чѣстѡта, тѣа нарицѣаютьсѣ чѣсты; что хощѣа да рѣчѣтъ чѣстѡта телѣсна и чѣстѡта дѣшевѣна? прѣва чѣстѡта дѣшевѣна есть с мѣра ѣстѣе и питѣе, втѡра чѣстѡта воздержѣние ѣзыка: неосуждѣа нѣкого, неклеветѣа, неѡбитѡваѣа, не прислѣшѣаѣа, не лѣгаѣа, не празнословѣа, недрѣжѣа пѣзма, не дрѣжѣа злѡ на срѣце, не давѣа злѡ за злѡ ни клеветѣа за клеветѣа; егда ѣмѣа тѣа добрыни,

що́ сме рекли, тогá е почтѣна, тогá е оукрашѣна, тогá е премѣнѣна.

Оуслы́шите вѣе мо́ми, услы́шите вѣе же́ни, что говорить а́пль па́велъ въ ѿ гла́ва къ тимое́ю пѣрва послáние, тако рече́: хо́ща оубо да моли́тва твора́тъ мѣжи на всáкомъ мѣсте, возде́ате рѣ́це своѣ́ бѣзъ гнѣ́ва и размишлѣ́нїе, тѣмже и же́ни въ ѡкрашѣ́нїе лепото́мъ сá стидени́емъ да ѡкраша́ют себѣ́, не въ плетение влась, не злато и сребро, и́ли рѣ́за мно́гоце́на, но ꙗ́коже подоба́еть же́на́мъ обещава́ющимсе блага́честию дѣ́ли бл́ги; же́ни въ безы́мльвїе да ѡча́тсе съ васáкимъ покорѣ́нїемъ; же́на́мъ неучи́ты повелѣ́ваю, ни вла́дати мѣ́жъ своемѣ́, но бѣ́ты въ безмо́лвїе: а́да́мъ прѣ́жде создáвъ бѣ́сть, пото́мъ е́ва, же́на преластѣ́се, и въ престѣ́пление въпа́де; чѣ́хтели ꙗ́ко оучи́тъ а́пль: же́ни и мо́ми да не украша́ются сá злато и сá сребро, и бисѣ́ромъ и мно́гоце́ны оде́жди, но да́ сте че́стни и почтѣ́ни, и съ доб́рыми дѣ́ли оукрашѣ́ни; що́ хо́щеть да се рече́тъ, егда́ поставла́ете грѣ́вни на рѣ́це? егда́ простира́ешъ рѣ́це своѣ́ на милостина́ и дрѣ́ги доб́ри дѣ́ли твори́шь, то́гда носи́шь златны́ гривны́; егда́ слы́шашъ за́конъ и бои́шьсе б́га, то́гда но́сишь златны́ ѡ́бѣцы; егда́ неосѣ́ждаешъ, неклеветáешъ, ни кльнѣ́шь, тѣ́гда но́сишь златны́ герда́нь; егда́ воздрѣ́жишь ѿ сла́столюбїе, то́гда носи́шь позла́тень по́асъ; егда́ оустро́ишъ до́мъ своѣ́ блага́честно, то́гда носи́шь мно́гѡцены́ прѣмени́; егда́ совер́шишь за́повѣди б́жїи, то́гда да рече́шь: то́ва бехъ дѣ́лжна́ и то́ва твори́хъ, дрѣ́го ни́що добро́ не́ са сотвори́ла. егда́ та́ка сотвори́шь, то́гда покривáешъ гла́вѣ твою́ сá свѣ́лено забра́да, то́гда те покривáетъ блага́тъ б́жїи, то́гаи тво́й мѣ́жъ сла́вень бѣ́детъ ме́ждъ наро́да с то́бою. Оуслы́шите вѣе ма́йки, ко́ито ꙗ́мать мо́ми, ꙗ́ко при́личе да ги о́учите, да́ се оукраша́ють сá дѣ́ховно оукрашѣ́нїе, сѣ́рѣчь да ꙗ́мать на себѣ́ бл́гоговѣ́нство, вѣ́ра и наде́жда на всѣ́сїлнаго и всѣ́мѡгѣ́щаго б́га, и да се сми́рають, и да се срамл́ають, и да е́сѣ оукрашѣ́ны и прѣменѣ́ны сá доб́ры дѣ́ли, и да не гово́рите празносло́вїе и сме́шни рѣ́чи, и да не кльнѣ́те, и да се не закли́найте и да не хо́дите по самовѣ́ли, или по басна́рки, и́ли да залага́те, и́ли да ѡтвара́те

кнѣгы на по́па, или́ на хо́ца, или́ на бѹла, или на биларе; кой ѡтвара еѹлие на по́па три́ годи́ни да се непрече́сты, и то́а по́пъ да не попо́ва, ꙗкоже рече́ стѣи́и иѡаннь златоѹсть. ꙗкоже ре́кохмѣ, да не глѣдате, да се оучите ѿ ѡнѣа́ же́ни и мо́ми, що ѡбичать на то́а свѣ́тъ да ходо́ть премене́ти и изми́ени, ама́ на ѡнай свѣ́тъ хоща́тъ да са дри́пави, и го́ли, и гнѣсны, и грѹзны; и ѡнѣ́ който са често изми́вали, често оу ба́на ходи́лы, и тѹра́ли меризми́ на се́бе, та́мо хоща́тъ да смарда́тъ, и да са грѹзны, и що са носи́ли сребро́ и злато́ на се́бе, та́мо ща́тъ да ста́нать змы́и лю́ты да ги ѣдат, по раце́те, да имъ гложда́тъ прѣстите, да им се оувива́тъ ѡко́ль ши́ата, да имъ оула́зять оуши́те, да имъ хода́тъ по ѡбразете, да им се за́вива́тъ ѡко́ль снага́та, ка́то по́асъ; това́ тако че да имъ бѹдетъ, за́що непогледна́ха на прѣвни́те же́ни и мо́ми: не ли́ са́ра авраа́мова же́на то́лика бе́ше бога́та. . . . . Гди́, за́що не рече́ писа́ние, ка́ко носеше́ са́ра на се́бе зла́то и сребро́, и да е ходи́ла изми́вена и на́китена, ама́ рече́ писа́ние, ка́ко сама́ готви́ла и сама́ ме́сила, и слѹгѹваше́ на го́стие; ако би́ бѣла́ премене́та и на́китена, ка́ко бѣла́ слѹгѹва́ла; та́кожде и но́йна снаха́ реве́ка, же́на исаа́кова, та́кожде и анна ма́ти само́ила про́рока, а не са́ черви́ло и бе́лило, и зла́то и сребро́, и мно́гоцени́ дрѣхи́ оукраше́ни. же́на дру́ги грѣхъ да не чина́тъ, тѣ́кмо да носить злато́ и сребро́ и хѹбави́ дрѣхи́, и да тѹра́тъ черви́ло и бе́лило, това́ имъ со́сѹва да ѣда́тъ оу пекло́то. ꙗкоже ре́кохмѣ прѣ́жны же́ни не́ймаха сребро́ и злато́, ты́и да се оукрашаю́тъ с не́го и да ѣда́тъ, и да пи́а^т, но да́ваха го на ни́щимъ и оубо́ги. емѹ́же сла́ва подоба́еть чѣ́и и поклонѣ́ние ѡцѹ́ и снѹ́ и стѹмѹ́ дхѹ́ и ны́нѣ́ и присно́, и во вѣ́ки вѣ́ковъ аминь.

Сло́во ѿ ѿ кнѣ́га иѡвла¹⁾.

Послу́шайте бл҃гослове́ны хр҃ти́ане, что́ рече́ писа́ние ра́ди пра́веднаго и бога́таго иѡва, коли́ко сто́ка ѣ́маше, говѣ́да и ѡвцы́, и ками́ле, и коне́, и дру́га мно́гѹ сто́ка живо́тна, въ ма́ли дны́ погѹ́би

¹⁾ Изъ первой части той же рукописи.

всѣа, и нерече некоа хѣла на гѣа, нѣ рече: гѣъ даде, гѣъ ѡзе; колико богѣтество погѣби ѡвъ, и нехѣли, но и ѡще благодарѣи. Имать ѡ насъ вѣцы, мѣло некоа щѣта прѣиде имъ и почнать да хѣла^т на создѣтеля бѣа своѣго: егда прѣхѣдѣтъ имъ бѣаго, немогѣтъ да познають ѡдека пришлѣ такова бѣаго, но рѣкътъ ѡ свое радѣние прѣиде ми богѣтество, и немога да познать создѣтеля своѣго; егда погѣбать, тогѣа почнать да раптѣтъ на бѣа и да хѣлать; и почнать да се хѣлѣють, какѣ са сотворѣли нѣкое добрѣ или сѣромѣхъ корѣ хлѣбъ подаѣоха, или оу цѣркѣви свѣщъ запалиха, или нѣкое гѣне поменъ сотворѣха, и речеть: такова добрѣ сотворѣхме, и ѡдека прѣиде намъ такваа щѣта? мѣлое нѣкое добрѣ да ѡчинать, казѣвать; а колико потѣена гла и безаконѣ творѣть-неказѣвать. запалили еси свѣщъ оу цѣркѣа, добрѣ сотворѣлъ еси; но ѡскорѣилъ еси сѣромѣахъ, и вѣниде сѣромѣахъ оу цѣркѣа и воздахнѣ на тѣбе, и изгасѣ ты свѣщъ; дѣлъ еси хлѣбъ сѣромѣахъ, поменѣ, какѣ наплѣны бѣтъ твоѣ хамѣаре пченица: мало си дѣлъ, помногѣ ти се дало; искаш ли да ти непрѣиде нѣкое глѣо, да не досадѣишь сѣромѣахъ, или на комѣиа своѣго, на сирѣти и вѣдовицы недосаждай; да не презираѣши нищѣи и ѡбѣги, да не лѣкавѣшъ на нѣкогого; старѣцы почитѣи, млѣди ѣако бѣрака имѣи; родѣтеле твоѣ неѡбесчѣствѣи, ѡ цѣркѣви неѡлѣчайсе, на сребролюбѣе глѣшѣи, глѣба ѡ срѣе твоѣ ѡжѣнай, и любовь на срѣе твоѣ насаждаѣи, стрѣнолюбѣе незабѣвай, стежѣи братѣлюбѣе, ѡ истина и правда не ѡстѣпѣи, ѡ клеветѣа и ѡсѣжденѣе далѣко бѣгаи, ради смиренѣе и покорѣние вѣлми желѣи, ѡ краѣола и млѣва ѡ такѣиа далѣко ѡстѣпѣи. сѣа всѣа до кѣнца животѣа твоѣго саблюдаѣи; аще сѣа всѣа добрѣ съдрѣжиши, неимать тебѣ глѣо прѣитѣи ѡ сопрѣтивника; аще нѣкогда и прѣидеть, а ты наѣчи се да терпишь, а не хѣли. сѣа всѣа сотвори ѡвъ и слѣга гѣнь, когѣ мѣ прѣидѣоха ѡнѣа лѣоти изкѣшѣни и не похѣли и бѣгѣдари бѣа и рече: бѣди ѣме гѣне бѣгѣсловенъ ѡ нынѣ и до вѣка. аще коѣ хрѣтианинъ оупѣднетъ ѡ некоа напасть, или ѡ бѣлѣсть, или ѡ некоа досѣада, или ѡ вѣдимо и невѣдимѣ прѣидеть нѣкомѣ нѣкое глѣо, на ѡва да взираѣть, да се ѡтѣшитъ. тогѣа рѣди постави гѣдѣ ѡвъ, ѣако ѡгледалѣо прѣа наши ѡчи: комѣ прѣи-

деть не́коа на́пасть и тесно́та, на і ѿва да глѣдаты и да се оутѣ-
шитъ. аще та́ко бѣдемъ творѣти, бѣди всемъ и прѣтво вѣное спо-
добѣты ѿ хрѣте иисе гдѣнемъ на́шимъ, емѣже подобѣеть слава чѣтъ
и поклоненіе со ѿцемъ и стѣмъ дхѣмъ нынѣ и прѣснѣ и во вѣки
веко́въ аминь.

Слово ра́ди немилостѣваго пѣтра¹⁾.

Въ еди́нь де́нь, седе́ха просіацы на ѣлице, и помина́ пѣтарь
покра́й ныхъ; и пита́ха си еди́нь дрѣгаго, ко́й ѣзель милостѣна
ѿ него, и всѣ ре́коша, ка́ко несме́ ѣзѣли. еди́нь ѿ ныхъ ре́че, аще
азъ днесъ кемъ да ѣземъ ѿ него́ милостѣна, вѣе що́ ми хѣщете
да ми дадете? ѿныи ре́коша, що́ бѣдемъ днесъ сабра́лы тебе́ кеме
даты; ѿи́де просіа́къ, и ста́на на врата́ пѣтрова, и пѣтарь беше
натовари́ль на едно́ мѣле хлѣбъ и дрѣги гѣстѣе, и носѣше да се
гощавать по гради́ните са́ дрѣжи́на своа́. ко́га излѣзе из врата́
до́ма свое́го, срѣтна го просіа́къ и поклонѣ мѣ се до земли, и про-
сѣше мѣ милостѣна, а ѿнь гонѣше го; просіа́къ небѣгаше, но́ ра́ди
име́ бѣіе просѣше мѣ; расрьдѣсе пѣтарь и потражи́ ка́микъ да го
ѣдари́, и немо́же да на́йде поскѣрѣ ка́микъ, но ѣзе́ еди́нь хлѣбъ и
ѣрѣли да ѣдари́ просіа́ка; просіа́къ узѣ хлѣбо и радѣвашесе по́идѣ
при дрѣжи́на сво́й; ѿны́, ко́га видѣха хлѣбо, прослави́ха бѣга.

И помина́ха два́ дны, и разболѣсе пѣтарь, и ѣмрѣ. прѣиде
а́ггль и держѣше мерѣло, и поставѣ на една́ стра́на кни́гы напи́саны
не́гови грѣхове, на дрѣга стра́на нема́ що́ да поставѣ не́кое добро́,
тѣ́кмо то́го хлѣбъ; егда́ го поставѣ, нате́гна мерѣло, и ре́че мѣ
а́ггль: сѣро́маше пѣтре, иди́ и блѣ́годари́ ѿного́ва сѣро́ма́ха; и па́ки
ре́че мѣ а́ггль: аще то́а хлѣбъ, пѣтре, не бѣ́и бѣ́ль, чѣ́ха да те оу́з-
мать прѣ́ны и немилостѣвы дѣа́воле, да те заведѣ́тъ въ вѣ́чна мѣ́ка,
и а́зъ не бѣ́и мо́галь ни́що да ти по́могнемъ, тѣ́кмо по́могна ти
на то́а сѣро́махъ що́ си фарли́ль са́ хлѣбъ да го ѣдари́шь; то́гда
въни́де дѣ́ша въ те́ло, и оживѣ́ пѣтарь разда́де всѣ́а своѣ́
имѣ́ние милостѣна, и ро́біе и робѣ́ни всѣ́и прости́, и ре́че

¹⁾ Есть апокрифическіе черты.

единомѣ рабѣ вѣрнѣ: що ти речеми да ме послѣшашъ, да ме ведѣшь въ іерусалимъ, и тамо да ми речеши, како ти самъ робѣ, да ме продадѣшь, и парите да раздаѣшь на сѣромаси; и сатвори робѣ, ижекоже мѣ рече пѣтаръ: прииде въ іерусалимъ, и продаде господина своего пѣтра единомѣ болѣринѣ именемъ зойль, и асприте раздаде на сѣромаси. Устанѣ пѣтаръ тамо, и всѣка работа работаше, и мачеше своѣ снагѣ; гдѣ бѣдетъ промишленіе бжїе ради него, ѿ афригію приидоха зойлѣ гостіе, и пѣтаръ поставляхъ трапѣза; и призвѣ зойлѣ гостіе на трапѣза, и пѣтаръ слѣжеше и приносеше блюда, и познаха го госке пѣтра, и потайно рекоха зойлѣ, той пѣтаръ пѣрви болѣринѣ бѣше въ афригїа, — пѣтаръ видѣ, како го познаха, и возхотѣ да побегнѣтъ, и бѣше вратѣрь глѣхъ и немѣ, затвараше и ѿтвораше вратѣ; ѿиде пѣтаръ, и рече: въ ѿме гдѣ іиса хрїта, бгѣ нашего да ми ѿтвориши вратѣ, и рече глѣхъ да ти ѿтворимъ; изиде пѣтаръ, славѣще и благодарѣще бгѣ и побѣже. ѿиде вратѣрь, и рече зойлѣ: господине ѿиде ѿ насъ рабѣ бжїи пѣтаръ; рече ми во ѿме іиса хрїта ѿтвори ми вратѣ, и видоухъ пламень изъстъ егѡ. и ѡнь зина пламень прииде до мой оуши и изикъ, тогда почухъ и проглаголахъ; ѡнь изиде и азъ скоро по него изидоухъ и не найдохъ го. и прослави бгѣ, како прослави свой оугѡдницы; емѣ же слава подобаетъ, чтѣ и поклоненіе ѿцѣ и снѣ и стѡмѣ дхѣ и нынѣ и присно и во вѣки вѣковѣ аминь.

Изъ рукописи, хранящейся въ бібліотекѣ Рылскаго монастыря
подъ № 53, XVII — XVIII в.

мѣць декевриа. кѣ. день.

Дамаскина инока, иподиакона и стѣдита слово на просто^{мъ}
езикомъ. По плѣти рождение гѣхъ нашемъ ісѣхъ хѣхъ.

Прилични есѣ праздниці црѣковні тако некогѣ хѣбава и велика
градина. и ва онаа градина да имать многѣ красни и различни
цветове и ва онаа градина да сидитъ црѣ облеченъ ва црѣи одежди
и да призываетъ члѣвци и да бесѣдуетъ са нимъ и колико члѣвци
оулазатъ ва онаа градина, имѣтъ велика радость, како оулезоша
оу таковою красною градинѣ, како померисахѣ таковы красни ме-
ризми, како видеха и црѣво лице, како почѣха и црѣва беседа, та-
ковы есѣ праздници стѣмъ. и память праведни^{хъ} градина сасѣ многѣ
и различно цветѣе оукрашена стѣа наша црѣква нарицаетсе, цветие
есѣ праздници стѣмъ, или мѣвнико^{мъ}, или прподобни. или дрѣгги не-
кой ѿ стѣмъ. црѣ же ісѣ гѣхъ нашъ ісѣ хрѣтосѣ оукрашенъ и поча-
тень спѣтель васемѣ мѣрѣ, врачъ исцѣлитель васемѣ члѣвомъ и
жизнодавѣцъ на васѣ видѣма и невидѣма. на васѣ праздниці стѣмъ,
имаме радость и веселѣе, такоже премоудрі соломонѣ рече: егда
се похвалѣватъ стѣи, радѣютсе людие; на ва господски праздниці,
повелика радость имѣтъ благочѣстивѣи хрѣстѣиане, понеже црѣи
праздникъ празнѣемо, црѣ почѣсть творѣме: такоже ісѣ велики праз-
никъ, тако и почѣсть велика требѣеть да твори^{мъ}. васакѣмъ хрѣ-

стианниѹ прилично ꙗко, да празнуѣть и да трѣжествѣть дѣховное трѣжество, и които са оугодни царѹ христѹ богѹ нашемѹ, таково трѣжество трѣжествѣемъ такови праздниѹ прѣзнуѣемъ. и како се нарицаеть тотъ праздниѹ? нарицаеться богоявление понеже ꙗвися бѣ на земли, понеже днѣ видими на земли ꙗвися родѹ члѣвчскомѹ; бѣ нѣкое начело неимать, днѣ ва лето раждается: кое дрѹго по-чѣдно, кое дрѹго пославно. кое дрѹги (sic) попофално, кои да по-чѣть и да се непочѣднѣ, кой да се смѣслитѣ и да се неоудивитѣ, бѣ да станеть члѣвекъ? и да се речеть, страшоо ꙗко и да се оусли-шить дѣвно ꙗко, почто ради и за кою вещь да станеть бѣ члѣвекъ: ради наше добро, ради наше спасение и да избавитѣ насъ ѿ ра-боти вражие; понеже ѿ начела богъ адамѹ васака и многа добра сатвори мѹ и дарѹва мѹ и десеть дѹшевні силѣ, иже ги имать и васакъ члѣвкъ. Г. силѣ нарицаються есатѣвна, понеже сас нѣхъ бѣ-ваеть и рѣстеть и живеѣтъ члѣвкъ и зачинаеться и раждается. втора сила ꙗко питателна, си рѣчѣ питаетъся члѣвкъ. трета сила ꙗко, иже растеть члѣвкъ ѿ мало и станеть големъ. и тѣе силѣ и скоти имѹтъ и питаются, и възвращають. и дрѹги Д. силѣ нарицаются животни, понеже сас нѣхъ можеть живѣ бѣти члѣвкъ: и прѣва ꙗко, егда члѣвкъ васегда радить и мѣслить васегда за добро, и избираеть доброто ѿ злото и злото ѿ доброто, тогда онаѣ сила нарицаеться добротѣволителна; и вавтора сила нарицаеться животна и ради хри-ста да речеме, како саветь имать, понеже нигогда (sic) неवासхоте зло, васегда добро желаше и любляше. трета сила ꙗко гѣрость, ꙗкоже рече григорий богословъ: даде намъ богъ гневъ и гѣрость, не на члѣвка да се гневаеме, но на врага и на сѹпостата нашего — на него да се гневаемъ, него да ненавидимъ, на него да мрѣзимъ, понеже онъ намъ многѹ зло ꙗко сатвори и извади насъ ѿ раѣ, тои насъ прѣведе на тѣмъ многопечалнаѣ и многотрѣднаѣ земли; ради него даде бѣ намъ гѣрость, а не на члѣвка да имаме гневъ, и да се гневаме на брата нашего, иже ꙗко сазданіе божіе и есме едина вера едино крещеніе. четверта сила ꙗко възжделеніе: да желаемъ васегда за добро за прѣвое наше ѿтѣтво, си речъ за прѣтво воѣное. тѣе есѣ четѣри животни силѣ. дрѹги петъ силѣ нари-

цаютсе разꙋмни, и сас нѣхъ можеть члвкъ да разꙋмеѣть и да познаеть и добро и зло: прѣво ꙗ невидима вещь, второ ꙗ мнение, трето ꙗ слава, четверто ꙗ сатворение, пето ꙗ љмь. що нарицаетсе зрение? егда видить члвкъ некою вещь и познаеть го, какова вещь ꙗ. слѣшание ꙗ егда невидить члвкъ некою вещь, или ѿ дрꙋгаго члвка оуслѣшить, или ѿ ѡнаго вещь гла оуслѣшить и разꙋмеѣть и познаеть какова вещь ꙗ. мерѣзма нарицаетсе, егда померише члвкъ некою вещь и познаеть ꙗ, или на хѣбаво мерише или на зло. вакꙋшение нарицаетсе, егда видить члвкъ некою вещь и мислѣть, да ли е благо, или е кисало; егда го вакꙋсить, тога познаеть, горко ли е, благо ли е. осезаніе нарицаетсе, егда члвкъ фанеть сасъ рꙋка некою вещь и познаеть ꙗ или е жешко, или е стꙋдено, или е тешко, или е леко.

Истлꙋвахме петь зрѣтелни вещи. мѣтателно нарицаетсе, егда члвкъ видить некою вещь и многꙋ днѣ мислѣть за него; и мете мꙋ се ѡ память члвкꙋ, нарицаетсе ендѣтетось, понеже члвкъ две речи имать: едина речъ ꙗ тага, коюто бесѣдꙋеме, и едѣнь дрꙋгаго слѣшимъ, дрꙋга речъ ꙗ, егда члвкъ самъ ѿ себе разꙋмеваеть; аще и що речеть сасъ такова речъ, видить и бесѣдꙋеть члвкъ на снѣ; аще и що видить, слава сꙋгꙋба ꙗ, сиречь, некон оуслѣша, како помръкна слѣнце, и пакѣ незнаеть, како помръкна; то нарицаеть безъсловесни ѿвѣтъ: сасъ слово савръшається ѿвѣтъ; егда знаеть члвкъ, ѿгдѣ погина слѣнце, по неже лѣна стоить подь слѣнца, и не даеть емꙋ стѣтити, слѣнце ѡдесною идеть, и лѣна подоле ꙗ ѿ слѣнце; того ради неможеть слѣнце стѣтити. Деѣзаніе нарицаетсе, егда некто ѡслѣшить ѿ дрꙋгаго члвка, како некои силни царь побежденъ бистъ ѿ дрꙋгаго цара с мала сила: стоить члвкъ тогда и чꙋдитсе, да ли ꙗ истина, или ꙗ лъжа; таковое помишленіе нарицаетсе деѣзаніе. елѣка деѣствꙋють и садевають едина тѣла десѣти сили, ради разꙋмъ работають и помагають, и ꙗ разꙋмъ. тако царь на отрадꙋ тѣкмо ва ѣвлени и сведѣтелствовани вещи хꙋдитъ оумъ, сиречь, како ꙗ богъ благо, како слѣнце сияеть, како члвци есꙋ сѣетни. Тѣе ѿ. ѿ. сили даде богъ адамꙋ да жалееть доброе, да любѣть изрѣдное, да мислѣть за правда, да промишлѣеть. кою вещь ꙗ

за потреба, да биваетъ ѿ небитие ва битие, да питаетсе дшѣвно и телесно, тело да питаетъ сасъ истиа, дшѣ да питаетъ сасъ слово божие, да вазращаетъ тело и добродетель да умножавать ва свою дшѣ, да разсѣждаетъ, кое ѣ добро и кое ѣ зло, да гневаетсе на врага, да желаетъ за цртво нбное. Того ради дарѣва бы адамѣ .ѿ. сили. и рече мѣ: адаме васа мои зданиа даю ти, да бѣдѣть подѣ твои воли, да заповедаеши и да истежѣши за бѣтво; ѿгде начинается и како ѣ това, никако да немислишь, ниже да речеши; ѿнже непослѣша тѣа божие заповеди, и тамо где не беше мѣ подобно и прилично, тамо поче да мислитъ и васкоре, ѣко престѣпника изгнать бѣ из райа.

Тако бѣ престѣпление адово; аще и инако бѣдеши тѣкѣвати, не бѣдеши сагрешити, понеже рай и древо райско, познати добро и зло, ѣкоже члѣкъ и видимъ ѣ и невидимъ: имать тело и нарицаетсе и ѣ видимъ; имать дшѣа и нарицаетсе невидимъ; такоже ѣ и древо райское, и видимо и невидимо, ѣкоже григория богословъ рече: възрѣвъ на садовнии и виде ѣко красно бе, и богъ ненасади зло да бѣдетъ ва соблазнъ, ѣко же богомрски порфирия рече, ниже завидѣ богъ адамѣ и недааше мѣ да ѣдетъ ѿ разумное древо, да не станѣтъ ѣко бѣ; на законъ положи богъ адамѣ, да знаѣтъ, како имать надѣ себе господина и начелника на вса зданиа свои, сатвори го господина и начелника; тѣко едина мала заповѣдь да сахранитъ. ѿнже непослѣша заповѣдь божии и оуслиша змиа и зломисльнаго врага, които мѣ васагда мислитъ зло, него послѣша, того ради изгнать бистъ из райа, сиречь егда испадѣ есѣство члѣское ѿ заповѣди божие и оуклонисѣ на грѣхъ на безакония, и наоучи се члѣкъ на зло, и ктомѣ не ваѣхоте добро творити, нѣ васагда телесна оугодиа твораше: блюдь, прелюбодѣйство твораше, оубиѣйство, крѣвопролитие, краденіе, ненависть, зависть, идолопоклонение; тѣе зли и безакони делѣ ва онаи времена имаха ги за почѣсть и за похвала: кой повече зло творешѣ, немѣ повелика почѣсть творахѣ. никой непокланѣшѣсе богѣ, ни ти знаеха, че има богъ.

Такова зла требѣваша имѣ исцеление. никой не можа неклѣмѣ

да помогнуть, да го избавить ѿ вечна мѣка, ни самъ себе неможеше члѣкъ да помогнуть последи големо зло, и лекѣваніе искаше. Тогда виде богъ сзданае свое мѣчима ѿ дѣлавола, изволи сѣи и слово божіе и възхоте ваплѣтитисе ѿ чистіе васегда двѣицѣ марию, стана сиромѣхъ да обогатить насъ сиромаси; и никое добро дело неимахмѣ на себе; въ пещера родисе, да очисти дѣиѣ наши, иже бехмѣ пещери, иже бѣха оу насъ врагове и бесове и всѣака неправда и нечистота, землю ѿсти, въздѣхъ прости: земля бешѣ сквѣрнена ѿ жрѣтви, иже творехъ члѣвци идоломъ, въздѣхъ бешѣ потемнелъ ѿ дѣиѣ и ѿ смрадѣ идолюскіе жрѣтви; въ гасли положень бистѣ, да избавить насъ ѿ бесловесніе страсти. чюдо преславно! сѣврѣшенъ богъ, несѣврѣшенъ младенецъ видитсѣ, безначални начело приемлетъ, невидими видитсѣ дѣиѣ: того ради и всѣа тварь дари приношають рожденномъ — небеса звѣзди дають, аггели хваление приносѣтъ, земля пещеръ-пѣстиню, гасли пастирие, чѣдо! члѣвци бѣи марию, понеже хотѣище богъ всѣю землю простити, и на всѣи езици да приведетъ въ богоразѣмие; того ради и влѣсви дари принесомѣ, того ради ѿ далеко идегхъ влѣсви и на мнози езици гвѣхасѣ и проповѣдахъ рождѣнаго хѣа, того ради и аггели сѣи члѣвци трѣжествѣють и хваление въздають христѣ, и влѣсви ѿ персиди дари приносѣтъ, понеже дѣиѣ пророкомъ вѣас проречѣніа сѣврѣшишасѣ: двѣа, иже рече пророкъ ісаѣа, дѣиѣ еммануила ѿ дѣа сѣа заче и раждаетъ, іакоже онъ самъ възхоте; пророкъ іереміа дѣиѣши дѣиѣ прорече: «сѣи богъ нашъ, и не прикъснетсѣ инъ къ немѣ, изобрѣте всакъ пѣтъ хѣдожества и дарова іаковѣ отрокѣ своемѣ ісѣрлю възлюбленномѣ своемѣ», и паки потомъ: «на земли члѣкомъ гвѣисѣ и сѣи члѣки сачетасѣ, паки ради тогѣ дѣиѣ». ісаѣа пророкъ пророчествѣетъ: «изидѣ жѣзль ѿ корѣне іесѣова и цвѣтъ ѿ корѣне процвѣте, и ноци на немѣ дѣхъ премѣдрости, и самислѣство и разѣмъ». жѣзль іесѣовѣ бѣи нарицаетъ, она бешѣ ѿ корѣне іесѣовѣа; цвѣтъ ѿ корѣне процвѣте, гѣи нашъ іс хс исплѣни благоуханіе рода члѣвческаго. паки тои пророкъ провидѣ и рече: «отроче родисѣ намъ, и сѣи дастьсѣ намъ, емѣже властѣ бистѣ на раме его и миръ его нестѣ предела, и наречетсѣ велика сѣвѣ-

та аггъла, чюдень съветникъ, богъ крепкъ; вѣла, кнезь миръ, ѿтѣбѣщаго века». Ради днѣшни днѣ и пророкъ михей прорече: «и ти виолѣме, доме михеѣтовъ ничи^и мнши еси въ вѣлахъ іудовахъ, не мнши еси, еже бити еньхилиашиныхъ іуда; ис тебе изидеть вѣла вождь бити кнезь ісрѣлю; изьхоть его изъ начела. ѿ. тѣ днѣ века»; ради таѣ речь противляются препорици іудейски, и говорѣть ради зоровавела тако рече пророкъ. и по правдѣ, ради то лжѣтъ: понеже зоровавель не родисе въ виолѣмъ, нъ оу вавилонъ родисе; нъ и пѣти его не бежа ѿ начела, ꙗкоже сказѣть пророкъ. Ради хѣ, ради тоѣ радостни днѣ, пророкъ даниѣль царѣ навъходоносорѣ рече: «хочеть да се родить царь нѣ всеми царие, да сакрѣшить и да разрѣшить црѣвие члвѣка, кои того непочѣтатъ и непокланѣють мѣ се». всѣ пророци прорекоша ради днѣшнаго празника. Тько ниѣ да неprodлжѣме слѣво, изьѣоставлѣемо пророчества, да не проидеть многѣ време сказѣвати; пророчества празникѣ ѿставихме.

Ќзде хошѣ начети сказѣвати и нехошѣ ни мало нешѣ ѿ себе сказати, нъ елика повелеваетъ стѣе и бжѣвное еѣглѣе. тько изьоставляю го; пото^и хошѣ го сказати, и сега хошѣ да скажѣ, како препитана бѣ бѣа въ стѣа стѣимъ, како сѣтвори. вѣ. лѣта тамо, како аггъль носеше тамо пишѣ. Ђгда се обрѣчи іосифъ оу девицѣ марию, мало време минѣвъ, и видевъ ю како ѣ непразна: и ꙗко правейѣ пже бешѣ іосифъ не възьхоте да ю гавить предѣ чѣвки, нъ помисли криома да ѣ ѿпѣстить. Въ онаа ношѣ, ѣгда помишлѣше іосифъ да ѣ испѣдитъ, приидѣ ѿ бога архангѣль гаврилъ и рече мѣ: «іосифе сѣе давидовъ, нишѣ да ѣ не оубоишѣ; тько оузѣми девицѣ марию, и добре и почесно чѣвай ю, понеже она ѿ дѣа стѣо ѣ тешка и хочеть да родить сѣа, име емѣ еѣманоилъ; и ти да мѣ наречеши име ісѣ, понеже онѣ хѣщеть да спасеть рода члвѣкаго ѿ прегрешенѣе». Ђгда сабѣдисѣ іосифъ ѿ сѣа, сѣтвори ꙗко же порѣчи аггъль.

И въ онѣи днѣи изидѣ повелѣние ѿ авгѣста кесара, да се напишѣють вси члѣи въ свое ѿтчѣство, и вси чѣвци да напишѣтсе подѣ повелѣние царѣво. И всаки идеѣше ѿ свои градѣ и напи-

сѣвашесе. ѿиде іосѣфъ ѿ галилеискаа страна, ѿ назаретъ въ витлеѣмъ и ѡнъ да се напишетъ сась обрѣчницѣ свою девицѣ марию, иже беше ѿ рода давидова; егда се написаха, приѣде време да роди девица мариа: и оулезе ѿ една пещера; таа пещера беше широка и голема, и пѣтници оу неѣ кондисѣваха; тамо оу онаѣ пещера господжа и двѣ бѣѣ роди гѣ нашѣго ісѣ хрѣта и пови го и положи го въ ясли, тамо гдѣ ѣдеха безъсловеснии скоти; тамо блѣзѣ бежа овѣчаре. и въ онаѣ ноцѣ бдѣхѣ и стрѣжаха овѣци свои; и ѣвисе аггѣль преѣ нихъ и сѣѣ ѡблиста ихъ, и они оубоѣшасе страхоѣ великиѣ, и рече имъ аггѣль: «не боитесе, рекоѣ вамъ — велика радость бѣваетъ днѣ всѣмѣ мѣрѣ, понеже днѣ родисе хсѣ всего града давидова, и се да имате и добро знамение: идете оу пещера да найдете негова мати и христа повита, ѣко отроче; и тако сась оногова аггѣлскаго гласа множество аггѣли оуслишасѣе како поѣхѣ и благословѣхѣ и славѣхѣ и глѣхѣ: «слава въ вишниѣ богѣ и на земли мирѣ въ члѣвцѣѣ благоволение». егда оуслишаше пастирие таковаго глѣ, рекоша: «приидете, да идемъ до виолеѣмъ, да видимъ да лѣ е истинѣ това, що ни се рече»; и ѿидоха и найдоха, ѣкоже имъ аггѣль рече.

Въ онаѣ днѣ приѣдоша троица магесници и звездоброици ѿ вѣсточнаа земля въ иерѣсалимъ и питахѣ: гдѣ ѣ царь, иже се ѣ родиль иѣдеоѣ? видѣхмѣ негова звезда на вѣсточнаа страна и ѿтамо станахмѣ, идемѣ да мѣ се поклонимъ». егда оуслиша иродѣ царѣ оубоѣсе и призыва вѣси архѣiereи и книжници и выпроси ги: писаніе гдѣ глаголетъ, како хоцетъ да се родить христосѣ?» и рекоше мѣ: «прорѣкъ мѣхеа рекаль ѣѣ оу витлеѣмъ хоцетъ да се родить». Тогда иродѣ криома призва ѡниа магесници и рече имъ: «идете и поклоните мѣ се; егда се вѣзвратите, приидете при мене, да ми скажете гдѣ ѣѣ? и ѣ да идѣ да мѣ се поклоню». тако рече лѣкави царѣ іродѣ: не искаше да мѣ се поклони, нѣ да пратить члѣвци да гѣѣ оубиють, да не станетъ царѣ да мѣ оузметъ царство то. магесници егда оуслишаха ѿ цара ирода таковіе речи, вѣскоре изѣидоха изъ іерѣлѣмъ, и ѿидоша до гдѣ стана звезда оу виолеѣмъ надѣ пещерѣ. Тогда ѿвѣрзоше скровища свои и дадоха бѣѣ злато

и ливанъ и ізмирнѹ. аггль гнѣ на сънь имъ рече, да не идѹтъ при
ирода. и Ѡидоша дрѹгимъ пѹтемъ, и Ѡидоша ва свою землю, и
сказѹвахъ елика видеха и слышаха.

И се съ божію помощію празническою потребѹ въкратце
сказахѹмъ. тъкмо имаемо различна вапрошениа: а., почто непо-
родисе Ѡцѣ и стѣ дхѣ, нѣ синь? в. почто тогда приіде време да се
написѹватъ? .г. кои мѣ и кое време беше? .д. Ѡ где познаша
магесници и приидоша и поклонихасе хѣ? .е. що показѹвахѹ ѡниа
дари? .ж. како се досетиха и принесоха такива дари? з. где наи-
доха влѣсви христа — оу пещерѹ ли, или на дрѹго место? и. и
звезда, иже беше са гавила — естѣвна ли беше, како и дрѹ-
гите звезды? ѳ. или тѣгава гависе? і. тага звезда колико летъ
преждѣ гависе предѣ рождество христово? аще би се заедно гавила,
егда се роди хсѣ, како биха толико скорѹ прише персидски царие
да вайдать христа оу пещера; и како попрежде непородисе хсѣ,
нѣ остави толико дѣи, и погибоша тѣа? .і. вапрошениа имаемо
днѣ тлѣѹвати. аще и дрѹги бѹдѹтъ, изѹоставлю ихъ, тъкмо пона-
рочитие да скажеме. нѣ молю ваша любовь, донелиже несѣмъ
почель да сказаѹ, дрыще си оумъ да неидеть на дрѹга страна, или
да задремете, или да се разлените слышати. и хошѹ да начнѹ прѣвое
вапрошение, и добре да слышите, понеже имаемо богословіе ска-
зѹвати.

Сѣа и неразделна троица ѣ неизречена, нескончаема, всѣг-
дашна, нетлена, невидима, и никои вещь иже ѣ на тога стѣ не
можетъ да се оуподобитъ, понеже нѣ васака вещь ѣ начетькъ и
твораць. и тога стѣ непостоѣнъ ѣ и сѣетни и тварь ѣ стѣи троици;
того ради нарицаетсе тропца, понеже иматъ тры лица. тига три
лица имѹтъ едино есѣство, и да речеши тры члѣвци да имѹтъ
три лица, а едно есѣствѹ. Нѣ то оуподобляетсе а на дрѹга
вещь ни мало, понеже тига три члѣвци имѹтъ и три разѹме, и три
хотениа и три начинаниа. а сѣа троица едино лице имѹтъ, едино
начинание, едино хотение — начело, лето и коньць неимѹтъ; и едино
лице Ѡ дрѹго не разѹньствѹеть ни мало, тъкмо Ѡцѣ раждаеть и
пребиваетъ, Ѡцѣ ѣ нерожденъ. ни Ѡ кого раждается, ѣко же и

ѡмъ члѣвски ѡ дрѣго нераждается; снѣ и слово рождень ѿ, понеже ѡ ѡца родисе, ꙗко же слово члѣвкѣ ѡ оумъ раждается; а дхѣ стѣ ни рождень есть, ни нерождень, понеже аще би билъ рождень, хотѣаше да се наречеть снѣ, аще би билъ нерождень хотѣаше да се наречеть ѡцѣ. нѣ що ѿ и како нарицается? исхождение нарицается, понеже исходъ ѡ нерождена ѡца и почиваетъ на рожденнаго сѣа, ꙗкоже есѣствѣннѣи дхѣ и въздыханіе члѣвкѣ. ѡцѣ нарицается и ѿ и две имена иматъ и нарицается и пребиватель и изъхождение, понеже изиде ѡ него снѣ; синъ же нарицается слово и синѣ. и дхѣ стѣ иматъ две имена: иматъ дхѣ стѣ и исхождение. ѡцѣ премѣ сѣа нарицается ѡцѣ, понеже того ради къ исхождение нарицается и исхождае сиречь посилаеть. снѣ премѣ ѡца нарицается снѣ, понеже очевѣ снѣ ѿ; премѣ дха нарицается слово, понеже дхѣ ѿ слово; а дхѣ стѣ премѣ слово нарицается дхѣ. а при изходи тела нарицается исхождение. Тѣхъ трическа лица, всако по две имена именѣтсе. неприлично беше да се выплѣтитъ очевѣо есѣство ипосташисъ; аще би се выплѣтилъ ѡцѣ, не би се нарипали три имена ѡцѣ и синѣ и исхождение; и пакѣ дхѣ ипостасне не беше подобно, да се выплѣтитъ. како би се нарекло три лица и три имена: дхѣ и синѣ и изъходниѣ? того ради ѡцѣ изволи, и дхѣ стѣ садѣпствѣва и ваплѣтисе снѣ божи, и очевѣ пакѣ да иматъ две имена, ꙗко же и прежде выплѣщеніе снѣ и слово: тоиже безъ матере родисе ѡ ѡца на нбѣ, тои днѣ изволи и възыхоте безъ оца родитисе на земли ѡ чистою девицѣ марию, и бѣ намъ подобанъ: и да спасеть насъ, члѣвкѣ бистъ да спасеть члѣвкѣ; богъ пребѣсъ, да оубожить насъ, немощно и мрътѣвно тело члѣвко прѣемъ, да избавить ѡ самръти дѣиѣ наши; беше снѣ божи, наречесе снѣ члѣвски, да сатворить насъ снѣ и наследници црѣвѣ нбѣомѣ; того ради выплѣтисе снѣ и слово божне.

Това прѣвое вопрошеніе еше и помногѣ тлъкованіе имѣаше да се тлъкѣтъ: тѣкмо ѿ глѣбоко богословіе, того ради прекратихме го и не ꙗко не можетъ на широко да се тлъкѣтъ: можетъ да не тлъкѣтъ нашироко, нѣ не могѣтъ прости члѣвци да разбѣрять; егда многѣ богословіе да почѣють, побръка

им се оумъ на прости члѣвци; помалкѹ богословие да им се ска-
зѹеть.

Да приидемъ и въ второе въпрошеніе да го истлѣкѹемъ: почто
ради написѹваха се людие, егда се роди хс̄? понеже тако беше
изволение божіе, да спасеть аѣама и васе зданіе свое. того ради
и таково време прилѹчїсе, понеже егда авѣгѹстъ кесарь стана царь,
тогда многѹ прѣвиа члѣвѣка престанаха; такожде егда родисе хс̄,
многѹ бжѣтво престана ѿ тоѣ стѣ, и ѣависе истини стѣ, и всѣи
члѣвци единомѹ богѹ да поклоняются. градове и села и всѣи напи-
сахѹсе, подѣ кесарево повеление, и всѣи ездїи, които верѹвахѹ
въ христа стадоша ва едино прѣтво, и подѣ единаго царѹ христѹ
покорїшесе; всѣи члѣвци написаха въ прѣкоѹ книгѹ авѣгѹста цеса-
рова, и христїане написаха се въ прѣтво нѣѣное, нарекохасе они
члѣвци авѣгѹстови, нарекохмѣ се и нѣѣ, които верѹвахмѣ въ христа,
христїане; и хс̄ написасе на повеление кесарово, ради две вещи:
прѣво да покажеть намѣ, да имаемо покорение господино^{мъ} на^{мъ} и
на царїе; ради таѣ вещь рече хс̄ оу стѣе еѹѣглїе: дадите кесарѹ
кесарово и богѹ божїе, понеже ѿ начела оставїл ѣѣ да се пови-
нѣмѣ на царїе, — вѣторѣ ѣѣ, понеже бехмѣ порабощени врагѹ,
повинѹвсѣ хс̄, да избавить на ѿ повинѹвение дїаволѣское и да на-
пишетъ на въ книга, иже рече пророкъ давидъ въ книгѹ свою:
всѣи напишѹтсѣ; поработивсѣ да сатворить на да господствѣемѣ
надѣ страсти; сѣ раби сачетаѹ себе, да сатворить на свои раби
ѣкоже рече апостолѹ павѣль: «егда приїде кончина лето, посла богѹ
снѣ своего рождени ѿ женѹ, бївшаго подѣ закона искѹпить, да
всїновление възпрїимѣ». Того ради и таково подобно време
прилѹчїсе и родисе хртѣсъ.

Рекохѣмѣ вѣвторѣе въпрошенїе; да речемѣ и третѣе: кое
време беше и кои мѣць, егда се родисе хс̄? да речемѣ, една година
четїри времена имать; прѣво време пролетѹ, второ жетва и
врьшїдѣба, трето есень, четвѣрѣта зїма. Пролетѹ нарицаетсѣ ѿ зї.
ферфара мѣца до маїга зї. ѿ маїга зї до авѣгѹста мѣца зї. нари-
цаетсѣ жетва. ѿ зї. авѣгѹста до ноеврія дї. нарицаетсѣ есень,
ѿ ноеврія дї. до ферфарїа. зї. нарицаетсѣ зїмно време. гѣ нашѣ

ісꙋсъ христось родисе декевриа мѣца, иже ꙗко зимно време, и велика зима беше онова време; того ради прииде хс, да пресечеть греховною зимѹ и лютою и гор'кою помръзлицѹ: вьса земля помръзнула и поледела беше, немаше добродѣтелнаа теплота и да възсыиеть пролеть богоразꙋмие, и да ижденеть злое време, прельщение вражие хотѣише да разорить, многѹ брань и мльва и метежь, да приведеть мирь и тишина вьсемѹ мирѹ, да разрѹшить средостение гневѹ и да савакѹпить нбѣна съ землянами, сиречь да савакѹпить заедно аггѣли и члѣвци. ꙗкоже рекох'м, како беше тогда велика зима, велика беше и гор'ка, понеже члѣвци тогда неможашѹ да видать небо, ни звѣзды, ни мѣць, ни слнѣце, никако неможешѹ да видать битѣвни стѣ и да познають бжѣтво; того ради породивсе хс оу зимно време, да разрѹшить зимѹ и да приведеть пролеть. Нощь беше, егда родисе христось, ꙗкоже стое еѹггѣе рече: пастирие бдѣхѹ и стрѣжахѹ стадо свое, и тогда презь нощи ѿидоша и наидоша христа рождена; нощь беше, понеже хотѣише, да заминѣ т'ма, мракъ, грозота, срамота, гнѣсота, грозота греховниѣ вещи, и да прииде днѣ спасение всемѹ мирѹ, и хотѣише да приидеть слнѣце праведное хс богъ нашъ, понеже помрачени члѣвци потребно имъ беше да видѹть божие просвещение; пророкъ ісаиѣ рече: «людиѣ седѣщи въ тмѣ и сени сѣмьртни», сиречь людиѣ седѣхѹ въ неразꙋмие, видѣша велики стѣ, кои ходять въ днѣ, да дръжить стѣило; такожде и помрачени езыци: потьмна дела ихна беше ѿ нощи, и потребно беше имъ да видѹть стѣ богоразꙋмие. того ради в нощи родисе хс и въ зимѹ.

И се с помощью божію разрешихме и третье выпрошение, и да приидемъ и на четвертое, тако да речемъ, «ѿгдѣ разꙋмеше и придоша вльсви и поклонихасе христѹ», и ради то да речемъ. Пророкъ моиси егда хотѣише да идеть въ обѣтѹвную землю, сиречь въ іерлѣмь и ѿгдѣ поминѹваха, пленѣха онова место, ꙗкоже попленише сиѣна цара аморѣйска, и града нарицаемаго еше-вонь, поидоша и къ восточную землю, близѹ при іерлѣмь. тамо беше царь вьлакъ, спнѣ сем'форовъ; егда ги виде, како идѹть оубоѹсе и призва вьси свои магесници и рече имъ: «видите ли

того еврейскаго рода, въ малѣ дни и на бѣдѣхъ попленити, нѣ да видиме како да се избавиме ѿ нихни рѣце, и тако в'си събор'но, кѣпно са цара сатвориша съветъ, да призовѣтъ магесника валама сѣна веорова, иже беше въ онаа времена, аще кого прокльнеше, беше проклетъ, аще кого благословеше, биваше благословенъ. того валама помисли царь да призове, да прокльнетъ евреего. и вѣскоре посла царь члѣвци и даде имъ много дари да идѣтъ скорѣ, да приведуть в'лама. егда отидоша ѿни члѣвци до валама и дадоша мѣ дари, и рекоша мѣ: «зове' те царь; и да сътвориши любовь да идеши при него». рече имъ валамъ: «пренощѣвайте таа ноцъ зде, и азъ таа ноцъ да се помола богъ моему, и аще ми речетъ богъ да ида, аще ми речетъ да не ида, непойдѣ»; и остадоша ониа члѣвци. заутра рече валамъ на царовите члѣвци: рече ми богъ да неидѣ с' вами; възвратихасе члѣвци и рекоша царѣ како не хощетъ да доидетъ. паки пов'торо посла царь помного члѣвци и помного дари посла и ѿидоша при валама. и рече имъ валамъ: «аще би ми далъ царь таа кыща плъна сасъ жлѣтици, не могъ да изълежѣ ѿ повеление божие; нѣ паки пренощѣвайте таа ноцъ зде, и да видимъ, що ми бѣдетъ сказати богъ нѣ¹⁾ таа ноцъ и заутрѣ бѣдѣ ви сказати». и рече мѣ—иди; нѣ аще що бѣдѣ тебе рек'ти, то да твориши. И заутра стана валамъ и оузе свое мѣле и поиде сасъ царевите члѣвци, и на пѣтъ ѿбисе мало ѿ дрѣжинѣ свою и аггль божи стана предъ мѣлето и непѣщаше его да идеть понапредъ; валамъ неможеше да види аггла, нѣ поче и биеше мѣлето, и оно ѿ бисе ѿ пѣтъ и ходеше безъпѣтыца; и ѿнѣ паки поче, та го биеше и ѿно оулезе оу пѣтъ и мало поиде по пѣтемъ, и на едно место беше тесно, и ѿ тѣва стена и ѿтѣва, и не беше прилегъ да побегне мѣлето; и тамо оу тесно место стана аггль предъ мѣлето, и неможаше понапредъ да заминетъ. ѿбисе мало да заминетъ, и трънъ закачи нога валамова, и потече кровь. и онѣ поче ѣко да го бистъ; и ради чѣдеса да покажетъ богъ, ѿтвори богъ на мѣлето уста и рече: члѣвче, що искаши ѿ мене, та ме

¹⁾ Такъ въ рукописи.

толико биеши? рече валамъ: «аще бихъ ималь ножь, заклахъ бихъ те; почто неидеши правимъ пѣте^м, тако и дрѹги добици, нѣ идеши безъплѣтица? рече мѹ мѹлето: нели ме имаши мене ѿ мрази (sic) години? чїнихъ ли тї дрѹги пѣть така? нѣ сега видимъ аггъла божии, и стоить на пѣть и непѣща ме да замина. тогда погледна валамъ и виде аггъла и егда го виде, оубоѹсе и ѿ страха падна и поклони мѹ се; и рече мѹ аггълъ: почто неправина толико билъ еси мѹлето? не беше ти нищѹ криво: азъ го непѣскахъ да мине, и мислехъ и тебе да оубие; не беше ми оугодно, како си пошълъ. тогда валамъ рече: прощавай, господине, не можихъ да те вида, како ти стоимъ еси предъ мѹлето; нѣ сега что ми повелеваеши да сатворѹ, да ида при цара валака, или да се възвратимъ? рече мѹ аггълъ: иди, тъкмо аще що бѹдѹ ти сказати, то да твориши. тогда аггълъ невидимъ бистъ, и валамъ ѿиде и стигна царовите члѣвци. егда валамъ прииде при цара, излезе царь, та го посрешна, и рече мѹ: почто прежде не си пришълъ, егда те призва^х, или небихъ достоинъ да те почетомъ, како требѹеть? рече валамъ: сега придохъ, и аще що ми повелить богъ мой, то бѹдѹ творити. и онагъ ноцъ тамо ноцѹва валамъ. и заоутра царь валакъ възведе валама на еднѹ високъ горѹ, иже нарицашесе гора валѹ Богѹ. рече вала^м валакѹ царѹ: повели, царѹ, да поставать на. ѣ. места дрѹва и да приведѹтъ. з. телѹци и з. ѿвни. егда ги принесоме, закла ги и сатвори валамъ жрътва богѹ; пото^м рече царѹ валакѹ: ти, царѹ, предстои зде жрътвѹ мою, и азъ да поидѹ потамъ, и да попитахъ бога моего, да видимъ, що ми бѹдетъ рекѹти, да творѹ. ѿиде, помолисе богѹ. и богъ мѹ принесе на срѣце негово, и рече царѹ валакѹ: призва ме ѿ месопотамна да прокльнемъ евреете, и да благословимъ моавитене; како могѹ да прокльнѹ, които е богъ благословилъ, како могѹ да благословимъ, които е богъ прокль: многѹ ѿ семе паково и клетва на него не фащатсе, понеже богъ го е благословилъ. егда оуслиша царь валакъ тѣхъ речи, рече вьламѹ: азъ те призвахъ, да ги прокльнеши, а ти ги благославляши. рече валамъ: азъ то ти рекохъ и прежде, аще що ми повелить богъ, то хоцѹ творити, и то хоцѹ да речемъ; и тогда

Ѥиде царь на дрѹго место, и сатвори жрътва, ꙗкоже и прежде; и паки богъ отвори валамови оуста и рече: встанѣ, царѹ, да оуслишишь що повелеваеѣтъ гѣ; привел ме еси да ги прокльнѹ, и волѣ божѣи нестѣ: не ми е рекль, да ги прокльнемъ, богъ ги благо-слови, богъ ги възрасти, богъ ги оумножи, богъ ги расъпро-страни, и кои члѣвкъ можетъ да ги прокльнетъ; и хощѣтъ ꙗко львовѣ да погѣдѣтъ телеса съпротивникомъ своимъ. егда оуслиша царь валакъ тѣхъ речи, оуызвѣсе и рече валамѹ: азъ те призвахъ за дрѹго, а ти дрѹго твориши. рекохъ ти царѹ и прежде, како не могѹ да излеземъ Ѥ повелѣние божѣе. паки Ѥиде царь валакъ на дрѹго место, наречено форогъ, и тамо сътвори жрътвѹ. ѥ. телци и седьмъ ѡв'ни.

И паки Ѥврѣзе богъ оуста валамова, и рече къ народомъ: тако рече валамъ ѥнѣ веоровъ, члѣвкъ, егда видишь сакрѣвени тайни божѣи, неприлично ꙗко да ги сакрѣвешъ, понеже многѹ множество ꙗко родъ ꙗакововъ, и богъ ꙗко сас нихъ и хощетъ Ѥ того рода да се родить члѣвкъ, многѹ множество хощетъ да ѡбладаеѣтъ землю, и ꙗко львъ хощетъ да легнетъ да спить, и кои смеѣтъ да пристѣпѣтъ при него, да го сабѣдить. които него бѣдѣтъ прославляти, хощѣтъ бити и они прославлени, и онѣа кои того хощѣтъ проклинати, хощѣтъ бити и они проклетѣ; звезда хощетъ да васѣаеѣтъ и члѣвкъ хощетъ да се родить, и хощетъ да погѣбитъ царѣе, които му се непокланѣтъ. егда оуслиша царь тѣхъ речи, разгневасѣ и рече валаму: многи дари мѣслехъ да те дарѣвамъ, нѣ самъ погѣбилъ еси свою почестъ; сега скорѹ бегаѣ, да не погѣбиши свою животь. стана валамъ и Ѥиде въ землю свою. и наскоре еврейѣ поплениша васѹ землю царѹ валакъ. и магесници Ѥтѹгава колико се родѣхъ въ персидской земли, васѣгда надеѣхѹсе, когда да видѣтъ звезда и да познають, како родѣлся ꙗко велики царь, когото цара прежде рече влѣсва валамъ, како хощетъ да се родить велики царь. Ѥтѹгава помѣнѣша ꙗко ѡ бѣ, лета, догде се роди хсѣ; и магесници, които бѣхъ ва онѣмъ време, егда видѣхъ, како саврѣшѣсе слово, коѣ то бѣ рече рекль про-рокъ влѣсва валамъ, тогда оузѣше дари и последѣваша звездѣ:

куда иде она и они по неѣ, и доидоша до витлеемъ оу пещера; ради таковою вещь принесоша вльсви дари христѣ.

Нѣ благодарю рожденаго младенца христа, и поможе ми и изътлькѣва^х и четвертое вапрошеніе.

Сега хоще да тлькѣме и петое. и слишѣте да разѣмеете, що нарицахѣ се ониѣ дари? многѣ злато тькмо царѣ прилично ѣ; царѣ да имать многѣ богатство и злато; того ради и пророкъ давидъ пророчествѣть и тако рече: «тебе принесѣтъ цари дари, царие еарисити, и острови дари принесѣтъ, царие аравити и сава-дари дари принесѣтъ; и поклонетсе емѣ вси царие земльсти». и паки рече подоле того ѡалма: «и живѣ бѣдетъ и дастьсе емѣ ѡ злата аравитска». того ради принесоха злато хѣ, дарѣ почетень злато, ливанѣ принесоша ѣко богѣ, понеже ливанѣ нигде несть прилично, тькмо оу црѣва богѣ. и пророкъ давидъ рече, да се исправить молитва моѣ, ѣко кадило предѣ тобою. и измирно принесоша, ѣко тридневномѣ мрѣтвѣцѣ, понеже хѣ помазаша сасѣ измирно, и положиша го ва гробе, ѣко же стѣе и бжѣвное еѣглѣе сведетельствѣть. това пророчествѣвахѣ дарѣ, иже принесоме вльсви хѣ. И сътлькѣвахме и петое вапрошеніе.

Ида приидеме и на шестое, ѡгде познаваша вльсви и принесоша дари хѣ? и то ѣзвестно ѣ, како ѡ пророка вльсва валама разбраха, иже имѣ рече, како хощетъ лѣвъ да легне да спавать. и познаха лѣвъ царѣ подобанѣ ѣ, понеже лѣвъ надѣ вси звѣри царѣ ѣ, бога познаха го, ѣко же рече: аще кои будѣтъ го благословити, бѣдетъ благословень, аще кои го прокльнетъ, бѣдетъ проклетъ, сиречь, кои члѣвци почитать бога и творѣтъ волю его и предѣ члѣвки познать го е; ѣкоже рекохмѣ темьнѣ, нигде негде не естъ прилично, тькмо единомѣ богѣ: того ради принесоме го хѣ, ѣко истинномѣ богѣ, мрѣтваго разѣмеша, егда почѣша—хощетъ да легнетъ да спитъ, и принесоха мѣ змирно. И шестое вапрошеніе протлькѣвахме.

И да протлькѣме и седмѣе, вльсви где наидоша хѣ—оу пещерѣ ли, или на дрѣго место? Това вапрошеніе имать многѣ речи, понеже неци есѣ рекле, како оу египѣта наидоха хѣ, егда

бе побегналь тамо сасъ матеръ свою. стѣ иѣсидоръ пѣлѣсѣитѣски рекль ѣ тако. тѣкмо нѣмъ да познаеме истинѣ, ѣкоже иоанъ заѣтъ повелеваеъ, како оу пещера наидоше, понеже и самъ златооустъ рече, како бе пещера велика, и кондисѣваха трѣговѣци, и вѣсви сатвориша тамо неколико дѣнѣ, понеже неимахъ где да помѣнѣтъ Ѡ многи народъ, нѣ и аггль иже рече иосифъ да бежитъ оу поустѣнна. поустѣнна нарицаеъ египтъ, и не беше пѣстъ Ѡ члѣвци, нѣ Ѡ благодетель божи; оу пещерѣ надоша го, иосифа и бѣѣ. истина ѣ, како оу пещера наидоша вѣсви хѣ.

И да прѣидеъ и на ѣсмое вопрошѣние. да ли го помните, кое беше или го сте забѣвариле? многъ слово слышаѣте, и мнѣтъ ми се, како малѣцина да го сте запомнили. тѣкмо да го речеъ.

Въпрашаю васъ — звезда, иже беше се ѣвила на онѣмъ магесници, тогава ли беше са ѣвила, или беше како и дрѣгѣте звезды? аще би била како и дрѣгѣте звезды, хотела би и понапрѣди ѣвитѣсе; нѣ не беше естѣвна звезда, нѣ аггль божи беше, и тако им се видеше ѣко звезда и показѣваше имъ пѣтъ; и неможѣхъ вѣсви да видѣтъ аггля, нѣ ва место аггля ѣви им се звезда, да се саврѣшитъ слово, иже рече валамъ. нѣ незнамъ кое да тѣлкѣю и кое да нетѣлкѣю. понеже многъ вараѣзмѣние имѣтъ и Ѡ многъ вараѣзмѣние оупадаю въ недоѣзмѣние. нѣ слово ме принѣждаеъ и празнична любовь да глаголю многъ. тѣкмо въ кратѣце да рекъ, и да прѣидѣ и на деветое вопрошѣние.

И да речеъ, таѣ звезда колика лета напредѣ предѣ рождѣство хѣѣ ѣвисе, понеже аще би се заедно ѣвила, како бѣха толико скорѣ прише вѣсви и да наидѣтъ хѣ оу пещера. и да речеъ речи Ѡ прѣковни наши оучѣтеле. Рекоше, како повеле иродѣ царъ да оубиють деѣа Ѡ две години и помалки. тогда еше беше хѣ оу пещера, и наидохме, како тако ѣ истина, како две години понапрѣди ѣвисе звезда и водеше вѣсви Ѡ персидѣ до виоѣеъмъ. можехъ и поскорѣ Ѡ две години да прѣидѣтъ, нѣ тако беше воля божи, да се забавѣтъ и да обидѣтъ многъ место; и питаха ги члѣвци: кѣде идете? и они речехъ: «родѣлсе ѣ велики царъ, и идеъ да мѣ се поклонимъ; и речеѣа имъ, како можеше го найти, где са е ро-

диль? а они речехѸ: «гледаме на небо, и їма една звезда, и она кѸде идеть и нѣи по неѣ идемъ». тако ѿ истина, две лете прежде ѣвисе звезда, понеже егда ѣвисе аггль на магесниците и рече имь, да нейдать при їрода цара, нѣ на дрѸги пѸть да идать, оу пещера имь рече. И деветое вапрошение изьтлькѸвахме.

И да придемъ и на десетое вапрошение, по что попрже не-
ваплѣтисе хсѣ, нѣ на последнаа лета, и остави толики дѣи, и
ѡидоха оу мѣка? еще това да изьтлькѸемъ, и пото^м и дрѸга да
речемъ, и да саврышѣмъ слово, понеже многѸ словеса реко^х, и не
беше подобно, и како не беше подобно, понеже праздника нашего
чесние вещи несѸ просто и неизвещени, и всѣи знаете и мали и
великі, како ѿ днѣ рожество хѡ, како спасение всѣмѸ мирѸ
бистъ. азѸ да начпѸ ѡзѸде да изьтлькѸю и десетое вапрошеніе.
верѸемъ и їзѸповедѸемъ и васи знаемъ, како богѸ есество ѿ благѸ,
милосрьдѸ, шѣдрѸ, длготрьпеливѸ, никогда не мислитъ члѣвкѸ зло,
нѣ васѣгда добро мѸ мислитъ, васегда за дѣшѸ спасение негово
радитъ. и ѡ многое благостиню свою прежде сатвори аггלי и они
да есѸ причатени ѡ благодетѸ божію; и неугодно бѣ дозѸде бѸ
да бѸдѸтъ аггли, нѣ сатвори дрѸги стѣ ни мало некое подобіе не
имать на бѣтѸво. и ѡ тѣи две зданія божіа — едно сасѸ дрѸго
неимахѸ приликѸ; последи хотѣшѣ многѸ мѸдрость да пока-
жетъ, и ѡ тѣи две зданія смеси и сатвори члѣвка, и са-
твори го и никогда да неоумираетъ и да ѿ видимѸ и невидимѸ: да
есѸ видимѸ, понеже имать тело, а невидимѸ, понеже имать дѣша да
заповедаетъ на всѣа зданія божіа и да ѿ подѸ заповеди божіе:
ѡнѸ да се покланѣетъ богѸ, и васѣа зданія божіа да се покланѣетъ
емѸ. саздаде богѸ адама и остави го на своѣи волѣ; тѣкмо едина
заповедь порѸчи мѸ да дрѸжитъ и да знаетъ, како имать надѸ себе
господина. имаше време, да речетъ богѸ адамѸ, да ѣдетъ
ѡ онова древо, нѣ не почѣка адамѸ, догде да мѸ речетъ
богѸ да ѣдетъ, нѣ безѸ волѣ божіа оузе и ѣде, и того ради
изгнанъ бѣ изъ раѣ, и приде на таѣ проклѣтаѣа землѣа. и егда
се наплѣдиха члѣвци ѡ адама, ѣко ѡ преслѣшника и престѸпника,
заповедь божіа рождени почѣха зло да творать, блюдѸ, прелюбо-

действие, зависть, ненависть, оубинство, идолопоклонство, и васа зла творахѹ. които са оугодни врагѹ. и богъ хотѣвшѣ да вазвратить члѣвскаго рода ѿ прельщение вражие; и въсегда показѹваше знамение и чюдеса, и потопъ наведе по васѹ землю и градове потопи, а дрѹги сасѹ огнь изгори, и многа чѹдеса показѹваше имъ богъ, да но се биха оубоимѣ, и да познатѣ бога. коньчно, егда виде богъ, како никако члѣци необратихасе на добро, прїиде самъ и ваплѣтисе ѿ пречистие девици марїї. како по-прежде не прииде? понеже еще вси пророци не бехѹ прорекле, и еще вси члѣци не бехѹ се избрали, да се познаятъ, кои са доброоумни и злиоумни; еще предитеча іѡанъ небеше рождень, пѹтъ показатель не беше се явилъ, проповедникъ еще не бе проповедалъ, како хоцетъ да приидетъ хсѣ, предъ цара идеть проповедникъ, и показѹетъ како хоцетъ да приидетъ царь нбѣи хсѣ; того ради на последнаго лета прїиде хсѣ, такоже и апостоль павель сведетелствѹетъ и тако рече: «егда приидетъ кончина лето, посла богъ снѣ своего раждающаго се ѿ жени, бивающаго подъ закономъ, да подызакони искѹпитъ да васинение приемлетъ».

И се с помощію божію изътлѣкѹвахме и десето вапрошение. слава рожденомѹ млѣцѹ христѹ. дньсь пророкъ моиси пророчествѹетъ, тако рече: «пророка хоцетъ богъ да воздвигнетъ ѿ братїи наша такоже и мене; того по васе оуслишите. аще васака дшѣ непослѹшаетъ того пророка, потребитсе ѿ лица земли». по что ради наппааетъ хѣ пророка? сиречь понеже вса помишления всакомѹ члѣкѹ знаеть що мислитъ, и що имать на срѣце или зло или добро, и знаеть що хоцетъ да бѹдетъ и напреди и последи, прорече о разѹрѹшение иерѣлимово и запѹстение храмѹ, и тако и савръшисе. почто ради рече, такоже и мене? сиречь, такоже моиси члѣкѹ беше, тако и хсѣ: члѣкѹ хоцетъ бити, тькмо безъ греха. како положи хсѣ законъ. (Одного листа недостаетъ).

Мѹжне и жени, понеже земля и пепель есме, да се не вазносиме сѣ телесное оукрашение, понеже самрѣтѣ ни чекать; да не творимъ блюдь и прелюбодѣнство, понеже вечна мѹка и огнь геѣнски за тако творещимъ оуготованъ ѣ; да не многѹ гѣдеме и пиeme, и

заоутрѣ паки хоцеме ѣсти и пити—колико многѣ ѣдеме и пиеме, толико многѣ искать ѣсти и пити. наука ꙗко, кою потреба ꙗко ѿ многѣ ѣстїе и питїе: тѣмъ тело да гоїме, а на дѣла ни една помощ неїмать. колико члвци тоїа днѣ различно и красни премени носиха, и многѣ ѣдоха, и доволно пиха, и играха, и смеяхася, а сега есѣ стали прахъ и пепель и кости имѣ почръвели, и смръдѣтъ оу землю. нѣ блажени есѣ ониѣ, коїто ѣдутъ и пють сѣ страхомъ божи. нѣ сиромаси да нахраниме, голи да облечеме, страни да введеме ва доми наши, болѣни да пригледаме, и коїто са въ тѣмници, да идеме да имѣ дадеме телеснаѣ потреба, ѣкоже рече хѣ: аще кої мене любитъ и искать да ме наидеть и да ми сторить (sic) добро, да идеть оу темница—тамо да ме наидеть, да идеть при болного—тамо да ме наидеть; въ нищїи и ѡбоги доми тамо да ме наидеть, да идеть где плачѣтъ и ронать слѣзи правда ради, тамо да ме наидеть; да идать где плачѣтъ сироти и сиромаси и азъ тамо есмь и оутешавамъ ги ѿ печали и скръби и отривамъ имѣ очи ѿ слѣзи. Аще тако бѣдеме творити, тогда празнѣвати бѣдемъ влчїи празникъ, тогда трѣжествѣвати бѣдемъ господско трѣжество, тогда да вѣзрадѣмсе и да речемъ, како празнѣвахме празникъ рождество хѣо. тогда радѣютьсе аггѣли, тогда веселютсе праведни, тогда приемлетъ наша приношениа, тогда посрамляютсе врагове, тогда скръблють и ждѣтъ (конца недостаетъ).

(Изъ той же рукописи).

Мѣа априлиа кѣмъ мѣчение великомѣченика георгіа.¹⁾ слово тѣлѣхвано ѿ дамаскина инока, иподиѣкона и стѣдита. ѿче благослови прочести. (л. об зѣ — бѣ).

Празници и трѣжаства стѣимъ, почто ради поставлени биша? не за дрѣго, нѣ тѣмъ ради дѣшевное спасение поставлени биша,

---

¹⁾ Составитель этого слова пользовался апокрифическимъ житїемъ великомученика Георгїа, но изложилъ всю исторїю нѣсколько сокращенно; въ концѣ приложены чудеса св. Георгїа послѣ его смерти.

и не да се ѡспразниме ѿ работа и да работиме врагѹ и бесѹ, и немного да ѣдеме, и да пиеме, и да играме, и да поеме, и да нетвориме телесна ѹгода: нѣ да се ѡспразнимъ ѿ работа, и да идеме въ црковѣ да послѹшаеи слово божие, и да разбереме, како ѿ твориль сѣти, его же празнѣеи— ѿкоже и сѣти геѡргиа, его же данъ сѣ празнѣеи. той беше въ цртво диѡклитиана и маѣимъ-иана. Въ ѡниа лета беше геѡргиа. ѿ. летъ ѿ благочѣстиви родителя рожденъ. ѿ. лета беше, егда мѹ ѹмре ѿцѣ и ѹзе го мати негова и занесе го въ свое ѡтѣчѣство: егда прииде ѿ. лета, поиде при диѡклитиана цара, написасе воинъ. тогда ѹмре и мати негова: и онъ колико наиде богатаство раздаде ги нищимъ и ѹбогимъ, и почѹ, како се съвѣщавають елине, да мѹчатъ християне ради вера. тогда и геѡргиа хоте да се ѣзвигъ, како естъ християнинъ. егда бехѹ се събрали да се зговоратъ, како да мѹчатъ християне, рече сѣти: «и азъ християнинъ есмъ»: егда ѹслиша царъ, како рече сѣти и азъ християнинъ есмъ, рече царъ магнейтѣю да призоветъ сѣтго наѡсобѣ, да го въпроситъ. и рече мѹ: скажи ми, геѡргие, почто говориши такови речи? рече сѣти: азъ християнинъ есмъ и имамъ на христа моего надежда: того ради сказахъ вамъ, и хѣ исповедахъ предъ вами за истинаго бога. и царъ рече: да мѣкнѹтъ людѣе. рече сѣтмѹ: азъ хотѣлахъ тебе понавѣлко господѣство да те поставимъ, но молю те, послѹшай мене, да не погѣбиши свою младость: нѣ приѣди и поклонисе великимъ нашимъ богомъ, да прѣимеши велика почѣсть ѿ мене. тогда сѣти геѡргиа рече: добро беше тебе царъ, да познаешъ истинаго бога и да ти дадетъ цртво ѿбное, понеже това твое цртво скорѹ погибаетъ. такова глаголаше сѣти. царъ же разгневасе на сѣтго, повеле да го збодѹтъ сѣ копие по мишцѹ: и едино копие извиса, ѿко ѡлово, и не може да прободетъ сѣтго; потомъ поставиша ноги сѣтому въ кладѣи и на груди поставише мѹ велики камень, и всѹ ношъ лежаше сѣти подъ камень и благодареше бога; егда дѣнь бѣсть, повеле царъ и извадиша сѣтго ѿ темница, и рече мѹ: да ли се еси покориль ѿ вечерьнигъ ѹмъ и ѿ дръзновени колико ималъ еси? тогда рече сѣти: с таково ли мѣчение надееши се да ме прельщиши,

да се ѿречемъ ѿ истинаго бога: да видимъ, да ли мене хошетсе досадити ѿ мѹчение, или тебе хошетсе досадити да ме мучиши. тогда повеле царь и принесоша велѹко коло: имаше наѹколе наредени ѿстри ножеве въ дщи: едни режехъ, дрѹги порехъ, дрѹги раздирахъ; и принесоха голема даска: имаше наредени ѿстри пироне—едни прави, едни крѹви: и поставиха ѿтго на ѿната даска, и почеха да врѹтатъ ѿнова коло. и срезаха мѹ телото: ѿти потайно молеше се богъ; нечѹстиви же радѹвахъ се, како мѹчеха ѿтго, и присмевашесе и рече мѹ: где есть богъ твои геѹргие, да ти помогнеть? тако рече царь, и ѿиде да се поклонить аполонъ; егда тако рече царь, бистъ велики громъ, и ѿ небеса гласъ речесе: не бойсе, геѹргіе, азъ с тобою есмь; по того гласа стана ясно: и прииде аггелъ ѿ небеса и ѿвеза ѿтго: тогда воине поведоха при цара: егда виде царь, како неимаше ни мала рана на тело ѿтомъ, почѹдисе царь, и двои воиводи—анатолѹа и протолѹа верѹвахъ въ истинаго бога. и повеле царь да ги посечѹтъ. и дрѹго мѹчение измисли царь, да сѹтворить ѿтому: повеле да го поставять въ варницѹа негасима. егда го поставиша, сипаха вода, поче варь да кипить. три дни сѹтвори ѿти у варницѹ. повеле царь да идѹтъ воине да сакриють тело ѿтомъ да го ненайдѹтъ христианине да го погребѹтъ; никако ненадеѹшесе да го найдатъ живъ: многѹ члѹвци ѿидоша на варницѹ и наидоха ѿтаго стоимше правъ ѹ върницѹ; вси единогласно рекоша: велики богъ есть, его же геѹргии проповедѹеть; тогда царь ваприси ѿтаго: скажи, скажи намъ, геѹргие, како твориши тѹе магий? и повеле да принесѹтъ жильни ѿбѹща; имажѹ вънѹтаръ ѿстри пироне: и ѿбѹха ѿтго и поведоха го и биеха го скорѹ да идеть, и затвориша го ва темницу. и ни едино вреждение ѿ ѿбѹщия не прииде мѹ. повеле царь да положѹтъ светаго на земли и да го биютъ по коремъ и по плещи: и наповсе земли ѿ крѹви ѿтомъ и ѿ бои никое зло не прииде ѿтмѹ. тогда диоклитѹанъ рече предъ престающимъ: вопстѹну магеснигъ есть геѹргиа; ѿвеща магнентѹа и рече: иматъ единъ добре знаеть магии, да направить, да ѹтровить геѹргиа. призва царь аванасѹа магесника и порѹчи мѹ да сторить (sic) да ѹтровить

георгия. рече аванасиа: зтре до ѡбеть да будеть воля твоа, парѣ. повеле царь да поставать ѣтаго въ темницѣ: и възъ ношѣ малаше се богѣ. егда днь бистѣ, седе царь на равно пола; прииде и магесникѣ аванасиа. и ношаше две грънета магви и рече: повели, парѣ, да приидеть георгия, да го сатворѣ, да се покорить на твое повеление. егда го напоимъ съ лева рѣкъ дръжимъ гръне, хошеть да се покорить, аще ли го напоимъ съ десною рѣкъ, дръжимъ хошеть да змре. егда прииде георгия, и съ дръзновение приеть едино гръне, и прекръстися и рече: глї ісѣ хїсе, ико же рекаль еси, егда испиете вьсака зтрова, раби твои, ва име твое, невредени бивають: и тако испи ѡнаа зтрова, и никакое зло му не прииде, на стоимше и присмевашесе прелашеному парѣ. егда виде царь, никое зло неприиде му, повеле магеснику да го напоить, и ѡ дръгата зтрова, да го зморить. егда и неа испи ѣти никое зло му неприиде, тогда рече царь: скажи намъ, георгие, како твориши тига магій? рече и ѣти: непомишлани, ѡ парѣ, како де (sic) творѣ магій: въ богѣ егоже азѣ верю ѡнь творить такова чюдеса, да познають людие прелашени, какова сила имать истинї богѣ, и да го верземе: и тако наѣчи насъ и рече ни: небовтесе никои не можеть васъ збити безѣ воли моа, не можеть ни едино влакно да зметъ ѡ глави ваши, догде азѣ да не повелимъ, рече їдѣ; еше и дръго можеть да творить богѣ нашъ: болнимъ здравие даваеть, хроми повелеваеть да ходать, слепимъ ѡчи ѡва-раеть и гледать и мрътви вскръшаеть. тогда царь рече аванасию: что хошеша, да речеша. аванасие, ради тига речи? рече аванасиа: и наши велики богове творать чюдеса, на доселе несме чѣле мрътви да ѡживееть. тамо, близѣ имаше гробѣ; рече аванасиа: повели, парѣ, георгия, можели ѡживити того мрътовца; тогда прѣски намесникѣ магнентиа извади ѣтго ѡ жилиза: сега да те видимъ, георгие: покажи чюдеса богѣ своему; рече ѣти: господине магнентие: богѣ съ една речъ сътвори вьса видима и невидима: не может ли и сего мрътваго ѡживити. тако рече ѣти и преклони колена свои на земли и съ слъзани потанно помолисе богѣ и рече: їдѣ, вскръси мрътовца сего, да видать ненавидешей те и да се

посрамать, ꙗко твоѧ есть слава ва веки аминь; и по аминь бѣсть громъ и мльние: и гробъ отворисе и мрътви изъ гроба изиде и стана посреде народа: и васи людие рекоша: великаго бога геѡргіева верѡемъ: магесникъ аѡанасіа прииде и паде на нозе ѿтомѡ. тогда рече царь: видите ли, людие, что сатвори проклети аѡанасіа! сатвори вола магесникѡ геѡргію: и рече-да ѡморить го, а онъ го напои поздравъ да бѡдетъ: и сатвориша некое привидение, како де вскрѣсѣша мрътовца! тако рече царь и повеле да посечѡтъ аѡанасіа и вскрѣшаго члѣвѡ, и ѿтаго да поставать въ темницу. царь поиде въ полати свои, да измислитъ что да сатворить. егда идеше ѿти въ темница, молише се богѡ и благодареше и глаголаше: «благодарѡ те, ѡди боже мой, ꙗко неси мене посрамили предъ нечастиви». идехѡ члѣвци въ темницѡ, да ги побѣди ѿти: а дрѡги болни искаху исцеление, дрѡги на верѡ се ѡтверждабаху; единъ ѿ нихъ, именемъ гликеріа бешѣ ѡрачь. егда ѡреше, ѡмре мѡ единъ воля, ѡиде при ѿтго и сказа мѡ ради вола: и ѿти мѡ рече: иди на нивѡ, хоцѣши да го найдѣши живѡ. ѡиде кликеріа и найдѣ вола жива. тогда великимъ гласомъ вазѡпи: истинаго бога проповѣдѣть геѡргіа. егда почѡ царь како верѡва хѡ, повеле да го посечѡтъ: вѣне ѿ града посечѣн бѣсть кликеріа. некои клирици рекоша царѡ: геѡргіа въ темницѡ непрестано идѡтъ елине и творѣ ги христіанѣ: егда прииде царь ва капище аполоново, повеле да приведѡтъ ѿтго; егда прииде свети, рече царь: не познаваш ли, геѡргіе, колико члѣволюбіе показѡю азъ тебе, и жалимъ твоѧ младость? рече ѿти: «потребно бешѣ царѡ ѿначала да покажѣши такова любовь». егда почѡ царь такови речи, помне мѡ се, како хоцѣть да се поклонитъ на идола, и рече мѡ царь: да те ямамъ, како своего сина; рече ѿти: «прииди, царѡ, и азъ да идѡ да видѡ ваши богове». тогда царь повеле всѣи болѣре да приидѡтъ, и да видѡтъ, како хоцѣть геѡргіа да се поклонитъ нашимъ богомъ: приидоха и вѣнидоха ва капище, да видѡтъ, что хоцѣть да сатворить ѿти: егда ваниде геѡргіа ва капище, простре десною свою рѡкѡ на аполонѡ и рече: «хоцѣши ли, аполоне, да ти се поклонимъ ꙗко богѡ?» рекоша врагове коѣто бѣха ѡ аполона: «ниѡ не сме богове;

кого ти верѣши, той есть истини богъ»; егда тако рекоша, побегоше бесове. тогда идоль паде и сакрѣшисе. тогда приидоша людие и поимаша ѿтаго, и заведоша го предъ цара, и рекоша мѹ: доколе дръжиши сего магесника? хочеть и капище да ѡбвалить; тогда и александра царица изиде предъ народа и рече: «боже георгиѡвъ, помози ми». тогда призва царь ѿтго и рече мѹ: «такова ли вазданне ваздаде ти мене!» и ѿти рече: «безѹмни царѹ, тако се наѹчихъ, да ѡкореваю безчасни твои богове, тако они глаголахъ. прииде и александра царица: егда виде ѿтго, паде на нозе его и целѡваше мѹ нозе: тогда повеле царь воиномъ да ѡзвать георгиа и александра царица, да ги ѡзвадать вонь из града да ги посечѹтъ; егда приидоша до некое место, седе александра на единъ камень, да си починеть, и тамо предаде ѿнѹю сво дѣшъ въ рѹце божии. тогда ѿти георгиа прослави бога и рече: «прійими ѣди и дѣшъ мою и даждь ми ѣди даръ: кои прошѹтъ ѡ мене некое прошение да имъ биваетъ». тако моleshе ѿти, и посекоше го воине; и неговъ слѹга приеть чесни мощи и занесе ги въ негово ѡтечество.

И хошъ да скажѹ неколико чѹдеса, иже сатвори ѿти.

Въ сирийскою землю въсхотехъ християне да сатворять красна црква ва име ѿтомъ георгию, и ва ѡнова место неимаше камене ради стлпове; поидоша по дрѹго место и наидоха многѹ красна камене: и ва единъ градъ беше некое вдовица жена; и ѡна кѹпи красна стлпъ, да го последъ, да го поставать въ црковъ ѿтомъ георгию; выпроси корабльначелника, и рече мѹ: кѹпихъ стлпъ, да го занесеши, да го поставать въ цркви; рече корабльначелникъ: не могѹ да го ѡзма, понеже наплънѣлсе ѣе корабль, и не имамъ где да го поставимъ; и ѡстана стлпъ на краѣ море. корабль ѡиде: тогда зажалисе ѡната жена и всѹ ношъ жалеше и плакаше, како не можѣ да послеть стлпа. и ва ѡната ношъ гвѣйисе ѿти георгиа и рече и: «почто плачешѣ жено?» ѡна рече: «многѹ жалимъ, како не ѡзеша стлпо». рече ѿти: на кога страна хоцешѣ да го поставать? рече жена: «ѡ десна страна да го поставать». рече ѿти: «подигни ити, да го послеме да идеть». Тако се виде на сѣнь та жена: и ѡна помогна и поставиха стлпо ва море. и неци

члѣвци ѿ града приидоха на край море, и наидоха стлпо на край море: и беша написано на стлпо, да се поставить ѿ десною стрѣчѣ ѿ цркви.

(Слѣдуетъ перечисленіе другихъ чудесъ святого).

И егда твориме празници стомѣ, да не твориме ꙗкоже творехѣ елине: егда творихѣ празници на свои богове, пиѣха и ꙗдеха, и поѣхѣхѣ и играеха, и много безъчестія творяхѣ; каковы имъ бежа богове, таковы и почести имъ творяхѣ; егда и нѣга тако сатворимъ, ѿ безъчествѣемъ наши стѣ. ꙗкоже рече исаѣа пророкъ: «горе, които пѣють вино съ тѣпане и съ свирки играють, и не радѣть да савръшѣть заповѣди божи и ради свою дѣшѣ».

Егда тако бѣдемъ творити, тогда бѣдемъ ѿ бога имети милость и ѿ стѣаго помощь, и бѣдемъ се сподобити и цртво небесно полѣчити ѿ хсе ісе гдѣ нашемъ. томъ подобаетъ всѣа слава, часть и поклонение съ безначалнымъ его ѿцемъ и прѣстѣмъ дѣхомъ и нѣга и присно и ва веки вековъ амѣнь.

ПАМЯТНИКИ
НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА.

СКАЗАНИЯ И ПѢСНИ АПОКРИФИЧЕСКАГО И МИФИЧЕСКАГО ХАРАКТЕРА; ПѢСНИ КОЛЯДСКІЯ И ХОРОВОДНЫЯ.

№ 1.

Записано въ г. Пиротѣ со словъ одной старой женщины (5 ноября 1879 г.).

Какъ произошло различіе славянскихъ языковъ?

Када богорѣдѣца Исуса породѣла, бѣгала отъ Еврее и Турци по градама и чувала се да дю (sic) не найду. Де е бѣла, оставила различѣ-то езици, разлічи-то премѣну оставила. И тако Руси, Българе, Сербѣ.

№ 2.

Обрѣтеніе креста Господня.

Соф. Окр., село Бояна¹⁾; 30 янв. 1880 г. записано со словъ крестьянина той же деревни Стоянча Величкова.

Служба служи цара Костадина,
Та покани редомъ свето-оци;
Па ойдоа у чесна тарпеза;
Та ги служи това добро вино;
5 Между себе дума продумаха:
«Се ни служба добра поканета,
Да си има наши чесни керсты,

---

¹⁾ Село Бояна находится у подошвы горы Витоши, близъ города Софіи; отъ жителей этого села и села Суводолъ я слышалъ, что на одномъ очень недоступномъ мѣстѣ горы Витоши, въ близи села Бояны видны прикрѣпы, за которыя привязывались судна — корабли.

- Тогай би се вѣтра увѣрило,
Тогай би се законъ запознѣло».
- 10 Дочула ги царица Елена —
Говорила цару Костадину:
«Фала, цару, фала Костадине!
Ты поканилъ тѣя добры гостѣе,
Добры гостѣе си-те свето-оци;
15 Межу себе они дума продумаха:
«Какво нема наши чесни керсты»;
Фала, цару, фала, Костадине!
Я си ойды у Феруна града
И си фани царя Евреяша,
20 Та го мочи три дни и три нощи,
Да си каже наши чесны керсты».
Послуша а цара Костадина,
Та си ойде у Феруна града,
Та си фана царя Евреяша,
25 Та го мочи три дни и три нощи:
Смерть прѣима, керсты не казува.
Проговори царица Елена:
«Фала, цару, фала, Костадине!
Я си фани царица еврейтя,
30 Та ю мочи три дни и три нощи,
Она че ти каза, де е наши керсты».
Послуша а цара Костадина,
Та си ойде у Феруна града,
Та си фана царица еврейтя,
35 Та ю мочи три дни и три ноци:
Смерть прѣима, керсты не казува.
Проговори царица Елена:
«Фала тебѣ, фала, цару Костадине!
Я си фани на царица еврейтя
40 Това мышко дете,
Та го мочи три дни и три ноци —

- А майтя за дете си не трае,
Я она те керсты да иска́жи».
Послуша а цара Костадина,
45 Та си фана на царица дете:
Оште не го замочило,
Изговóри царица еврейтя:
«Фала, цару, фала, Костадине!
Я не мочи мое мышко дете,
50 Я ще кажемъ ваши чесны керсты:
«Рано рани, цару Костадине!
Рано рани у гола планина,
У Планина — у Сива Грамада,
Да си найдешъ три стърка босилѣкъ;
55 Камо найдешъ три стърка босилѣкъ,
Тамо найдешъ ваши чесны керсты».
— Рано рани цара Костадина,
Рано рани у гола Планина,
У Планина — Сива Грамада,
60 Рано рани со-съ негови слуги,
Да си найдатъ три стърка босилѣкъ,
Да си найдатъ плѣча становница.
Отшили па и нашили:
Подигнаа плѣча становница,
65 Та найдоа наши чесни керсты;
Занесе ги цара Костадина,
Завесе я на негова служба;
И па покани триста свето оци
И остави ги у чесна тарпеза.
70 Тогай се вѣра увѣрило,
Тогай се законъ запознало,
Тогай се царство укрѣпило.
-

№ 3.

Записано со словъ одной старушки въ селѣ Великій Вербовникъ (Кюст.-Бан. окр. 9 дек. 1879 г.).

Когá се вѣра развѣрила, кърсы погинали, Евреи ги умер-сна́ли. Собралисе семдесе попове при нова церква и сказали: кадé си поденали: наши чесны кърсы? Па старея сказалъ: «фанете Еврейского цара». Фанали го, но онъ не казалъ. Фанáли Еврейска царица, но и она не казала. Кадé фанáли негово машко детé, оно казало: «не мачете мое машко детé; я че кажемъ ваши чесны кърсты: кърсты ваши надъ Фекира града, надъ Фекира висока могíла, надъ могила одъ мермеръ плóча; подъ плоча-та три страка босилёкъ. Рано ранатъ мерсны-те Евреи, та го бератъ, а не може да найдатъ; но вы рано раните у света босилёкъ, и найдете ваши чесны кърсты». — Тогай нашли се чесны кърсты; тогай сме покерстили; а до-тогай били сме безъ керста.

№ 4.

Крещеніе І. Христа.

Городъ Дупница; 11 дек. 1879 г. записано со словъ Стефана Станоева, бѣженца изъ Джумалійскаго округа.

Замачисе Божя майка
 Одъ Игната ¹⁾ до Божича,
 Да си роды млада Бога,
 Млада Бога и Божича.
 5 И си роды млада Бога
 И роды Божича;

¹⁾ День св. Игнатія Богоносца считается великимъ праздникомъ; въ народѣ укоренено повѣрье слѣдующее: первый кто войдетъ въ этотъ день въ домъ изъ людей непринлежащихъ къ семьѣ приносить съ собою счастье цѣлому дому: вошло въ обычай — въ этотъ день не давать ничего изъ своего дома (село Бобошево).

- Понесе го да го кърсты;
И се шетна на-горъ, на-долъ,
На-горъ, на-долъ възъ Йордана;
10 На срѣшта светый Никола;
Говори светый Никóла:
«Доберъ день Божья мале»!
— «Далъ Богъ добро́, светый Николо»,
«Язека си до тебе идемъ,
15 Да ми кърстишь млада Бога,
Млада Бога и Божи́ча».
— Изговори светый Никóла:
«Я не смѣмъ, неумѣмъ,
Да ти кърстимъ Млада Бога;
20 Оде Ювана Кърстителя,
Што-то керсти небо — земля,
Што-то керсти гора́ — вода́,
Той ште ти керсти Млада Бога».
Па си шетна́ Божья майка
25 На-горъ, на-долъ, низъ Йордана.
На срѣшта и свети Юванъ:
«Доберъ день ти Божья майко»!
— Далъ Богъ добро́, свети Юване!
И язе-ка си до тебе-ка идемъ,
30 Да ми керстышь Млада Бога,
Млада Бога и Божи́ча».
— И си флезна во-фъ Йордана,
Завилъ се свилни полици,
Да си керсти Млада Бога;
35 Все се дervья преклѣниха,
Едно́ си дervье не преклѣни,
И оно́ бѣше абленово¹⁾);

---

¹⁾ Сказатель не зналъ, какое это дерево.

Проклела го Божья майка:

«Е ты дерво абленово!

40 Цвѣтъ, да цавтішь,

41 Ражба да не машь».

№ 5.

Дупническій округъ, село Рыло; доставлена мнѣ 20 янв. 1880 г. народнымъ учителемъ дьякономъ Христю (Христофоромъ) Димитріевымъ Куюнджискимъ.

(На Р. Хр.)

Пошла си Божя майка Марія

Низъ Иордана возъ Иордана на-горе;

Въ рацѣ носи млада Бога Господа;

На срѣща и светъ Никола убавы;

5 Говори му Божя майка Марія:

«Э ты-зе-ка, светъ Никола ўбавы!

Тебе трасехъ, тебе найдохъ;

Да ми кърстишь млада Бога и Господá!

Говори и светъ Никола убавы:

10 «Э ты-зе-ка Божя майко Маріе!

Я не смѣю ни во-фъ погледна,

А камо ли азъ Него да кърстимъ;

Я си шетни още мало по-нагоре,

Ще си стрѣтнешъ Светъ Иванъ,

15 Що е кърстилъ слънце — мѣсець на небо,

Що е кърстилъ гора — вода на земя,

Онъ ще кърсты Млада Бога и Господа!»

Послушала Божя майка Марія,

Та се шетна още малко по-нагоре,

20 Та си срѣтна светъ Иванъ креститель.

Говори му Божя майка: ~

«Э ты-зе-ка светъ Иване крестителю!

- Тебе тръсихъ, тебе найдохъ;
 Да ми кърстишь Млада Бога и Господа»;
 25 Говори и светъ Иванъ Креститель:
 «Э, ты-зе-ка, Божя майка Марія!
 Постой малко, та почéкай,
 Да си запремъ слънце — мѣсець на небо
 И да запра гора — вода на земи»
 30 Та си запре слънце — мѣсець на небо
 И си запре гора — вода на земи,
 32 И си кърстиль Млада Бога и Господа.

№ 6.

Городъ Радоміръ; 29 ноября 1879 г. записано со словъ Таски Петрунова
 Моавійскаго.

Станишине господине!	Тамъ срѣтна светы Никола:
Спишь ли, спишь ли разбуж-	«Да си кърстишь Млада Бога!»
дайсе!	Я светы Никóла му доказалъ:
Добри са ти гостѣ дóшли,	«Ни то зна́емъ, ни умѣмъ;
Добре гостѣ коледжане;	20 Я си пойды по-на-горе,
5 Подобаръ гласъ ти донели:	Тамъ че срѣтнешъ светъ Ио-
Ягненца се изъягнѣли,	вана:
Ждребчинка се ождребили,	Онъ е кърстиль небо — земля,
Пѣленца се извадѣли,	Онъ че кърсты Млада Бога».
Крави се се истелили,	Чуло си е на дно-море,
10 Со-съ млади тельчинка.	25 Чула си е една рыба,
Пай си стана Божья майтя,	Чула го е и станáла;
Запрегнала свилни скуты,	И го чуло едно дѣрво,
И си тури млада Бога;	Едно дерво трепетлѣика,
Та си ойдѣ возъ Ордана	Оно чуло не станáло,
15 Возъ Ордана, возъ Йордана.	30 Пай го прокле самски Господъ:

«Е ты-зе-ка едно дѣрво,   Да си трептишь и со-съ вѣ-
 Едно дерво трепетлика!   теръ,
 Да изникнешъ на зло мѣсто, 37 И со-съ вѣтеръ и безъ вѣ-
 Дека слѣнце неизгрѣва,   теръ¹⁾).
 35 Дека роса неопада,

№ 7.

Село Великій Вербовникъ, Дупнич. округа; 9 дек. 1879 г. записано со словъ
 одной старой женщины.

Стани Како, дай колако,   5 Тельпника-те бѣлопахи,
 Стани Нино, дай крендиро²⁾:   Ждребчана-та патонохи,
 Добри сме ти гостѣ дошли,   Ягнешта-та ваклешаты,
 Доберь семъ ти даръ донѣли: 8 Яришта-та пергороги.

№ 8.

Сох. окр., с. Опій-цвѣтъ; 6 февр. 1880 г. записана со словъ Стояна Миль-
 чова Тагарина.

(Ноладская «Станянинне господине!»).

(КОЛѢДЖАНСКА).

Станянинне господине!   Добро сме ти гостѣ дошли,
 Пьянъ ли ся? разбуждайсе;   Добро гостѣ-коледжане,

---

¹⁾ По другому варианту, записанному тамъ же, пѣсня эта имѣетъ слѣдую-
 щій конецъ:

«Што е чуло, се станало;	Да излезнешъ у зло мѣсто,
Едно дерво трепетлюга	Дека слѣнце неогрѣва,
И е чуло — не станало;	Дека слана неопада».
Тогай его Господъ проклезъ:	

²⁾ Ракіа (водка).

- 5 Доберъ сме ти гласъ донели: 15 Кравци се истелили,
 «Од-оз-горе Влашка страна Све кравци млеко̀мъли,
 Кобилъки се пждребили — И воловци потеглѡвци».
 Се кобилъки лѣвогривки, Стап, стани станянине!
 И конѡвци патонѡги. Добро сме ти гостѣ дошли,
 10 Стани, стани станянине, 20 Доберъ сме ти гласъ донели:
 Станянине господине! «Од-оз-доле Овче-поле,
 Добро сме ти гостѣ дошли Овци се изъягнѡли —
 Доберъ сме ти гласъ донели: Се овчицы ваклушаты
 «Од-оз-горе низъ Загоре 24 И овцовци витѡроги.

№ 9.

Село Влап, Мельническаго округа (въ Македоніи); 16 дек. 1879 г. записана
 въ селѣ Бобошевѣ со словъ одного сѣлца.

- Станянине господине, Стани, гѡре погледъ Нине,
 Стани, гѡре погледъ Нине, Какви ти сме гостѣ дошли,
 Какви ти сме гостѣ дошли, Подоберъ сме гласъ донѡли:
 Подоберъ сме гласъ донели: 15 Пчели ти се изро̀или,
 [(повторяется стихъ) Се пчелички златнокрица.
 5 Овце ти се изъягнѡли, Тебе пеємъ Стане господине
 Се овчички ваклошати Тебе пеємъ, Бога славимъ
 [(2 раза); [(2 раза),
 Конѣ ти се пждребили (2 раза), Да се цавтишь, да се кѣтишь,
 Се кобилки патоможки; 20 Ка-то ружа у градина,
 Крави ти се истелили Сиви соколъ у высѣна (2 раза),
 10 Се кравички бѣлопаки. Мрена рыба у дълѣбина,
 Станянине господине, 23 Бѣлъ трендафилъ у градина.

№ 10.

Соф. окр. село Суводолъ; 31 янв. 1880 г. записано со словъ крестьянина
Жоты Илкова.

Станинине господине!	Ошь по-доберь гласъ донели:
Добро ютро, доматине!	«Кобилки се пикдребили,
Заспаль ли си? разбуждайсе;	Се кобилки лѣвогривки,
Пьянъ ли си? растрезнуйся:	А конѣвци патопожки;
5 Добри сме ти гостѣ дошли,	20 Ошь по-доберь гласъ донели:
Добаръ сме ти гласъ донели	Козицы се пзкозили,
Од-оз-доле — Овче поле:	Се козицы вранушаты»;
«Овчицы ти изъимили,	Ошь по-доберь гласъ донели:
Изъимили, изъягивли —	«Кошарци се изроили,
10 Се овчицы ваклушаты,	25 Се пчелици леватинки —
А овновци виторожки;	Леко лета, тежко носа:
Ошь по-доберь гласъ донели:	На главица по паница,
Кравицы ти се пстелили,	На ножица по ложица,
Се кравицы бѣлобойки,	На гербина кавтерпина».
15 А воловци потегливци»;	30 Стани нине господине!

№ 11.

Ставинине господине!	10 Па ю тию говораше:
Джелепъ Неё вино пие	«Фала тебѣ, света Петко,
Одъ недѣля до недѣля,	Света Петко и Недѣлѣ!
Одъ мѣсеца до мѣсеца,	Ка'-то служишь добро вино,
5 Слуга му е света Петка,	Зашто ронишь дробни сълзи
Света Петка и Недѣля,	15 Дробни сълзи до хубава черна
Слуга служи сълзи рони,	земня?
Рони до хубава черна земня;	Да ли ти се досадило,
Сегледа ю Джелепъ Неё,	Добро вино служа́яче

- И на нодзе стояяче?»
 — Света Петка говораше:
 20 «Фала тебѣ, Джелепъ Неѣ!
 Ни то ми се досадило,
 Добро вино служакаче,
 Ни на нодзе стояяче;
 Верло ми се нажалило:
 25 Ка' пиеме и рѹчае,
 За добрѡ се не сѣштаме;
 Хайде церкви да градиме —
 Се одъ злато и одъ сребро,
 Безцанъ каминъ прѣстоля да е,
 30 Да е вѣкомъ и до вѣка». 44 Да е вѣкомъ и до вѣка!
 — Джелепъ Неѣ говораше:
 «Фала тебѣ, света Петко,
 Света Петко и Недѣлѣ!
 Да градиме златны церкви!?
 35 Че настане турско царство:
 Се чатъ церкви да растура,
 Безцанъ камикъ че подметна,
 Со-съ насъ шегѧ¹⁾ че си бѣя,
 Одъ злато че узды латы,
 40 Одъ сребра сѣдла че кова;
 Нело, хайде, да градиме
 Одъ варъ камикъ и одъ тугла²⁾,
 Мермеръ камикъ прѣстолядае,
 44 Да е вѣкомъ и до вѣка!

№ 12.

- Станинине господине!
 Дане бане, Данъ войводо!
 Имашъ сина Михаила,
 15 Злато косо, длѣго умо;
 Молиме те, да го пишешъ,
 5 Да го пишешъ — царъ да быде
 На своя земня и крайнина.
 — А онъ си имъ одговѣра:
 20 «Имамъ, имамъ, не че лыжемъ,
 Аме ми е вѣрно младо,
 10 Вѣрно младо аджамія —
 Не че може царство держѣ,
 Ни че може крайни реди,
 Не че може войска реди».
 15 — Дане бане, Данъ войводо!
 Молиме те, ты го пиши:
 Царо има три крѣлѣве —
 Едѣнъ че му войска реди,
 Едынъ че му царство держи,
 20 Едынъ че му кѡнѣ сѣдли,
 Салъ да си се царъ назива,
 Царъ назива — банъ назива
 23 На сва земня и крайнина.

¹⁾ Тур. слово, знач. смѣясь.

²⁾ Кирпичъ.

№ 13.

Село Скрино, Дупнич. округа; 17 дек. 1879 г. записано со словъ Ангела
(Янгелъ) Рыбаря.

Станинине доматине!	Овцы ти се изъягнѣли,
Добри сме тѣ гости дошли	Се овчицы ваклашаты;
Добаръ сме тѣ гласъ донѣли:	10 Козы ти се окозили,
Кобили се ождребѣли,	Се яренца виѣрожки;
5 Се ждребчинка патоножки;	Пчелици се пзроили,
Кравице се отѣли,	13 Се пчелици левиканки.
Се тельчинка бѣлопахѣ;	

№ 14.

Старая-Планина; Соф. окр. с. Зимевецъ; 12 февр. 1880 г. записано въ селѣ
Аджиска-маала (Берк. окр.) со словъ той же крестянки.

Ставине господине!	5 Доле-горе по-загоре,
Тебе поѣмъ, тебе славимъ:	Да си карашъ се овновци,
Одъ Бога ти много здравье!	Се овновци патоножки,
Да си идешъ горѣ-доле	8 Се кобилки патоножки.

№ 15.

Соф. поле, с. Кремиковци; 2 февр. 1880 г. записано со словъ Стефана Мил-
чѣва Крачуна.

(Матерь Божія входитъ въ церковь, построенную Джелепъ Неною).

(колядская).

Собралисе си селяне	Вино пѣтъ, дума думать —
На механа меранджиска:	Кой да гради новы церкви?

- 5 Судна се редна се,
Одсудна, да и гради
Да и гради Джелепъ Нено;
Започелъ ги одъ Дердевъ денъ;
Викналь си е два майстора
- 10 Со-съ три-те чегерте¹⁾,
Да си прави новы церкви;
Та ги гради малу-много
Малу-много сва-то лѣто,
Одъ Дердевъ денъ до Митровъ
- денъ;
- 15 Та му мало нестигнало
Мало злато п то сребро;
Онѣ облече черно руфо
Черно руфо калудерско,
Та си слезне доле въ поле
- 20 Покрай моря — по селчины,
Та написа милостивня,
Та патовари деветъ конѣ
Деветъ коне чисто сребро,
А десето суво злато,
- 25 Та догради новы церкви.
Тече-иде Божья майтя —
Одъ милосты не продума,
Одъ убоисты не погледна,
Та си влезна въ новы церкви:
- 30 Та си сапаса кованъ коланъ,
Та го тури на престола,
Де-то четатъ млади дѣяци
Млади дѣяци и попове,
- 34 А стары попове служатъ лы-
тургия.

№ 16.

Село Жилинци, Кюстенд. округа; 6 дек. 1879 г. записано со словъ Стойны
Стояновой Чекеренда.

- Эй Коледе, Коледе!
Ушто се крыешъ, Коледе,
Задъ майке-те?
Ни есме ти, Коледе, добри
- гости;
- 5 Навези ми, Коледе, десно
- крыльце,
- 13 Богъ се роды у Коледе во
- Да прелетимъ презъ Морава,
- Да наберемъ вито прутъе,
Да заградимъ вита Струга,
Да накарамъ сиво стадо,
10 Да намуземъ ведро млеко,
Да обаямъ Млада Бога,
Млада Бога и Божича.
- вечерь.

¹⁾ Подмастерье.

№ 17.

Село Скрино, Дупнич. округа; 17 дек. 1879 г. записано со словъ Ангела Рыбаря.

Сестро Петро, Коледе!	Да направимъ вѣта страга,
Везарія, Коледе!	Коледе,
Навежи ми, Коледе,	10 Че навертимъ, Коледе,
Десно крыло, Коледе,	Сиво стадо, Коледе,
5 Да прилѣтамъ, Коледе,	Да намуза, Коледе,
Презъ Дунава, Коледе;	Прѣсно млеко, Коледе,
Да наберемъ, Коледе,	14 За Божичъ млеко, Коледе!
Вѣто праке ¹⁾ , Коледе,	

№ 18.

Соф. окр. (поле), село Враждебно; 1 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина Донки Гѣлева.

(Турки наслѣдуютъ царство царя Константина).

(НА Р. ХР. = НА БОЖИЧЪ).

Станянинѣ господинѣ!	Проговори царь Костадинъ:
Извило се сиво пиле	10 «Слава Богу, цару слуги,
На цареви равни дворы;	Цару слуги-дугонджии ²⁾ !
Та се вѣло мало-млогу,	Изнесете танко мрѣдже,
5 Мало-млогу, такмо три дни,	Премрѣжете синѣ небо,
Такмо три дни и три ноци;	Да фанѣмо сивѣ пиле».
Никой пиле не согледа,	15 Послушаа цару слуги,
Согледа го царь Костадинъ.	Изнесоа тенко мрѣдже,

¹⁾ е-меккое = пракѣ.

²⁾ Слуги.

- Премръжиа спие небо;
 Бо'ме, каде виде сиво пиле,
 Сиво пиле и двашь и трышь, 45
 20 И двашь и трышь надъ мръ-
     дже-то.
 Проговори царь Костадинъ:
 «Слава Богу, цару слуги!
 Я влезнете нови церкви,
 Изнесете столъ позлатенъ,
 25 И турете стреле двори
     Подъ ябука петровкина».
 Послушаа цару слуги,
 Та влезнаа нови церкви, 55
 Изнесоа столъ позлатенъ,
 30 И турнаа стреле двори
     Подъ ябука петровкина;
 Та си сѣдна царь Костадинъ,
     Та помаи сиво пиле:
     Ка' го виде сиво пиле,
 35 Та му падне на колѣно,
     Та растраси десно крыло,
     Та истраси бѣло книже,
     Бѣло книже — черно слово.
 Проговори царь Костадинъ: 65
 40 «Слава Богу, цару слуги!
     Я влезнете у ягаре,
     Наяхайте добры конѣ,
     На керзъ поле калешете,
     Калешете си попове,
     Си попове и дьякове».
 Послушаа цару слуги,
 И влезнаа у ягаре,
 Наяхаа добры конѣ,
 На керзъ поле калесаа
 50 Си попове и дьякове,
     Да си четатъ литургіе;
     Си попове книже четатъ,
     Книже четатъ, пѣсень пеятъ;
     Попъ Никола книже чети,
 55 Книже чети — съзи рони.
 Проговори царь Костадинъ:
 «Слава Богу, попъ Никола!
     Какво ли е твое чудо?
     Си попове книже четатъ,
 60 Книже четатъ, пѣсень пеятъ,
     А ты-зе-ка книже четишь,
     Книже четишь — съзи ро-
     нишь?»
 Попъ Никола одговара:
 «Слава Богу, царь Костадинъ!
 65 Нали питашь, да ти кажемъ:
     [(2 раза)
     «Наше царство достаило,
 67 Турско царство настанало».

№ 19.

(Заг.) Берков. окр. с. Вершецъ; 10 Февр. 1880 г. записана со словъ Елиса-
всты Іованчиной.

(КОЛЯДСКАЯ).

Зависе сиви соколю	У дворове на столове;
На царевы равны дворы;	Па почука на коленце;
Висе два дни, висе три дни	Коледе!
Коледе! Коледе!	Емъ почукалъ, емъ повикалъ:
5 Висе такмо три недѣли;	Ела, ела, сиви соколъ,
Царь испраты свѣтны слуги:	Коледе!
Коледе! Коледе!	25 Та ми сѣдни на колѣно,
«Я идете вѣрны слуги,	Та ми падни на колѣно,
Та прекиньте ситно мрѣже	Коледе!
Коледе!	Да те ранимъ съ бѣло месо,
Юловете сивы соколъ,,	[(повторяется)
10 Довесете го ми на колѣно;	Коледе!
Коледе!	Да те поимъ съ руйно вино».
Да го поятъ съ руйно вино,	30 Свисе соколъ, та падналъ —
Да го рапатъ съ бѣло месо».	Коледе!
Коледе!	Падна цару на колѣно,
Злезнали вѣрны слуги,	И простралъ си десно крыло,
Фергали со-съ ситно мрѣже,	Коледе!
Коледе!	Та пстрапи десно книжне,
15 Сиви соколъ ту подлаталъ	Дребна книга, ситна слова.
Ту подлаталъ, ту надлаталъ,	Коледе!
Коледе!	35 Царь Костадинъ одговори:
У мрѣжа тако улата.	«Леле, варай, вѣрны слуги!
Излезналъ е царо Костадине,	Коледе!
Коледе!	Я идете по сви села
Па си сѣдне у дворове,	По сви села и градове,
20 Па си сѣдне у дворове,	Коледе!
Коледе!	Соберете сви попове

- 40 Сви попове и дякове,   И погледналь книжле-то
                                  Коледе!   Коледе!
 Да пречетатъ дребно книжне, 60 И поронилъ дребни сълзи;
 Дребно книжне, ситно слово.   [(повторяется)
                                  Коледе!   Коледе!
- И учили¹⁾ вѣрны слуги   Па си дума одговори:
 По сви села и градове;   «Леле, варай, цару Костадине!
                                  Коледе!   Коледе!
- 45 Собрали са сви попове,   Е-те глава, е-те и сабѣя —
 Сви попове и дякове: Земи сабѣя, посѣчи ме:
                                  Коледе!   Коледе!
- Чели два дни, чели три дни, 65 Царето ни е достаяло» (повто-
 Не могоха да пречетатъ,   ряется)
                                  Коледе!   Коледе!
- Кой-то знае — не казува»   Расерди се царь Костадинъ,
                                  [(повторяется)   И трегна сабѣя, да го посѣче;
                                  Коледе!   Коледе!
- 50 Продума царь Костадинъ: Попъ Никола одговара:
 «Я идете на Прокопе,   «Леле, варай, царе Костадине!
                                  Коледе!   Коледе!
- Да викнете попъ Никола   70 Не сѣчи мене, не губи мене,
                                  Коледе!   Но ме запри у тевница,
 Попъ Никола одъ Прокопе;   Коледе!
 Онъ ште книжне да прочете,   И ме тури у тумруци,
                                  Коледе!   Да посѣда таманъ два дни и
- 55 Онъ ште мене право каже».   пладнина,
 И учили¹⁾ на Прокопе,   Ако нема иня вѣра,
                                  Коледе!   Коледе!
- И викнали попъ Никола.   75 Иня вѣра — клеты Турци,
                                  Коледе!   Изведи ме, посѣчи ме.
 И погледналь попъ Никола   Коледе!

---

¹⁾ Сказительница объяснила это слово черезъ «отшели», т. е. отошли.

120 Вѣрна слуга одговори:	И безъ рака и безъ глава.
Коледе!	Коледе!
«Деле, варай, царь Костадинъ!	У десето малки моми
Сеги свекій себѣ слуга —	И сѣднаха, та шіеха;
Коледе!	Коледе!
Наведи се, загреби си»;	135 Една мома казала:
Онъ си беркна у бисаги	«Та станете, мили дружки!
Коледе!	Коледе!
125 И извади златно тенче,	Да видите, какво хѣро
И загреба студна вода —	Какво хѣро по друми
Коледе!	Коледе!
И посѣкна вѣрна слуга,	И безъ рака, и безъ глава»;
Одсѣче му десна рака	140 И станаха вѣрны дружки,
Коледе!	И видѣха царь Костадинъ.
Десна рака и глава-та.	Коледе!
130 И преминалъ царь Костадинъ	И тогива падналъ царь Ко-
Коледе!	стадинъ;
Преминалъ е деветъ села	143 Тамо е неговъ трупo.
	Коледе, Коледе!

№ 20.

Соф. окр. (поле), село Челопечино; 1 февр. 1880 г. записано со словъ крестьянина Бүнилад Тодорова.

(Царь Стефанъ строитьъ церкви).

Станинине господине!
Царь ми Стефанъ церкви гради;
Заградилъ е на Дюрдевъ день,
Доградилъ е на Великъ день.
5 Не стигналъ му малу — многу
Суво злато за алтарь,
Безпанъ камикъ за престолъ;

- Па се чуди царь ми Стефанъ,
Па се чуди, што да чини?
10 Што да чини, какъ доправи?
Стефаница одговара:
«Слава Богу, царь ны Стефанъ!
Се те уче и това́ ли?
Я си влезни въ танка шайтя¹⁾),
15 Та си нишни низъ бѣлъ Дунавъ,
Та премина оданаде,
Оданаде градъ Солуна,
Та улови дру́га вѣра,
Друга вѣра Евреина,
20 Увержи го, у́кови го,
Удари му вечъ на макъ,
Онъ ште каже, што ти трѣбе».
Послуша ю царь Стефанъ,
Та си верзна въ танка шайтя,
25 Та си нишна низъ бѣлъ Дунавъ,
Та премина оданаде,
Оданаде градъ Солуна,
Та улови друга вѣра,
Друга вѣра Ереина;
30 Увѣза го, укóва го,
Удари му вечъ на макъ;
Евреинъ се милно моли:
«Слава Богу, царь Стефанъ!
Я погледни доле — горе,
35 Доле — горе на дно море,
Кá играе мрена рыба,
Мрена рыба съ безцанъ камикъ:
Я си ферли танка мрѣжа,
Та си фаны мренá рыба —

---

¹⁾ Лодка.

- 40 Мренá рыба яко тебе:
 На Никулъ день за дулгере¹⁾,
 За дулгере на курбанъ, —
 43 Безцанъ камикъ за престолъ.

№ 21.

(Загорье) Берков. окр., близъ Бѣлградчикскаго округа, село Котеновци;
 16 февр. 1880 г. записано со словъ Стояна Мурги.

(Царь съ золотыми волосами).

(КОЛЯДСКАЯ).

- Собралисе три кралёве,
 И се молили на едынъ човѣкъ:
 «Имашъ момче-златна коса,
 Ты пушти намъ го — царь да намъ баде,
 5 И пушти го — миръ да чини».
 — «Имамъ, имамъ, багме имамъ,
 А я младо аджамія —
 Не умѣ ни краљство да варди,
 Не умѣ войско да си стега».
 10 — «Ты го пушти саде, —
 Мы имаме три кралёве;
 Еденъ ште му войска реди,
 Еденъ ште му стеги стега,
 Еденъ ште му на стулъ сѣды
 15 На стулъ сѣды, да му реди».
 — И пуштилъ го — царь станало.

---

¹⁾ Мастеръ.

№ 22.

(Загорье) Берков. окр., с. Гушанци; 13 февр. 1880 г.

(Зачатіе дитяти, у котораго въ одной рукѣ письмо, въ другой три золотыхъ яблока; на груди мѣсяцъ и на рамени солнце).

- Ималъ Миланъ млада Петкана —
 Одъ деветъ годинъ се узель;
 Узели се одъ деветъ годинъ,
 И рожба немали нѣкаква.
- 5   Даде имъ Господъ иманье и стока,
 А рожба си нематъ.
 Продумалъ Миланъ:
 «Петкано, Петкано!
 Ште оставимъ тебе,
- 10   Оставимъ млада удовица». —
 «Болеглава ме загуби!
 Да не стане млада удовѣца,
 Да се смѣе сельски селяне».
- 15   Миланъ запрати аберь,
 Аберь при Лило Касапинъ:
 «Че има права ялова
 Ялова деветъ годинъ,
 Одъ деветъ годинъ нестелна».
- 20   Па си Миланъ до деветъ фурни леба упече,
 Деветъ бачви вино натѣчи,
 Деветъ бачви ракія наточи,
 Заколелъ тлыста пауна,
 Зифетъ да чини Лило Касапинъ,
 Да губи Лило млада Петкана.
- 25   Дойдѣ Лило Касапинъ,
 Дойдѣ съ деведесѣ юнаци,
 Съ деведесѣ гонаци и осемдесе джалаци.

- Па си думалъ Миланъ на Лило Касапинъ:
«Додай се крава ялова!
30 Деца — то ра́бота иматъ;
Да зако́леме крава ялова!»
— «Чекай, Милане; да вечераме,
Па тогива че ко́лиме».
Вечераю са дружина:
35 Дотерчаа млади юнаци,
Та фанаа млада Петкана,
Млада Петкана диванъ да ги чини;
Млада Петкана диванъ ги чини:
Емъ ги служи чаша вино.
40 Емъ дробни сълзи рони.
Додумали млади юнаци,
Та фанаа ю и заклали;
Заклали млада Петкана,
А у серцѣ-то му нешто бие;
45 Продумалъ Миланъ:
«Распорете ми млада Петкана!»
Распоре млада Петкана,
И намѣри машко дете:
Ошь у майти баштинъ занаятъ научилъ;
50 Со-съ писмо у една рака-та,
Со-съ три златни ябълки у друга,
Да и мѣсець му у гърди-те,
Слънце-то му на рамо.
И се детѣ одъедныхъ загинало.
55 Продума тогива Миланъ:
«Лило Касапине!
Додай ми влашко ножлѣнце,
Да порѣжнемъ ябълка-те,
Чста се да одквасимъ».
60 Онъ не ште да рѣже ябълка,
Алъ удари себе у серцѣ,

И продума:

«Просто да ти е деветъ верви жълтице,
Да закопашъ троицине въ единъ гробъ».
65 Закопаа ги троица въ единъ гробъ.

—
Да не бѣше истина,
Не би пѣсма запѣлъ.

№ 23.

Г. Радомиръ; 29 ноября 1879 г. записано со словъ Таски Петрунова.

(Конь Вирогонъ опережаетъ солнце).

Съ-ношти дойдѣ Миялъ на сѣдентъе;
Повали се при малкѣ-те момѣ,
«Де-ка ималъ коня Вирогона,
Што претича алѣ и вѣтрове,
5 Што минуе това ясно слънце;
Ако мине Миялъ това ясно слънце,
Да му дадѣ това ясно слънце,
Да му дадѣ сестра Перусія;
А ако мине това ясно слънце,
10 Ако мине Мияла юнака,
Да му зѣме коня Вирогона».
И си сѣды Миялъ вреденъ юнакъ.
Слънце стана, вече, гулемъ ручѣкъ,
Миялъ сѣды у ладны меаны,
15 Та си піе това руйно віно
И си піе лютица ракія.
Дума дума слънчева-та майтя:
«Э, Мияле, э, вреденъ юначе!

- Ка незнаешъ, облокъ да си держишь?
- 20 Што се вашташь со-съ ясно-то слънце?
Слънце стана, вече, гулемъ ручекъ,
Я ты піешъ у ладны меаны,
Та си піешъ това руйно віно,
И си піешъ лютица ракія!»
- 25 Миялъ стана, та коня изведе,
И си тури нога у зенгія,
Дуръ да тури, Богме, и оная,
И достигна́ това ясно слънце,
И го стигна́, и го замина:
- 30 «Добра стиджа, мое ясно слънце!»
— «Даль Богъ добро, Мияле юначе!
Кадé си коня уберзіло?
Чекай мене, заедно да идемо».
- Я Миялъ му дума продумуе:
- 35 «Чуешь мене, мое ясно слънце!
Я че ойдемъ на твои пладништа,
Че да ойдемъ, мало да си преспимъ;
Когá мінешъ, ты-зи да ме окнешъ».
- Заминало това ясно слънце,
- 40 Заминало, а го не окна́ло.
Дума дума Миялови коня:
«Э, Мияле, вреденъ юначе!
Што семъ тебе язе надельело,
Та ме давашъ на ясно-то слънце».
- 45 И Мияле (лъ +- е) тогай собуділо;
Па-й си яна́ коня Вирогóна,
И го яна, и го си пребутна,
И си стигна́ това́ ясно слънце,
Па-й го стигна́, па-й го замина.
- 50 Дума дума това ясно слънце:
«Э Мияле, э, вреденъ юначе!
Просто тебе да е, моя мила сестра!

Я очемъ тебе коня да ти зѣмемъ:
 Я коня ты кого вредна било —
 55 Достигне ме и ме, бре, замине.

№ 24.

Берков. окр., с. Котеновци; 16 февр. 1880 г. записано со словъ того же
 крестьянина.

(БОГОСЛОВКА).

Повалисе Милке майтя
 Съ-ношка на кладенець:
 «Кю́ уземе моя Милка,
 Да прокопа двѣ планины
 5 Двѣ планины — двѣ рудины,
 Да искати морскá вода,
 Да извие виты́ чешмы —
 Онъ да земе моя Милка».
 Раструдисе малко дунгѣрче —
 10 Прокопá двѣ планины — двѣ рудины,
 Пуштило морскá вода
 И довело една вода Милки майти,
 Милки майти у двóры;
 Извѣло виты́ чешмы —
 15 И потекли виты́ чешмы́ —
 Виты чешмы — три шипорки.
 Тогива викнало младо дунгѣрче;
 «Излезъ, излезъ, Милки майтя,
 Да си видишь морскá вода,
 20 Какó течé изъ виты чешмы,
 Изъ виты́ чешмы́ у твой двóры».
 Излезнала Милки майтя,

- Излезнала, та па-й погледнала, —
Потекла морскá вóда три шипорки —
- 25 И казвала:
«Язе така не сѣмъ рѣкла;
Кой насаде по бѣль Дунавъ бѣло лозье
И па побережлийъ жьлти дуньки,
Онъ да земе моя Милка,
30 Моя Милка найубава».
- Раструдисе малко дунгерче —
Па насади па бѣль Дунавъ бѣло лозье
И насади жьлти дуньки,
Па си викналъ Милки майти:
35 «Излезъ, излезъ, Милки майтя,
Да си видишь по бѣль Дунавъ бѣло лозье,
Да си видишь побережлийъ жьлти дуньки».
- Излезнала Милки майтя,
Излезнала та па-й погледнала —
- 40 Та па-й рекла:
«Я така не сѣмъ рекла;
Кой устрѣли грѣйно слънце,
Онъ да земе моя Милка,
Моя Милка найубава».
- 45 И рече тогѣва младо дунгѣрче:
«Излезъ, излезъ Милки майтя —
Я да стрѣлямъ грѣйно слънце,
Я да стрѣлямъ, ты да глѣдашь».
- Не устрѣля грѣйно слънце,
50 Та устрѣля Милки майтя;
Та си умре Милки майтя,
52 Онъ си узе Милка найубава.
-

№ 25.

(Заг.) Берков. окр., с. Котеновци; 16 февр. 1880 г. записана со словъ Сто-
яна Мурги.

БОГОСЛОВКА (благословеніе) въ Р. ХР. НА «ПОВѢСМА».

Колко тука влакно	Момче ги носили;
На-преко, на-дълго,	10 Покумство и побратимство
Толко му далъ Господъ	По слънце и по вѣтеръ ги но-
На купништа кунупишта:	силы,
5 Били тенки, ка-то игла,	Носили, та ги кинали;
Били високи, ка-то ела,	Ты си со-съ ни фалилъ,
Били гысты, ка-то магла,	14 А кои носили, се фалили со-съ
Момъ ги работили,	рызи-те.

№ 26.

Берков. окр., с. Котеновци; 16 февр. 1880 г. записана со словъ того же лица.

БОГОСЛОВКА НА ЗЕРНО.

Какво-то е зернче,	10 Што е околъ воденицы ско-
Што-то ни дари нашъ побра-	вало —
тимъ?	Колко се зернца премѣтни
Ако буде злато,	Презъ това ситно сито,
Злато му се ляло и ковало	Толко му далъ Господъ
5 По синове и дщери;	На големи ниви купни,
Ако буде сребро,	15 На мали ниви кладни —
Сребро му се ляло и ковало	Ка-то жеравина презъ лѣбъ
И прекъ край прелявало;	преревало.
Около Ивановы-те дни,	

№ 27.

Соф. поле, с. Кремиковци; 2 февр. 1880 г. записана со словъ Стефана Мих-
чѣва Крачуна.

(Св. Іоаннъ Креститель пѣтъ вино; ему прислуживають свв. Пятница
и Недѣля).

Светый Іованъ вино піе,	Со сълзи и преливашъ?
Вино піе одъ неделя до неделя,	Одговара света Петка:
Одъ мѣсеца до мѣсеца;	«Слава Богу, за светого Іо-
Слуга му е света Петка и Не-	вана!
деля.	15 Че не надпиѣме за светого
5 Никой не я не сегледа,	Арандела
Сегледа я светы Іованъ —	И за братъ му Михаила».
Съ вино чаша не долива,	— «Тая ли са грыжа гры-
Со-съ сълзи и прелива.	жешъ?
Светы Іованъ одговори:	Язе имамъ три пивници
10 «Што ти се е нажалило?	Три пивници добро вино
Съ вино чаша не доливашъ,	20 И четверта, башъ, ракия.

№ 28.

Г. Радоміръ; 29 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина Таски
Петрунова.

(Св. Недѣля устроила пиръ).

Слуга служи пресвета Неделя,	Дума дума пресвета Недѣля:
И си кани ора и градове,	«Што ни е грозна търпеца?
И си кани до-деветъ краины,	Де нема старца светы Никóла?
И покані до-деветъ кралици,	10 Скоро-то бържете, ангеле!
5 И покані до-деветъ крálёве,	Точёте златна здравца,
Не покани пресветы Никола;	Канёте светы Никола!»

Ангеле послушаа пресвета	На света Неделя на́ госте!»
Неделя:	Отишелъ светы Никóла;
Точили златна здра́вица,	20 И света Неделя негó срѣт-
15 Кавили светы Никола:	на́ла:
«Пошло си е светы Никола,	«Бѣше ми грозна тѣрпеца
Пошло со златна здравица,	22 Безъ светы старца Никола».

№ 29.

Тренскій окр., с. Бабица; 25 ноября 1879 г. записана со словъ 10-тилѣтней дѣвченки Христины Стоянчиной.

(Св. Іоаннъ Креститель затворяетъ небо).

Одъ-како́ се земля размѣри́ло,
Одъ-тага се срамы загубили:
Синъ си башту за башту не знае,
Черка майтю за майтю не знае,
5 Сна зелву за зълву не знае.
Проговори светы Юванъ Креститель:
«Дай ми, Боже, ключе одъ небеса́,
Да заклóпимъ това́ ясно небо —
Деветъ годинъ слънце да не грѣе,
10 Деветъ годинъ роса́ да не рóси,
Да се пукне зѣмля деветъ педы,
Да упадне краль Мила́нъ Будимски,
Да упáдне до а́лови поясъ —
Сълга народъ, на нишапъ бѣяше;
15 Нему душа на муку испадне».
Даль му Господъ клоче одъ небеса́,
Та заклóпи това ясно небо:
Деветъ годинъ роса не росила,
Деветъ годинъ слънце не грѣяло,

- 20 Та се пуче земя деветъ педы,
 Та упаде краль Миланъ Будимски —
 Сълга народъ, на нишанъ біяше;
 23 Тамо душа на муку испаде.

ПѢСНИ НА ДНИ ДРУГИХЪ ПРАЗДНИКОВЪ.

№ 30.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записано со словъ дѣвицы
 Анны Карадановой.

(ВЪ СУББОТУ ЛАЗАРЕВУ).

Летя, ми, Лазаре, летя	На галабѣ ферляше»
Деветъ реда галаби,	Оговори имъ кралица:
Десето жераби;	10 Э, вие-ка галаби!
Пойдоа-ойдоа краличины дво-	Зобете, ми, зобете;
реве,	У пролѣтъ ми дойдете:
5 На кралица говоратъ:	Имамъ сина да женимъ,
«Эй, кралице, кралице!	14 Имамъ штерка Мара да да-
Кутей бисеръ сѣяше,	вамъ».

№ 31.

Село Скрино, Дупнич. округа; 18 дек. 1879 г. записано со словъ Ангела
 Рыбаря.

(НА ПАСХУ — ВЕЛИКЪ ДЕНЬ).

Нено, хубави Нено!	«Дойди Нено на Великъ-день,
Пратила му абаръ тета:	Наше-то сѣло големо;

- 5 Дойди, Ненó, нá гостѣе,
Големъ се соборъ собѣра —
Отъ три села е соборо,
Загледа моми хубави». 25 И забора вино да пѣтъ,
И Нено крена да иде;
У Нено погледнаха;
10 Майтя му премѣна даваше,
И градомъ сълзи роняше;
Снаи му колачи мѣсѣха
И оны сълзи ронѣха;
Башта му пари даваше 30 Момчета-та камень ферляха,
И оны кáмикъ заборѣха;
15 И онъ сълзи роняше;
Братъя му коня справляха
И оны сълзи ронѣха.
И майтя му говореше: 35 Погледнаха у Нено-те.
И си-те уроци фанаа Нено:
20 Хубавъ ми си, сине!
Умре Нено одъ уроци.
Че паднешъ тамъ одъ урóци»

№ 32.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записано со словъ дѣвицы
Анны Карадановой.

(при насту́плени́и весны).

- Гороле, гора зелена!
Водоле, вода студена!
Не ми е гора зелена,
Не ми е вода студѣна,
5 Туку е мома румена;
Шетала поле Дреново,
Видѣла момчѣ убаво,
Па на башта си говори:
«Тателе, мили тагѣце! 10 Я шетахъ поле Дреново,
Я видо́хъ момче убаво;
Давай ме тате, за него:
Сама че д'идемъ по него». Башта му вели-говори:
15 «Штерко румено, румено:
Я те недавамъ за него».
— Кърши́ла врата по него.

№ 33.

Г. Радомиръ; 1 декабря 1879 г. записано со словъ Таски Моавійскаго.

(ТО ЖЕ).

- Зуравче-вѣнче, цвѣте меришливче!
 Берáli те момí и невѣсты!
 Я здравче му дума продумѣ:
 Не ме бера моми и невѣсты —
 5 Корень ми е подъ Соканоевъ-камикъ;
 Ка ми до́йде пролѣтъ на Дюрдѣвъ день,
 Тогай си се язе развѣивамъ:
 Умеришемъ горица зелена,
 И кой мине, и се ми одкиае,
 10 То ме тура оно у пазуке,
 И ме нóси оно у пазу́ке,
 12 Да си вѣе тiя виты вѣнци.

№ 34.

Сот. поле, с. Кремиковци; 2 февр. 1880 г. записано со словъ Стефана Милчѣва Крачуна.

(НА ЮРЬЕВЪ ДЕНЬ).

Рано рани светы Дѣрде,	«Слава Богу, светы Дѣрде!
Да, ми, пде, да обиде	10 Весель ойдешь, скербенъ дой-
Да обиде синурето,	дѣшь!
Синурето по полето;	Какво ти синурето
5 Весель ойде, скербенъ дойдѣ;	Синурето по полето?»
Никой него не сегледа.	— «Слава Богу, Божья мале!
Посрѣшнá го Божья майтя,	Нали питашь, да ти кажемъ:
Па му тио одговора:	15 Есенина церна угарь,

- Пролѣтнина не никнала.
 Божья майтя одговара:
 «Слава Богу, светъ Дѣргіе!
 Тая ли се грыжа грыжешъ?
 20 Да ми доде день Спасовъ-день,
 Даште Господъ ситна роса;
 Па да идешъ, да обидешъ.
 Дошелъ день Спасовъ-день.
 Та е ранилъ светъ Дѣргіе,
 25 Та отшелъ да обиде,
 Да обиде синурето,
 Синурето по поле-то;
 Подковалъ е добръ коня,
- Та я отшелъ, да я обишелъ,
 30 Обишелъ синурето по поле-то;
 Скорбенъ ойде, веселъ дойдѣ.
 Посрѣшна го Божья майтя,
 Посрѣшна го, попита го:
 «Слава Богу, светъ Дѣргіе!
 35 Какво ти е синурето,
 Синурето по поле-то?»
 Нали питашь, Божья майтя,
 Нали питашь, да ти, кажемъ:
 «Есенина — конъ пота(не),
 40 Пролѣтнина до зенгін».

№ 35.

Село Невѣстино, Кюстендильскаго округа, близъ Кадина моста; записано
 8 дек. 1879 г. со словъ Стопцы Лазарева.

(ТО ЖЕ).

- Светий Гѣрги коня яхна.
 Когá яхна, веселъ яхна;
 Та си пойдѣ по полѣ-то,
 Да обиде орачѣ-то,
 5 Орачѣ-то, овчарѣ-то,
 Овчарѣ-то, конярьѣ-то.
 Когá ойде светый Гѣрги,
 Когá ойде, веселъ ойдѣ.
 Орачѣ-то сѣдаты-плачатъ,
 10 Овчарѣ-то сѣдаты-плачатъ,
 Конярьѣ-то сѣдаты плачатъ;
 Светый Гѣрги веселъ ойде,
 Оттудъ веселъ, оттамъ иленъ.
- На срѣшта му стара майтя
 15 Кажѣ: светый Гѣрги, мили
 сину!
 Зашто толко веселъ ойде,
 А сегá ми тóлко пленъ идешъ?
 И онъ скаже на майтя:
 «Како да не самъ иленъ?
 20 Орачѣ-то сѣдаты-плачатъ,
 Овчарѣ-то сѣдаты-плачатъ,
 Конярьѣ-то сѣдаты-плачатъ:
 Све-то поле погорѣло».
 — Кажѣ:
 25 «Светый Гѣргю, мили сину!

И това́ ли те майта да учи? 40 — Светый Гѣрги веселъ ойде.
Я си ойды на нова-та цѣрква, На срѣшта му стара майта
Та за́пали семдесе жьлты И скаже на него:
свѣшты, «О ты тако иленъ ойде,
И се моли на милна-та Бога, А сегá тако веселъ идешь?»
30 Да зароси тая ситна росá, 45 — Какó да не самъ веселъ?
Та прерóси това́ свѣто поле; Орачьѣ-то оратъ-поятъ,
Тога яни́, светый Гѣргю, мили Овчарьѣ-то пасатъ-поятъ,
сѣну, Конярьѣ-то пасатъ-поятъ;
Тога яни коню дорушáна; Овцы-те се изьегвили,
Та си ойдешъ по полѣ-то, 50 Кобиле се иждребѣле —
35 Да обидешъ орачьѣ-то». Не се знае, ма́мо,
— Кога ойдѣ светый Гѣрги: Кое е гулемо, кое е малено, —
Орачьѣ-то оратъ-поятъ, И моѣ коне Дорушано
Овчарьѣ-то пасатъ-поятъ, 54 Не може да изгори трава дѣ-
Конярьѣ-то пасатъ-поятъ. телина.

№ 36.

Соф. окр., с. Опій-цвѣтъ; 6 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина
Стояна Мильчова Лагарийна.

(ТОЖЕ).

Светы Дёрджа коня́ ковё,
Па си коня́ лэпо оружало,
И си верли коню на рамена, 10
Да обиде сичко поле.
5 Оды Дёрги, оды и па види:
«Пролѣтнины не викнали,
Есеницы изгинали»,
И си дойде светы Дёрги

И си дойде илень, а отиде
весель.
Стара майтя го питуе:
«Леле синко, светы Гёрги!
Весель си ойдё, а ухилень ми
дойдё?
А онъ си и одговора:
«Леле майко, мила майка!

- 15 Како да не самъ уиленъ? И си дойде весель.
 Пролѣтнини не никнали, 25 Стара майтя го питуе:
 Есенипы изгинали». «Леле, синко, светы Дѣрги!
 Когá биде день Спасовъ-день, Саде ты-си весель дошелъ?
 Па си ойде светы Гѣрги, Одговара светы Дѣрги:
 20 Да обиде сячко поле: «Есеницы у вретенце,
 Есеницы у вретенце, 30 Пролѣтнини класъ върлили —
 Пролѣтнини класъ върлили. Та за това семъ весель!»
 И си дойде светы Дѣрги,

№ 37.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвицы
 Анны Карадановой.

(ТО ЖЕ).

- Ой, мили светы Дѣрдѣ!
 Светы Дѣрдѣ църкве мете,
 Църкве мете, книга чати,
 И си рови дробни сълзи.
 5 Согледа го стара майтя
 И говорп на светый Дѣрдѣ:
 «Зашто синко, църква метешъ,
 И си чатишь бѣла книга
 Бѣла книга — черно писмо,
 10 И си ронишь бѣлы сълзи?»
 Светый Дѣрдѣ говорише:
 «Малеле, мила майчце!
 По лѣто берететъ нема»,
 Майтя му вели-говори:
 15 «Ой, мили светы Дѣрдѣ!
 И това ль да те учимъ,
 Да те уче-да науче:
 Ноштемъ росп ситна роса,
 Денемъ грѣе ясно сълнце,
 20 Туре поле на распара;
 Па си чекай една недѣля,
 Па си яны Врана повя,
 Та си ойды у полѣ-то,
 Да си вилишь равно поле,
 25 Да си видишь беритето».
 Послуша си Дѣрдѣ стара майтя:
 Ношкемъ роси ситна роса,
 Денемъ грѣе ясно сълнце,
 Турп поле на распара».
 30 Па си яхна Врана коня,
 Па си ойде у полѣ-то,
 Та си видѣ беритѣто:

Пролѣтни-те никнали	Та на майтя си казуе:
Есени-те му класили;	40 «Малеле, мила майчице!
35 Радúесе светы Дёрдѣ;	Есени-те ми класíле,
Настоясе на поле-то,	Пролѣтни-те ми никнале
Па си дойдѣ светы Дёрдѣ	43 Полé-то ми е вéсело.
Дойдѣ при негóва стара майтя,	

№ 38.

(Загорье) Берков. окр., с. Гушанци; 13 февр. 1880 г. записана со словъ Герасима Русинова.

(ТО ЖЕ).

Очудилсе Стояно
 Очудилсе, че нема,
 Че нема ваклошина да закóли,
 Да закóли на Дюрдевъ день.
 5 Дигналъ ми се заранъ-та,
 Та ми преодылъ деведесé кошары,
 Не можель да си намѣри ваклошина.
 И си верналъ на-дóми.
 И майтя си него заклала,
 10 И мила му черевца,
 И надѣла го на раженъ;
 Занела водица одъ черевца,
 Та плиснала на прадиште-то.
 И тамо е на Бога се свидело;
 15 Та проникнали два ваклени ягенци.

№ 39.

Берков. окр., село Котеновци; 16 февр. 1880 г. записана со словъ Стояна Мурги.

(НА СПАСОВЪ-ДЕНЬ — ВОЗНЕСЕНІЕ).

- Дошло е доберь день
 День Спасовъ-день.
 Сбралисе чорбаджии по меаны —
 По меаны, по кафене-те,
 5 И свекъ си канаше,
 Кой де-ка на гостье идё:
 Едынъ у братъ на гостье идё,
 Едынъ у сестра на гостье идё;
 Едынъ човѣкъ немаше нигде никого,
 10 Дё-ка на гостье иде,
 И си заверна, та жалба дожалѣ —
 Нема, де-ка на гостье д'иде;
 Па си отидё, да си пита,
 Да си пита своя стара майтя:
 15 «Малеле, Малеле, старо майтё!
 Салъ мене ли родило?
 Та не си ли родило
 Ошь едны брато, или сестрица?»
 — «Родило семъ, сине, родило
 20 Родило семъ ти сестра,
 Ама Турци занесоа твоя мила сестрица;
 Я самъ чула, че войвода воды;
 Ама не дѣй д'идешъ:
 Да се уплаши отъ тебе —
 25 Че си ты много юначенъ».
 — «Ты ми мила майко кажѣ;
 Я нышто нештёмъ направимъ».

- «Да идешъ, сине, у ѡня градъ,
Да идешъ нѧ гостѣ на войвода,
30 На войвода — при сестра си».
И онъ си стега коня, да си иде,
И стѣгне и отидѣ.
Задалъ се отъ широко поле —
Сестра му отъ пѣнджеръ глѣда
35 И си реди измитарки:
«Ела, да глѣдате, кѡя-та делія?
Да ли е наша войвѡда,
Да ли е друга войвода?»
— «Не е наша войвода,
40 Но е друга делія,
Делія много юначна».
И долѣте онъ на порты
И рече:
«Отворете ми врата, сестро!»
45 Рече сестра:
«Затворете врата, мои слуги,
Ударете деветъ ключеве на порты»;
Онъ се помоли ошъ еденъ путь;
И па ўдари со-съ топузъ у врата
50 Та си строши тія врата:
Ўлезна при сестра си;
И сестра му го срѣшна,
Срѣшна го со-съ кѡпава ракія,
И метанія му чини:
55 «Прости, брате, че ти грѣшила!»
— «Да ти е просто!»
Наредила сестра пзмитарки —
Та пзмѣшаа вино — ракія —
И го опойла, и го у сенъ оборила.
60 Зѧсна младъ юнакъ;
А го сестра верза наопако,

- И го ферли у тевни тевници.
Ка́ дойдѣ войвóда,
И видѣ, че му е пóрты стрóшены,
65 Пята:
«Зашто ми е пóрты строшены?»
— «Дошелъ ми е брато ми,
Па че тебе да погуби,
Мене да си воды;
70 Я го верзала наопако
И ферлила у тевни тевници:
Да изведешъ го на срѣдъ двory,
На срѣдъ двory да посѣчешъ».
И войвода извади го на срѣдъ двory,
75 Па си тергна сабля да го сѣче;
Пóмоли се му младъ юнакъ:
«Не мой мене сѣчи у тесны-те двory,
Но извѣды мене на широко поле,
Да ти двory не окервавимъ —
80 Зашто много семъ юначенъ,
Мнóго кѣрви ймамъ».
Изведе го на широко поле,
Па си тергна сабля, да го сѣче;
Пóмоли се нему младъ юнакъ:
85 «Поведи ме оште подалекъ,
Пóдалекъ отъ твои-те двory».
Поведе пóдалекъ одъ двory,
И си тергна сабля да го сѣче;
— «Че ти са молимъ нешто:
90 Да отвержешъ ми отъ сабля
Самъ маличекъ перстъ».
Послушало луда войвода,
И си óтверза му самъ маличекъ перстъ.
И тогива узе онъ отъ маличекъ перстъ,
95 Отъ маличекъ перстъ сабля,

- Та посѣчѣ войвода;
 Пай отидѣ при сестра́ си на двory.
 Рекла негова-та сестра:
 Излезте, та излезте измитарки,
 100 Да видите, каква е делія иде —
 Много е юначно, па сердито;
 Да ли е верла измама?
 Или е наша войвода?»
 И въеднага онъ долѣте —
 105 Та си бутна-отворе порты;
 И срѣшнаа го и му се преклониа:
 «Просты́ ме, брате, много прегрѣшия!»
 — «Че ти простымъ!
 Измѣша катранъ у ведри́ца,
 110 Па узе катранъ, та я обля,
 И запали я одъ глава-та до доле,
 Да си нему свѣти;
 Па-й нареди робини-те,
 Да му правя ракія —
 Да му служба гостѣе,
 116 А сестра му свѣти свѣтія.

№ 40.

Соф. поле, с. Кремиковци; 2 февр. 1880 г. записана со словъ Стефана
 Мильчева Крачуна.

(на троицу — духовъ день).

Кирле ресле — Господи помилуй!
 Света Тройца слезни оз-горе,
 Та си влезни въ село,
 Та искарай кмете, кметице!

- 5 Куни да носимъ, Бога да молимъ:
 «Я дай ми Боже ситна росица—
 По горѣ руйно, по полѣ ситно,
 Трѣва да расте, паунъ да пасе,
 Паунъ да пасе, перья да рони,
 10 Перья да рони, моми да бератъ,
 Моми да бератъ, китки да вѣятъ,
 12 Китки да вѣятъ, момци да зиматъ.

№ 41.

Г. Радомірѣ; 29 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина Таски Петрунова.

(Объ Авраамѣ и Исаакѣ).

- Слуга служи Аврамъ гостолубевъ.
 И е собралъ педесѣ дружина:
 «Яжъте, пійте, братья и дружина!
 Да ми даде Господъ ѓдно мушко дете!
 5 Очемъ него на Бога курбанъ да давамъ».
 Породисе това мало дете
 И рекло на майтя-на башта:
 «Леле мале, леле моя стара башта!»
 И се дошли два бърза ѓнгеле,
 10 Два ѓнгеле — три Божіі пѳстоле.
 Дума дума Аврамъ гостолубенъ:
 «Слушате ли ви два бърза ѓнгеле,
 Два ѓнгеле — три Божіі пѳстоле!
 Очемъ него курбанъ да си давамъ».
 15 Та си дума Аврамъ гостолубенъ,
 Та си дума на дете Исакче:
 «Я си ойды у суво — то лозье,
 Та набери три огнѣве дърва,
 И пригрови три казана вода,

- 20 Я че дойдемъ, курбанъ да се колимъ».
И детё башта послушало:
Приготвило три огнёве дърва,
Приготвило три казана вода;
И тогай се башта продумало,
25 Продумало на дете Исакче:
«Леле сине, леле мили сине!
Я што чемъ курбанъ да си давамъ?
Очемъ тебе на Бога курбанъ да се давамъ».
— А дете му дума продумало:
30 Чуешъ мене, тате, Аврамъ гостолубенъ!
Оты ты мене дѳма не казълъ?
Да се проста одъ моя майтя,
И одъ моя брайтя и дружина.
А башта му дума продума:
35 «Слушай мене, дете Исакче!
Язъ бѣ тебе на Бога курбанъ обрѣкло;
И кадъ ты се породѣ,
И, ми, рече: «татко и пай мамко!»
Я вѣднагъ курбанъ на Бога те обрѣкло».
40 Послѣ това дете дума продумало:
«Я ми вержи раце и па-й нодзе,
Да не рипнемъ, да те не убѣемъ».
И Аврамъ му верзало раце па-й и нодзе,
Па-й си махна со сабля димиция,
45 Та си махна на лѣва-та страна.
И тогай си дума продумаа,
Продумаха два Божѣ ѱнгели,
Два ѱнгели — три Божѣ постолѣ:
«Слушай мене, Аврамъ гостолубенъ!
50 Я си мани на десна-та страна:
Што закачишь, то оно твое».
Закачилъ е деветъ вакли овнове.
53 Това си е на Бога курбанъ!
-

№ 42.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 3 дек. 1879 г. записана со словъ Стоймена
Атанасова.

(Тоже).

- Излезна Аврамъ, бре, богатый,
Излезна на равны друмове,
И повервевя тія добры госты,
Повервевя, на монастырь да одать.
- 5 Та говори Аврамъ, бре, богатый:
«Пійте, яште, мои добры госты,
Пійте, яште и на Бога се молете,
Да васъ Господъ молба че пріима:
Эве, стана деведесé годіна,
- 10 Како смо ми земали се
Со-съ стара баба Исака,
Одъ свое сердце чедо немаме;
Пакъ се молиме на Господа,
Да ны даде чедо одъ серце-то, —
- 15 И не сакамъ ногу да живѣе,
Да живѣе само три години.
Колко одъ сердца чедо да познавамъ,
Пакъ на Бога курбанъ че го давамъ.
И мина време, време три години,
- 20 И даде Господъ чедо одъ серце-то;
И живѣало, таманъ, три години.
И слезна Гавриль Божій рангелъ
На Аврама по тія разговора:
«Э, Авраме, Авраме, бре, богатый!
- 25 Што си на Бога, курбанъ обрекелъ,
Оты го, Авраме, недавашъ?»
И проговори Аврамъ, бре, богатый:
«Э, Гавриле, Божій, бре, рангеле!
Я што семъ на Бога обрекелъ,

- 30 Я се назадъ неповраштамъ,
Амо сакамъ, на Господа да се помолимъ,
Да го арыжи Господъ оште до три годинъ —
Да ста́не дете шесъ години,
Да го дадемъ на големо училиште,
35 Да изучи кни́га вангеліе;
Тогава ше стане поголемъ курбанъ.
И ариза́ го Господъ оште три годинъ,
И станá детé-то шесъ годинъ.
Пакъ слезна́ Гаврилъ Божій рангелъ:
40 Хайда, Авраме, Авраме богатый!
Ште да давашъ на Господа курбано».
И зема Аврамъ, бре, богатый,
Зема сребрены ножеве,
Да зако́ле негово-то машко дете;
45 Турі́ го на десно колѣно
И фанá да остри сребрены ножеве;
Я дете му тія разговора:
«Авраме, Авраме, башто, бре богатый!
Дали чешъ, Авраме, пѣтель да зако́лешъ,
50 Ели чешъ на Господа курбанъ да колешъ».
Но Аврамъ тога си фана,
Фана машко детé,
Да го коле курбанъ на Бога.
И продума́ Гаврилъ Божій рангелъ:
55 «Стой Авраме, Авраме, бре, богатый!
Това на Бо́га курбанъ неште да буде;
Само земи една прачка дренова,
Та удари на черна-та земня,
Че излезнатъ три черна овнове —
60 Ови четъ на Бога големъ курбанъ да бидатъ».
Зема́ Аврамъ, бре, богатый,
Зема́ прачка дренова,
Та удари на черна-та земня —

Излезнали три черна овнове.

- 65 И тогай земá Аврамъ богатый,
Зема сребрени ножёве,
Закла три черны овнове:
Овнове курбанъ бидóа
И на Аврама дете остана.
70 И детé му славно, бре, биде —
Ученъ биде мъжь (sic)
72 И рани башта-та.

№ 43.

Село Невѣстино, Кюстендильскаго округа; записана 8 дек. 1879 г. со **словъ**
крестьянина Стопцы Лазарева.

(О св. Іоаннѣ Рыльскомъ).

(СВЕТЫЙ ІОВАНЪ КОГА СЕ ПОКАЖА, ДА Е СВЕТЕЦЪ).

- Бѣше то едно дѣте сироче.
Послѣ се уцанилъ еденъ човѣкъ,
Уцанилъ се еденъ говедарь;
Одкара говеда, да ги пасе,
5 Загуби крава со-съ теле;
Кога дойдё домоска,
Чорбаджія почна да го бие,
Да го бие за крава-та;
Това бѣше карáло
10 Презъ една водá голема:
Соблечё дрея отъ негó,
Та тури на вода-та,
Да пройде презъ вода-та,
Да тражи крáва-та;

- 15 Ойде, найдé крáва-та,
 Па земá телé-то,
 Па тури дрея на вода,
 Па пройде презъ вода со-съ теле.
 Чорбаджія го пази.
- 20 Кога пройде презъ вода-та, дома дойде;
 Чорбаджія донесе арижаго теле-то:
 И теле-то бѣше шарéно,
 И теле-то бѣше машко;
 Чува го три годинъ време.
- 25 И когá си пойдé на три годинъ време,
 И отиде на Скри'но,
 Монастырь да прави на Скрино-то; ¹⁾
 Това Скринци сакаа, да го погубать.
 Па той побѣгнá со-съ волъ.
- 30 Гоніа го до Мердиште ²⁾
 И ванаа го, земаа вола,
 Та заклаха и него посѣкоа.
 И това створисе орелъ Таликна ³⁾.
 Оттáмока ойде на Рыла,
- 35 Па тамока започне монастырь.
 Сѣдé орелъ три годинъ врѣме,
 И тамо монастырь прави;
 Оттамо го погнаа Рыльчане.

---

¹⁾ Село Скрино находится близъ монастыря св. Димитрія, что у рѣки Струмы, между мѣстечкомъ Бобошевомъ и селомъ Скрино. По распространенному въ народѣ преданію, этотъ св. Іоаннъ Рыльскій постриженикъ Бобошевскаго монастыря. Въ с. Скрино до сего времени указываютъ пещеру, гдѣ обиталъ святой. Жители этого села говорятъ о св. Іоаннѣ, какъ своемъ, но опровергаютъ преданіе, будто ихъ предки преслѣдовали святаго; они, когда заводятся рѣчь объ этомъ, обыкновенно замѣчаютъ: «кой знае, што е билó?»

²⁾ Село Мердиште находится въ Дупничскомъ округѣ, недалеко отъ Скрино.

³⁾ Сказитель не понималъ этого слова; на мой вопросъ не могъ дать отвѣта.

- Тога отиде у една пустылія,
 40 Де е сега светый Іованъ.
 И затекоа го тамъ ошь еднашь:
 42 Одсѣкли му десница и однесли у Росія.

№ 44.

Село Жилинци, Кюстенд. окр.; 6 дек. 1879 г. записана со словъ Миты Славеевой.

(Св. Недѣля съ Архангеломъ Михаиломъ строятъ изъ св. дерева мостъ и входятъ въ рай).

(ХОРОВОДНАЯ).

Заспала Света Недѣля.	Та у рай ги не пушта:
Светы Рангелъ на скѹты,	Една душа много грѣшна —
Светыя светцы буды,	Дечѣце е керштева́ла,
Та и буди светая Недѣля:	20 Повои имъ не дава́ла;
5 «Стани ми, света Недѣля,	Друга душа ёшь погрѣшна —
Да идеме света Гора,	Чуждо прела, чуждо тка́ла,
Да снѣмо светó дерво».	Отъ чуждо-то остая́ла
Станала света Недѣля;	И нойна-то притурала,
Та ойдѡа света Гора,	25 За товá е ногу грѣшна,
10 Одсѣкоа свето дерво,	Та у рай я не пушта;
Та превили у рай мостъ;	Третьа душа ёшь погрѣшна —
У рай мостъ има стевы,	На мома покуди́ла,
Да ми́нуа́тъ мертвы души.	Монасты́рье растури́ла, —
Си душици замина́ли,	30 За това е ногу грѣшна,
15 Три се души останале —	Та у рай я не пушта.
Они биле яко грѣшни,	

№ 45.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвицы
Анны Карадановой.

(«Прошетна се Огняна Марія»).

(ХОРОВОДНАЯ).

- Прошетна́се Огняна Марія,
 Прошетна́се изъ Легенско поле;
 На срѣ́шта ю братъ света Илія,
 И по него братъ светы Гѣргіе:
- 5 «Добра срѣ́шта, пресвета Маріе!»
 — «Даль Богъ добро́, братъ, светы Иліе».
 — «Каде ч' идешъ Огняна Марія?»
 Проговори Огняна Марія:
 «Э, ты-зе-ка, братъ, светы Иліе!
- 10 Че си иде́мъ при ми́льного Бога,
 Да ми даде́ ќлючи и катанци,
 Да за́клучимъ небо и па земня —
 Деветъ годинъ капка до́жда нема,
 Да си пукне́тъ земня деветъ латы,
- 15 Да пропадне конѣ́ со-съ юна́къ,
 Да пропадне рало́ со-съ во́лове:
 Синъ си башта за башта незнае,
 Но го знае — момо́къ да му биде, —
 Штерка майтя за майтя не знае,
- 20 Но знае момкина да биде, —
 Братъ си сестра́ за сестра́ незнае,
 Но е знае — любне да му биде».
 Отиде́ си Огняна Марія,
 Отиде́ си при ми́льного Бога.
- 25 Даль и Господъ ќлючи и катанци;
 За́клучи́ла небо и па земня:
 Деветъ годинъ капка дождъ немало,

Пукнала се земня деветъ латы,
 Пропаднало рало со-съ волове,
 30 Пропаднало юнакъ со-съ врана коня.

№ 46.

Г. Радомиръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавійскаго.

(Св. Ангелы возвращаютъ душу умершему единственному у матери сыну).

Развѣласе чума Руселія,
 Развиласе, на два нова града:
 На день бѣ двѣсте и дваесе,
 На ношъ бѣ триста и тріесе,
 5 Па-й не се е на градъ запознало;
 Ка ударі едѣнъ синъ у майтя,
 И тогай се на градъ запознало:
 А майтя му плаче и говѣри:
 «Леле, сине, леле мили сине!»
 10 Когá са си дете однели,
 Та са го погребли,
 И па-й майтя му плаче и говѣри:
 «Леле сине, леле мили сине!
 Мека ли е земняна постеля,
 15 Мека ли е камена зглавница,
 Мека ли е земняна завивка?»
 Прати Господъ два берза ангела
 Два ангела, три Божи постола:
 «Я слезнѣте доле на земнѣ-та,
 20 Аку да е одъ мплосъ, скоро-бърже
 Скоро душа да вадите,
 Аку да е одъ жалба, скоро-бърже
 Скоро душа да дáвате!»
 Слезнали са два бърза ангела,

- 25 Слезнали са три Божи постоли;
И вишли се, де-ка е одъ жалба,
И они са въеднакъ душа дали —
И си станá еденъ синъ у майтя,
И продумá на негова майтя:
- 30 «Леле мале, леле моя стара мале!
Зашто мале, ты-зи толко плачешъ?»
Какó дете на майтя продума,
- 33 И она́ се съ душа раставила.

№ 47.

Врачанскій окр., с. Дупни-верхъ (Турлаки), въ Старой-Планинѣ; 12 февр.
1880 г. записана со словъ Петканы Дулиной.

(Чума «Дергина»).

Загради Господъ монастырь —	Господъ тофтерé прегледва;
Ни ти на небо, ни ти на земи —	Си-то тефтере реситены —
Между двѣ-те планине,	20 Те си чума Дергина.
Между темни облаци —	Господъ си чума садеше:
5 Одъ лудѣ ги заградилъ;	«Чумо Дергино, Дергино!
Па нема Господъ монастырь	Тебе ли вика зла болѣсъ?
да догради:	Ты не си била зла болѣсъ;
Кламбале да се натуратъ,	25 Кадé те праты, не идé,
Стары-те лудѣ — подвале,	Што те наредихъ — не
Маниньки децá — прагове,	сверши».
10 Млады ергенъе — колове,	Господъ си чума садаше,
Млады девойки — преплите;	А она му са моляше:
Запраты Господъ запраты	«Божеле немилостивенъ!
До деветъ чума да моратъ,	30 Што ты си Боже не смилос-
Десета чума Дергина:	стишь?
15 Одыла са, што одыла,	Тернье ми дреи сдраа,
Морила са, што морила;	Кремици нодзе срѣзаа;
Си-те са чуми ойдóа:	Не мога, Боже, да влезá,

- Да влезѣ у Стоянове дворове,   Тогай чума улѣзнѣ,
 35 Че има тамо кучка на син-   У Стояновы двори улѣзна.
                                          джиръ,   55 Стоянъ па снаи прѣдума:
 Кучка со-съ дванаѣсе кучета,   «Я дарувайте циганка,
 Кучета са ботничета».   Па да си излази.
 Господъ си чума учаше: Прѣдума му дума чума Дер-
 «Чумо Дергино, Дергино!   гина:
 40 Сторисе мечка стервница,   «Я несамъ черна циганка,
 Та му при стадо отиды,   60 Я самъ чума Дергина;
 Та му то стадо порини,   Самъ-си ме Господъ дѣпрати,
 Ега се псета одмами,   Со-съ метла да вы изметне,
 Тогай да се е влезнешъ,   Керезъ те да вы закарамъ»;
 45 Да влезнешъ у Стояновы дво-   А Стоянъ се моли:
                                          рове   65 «Чумице, мила сестрице!
 Со-съ метла да ги изметешъ,   Млады да ми оставишь,
 Керезъ те да ги искарашь».   Борчове да ми извадышь».
 И чума се назадъ поверна: Туку си товѣ издума,
 Сторише се мечка стервница,   Детенце писна у люлѣтя;
 50 Та при стадо Стояново отидѣ,   70 Та ги со-съ метла измела,
 И му то стадо порина,   Та ги керезъ те искара.
 И онъ си псета одмами:

№ 48.

(Загорье). Берков. окр., с. Боровци; 13 февраля 1880 г. записана со словъ
 Тодора N.

(Хождение мертвеца по бѣлому свѣту).

- Чувала мала — мача ¹⁾, где-   На гурка ²⁾ и на махалко ³⁾;
                                          дала   И така ги учувала;
 Доръ деветъ сина рѣдены   5 Станѣли мажи работны.

¹⁾ Мать.

²⁾ Прялка.

³⁾ Колесо въ прядильной ручной машинѣ.

Лазарь майти говори:
«Малеле, мома, родѣна!
Назе чува момá учувá,
Ставáле маже работны;
10 Напълни, момá, деветъ бак-
леци,
Узймай деветъ гривна чиф-
тета
И деветъ китки низаны,
На деветъ сéла момá да идешъ,
Деветъ мóми да гóдишъ,
15 Та назе да си оженишъ». Майка Лезаря дочúла,
На деветъ села отидé,
Деветы-ты моми довела
Деветъ синове у жены.
20 Дойдé ми чума безредна,
Умори деветъ синове,
Умори деветъ жеңи;
Останали деветъ люльчета
И една стара баба неяка.
25 Деветъ-ти баба люльки лю-
лýла,
И люто Лазаря, кълнеше:
«Сине Лазаре, Лазаре!
Господъ ти душу не прибра!
Низъ гла́ва трѣ́ва изникне,
30 Косты ти земня изфэ́рли!
Я си дашерка не давамъ
На товá село Меново;
А ти я сине че да́де:
Нема во́да кой ми донесé

35 И лѣбъ да ми умесé,
И óгинь да ми накладé».
Плакала, та па кукала.
Я Богъ са жалба дожалилъ,
И Лазаря подплатилъ¹⁾,
40 И, ми, Лазарь изъ гробá из-
лезналъ,
Да иде село Меново,
Сестра Ювана да си доведé,
Та майтя да си послúша.
Отидé Лазарь село Меново:
45 Край село оро играя;
Сестра Ювана братко заглела
Хоро, ми, прекина,
И братко Лазаря фанáлá:
«Браткуле, братку, Лазаре!
50 Деветъ годинъ, ка' ме да-
дохъ ты,
Мене не сте ми дошли;
Зашто, сегí че идешъ?
Ели е мама умрела,
Ели е нѣкой милой снашици,
55 Или мили братя рóдьены?»
— «Млóгу ти здравье одъ
мáма!
Дз идешъ, момá, со-съ мене:
Мáма си жени преунукъ;
Да дойдешъ, мома, сестрица,
60 Да идеме со-съ тебе».
Сестра Ювана и братко пошли
Настанáли горá зелéна;
Низъ горá слáвія че пее:

¹⁾ Т. е. оплотилъ (воскресилъ).

- «Де-къ се чуло, видело,
65 Живъ човѣкъ съ мертавъ да 90 Сестра му дома ошелá,
хóди!» Лазарь се у гробиште отшло.
Дочула сестра Іована: Ку'-ту ми дóма ошелá,
«Браткуле, братку Лазаре! Майка и плака и виче,
Яле, ми, славія ка' пее: Сина Лазаря кълнеше:
«Какъ се чуло, видело, 95 Господъ душа да ти не при-
70 Живъ човѣкъ съ мертавъ да бере!
хóды». Изъ глава трѣва изникне,
Лазарь сестри си говори: Косты-ты зѣмня исфѣрли!
«Тайсе, сестра тайсе! Че я дащерка недавамъ
Ты имашъ славій лажóвны». На това село Меново —
Вервели, што са ходѣли, 100 Меново село далечиное
75 Іована братку испитува: Не може да си дойде,
«Браткуле, братко Лазаре! Та майтя да си послуша».
Зашто ты, братку, душа Іована на врата дошла,
смерды И на майтя говорѣ:
Душа смерды на базе¹⁾, 105 «Малеле, мома рóдѣена!
Я ты парделякъ на попарена Отвори, мома! што плачешъ?»
мирише?» Майка и врата отворила.
80 Вервели, што са вервели — Ку'-то у кышта увлезнала,
Яла край село че дошли, Жива се съ майка здравили —
Яла си братко говорѣ: 110 Мертвы се пуштили.
Сестро-ле момá Іовано! Остана слано и благо
Я земи тоа патъ, За тія верли душмане.
85 Да идешъ, мома, дома; —
Я ше останемъ гробишта, Това се тамо сторило
Равена коня да си напасемъ, Та се у пѣсень турнáло.
Па ше те, момá, пристиг- 115 За ваше здравье — за наше,
немъ». За много годинъ.

---

¹⁾ Особенная вонючая трава.

№ 49.

(Загорье) Берков. окр., с. Боровци; 13 февраля 1880 г. записано со словъ
Тодора Н.

(Вѣрованіе въ предсказанія календаря (оранула).

Рано, ми, рани младъ Тудоръ	25	Тудору майка да умре,
У светá млада нѣделя.		Тудоръ дома да се враща.
Заметна кожувъ лисиченъ,		И така Тудоръ спечáлилъ,
Узелъ, ми, тежекъ календаръ,		Спечалилъ тежко иманье,
5 Отважда църква шарена,		И се назаде-поверналъ.
Та да се Богомъ помоли	30	Прикупилъ Тудоръ овчаре,
У светá младая неделя.		Овчаре и говедаре,
Ку'-то, ми, отшелъ у църква,		Стока-та да му закарать
Зяпалилъ дѣветъ кандилѣ,		На село-то Борованъ ¹⁾ .
10 Та се Богомъ помóли:		Деветъ години поминали
«Божеле, мили Господи!	35	И десята му подбрала,
У календаръ ми се пáдаше,		И така Тудоръ коня стегна́ло,
Че ште да гиня,		Настанá Баштино росно ли-
Да гиня одъ своя майтя		вадье.
родьена».		Цено Тудуру говóри:
15 «Тудоръ надалеко ше бѣгне		«Враштайсе, батѣ, назаде!
У големъ градъ у Влашка,	40	Това тѣ не е на добрó»
Ага се годинъ поминать —		Тудуръ три паты коня при-
Деветъ годѣны да сѣди,		пуштѣ,
Да сѣди у Влашка земня Бог-		Три паты калпакъ падна́ло.
данска».		Настанали село Борованъ.
20 И така Тудоръ побѣгнá		Край село-чешма шарена
У Влашка земня Богданска;	45	Либе му Петкана стояше;
Деветъ години посѣделъ,		Тудуръ Петкана заглядá,
Тежко иманье спечалилъ;		Тудуръ си при нея дойде,
Агá си годинъ помѣнать,		И, ми, Петкана пѣташе:

¹⁾ Село въ Врачанскомъ округѣ.

Сборникъ II отд. И. А. Н.

- «Либеле, либе Петкано!
 50 Петкана, младо невѣсто!
 Има ли товѣ село конакъ,
 Конакъ да лежимъ —
 Сто гроша давамъ за оборъ¹⁾
 Двѣ иляды давамъ, у васъ да
 спимъ».
- 55 Постой, почекай либе Тудоре,
 До дома да се посвѣрнемъ,
 Да питамъ стара майка родъ-
 ена —
 Че ние сме двѣ жени
 Двѣ жени — довици».
- 60 И така шарены поди²⁾ диг-
 нала,
 Ка-мъ-то, ми, дѣла тѣчаше,
 Стара свекѣрва питаше;
 И си Петкана майка пѣташе:
 «Малеле, мила родъена!»
- 65 Терговче мало пѣташе,
 У назе моли да дойде —
 Сто гроша дае за оборъ,
 Иляду дае, у насъ да си спи».
- Петкани свекерва говѣри:
 70 «Иды терговче, мома, из-
 лажи —
 Ага она-зе да дойде,
 Тежко иманье да земе».
- И така она терговче викнала;
 Тудуръ на свайга домъ отиде.
 75 Яле се пили ношъ-та.
- И Петкана свекѣрви говѣри:
 «Малеле, мила родъена!
 Яло, мале, терговче, ипило;
 Оче мало да поспи;
 80 Иды, ми, мамѣ, постели:
 Шарены озглавници нату-
 рай».
- Она му озглавници натурало
 Озглавници шарены;
 Двама са Петкана и Тудоръ
 легнали,
 85 Легнали, та се заспали.
- Ношъта се дигнала стара баба:
 Узѣла влашю ножленце,
 Само при Тудоръ очела,
 И така врата отвори
- 90 И Тудору глава узѣла.
 Петкана се собѣдила —
 Викнала, та заплакала:
 «Малеле, мома, старице!
 Какво се чудо сторѣло!
- 95 Нали е, мамо, нашъ Тудоръ,
 Де-ка у Влашка побѣгна
 У тая земня Богданска?
 Деветъ годинъ го не мало,
 Десета година че дойдѣ.
- 100 Мале, мома, родъена!
 На ли е то нашъ Тудоръ?»
- Свекерва Петкани говѣри:
 «Дигнисе, мома, дигнисе!
 Тудору да си спастриме³⁾,

¹⁾ Сарай, малорус. обѣра.

²⁾ Исподница.

105 Тежко иманье ни остане;
Комшии да ни не чуятъ,
Иманье да не узематъ».   У буниште го турна́ли.
Тудору ноштась спастрили,   110 Останá тежко иманье
За тия верли душманье.

№ 50.

Кюстенд.-Бан. окр., село Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвицы
Анны Карадановой.

(Будеть болгарскій царь изъ болгаръ ¹).

Бугаринъ че царь да биде —	20 — А башта му говоряше:
Бугарска войска че бере.	«Радули́нко, мило штерко!
Кой има сина че праты,	Та не чу ли — не разбра ли,
Кой сина, кой мѣли брата;	Съ ношти вечеръ на чешма-та
5 Сиракъ Стояна нема сина,	Каковъ си е ферманъ дошелъ,
Нема сина, ни брата:	25 Ферманъ дошелъ, аберь до-
Та си оды по дворове	нелъ:
И сп рони дробни сузи,	«Бугаринъ че царь да биде —
И си трóши бѣли рацѣ;	Бугарска войска че беретъ»;
10 Онъ си има деветъ штерки,	И язъ сиромань мамъ сина,
Десета-та Радули́нка;	Нимамъ сина, нимамъ брата,
Радулинка наймаленка,	30 Салъ си имамъ деветъ штерки,
Наймаленка, найубенька	Десета-то Радулинка,
Согледа го одъ високи те чър-	Радулинка наймаленька,
даци,	Наймаленька, найубава».
15 Па на башта си говори:	Проговори Радулинка:
Аво тато, мили тато!	35 «Не бой, ми, се, мили тате!
Зашто, тате, по дворъ шета-	Отиди си на Новъ-Пазаръ на
ташь,	панагиръ,
По дворъ шеташь дробни сълзи	Та ми купи машко руо и оружє,
ронишь,	И ми купи остра сабля,
И сп трошишь бѣли рацѣ?	Остра сабля — поскѣлие,

1) Пѣснь эта поется на хороводахъ.

- 40 И ми купи тенка пушка,
Тенка пушка нишанлія,
И ми купи Врана коня,
Врана коня — игралія,
И ми купи буйно копье,
45 И ми купи шаренъ калпакъ;
Подсѣчи ми руса коса,
Остави ми руси перчикъ;
Я че идемъ силне войске
Со чіичины сынове —
50 Напредъ предъ войске че
одымъ
И зеленъ байракъ че нѣсимъ». 65 Тамъ трава-та повенала:
Тамъ седѣла деветъ годинъ.
Когá дошло «Лазарица»,
Улезнало у яѣро при коньѣ-то, 68 Та и тамъ трава весела била.
- 55 Улезнало — запояло «Лазарица».
Дочула е царица — та,
И говори:
«Тако м' Бога, честить царь!
Имашь момá у войске-те».
60 Я царо не вѣруе.
Па сидѣла ошь три годинъ
време.
Де сидѣла дружина,
Се трава-та весела,
Де седѣла Радулинка,
65 Тамъ трава-та повенала:
Радулинка у уста вода носила,
Та трава-та насипала,
68 Та и тамъ трава весела била.

№ 51.

Село Жилинци, Кюст. окр.; 6 дек. 1879 г. записана со словъ Стойны Стояновой Чекеренды.

(Бѣгство влюбленных¹⁾).

- Извикнала е Янинка:
«Бре варај Боже! до Бога 10 Дочуе Петрѣ тергѡвецъ:
Одъ таа кашта богата,
«Айде, Янинко да бѣгамо!»
Одъ тія люде джелѣпи:
А Янинка му говѡраше:
5 Вѣсь день перемъ и мѣсимъ,
«Чекай, Петре, до година,
Са ноштъ свила препри-
До година на Великъ-день, —
дамъ 15 Свекоръ, свекрова на цѣрква,
Золви за танки дáрове;
До двѣ ми золви на ѡро,
Да имамъ негдѣ нѣкого,
До два девера на каменъ,

¹⁾ Пѣснь эта поется на хороводахъ.

Младо войно на прошетъ;   Докаралъ кони, кочія,
 Докарай кони, кочіи,   Натоварилъ имъ иманье:
 20 Дотовари имъ иманье».   25 Една кочія тонки дáрове,
 Чекаль Петре до година,   Друга кочія Янинка. —
 До година на Великъ-день;   И се бѣгало на друга кашта.

№ 52.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвицы
 Анны Карадановой.

(Жестокость гайдука ¹⁾).

Билъ Богданъ, билъ арамлія   Накара башта да верті,
 До седемъ — осемъ години 15 Накара сестры да поятъ,
                                  арамлія.   Накара братя да свиратъ,
 Войвода му говорп: Накара снаи да поятъ,
 «А Богдане, Богдане!   Накара майтя да яде;
 5 По тая гора зелена —   Башта му верти и плаче,
 Богъ да не кара —   20 Майтя му яде и плаче,
 Колко си годиниъ айдукъ   Братя му свиратъ и плачатъ,
                                  билъ?»   Сестры му играть и плачатъ,
 Богданъ му велп-говорп: Снаи му поятъ и плачатъ.
 «Войводо, морп, войводо!   Дете одъ раженъ говори:
 10 Деветъ семъ годиниъ айдукъ 25 «Тателе, мили татице!
                                  билъ,   Потерни, мили тате, огино,
 Деветъ семъ керви учпилъ,   Изгорѣятъ черни очи,
 Десето детѣ Стояно,   Я мп додай студна вода,
 Живью го на раженъ пе- 29 Да растона клето сердце.
                                  кохъ:

¹⁾ Пѣснь эта поется на хороводахъ.

№ 53.

(Заг.) г. Берковица; 13 февр. 1880 г. записана со словъ вожатаго медвѣдя.

(ПОДЪ ПЛЯСКУ МЕДВѢДЯ).

Димитра малка мома!	А верже се гердадже-то
Да ми дойдешъ ютре нѣ вечеръ:	Гердаджече су маниста.
Да ми носишь руса коса,	Ште ти земемъ китка цвѣтя,
Руса коса до пояса;	Китка цвѣтя одъ глава.
5 Премѣнисе, нажитисе,	10 Китка цвѣтя ралебуша.

ПѢСНИ ИЗЪ СЕМЕЙНАГО БЫТА.

№ 54.

Село Струга (въ Македоніи); 2 дек. 1879 г. записана со словъ г. Лазаря Хаджіева.

(Раннее развитіе половыхъ стремленій).

Жены ме, майко, жены ме!	— «Ако ме, майко, не женишь,
Дури су мало-малено	Младъ харамія ке бидамъ
(повторяется стихъ)	Со дваесъ и петъ дружина.
Дури е жито ефтино, (bis)	Кой нема майка, ни татко,
Дури е вино ефтино,	15 Кой носи кервава кошула;
5 Килница вретя сто пары,	— «Ако идешъ харамія,
Ведрица ¹⁾ вино золота ²⁾ .	Луто ке, ми, те прокъннамъ:
— «Не женамъ, синко, не же-	Тамо да, ми, се рѣзболишь,
намъ,	Да нема, кой да ти дойде до
Уште си мало-малено	тебе;
О(д) дванаесе години,	20 Ты да си ўмрешъ на-само,
10 Одъ тринаесе пролѣти;	21 Гаврани-те да те закопаятъ.

¹⁾ Сосудъ въ 12 окъ.

²⁾ 30-тъ паръ.

№ 55.

Г. Радомиръ; 1 дек 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Споръ двухъ братьевъ изъ-за дѣвушки и выборъ послѣднею младшаго).

- Два се брата за мамá караятъ;
Пóмладіѣ на старіѣ вели:
«Немой, брате, да се нека́rame,
Свѣтъ со-съ насъ да се несмѣе;
5 Ты ўдари гóра бершлянова,
А я че удримъ гóра чешмиро́ва;
Кой претечé на мóмины двory,
Онъ че земе текмена девойтя».
Пóстаріѣ удри́ гора бершлянова,
10 Пóмладіѣ удри́ гора чемширова,
И два-та се на дворъ достигная.
Излезна́ла токмена девойтя—
Што че она дарба да даруе?
Пóстаріѣ свилена кошуля,
15 Пóмладіѣ дуня стогодкина;
Не се чуда свилена кошуля
Аль се чуда дуня стогодкина;
Де-ка си е дуня лѣтувала?
А де-ка си е дуня зимувала?
20 Лѣтувала момины дарове,
Зимувала мóмины пазуки.
И па-й се братья за мома карая;
И тога имъ мома продумуе:
«Кому да́до свилена кошуля,
25 Онъ да биде мой стари деверъ,
Кому да́до дуня стогодкина,
27 Очемъ него за любе да ми е.
-

№ 56.

Трен. округа, с. Бабица; 22 ноября 1879 г. записана со словъ Стоянчи
Божилова.

(Дѣвушку беретъ въ жену юнакъ, принесшій изъ-за Дуная яблоко
«мерджанку»).

- Собрали се шеесѣтъ юнаци,
Собрали се на ладне меане,
Та си пили това руйно вино;
Слуга имъ е Руселенъ девойтя;
5 Рѣдома е чашу дава́ла —
Сви юнаци чашу приванали.
Проговори Дюра Скенделія:
«Бога тебе, моме Руселено!
Како можешъ, слуга да ми бѹдешъ,
10 Дали можешъ, да ми любе будешъ»?
Оговори Руселенъ девойга:
«Кой се може юнакъ наванаты,
Да преплива презъ бѣли Дунавѣ,
Тому-ва чемъ люба да си бѹдемъ:
15 Тамо пма мерджанка ябука,
Да донесѣ одъ ябука нишанъ».
Навара се Дюра Скенделія,
Да преплива презъ бѣли Дунавѣ,
Да донесѣ ябука мерджанка,
20 Да си узме мому Дюръ-Елену:
Постегнале ¹⁾ конче-то троегѹдче,
Постегнале ¹⁾ до деветъ коланы,
Те препливалъ бѣли Дунавѣ,
И дѹнѣлъ ябука мерджанка,
25 Та узелъ момá Дюръ-Елена.

¹⁾ Т. е. постегналъ + е.

№ 57.

Г. Пиротъ (въ Сербск. Княжествѣ); записана 5 ноября 1879 г.

(Невѣста зоветъ своего милаго).

Дуни, ми, дуни ладяне,	Да видишь Милки дарове;
Дойди, ми, дойди Драгяне,	Вържи си коня за ружу:
Иль тае вечерь, иль друга	Конь ружу да мерйше,
У мой бащя зеленя,	А онъ у сердцу да уздыше
5 Куде везе Милка дарове;	10 За свое-то драго найболе.

№ 58.

Соф. округъ, с. Кремиковци; 2 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина Степана Крачуна.

(Невѣста цѣлуетъ руки свадебнымъ гостямъ).

(СВАДЕБНАЯ).

Огрея дзвѣзда деница	На кума и на старойтя:
Низъ тая чесна тарпеца;	Кумове аризвать,
Не ми е било дзвѣзда деница,	Аризвать пара грошеве,
Но ми е млада невѣста:	9 А девере керстаты полаци ¹⁾ .
5 Редома рака целива	

№ 59.

Охридскій окр.; 2 дек. 1879 г. записана со словъ г. Лазаря Хаджіева.

(Злобное отношеніе матери жениха къ невѣстѣ).

По патъ растель трендафилъ,
 Растель цервенъ трендафилъ,
 По патъ цвѣтилъ, на патъ падялъ;
 Тукъ поминувать Янкови сватови:

¹⁾ Тур. слово-платокъ.

- 5   Си-те сватове трендафилъ брале;
       А небере Янко младо момче,
       Но онъ ходи близу при девойка,—
       Янко думатъ на млада невѣста:
       «Ой Меріе, моя сужденице!
- 10   Ты си ми сега девета девойка;
       Си-ти ми ги отрула стара майка;
       Ке дойдеме до бѣли дворови,
       Предъ дворови коло ке играе,
       Коло води стара-та ми майка,
- 15   И у коло мили-те ми сестры;
       Отъ хоро-то майка ке се пустыгъ,
       Ке си влезе во бѣли дворови,
       Ке си земе отъ злато машица,
       Ке си фаны змія присойница,
- 20   И ке земе бърданъ отъ булюра
       У чаша та зехеръ не напеди,
       Ке помѣша вода и шекеръ,
       Ке ти дава шербетъ да си піешъ;
       Не се лажи, мило мое сердце;
- 25   Па ты земи, подай си на деверо-тъ».
       Ми дойдова до бѣли дворови,
       Се фанаха коло да играятъ:
       Коло води Янкова-та майка;
       Си дбнесе шербетъ на невѣста-та:
- 30   «Земи, Маро, моя снахо мила!
       Напи, мѣ, се шекеренъ шербетъ».
       Мара зеде ¹⁾, на деверо-тъ си даде,
       Па го непи —жалосна му майка!
       Како га испи, на земля си падна —
- 35   Наймаліо-тъ синъ билъ деверъ.

---

¹⁾ Sic.

№ 60.

Тренскій окр., с. Бабица; 24 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина
Юрія Н.

(тоже).

- Иванъ сака Петкану девойтю,
Иванъ сака, майтя му недава:
«Не мой, синко, Петкану да зѣмешъ —
Петкана си е многа больняива
5 Больняива и па айнаджія:
Зимѣ(е) глава, лѣтѣ половина».
Иванъ си майтю неслушаль,
Та земало Петкану девойтю.
Ка' е било скоро по вѣнчанье,
10 И ню е скоро глава заболѣла;
А майтя му по тія оговори:
«Кой ты дума, синко, Петкану да не земашъ?»
Па е отишла Иванова майтя,
Отишла на нови пазаръ,
15 Да тражи то върле маджіе;
Опази ю Иванъ добаръ юнакъ,
Па-й си говори на Петкану любе:
«Те, си иде тая наша стара майтя
И носи той върле маджіе;
20 Када биде вечеръ на лаганье,
Ты да легнешъ на мое постельте,
А я легнемъ на твое постельте;
Егá би се тоя върле маджіе растуриле,
Станаль се Иванъ Змія — Осовница;
25 Ка' си биде рано одъ зарана
Я си станá Змія — Осовница,
Да запрегнешъ той бѣли скутеве,
Да ме туришь у бѣле скутеве,

- Да ме носишь презъ росне ливадѣ,
 30 Да ме туришь у ка́мено громадѣ;
 Ты си млада не чешъ да отсѣдишь;
 Ка' биде, да се тебе воде,
 Да дойдешъ, да ме туришь
 Да ме туришь у бѣле skutóве,
 35 Да ме туришь у мое дувáрове».

Дальше сказатель не могъ въ порядкѣ все досказать, но въ заключеніе сказалъ:

Станало е Петкана Змія-Осовница,
 Та испила на негову стару майтю очи,

И говори:

- «Мале! да одышь по равни дворóве —
 40 Емъ да одышь, тѣрева да одышь».
 Мои си дворы запустѣли.

№ 61.

Г. Дупница; 11 дек. 1879 г. записана со словъ Стефана Станоева.

(тоже).

Сѣднѣлъ е Стефанъ сиромѣхъ	Майка Стефану думаше:
Вечера да си вечерѣ	«Синку, Стефане, Стефане!
Со-съ булка си Елѣнка	15 Я одсудимъ булка-та,
И съ двѣ-те мышки ражбѣцы;	Че мп се вече не срамѣя:
5 Яли са, вечерѣли,	И вечеръ хóды по дукане,
Я вино имъ се свершило;	Та со-съ терзѣи играе».
Станѣла булка-та Еленка	Влезнѣла бѹлка-та Елѣнка;
Въ дольни земници да иде	20 Стефанъ Еленки думаше:
Вино да си натóчи,	«Еленко перволюбне!
10 И се на прага запрѣла,	Я ѣзвади ми вѣнчална премѣна,
Да шлуша майка свекрыва,	Ютре ште идемъ на чѣрква
Што ште да дума за неа.	Премѣни Петра и Пáвла;

- 25 Оди́ха и дойдо́ха.
 Стефано Еленки думаше:
 «Еленко перволюбне!
 Чулъ самъ азъ дѹма за тебе,
 Че се на майка несрамяшь;
 30 Я ѳзвади, ми, сабля френгія
 Руса и главица одсѣче;
 Олавица таи ѳште скачаше
 И со-съ языкъ думаше:
 «Стефано, перволюбне!
 35 Што ти на срѣшта путъ пре-
 минáхъ,
 Што ти лоше продума́хъ?
 Та послуша́ майка ти —
 Тая ми е големъ душманъ».
 Стефану жалбу дожалѣ,
 40 И се прободѣ клѣто сердце,
 И на майка си дѹмаше:
 «Сѣды ми майка самѣчка,
 43 Сѣды ми, ѳште лескувай».

№ 62.

Городъ Широтъ (5 ноября 1879 г.).

- Девóйче цвѣ́тъе брало.
 Куд га брало,
 Там заспа́ло:
 У горице
 5 Подъ ели́це
 Подъ елу́
 Зелену́;
 Бѣло́ лице прекрѣло
 Са алево кавраче.
 10 — У́пази га младо момчѣ
 Момчѣ изъ нова сада,
 Та говóри на девóйче:
 «Дигсе, дигсе девóйчице!
 Шта си се оспало?
 15 Ясно сѣ́лнце изгрея́ло,
 Оче да пригори;
 Алевъ кавравъ побелѣ́лъ,
 Побѣлелъ отъ люте росе.
 20 И китка цвѣ́тъа повену́ла,
 Што си набрала».
 — «Нека вене, нека сене,
 Другчо че бере».
 — И момчѣ-то се ожени́ло,
 Што си избрáла.
 25 — «Нек се жени, нек се
 доми,
 Просто да му е:
 У́ мен(е) му златан пѣ́рстенъ,
 Што че се мени;
 (Каже) Кадъ буде у церк-
 вице
 30 У церкви насредѣ вѣ́нчания,
 Громъ да гrome и тресъ да
 тресне
 Да тресне изъ ведро небо
 33 И ни да уби́е.

№ 63.

Городъ Пиротъ (5 ноября 1879 г.).

(Девойче стои на порте, а момчѣ шета по сонѣнъ).

Момчѣ девойки говѣри:	Куде има землѣ ровита,
«Кажѣ ми, лудо, и показѣи,	15 Да се тамо закопамъ?»
Куде има горѣ зеленѣ-та,	— Каже девойка:
Де идем да се обѣсим;	И товѣ ли да научемъ?
5 У друштво личенъ да несем,	Закопайсе, лудо, у моя-та башѣ
И на светѣ да не досѣджа?»	У башѣ зеленѣ,
— Каже девойка:	20 У тыя бечки карафиль.
«И товѣ ли да научемъ?	— Момчѣ девойки говори:
Обѣси се, луде, у моя-та башѣ	«Кажѣ, показѣи девойче,
10 У башѣ зеленѣ,	Куде има вода големѣ?
На тѣя бели трендари».	Идем да се удавимъ.
— Момчѣ девойки говори:	25 — Удависе, лудо, удависе
Кажѣи, показѣи, ми, лудо,	У моя-та башѣ, у бунаръ.

№ 64.

Село Нова-Мала (Пирот. округъ); 7 ноября 1879 г. записана со словъ Софѣи Кирины.

(Интимная связь дѣвушки съ холостякомъ).

- Прошетавсе младъ бетяръ
 Прошетавсе у серай — Бѣлградъ.
 Угледа га Елена отъ високе чардака:
 «И ела! дойди ерделъ младъ
 5 И донеси кавале, мало да посвиримо!»
 Проговори ерделъ младъ:
 Не смѣмъ, не смѣмъ, Елено,
 Ту е Иерковъ краль,
 Па се дойде на вечеръ
 10 Па-й донесе кавала».

- Су¹⁾ почъ ѣше и пише
И предъ зоре заспаше.
— Причукали²⁾ Ёрковъ краљь
Причукалъ на-негове кашие:
15 «Ела, отвори Елена!»
— «Почекъ почекъ, Ёркокъ краљь»!
— Па се дойде Ёрковъ краљь,
Па говори Ёрковъ краљь:
«Елена, Елена! мѣсила ли тайна,
20 «Да си дойдемъ на войску»?
— «Не семъ мѣсила, не готвила». —
Проговори Ёрковъ краљь:
«Што си косе мърсене»?
Приговори Елена:
25 «Дошла сестра-та,
Та доvéла децá-тá, —
Да се съ мене играше,
Да на то косе мърсене». —
Изговара Ёрковъ краљь:
30 «Ей, Елено, Елено!
Іа, ми, додай ключёве,
Да отворимъ сандáци (2 раза),
Да узмемъ дукáци,
Да си купимъ тайну»
35 — Изговара Елена:
«Тако м' Бога, Ёрковъ краљь,
Си-ночь да де-си стрáтилъ,
Да се играше са децá-та
Ключеве изгубише».
40 Излётесе Ёрковъ краљь,
Та, ти рáзби сандаци:
У сандаци младъ бетяръ.

---

1) Т. е. всу.

2) Sic.

№ 65.

Трент. окр., с. Божица, на границѣ Вран. окр.; 4 марта 1880 г. записана со словъ Павла Лазарева.

(Разспросы сестры у брата, любящаго поповскую дочь).

Пролія, ми, ято голубато	«Брале Лазо, коя девойка
Па, ми, паде лозье на дутяне.	тешь,
Лазарь рѣже крыла паунова,	Коя девойна тешь?»
Порѣза се на рука десницѣ	15 — «Селе Еле! найближня ком-
5 На рука десница.	шійка
Па го пита сестра Елица:	Найближня комшійка
«Брале Лазо! боли ли те	Поповѣ е чѣрка»
рука?»	— «Брале Лазо! шій мордо-
— «Селе Еле? не боли ме	ламо
рука	Шій мордоламо;
Не боли ме рука;	20 Турай дугме до дугмеета,
10 Но ме боли сердце за девойка	(повторяется стихъ)
Серце за девойка».	Да не пройде ни златнѣ ябўка,
Па га пита сестра Елица:	22 А камо ли тўдя рука».

№ 66.

Соф. окр., село Сливница; 6 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина Тита Николова Адамова.

(Кумъ и староста убиваютъ жениха).

(за свадебной трапезой).

Зажени ми се младъ Младенъ:	Триста сватове и дванаесе
Далеко момѣ затекми	дѣвере,
У Влашка града голема;	Новога кума и старойтю.
Чинило законъ, што бпло,	И си пойдоха свѣтове.
5 Та па се назѣд поверна;	10 Минаше поле широко
Та позва треста сватове,	И насташе гора зелѣна;

- Тамо ги мракъ преотель,
Та са легнали и заспали.
И додума кумъкъ и старойтя: 45 И майтя ги срѣгнала,
15 Погубиха млада Младена;
Турише Бранка деверче,
Турише младъ младоженя,
И отидоше у Влашка града
голема. На чистъ цервенъ подкапникъ.
Па си ойдоше на дворы;
И майтя ги срѣгнала,
Предала куму и старойтю
Това вино цервено
И на девойтя превѣсь по-
дига —
Та ли е млогу хубава?
50 А девойтя ю казуе:
«Хубава, мамо, та яко хубава,
Амо семъ млада удѣвна».
Недѣля свадба правише:
Се си я майтя питуе,
55 И се ю мома казуе;
А па майтя вѣра не лови.
Кага си биде найпослѣ,
И майтя вѣра фанала:
«А куде е си Младенъ при-
лика?»
60 Кой ти е младъ младоженя?»
— «А Бранко е, мамо, де-
верче!
Оно е младъ младоженя».
— «Э, куде е Младенъ при-
лика?»
— «Мале! Младенъ е млади
загиналъ,
65 Загиналъ у тая гора зелена,
При това дерво керстато,
На тонка риза-кошуля,
На чишъ²⁾ цервенъ подкап-
никъ».
- Недѣля свадба правиха,
20 И нече имъ мома излезне;
Брайтя Тодори думая:
«Сестро Тодоро, Тодоро!
Кага улезнешъ тарпеза,
Не дидзай глава высокѣ,
25 Не турай вѣнци по-горѣ
И не разгледай тарнеза;
Не мой срамъ посрамишь,
Не мой укоръ изнесешъ;
Ние сме людье чуены».
30 И Тодора тарпеза улезе:
И диже глава высокѣ,
И тури вѣнци по-горѣ,
По сва тарпеза погледа —
Нема си Младенъ, та нема го.
35 И си поидоше отуде;
Пре свая гора гледала,
Гледала млада Тодора,
Де-ка че види млада Младена? 65 Загиналъ у тая гора зелена,
Та я видѣла млада Младена
40 Утая горá зелена видѣла:
Башка¹⁾ съ глава трупина,
Лежи на тенка риза-кошуля,

1) Отдѣльно.

2) Sic.

- Тагай е деветъ сестры цвилба
тергна́ли,
- 70 Десета майтя найвече;
А цвилба се до́чу небеси́;
И гово́ри Господъ:
«Ангеле мои ратае!
Слезнете долъ, на земи!
- 75 Што ми е цвилба дочуе».
И са ангеле слезна́ли;
Та са на земи видѣли,
Та па си при Бога отоше;
Та па ги Господъ питуе:
- 80 Ангели мои ратае!
Што си видохте на земи?»
А они́ тагай гово́ра:
«Божеле, мили Божице!
Младенъ си е младъ заже-
нилъ,
- 85 Далекo затекмилъ момá
У Влашка града големи,
И си се назáдъ поверна
Со-съ триста сватове и два-
наесе девере;
- И мина́ха поле широко,
- 90 Настоя́ гора зелéна,
И тамо ги е мракъ преотелъ,
Та си легнали-заспали;
И додума кумъ и старойтя,
Та погуби́ха Младена,
- 95 Тури́ха Бранка деверче,
Тури́ха младъ младоженя;
- Кага́ отоше у Влашка,
Недѣля́ свадба правѣше —
Не че имъ мома излезне;
100 Брайтя Тодори думая:
«Сестро-ле Тодоро, Тодоро!
Кага́ улезнешъ тарпезе,
Не дига́й глава высокó,
Не тура́й вѣнци по́-горѣ,
- 105 Не мой да гледашъ тарпезе,
Не мой ни срамъ посрамишь,
Не мой укоръ изнесешъ;
Ние смо людье чуены».
И се вернаа свáтoве
- 110 Презъ тая гóра зелена,
Тамо е видѣла,
Видѣла млада Тодора,
Де-ка е Младенъ загиналъ:
У тая гóра зелена,
- 115 При товá дерво керстато,
Керстато и столовато¹⁾.
Па си ойдо́ше на двoры;
Майтя ги срѣтна́ла,
Предала вино-ракia,
- 120 На девойтя превѣсь по-
дигла,
Да види, да гледа,
Да ли е млогу хубава?
А девойтя ю казуе:
«Хубава, мале, хубава!
- 125 Хубава, мале, та много,
Ама семъ млада удовна».

¹⁾ Развѣсистый.

Тутъ сказитель нѣсколько опустилъ, сравнительно съ изложениемъ въ первой части этой пѣсни.

— «О ти си, синку (sic) Узнете сабя ерджава
удовна?» 135 И той маздракъ желѣзентъ,
— «Младенъ е млади поги- Слезнете долѣ нѣземи,
наль, Ставѣте глава трупина,
Погинали у тѣя гора зелена. Та на му душа съодайте;
130 Тагай се деветъ сестры цвил- И дайте му сабя ёрджава.
ба тергнали, 140 И тоя маздракъ желѣзентъ,
Десѣта майтя нѣйвече. Та да отиде на свадба.
Цвилба си дѣчу до тебе Што нѣйде, се да посѣче,
— «Фала вама, мои ангеле! 145 Да сѣче и да убодѣ.

№ 67.

Г. Радомиръ; 2 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Разлука новобрачныхъ вскорѣ послѣ вѣнчанья).

(СВАДЕБНАЯ).

Войницѣ се пишатъ
На войска да идатъ.
Горо-ломъ зелѣна,
Ты водо студѣна,
5 Ты стара пладнино!
Кой си нема коня,
Коня че му дадѣмъ.
Горо-ломъ зелѣна,
Ты водо студена,
10 Ты стара пладнино!
Кой си нема пушка,
Пушка те му дадѣмъ.
Горо-ломъ зелена,
Ты водо студена,
15 Ты стара пладнино!
Кой си нема сабля,
Сабля че му дадемъ.
Горо-ломъ зелена,
Ты водо студена,
20 Ты стара пладнино!
Собралисе се млада войници
Си-те млада, си-те неженены,
И си-те, мале, коня играяха;
Я едно войниче коня не играе,
25 Ни коня играе, ни ми пѣсенъ
поѣ;

- Окна си го, мале, сръбски князь Стевана:
 «Зашто ты-зи ни коня играешъ,
 Ни ми пѣсень поешь?»
 Продума малко войниче:
- 30 «Слушай мене сербски краль Стéване!
 Я играемъ и ногу обичамъ;
 Мене ми е писмо достигнало,
 Достигнало одъ моя-та дома,
 Де-ка били ногу на грыжове»
- 35 Продумá си сербски краль Стеване:
 «Ты разыграй коня патонóга!»
 И разыгрá коня патонóга,
 Разыгрá го низъ поле широко.
 Продумá си сербски краль Стеване,
- 40 Продумá си на младо войниче:
 «Ты разыгрá твой добра коня
 Разыгра го низъ поле широко!»
 И войникъ му дума продумуе:
 «Слушай мене, сербски краль Стеване!
- 45 Я не бѣгамъ одъ царска-та служба
 И не бѣгамъ одъ нашѣ народъ —
 Ногу сакамъ и ногу обичамъ;
 Богъ да бие мой-те комшіите!
 Оии са си верли, бре, душманти:
- 50 То пратия това бѣло книже
 У книже-то товá черно писмо,
 Не го знаемъ, де е одъ комшіи,
 Я го знаемъ одъ моя-та дома;
 Научи́се де-ка не е одъ моя-та дома,
- 55 Салъ одъ верли комшіи
 Одъ комшіи, одъ верли душмане:
 Очемъ сега коня да игра́емъ,
 Очемъ тебе пѣсень да попóбемъ,
 Очемъ д'идемъ на равно Косово

- 60 Да пропѣдимъ Турска силна войска,
 Да погубимъ пара, бре, Мурата,
 Да со-съ Божій заповѣдъ
 Ослобѣдимъ наша мила вѣра,
 Мила вѣра, мила православна. .
 65 Богъ да бѣе Турци клетки псета!....
 Да живеа наши мили брати,
 67 Дека стана царство православно!

№ 68.

Сезо Скрино, Дупн. окр.; 17 дек. 1879 г. записана со словъ Ангела Рыбаря.

(Т О Ж Е)

Стояне, море, Стояне!	15 «Стояне, море, Стояне, ста-
Стояну кнѣга дофтасала:	нувай!
Премладъ нѣ войсте че иде;	Ай станувай, да ходѣме!»
Оставя млада невѣста,	И онъ ошелъ, она го неусѣ-
5 Армосана, невѣнчана.	тѣла:
И ова го прѣшаше:	Когѣ се разбудила, егѣ ли го
Стояне, любне, Стояне!	нѣма;
Кадъ-то чешъ, любне, да	Станалѣ на дворъ излезнѣла,
идешъ?	20 Викнѣла та заплакала:
Ногѣ ли чешъ да се заба-	«Стояне, море, Стояне!
вишь?	Даль ойде у горѣ
10 Дали два дни, дали три	Еленъ да утепашъ,
дни?	Или ойде у поле-то,
— «Ни два, ни три дни,	25 Рыба да уловишь».
Алѣ деветъ годинъ царски	Земала двѣ стовни шарены,
измитяръ».	Та ойде нѣ вода-на Дунаева,
Па си легна, та си заспа.	На Дунава говѣреше:
Чукнала на порты дружина:	«Дунаве, тѣя водице!

30 Одка(д) са петли появи,   Надъ-предъ Стоянь идеше
 Колко вгемія минало?   И со-съ писанъ кафаль свираше
 — Триста вгеміи минаа,   35 И за тебе жаляше.

№ 69.

Джумалійскій окр., с. Селиште; 10 дек. 1879 г. записана въ г. Дупницѣ со
 словъ Никола Іованова.

(ТО ЖЕ).

Углаві се Павлѣ у неделя,
 До неделя-та свадба че буде.
 Поканилъ си отъ три града гостѣ:
 И си кани кумо и старейко;
 5 На свадба му дойдоа три Татара
 Три Татара — три чадара,
 На Павлѣ-те велятъ-говоратъ:
 «Айде, Павле, цару, ми, ти тѣра,
 Да ты идешъ на силна война»;
 10 А Павле си вели — говори:
 «Постойте малко, почакайте,
 Да испратамъ до три млади дѣверы»;
 А онѣ му велятъ — говоратъ:
 «Не те оставамо ни день до пладнина,
 15 А то не да испратишь три дѣвера».
 Та стануа Павлѣ, да иде,
 Да иде на силна война:
 Башта му азна броише,
 Братъ му коня кове и сѣдла,
 20 Я майтя му дреи избѣраше,
 Любне му кѣтка увѣваше
 Увѣваше и му нарачаше:
 «Да гледашъ, Павле, да гледашъ,

- Кой ти китка повене,
25 Я те се углава.
Па ойде Павлѣ на силна война —
Деветъ години сѣде Павле
Сѣде на силна война —
Се му китка била весела;
30 Когá десета година-та бѣла,
Китка му повенала-сехнала, —
Павлѣ си уилилъ, угрыжилъ;
Догледала го царица Марія,
Та на Павле-те вели-говори:
35 «Што си се, Павле, уилило
Уилило, угрыжило?»
Я Павле и вели-говори:
«Когá кренú на силна война,
Башта ми азна брояше,
40 Братъ ми коня ковалъ и сѣдлалъ,
Майтя ми дреи збираше,
Любне ми китка увѣваше
Увѣваше и нарачаше:
«Да гледашь, Павле, да гледашь —
45 Когá ти китка повене,
Я те се углава;
Ка' се титка усехне,
Я те се ожéне»;
Те сегá деветъ години —
50 Титка ми биде се весела,
Са'ми титка повена-посехна́а.
— «Проклетъ да си, Павле!
Што не ми си ты казалъ?
Я улезни, Павле, у яхере,
55 Та извади коня шестокры́ла,
Та си яни низъ поле широко,
Егá би нешта затéкалъ».

- Та си влезна Пивле у яхеры,
Та извади коня шестокрыла,
60 Та яхна низъ поле широко;
На срѣшта му стара майтя,
Де-ка бѣли това платно у неделя;
Павле на майтя си вели-говори:
«Помози Богъ, стара бабо!
- 70 Зашто бѣлишь това бѣло платно,
Зашто бѣлишь у света неделя?
Да ли го бѣлишь, да бѣлѣе,
Или го бѣлишь, да чернѣе?»
— «Имахъ сина, како тебе;
- 70 Ойдѣ онъ на силна война,
Любне остави подъ бѣла прекрова;
Са'му се любне жени:
Одъ мака семъ дошла да бѣля»;
Па си яхна Павле коня на нагоре,
- 75 Та си найде стара башта,
Де-ка кроп лозѣе у неделя:
«Помози Богъ, стары дедо!
Зашто кроишь лози у неделя?
Да ли кроишь, да роды,
- 80 Или кроишь, да исахне?»
— «Не го кроимъ, да родить,
Но го кроимъ, да исахне:
Имахъ сима, ка'-то тебе;
Отиде онъ на силна война,
- 85 Любне остави подъ бѣла прекровка;
Са'му се любне жени,
Та одъ мака самъ се бѣгалъ, —
Та го кроамъ, да исахне»,
— «Да ли те я затеча дѣма?»
- 90 — «Карай кона поберже, те затечешъ».
И Павлѣ си бутна кона,

- Та си ойде дѳма:
 Сватове на тѣрпезе сѣдеа;
 До кумъ му мѣсто чиня.
 95 Павлѣ вели-говори:
 «Не самъ дошелъ, да сѣдамъ;
 А извадѣте млада невѣста,
 Да ми целива рака».
 И изведѳа млада невѣста,
 100 Та му целна́ла ра́ка;
 Павлѣ даде и перстенъ мѣновникъ:
 Тога она на сватове вели-говори:
 «Айдете со здравье, китени сватове!
 104 На мене дойде Павле добаръ юнакъ.

№ 70.

Берков. окр., с. Аджиска Маала; 12 февр. 1880 г. записана со бловъ Най-
 дена Андрова.

(то же.)

- Яла и Стоянъ заженилъ.
 Доде му свадба стояше,
 Ситенъ му ферманъ дофтаса:
 Да иде Стоянъ, да иде,
 5 Да дигне вълна бѣгличка»;
 Излезналъ младъ Стоянъ,
 Та на кметове се мо́ли
 На кметове и попове:
 Ко'-то писахте кола
 10 Кола петъ стотинъ,
 Да дигатъ вълна бѣгличка,
 Оти писахте и мене,
 Ко'-то самъ свадба правѣлъ?»

Они му тогива казували:

- 15 «Тебе сме писа́ли
Че ти са бѣво́ле я́ки,
И ти са ко́ла новы,
И ти са жегли¹⁾ желѣзны,
Да ште ты, Стояне, карване²⁾ да водишь».
- 20 И Стоянь си тергна́лъ, та поше́лъ.
И ко'-то поше́лъ Стоянь,
Мина́лъ покрай го́деница:
И она на вертви́ко³⁾ стояла
И у́ рака торба держала,
- 25 И у една ра́ка китка держала,
И му казала:
«Доде-ка е китка ве́села,
И ты да ме знае́шь,
Че самъ тебе чекала;
- 30 Одка́дъ китка стане не́хела,
Да знае́шь, Стояне, да знае́шь,
Че самъ се го́дила, Стояне!»
И Стоянь отше́лъ.
Деветъ годинъ станáло,
- 35 Доде вѣ́лна теслими́лъ
Теслими́лилъ на кралица-та.
Свекоа заранъ китка бѣ́ше ве́села;
Когѣ́ една́ заранъ, китка померкнала;
Невеселъ станалъ младъ Стоянь.
- 40 И кралица го викнала:
Оти, Стояне, ка́то заранъ веселъ,
А тая заранъ не ми е веселъ?»
И Стоянь е казалъ: Оти невеселъ?
Не самъ веселъ, че има, царице,

---

¹⁾ Дышло.

²⁾ Скоро.

³⁾ Воротца.

- 45 Че има презъ врата двѣ ябълки,
Двѣ ябълки петровки;
Ката година раждатъ
Раждатъ една златна ябълка,
И тая година родили;
50 Ко'-то родили, дошли айдуци,
Та украднали ябълки».
— Сетило се царица. —
«Това не са айдуци дошли,
Но ми са любовница жены».
55 Рекла тогива царица,
Рекла на нойны рыджале:¹⁾
«Изведѣте кóня ранена,
Ранена, крылата;
Да иде Стоянь, да иде
60 Да иде на негóви дóмове;
Че оде мене прошка има
Да иде на негóви дóмове».
И пошелъ Стоянь, пошелъ:
Доде у зенгіа постапи на конь,
65 Настаналъ баштино лозье;
Башта му лозье копа у нѣделя;
Рекелъ младъ Стоянь:
«Помогай Богъ, копачко!
Оти кóпашъ лозье у нѣделя?
70 Да ли го кóпашъ, да ражда,
Или го кóпашъ, да сахне?»
— «Я го не кóпамъ да ражда,
На го копамъ да сане,
Одъ мой синове маки».
75 Заминалъ него, заминалъ,
Отшелъ на баштины домове, —

---

¹⁾ Слуги.

- И сестра́ му таче платно;
— «Да што го тачешъ у нѣделя?
Да ли тачешъ, да нѣсишь,
80 Или го тачешъ са покровъ?»
— «Не го тачемъ да носимъ,
На го тачемъ за покровъ
Одъ братови па маки».
И одвѣрналъ се Стоянъ;
85 Она му одказува:
«Че има единъ братецъ Стоянъ,
И него бѣгликъзакараа,
И негова либе женисе;
Та одъ мака голема тачѣмъ».
90 И тогива си Стоянъ отшелъ на свадба.
И ко'-то отшелъ на свадба-та,
Го викнали тогива унетра,
Викнали го слѣдка тарпѣза;
На сладка тарпеза пресѣдналъ;
95 И невѣста вино предава:
И ко'-то предала нему вино,
И онъ си далъ рака да цалува —
И ко'-то цалува рака,
Она си познае перстенѣ;
100 Тогива невѣста млада
Отпушти чаша отъ своя рака
И пригерна млада Стояна:
«О Стояне, Стояне!
До сеги ли се сети за мене?»
105 И послѣ Стоянъ голема веселба дигналъ.
-

№ 71.

Стар. Планина, Соф. окр., с. Зимевецъ (Турлаки); 12 февр. 1880 г. записана въ селѣ Аджійска Маала со словъ Невены Цвѣтковой.

(Т О Ж Е).

Билá е Дола джелепка, Джелепка млада безъ детка; У гора коренье преяла, Дунавъ е вода препила, 5 Доде е Стоянъ добила. Крышомá го чувало, А тамá го и женила, До Турци да се не чуеть, Младъ войникъ да го некара, 10 Младъ войникъ, млада войвода; Неделя свадьба правила; Туку се свадьба растури, У село фърманъ достаса, Да иде Стоянъ младъ войникъ, 15 Младъ войникъ, млада войвода; Оставя млада невѣста Вѣнчана я непростена Одъ кума и одъ старойтя И одъ два млада деверы; 20 Майтя му дреи тражаше, Башта му коня стѣгаше, Невѣста му китка вѣше, Стопана на Стоянъ говори: «Весела, китко, весела, 25 Весела деветъ годинъ; Когá десета настанешъ, Ты да ми, китко, повѣйнешъ; Че либе ше ти ожени». Сѣдела, што е посѣдела;	30 Често си китка погледва, И весела му китка деветъ годинъ; Когá дѣсета настана, И китка му повейна́ла. 35 Заиграло хоро големо — Се му дружина весели, Стоянъ стои́ и пла́че. И царица го видла, Та на Стоянъ говори: Море, Стояне, Стояне! 40 Ты-зи, ми, бѣше найвѣселъ, Сега, ми, найускорбентъ?» — «Царице, млада кметище? Оженила ми е се невѣста»; — Она му тихо говори: 45 «Море, Стояне, Стояне! Улезни у ладны земницы, Избери коня найдоберъ Со-съ дванае́се попра́ци, И съ трине́е съ постедзи, 50 Та да си стигнешъ до́ дома Да идешъ за день до до́ма». И онъ си улезна у земни́ци, Извелъ е коня́ найдо́бра 55 Со-съ дванае́се попра́ци, Со-съ трине́е съ постедзи; Доде е турилъ но́га зенги́я, Онъ е три села замина́лъ,

Тай на свадба затакалъ; Извели са невѣста,
 И либе му са женило; 65 Онъ си е дае перстенъ мѣнов-
 60 Па си отиде на свадба, никъ;
 Та па на лудѣ говори: Ка-то е зела мѣновникъ,
 «Изведете ми тая невѣста, 67 Она со-съ Стояно отиде.
 Аризмó да áриже»;

№ 72.

Г. Радоміръ; 3 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавійскаго.

(Т О Ж Е).

Стояне, морé, Стояне!
 Стоянъ си башта́ зажені́ —
 Неська га, море, зажені́,
 Ютре го въеднекъ прáті
 5 На доле съ ваклі́ овнóве;
 Любе му титка віяше,
 Я сестра космы́ чешяше,
 Я брата конче справяше;
 На Стояна либе продума:
 10 «Стояне, море, Стояне!
 Чéсто у титка погледуй:
 Когá ти тítка повене,
 Тогaй я че се зажéнимъ.
 Станáло деветъ годинъ време,
 15 Тогaй му титка повена,
 И Стаянъ уиленъ падна́;
 Съопазі го негови чпчо —
 Чичá му дума продума:
 Стояне, море, Стояне!
 20 Што си хуильно падна́ло?»
 — Стоянъ му дума продума́:

- Чичоле, чичо Радуле!
За што ме прашашь,
Ты мене, чичо Радуле?
- 25 Когá си пойдó на дóле —
На доле съ вакли́ овнóве,
Сестра ми косма чéшляше,
Я брата конь справляше,
Я любе титка вiяше,
- 30 И любе ми дúма продúма:
Стояне, морé Стояне!
Често у титка погледúй:
Когá ми титка повене
Тогай я че се заженимъ»;
- 35 И тогай казалъ Стоянъ
На неговь чича Радуль:
«Чичоле, чичо Радуле!
Не ми е ста́до больняво,
Нель когá си пойдó на доле,
- 40 На доле съ вакли́ овнóве,
А любе титка вiяше,
А брата конче спра́вляше,
Сестра ми космы чéшляше,
И тогай ми любе продумá:
- 45 «Стояне, море, Стояне!
Често у тiтка погледúй!»
И чичá му тогай продумá:
Стояне, море, Стояне!
Я́зди сиво конченце,
- 50 Препливай вода Арданска
Ойды си твой дворе́ве».
И Стоянъ чичá послуша,
И явáлъ сиво конченце,
Препливалъ вода Арданска,
- 55 И пошелъ негóви двóры,

- Настигналъ нино-то поле —
 И вишелъ Стоянъ башта си:
 «Пома Богъ старче!
 Зашто орешъ у Света неделя?»
 60 Язе има сина, како тебе,
 Та незнаемъ, де Света неделя;
 Эвэ станá деветъ гóдинъ време,
 Сегá му се любе заженíло,
 Та не знаемъ, де Света неделя.
 65 Бутнá кóня млады Стояне,
 Та си ойдé негови дворóве,
 И си чука на порты желѣзны;
 Излезнала Стоянова майтя;
 — «Пома Богъ ти, Стоянова майко!
 70 Зашто сѣдишь у Света неделя
 Та си предешъ то церна каделя?»
 И майтя му дума продумáла:
 «Я не знаемъ, де Света неделя
 Язе имамъ сина, како тебе;
 75 А сегá му се любе заженíло».
 Дума дума Стояново любе,
 Дума дума на Стоянова майтя:
 «Зашто очешъ сѣкира до го гúбишь?»
 — «Прилѣча како Стояна!» —
 80 И тогай продума Стоянова майтя:
 Продума на Стояново любе:
 «Ты-зи си ного проклѣта!»
 И Стоянъ легна, та заспа.
 А любе го си припознá.
 85 Прóклета била майтя-му!
 Онá си зема сѣкира и уби млады Стояна
 И погребá го у дюбре; ¹⁾
 Како си него погрéба —

---

¹⁾ Гной.

- Ни си е малко, ни много —
 90 Дойдѣ си овенъ караджа¹⁾
 Што си носи звонци
 До деветъ медни звонци носи;
 По него ильядо брави вакли ѓвнове
 Я деветъ стѳтинъ руды рудѳци,
 95 Со-съ малки ягнѳнци;
 Право ги води овенъ караджа
 Право ги води Стоянови двори,
 И чѳка порты желѳзны;
 Излезнѳ стѳра бѳбица:
 100 «Бѳбице стара бѳбице!
 Има ми Стояне чорбаджи»?
 Баба му дѳма продумѳ:
 «Нема си Стояне чорбаджи!».
 Продумѳ овенъ караджѳ:
 105 «Бабице, стара бабице!
 Отвори порты желѳзны;
 Я че намѳримъ млади Стояна,
 Онъ че ми устѳ позлѳти,
 И алапи че ми посрѣбри:
 110 Оти му водимъ стѳдо-то,
 Ильядо вакли овнѳве,
 Деветъ стѳтины руды рудѳцы
 И дѳветъ стѳтинъ ягнѳнца».
 Я бѳба двѳры не отвара.
 115 И казѳ овенъ караджѳ:
 «Отвори стара бабице»!
 И баба му дума продумѳ:
 «Зашто да ти отворимъ»?
 И продумѳ се овенъ караджѳ:
 120 Бѳбице, стара бабице!

---

¹⁾ Чернаго цвѣта.

- «Имашь ли сина Стояна?»
 И баба му дѹма продѹма:
 Имамъ си сина Стояна,
 Онó е ошлó на доле,
 125 На доле съ вакли овнове»;
 Продума овенъ караджá:
 «Бабице, стара бабице!
 Тука е твой синъ Стояно»!
 И баба е тога отвори́ла,
 130 Отвори́ла порты желѣзны;
 Улезна́ овенъ караджá,
 У уведé ильядо вакли́ овновé,
 Деветъ стотинъ руды рудѣцы,
 И дéветъ стотинъ ягненца;
 135 Тогова казá овенъ караджá:
 Да рите товá дѹбриште,
 Тува е млады Стояне чорбаджія,
 Него е майтя утепáла,
 Любе си егó познало:
 140 Майтя се по иманье поварди́ла,
 А любе си его позна́ло....

№ 73.

Село Лешко, Джумалійскаго окр.; записана въ селѣ Скрино со словъ старушки Авдотьи Николицы 17 дек. 1879 г.

- Углавилъ се Павелъ доберъ юнакъ,
 Углави се Павле у са́бота,
 У недѣля Павле свадба бѣше,
 Понедѣльникъ Павле áберъ дойде —
 5 Два татара и три чо́хадара;
 Проговорать до два татара:
 «Э ты, Павле, э ты, доберъ юнакъ!
 Айде, Павле, айде со-съ насъ да идешь,

- Да си идешь цару на индата:
 10 Те се біе Турчинъ и кауринъ».

А Павлѣ имъ велі и говори:
 «Два татара и три чоҳадара!
 Почекайте салъ те тая вечеръ,
 Да испратамъ куму и старейко,
 15 Да испратамъ мои дибри госте,
 Да прелеза три млада невѣсты».

Проговоратъ два татара и три чоҳадара:
 Хайде, хайде, Павелъ, доберъ юнакъ,
 Та погледни, каковъ ферманъ,
 20 Зашто д' идемъ и да дойдемъ».

Одкарали го.

№ 74.

Г. Радоміръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавійскаго.

(Мать одного дня женить сына, а другого хоронить его).

- Съ ношти майтя сина зажевила;
 Кадѣ ручокъ сина закопала,
 Кадѣ пладне снаха испратило:
 «Чуешь мене, моя мила снахо!
 5 Я си яны той добра коня,
 Та изви коли-колко можешъ, —
 «Леле Боже, леле мили Боже!
 Ка ли бидо мома и оевѣста
 И остана млада удовица?»
 10 Пушти коня косы до капита».

И си плаче коли-колко може,
 И я дочу Господъ одъ небеса,
 И си прати зелена трѣвица,
 И си прати шарена зміица,
 15 И прати шарена боклица:

- Скоро бърже да нѳсите шарена бокли́ца,
 Да на́йдете млади младоженя,
 Да сипете това́ руйно вино,
 Дека си е онѳ погрѳбено».
- 20 Однели са шарена бѳкли́ца,
 Преси́пали негово-то тѳло —
 Даде Господъ и въеднага ставá,
 И си ойде́ дѳма на дворе́ве, —
 И го виде негова-та майтя,
- 25 Де е станалъ млади младоженя,
 26 И въеднага съ душа се растави.

№ 75.

Соф. округъ, с. Сливница; 6 февр. 1880 г. записана со словъ крестянина
 Ангелка Тончина.

(Сестра влюблена въ молодца, а братья противъ этой ея любви).

- Димитрій, сине Димитре!
 Не ли те, майтя учаше:
 Нейды, синте на сѳдентю,
 При Милку, синку, девойтю,
- 5 Не носи мѳдны кавалчета?
 Димитеръ майтю не слуша;
 Отиде при Милку на сѳдентю:
 И вечерали и сѳдели;
 Тагай рекла́ Милка девойтя:
- 10 «Засвири со-съ мене кавалчета»;
 И запе́ла Милка девойтя;
 Дочули нѳны петина брайтя —
 Двамина кеседжіи, троица арамлии
 И Мильци на дворе́ве чукали;
- 15 Тагай се Милка уплашила:

- «Димитріе, де-ка те сокріемъ?»
Сетисе Милка девойтя:
«Вала тебѣ, Димитріе!
Я семъ по-юнакъ одъ си петина брайтя».
- 20 И станала Милка девойтя,
Та отворила порты демирове;
И влезнаше нѣны брайтя:
«Вала тебѣ, Милко, наша мило сестро!
Вала тебѣ Димитріе, наша мило зетленце!
- 25 Донеси, Милко, много руйно вино».
Испише това руйно вино;
И тогай окали нѣны брайтя —
Двамина кеседжіи, троица арамлии:
«Пусто! се вино довершило!
- 30 Улезни, Милко, девойтѣ,
Улезни у тевни зевници,
Та наточи това руйно вино»;
Милка се вила и повила —
Не смѣ да остави Димитріе;
- 35 И Никола, наймлади братѣкъ рекелъ:
Не бойсе, Милко, сестро наша,
Нечемъ погубимо наши зетъ,
Наши зетъ Димитріе».
Тагай се верлила Милка,
- 40 Верлила у тевни зевници.
И говора петина брайтя:
«Не бойсе, зето Димитріе!
Стури капа, да те бріемо.
Излезнала Милка изъ тевни зевници
- 45 И рекла на свои-те брайтя:
«Што вдосте у мене — завидосте?»
— «У одаѣ се кервь оперскано».
— «Камъ Димитріе, мой первнелюбе?»
И тогай Милка проговарала:

- 50 «Ваши домове на меза¹⁾ прѡдаме
И васъ млады че обѣсу —
Какво? де-ка че се крие Димитріе?»
Па ги Милка научила:
«Можете, закарайте го,
55 Закарайте у негови дворове,
Положете него у неговѣ одае». —
Учинили тако нѣны брайтя.
И тогай негова майтя говорила:
«Милко девойтѣ, девойтѣ!
- 60 Млого си играли съ ношти на сѣдентѣ —
Димитріе млого е заспало». —
Милка ништо не думала.
Отишла си Димитрина майтя,
Отишла си на свой домъ
- 65 И окала сина Димитріе:
«Димитріе, сине, Димитріе!
Не ли те учимъ-нейды на сѣдентѣ,
Да не идешъ при Милку девойтю;
Млого си се, сгно, оспало —
- 70 Се дружина твоѣ на оранѣ отишли». —
Ока майтя, Димитріе не стае;
И тогай беркну она у десна пазука
И рекла:
«Ситна те роса избѣла!
- 75 Млого си, сине, играло на сѣдентѣ,
Та си морно, сине, заспало»; —
Кадъ си терже рука десница,
Она у кervъ утанала;
Тагай си майтя би у двѣ страна ѹ глава
- 80 И каже:
«Димитріе, сине Димитріе:
Не ли ти учила сине —

---

¹⁾ Турецкое слово — съ молотка.

- Да не идешъ Милки на сѣдентю:
 Оти су Милки многи душмане».
- 85 Тагай се окну́ли люде,
 Окнули да погребу Димитрія;
 По неѣ дошла Милка девойтя:
 «Вала вие петина майсторе!
 Да направите ковчегъ за двамина».
- 90 Искарали Димитрію на гробиште;
 Излезе и Милка девойтя:
 «Вала вие, чорбаджіе!
 Избѣсите мой брайтя
 И нашъ домъ на-меза́ да прѣдате;
- 95 Саде, оступете се чорбаджіе!
 Я да придемъ при Димитра,
 При Димитра, мое младо любе;
 Беркна Милка у свилни джепове,
 Та извади ноже-та влашки
- 100 И си беркну у клето-то сѣрце:
 «Легай, войно, оба да лежимо—
 Да не жали моя майтя,
 103 Моя майтя а твоя.

№ 76.

Г. Радомиръ; 2 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Счастье матери).

(Свадебная).

- Роды́ майтя деветъ мѣла сына
 Да ги роды у гладна година
- 5 Съ игла шѣла, та ги е ранила
 Съ вурка прела, да ги облачила.
 Дошло време старія да жени—
 Си-те деветъ за́едно че жени;
 Па обиде ора и градове,

- 10 Та си тражи деветъ снаи мѣли,
 Си-те деветъ една лика да са,
 Една лика и една прилика,
 И у кышты слога, бре, роднина.
 Па си ойдѣ ора и градове
- 15 Пай не море, да си нигде найде;
 Па си ойдѣ у Лендера града,
 Тамо найдѣ деветъ снаи мѣли
 Еднолики и едноприлики;
 И собра триста и три свата
- 20 И собра свирки и тупанье,
 И пойдоа китени сватове;
 Настанаа презъ гора зелѣна;
 А майтя му дума продумуе:
 «Ка станете презъ гора зелѣна,
- 25 Заставѣте свирки и тупанье:
 Тамо има вила-самовѣла,
 Претварасе той млада невѣста,
 И износи шарена боклица,
 Та си износи това руйно вино:
- 30 «Да пиѣте китени сватове,
 Вече ми се душа умериса».
 И тогай сватове дума продумуе:
 «Умериса одъ това вино червѣно».
 И си окна кума и старойтя:
- 35 «Я запрете свирки и тупанье,
 И запрѣте, китѣни сватове,
 Да видиме, каква си е дзвѣрка?»
 Излезна си детѣ Андреяше:
 «Назадъ, назадъ, китѣны сватове!»
- 40 И поверна китѣны сватове.
 — Продума си Андреѣва коня:
 «Слушай мене детѣ Андреяше!
 «Това не е той млада невѣста,

- Нела си вила-самовѣла;
45 Погълтна ме-мене до копита;
Я извади лека воздогана,
Та ме удри мене доле у копито».
Извадило дете Андреяше,
Извадило лека воздогана,
50 Удри коня доле у копито,
И се смаза вила-самовѣла;
Тогѣй окна свирки и тупанье,
И си окна китени сватове,
И си каза кума и старойтя:
55 Нека свира свирки и тупанье,
Нека поя китени свѣтове;
Што се прави премлада невѣста?
Онѣ не е премлада невѣста,
Онѣ си е вила-самовѣла».
60 И я вана дете Андреяше,
И си ея на коня вергало;
Па си ойде у Ленгера града;
Доведоа деветъ мили снаи;
Па удрия презъ гора зелѣна,
65 И заставѣя свирки и тупанье,
Запрѣя се китени сватове.
Продума имъ детѣ Андреяше:
«Пѣйте, братя, и не се пай бойте!
Я семъ смазѣлъ ала-гуштерина!»
70 Пай удрия свирки и тупанье
И запояа китени сватове,
И ойдоа дома на дворѣве;
Одведоа деветъ снаи мѣли,
Си-те деветъ еднолики били
75 Еднолики и едноприлики били.
У кышты слога роднина.

№ 77.

Трен, окр., с. Бабица; 23 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина
Дёши.

(Недовольство невѣсты своимъ молодцомъ).

Вѣсело Стойно, весѣло!	«Весело, весело, Стойно, весело!
Што си садъ не весѣла,	Грозно е, Стойно, грозно е,
Каквѣ-то първия годѣна?	Ама си има иманье!»
Онѣ си му говораше:	А она си му говорѣ:
5 «Какѣ да семъ си весѣла?	15 «Иманье, чичѣ, иманье
Са нощ билѣ на свадѣба:	Иманье гнило буниште!»
Вѣнерь борина держала,	— Чичѣ ѣ по ти говорѣ:
Редомъ се редомъ гледѣла—	«Мое-то хѣро найгрозно!
Мос-то хѣро найгрозно!»	Весела Стойна, весела,
10 А чичѣ ѣ говорѣ:	20 Не буди уильна, Стойно!

№ 78.

Село Скрино, Дупнич. округа; 16 дек. 1879 г. записана со словъ того же
крестьянина.

(Смерть молодца отъ уроковъ).

Нено, хубави Нено! Пратила му абаръ тета: «Да дойде Нено на Великъ- день: Наше-то село големо, б Да дойде Ненó нá гостѣе — Големъ се соборъ собира— Отъ три села е соборъ — Да гледа моми хубави». Нено крена да иде: 10 Майтя му премѣна даваше	И градомъ сълзи роняше; Снай му колачи месеха И оны сълзи рони́ха; Сестры-те му перчи крешаа 15 И оны сълзи рони́ха; Башта му пари да́ваше И онъ сълзи ро́няше; Братья му ко́ня справля́ха И оны сълзи роня́ха. 20 И майтя му говорёше: «Съди, сине, не иды,
--	--

- Хубавъ ми си, сине!
 Че паднешь тамъ одъ уро́ци». И оны у Нено́-то погледнаха;
 Неслуша Нено — ойдé, Момчета-та камень ферляха,
 25 Одвела го тета на оро́-то: И оны ка́микъ забориха;
 Кметове-то вино пия́ха, 35 Моми-те пѣсень поѣ́ха
 И забора вино да пиятъ, 35 Пѣсень-та забориха —
 У него погледнаха; И оны-те погледнаха у Нено.
 Кметици-те дѹма дѹма́ха, И си-те уроци фанаа Нено:
 30 И дума-та забориа — 38 Умре Нено́ одъ уроци.

№ 79.

Село Жилинци, Кюстендильскаго округа; 6 дек. 1879 г. записана со словъ
 Яни (Иоанны) Големинской.

(ТОЖЕ).

- Хубави Нено, гиздави! «Убави Нено, гиздави!
 Нарачало негóва - та мѣла Кога́ придешь при соборо,
 тетка: Немой си коня разигра,
 «Да дойды, Нено, дойды Немой си тенко провикна,
 На хубави денокъ Великъ- 20 Немой си коня пушки при-
 день; ферля;
 5 Ногу че соборъ да има — Ты ми се Нено угледень:
 Одъ дѣветъ селъ момѣ-ты Хочать те óчи пресѣ́чать.
 Десѣта сѣло-то наше-то, Оно́ си майтя неслуша:
 Да ти мома избере́мо». Кога́ прѣ́де при соборо,
 Кога дойде день Великъ-день, 25 Врана си коня разыгра,
 10 Справи се Нено да иде; И си тенко прови́куе,
 Два му брата коня справя(тъ); И си ферли́ тенки пушки.
 Башта му порты отворя; Момчета камень метаа,
 Двѣ му сестры китки спра- Камень си погрѣ́шиа,
 вять; 30 У Нено то гледаюти;
 Майтя му премѣ́на справя, Моми-те óро играять,
 15 Премѣ́на справя и учи: Оро-то си погрѣ́шиа,

У Нено-то гледаюти;	Айде, дѡма да идеме;
Нено-то очи пресѣкли.	Нешто ме серце пресѣче!
35 На тетка си Нено говѡраше:	Не слушалъ Нено майтя,
«Аво тетко, мило тетко!	40 Не слушалъ та и умрель.

№ 80.

Село Жилинци, Кюстенд. округа; 6 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвочки
Гюргены Чекерендовой.

(Сговоръ дѣвушки съ молодцомъ, безъ согласія ея родныхъ).

Иоване, Иоване юначе!
 Заспали Иоване гора зелена,
 Я девойтя край студень кладенець;
 Кой заmine — све девойте буде,
 5 Я Ивана никой неразбужда.
 Долетѣло пиле соколенце
 И паднало на Ивана на рамъ:
 Се крыла трепчи — Ивана разбужда,
 Со-съ уста го прашуе:
 10 «Эй Иване, Иване юначе!
 Такменъ ли, море, иль не си?
 Жененъ ли, море, пль не си»?
 Я Иванче пѡ-ти оговѡри:
 «Ни семъ такменъ,
 15 Ни чу да си такмемъ,
 Ни семъ жененъ,
 Ни чу да се женемъ;
 Че си чекамъ Бильтя мала мома».
 Дочулъ е бильтинъ брате:
 20 Соградѡ кула одъ ѡлова,
 И затвори Бильтя мала мома;
 Седѣла е Бильтя деветъ године,

- Па е Бога помоли́ла:
 «Дай ми, Боже, есени дождеве,
 25 Дай ми, Боже, пролѣтни гърмове;
 Дождеве кула-та да растопатъ,
 Гърмове-те врата да растрóшатъ,
 Да излезнемъ на бѣло-то видѣло,
 Да си видимъ юнака Ивана,
 30 Да ми оды, како што одаше,
 Да ми яха тая Врана коня,
 Што му семъ я кришума купи́ла;
 Ни ме знае ни ма́ма, ни тата,
 Ни ме знае ни чичо, ни стринка,
 35 Салъ ме знае наймала стрина,
 И нея семъ даро́къ даровала:
 На Великъ-день свилена кошуля,
 На Дюрдевъ-день алови чарапи,
 39 На Спасовъ-день пребрана марама.

№ 81.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 27 дек. 1879 г. записана со словъ Екатерины Миловановой и Маріи Павлѣвой.

(Бѣгство жены съ своимъ любовникомъ).

Янинка Пазарджичанка.	10	Дочú Петре ратайче,
Провикнала Янинка:		Па на Янинка говори:
«Бре варай Боже да Бога!		«Янинко Пазарджичанко!
Тая кашта богата,		Дали, мори, бѣгамо?»
5 Ветъе ми се досадило,		Янинка му говори:
Досади́ло, додеяло	15	«Петреле, Петре ратайче!
Одъ тая кашта богата,		Бѣгатию, морé, бѣгатию:
Ди да имамъ негдѣ не́кого,		Нека дойде Великъ-день,
Та ако би не би бѣгала».		Великъ-день — Свѣтла недѣля —

- Старі у церква те идатъ,
 20 Золві, етерви на оро,
 А девери каменъ те метатъ;
 Павелъ на ловъ те иде,
 Ние съ тебе те бѣгаме
 Та си дошѣлъ Великъ-день,
 25 Великъ-день — Свѣтла не-
 дѣля:
 Стари у церква ойдоа,
 Золви, етерви на оро ойдѣа,
 А девери камикъ метаа,
 А Павелъ на ловъ отишелъ;
 30 Они съ Петре-те бѣгаа.
 Когá бѣ стрѣдъ полѣ-то,
 Срѣтналъ е Павелъ юнакъ,
 Па на Петре те говори:
 «Петреле, Петре ратайче!
 35 Э позапри кочія,
 Да ти видимъ невѣста-та:
 Бѣла ли е, червена ли,
 Танка ли е, висока ли,
 Мошно ли черноѡка?»
 40 Послуша го Петре юнакъ,
 Та подзапри кочія;
 Те му виде виде невѣста-та,
 Та на Петре-те говорі:
 «Петреле, Петре ратайче!
 45 Та каква ти невѣста!?
 Се си е лика и прилика
 На мое любне-те Янинка?»
 Петрэ му вели—говори:
 «Я мини, измини Пáвеле
 50 Зарадъ те млада че (в)и-
 шешъ,
 Я гла́ва и ты гла́ва».
 Минá — изминá младъ Па-
 велъ,
 Та си яхна Врана коня,
 Та си ойде дурь дѡма;
 55 Оддалекъ иде и ви́ка:
 «Любне Янинко, Янинко!
 Отвори ми нѡви порты,
 Зеръ ти иде млады Пáвелъ;
 Па излезна стáра майтя,
 60 Та отвори новы порты,
 Па на Павлѣ говорі;
 «Тува нема Янинка,
 Измами я млады Петре».
 Одъ конь, бари, не е сле-
 знáлъ,
 65 Бутна кѡне наназáде,
 И изваді остра сáбля,
 Та си стигнá млады Петрэ,
 Одсѣче му руса гла́ва,
 Па я даде на Янинка,
 70 Па на Янинка говорі:
 «Любнеле Янинка, Янинка!
 Чúвай ты-зи млады Пётре.

№ 82.

Г. Радоміръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Измиѣна жены мужу).

Дойдо́ двѣсте вошта́не, Да вани млади́ Богоя́ Дека недава на цара данокъ; Я Петкана¹⁾ имъ говори: 5 «Додайте свилни гайта́не, Он се е у сънокъ занѣлъ, До си го-него оковѣмъ». Дали са свѣлни гайтане; И Петкана́ го окова́, 10 И отвори́ порѣи желѣзны. Улезная двѣсте воштане, И дѣтѣ си ги съопазі: «Тателе, тателе Богоѣ! Я ста́ни, тате, Богоѣ! 15 Да видишь двѣсте воштане», И башта му се съобуди́: Глава си диза, не му се диза, Ра́цѣ си диза, не му се дигатъ Нозѣ си диза, не му се дизатъ 20 Ванае си го двѣсте воштане, И въеднага го на конь качія; И забраа си млада Петкана́, И забраа си това ма́шко дете, И ойдо́я гора зелена; 25 На дете́ се вече́ досади́: «Тателе, тате, Богоѣ! Эвѣ, станá три дни и три но- шти,	Какó не самъ ни лѣбъ я́ло, Не самъ ни вода пи́ло, 30 Ни сънокъ земало. Продума́ башта́ Богоя́: «Дете-ле, дете, малечне! Иды при май́тя Петкана́, Ега́ те на конь качеше». 35 Дете си ойде́ при ма́йтя; Петкана́ гѣдра—опака: Оду́ка дете́ малечно! Ты-зе си гѣ́дро—опако!» Пай си верне детенце; 40 Ойде́ при башта́ Богоя́. —Башта му дума говори́: «Ногу си дѣ́те оды́ло, И оште малко поо́ды, Че слезне двѣсте воштане, 45 Че слезне росно ливаде́, Че слезне конѣ да пасáтъ; И тогай ты-зи че прѣспишь, И тогай вода че пи́епъ И тогай лѣбець че рúчашъ». 50 — Слезнали росно ливаде́, Тамо са конѣ пушти́ли; Какó са конѣ пушти́ли, Заспа́ли двѣсте воштане, Заспа́ла млада Петкана́. 55 — Продума млади́ Богоя́;

¹⁾ Жена Богоя.

- «Дѣте-ле, дѣте малѣнько!
 Я бъркни свилны джепове,
 Извади ножѣ потайно,
 Та сѣчи свилны гайтанье».
- 60 И дѣте башта послуша,
 И бъркна свилны джепове,
 Извади ножѣ потайно
 Одсѣче свилны гайтанье.
 Опушти башта Богоя;
 65 И станало е башта Богоя,
 И беркна у десна чѣжма,
 Извади сабля на зглабове,
 Развертесе на лѣво, на дѣсно,
 Погуби двѣсте воштане,
 70 И земá млада Петкана:
 Ископа дупка до поýсь,
 И намаза млада Петкана
- Намаза лой п катранъ,
 Запали млада Петкана;
 75 Богоя съ малко дѣтенце
 Пи́я си това руйно ви́но
 И тая люта ракия, —
 И Петкана му говори:
 «Богое, млады Богое!»
 80 Ако не ти е за мене жалъ,
 Не ели ти жалъ за това мышко дѣте,
 Што е мене у корему?»
 И оно земá ножѣ потайно,
 Та распра млада Петкана,
 85 Извади мышко дѣтенце,
 И него са въеднакъ погребло
 87 Погребло га у черна та земля.

№ 83.

Г. Радомиръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Йордана Лазарева.

(Выходъ замужъ жены, мужъ которой въ долгой отлучкѣ, считается великимъ несчастьемъ его рода).

- Затворанъ Тодоръ е забоваренъ. Та си слезна при тевни зъндани,
- Та си лежи деветъ годинъ време. 10 «Э ты-зе-ка Тодоре юначе!
- Ка покара десета година, Эве станá деветъ годинъ време,
 Пишти Тодоръ, ка-то люта Какó лежишь у тевны зъндани,
 змѣя;
 5 Та го дочу кралица-кметѣца. Не пишгеше, ка-то люта
 Па слезна кралица кметѣца змѣя;
 Па си слезна више од диванá, Садъ покара десета година»

15 И ты пшיתיшь ка-то люта змїя
 — И Тодоръ си дума проду-
     муе:
 «Э ты-зе-ка кралице-кметице!
 Я се моли цару Костадина,
 Да ме пушти, дома да се ойдемъ».
 20 Неська ми се любне затек-
     мило».

И се моли кралица-кметица,
 Та се моли цару Костадине:
 «Э ты-зе-ка цару Костадине!
 Да си пуштишь Тодора юнака,
 25 Да го пуштишь, дома да си оиде;
     Неська му се любне затек-
         міло».

И си пушта цару Костадина
 И си пушта Тодора юнака.
 Ка привѣде Тодоръ-добаръ юнака,
 30 Та привѣде коня Дорушана,
 Приведе га на бинекъ-камико
 Та си турі нога у зенгія:
 Дуръ да тури лѣпо и она́я,
 Онъ се оиде на Будино село;
 35 Пуштѣ коня, самъ да му се шѣта;
     И си приде при негови порты:
 И си сѣды негова—та майтя
 Та си сѣдѣ у Света неделя,
 Та си пряде, бре, перна каделя.

И Тодоръ си дума продумѣ:
 «Э ты зе-ке, Тодорова майтѣ!
 Зашто предешъ у Света не-
     деля?»
 И та́ си дума продѹмуе:
 «Э ты-зе-ка, непознанъ юначе!
 45 Язъ си имамъ сина, како тѣбе, —
     И эве станá деветъ годинъ
         време,
 Какó си е онó затвóрено,
 Неська му е любне затекміло
                     се;
 Та незнаемо, дека си е Прѣ-
     света неделя».

И се качи Тодоръ добаръ юнакъ,
 Та се качи више на чърдаци,
 Та улезнá у ладны одаи:
 У одай—той чесны търпезы
 И си сѣдѣ кума и старойтя;
 55 И улезнá Тодоръ добаръ юнакъ:
     «Добре утро, куме и ста-
         ройтѣ!»
 И они́ му тогай продумáli:
 «Далъ Богъ добро, черно ко-
     луджере».
 Продумалъ си черна калуд-
     жера:
 60 «Э ты-зе-ка куме и старойтѣ!
 Я óкни Тодорица млáда,
 Да ю кажемъ, дека умре То-
     доръ добаръ юнакъ».

И окнѣли Тодорица млада;
 Казуе ю черна калуджера:
 65 «Э ты-зе-ка, Тодорице
 млада!
 Де си умре Тодоръ добаръ
 юнакъ!»
 И она си дума продумуе:
 «Э ты-зе-ка, черна калуд-
 жера!
 Ако ми, ле, ты-зе право ка- 95
 жешь,
 70 Де се смаза Арватско колѣно,
 Я зе тебе дарба че даруемъ,
 Че даруемъ одъ ерилье ко-
 шуле». 100
 Ка се виде Тодорица млада,
 Ка се виде Тодорови перстень,
 75 И она си дума продумуе.
 «Э ты-зе-ка черна калуд-
 жера!
 Дека найде Тодорови пер-
 стень?» 105
 «И продума черна калуджера:
 «Э ты-зе-ка Тодорице млада!
 80 Ка си умре Тодоръ добаръ
 юнакъ,
 Нема кой да си го погребѣ;
 Я погребѣ Тодора юнака,
 Та му земѣ бесцаны пер-
 стень».
 И улезна Тодорица млада, 110
 85 Та улезна у ладны зевницы,
 Тай отвори той сельви сан-
 даци,
 Та извади од ериль кошуля,
 И него е дарба дарувала.
 И си сѣдна черна калуджера,
 90 Та си сѣдна у чесны тѣрпезы,
 И тогай си дума продумуе:
 «Просты мене, куме и ста-
 роитѣ!
 Да играемъ оро калуджерско».
 И му прѣсты кума и старойтя
 Да играетъ оро калуджерско.
 95 Да играетъ оро калуджерско.
 Развертесе черна калуджера;
 Развертесе налѣво, на десно,
 Та съосѣче китены сватове,
 Останале кума и старойтя,
 100 И останалъ млада младожена,
 И при ни Тодорица млада.
 Продумалъ си черна калуд-
 жера:
 «Э ты-зе-ка Тодорице млада!
 Та я не сам черна калуд-
 жера,
 105 Нело семь си Тодоръ добаръ
 юнакъ:
 И тогай се Тодоръ продумуе:
 «Э ты-зе-ка млады младе-
 женѣ!
 Да докарашь до три кола
 иманя,
 Да те пуштимъ живо да се
 ойдешъ».
 И онъ си дума продумуе:
 «Э ты-зе-ка Тодоре юначе!
 Я мепушти дома да си ойдемъ,
 Чедокарамъ три кола иманье»

- И несмѣ Тодоръ, да го пушти: И она си дума продумѣ:
 115 И му веза раѣ наопако, «Нечемъ язе слуга да си
 И му турѣ перы у зубѣ-ге, служимъ
 И му тури книже на колѣно, А очемъ да семъ млада свѣ-
 Та си пише млады младежене, тарія.
 Та си пише товѣ ситно писмо, 135 Намаза я Тодоръ, добаръ
 120 Та го праштананегови башта, юнакъ,
 Да допрѣти три кола иманье, Намаза я тоя церни катранъ,
 Ега него живо опуштиль. Закопѣ я, Богме, до колѣна
 И докарѣ неговиѣ башта, Запали я, Богме, од недѣля,
 Та докарѣ три кола иманье, Та му свѣты, богме, до дру-
 125 Та си пушти Тодоръ, добаръ гѣ-та:
 юнакъ, 140 И си сѣды Тодоръ добаръ
 Та го пушти, дѣма да си юнакъ,
 ойдѣ. Та си пиесъ брайтѣ и дружи-
 Останѣла Тодорица млада. на;
 И Тодоръ си дума продумѣ: И си вѣка Тодоръ, добаръ
 «Э ты-зе-ка, Тодорице млада! юнакъ:
 130 Да ли очешъ, да си млада «Э вие—ка, бре, вѣрна дру-
 свѣтарія, жинѣ
 Или очешъ, да си млада слу- И рѣчайте и кажете.
 гарія?» 145 «Богъ да бѣе Тодорица млада!»

№ 84.

Г. Паланка, въ 4-хъ часахъ разстоянія отъ Кюстендильской Бани, въ Македоніи; 5 дек. 1879 г. записана со словъ Стаменка Алексова.

(тоже).

(Пересказъ пѣсни).

Талакинъ Тодора затворили деветъ кралѣве и затворили го за-ради деветъ азна; а сами сѣдеа на меана, та пѣя. Деветъ годинъ лежѣ таламинъ Тодора. Негова жена заженисе. Имаше оно пиле соколово; дойдоше пиле на зенданы и пишти, та си глава кине.

Скочи Таламинъ Тодоръ, та го замами; пиле нему каже: твоя жена раненика си земало. Ка' дочулъ това таламинъ Тодоръ, заронилъ сызѣ у абсена: о, ты моя любне! зашто не зимашь другого, тукъ узимашъ мога раненика. Заплака таламинъ Тодоръ у абсана, дочули го деветъ кралѣве. И тега речеа на абсанджія: «за што пишти Тодоръ? Што зоръ му е»? — И те га праша: «што неволя ти»? — «Што ли имамъ зоръ? Моя стопаница зима мой раниникъ; оти не земе другого, по раненика земе!» Тагай извикнаа го при деветъ кралѣви. Речеа кралѣве: «таламинъ Тодоре! Што ти е зоръ, Да пиштишь у зенданы? Дали ти е додеяло, што лежишь одъ деветъ годинъ?» — «Не ми това додеяло: оно, ми, се любе заженило: не си зима другого мужа, оно зима моего раненика; а да зима другого, жалъ немамъ». Речеа кралѣве: «Седъ, ка те пуштимъ, едали се можешъ, да повернешъ?» — «И да пуштите, че повернемъ, и вашѣ азно донесемъ». И тогай пуштѣа го.

Отидѣ Тодоръ на свои двѣрови: станала черна калудера; у врата на негова майтя чука: «Добро ютро! бабо!» — «Далъ ти Господъ добро!» Оти плачешъ, черно калудере? о-де-къ идешъ?» — «Я идемъ одъ деветъ кралѣве, што бѣ затворенъ». — «Имамъ и я тамо едного сина таламинъ Тодора». — «Сви е погубія, салъ мене пуштѣа». «Тега баба бакшишь му даде». — Пита негова любя: од-къудъ идешъ, черно Калудере? *(не досказано)*.

№ 85.

Село Рыло (Дупн. окр.): 27 дек. 1879 г. записана со словъ Екатерины Милозвоней.

(Разговоръ дѣвушки Вардарки съ соколомъ).

Соколъ піе по Вардара вода:
Нодзе му у сребро укованы,
Крпие му у злато позлатены,
На глава му бѣгъ трендафилъ павти,

- 5 На гърло му дробенъ бисеръ трепти;
 Па не смѣ нико да го пита.
 Пита го Вардарка девойка:
 «Э ты зека пиле соколенце!
 Кой ты сребри нодзе до колѣна,
 10 Кой ты златы крилѣ до рамена,
 Кой ты садѣ трендафилъ на глава,
 Кой ты низа бисеръ на герло?»
 А сокѣле му по-ти оговори:
 «Э ты-зе-ка Вардарка дѣвойко!
 15 Ель ме питашь, право ште ти кажа:
 Зетѣ имамъ златѣринъ,
 Да ми сребри нодзе до колѣна,
 Да ми златы крыла до раменя;
 Сестра имамъ, та ми садѣ трендафилъ на главѣ
 20 Та ми низа бисеръ на гърло.

№ 86.

Соф. окр., село Сливница; 7 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина
 Ильи Григорьева Стамбули.

(Одна сестра у девяти братьевъ).

- Деветъ брата една сестра иматъ;
 Сви-те деветъ са я обичали;
 Одъ милосъ я на пазаръ одвели,
 Што видѣли, се се ней купили:
 5 Видѣли се сребрени ножница,
 На ножница три струка вериги,
 На вериги ясно огледало,
 И купили, да се Нейтя често огледуе;
 Отишли у ладна меана,

- 10   Та си сѣдли да си ядатъ и да пѣять;
Она била итра-дьяволита:
Прошетнасе низъ тевна чаршія,
И усрѣта Митеръ Кустурлію:
«Добра срѣча, гиздава девойте!»
- 15   — Далъ Богъ добро, Митеръ Кустурліе!
Очешъ, Митре, мене да залюбишь?
— «Не ти смѣмъ, тебе да полюбимъ:
Да ты имашъ деветъ мили брата —
Сви-ти деветъ си юнаци;
- 20   Очу мене ѡны да погу́бать».
Онá му пѡ ти оговѡри:
«Я чемъ братя лысно да издáдемъ:
Собери се тристе душъ юнаци,
Па отіде на старе езѣре
- 25   На езере, на стара пѡишта;
Я чемъ братя у ловъ да допрáтимъ».
Когá било ютре одъ-заранъ,
А онá си братя поокнало:
«Айте, брало, у ловъ да їдете!
- 30   Сви юнáци тука промивнали —
Проминаше и васъ пот'окнаше
Пот'окнаше и порты почукнаше»;
Я они и пѡ ти оговáра:
«Иды, сестро, коні-те ни справи».
- 35   — Пошла сестра,
И со-съ венеръ¹⁾ крыла оперлило,
Што остало подъ кола верзало,
Я сабля имъ съ калай²⁾ зопошло;
Па дооды и говѡри:
- 40   «Я кони справила и при камнѣ ги привела!
Айте! качитесе на свои коні».

---

1) Фенеръ — фонарь.

2) Олово.

- И онѣ се лѣпо накачили,
Па отишли на езере,
На езере, на поишта стара;
45 Согледалъ и Митра Кустурлія;
И проговорѣ наймлады братѣкъ:
«Бѣжѣте, брало! сегѣ да бѣгаѣм!»
Оче Митеръ назе да погуби»;
Проговорѣ найстаріѣ братѣкъ:
50 «Да я немамъ саблю да кервавимъ,
Я камо ли вие да сѣчете?»
Приблизилъ се Митеръ Кустурлія.
Сабли тергнатъ брата, сабле не излазатъ,
Конѣ рижатъ, конѣ се не мердатъ;
55 Проговори найстаріѣ братѣкъ:
«Бѣжѣте, кой на-куде види!»
Алѣ ги Митра сви-те деветъ погубилъ.
Па отишелъ Митра Нейти на дворове,
И излезе на куле високе
60 И говори Нейти:
«Сѣди, сега да сѣдимъ —
Сви-те деветъ я семъ погубилъ»;
А она му по ти одгворѣ:
«Съ-ношка, всчеръ дете се добило,
65 И оно одъ юначко колѣно;
Оче оно насъ да ны погуби».
Отиде Митеръ Кустурлія,
Да погуби детѣ у целѣне;
Излезе се деветъ миле стрине —
70 Сви-те се Митру помолиле,
Помолиле и па поклониле:
«Тако м' Бога, Митеръ, наши зѣту!
Остави ны това мушко дете —
Кой че, Митеръ, насъ да ны дорани?»
75 И нему се верло нажалило,

- Та-си остави́лъ това́ мушко дете.
 Минало се текмо двѣ недѣли,
 А дете си на майтю говори:
 «Вала, мале, моя стара мале!
- 80 Сва децá бацеве держатъ,
 Оти нема мене кой да держи?»
 Я она му по ти оговори:
 «Богъ да бие лелю Нетю!
 Да ты имашь осемъ мили чиче
- 85 И деветы твой стары башта,
 Амо леля ги издала».
 А оно си майци одговара:
 «Я ми справи бащина коня,
 Че си идемъ башта да си тражимъ»;
- 90 Я майтя му по ти одговара:
 «Сѣды, дете, сѣды у пелене,
 Оче тебе Митеръ да погубе».
 А оно си майтю не послуша,
 Нело отиде на ладны яхыры —
- 95 Съ нога ритна́, та си врата строши,
 Та улезне у ладны яхыры
 И си тражи бащинога коня;
 И си найде бащинога коня,
 Па си тури бащино оружe;
- 100 Приведе га при башинъ си камикъ,
 Де-ка се му башцá качило;
 Та уяну бащинога коня
 И отиде Митру на дворове:
 «Тако м' Бога Митре Кустурлие!
- 105 Я излезни мене на белѣго»;
 Одговара Митеръ Кустурлія:
 «Богъ те убилъ, дете у пелене!
 Да я немамъ сабля на тебе,
 Немамъ сабля да кервѣвимъ,

- 110 Я камѡ ли на белѣгъ излезнемъ»;
 Я дете му по ти одговѡри:
 «Я излази! яли че те съ душо
 И съ кожера тергнемъ!»
 Митеръ е тагай на белѣго излези:
 115 Одсѣче му дете той русу главу;
 Па излезе на куле високе,
 Та си вана леля си Нейтя
 И одсѣкалъ ю нѡге до колѣна,
 И одсѣкалъ ю руке до рамена,
 120 Извертелъ ю тѣя черни очи,
 Па завелъ на камены тюпрѣя:
 «Сѣды тука, лелю, да си сѣдышь —
 Кой промѣне, дарба да ти дари;
 124 Ка' проминемъ, дукатъ че ти давамъ.

№ 87.

Г. Радомѣръ; 29 ноября 1879 г. записана со словъ Таски Петрунова.

(Сестра любима девятью братьями, но ненавидима женою одного изъ нихъ).

Една Яна между деветъ брата;	Та убѡде до два свѣи юнца
Кадѣ ида, и Яна си вода.	И убѡде до деветъ конѣве,
Отишли са на нови пазаре	Си-те деветъ, богме, подпая-
И Яна са тамо, бре, одвели	ване;
5 Одвели я на нове пазаре.	15 И си ойде Павла кучковица,
Што са вишли, се се укушили:	Та си ойде у ладне одаи:
Вишли са си среберны вериги	«Дигъсе, дигъсе, Павеле юначе!
На вериги среберно ноженце.	Каква ти е штѣта учинесто?
Богъ да бѣе Павла-то любе!	Убодени до два сѣва юнца
10 Не свидесе Павла кучковица,	20 И деветъ конѣ подпайване,
Та улезна у ладне хѣры,	Учини и сестрица Янинка».

- Я братокъ му дума продума;   Што убодѣ товѣ машко дете)?
И тогай окне Павелъ вреденъ
«Просто да е, Яни за свадбина!»   юнакъ:
Богъ да бѣе Павла кучковѣца! 50 Елъ овамо, сестрицо Янинко!
25 Улезнала у ладны зевпицы,   Ты убодѣ до два сиве юнца,
Опуштила деветъ бочви вино   Деветъ консе, богме, поднай-
И десета той люта ракія,   ване,
Пай си ойдѣ при Павле-то   И опушти деветъ бочви вино
юнака: И десета-та люта ракія;
«Дигъсе, дигъсе, Павелеюначе, 55 Што убодѣ това машко дете)?
30 Дигъсе, дигъсе, да би се не   — Дума дума сестра му
диголъ   Янинка:
Каква ти штета учинето?   «Ако семъ братко, товѣ я на-
Учини с сестрица Янинка: правило,
Опуштила деветъ бочви вино   Изведы ме у гора зелѣна:
«И десета той люта ракія».   Де-ка падна мои бѣли рацѣ,
35 И тогай си Павелъ продумус: 60 Тамъ да никна двѣ бѣли тополи,
«Просто да е, Яни за свадбина!»   Де-ка падна мои черны очи
Богъ да бѣе Павлово-то любсе!   Тамъ да извратъ два бистры
Ка улезна у ладне одаи   клѣденца;
И си зема Янино ножѣнце,   Де-ка падне товѣ мое тѣло,
10 Убодѣ си товѣ машко дете,   «Да се згради церква Ма-
И тогай ойдѣ у ладне одаи: ріица» ¹⁾.
«Дигъсе, дигъсе, Павеле, 65 И кога лежи кучка Павлевица—
юначе!   Лежала е деветъ годинъ
Каква ти е штета учинето?   време—
Учини с сестрица Янинка: Пай се присни Павла кучко-
15 Убодѣ ти това машко дете».   вица,
Тогда Павелъ дума продумало: Да я вода церква Маріица;
Што ми прави, се се ми про-   Одвели я церква Маріица,
стило, 70 И тогай се съ душа раставило.

¹⁾ Тутъ пропушено то, что братъ все такъ сдѣлааъ, какъ говорила сестра Янинка.

№ 88.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ Маріи
Тупаковица.

(Сестра любима двумя братьями, но ненавидима женою одного изъ
нихъ).

- Два, ми, брата верно живовали,
Между ни сестра́ милували;
Одъ милосъ е на пазаръ водили,
Што са вишли, све са укупили:
5 Ножи вишлѣ, ножи черноцрени
И ния укупили;
Па си дошлѣ вечере до вечеръ
Дошлѣ на свой—те двѣры.
Не свиде се кучка Павлевици:
10 Улезнала у ладны земници,
Ислуштила деветъ бочви вино
Десета—то люта ракія;
Па си ойде у ладны меаны,
На Павлѣ по тія говори:
15 «Дигъ се, Павле, да бихъ се не дигналъ!
Што ти се штета учинила!»
А Павле му по ти оговѣри:
«А оттука кучка Павлевица!
Два сме живи два — та со-съ брата,
20 Да е жи́ва наша мила сестра́».
Не свидесе кучка Павлевици:
Па улезна у ладны яорье,
Та убѣды коня упайвана;
Па отидѣ у ладны меаны,
25 На Павле-те по ти оговѣри:
Дигъ се Павле, да би се недигналъ!
Што ти се штета учинила?

- Уббдена коня упайвана!»
 А Павле по ти оговори:
- 30 «А отува, кучко Павлевице!
 Да сме живи два-та со-съ брата,
 Да е живе наша мѣла сестра!»
 Не свиде се кучка Павлевица;
 Та отиде у ладны ляницѣ
- 35 Та сосипа до-деветъ кошара —
 Потекѡа меды изъ ляницѣ;
 Па отиде кучка Павлѣвица
 На Павле-те по ти оговори:
 «Дигъ се, Павле, да би се недигалъ!
- 40 Што ти се штета учинила!
 Сосипаны деветъ коша —
 Потекѡа меды изъ ляницѣ!»
 Я Павле му по ти оговори:
 «А отува, кучка Павлевица!
- 45 Да сме живи два-та со-съ брата,
 Да е жива наша мила сестра!»
 Па не свидесе кучка Павлѣвица:
 Искачи се горе на чардаци,
 Та убѡде това машко детѣ
- 50 Убѡде го у свилны пѣлены
 У пѣлены, у клѣто-то серце —
 Потекли са керви изъ чардаци;
 Па отиде кучка Павлевица
 Отиде у ладны меаны
- 55 На Павле-те по ти оговори:
 «Дигъ се, Павле, да би се недигалъ!
 Што ти се е штѣта учинѣла!
 Убодено наше машко детѣ
 Убѡдено у свилны пелены
- 60 Убѡдено у клѣто-то серце,
 Потекли со керви изъ чардаци».

- Тогай рипна Павле добаръ юнакъ:
«Да глѣдаме редомъ по ножѣве —
Чи ножи у керви утахнали,
65 Това си е штета учинилъ».
Та гледаа редомъ по ножеве —
Сестры Мары ножи у керви утахнали.
Проговѣри Мара чернобка:
«Аво, братко, аво мили братко!
70 Ако семъ ти штета учинила,
Изнеси ме на висока ела,
Расѣчи ме на четири дѣла:
Де че падне моя руса коса,
Тамъ че никне тая гаста гора;
75 Де че падатъ мои черни ѳчи,
Тамъ че извратъ два студна кладенца;
Де че паднатъ бѣли рацѣ,
Тамъ че никнатъ двѣ танки тополе;
Де че паднатъ мои танки вѣжди,
80 Тамъ че извратъ морски пѣявици;
Де че падне моя рамна снага,
Тамъ че стане церква Марипца».
Изнесеа на висока ела,
Расѣчеа на четире дѣла:
85 Де-ка падне нойна руса коса,
Тамъ никнала тая гаста гора;
Де паднале нойны черни очи,
Тамъ изврѣле два студна кладенца;
Де паднале нойны танки вѣжди,
90 Тамъ изврѣле морске пѣявици;
Пе паднале нойне бѣли рацѣ,
Дамъ никнале двѣ танке тополе;
Те паднала нойна рамна снага,
Дамъ створиласе церква Марипца.
95 Поболѣ се кучка Павлѣвица:

- Обидоа орѣ и загорѣ,
 Немогоа лѣкове да найдатъ, —
 Изъ кости му трава проникнала!
 Изъ очию муи пролитаятъ,
 100 У вуши-те погѣнци матиле.
 Проговори кучка Павлѣвица:
 «Аво Павле, аво добаръ юнакъ!
 Да ме носишь церкви Маріице.
 Па усобра косты у рѣшего,
 105 Однесе я церкви Маріице:
 Оддалекъ е церква согледало,
 Одблизу се церква затворило —
 Попове-то онемѣле,
 Дякове-то ослѣпѣле;
 110 Проговори церква Маріица:
 «А отува кучко Павлевице»!

№ 89.

Село Бабица (Трен. окр.); 26 ноября 1879 г. въ мѣстечкѣ Брѣзникѣ запг-
 сана со словъ Дѣши Тодорова.

(тоже).

- Два брата много добре живовали,
 Сестру Нейтю много миловали:
 Одъ милосты на пазаръ одвели —
 5 Што видѣли се и окупили:
 Видѣли су ножи у ножница,
 На ножеве три струкеве вериче,
 На вериге педесе прапорца,
 На прапорци златно огледало —
 Да се Нейтя често огледуе,
 15 Да ли е бѣла, иль е цервена. —
 Несвиде се на кучку Павловицу,

- Та се диже ночи и средъ ночи,
 Та украде Нейтины ножеве,
 Та убоде два вола на адрѣ(?),
 20 И убоде конекъ на пойвани,
 И убоде това мужко дете,
 И расипа до двѣ бѣчве вино
 А третя-та люта-та ракія;
 И с'окала кучка Павловица,
 25 И с'окала стопаница Павла:
 «Дигъ се Павле, да би се не дѣгалъ!
 Какъ се пакость направѣло:
 Убодены два вола на одри,
 Убоденъ конекъ на пайвана,
 30 Убодено това мужко детѣ,
 Расипано до двѣ бочве вино,
 А третя-та да та люта ракія»;
 Рипа Павелъ на тънке кошуле,
 Па се чуди Павелъ, што да чини;
 35 Учило га негово-то любе:
 «И това ли да те учимъ?
 Редомъ реди по града, по Солунъ,
 Редомъ реди, да ножеве гледай,
 Чии ножи у крвѣ потонули,
 40 Тѣ са тоя работили».
 Редомъ реди, та ножеве гледа,
 Нигде нема ноже у крвѣ потонуле;
 Кадъ погледа Нейтине ножеве —
 Они су у крвѣ потонули:
 45 Сестро Нейтѣ! моя сестро!
 Оты си пакость направила?
 — «Не семъ, брате, ко ми живи вѣе;
 Я брале, много се вѣрно кълнемъ».
 (*Конецъ не досказанъ*).

№ 90.

Трен. окр., с. Бабица; 25 ноября 1879 г. записана со словъ 10-тилѣтней дѣвухи Христины Стоянчиной.

(Предотвращеніе любовной связи брата съ сестрою).

- Пишті піле подъ небесе,
 Пишті, пишті, та си главу кине:
 Чуйте стары, млады паметуйте!
 Не е било, не че па-й да буде—
 5 Братъ и сестра́ на чърдаци сѣдѹ,
 Те играю со-зъ златцу ябуку,
 Емъ играю, емъ че се залюбу.
 Не дочула ги гиздава девойта,
 Нель си дѡчу турче Саратличе;
 10 Па казуе Турче Саратличе;
 «Казуй си-отъ ко́й си родѹ?»
 —Че да кажемъ, Турче Саратличе
 Че да кажемъ, да грыжа не ме е:
 «Я си имамъ и мѡйтю и баштѹ,
 15 Я си имамъ и брата и сестрѹ;
 Ка' су били первне размприце,
 Тагай-си го Турци заробише,
 А я-си на спсу остѡла».
 — «Казуй, какѡ е име?»
 20 —Че да кажемъ-грыжа не ме е:
 «На мѡйтю-Мару меанджѡйтю,
 На башту-Пауна войводо,
 На брата ми-Нпколо войводо,
 24 А мене Паунтя девойтѡ.

(не кончена).

№ 91.

(Загорье) Берков. окр. с. Вершецъ; 11 февр. 1880 г. записана со словъ
Дамьяна Тодорова Пецынъ.

(Распредѣленіе подати (порѣза) въ деревнѣ).

- Кехіяты¹⁾ вѣка по село:
«Когі ште баде зарана,
Свичко-то село да се сабіра,
Да рѣжатъ царска мирія».
- 5 Когі било е зарана-та,
Свичко-то село собрало се —
И стары кметове и млади
И рѣзали царска мирія.
Чорбаджи Лазаръ продума:
- 10 «Селяне и кметски синове!
Редомъ вергія рѣжете —
Кому педесетъ, кому шесé,
А на моё брато синъ Тудоръ
Да рѣжете сто и педесé:
- 15 Че има стока свекаква
И дробна и ядра».
А Тудоръ заплака и рече:
«Чиче, Тудоре, Тудоре!
Што самъ ти зло направилъ?»
- 20 Та па си домо-ка отидé,
И на майтя си продумá:
«Мале, стара — никаква!
Да видишь мале стара,
Чичо Тудоръ предъ село што продумá!»
- 25 — «Што е, сине, продумаль?»
— «На селяне говори:
«Селяне и кметски синове!

¹⁾ Глашатай.

- Редомъ царска вергія рѣжете —
 Кому педесетъ, кому шедесетъ,
 30 А на синъ на мой братъ Тудоръ
 Да рѣжете сто и педесѣ:
 Че има стока свекаква
 И дробна и ядра».
- Стара майтя го научи:
 35 «Ако, сине, чиче тако продумалъ,
 Я земи, сине, сертме ¹⁾ севрія ²⁾,
 Па отиды Тунджа, Маруца,
 Да ферлишь сертме севрія,
 Да фанешъ рыба скомрія;
 40 И онъ майти си послуша:
 И узе сертме семврія,
 Та ферли у Тундже Марице,
 Да фане рыба скомрія;
 Онъ не фанѣ рыба скомрія,
 45 Но фана глава човѣчка —
 Оште керве течеа.
 И онъ е дома занесе,
 Па на майтя си продумалъ:
 Ела, мамо, моя мила мама,
 50 Каква ти рыба уловихъ:
 Не фана ти рыба скомврія,
 Но фана ти главѣ човѣчка».
- Тогива майтя продума:
 «Я иды, сине, я иды
 55 Я иды у чичины-те слами,
 Та заври тая глава човѣчка;
 Па да идешъ, сине, заранъ одъ зарана,
 Да видишь, да ли чиче тая дума продума?
 Ако продума па такѣ,

¹⁾ Мрежа.²⁾ Густой.

- 5 А ты тогива да речешъ:
 «Чичё Лазаре, Лазаре!
 Па ты ли си, чичё, х̑аренъ
 Х̑аренъ и па вреденъ!
 Де-ка-то терговци претычатъ,
 10 Тамъ ги глави-те узимашъ, —
 И съ-ношка, чичё, терговецъ претече,
 И съ ношка му гла́ва одсѣчешъ,
 И глава́-та му у тво́я-та слама,
 У слама иржана турната!»
 15 Чичё му Лазаръ продума:
 «Селяне, кметски синове!
 Ако има глава човѣчка
 У мой слама иржана,
 Свички мой малъ да е просто
 20 Да е просто на царо—
 Ако да идете селяне
 И да па намѣрите глава човѣчка
 У моя-та слама иржана.
 Х̑айде, селяне, идеме, да видиме».
 55 И отшелó село-то и намѣри́ло
 Глава-та човѣчка у слама-та.
 И земало му село мало,
 57 А царъ му деца и мало аризалъ

№ 92.

Г. Радомиръ; 30 ноября 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Споръ двухъ братьевъ объ имѣнни — собственно изъ-за шестокрылаго
 коня, сивыхъ «загаретъ» и сивыхъ соколовъ.

Два си брата, два са, бре, близнака.
 Едини Петеръ булюбаша,
 А други Павелъ господара

- И два-та са ного зендинъ¹⁾ били
 5 Постаріе Павелъ господарь
 Помладіе Петеръ булюбаша.
 Продумало Петеръ булюбаше:
 «Слушай мене, Павелъ господаро!
 Имаме си сто дулума лозье,
 10 Имаме коне и говеда,
 Имаме козы пай овцы,
 Имаме си ниви и ливады,
 Имаме сиви гелыбета,
 Имаме ситни загарета
 15 Имаме сиви соколета»;
 — Помладіе Петеръ булюбаша. —
 Когá бѣше рано одъ зарано,
 Дума дума Павелъ господара;
 А Петеръ му дума продумуе:
 20 «Не ти хочу ни козы, ни овцы,
 Ни ти сакамъ коне и говеда,
 Само хочу коня шестокрыла,
 И си сакамъ сиви загарета,
 И си сакамъ сиви соколета
 25 И си сакамъ сиви гелыбета». —
 Дума дума Павелъ господара —
 Дума дума на негово любе:
 «Слушай мене, мое первнелюбе!
 Когá биде рано одъ зарано,
 30 Да ми справишь коня шестокрыла;
 Когá ойде Петеръ булюбаша,
 Когá ойде у село на церкви,
 Когá ойде Богу да се моли,
 Ты да готвишь той сладки ручкове,
 35 И да туришь у сладки ручкове
 Да си туришь той люты отровъ»;

---

¹⁾ Богатый.

- Нойна снаха ного ўмна била,
Ного ўмна и нѳго разумна,
Готвила си той сладки ручѳве.
- 40 Продумало Петроѳви братѳкъ—
Дума дума на негове любе:
«Я че ойдемъ у горá на ловъ;
Ако не би ты това направѳло,
Че те сѳчемъ мерва по мерва—
- 45 Найголемо, вramинѳкъ што носи».
И него жена дослушала.
Павелъ ойде у гора на лѳва,
А Петеръ ойде у село на церкви,
И си ойде и си Богу мѳли;
- 50 И четеа попове, владыки.
Излезна Петеръ булюбаша,
Излезна низъ село, низъ цѳркви;
И си ойде дѳма на дворѳве,
И го срѳтна негова-та снаха:
- 55 «Слушай мене, Петеръ булюбаше,
Я ти готвѳмъ тоя сладки ручѳве,
Како каже твоѳ браты Павелъ:
Я че хойдемъ у гора на лѳва,
Ты да готвишь Петре-ти юнака,
- 60 Да му готвишь то сладки ручѳве,
У ручѳве това люты ѳтровъ,
Зеръка дойдемъ низъ гора, низъ лѳва,
Че те сѳчемъ мерва по мерва—
Найголемо, вramинѳкъ што нѳси».
- 65 И си дойде Петеръ булюбаша
И си дойде низъ село, низъ церкви
И си земáль големо пречесѳе,
И го срѳтна негова та снаха
И го срѳтна и рáка целива:
- 70 «Слушай мене, Петре булюбаше,

- Какво каже, твоё браты Пáвель:
 Петеръ ойдѣ на село у цѣркви,
 И оно ми вѣрно отказáло:
 «Ка излезне Петеръ булюбаша,
 75 Да му готвишь тiя сладки татлiи,
 Да туришь у ния тóя люты отровъ».
 И Петеръ си дума продúмуде:
 «Слушай мене, моя мила снахо!
 Моя снахо, моя мила майко!
 80 Я улезны у ладны зевницы,
 И изнеси платно́ бабучерно
 И усучи до три жылты свѣшты,
 Я че легнемъ у двори да ўмремъ».
 И снаха го нѣго послушáла,
 85 И изнѣла платно́ бобучерно,
 И усукла до три жылты свѣшты.
 И си легна Петеръ булюбаша,
 Та си легна у двóры, да ўмре;
 Покрiла го негова-та снаха,
 90 И запалила три жылты свѣшты,
 И си изви той зелены титки;
 А ка ошелъ Павелъ господáра,
 И одкарáлъ коня шестокрiла,
 И си одвелъ сiви соколѣта,
 95 Излезнала бѣльтя златнокрiмля;
 И си пушты Павелъ господáра
 И си пушты едынъ братъ соколá,
 И неможѣ нигде да я стигне:
 Пиштъ пиле до Бога чуде;
 100 Кадъ си пушты други братъ сокола,
 Ка я стигнá, ка ю душа вади,
 И тогай си Павелъ съосетiло,
 Де не може братъ безъ брата да биде;
 И уянá ко́ня шесторыла,

- 105 И го бутна неговѣ дворо́ве,
Ега може брата живо да намѣри.
И улезна неговѣ дворо́ве:
Ка си виде брата упружена,
Извади ноже пота́йно,
110 Да се муне у кисто-то серце;
Што-то бѣше негово-то лю́бе
И вѣднагъ ему дума продумала:
«Да видишь ты, де не може
Братъ безъ брата да е».
115 А што-то било на Петеръ булюбаша сна́ха
Она била умна и ра́зумна:
«Петеръ не е у двори поумрелъ,
Живо сѣды, а у дворъ помрело».
Тогай каза Павелъ господáро:
120 «Стани ты-зи Петеръ булюбаше,
Просто да е коня шестокры́ла,
Просто да са сиви гелыбета,
Просто да са ситни загарета,
Просто да са сиви соколета!
125 Сегá видо́, де не може
Братъ безъ брата да е;
Ного била твоя сна́ха —
Мое первне-любе умна и ра́зумна.
И тогай казало Павелъ господара:
130 Чуешь мене, Петеръ булюбаше
Ты не сакашь делъ да ми делешь;
Не ми сака́ козы и пай овцы,
Ни ми са́ка коне́ и гове́да,
Ни ми сака сто ду́ми лозье;
135 Просто да е тебѣ коня шестокры́ла,
Просто до са сиви гелыбета
Просто до са ситни загорета́
138 Просто да са сиви соколета!
-

№ 93.

Село Нова-Мала, близъ Пирота; 7 ноября 1879 г. записана со словъ Тоны Кірины.

(Споръ двухъ братьевъ изъ-за коня и сокола).

- Проговори дзвездица даница:
 Тако м' Бога, тія мѣсяцъ,
 Кудъ се било у трѣтью вѣчеръ,
 Та те нѣма на небу да грѣешъ?
- 5 — Изговори тія самъ мѣсяцъ:
 Я самъ билъ у трѣтью вечеръ
 Я самъ билъ у Русію зѣмлю
 Тамъ сидѣла два брата роджени:
 Све су благо раздѣлили
- 10 Саде коня су не раздѣлили
 И со-съ негa сивa соколѣнца;
 Па стари сака коня да узме,
 А помлади га за свадбину не даде;
 Тега проговори по старіѣ-тъ брата-тъ
- 15 Проговори со свою перволюбу:
 «Да отруешъ помладѣга брата,
 И я чу са соколемъ идемъ;
 Када дойдемъ, брата подъ покровъ да найдемъ».
- 20 Онъ ушѣлъ у ловъ,
 Па отишѣлъ у сине езеръ;
 Па си пұшти сиво соколенце,
 Да улови плѣвку златокрилку.
 А онѣ¹⁾ бїле много на родуту,
 Та на соколе крила потрошише;
- 25 А соколъ пиште, у небу се чуе.
 Тагай онъ се тешилъ:
 Тай си сиво соколенце!
 «Чу те, да те чувамъ до твоѣ-тъ животъ;»

¹⁾ Т. е. Пловки-утки.

Проговори сиве соколенце:

- 50 «Тешко мени, докѣ ме ти е чувашъ;
Тешко мени безъ брата родженогъ».
Онъ се текъ вернувсе на домъ,
Да се иде, да затѣче брата съ душомъ;
Де мине презъ моста каменъ,
55 Коня-тъ се строши ногу у копиту,
Та и онъ се пишти — у небу се чуе.
Па онъ нѣму говори:
«Тай се коню, немой да се пиштишь,
Чу те: чувамъ до твоѣя живота».
- 60 — «Тешко мени, докѣ ме ти е чувашъ;
Тешко мени безъ брата родженогъ».
А онъ остаѣви конѣя на путъ;
Скоро търчи дома, да се стигне,
Да се найде брата съ душомъ.
- 65 — А снаа-та била много досетница:
А она извѣла девера тога на високи чардакъ,
Прекрила га съ то бѣло платно,
И запалила му тее жълте свѣче.
— А онъ презъ дворъ търчи:
- 70 «Леле любе, леле перволюбѣ!
Што ти, рекъ, да ми си створила?
— А она рекла:
«Што ми се казалъ, све самъ завершила».
- Тага онъ извади остри ножи,
75 Да убоде своѣ клето сърце,
А тагай вѣну свое перволюбѣ.
— Немой, войно, не семъ завершила:
Обишла, да види, каку жалъ за брата!
Она брата живого завила,
- 80 Не го уморила —
Да вѣди, кака жалъ за брата!

№ 94.

(Загорье) Берков. окр., с. Гушанци; 13 февр. 1880 г. записана со словъ Герасима Русинова.

(Похвальба болгарина передъ евреями въ г. Солуни въ кофейнѣ, что онъ на своемъ борзомъ конѣ въ одинъ день отправится въ Царьградъ и обратно возвратится).

- Дигналъ, ми, се Радойно
 У света млада недѣля:
 Чарны си очи омыло,
 5 Запáлилъ чибукъ — килибаръ,
 Замѣтналъ кужухъ на рамо —
 Големъ го дяволъ оздúло, —
 Та си нейдѣ на църква,
 На си отиде па Солунско кафене;
 10 Шекерно кафе испило.
 Таманъ Радойно да си пойде,
 Затекоа го мърсна вѣра Еврея;
 Големъ са облогъ правили,
 Че има конче ранено,
 15 За день да иде Цариградъ
 За день да и де и да дойде;
 Ако не дóйде, мърсна вѣра Еврея
 Кышта-та бѣгликъ да му зѣматъ,
 Млада Петкана рóбкина
 20 Со-съ това машко детѣнце;
 И ако си иде и да дойде,
 Просто да му са еврейски дутяна
 Покрай синѣ-то море,
 Со-съ товá тежко иманье —
 25 Дуръ деветъ дутяна со-съ тiя маргаре,¹⁾
 Десята помлада еврейкина».

¹⁾ Монисты.

- Тогива шей-те ¹⁾ фаналь,
Та па отиде на дома;
И негова Петкана на порты стояше,
30 На рака машко дете держеше.
И заминалъ ю Радойно
И не погледналъ на Петкану;
И детенце бѣше заплакало,
Че си го башта бѣше нау́чило —
35 Когі си идешъ изъ церкви,
Онъ си детенце зѣмеше,
Та го у кышты унесѣ,
И когі детенце не узе,
Оно заплакало.
40 Влезна Петкана по Радойно
И си дума говори:
Либе ми, либе Радойно!
Да ли на детѣ ядѹвашъ
Иль я не сѣмъ ти ўбава,
45 Ка'-то первня-та вечера,
Ка'-то двѣ-те та неделя,
Ка'-то первня-та гóдина?»
И онъ тогива дума говóри:
«Я-си на детѣ не ядувамъ,
50 И ты-зе си ми ўбава;
На ли одъ заранъ дигна́ —
Големъ ме дьяволъ издулъ —
Та си не отидó на церква,
Но си отидó на Солунско-то кафене;
55 Шекерно кафе испилъ;
Таманъ, бре, да си пойда,
Затѣче ме мърсна вѣра Еврея;
Големъ семъ облогъ напра́вилъ:

---

¹⁾ Свидѣтель.

- Че имамъ конче рѣнено
За день да ида и да дойда
60 Да дойда у Цариградъ.
И казалъ бѣше Петкани,
Да справи му коня;
А самъ си легналъ та заспалъ.
Петкана си коня гледѣла,
65 Сребрене гривны разваля,
На коня плѣчи правила,
Златены перстени трошила,
На конѣ пироне ¹⁾ правила;
Та му крака-та ²⁾ подковала;
70 Студена го вода набила,
Сребрено му сѣдло турнала,
Деветъ коланѣ стигнала,
Златена му юзда турнала.
Зоря-то трепе-излази,
75 Петкана Радойно бѣдеше:
Дигайсе, дигайсе, Радойно!
Зоря ми трепи-излази.
Мърсны еврея покрай порты вардиа,
Тебе да ти испрататъ».
80 Дигналъ се дѣте Радойно
Черны́и си очи омилъ,
Шекѣрно кофѣ пспило;
Петкана му коня привѣла;
Имъ се сребряна зенгѣя стапналъ,
85 Феркнало коньчѣ-то, та пошло,
Премѣтнало деветъ кадылаци ³⁾;
Доръ се на него префѣрли,

---

¹⁾ Подкова.

²⁾ Нога.

³⁾ Губернія.

- Оште деветъ праметналъ;
Доръ се крако́ у зенгія намѣстилъ,
90 Доръ си е кожуо заметналъ,
Оште деветъ праметналъ,
У Цариграда улѣзналъ —
Таманъ е било на́ пладне,
Ка'-то влезна́лъ тамъ;
95 Конѣ си на меана верза́лъ —
Тая меана бѣше евреска;
Па, ми, отшелъ на полиція;
Големъ ферманъ четѣа,
И му други писаа
100 И му писаа и да́доа;
Верналъ се бѣше Радойно,
Одверзалъ си конѣ одъ дирекъ,
Евреинъ му дума — говори:
«Когá дойдешъ ты, у назе свернешъ»;
105 А Радойно каза,
Че големъ облогъ прави́лъ;
Тогива евреинъ рекелъ:
«Чекай, дадемъ една чаша ракія́». —
Не било ракія, но било верло отро́ва;
110 Та легна́ Радойно, та заспа;
Слънце-то трепе да за́йде,
Конѣ му вишти и ко́па:
«Дигай ми се, Радойно!
Слънце-то трепе да за́йде,
115 Кышта ти бѣгликъ отидѣ,
Млада Петкана робкина
Со-съ това машко детенце».
Дигналъ ми се Радойно,
Дребни се съзи порóнилъ;
120 Конѣ му дума говори:
«Студена во́да да ме напóишь,

- Бѣла рапсалица¹⁾ да ми закачешъ,
 На мене да си укѣчишь,
 Очѣ-те съ кърпа да си превѣржешъ,
 125 Да извѣдишь дваяна камджія
 Со-съ тія златни куршұмы,
 Да ме удѣришь три паты;
 Доръ се свѣя, да феркна,
 Ни ти ште нѣ небо,
 130 Ни ти ште нѣ земи,
 Самъ до два тѣвна ѡблака».
- И онъ го студѣна вѡда напоилъ,
 И му бѣла рапсалица закачилъ,
 И му деветъ колѣна постѣгналъ
 135 И се на нѣго укѣчилъ;
 Очи се съ кърпа проверзалъ;
 Извѣдилъ дваяна камджія,
 Та го удѣрилъ три паты.
 Доръ се кончѣ свило,
 140 Феркнало предъ деветъ кадылаци;
 Радойно ферлилъ маздракъ,
 Та си забувалъ у нѣговъ дворъ.
 Тогѣва Петкана по дворъ одаше,
 Зеленъ керчагъ у рака нѡсаше,
 145 У него вѡда студена —
 Не си е била вѡда студѣна
 На е било верло отрова;
 Ка'-то слънце трепне да зайде,
 Онѣ да се отрови.
- 150 Ка'-то видела маздракъ у дворове,
 Она еврея разгѡнила:
 «Урипете-се, каже, проклеты еврѣи!
 Радойно си бѣше дошелъ-ка,

---

¹⁾ Родъ жита, ярица.

- Амо легналь та заспалъ.
 155 Онá това изрѣкла,
 И конче се свило, паднало,
 Радойно одъ него слезнало.
 Излезналь бѣше на порты,
 Подбралъ бѣше еврея,
 160 Та ги завѣде на Солунско-то кафене;
 Евреи му се молеа:
 «Просто да ти са дутяне
 Съ това тежко яманье,
 И доръ деветъ дутяне
 165 Со-съ тѣя маргари,
 Амо да ны опростышь
 Да опростышь помлада еврейкина».
 А Радойно рекелъ:
 169 «Не проштава еврейкина».

№ 95.

Софійск. губернія, село Столникъ; 28 ноября 1879 г. записано въ мѣстечкѣ
 Радоміръ со словъ солдатака Волка (Волчѣ) Гешова.

(Накъ Стояна избрали въ старшину надъ обозомъ въ 500 возовъ).

(Изъ караваннаго обычая).

- Големъ се бѣгликъ зачело:
 Петъ стотинъ кола софийски
 Петъ стотинъ кола загорски,
 Па се сабрале фо-фъ долни Лозенъ
 5 На механа червено вино пѣя
 И тая бистра ракія,
 И вѣрна дума думале, —
 Когó крамаринъ ¹⁾ да туратъ

---

¹⁾ Старейшина каравана.

- На петъ стотинъ кола софишки,
 10 На петъ стотинъ кола загорски;
 Па си туріле Стояна,
 Стояна Долно-Лозлянче:
 Че знае Стоянъ, че знае
 На дълги патишта краёве,
 15 На Витимъ-вода бродове.
 Па си ошёлъ младъ Стоянъ
 При стара майтя рождена,
 Па си на майтю казува:
 «Малеле, мила моя малеле!
 20 Язе се много измамихъ,
 Измамихъ, мале, излагахъ;
 Стана си младо крамарче
 На петъ стотинъ кола софійски
 И на петъ стотинъ загорски —
 25 На илядо кола крамаринъ,
 Крамаринъ язе да бидемъ».
 — А майтя си му думаше:
 «Сину, Стояне, Стояне!
 О ты се, сину излага,
 30 О ты се сину измами!
 Айде, сину, — ка си бйдете
 На Витимъ вода дълбока,
 Та си биволе расерди,
 Ярми-те да ти потрошатъ
 35 И тия жегли сребряны,
 Додё сѣдите, да се напредватъ,
 Дружина да си забаватъ,
 И много парі поарчатъ,
 Оште еднашь тебе-ка крамаринъ
 40 Крамаринъ да си не туратъ:
 Ти-зе си много аджамія,
 Ти-зе си единъ у майтя,

- Може си младо загіна».
— Какво си онѣ отишли
- 45 Край Витимъ вода дълбока,
И Димитеръ си на биволе думаше:
«Де д'иды брешко Влаинче
И ты-зе кула Караманъ,
Отука ме извадете
- 50 Низъ Витимъ вода дълбока,
Я шта коса-та да си оскуба
Да я продада, купи́те
Што ви позлата, рогови,
Рогови што ви посребра».
- 55 — И биволе го послушале,
Извади́ле го низъ Витимъ вода дълбока
И онъ си коса оскуба,
И спчко си продаде,
На биволе копита позлати,
- 60 И ро́гове имъ посребри,
И стара майтя пригледа:
«Небойсе, мале, небойсе,
Ты-зи си майтя, па майтя,
Ты-зи си мене роди́ла,
- 65 Язе шта глава́-та да си дамъ,
Иллемъ(-плъ емъ) тебе-ка не давамъ;
Ты-зи си мене майчница,
Язе шта тебе-ка да гледамъ,
Какъ двѣ-те очи мой-те, черни́-те,
- 70 И те шта така да гледамъ,
Доде мене очп-те гледать;
Одкадъ си язе загина,
- 73 И тебе тога́ не гледамъ.
-

№ 96.

Кюст.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвнцы
Анны Карадановой.

(Заключеніе условій).

(На праздникъ св. Николы, 6 декабря).

Николо, море, Николо!	20 Да си видеуе другачке,
Дружина си собіраятъ	Да се, мале, не растажи».
У меана вино пиятъ,	Па му майтя набра рѣсна
Тежка кирія пазаратъ	китка,
5 Тежка кирія — олово,	Та я даде на Никѡла
Ногу далече го каратъ —	И на Никола говори:
На Нишь, на Видинъ, на Бѣл-	25 «Синко, Николо, Николо!
градъ.	Додека китка цавти,
И Николо че да иде;	До тага да а жалѣишь;
Па на майтя-си говорѣ:	Фане ли китка да вене,
10 «Малеле, мила майчице!	Тогай че се она ожени».
И я чу, мале, да идемъ —	30 Отишелъ младъ Никола.
Волове са ми биволе,	Фанала китка да вене;
Колѡ-та ми желѣзна,	Говѡри Никола на дружи́на:
Ярмове са ми среберны,	«Дружина вѣрна, собрате!
15 Жегла-та са ми златени»;	Да ми чувате колѡ-та
Па на майтя си говори:	35 Колата и волове-те;
Эве, малеле, мила майчице!	Я че си идемъ на свои до-
Невѣста-та да ми чувашъ:	мове:
Често ѣ на пазѡръ во́ды,	37 Че ми се ожени лю́бне-то.

№ 97.

Село Бабица, Тренского окр.; 18 ноября 1879 г. записана со словъ Дѣши Тодорова.

(Златокрылая утица помогаетъ юнаку Смилянѣ приискать двухъ снохъ-«близнакинь» для его двоихъ сыновей-близнецовъ).

- Башта чуваль до два мѣла сына,
 До два сына, до два су близнаци.
 Дойде време синове да жени,
 Че да тражи до двѣ миле снае,
 5 До двѣ снае, до двѣ близнакине —
 Онѣ брайтя да су бажанаци,
 Онѣ сестре да су етерве.
 Наточилъ е двѣ златни здравице,
 Па си справи коня Пеливана,
 10 И си узе пушка нишанлія,
 Па си поиде презъ горе зелене,
 Па се видѣ пиле златокрыльку, —
 Па наслони пушку нишанлію,
 Да убіе пиле златокрыльку;
 15 А она Смилянѣ дума:
 «Немой мене, Смилянине юначе:
 Да я знаѣмъ, кудѣ ты си пошелъ;
 Ты си имашъ до два мѣла сына,
 До два сына, до два, бра близнака,
 20 Па си тражишь до двѣ миле снае,
 До двѣ снае, до двѣ близнакине;
 Я си знаѣмъ, де има до двѣ близнакине,
 Та су сестре, та си су етерве,
 А два брата да су бажанаци».
 25 Одведе га у града незнана;
 Та си найде до двѣ миле снае,
 Емъ су сестре, емъ да су етерве;

- Утокми Смиляннѣ юначе;
Па си пойде Смиляннѣ юначе,
30 Па по тія оговори:
«Остань съ Богомъ, добры домашине!
Да ми справишь до двѣ миле снае,
А я чу да идемъ на моѣ дворове,
Да си справимъ до два мила сына,
35 И да зберемъ до триста свѣтове».
Отпиде юнакъ Смиляннѣ,
Отпиде на свои дворове,
Па каза на свое любне:
«Я си найдо до двѣ миле снае,
40 До двѣ снае, до двѣ близнакпне,
Да су сестре, да су етерве».
А любе му тія продума.
«Немой да идешъ Смиляннѣ юначе;
Лошь семъ сень гледала:
45 Долетеше два сива гóлуба—
Ка' дойдоше, со-зъ главе дойдоше,
Ка' отоше, безъ главе отоше».
Онъ не слуша неговей любе:
Собралъ си е до триста свѣтове,
50 Та си ойде презъ гору зелѣну;
Отпиде си у града незнаѣна,
Та си узе до двѣ миле снае,
До двѣ снае — до двѣ близнакпне;
Па си пойде презъ горе зелене,
55 И си води до двѣ миле снае;
И напредъ шшелъ Смиляннѣ юначе
И са-съ неге снае-си идуть;
Два дни оде, нема да викаю;
Па лежаше на равне рудѣне;
60 Кога биде рано одъ-зарана,
Пай си иду презъ горе зелѣне,

- Тагай су снае завикале.
А питаль ги Смиляинъ юначе:
«Што викате до двѣ миле снае?»
- 65 А оне су тагай продумале:
«Леле тате да нашъ миле свекре!
За кога ны водишь?
Я пречекай китене сватове:
Дали иду до два твои сыну,
70 До два сыну, до два младожене?»
Шевнулъ коня Смиляинъ юначе,
Та преброи китени сватове;
Сви сватове подъ брой искочише,
Али нема до два мила сына;
75 Тога бутнулъ коня назадъ,
Та отиде на равне рудине:
Какво спали, такви погинули —
И на два та главе одсѣчене;
Тагай слезе одъ коня доброгъ,
80 Та си узе до двѣ русе главе,
Та ги тури коню у зобницу;
Па си стиже китени сватове,
Стпже, па ги зампну,
Саатъ мѣсто до дома-си дойде:
35 Искочило неговн-то любе,
Та питуе Смиляинъ юначе —
Не питуе за снае — не пита,
Нель питуе за свои сынове:
«Да камо до два мила сына,
90 До два сына, до два, бра, близнака?»
Онъ си впка, дѣ Бога се чуе.
Чуешь, каза, мене, перволюбѣ!
«Еве тебѣ до двѣ златне ябуке,
95 Да ги шожемо, додека смо живи». —
-

№ 98.

(Загорье) Берков. окр., с. Гушанци; 13 февр. 1880 г. записана со словъ Младена Младенова.

(Храмовой праздниѣ въ селѣ).

- Собра́ло се село-то
 Собра́ло се на Бору́ванска могила —
 Сви се селяне сабрали;
 Соборъ правя и Бога мо́ляя:
 5 «Боже мили!
 Ага ала не дойде,
 Соборъ да не разва́ли».
 Таманъ това изрэкли,
 9 И ала дойде и соборъ имъ развали.

№ 99.

Велескій окр. (въ Македоніи); 2 дек. 1879 г. записана со словъ Лазаря Хажіева.

(Неопредѣленнаго содержанія).

Каравело, мори, мала мома:	Одговара Каравела:
Оште ли ходышь неженено?	15 «Кой давало, лудо било,
— Булюкбаши по конаци,	Кой зимало, паметно бѣло;
А сеймены по чаршии,	Триста дадохъ за мониста,
5 А сеизи край огниште;	Двѣсте дадохъ за стары бабти,
А ти насъ не насъ изма́мъ;	Шесть стотина за дерданы,
Све измами, све соблече —	20 Седемъ стотины за желтице;
И коне-то ны ги зема,	Што ти земахъ, све поарчихъ;
И пары-те ны ги зема;	Когá си ми пары давалъ,
10 Дай ми, баре, малко паре,	Мартиры ми ты пзвади».
Да си купамъ Врана коня —	— «Не ти давахъ на пладнина,
Дружина-та ми се смѣе, —	25 Ни ти давахъ по борина,
Да не ходамъ пѣшь».	Него нѣтъ на месечина».

№ 100.

Соф. окр., село Кремиковци; 2 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина
Стефана Крачуна.

(«Попей ми слуго»).

(Застольная пѣсня—трапезная).

Попей ми слуго,	Тежка е грыжа на мене:
Повесели ми гостѣ-то:	Видышь ли Стара-Планина?
Да ми е гостѣ весело,	10 Колко е магла на нея,
Да му е течно яденѣе,	Толко е грыжа на мене —
5 Да му е пивко пиенѣе;	Че имамъ сина да жена;
Слуга му тѣя оговора:	13 Това е грыжа на мене.
«Не мога да ти попея,	

№ 101.

Г. Паланка (въ Македоніи); 29 дек. 1879 г. записана со словъ священника
села Рыла Василия Христова.

(«Яребичѣнце, Преперичѣнце»).

(Мѣрская слава).

Яребичѣнце	Ой борѣе, борѣе!
Преперичѣнце!	Зелены борѣе!
По поле шѣташь,	Тѣбе те сѣчатъ деветъ сѣ-
По друмѣ скáкашь,	кѣры,
5 По друмѣ скакашь,	Одъ тѣбе летѣ деветъ иверъ,
Цернъ пѣтеръ клѣешь;	15 Па си летѣ, летѣ
Одъ друмѣ летнешъ,	У срѣда ми дворѣе,
На кашта ми паднешъ;	А у двори ми среберни столе;
На кашта ми слáма,	У столе сѣди Иванъ госпо-
10 Укашта ми слава.	даръ,

У рацѣ держи́ среберна́   Добри домати́не:
                                          чаша,   Живо ми ти гла́ва
 20 Пълна е рѡвна това́ руйно   За-длъго ти слава;
                                          ви́но;   25 Богъ да ти помѡгне
 Напимисе Иване   И светы Іоване!

№ 102.

Село Влаи, Мельникскаго окр. (въ Македоніи); 16 дек. 1879 г. записана въ селѣ Бобошевѣ со словъ одного слѣпца.

(Банъ Стефанъ строитъ церкви).

(Поется за трапезой).

Стефанъ бано церква гради,
 Церква гради-светы монастырь,
 Церква гради Софіянска.
 Омуть има да покрива, *(стихъ 2 раза повторяется)*,
 5 Да покрива со-съ алтына;
 Што не стигна со желтица,
 Да покрива со-съ кара-грошъ; *(2 раза)*
 Што не стигне со-съ кара-грошъ *(2 раза)*
 Да покрива съ жѣты свѣшты.
 10 Одговѡра на Стефанъ банъ:
 «Немой гради света церква *(2 раза)*:
 Не скандисатъ клети Турци *(2 раза)*
 Тебе може да клеветать» *(2 раза)*.
 Ка си дочу Стефанъ бано,
 15 Остависе света церква,
 Заградисе едни мосты.
 Тебе пеемъ, Бога славимъ, *(2 раза)*
 Да се цавтишь, да се китишь,

- Ка то ружа у градина,
 20 Сиви соколъ у высѣина (*2раза*)
 Мрена рыба у дълѣбина,
 22 Бѣлъ трендафилъ у градина.

№ 103.

Г. Радоміръ; 29 ноября 1879 г. записана со словъ Таски Петрунова.

(Горестное воспоминаніе о Бѣлградѣ).

- Бре, Іоване, бѣлиграджанине!
 Повернyse — Бѣлиградъ изгóre!
 — «Ако гóри, да би пусть останаль:
 У него семь три годинъ робúвалъ —
 5 Перва годинъ за добра-та коня,
 Втóра годинъ за момá хубава,
 Трета годинъ за свилено руó;
 Когá бѣше кóня за язденье,
 Тогай ми я други преотеа;
 10 Когá бѣше любе за любенье,
 Тогай ми го други преотé;
 Когá бѣше руо за носене,
 13 Тогай ми го други преотеа».

№ 104.

Г. Радоміръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Поединокъ пастуха Стояна съ медвѣдемъ; его спасаетъ кучка (сучна)
 «Симджирлина»).

Поселисе мечка-медвѣда,
 Та издави невѣсты по кладенци,
 А можѣ-то по Балканѣ-то,
 Деца-та по зевницѣ-те.

- 5 Собрали са се одъ три, ми, села
 По триста — деветъ стотины,
 Че гонятъ мечка-медвѣда;
 И со-съ ни Стоянъ младъ чобанъ.
 Ошли са гора зелѣна,
- 10 Нашли са мечка-медвѣда,
 Нашли е подъ голѣмъ камикъ —
 Ядеше крава ялова,
 Што-то бѣше одъ деветъ годинъ ялова;
 Избѣгали Кóсовци голобóсовци,
- 15 Што бѣя деветъ стотины,
 Салъ останá Стоянъ младъ чобанъ.
 И станá мечка мърсница
 И стана и въеднакъ ревнá,
 Вана се со Стояна млада чобана,
- 20 Та се боратъ три дни и три ношти:
 На Стояна млада чобана
 Мечета му на подзе жили извадия,
 А Стоянъ держи мечка-медвѣда;
 И на Стояна се досадѣ:
- 25 «Божице, миле Божице!
 Имамъ ли родá, я пóродъ,
 Или мой мили братóкъ,
 Да ме дочуе, да дойде?
 Станá три дни и три ношти,
- 30 Како се я съ мѣчка боримъ,
 Мечѣта ми жили извадия».
 Даде Господъ тоа ладенъ вѣтеръ;
 Стоянъ пишти, до Бога се чуе;
 Дочула го кучка Симджирлика,
- 35 Та пзвадѣ деветъ лакты копье
 Та пзвадѣ низъ земѣ,
 И си търчи презъ гора зелена:
 Со-съ подзе си корене кóпаше,

- У со-съ душа бу́ти повáляше,
 40 И си найдé у го́ра зелéна,
 Де се держи Стоянь млады чобанъ
 Держи мечка-медвѣда;
 И тогай кучка Симджирлика
 Вана си мечка-медвѣда,
 45 Та кинá мърва по мърва —
 Найголемо враминѣкъ да поси,
 Та закача́ по гора зелена
 Одъ дерво на дерво,
 И си носí по равни дру́мове,
 50 Та качуе одъ дерва на дерв о.
 И тогай Стоянь продúмуе:
 «Кучице Симджирличице!
 А че те водымъ на Стамбулъ,
 Да ти посрѣбримъ нодзе-те,
 55 Да ти позлáтимъ ялаци.

ИСТОРИЧЕСКІЯ — ЮНАЦКІЯ ПѢСНИ И СКАЗАНИЯ.

№ 105.

Г. Радомиръ; 3 дек. 1879 г. записана въ Кюстендель-Банѣ со словъ Милоша Момчилова.

(Что способствовало усилению Русскаго Царя?)

(Пересказъ).

Ка' бѣше Бугаринъ царь — и четвертый той бѣше царь, той ойде-Русъ, да даде малко му поминокъ. Той му даде еденъ дѣлъ; тамъ имаше ногу рыбы у него, да лови рыбы, да продава и да поминует. И той (Русъ) лови еденъ петдесетъ годинъ време; послѣ

помислилъ, да исуши дѣло и да оре́ жито у него. А имаше една планина; прекóпа е подъ земня, и исуши све вода. Ка' исуши вода, найдé у дѣлъ три то́пове: перви-светъ Никола, вто́рія-светы Петеръ, третіе-светы Ранделъ. Тія то́пове били нему ногу вредни: кадъ-то има битка на една странъ, тія си сами обраштая; отъ тія топе́ве ногу земня́ зема́ и найбогаты́ стана. И перви онъ се ста-на́ царь.

№ 106.

Соф. округъ, с. Суводолъ; 31 янв. 1880 г. записана со словъ крестьянина Жёты Илкова.

(Царь Петръ (болгарскій) справляеть свадьбу).

Царь Петаръ свадьба пра-	И деверъ си е испратилъ, —
веше;	Та си на дворы отишелъ;
Се е поканилъ на свадьба:	10 А майтя си го питуе:
Одъ си-те, каже, крайнины	«Сине Младене, Младене!
До седемъ, каже, крѣмѣве,	Што си те, царо, по́дари?»
5 И си е деверъ поканилъ	Младенъ си го говори:
Одъ мила родѣ негова.	«Малеле, мила майчице».
Та па си е свадьба прека-	15 Млогу ме дарба дариа —
ралъ,	16 Одъ чисто злато кошуля.

№ 107.

Соф. окр., с. Суводолъ; 31 янв. 1880 г. записана со словъ крестьянина Жёты Илкова.

(Царь Асѣнь (болгарскій) настагаетъ Турокъ, плѣнившихъ его жену и сына).

Царь Ясень служба заслужи;	5 Она на Турци казала:
Та си е собралъ село́-то,	«Турци-ле, Турци презморци!
Та си ги вино по́яше.	Царь Ясень служба заслу́-
Проклета да е една бабпца:	жилъ,

Та піе вино црвенó	Ты піешь, цару Ясене,
Со-съ негови-те селяне	Піешь си вино црвено
10 Надъ селó подъ Кукаляне ¹⁾ ,	Со-съ чаша, со-съ позла-
На това бѣло каменье;	тена,
Подминете си царь Ясень,	30 Со-съ твои добры селяне,
Та му на калé ойдéте,	И со-съ твои добры слуги,
Та му калé-то разбите —	Турци кале-то разбія,
15 У кале никой са' нема».	И парица робя,
И Турци са баба слушали,	И детé ти погубія,
Подминаа царь Ясень,	35 И сестра ти закарая».
Та му на кале ойдóа,	Царь Ясень вьеднагъ ста-
Та му калé-то разбіа,	нало,
20 Та му парица робія	Та си у яхыръ улзѣна,
Со-съ зълва сестра Янинка;	Та си е коня извело,
Никой ги ни чу, не виде,	Та си е Турци гонило;
Видѣла си е мома одъ срѣшта	40 Стигна ги и погуби ги;
Одъ селó—одъ Панчарево ²⁾ ;	Та си е везелъ парица
25 Та е окнала мома-та:	И зѣла сестра Янинка,
«Цару Ясене, Ясене!	43 И свое мушко дете.

№ 108.

(Соф. округъ; с. Быстрица; 7 февр. 1879 г. записана со словъ Аджи-Гована Славіева въ селѣ Васильевци.

(Турки завоевываютъ Балгарію; царь Астънъ убѣгаетъ съ одною женщиною въ Россію; женидба его сына на дочери Русскаго царя).

Когá дошли Турци у Бистрица, срѣшнали една баба, коя рекла: «честито ви царство»; а Турци рекли: «не маме царство, доръ не ванемо царь Ясеня». Рекла баба: «я чемъ царь Ясень лесно да ви ванемъ». Та ги провела низъ вода ведена тамо, де е

¹⁾ Село это и теперь существуетъ.

²⁾ Село это находится по сосѣдству съ первымъ.

царь и царица. У то време царица е излела на оро со-съ тѣя сельски дрен; а баба казала на Турка: «те, товѣ царица-та! и ю Турци ванали и закарали. Царь Ясень седѣлъ, та си ручалъ. Дошло аберь нему: «Ты сѣдишь и пієшь, а Турци закараше царицу». Царь рекелъ: «Петре, скоро софра прибирай! — Павле, конь ми пзводи». Довели коня, и царь Ясень качилъ се на коню, па не согледалъ, че коню е опайвенъ ¹⁾. Тако миналъ презъ село Кукаляне ²⁾. Отадъ миналъ презъ село Панчерѣво ³⁾; отадъ миналъ презъ село-градъ Германъ ⁴⁾. Ошелъ тогай подъ село Лозень ⁵⁾. Тамъ пасли двѣ деца овци; онъ ихъ попиталъ: «минади ли туку Турци»? Они рекли «чичу! сегѣ туку заминаха; онъ рекелъ: «далъ че ги стигнемъ»? Они рекли: «какво че стигнешъ? коню ти заклопенъ!» Тогай рекелъ царь Ясень: Эй, Кукаляне, калъ да те бие! — Панчерѣво — саде камикъ да е! а градъ Германъ-градушка да те бие — село да те на прави! а Лозень бсзъ конѣ да не са и безъ волове да не са, и жито садѣ, да имъ е ченица!» — Деца рекли: «чичу! нема по-туку вода»; а онъ рекелъ: «Господъ че даде вода!» — Тогай пресѣкалъ царь Ясень пайване-та и рипналъ коню — излели три кладенци вода. Кога бутналъ царю коня, стигналъ Турци-те и погубилъ ги, а царица-та верналъ си и одвелъ я у Урвичъ ⁶⁾ - градъ, со-съ желѣзны порты, а Искеръ заобиколилъ градъ Урвичъ. Тогай царь Ясень попиталъ царица: «Когѣ Турци те водѣа, имали ли нешто пакосъ?» Она рекла: «влезне вълкъ у овци, онъ си мирно не излезне: единъ ми е беркналъ у пазува»; а царю рече: «они са сета ⁷⁾», — товѣ не е лошо, ка'-то сѣдеше при царю».

Па рече царица царю: «многу ги я аресахъ, кога пдатъ да сератъ, они се мѣятъ». Царю се расерди, та погуби царицу и

¹⁾ Спутанъ.

²⁾ Село въ Софійскомъ округѣ.

³⁾ Тоже.

⁴⁾ Тоже, (село).

⁵⁾ Тоже.

⁶⁾ Село въ Софійскомъ округѣ.

⁷⁾ Т. е. псета.

расферли я по единъ камикъ. И била царица доила дете, п отъ това до днесъка излеза вода бѣла. Тогай царь Ясень со-съ една мома бѣгаль у Русія. И тамока у Русія бѣше говедарь. Тамо му дали една бабица сельска, коя родила нему едно детенце машко. Дете изучило книга; ка' изучило книга, умрель башта-му. Когай детенце разбило сандакъ п нашло тамо царска капа и царски-те писма; тогай повѣрвало, че неговъ башта былъ царь и че има у Урвичъ закопаны бащины пары. И натовари оно маски со соль, та дойде у Софія; ойде у Урвичъ, со-съ писма найде бащины пары, та однесе у Русія¹).

Преданіе это досказалъ крестьянинъ Филиппъ Мининъ такъ:

«Царь Ясень на Русія бѣше говедарь. Тогашни Руски царь никакву вѣру нѣмаше. Царо Руски затражи да жени сина си; п синъ му рече: «че земемъ на говедара черку». Одговорилъ Руски царь: «добре!» — Царь Ясень - говедарь рече на царь Руски: «има ли нешто твой синъ одъ занаятъ»? — Онъ рекель: «ништо нема!» Рече царь Ясень-говедарь: «почекай, да го учимъ». И училе го царь Ясень-говедарь десетъ дни п научиле да прави рогоже. Тогай рече царь Ясень-говедарь: «ка'-то може да прави рогоже, че му дадемъ мому-ту». И му даде мому-ту. — И синъ на Руски царь не може да живѣ со-съ своя булка. Тогай сама булка рече: «бре, човѣче! мой баша знае траву самотворку, коя че помогне. И царь Ясень-говедарь соблекель синъ на Руски царь, па му турилъ босилекъ, па му светилъ воду, па го молитвилъ, па го пскупалъ. И оттогай лице-то сину свѣтнало, ка'-то на царь Ясень-говедарь. Па п самъ Руски царь — невѣрны, кадѣ даде сина на черку царь Ясень, стана ка'-то неговъ синъ, сирѣчь ристянинъ. И сега п Русія п Болгарія се едно — Ристянія.

---

¹) Въ заключеніе сказитель замѣтилъ, что до настоящаго времени въ Кокалянскомъ монастырѣ «св. Рандела, што надъ самъ Искаръ, има чаша и крагуна одъ царь Ясень».

№ 109.

Г. Джумая; 27 дек. 1879 г. записана со словъ Георгія Емануйлова въ
м. Рылъ.

(Воевода Гедіянъ и царь Іоаннъ Шишманъ).

- У торникъ се годы лудо-то Гедиянъ,
У недѣля-та зарани,
Свадба че се прави;
Дойде недѣля заранъ:
5 И пойдѡа у церква да пдатъ;
И ойдоа у церква,
Армасаны — невѣнчаны;
Аберъ му достигнѡ одъ царь Іованъ Шишманъ,
Достигна книга на рака-та:
10 «Та булче остави, Богме, подъ вѣнчило,
Армасапо-невѣнчано,
Та сп ѡди мени на помошь».
И тадай говори лудо-то Гедиянъ,
И говорѡ на свое-то любне:
15 «Справляй коня моя-то Доряна,
Че се одымъ на Сафійско поле,
На Сафійско поле подъ бѣли чадорѡ,
Дуръ не е войска разѡрена».
И справи коня Доряна,
20 Таманъ тури ногу у зенгія;
Докле нога да преферли,
Прекомъ пречи презъ гора зелена:
И гора-то укорѡ,
И земя-то ископѡ,
25 Докле дойде на Сафійско поле.
Кадъ го виде царь Іованъ Шишманъ
Проговори тѡ млни речи:

- «Благодаримъ Бога за това,
 Што имамъ такива юнаци!
 30 Што терашь луду-ту Гедиянъ?»
 — Што терамъ, царю Юванъ Шишманъ?
 Дойде ми аберъ: «булу подъ вѣнчило
 Армасано — невѣнчано остави,
 Та си иди царю на помошь».
 35 И язе оставихъ булу подъ вѣнчило,
 И дойдохъ тебѣ да те видамъ,
 Дурь не е войска разбрана!
 — И му проговори царю Шишманъ:
 «А се верни, луду Гедиянъ!»
 40 На ти сребро, злато, ако искашь!
 Иди—прави свадба своя». —
 — И го тури у златна кочія,
 43 И го проводи, свадба да си прави. —

Затѣмъ сказитель прибавилъ слѣдующее: этотъ Гедиянъ былъ первый полковѣдец болгарскаго царя Ивана Шишмана; онъ дошелъ на Софійское поле, когда битва съ непріятелемъ была окончена въ пользу царя Ивана Шишмана.

№ 110.

Село Рыло; 30 дек. 1879 г. записано со словъ Димитрія Іованова.

(тоже).

- Одкадъ се зоря зазорѣла,
 Оттогай е войска повервела:
 Конь до коня, юнакъ до юнака,
 У раце имъ се делги баряци:
 5 Въ одну имать остри муздраци,
 Въ другу имать тенки пушки;

- Пушки-те имъ, като ясно слънце блештатъ,
 Одъ громъ повече трештатъ,
 Сабли-те имъ на-то ясна мѣсечина лештатъ,
 10 На баяци-те имъ написано
 Асланува образъ,
 Да се показва, че весме берзъ.
 Одкадъ е зачула лудѣ-та Гедия,
 Остави се булъче подъ було,
 15 А себе подъ вѣнчило;
 Скоро берже опаше сабля дамаскина,
 Сабля дванадесе педи,
 Обсѣдна се конъче Дорѣйна;
 Прѣкомъ пречѣ презъ гора зелена:
 20 Гора-то укерни,
 Планина-то укори,
 Додѣка излѣзне на Софійско поле,
 Бой да се бие за Ристово име.
 Жалко му станало,
 25 Зашто ненамѣри войска да се бие,
 Само што намѣри бѣли-те чадери,
 Чадери царъ Иоанови-те,
 Чадери царъ Шишманови-те;
 Тутакъ проводилъ го кодъ царъ
 30 Кодъ царъ Иоанъ Шишманъ;
 Поглѣдна го царъ Иоанъ Шишманъ;
 Казва му царъ Иоанъ Шишманъ:
 Тверде ми се виждашъ
 Жалко и уилень:
 35 «Кончѣ ли те неработи,
 Сабля ли те несѣче?»
 Одговори му Гедия:
 «Конъче ми работи, като дукаты,
 Сабля ми сѣче, каде-то повлечѣ;
 40 Но ми е другѣ жалба:

- «Зашто не намѣрихъ войска да се біемъ?
 Оставихъ булче подъ бѹло
 И себе подъ вѣнчи́ло,
 Ка' то ми аберъ достигна́,
 45 Скоро берже опаса(хъ)се са́бле дамаскі́на,
 Сабля дванадесе педи,
 Обсѣдна(хъ) си коня́ Дорья́на,
 Гора-то укернихъ,
 Планина-то укорихъ». —
 50 И поклоні́ го царо Шишмано
 Една златна кочія со-съ желтицы. —
 Мплостиви Богъ всегда есть со-съ мене:
 Одкакво я имамъ таквия добри юнаци,
 54 На всека дѣла Богъ тье ми помогне.

№ 111.

Пирот. окр., Суковскій монастырь; 17 ноября 1879 г. записана изъ разсказа одного дряхлаго священника.

(Преданіе о занятіи Турками Болгаріи).

Царь Болгарскій Петръ ¹⁾ не вдругъ потерялъ свое царство, а постепенно, отъ времени до времени уступая натиску Турокъ. Сначала онъ принужденъ былъ оставить г. Виддинъ и утвердиль свое мѣстопребываніе въ г. Нишѣ, гдѣ правилъ 7 лѣтъ. Преслѣдуемый и здѣсь Турками, онъ бѣжалъ въ г. Пиротъ, гдѣ царствовалъ тоже 7 лѣтъ. Затѣмъ, точно также бѣжалъ въ г. Софію, гдѣ правилъ 7 лѣтъ и наконецъ въ одинъ монастырь семи престоловъ откуда затѣмъ перешелъ въ рай, гдѣ и донынѣ находится.

Турки, говоритъ это народное преданіе, производили свое давленіе на Болгаръ и по другому пути, направляясь одъ Самокова.

¹⁾ Имя не вѣрно обозначено (анахронизмъ).

Идя по этому пути, они достигли окрестностей Моглена. Отъ звѣрскаго турецкаго истребленія спаслись въ монастырѣ «*Магличъ*» св. Николая нѣсколько тысячъ болгарскихъ дѣтей и то Божьей волей: Богъ попустилъ великую мглу, въ слѣдствіе которой Турки должны были оставить этотъ монастырь въ покоѣ.

Дальше, затѣмъ, народное преданіе приводитъ все это въ связь съ господствомъ въ Болгаріи *греческаго духовенства*. Турки, говорятъ преданіе, заняли всѣ мѣста въ Болгаріи и Греціи. Нужно было имъ подумать о своемъ управленіи; нужно было назначить вѣрнаго духовнаго пастыря, патріарха (патрика), который бы не вредилъ интересамъ турецкимъ: султанъ Махометь, назначая цариградскаго патріарха, потребовалъ отъ него ежегодно 300 по дукатовъ, а этотъ, въ свою очередь, выговорилъ себѣ право поставлять въ Болгаріи *греческихъ священниковъ*.

№ 112.

Г. Радомірѣ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Іордана Лазарева.

(Сонъ Могленской королевы; убіеніе Турками ея мужа — Могленскаго короля; женидѣба ихъ сына Павла юнака).

- Де заспала е кралица кметѣца,
 Заспала е у света недѣля.
 Мало спанье, големъ сънокъ вишла:
 «Сво е поле магла нападнало,
 5 Низъ магла-та ели проникнали
 И ясно слънце у кърви утаѣнало,
 А ясенъ мѣсець у злато окóванъ».
 И казуе кралица кметѣца,
 И казуе кралю господину:
 10 «Э ты-зе-ка кралю господине!
 Мало спанье, големъ сънокъ видо:
 Сво е поле магла нападнало,

- И ясно слънце у кървь утахнало».
 И продума краля господина:
 15 «Э ты-зе-ка кралице кметице!
 Да што си е тая силна магла?»
 — «Това си е силна турска войска».
 — «Да што са си тия тенки ели?»
 — «Това са си сабли и ножеве».
 20 — «Да што си е това ясно слънце?»
 — «Това че ни се крайнына отме».
 — «Да што си е тоя ясенъ мѣсяцъ,
 Да што си е у злато окóванъ?»
 — «Това си е Турски, оле, царь».
 25 Дури краля дума да издума,
 Испунила турска силна войска:
 И тогай се крálë вострашила.
 Богъ да бiе тия клети Турци!
 Та фаная магленскио краля;
 30 Останало негóво-то дѣтѣ,
 Останало на сѣдымъ години;
 Имайтя му дума продумуе.
 «Айде, Павле, майтя да те жѣнитъ».
 — Я Павлѣ си дума продумуе:
 35 А я, мале, не чѣ да се жене,
 И мѣне-ми книжеле дооди,
 Дооди ми отъ край—одъ крайнина,
 Дека че си крайни размируе».
 А майтя го, богме, не слушала;
 40 Та си ойде у Будима града,
 Та утекми будимка девойтя.
 Та си собрá Павлѣ, добаръ юнакъ,
 Та си собрá триста и три свата,
 Та си ойде у Будима града,
 45 И си води будимка девойтя,
 Та я вóди дома на двореве:

- Оште не е у двори увѣло,
И нему е книже достасало
Достасало одъ край — одъ крайнина:
- 50 «Дека са си крайни размири́ли,
Да си иде Павлѣ добаръ юнакъ,
Да си иде на край-на крайнина
Да си иде крайни да си ми́ри».
И си беркна у свилны джепове,
- 55 Та извади той перстенъ меновникъ,
И си дѹма Павлѣ добаръ юнакъ:
«Э ты-зи-ка, Елено невѣсто,
Да ме чекашь деветъ годинъ дена.
Я че идемъ на край-на крайнина,
60 Да си идемъ крайни да си миримъ.
И го чека Елена невѣста,
Та го чека деветъ годинъ време.
И е дошелъ Бошка добаръ юнакъ,
И си дума Елену невѣста:
- 65 «Э ты-зе-ка, Елено невѣсто!
За што чекашь Павлѣ-то юна́ка?
Павлѣ си е крайни умири́ло,
И Павлѣ ногу на ке́ове —
На ночь люби момá и невѣста».
- 70 Тогай станá Елена невѣста,
Та си зема той зелени стовни,
Та си ойдѣ па ша́рены чѣшмы;
И продума Бошко добаръ юнакъ:
«Э ты-зе-ка, Елено невѣсто,
- 75 Да направишь той сладки вечери».
И направи Елена невѣста,
И направí той сладки вечери.
Ка е било вечеръ да вечера,
Отишѣль е Бошко добаръ юнакъ,
80 Отишелъ е вечеръ да вечѣра,

- И е сѣдналь у чесны тарпезы,
 Да вечера Бошко добаръ юнакъ;
 Не мѣна се ни ного ни малко,
 Та си дойде Павлѣ одъ крайнина,
 85 Та си чукать на нѣгови порты:
 И излезна Елена невѣста,
 Та излезнѣ на шарены порты,
 И она си тогай попрѣшуе:
 «Кой си чука на Павлеви порты?»
 90 И Павлѣ си дума продумуе:
 «Чекашь ли ме, Елено невѣсто?»
 Продума си Елена невѣста:
 »Я почекай Павле, добаръ юнакъ,
 Да си земемъ одъ порты ключѣве
 95 Да отворимъ той шарены враты». Повернасе Елена невѣста,
 Та продумѣ Бошко тѣй юнака:
 «Бѣгай, Бошко, низъ мали-те враты,
 Эте, иде Павлѣ одъ крайнина:
 100 Оче онъ кавга да си править». Ка си бѣга Бошко добаръ юнакъ,
 Ка си бѣгѣ низъ мали-те враты,
 Забоварѣ при чесны тарпезы,
 Забовари дванаесъ ножѣве,
 105 Со-съ ножеве, дванаесъ ножниці.
 Ка улезнѣ Павлѣ добаръ юнакъ,
 Ка улезнѣ у ладны одаѣ,
 У одаѣ у чесны тарпезы,
 Та си виды Божкови ножеве;
 110 Позналь е Павле добаръ юнакъ,
 Дека са сп Божкови ножеве.
 Нече Павлѣ кавга да си правѣ,
 Павлѣ се е съ акылъ разумилъ:
 Та направи той сладки ручкеве,

- 115 Та си собра́ брайтя и дру́жина,
 И си окна́ Божко-те юнакъ.
 И тогай си Павле́ дума продуму́е:
 «Э ты-зе-ка Божко добаръ юнакъ!
 Ка си пойдѣ на край-на крайнина,
 120 Я загради зелена лива́да,
 Научиль се еленъ съ двана́ес ро́гове,
 Та прерипаль у мой лива́да,
 Ништо не е пакосъ учинило,
 Саде ми малко трѣ́ва умьрси́ло;
 125 Ка прерипна́ еленъ съ двана́ес рогове,
 Остави́ло двана́есъ ножеве,
 Со-съ ножеве двана́есъ ножници».
 И тогай си Бошко́ продумало́:
 «Просты мене, Павле, добаръ юнакъ»;
 130 Това са си, бре, мой но́жеве,
 Бре, ножеве съ двана́есъ ножницъ
 132 И тогай си му просты́ Павле добаръ юнакъ.

№ 113.

Кюст.-Бав. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвицы Анны Карадановой.

Рождѣніе у влахини Теодоры «самотворнаго» дитяти Іоанна, который былъ брошенъ царемъ Константиномъ въ темницу, а за тѣмъ наследоваль его царство).

- Тодоро, Тодоро влаино!
 Останала Тодора Влаина,
 Останала съ деветъ спрочета;
 Чудиласе, со-съ ни што да чини;
 5 Прочула се пуста евинія,
 Евтинія у пуста Софія:
 Куто жито педесѣ грошеве,

- Ока просо двана́есе гроша;
На сп-те по дутянь купила,
10 На Димитрія до-два дутяна купила,
Си-те ги я на занаять дала —
Кой терзія, кой младъ тюрчія,
Димитрія на два занаять дала —
Емъ терзія, емъ младъ патречія.
- 15 Прожегнасе церна чума —
Та не біе секаде редомъ,
Но избира кой-де-ка юнака,
Кой-де-ка юнака по единъ у майтя;
Удари деветъ мили сина:
- 20 Си-те ги гробишта качала,
Димитрія у дворъ закопала
Одъ заръ: сину «добро итро»!
Вечеръ иде: сину «добро вечеръ»!
«Жешка ли е, сину, земляна постельтя?
- 25 Жешка ли е, сину, камена зглавница?
Жешка ли е, сину, штичена завивка?»
И му пали по по́лъ ока свѣшты.
Одъ жалбы е земня продумала:
«Стига, мале, стига, міло мале!
- 30 Со-съ свѣшты покрово изгоре,
Со-съ сълзи гроби истопи».
Чудилосе сирота влайна,
Чудилосе сама́, што да прави;
Па улезна́ у нова градина́,
- 35 Та откина́ до два, ми, зупбуля,
Откина́ ги со-съ лѣва-та рака,
Та ти тури у десна-та пазука.
Одъ занбулѣ, што че да ю биде?
Пошла е трудна и дебела;
- 40 *Носила ю до деветъ мѣсеци,*
Родыло се дете́ самотворно:

- На главу му златна айманлія,
 Подъ рацѣ-ты златны крыла трепчатъ»;
 Одъ радости сирота влаина
 45 Направи му среберна люльчица,
 На люльтя-та златены люліла;
 Повіла го у свилны пелены;
 Вержа люлька за блага ябука;
 Емъ го люля, емъ му пѣсень пѣе:
 50 «Люлюй Нане, дете самотворно».
- Поканіла петина-та попѣве
 И канила петіна кѹмове,
 Та керстила детѣ самотворно,
 Турі му имя Іованіе.
 55 Емъ го люля, емъ му пѣсень пѣе:
 «Люлюй Нане, дете самотворно,
 Да пораснешь юнакъ надъ юнакъ,
 Да преотмешь на царо царство-то,
 Да си станешь найголемъ валіе».
- 60 Дочуле я комшіи душмане:
 Испишая тая бѣла книга,
 На кнѣга-та това черно писмо;
 Пратия го цару Костадину;
 Расчети го царо Костадино,
 65 И извикá два берза юнака,
 Два юнака, како два голака:
 «Да идете на Влашка-та земня,
 Да идете влапины двори
 Ни е биты, ни е, башъ, мачѣты,
 70 Салъ земѣте дете самотворно:
 Де е, сага тува да е».
 Отидѣа на Влашка-та земня,
 На влапины-те двори:
 «Добро итро, влапно невѣсто»!
 75 — «Далъ Богъ добро, два бърза юнаки!

- Далъ сте дошлѣ леби да ядите,
 Иль сте дошлѣ вино да піете?»
 А они по тіѣ говоратъ:
 Э, ты-зе-ка влаино невѣсто!
 80 Ни сме дошли лебе да ядеме,
 Ни сме дошли вино да піеме.
 Но сме дошли дете да зѣмеме
 Твое дете самотворно».
- Однесоа детѣ самотворно,
 85 Однесоа на царска-та земня,
 Дáдова ¹⁾ цару Костадину;
 Развилъ го царо Костадино:
 На главу му златна айманлія,
 Подъ рацѣ му златны крыла трепчатъ;
 90 Погледá го царо Костадино,
 Па извѣика Нико зондаджія:
 «Э, ты-зе-ка Нико зондаджіѣ!
 Отвори-си темни-те зондане,
 Та да ферляшь дете самотворно,
 95 Да го ферлишь у темніи зондани,
 Да го ядатъ зміи и гуштерье».
- Отвори́ Нико темни-те зондане,
 Та си ферли дете замотворно,
 Да го ядатъ зміи и гуштеріи.
 100 Поболѣ се царо Костадино;
 Обидоа орѣе и загорье,
 Не могоа лѣкове да найдатъ;
 Поболѣ се много царо Костадино:
 Изъ кости му трава проникнала,
 105 Изъ очи му муи пролітая,
 У уши му поганци матиле.
 Проговори́ царо Костадино:
 «Э, ты-зе-ка Нико зондаджіѣ!

---

¹⁾ Sic.

- Отвори си темни зондане,
 110 Ега найдешь одъ детѣ косчица —
 Белки, ме е майтя му проклела —
 Та да носишь на неговѣ майтя,
 Да си види детѣ косчица».
- Отвори си Нико темни зондане,
 115 Да си тражи одъ дете косчице,
 И види:
- Дете сѣды на свилна постеля;
 Света Петка у скутъ го держеше,
 Света Недѣля свѣшта му свѣтеше,
 120 Дете чати кни́га вангеліе.
- Па си станѣ детѣ Іованіе,
 Та си дойде при царо Костадино,
 И си фана царо Костадино:
 Изверте му тія черни очи,
 125 Одсѣче му тія бѣли рацѣ;
 И му купи дервена паница,
 Изнѣсе го на длеги дру́мове;
 Па нему по тія оговѣри:
 «Аво, цару, аво, Костадину!
- 130 Тува, цару, царство да царуешь!
 Тува, цару, кральство да кралюешь!»
- Па си праты дете Іованіе,
 Па си праты два бърза юнака,
 Та ги праты на Влашка-та земня,
 135 Да доведатъ нему стара майтя.
- Пойдоа два бърза юнака,
 Пойдоа на Влашка-та земня,
 Доведоа негова-та майтя;
 Проговѣри негова-та майтя:
 140 «Э, ты-зе-ка дете самотворно!
 Се ми е млекѣ-то истекло»;
 Я детѣ по ти оговѣра:

- «Аво, мале, аво, старо мале!
 Мене-ми е млеко доождало».
- 145 Детё игра съ лека въздугана,
 Лека-лека деведесё ока,
 147 И си сѣды на царскіѣ столъ.

№ 114.

(Загорье) Берк. окр., с. Чипоровци (Турлаки); 21 февр. 1880 г. записана со
 словъ Симы Маркова.

(Дитя Маріи наслѣдуетъ Маріино царство).

- Родила е Марія мушко детенце;
 Па си ма́ма па детё гово́ри:
 «Нуни ме, сине, Нуни,
 Големъ юнакъ да станешъ —
- 5 На цара царство да узмешъ,
 На краля кралство да узмешъ,
 На бана банство да узмешъ».
- Дочуше селяне комшіи
 Селяне верли душмане,
- 10 И на цара аберъ занёсоче:
 «Де д'иды, цару честиты!
 Марія млада невѣста
 Мушко е детенце добила,
 И си Бога моли:
- 15 Големъ юнакъ до стане,
 Царство-то да ти узме».
- Испрати царъ троица Турци гавáзье,
 Да донесу́ Маріино мало детёнце;
 И узеше Маріино мало дете
- 20 И занёсоче го при цара.
 Царъ дума говори:
 «Де д'иды Ангеле тавничаринъ,
 И отвори дervenы тевници

- И десети заңдалъ желѣзанъ,
 25 Та ферли Маріино детенце,
 Де-ка-то зміе и гуштере —
 Зміе-те кервь-ту да пію,
 Гуштере-те мѣсо да ядú,
 Жабе коколе¹⁾ да погълну;
 30 Егá ми царство остáне».
 И отвори Ангелъ тевница,
 Та ферли дете Маріино;
 Деветъ годинъ е лежало,
 А Марія майтя по тавницѣ викала,
 35 Дребне сълзы ронила —
 Де-ка-то сълзе капале,
 Тамо рѣки—вербе ницале;
 На дете мамá сеньтю правила
 Сеньтю одъ тавнице до сарая,
 40 И правила равны друми.
 И се цару много нажалѣло,
 И царъ продумáлъ е думу:
 «Ангеле, мой товничарь!
 Отвори доръ деветъ тевне тевнице
 45 И десеты заңдалъ желѣзанъ,
 Та збери кокала на Маріино дете,
 И ги дай на майтю,
 Егá си мама оттуку рине».
 Отворило Ангелъ тевничарь
 50 Отворилъ до-деветъ дєрвене тевнице
 И десеты заңдалъ желѣзанъ:
 Света Недѣля дете дои,
 Светы Никола дивáнь стои,
 Светы Рангелъ изметъ чини;
 55 Ангелъ тевничарь назадъ се по́верну,
 Та на цара приказа:

---

¹⁾ Кость.

- «Де д'иды, цару честиты!
Отиде ти, цару, царство!
Света Недѣля Маріино дете дои,
60 Дои у деветъ дервене тевнице,
Светы Никола диванъ стой,
Светы Рангелъ изметъ чини».
Царь дума проговори:
«Тако м' Бога, Ангеле тавничаринъ!
65 Пóскоро дете да ми донесешъ,
Пóскоро му царство да опростымъ».
Принесé дете тавничаринъ Ангелъ:
Предъ него Света Недѣля,
По него светъ Никола,
70 Светъ Никола и светы Рангелъ;
Царь дума проговори:
«Да ти е просто, Маріино детé,
Да ти е просто царство то,
И ты мене кабаатъ ¹⁾ опростышь»;
75 Думу продума́ Маріино дете:
«Я чемъ тебѣ кабаатъ да опростымъ:
Да лежишь ты, цару тамо,
Де-ка-то я семъ лежалъ
И лежалъ семъ деветъ годинъ време».
80 И продума мálечко дете Маріино
Продума на Ангелъ тавничаринъ:
«Отвори тевнице, Ангеле тавничаринъ,
Та си буни цара-та голема —
Зміе-те кervъ-ту да пію́,
85 Гуштере-те месо да ядú,
Жабе-те кокале да ядú».
И тогива преземало дете
88 Дете Маріино царство-то.

---

¹⁾ Проступокъ.

№ 115.

Записано со словъ одной старушки въ деревнѣ Великій Вербовникъ
9 дек. 1879 г. (на границѣ Кюстенд. и Дупнич. округовъ).

(Какъ царь Константинъ убѣждалъ изъ Кюстендила).

Када бѣгалъ царь Костадинъ одъ Турка, маска наѣпако
плоча-та ковалъ, да незнаять, на куде ошелъ. Одъ зарану го по-
терали—камо царь Костадинъ? Онъ ойде оште съ ношти, кога
пѣтли поять. И кога избѣгналъ царь Костадинъ, Турци заузели
Кюстендила, кой навикалъ *градъ царь Костадинъ*, а туречко—
Кюстендилъ.

№ 116.

Г. Радомиръ; 3 дек. 1879 г. записана со словъ Милоша Момчилова.

(Послѣдняго болгарскаго царя Константина убилъ арабинъ, а не турокъ;
значеніе этого факта).

(Пересказъ).

Кадъ презимо Турци Бугарско царство, тагай бѣше царь
Костадинъ и царица Елена. Имаше онѣ двама юнаци: Марко
Кралевиць и Реля отъ Пазаръ. Та ги испрати царь Костадинъ,
да сѣча Турци, да отимая царство. Тія бѣше у Момина клисура;
тамъ она направѣ едынъ лагемъ—и подъ земли два юнака и два
коня верви; та излеза у Софійско поле. Тамъ (на Соф. полѣ они)
сѣча Турци: на двѣ пресѣче (Турка), той двамина стана. Вернесе
(юнаки) назадъ на Момина клисура, па-й тамъ сѣча Турци—па-й
едынь сѣча, двамина стана. Ты видова, дека Богъ не помага,
та ойдѣа на царь Костадинъ казоваа. Дойдоа; а царь Костадинъ
пержи три рыбы у тава-та. Казую, каква е работа; а царь Ко-
стадинъ каза на юнаци: «Ка' излезна тія рыбы изъ тава-та, тогай

че ми зема Турци царство»! Той рыби-те пернаа, та излезнаа изъ това-та: и де бѣше огіше, тамъ вода искара, и тамъ рыби останаа у вода-та жи́ви. Рыби-те одъ една́ страи́хъ бѣше пержени, а одъ една не бѣше преверпеты. И тогай видѣ царь Костадинъ, че му зематъ Турци царство. И онъ самъ яна конъче, ойдо на бой. Тамъ срѣтна Турци на бой: единъ Арапинъ пушти се, та посѣчѣ царь Костадинъ.

Да го (царя Константина) бѣа Турци посѣкли, че они да са роби; але Арапинъ посѣче, та за то Турци стана царове, а Арапи стана робье. Ти ги и днесъ-ка продавая.

№ 117.

Село Рыло; 29 дек 1879 г. записана со словъ Маріи Павлѣвой.

(Черный арапинъ убиваетъ царя Константина, при посредствѣ старой бабы).

- Сонъ сонѣла царица Елена:
 На сонъ и се небо предвоило,
 Дробни дзвѣзде по земля паднаа,
 А мѣсяцъ у керви утана,
 5 А дзвѣзда е тевно утавнѣла.
 — Емъ станува, емъ сонокъ кажѹва:
 «Ой ле, цару, цару Костадину!
 Какво язе сонъ видѣла!
 На сонъ ми се небо предвоило,
 10 А мѣсяцъ у керви утана,
 Я дзвѣзди-те на земия-та попадаа,
 А власи-те далекъ пребѣгнаа,
 Далекъ, далекъ у славна Русія;
 Тамъ имъ е дѣдна и старѣна».
 15 Проговѹри царо Костадино:

- «Э ты-зе-ка царице Елено!
Това те се наше царство узети.
Е-те оттамъ една старѣ баба —
Ему даде дервена калечка:
- 20 «На ти, сину, дервена калѣчка,
Да побѣдишь тѣя клети Турци»;
Костадино тѣя лѣпо вели:
«А отгѣва стара баба!
Язе имамъ среберна калѣчка,
- 25 Та неможемъ Турци да побѣдимъ,
А камо ли съ дервена калечка».
Та си слезна тая стара баба,
Та си слезна долѣ на дворове
И тамъ е заплака.
- 30 — Е-те отадъ черна Арапина;
На баба се вѣрно покорило:
И си зема дервена калечка,
Та погуби царо Костадино
И пороби царѣца Елена;
- 35 — Синове имъ далѣкъ пребѣгнаа,
Далекъ, далекъ у славна Русія. —
— Два ми сина царство зематъ. —

№ 118.

Берков. окр., с. Вершецъ; 12 февр. 1880 г.; передаетъ буква въ букву письмо одного болгарскаго мальчика, списавшаго для меня эту пѣсню, ставимъ лишь свою интерпункцію.

(Король Степанъ женить двухъ сыновей-близнецовъ на двухъ сестрахъ близнакиняхъ).

(Записано однимъ болгарскимъ юношею).

«Затродилъ се кралъ Стефанъ, да жени два близнаки, саде сина доръ. Кралъ Стефанъ обишелъ сви села и се градове, да

намери две снаи, две близкини. Не може да намери. Премина ода-
накъ дуновъ: у влашка тамъ намери две снаи, две близн(а)кини;
верна е дума удумалъ, та се пазатъ пов(е)рналъ, та си е домъ
ошелъ: те свадба подигналъ: собралъ три ста свати и двести сва-
хи; та отиде оданакъ дуновъ у влашки за снахи; та си венчали
два сина, два близнака, та назатъ свадба повернаха. Варвели,
що си варвели, те са се синове остали; срѣшнаха ги айдуци, та
назатъ повернаха — на гуша петелка да окинатъ; па си пойдеха
на пато на кр(е)сто-пато: зла ги стига стигнало — глави ги осе-
коха. Баща имъ се падалъ, да стигнатъ. Послѣ имъ баща се на-
затъ поверналъ, та имъ глави нашелъ, та ги у дисаги турналъ.
Па си пакъ по свадба поиде и свадба пристигна; па си на кума
и старайтю каза: «полекъ свадба!» И тагива ошелъ на свой домъ.

№ 119.

Соф. окр., с. Сливница; 6 февр. 1880 г. записана со словъ крестянина Тита
Пиколова Адамова.

(Женитьба мисирского короля).

- Заженисе кралё одъ Мисира:
Обиде хора и градове,
А паланки и брой край пема,
Тражилъ за себе прилика
- 5 И за майтю роднина;
Де-ка найде за себе прилика,
Тамо нема роднына за майтю,
Де-ка найде роднына за майтю,
А нема за себе прилика.
- 10 Ка' отиде у Роксана града,
Тамо найде за себе прилика,
И найде за майтю роднына,

- Амо са засакали млогу —
Сакая му благо три товары,
15 И сакая единъ златенъ перстенъ,
И што си има рода, да се позве,
Сестриче свои да не позве —
У кавга са кавгами много,
У ракія млогу лудіи».
- 20 А дете си дойде по свои дворове;
Пушти коня по равны дворове,
Па си керши тія бѣле руке,
И си рони тія дробни сълзи;
А майтя га стара согледала,
25 Согледала и говори:
«Чедо драго, мое мило чедо!
Оты кершишь тія бѣле руке?
Оты ронишь тія дробни сълзи?»
А дете на майтю говори:
- 30 «Охъ, старо майтѣ моя!
Я обидохъ градове и хоры,
Та си тражилъ за себе прилика
И то тражилъ за тебе роднина —
Де-ка найдемъ погода за тебе,
35 Тамо нема прилика за мене,
Де-ка найдемъ прилика за мене,
Тамо нема погода за тебе;
Ка' отидохъ у Роксана града,
Тамо найдохъ за себе прилика
- 40 И за тебе найдохъ роднина,
Амо много ми засакаше:
Сакая ми благо три товары,
И сакая единъ златенъ перстенъ,
И сакая шесъ стотинъ сватове,
45 Што си имамъ рода-се да позвемъ,
Да не позвемъ свои сестричиче.

- Кажи мене, мале, што да чинимъ?»
 Одговара нему майтя:
 «Я си земи тоя бѣле книже,
 50 Та испиши баштины достове»¹⁾.
 И онъ зема́ това бѣло книже,
 Та испи́са баштины достове:
 Та си писа кралевия Марка,
 И си писа одъ Косово Янка,
 55 И си писа одъ Релѣво Релю,
 И си писа Сербина юнака;
 Буде деверъ одъ Кралево Марко,
 А старойтѣ одъ Косово Янко,
 А кумъ че одъ Релѣво Реля,
 60 Сербинъ юнакъ баряктарче младо.
 Собраша се китени сватове;
 Напредъ иде Марко одъ Кралево
 И си воды шесъ стотинъ сватове,
 И си носи три златна перстена,
 65 На престенѣ²⁾ безцѣно камешье;
 Нанайпослѣ иде Сербинъ добаръ юнакъ
 Се Сербяци — до Бога юнаци,
 Подскацую канъ сури-эле́не;
 Мерки-берки за уши верзую.
 70 И пойдоше китени сватове;
 Салъ не пада, бре, сестричиче.
 Проговори пина майтя,
 Бре, сестра на кралѣ одъ Мисира;
 «Чуешь мене, Вукашине сине!
 75 Чуешь мене, сине Петрушине!
 Не идохте уйтѣ си на свадба?»
 — «Какѡ незвани ч' идемо.
 — «Ка'? не уйтя поредомъ познава?

¹⁾ Пріятель.²⁾ Sic.

- Я земсте, сянку, това бѣло кнѣже,
 80 Та пишете това ситно писмо,
 Та пратете на Кочанъ пладнина,
 Пратете по пиле соколенце».
- Исписаше това сѣтно писмо
 И дѣдоше на пиле соколе;
 85 И одлете пиле на Кочанъ пладнина:
 Ручѣкъ руча чобанинче Милошъ,
 Ручѣкъ руча съ дванаесе кіяи ¹⁾);
 Та си падне Милошу у коленце,
 Съ крыло тропна и книже отвори;
 90 Ка' прегледа чобанинче Милошъ,
 Ка' прегледа това ситно писмó,
 На кіяи пó ти оговóри:
 «Фала вама, дванаесѣ кіяи!
 Хубаво ми стадо погледайте,
 95 Погледайте, брайтя, почувайте;
 Я че идемъ на свои дворóве,
 Да си видимъ стару майтю мою —
 На-злѣ лежи стара майтя моя,
 На-злѣ лежи, че да умре;
 100 Не можемъ у животъ затечемъ,
 Баремъ, майцѣ на гробиниу д'идемъ;
 Фанете ми конче троегодче,
 Накитете лѣпо, што сакате,
 Постегнете твердо, што можете».
- 105 Накития лѣпо, што сакаха,
 Постигнаа твердо, што могоха.
 Па се качи коню на рамена,
 Па се качи Милошъ добаръ юнакъ,
 Па на пиле низъ гърло говóри:
 110 «Летп, пиле, подъ бóжя небеса,

---

¹⁾ Овчаръ.

- Конь че иде по бѣли друмове —
Кой че може на дворъ да претече?
Писна пиле подъ божѣ небесѣ,
Висна коньче по бѣли друмове —
115 На дворове коньче е претекло.
А стара майтя сина согледала одалекъ,
И одблиза сина посрѣтнала
И у рука здравица держала:
«Млого здравье, чедо мое драго!
120 Млого здравье одъ уйтя твоѣга!
Да си идешъ у сватове уйти».
Юнакъ ни се вива, ни се повѣва;
Ферли кожухъ-мечетина
И си ферли калпакъ вучетина,
125 Па облече сермалія руо,
Па облече кожухъ-мечетина,
И си тури калпакъ вучетина;
Па си стега коньче троегодче.
А майтя му поговѣра:
130 «Не карай си коньче троегодче,
Нело карай Кулаша баштина».
И дете е послушало майтю:
Та си стегна Кулаша баштина,
Та го стегна—одъ земня го дига,
135 Па се качи на рамена коню.
Сватове бѣха три дни предъ него.
Оно прави кѡня по друмове;
Не ли е будалина овчаръ?
Онъ задрема коню на рамена,
140 А конь си е много засилило;
За пладниште сватове пристигна;
Мейданъ гледа, де-ка да замине.
Згледаха го тройца юнаци,
Вернаха се, конекъ да му узма,

- 145 Сви тропца засдно ферлиша,
И ферлише и пишанъ ударише —
Удари́ха тоя добаръ юнакъ;
Юнакъ си е пизъ сенъ разбудило,
На копь тергне той златны дизгине
- 150 И му шибна четаль-мамузе¹⁾):
Три кона у высь е рыпшало,
А у длъжинъ ни край, ни брой нема;
Па заверте ко́ня по тра́гове,
Та си тражи три добра́ юна́ка;
- 155 Па си нашелъ тія троица юнаци:
Охъ, вала Вама, троица юнаци!
Дали мене юначки біете,
Или съ мене шака²⁾ правите?
Да видите, коно́ біе юнакъ!
- 160 Па ѝзвади огняна камджія,
Та ги шибна тенке половине —
Ка'-но титре играя предъ него,
И настегнаше на Роксанско па край,
И Роксанди ги чекая на край:
- 165 И говора Роксанди:
«Кой че може, китени сватове,
Кой че може излезне юнакъ,
Да преришине три хата³⁾ па-съ-поредъ:
На конъче-то товѧ буйно копье,
- 170 На копье-то стрѣли шестоперы;
И сватове потернали терпомъ⁴⁾,
А кралѣкъ у земня погледнало.
Эте иде черна Бугарина
Иде и Кулаша мамѧ,

---

¹⁾ Шпоры.

²⁾ Смѣхъ, шутка.

³⁾ Конь.

⁴⁾ Призадумались.

- 175 И си ачикъ ¹⁾ дума:
 «Богъ вы убилъ, кметове роксански!
 И я самъ козарь по Кочанъ-пладнина!
 Ночемъ дойде дива говедина,
 Та попуди мое сиво стадо;
- 180 Я прекрочимъ по деветъ могилы,
 Та соберемъ мое сиво стадо,
 Та соберемъ, у терла ²⁾ накарамъ.
 Што е овой три конъче на-съ-поредъ?
 Та па крочи юнакъ Милошъ,
- 185 Юнакъ крочи и прѣкрочи,
 Па говѣри имъ:
 «Али нема крокомъ да крокнемъ,
 А камо ли юначки да рипнемъ».
 И си зема три конъчета добры,
- 190 Та на краля теслимъ ³⁾ учини;
 Па отиде па крадни ⁴⁾ меаны
 Со-съ вино се пити.
 И ошь еднашь игра заиграли:
 Изнели деветъ чебра вино
- 195 И говора:
 «Кой че може вино да испие,
 Той че воды гледа на девойтю».
 И сватове потернали терномъ,
 А кралѣкъ се у колѣно тупна;
- 200 Эте иде черна Бугарина,
 Иде и Кулаша мамѣ,
 И си ачикъ дума:
 «Богъ вы убилъ, кметове Роксански!
 И това ли е игра че да буде?
- 205 Я самъ козарь по Кочанъ-пладнина;

---

¹⁾ Свободно.

²⁾ Кошары, хлѣвъ.

³⁾ Подарокъ, даръ.

⁴⁾ Крайніе.

- Кага бѣше лѣто презъ стружница ¹⁾,
Я измѣземъ деветъ ильядъ сагмалъ ²⁾,
Та па саде питамъ, а нема да дробнемъ:
«Што е овай деветъ чебра вино?»
- 210 Па си нави юнакъ, та ги испи —
Лѣвый мустакъ половинъ пѣтопи,
А десные аберь нема.
Па отиде на крадни меѣаны.
Па отиде со-съ вино се пити.
- 215 Ошъ еднашь се игра заиграли:
Охъ, вала вама, китени сватове!
«Кой че може юнакъ да излезне,
Да убіе низъ перстенъ ябука?»
Сви сватове терномъ потернали,
- 220 А кралѣкъ е дума продумало:
«Оттукъ нечемъ глава да занесемъ,
А камо ли мома да заведѣмъ?!»
Эте иде церна Бугарина
И коня-си за дезгинъ водеше,
- 225 И постеза до деветъ колана,
И си метна коню на рамена,
Та покара Кулаша баштина,
Та сва рудина ³⁾ угарь ⁴⁾ направило,
И терже стрѣла шестопера,
- 230 Терже шесъ сааты мѣсто,
Та уби низъ перстенъ ябуко,
И кралю теслимъ учинило.
И отиде на крадни меѣаны.
И тергнаха китени сватове,
- 235 Налезоа у Роксана града;

---

¹⁾ Время стрижки овецъ (лѣтомъ).

²⁾ Дойная овца.

³⁾ Ливада — сѣнокосъ.

⁴⁾ Нива, пашня.

- Обтекли Роксански кметове,
Обтекоа китени свáтове,
И имъ дума продумаше:
«Кой че може юнакъ да излезне,
240 Да отвори порты желѣзници;
Не че, може, отворите порты,
Редома главы че зѣмаме».
Сви сватове терномъ потернали,
А кралѣкъ подъ-кришом аберъ запратило:
245 «Да ми дойде черна Бугарина,
Да ми дойде глава куртулише¹⁾;
Одъ не-братъ, братъ да ми стане».
— Это иде черна Бугарина,
Та си кара коня Кулаша,
250 Кара презъ тѣсны сокаци:
Одъ копита ясенъ огонь съева,
Та кепенци пали,
И душа духа ганды²⁾ обары;
Та си придѣ порты желѣзници,
255 Па поверна конѣ Кулаша,
И говори китени свáтове:
«По-край, по-край, китсни сватове!
Да повернемъ я коня Кулаша,
Да го вернемъ, да му дадемъ мейданъ,
260 Да видиме, да ли може, да е».
И поверна той коня Кулаша,
Та му межданъ даде,
И урипна у кале высóко;
И тамъ найдѣ три добры девойки,
265 Еднолики у едно лице,
И еднoймки на име;

---

¹⁾ Отнять, спасти.

²⁾ Крыша.

- И онъ ферли кожухъ мечетина,
 И ся стури калпакъ вучетина,
 И извади спрегалія сабля,
 270 И говори на добрі́ дево́йки:
 «Кажете си—гледана коя е?»
 И двѣ се крадни средне погледна́ли;
 И онъ фанá двѣ крадни дево́йки,
 Та ги тури при дуваръ на края
 275 И говори има:
 «И сѣдете, мори, не мердайте¹⁾,
 Да ме нема три дни бѣла дена».
 И подрипна порты желѣзници,
 Со-съ десна нога подрипна,
 280 И порты низъ темель искрутило.
 И налезнаа китени сватове,
 И медю себе продумаше дума:
 «Да ручамо, брайтя, да піемо,
 Вечи нема пазаде облога».
 285 А ги дочу черна Бугарина,
 Та на имъ низъ гърло бесѣди:
 «Де знаете, де-ка нема облогъ?
 То перва е облога назáде!
 Оште нема Балашинъ войво́да!
 290 И троеглави с—да го Богъ убис!»
 И проговори краль Роксански:
 «Фала вама, двама таламина!
 Я идете, да ѳкнете Балашинъ войводу
 Да ми дойде, да ми отме чедо,
 295 Кос отишло на облога».
 И отоше двама таламина,
 Па говора на Балашинъ войвода:
 «Охъ, фала тебѣ, Балашинъ войво́да

---

¹⁾ Не трогаться, не шевелиться.

- Млого здравье одъ краля нашего!
300 Да си идешъ, чедо да му отмешъ —
Отиде му чедо на облога.
А говори Балашинъ войвода:
«Фала вама, двама таламина!
«Дали има юнакъ одъ-нѣкуде?»
305 А онѣ му низъ гърло бесѣда:
«Има негде, кажатъ, Бугарина черна,
Амо преди тебе нече може юнакъ да е». —
А онѣ е сълзи поронило:
«Това, брайтя, не е черна Бугарина,
310 Нело ми е мило чобанино
Одъ Кочанъ-пладнина;
Преди неѣ юнакъ нигде нема —
Оде-ка слънце истиче,
Доде-ка слънце заходы
315 Предъ неѣ юнакъ никаде нема;
Чемъ да идемъ, мои мили брайтя,
Не чемъ крало атеръ¹⁾ да строшимъ,
Амо тамо главу че потровимъ». —
И поведоха гиздава девойта —
320 Излезоа низъ Роксана града.
И срѣтна ги Балашинъ войвода:
И душна со-съ вири вѣтрове,
И душна со-съ ясны огнѣве,
И прѣтури до деветъ кочи,
325 И паднаха юнаци одъ конѣ.
И излезе черна Бугарина,
И си терже лека буздогана,
И си дигна тежка топузина,
И говори Балашинъ войводу:
330 «Ферляй, брайле, жалба да немашъ».

---

¹⁾ Милость, благорасположеніе.

- И си ферли Балашинъ войвода,
 Церна Бугарина дочекало тежка топузина
 Су десница рука дочека;
 И говори церна Бугарина:
 335 «Держьсе, Балашинъ войводо!
 Я че врачамъ твою топузину»;
 И ферли тежка топузина —
 Деветъ лакти у земь на́кара,
 На́кара Балашинъ войводу.
 340 И оттоа се китени сватове.
 Церна Бугарина верна́ се у Роксана
 Та си зема двѣ добры девойки,
 Што ги тури при дуваръ на-края:
 Една́ че му ягенци пасе,
 345 А другá-та вода че да носи;
 И си стиже китени сватове:
 «Добра стижа! мой мили уйтице!
 348 Незванъ дойдохъ, непочтанъ че с' идемъ».

№ 120.

Трен. окр., с. Бабица; 24 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина
 Дѣши Тодорова.

(Постройка крѣпости королеми Вукашиномъ).

- Заградили ¹⁾ крале Вукашино,
 Заградили на Дунавъ, на озеръ,
 Заградили кула да се прави —
 Три година по триста майсторе,
 5 Па-й неможе темель да си вержи:
 Дьнемъ прави, а ночемъ га носи.
 Па сбраще негови-те брайтя:

¹⁾ Заградилъ + с.

- «Чуешь мене, крале Вукашине!
Ты не можэшъ, кула да заправишь,
10 Ты не можешъ темель да овержешъ,
Доръ ние думе не думамо».
Удумаше, вѣру увѣрише:
«Кага́ буде одъ заранъ собалье,
Коя жена ручькъ намъ донесé,
15 И ню че у темель тѹримо,
Тагай че се темель задержаты».
Па отоше дома, да лéгаю.
Итро било крале Вукашино —
Оно каза на нéгове любе:
20 «Немой, мори, ручéкъ дá донесешъ»;
Па-й каза средня-тъ брата-тъ
Каза па негове-то любе:
«Немой, мори, ручéкъ да донесешъ!»
Наймлади несте да каже,
25 Несте каже Матруни невѣсти.
Када́ биле заранъ собале,
Дойдé време ручéкъ да се нóси.
Думе дума кралево-то любе:
«Айде, море, ручéкъ да нóсите!»
30 Мене нешто глава заболѣла,
Та не могу ручькъ да однесémъ;
Продумала средня-та етерва:
«И я немогú ручéкъ да однесémъ —
Мене нешто нога заболѣла,
35 Че да иде Матруна невѣста;
Продумала Матруна невѣста:
«И я немогú ручекъ да однесемъ —
Редъ ми е дошелъ, да ометémъ ижу,
И па-ми е Петруна малестна —
40 Да го окупимъ и да ю повіемъ».
Думе дума найстара етерва:

- «Айде, море, ручёкъ да однесешъ!
 Я чу тебе ижу да изметёмъ
 И па-й чу ти Петруну окупёмъ
 45 Чу окупемъ и па-й чу повіемъ»
 Узё ручёкъ Матруна невѣста,
 Та отидё тамо пре дунгере;
 Тамо сѣду тройца кралёве:
 Наймлади сѣди — сълзе рони;
 50 Питала го Матруна невѣста:
 «Зашто сидишь, зашто сълзе ронишь?
 А онъ си е думе продумало:
 «Я си викамъ одъ мое жалове —
 Я си имамъ то златна ябука,
 55 И ню че ми вѣда однесё»;
 А она му тагай продумала:
 «Мълчи, море, за това не викай!
 Ты ябуку па че си кўпишь».
 Па станаше два млада девера,
 60 Уловише Матруну за руки,
 Та турише Матруну у темель;
 Она каже, да шала права.
 Зазидаше нѣге до колѣна,
 Тагай си думе продумала:
 65 «Чуйте мене, два млада девера!
 Немойте мене у темель турити!
 Идете ку моя-та майтя —
 Моя майтя много пары има,
 Она че ме со-съ парё одкўпи»;
 70 Зазидаше Матруну до поясъ:
 Окну-викну, koliko што може, —
 Туга, леле, до Бога се чуе:
 «Кой че мене Петруну да чува?
 Петруна мене малечка;
 75 Кой че мене Петруну да кўпе

- Да купе и да си повіе;
 «Она нече безъ боску¹⁾ да мине;
 Ано мене у дуваръ туристе,
 Оставёте боску на двóрку,
 80 Донесете Петруну детенце:
 Я чу га на дуваръ подóймъ,
 Она нсче безъ боска да мине».
 Зазидаше Матруну невѣсту,¹
 Оставише е боску на дворку,
 85 Донёсеше Петрун у детёнце;
 Три године на дуваръ доила
 Доила га и одоила га.
 88 Пораснало Петруно детенце.

№ 121.

Соф. окр., с. Василевци (другое названіе Войсиловци); 7 февр. 1880 г. записана со словъ Іоны Илина.

(тоже).

- Градъ градили три брата родьена:
 Едно бѣше кралё Вукашино,
 Другій бѣше Углеша войвода,
 Третій бѣше Гойковиче младо;
 5 Градъ градили три година дена
 Три година со-съ триста майсторы;
 Што майсторы за день соградиа,
 То е вила за ночь оборила;
 Па дозива вила низъ планина:
 10 «Фала тебѣ, крале Вукашине!
 Не арчисе и не троши блага;
 Не мошь, крале, темель поставиты,

---

¹⁾ Грудн-титьки.

- Я ди ли града соградиты,
 Докъ не найдешь два слична,
 15 Докъ не найдешь Стою и Стояна,
 Я найболѣ брата и сестрицу,
 Да зазыдешь кулѣ у темелю —
 Тогай че се темель задержаты,
 Тогай че се града соградиты».
- 20 Ка'-то зачу кралѣ Вукашине,
 Онъ дозива два брата родьена
 И говори кралѣ Вукашине:
 «Фала вис, два брата родьена!
 Ние файда ¹⁾ нема, што арчиме».
- 25 Па дозива слугу Десимира:
 «Фала тебѣ, слуго Десимире!
 Вати кони и интове ²⁾,
 И понеси три товара благо,
 Те си иды преко бѣла свѣта,
- 30 Те си тражи два слична имена».
 Ка'-то зачу слуга Десимира,
 Вати кони и интове,
 И понесе три тóвара благо,
 Те си тражи два слична имена, —
- 35 Тражи слуга три година дена,
 Алъ не найдо два слична имена.
 Ка'-то зачу кралю Вукашине,
 Кралю викну Раду наймайстора,
 Рада викну до триста майсторе,
- 40 Те зедаше куле и темели —
 Што майсторе за день заградна,
 То е вила за ночь оборила,
 Па дозива вила низъ планина:

---

¹⁾ Польза.

²⁾ Колесница.

- «Фала тебѣ, крале Вукашине!
45 Не се архи и нетроші́ блага —
Не мошь, крале, темель поставиты,
Я ди ли града соградиты?
Эво, вие сте три брата родьена,
У свакога има вѣрна любя:
50 Чія дойде ютре на Бояна,
И донесе ручѣкъ на майсторе,
Да градиме кулѣ у темели:
Тогай че се темель задержаты,
Тогай че се града соградиты». —
55 И твердо су вѣру завѣрили
И твердо су думу удумали:
«Никой, вечеръ, люби да некаже». —
Ка' отоше вечеръ на вечера,
Вечераше господска вечера,
60 Та отоше сѣкій у легало.
Али крале вѣру погазило,
И онъ своей любви доказало:
«Немой дойдешъ ютре на Бояна!
Че те градимъ кулѣ у темели»;
65 И Угleshа вѣру погазило —
И онъ своей любви доказало:
«Не мой дойдешъ ютре на Бояна!
Че те зедамъ кулѣ у темелѣ»;
Али Гойко вѣру непóгази,
70 И онъ своей любви не доказа.
Ка' е било ютре одъ зарана,
Та отоше градекъ да се граду.
Дойдѣ време-ручѣкъ да се носи:
Редъ е било господи кралицы;
75 Она иде помлада етерва
И говори:
«Фала тебѣ, помладо етерво!

- Я понеси на майсторе ручекъ,
Мене е главá заболѣла;
80 Она иде Гойковичи младо
И говори Гойковичи младо!
«Фала тебѣ, Гойковичо младо!
Я понеси на майсторе ручекъ;
Алѣ говори Гойковича млада:
85 «Фала тебѣ господжо кралице!
Че понесемъ на майсторе ручекъ;
Али ми е дете некупано,
Не купано, ни пелены праны»;
Алѣ говори господжа кралица:
90 «Фала тебѣ танана невѣсто!
Я чемъ тебѣ детѣ окупаты,
Я естерва пелене опраты».
Немá кудѣ Гойковиче младо,
Те понесе на майсторе ручекъ.
95 Кадъ е било на воду Бояну,
Сегледа ю Гойковиче младо:
Верлá му е жалба нажалѣла —
Рони сълзи низъ тое бѣло лице;
Упази го Гойковица млада
100 Па говори Гойковица млада:
«Фала тебѣ, Гойковиче младо!
Што си ронишь сълзи низъ образи?»
Одговáра Гойковиче младо:
«Имао самъ одъ злато ябълко,
105 Те ми спаде данесь у Бояну —
Те го жалимъ, преболье не могу».
-

№ 122.

Село Вербá (Радомирскаго окр.); 29 ноября 1879 г. записана со словъ того же крестьянина.

(Король Вунашинъ затворяетъ въ темницу двухъ родныхъ братьевъ).

- Живовали два брата рождены:
 Една лика конс лхали,
 Една форма руба носили,
 Па една вода се мили,
 5 Съ една си кърпа брисáli.
 Каскандисалъ кралс Вукашино,
 Та затворилъ до два мила брата;
 Затворилъ и за нино юнаштво,
 Затворилъ и забоварилъ;
 10 Та лежали деветъ годинъ врѣмс,
 Цвилѣмъ цвила до два мила брата,
 Цвилѣмъ цвила Стамболъ съобудуе.
 А што бѣше крали Канетана:
 «Скоро бырже Петеръ жендаджія,
 15 Да опрашашъ до два мила брата!».
 И си ойде Петеръ жендаджія;
 Отворилъ тевни зондани:
 «Што плачете до два мила брата,
 Што цвилете у тевни зондани?»
 20 — «Не знаеме, на кое смо врѣмс,
 Ни кога с лѣте, ни кога с зиме;
 Каде дойде день Гованъ день,
 Донесете студень ледокъ,
 Да знаеме, на кое смо врѣмс;
 25 А кога на день на Спасовъ день,
 Донесете класокъ жито,
 Да знаеме, на кое смо врѣмс;
 А кога дойде на день, на Крстовъ день,

- Донесете чаша благо вино,
30 Да зна́ємо, на кое смо врѣме.
Излезналь помладѣй-отъ брато́къ,
Та ойдѣ на Новопазарѣ,
Та си найде неговъ стари башта:
Продава това сивѣ волове;
35 Онъ му каже:
«Леле дедо, леле татко,
За што держишь сиви во́лове?»
— Онъ му каже:
«Держимъ, да прода́вамъ,
40 Да синове си одку́пимъ:
Затворишь и краля Вукашина,
Затворишь за Божія правнина,
Затворишь и за нино юнаштво».
— А си пошелъ малко по-на-горе,
45 Тамъ си найде негóва-та майтя,
Де держала тѣя вранѣ конѣ;
«Чуешь мене, моя стара майко!
На што держишь тѣе врани кони?»
— Я держимъ да и продавамъ,
50 Синове да одкупимъ:
Затворишь и кралѣ Вукашина,
Затворишь и за Божи́на правина,
Затворишь и за нино юнаштво».
— Па си пошелъ оште по-на-горе,
55 Тамо напелъ мили сестры,
Е держали сѣя тенки ризи,
Держали, та и продавали;
А то имъ говорили:
«Леле моми, леле сестры!
60 Зашто держитѣ той тенки ризи?»
«Держимѣ, да и прода́ваме,
Братѣя да отку́пиме:

- Затвориль и краля Вукашина,
 Затвориль за Божія правина,
 65 — Затвориль и за нино юнаштво». —
 — Пошель оште по-на-горе,
 Тамъ нашель нини любі-те;
 «Чуете ли жены, — сестры!
 Зашто держитѣ той машки деца?
 70 Да ли держите, тавра да чините?»
 — А они му цо тія говоря:
 «Держимѣ, да ги продаваме,
 Да имъ башти одкупиме:
 Затвориль и краля Вукашина,
 75 Затвориль за Божія правина
 Затвориль и за нино юнаштво». —
 — Па паточиль чаша благо вино,
 Та си ойде при негова брата,
 Сичко нему одказало.
 80 — И се тогай братья искомкали,
 Па се тогай обадва преставили. —

№ 123.

Кюстенд.-Бан. окр., с. Жилинци; 3 дек. 1879 г. записана со словъ Стой-
 мена Атанасова.

(Царь Капетанъ (Вукашинъ) затворяетъ двухъ родныхъ братьевъ)

- Богъ да бие царо Капетана!
 Затвориль е до два брата родьены,
 Затвориль е за Божі правина —
 Де-ка са си верно живовали,
 5 Затвориль е у темна зендана.
 Та лежалѣ дванасе годинъ,
 Та пзумпле, на кое са време?

- Па продума ашикъ Димитріе:
 «Тако м' Бога, дели Николае!
 10 Я повикай млади зондаджиче,
 Да донесе златны-те ключеве,
 Да отвори темни-те зондани,
 Да опушти, баръ, еденъ одъ насъ,
 Да видиме — на кое сме време:
 15 Да ли си е това топло лѣто,
 Или си е това ладно зиме,
 Да ли си е таа росна пролѣтъ;
 Да пы даде мулетъ за едынъ мѣсець».
- И отворилъ е зендаджія,
 20 Отворилъ е тие темни зендане,
 Та си пушти дели Николае.
 Испрашта го ашикъ Димитріе:
 «А со здравье, дели Николае!
 Нogu здравье на нашего башта,
 25 Нogu здравье на наша-та майтя!
 Ако си е това топло лѣто,
 Да допратате единъ класокъ жито;
 Ако си е таа росна пролѣтъ,
 Да допратате едно росно цвѣтье,
 30 А ако си е таа ладна есень,
 Да допрататъ единъ гроздокъ гроздье;
 Ако си е това студно зиме,
 Да допрататъ една чаша вино —
 Да видиме, на кое сме време?»
- 35 Па си пойдѣ дели Николая,
 Па си поиде на рамны друмове;
 На срѣшта му тая стара майтя,
 И си кара сиви, бре, говеда:
 «Добра срѣшта, мори, стара бабо!
 40 Кадѣ карашъ сиви, бре, говеда?»
 — «Че ги карамъ, да си ги продавамъ,

- Да си пуштамъ до два мѣла сина:
Еве, стана дванаесе годинъ,
Какó лежá у темни зендани,
45 Ни ги знаемъ, ни ги попознавамъ». —
Па си пойде оште по-нагоре,
Па си срѣтна неговіе башта:
«Де си карашъ, сиви, бре, волове?»
— «Че ги карамъ, да ги продавамъ»,
50 Да си пуштимъ до два мили сина —
Еве, лежатъ дванаесе годинъ,
Лежá у темни зендани,
Незнаеме—да ли са живи,
Или са мъртви».
- 55 Па си пойде оште по-нагоре,
Та си срѣтна нини-те братя:
«Де-ка карате ергеле-коне?»
— «Че ги караме; да ги продаваме,
Да пуштиме до два свои брата».
- 60 Па си пойде оште по-нагоре,
Па си срѣтнá нини свои сестры:
— «Де-ка носатъ свилене дарове?»
— «Че ги носатъ, да ги продаватъ,
Да си пуштатъ до два свои брата».
- 65 Па си пойдé оште по-на-горе,
Па си срѣтна снаа-та и невѣста-та:
— «Де-ка водатъ млада-та дечица?»
— «Че ги водатъ, да ги продаватъ,
Да си пуштатъ нини-те момчѣта».
- 70 И продумá едно машко дете:
«Мамо, рече, него тата!
И на башта му дума испаднала.
(не кончено).

№ 124.

Село Верба, Радомирского окр.; 30 ноября 1879 г. записано со словъ Мины Стоянова.

(Марко Кралевичъ спасаетъ дочь царя Константина и Елены отъ чернаго Арапина).

- Дошла е черна Арапиѣна,
 Де е дошла изъ Арапска земя:
 Дойде у Стамбола града,
 Калѣ прави одъ мермера кáмикъ,
 5 Кулѣ гради одъ жълти дукати;
 Само нема за себе прилика;
 Аресáлъ царева-та черка,
 И си ойде подъ цара Костади́на
 Това му дума издумáло:
 10 «Чуешъ мене, царю Костадине!
 Я заправилъ кáле одъ мермѣра камикъ,
 Кули правимъ одъ жълти дукати,
 Амо немамъ за себе прилика»,
 Та беендисалъ това султана:
 15 «Я салъ дошелъ не я семъ просимъ;
 Дойдо, молба да се мо́лимъ
 Мало со-съ добро, а повече со зло» —
 А оно му е черка говорѣль.
 Проговори царъ Костадинъ:
 20 Че дадемъ моя мила штерка.
 А што-то бѣше Елена царица
 И она изговори тая дума:
 «Я че дадемъ моя-та мила штерка,
 Да ми чекашъ петнаесъ дѣна»
 25 И она исписа тоя бѣла кнѣ́га,
 Та я прашта на Марко Кралевичъ:

- «Много здравье, Марко Кралевице!
Да дойдешь чадо да ми отмешь
Одъ това церна Арапщина».
- 30 Дофтасала книга до Марко юнакъ;
Онѡ е книже прегледало
И го тури подъ колѣно.
Кадъ стануло петнаесъ дена,
И што-то бѣше царева-та штерка
- 35 Исписала тая бѣла книга,
Та я прашта Марка на юнакъ:
«Дали очешь мене залюбедаси любишь?
Ако ты имашь любе за любенье,
Некъ ме земи за робинье,
- 40 Не ли да ме люби церна Арапщина:
Да не грѣшимъ майчина душа,
Ни да срашимъ цара Костадина.
Ако нечешь, Марко, да си придешь,
Очемъ млада да си тровимъ».
- 45 Какъ си приде това бѣло книже
До Марко-то Кралевица,
Тогай се Марко заплакало;
И посправи Шарца добра коня;
Какъ отиде на Бѣло-то море,
- 50 Излезнало царева султана —
Самъ царъ Костадина черка,
Да пооды малку по гезне,
Па че верни се, да си трови,
Отпрашало него Марко юнакъ:
- 55 «Де си одышь царево султано?»
Она нему одговѡра:
«Я си одинъ, да малко прошетнимъ,
Ште се вервимъ, млада се тровимъ:
За што ме че люби церна Арапщина?
- 60 Я праштала до три бѣли книги

- На Марко-ти добри юнакъ,
 Да дойде мене да ослободи,
 Алъ го нема, та и нема».
 Одговори нѣйни Марко добри юнакъ:
 65 «Азъ самъ Марко добаръ юнакъ;
 Много здрави цару Костадину!
 Да опушти до-седемъ телала,
 Да си лича по Стамбола грады:
 Да си нигде нема дворы отворене,
 70 Салъ е негови сараи отворены,
 И да отвори той нови анове,
 Да ми готви крава яловица,
 И да готви до три фурни леба
 И да готви до три бочви вино,
 75 Ште да дойдемъ на нове анове,
 Ште да дойдемъ да вечера вечерамъ».
 Што-то бѣше цара Костадина,
 Нему черка отказала:
 «Ете иде Марко Прилѣпче!
 80 «Ты си опушти до седемъ телала,
 Да си лича по Стамбола града,
 Нигде да нема дворы отворены,
 Само да е сарай отворенъ
 И да се отворены той нови анове».
 85 И оно е ти Марку приготви́ло,
 Што е нему зарачило.
 Ете дойде черна Арапщина
 Со-съ триста души бѣли Ара́пи
 И вѣднако уйде у цареви дворы,
 90 И земало царева султана —
 Самъ царъ Костадина черка,
 И по тие приказало:
 «Кадъ си предъ нове анове
 Никой смѣя дворы да отвори,

- 95 Чекъ да отидемъ при новъ анджія».
А Марко веза Шарца добра коня
И го веза за нови диречи,
И го поя вино шербетліѣ.
Кадъ притърча черна Арапина
- 110 Со-съ та тенка бедовія,
Ферли чифте за чифта
На добра Шарка коня;
Алъ не припушта тенка бедовія.
Излютите черна Арапина,
- 115 Та си рипна тенка бедовія,
Та улези у нови анове,
И тамо е нашелъ Марко добри юнакъ,
И проговори на Марко добри юнакъ:
«Богъ те било Марко Кралевиче!
- 120 Да и ты ли си ми на срѣшта пришелъ?»
И извади тая остра сабля,
Да погуби Марко-то юнакъ;
А Марко се подъ диречи проврѣло;
Кадъ си удри черна Арапщина
- 125 Удрило у нові диречи
Та си е сабля потрошила.
Па и Марко извади сабля на зглабове,
Та пресѣче черна Арапщина;
Па уяна Шарца добра коня,
- 130 Тай стигнало той бѣли Арапи,
Тай погуби си-те триста Арапина,
И поверна царева султана
Самъ царъ Костадина черка,
И одведе я цару Костадину:
- 135 Ето тебе твое мило чедо!»
— А онъ си нему одговара:
«Ако сакашь, за любне я води»

А Марко му тїя лѣпо дума:
 «Я си имамъ любе за воденѣе;
 130 Я избавилъ твое мило чедо,
 Твое чадо, па и мое.

№ 125.

Трен. окр., с. Бабица; 23 ноябрі 1879 г. записана со словъ Пешы (Петра)
 Тодорова.

(Качанскій кадїя (судья) присуждаеть дѣвушку въ невѣсту Николаю королю
 «отъ Кралѣва», руки которой добивались Марко Кралевичъ и Янко «отъ
 Косова»).

Ставишесе тройца дружїна,
 Ставишесе на поле широко —
 Сви-те млады, неженете:
 Едно Марко одъ Прилѣпа града,
 5 Друго Янко одъ Косова града,
 Третє кралє одъ Кралева града.
 Сви-те су млады, неженеты.
 Усрѣте ги гиздава девойтя:
 Тагай су се дружина закарала —
 10 Да кой че девойтю да узмє.
 Проговори Марко Кралевичъ:
 «Да идемо у Качана града».
 Та отоше у Качана града:
 — «Богъ помага Качански кадїя!»
 15 — «Добро, добро, добри юнаци!
 Кажете, каква е кавга?»
 — «Я пойдомо пре широко поле,
 Усрѣча ни гиздава девойтя;
 Сви су дѣрба даровали:

- 20 Марко даде тая жълта дѹня,
 А Іованъ даде червена ябука.
 А Никола пръстенъ бармулія;
 Сега ние сме се судомъ засудили —
 Да кой че девойтю да узме?»
- 25 Проговори Качански кадія:
 «Али, ми, е дуня за меризма,
 А ли, ми, е ябука за гризенъе,
 Я ли, ми, е пръстенъ за вѣнчанъе,
 И тагай и пресудило Качански кадіе:
- 30 Падесе Николи, девойтю да узме.
 И тагай Никола одъ Кралева града
 Марка си е за кума вануло,
 А Іована е за дѣвера ватило;
- 34 Та су свадбу направили.

№ 126.

Соф. окр. (Поле), село Враждебно; 1 февр. 1880 г. записана со словъ крестъ-
 янина Донки Гѣлева.

(Марко Кралевичъ освобождаетъ молодыхъ женщинъ и мужчинъ, взятыхъ
 въ плѣнъ Турками).

- Марко сака Моровски девойки,
 Марко сака, майтя му не дава:
 Немой, синку, Моровски девойки,
 Зимѣ глава, лѣтѣ половина;
- 5 Па си тергна Марко добаръ юнакъ,
 Па си стегна коня Шаркалія,
 Та отиде у тесны илисуры.
 Срѣшта му се три синджира робъе:
 Единъ синджиръ-млады момчетія,
- 10 Тóры синджиръ-млады девойки;
 Трети синджиръ-млады невѣсты;
 Согледа ги Марко, одгледа ги,

- На очи му жалба останало,
 На сердце му свидно ¹⁾ останало;
 15 Проговори Марко добаръ юнакъ:
 «Слава Богу, моя Шаркалія!
 Мошь ли аскеръ съ нодзе да погазишь?
 И язе-ка со-съ остра-та сабля».
 Шарка коня по́ ти оговора:
 20 «Ка' неможемъ аскеръ да погазимъ?
 Зашъ ме зобишь тая чиста зоба,
 И ме побишь това руйно вино?»
 Па си тури Марко добаръ юнакъ,
 Па си тури нога у зенгія,
 25 Доде тури Марко и оная,
 Онъ отиде у тесны клисуры,
 Та затече тоа силенъ аскеръ;
 Та разъигра коня Шаркалія;
 И разверже Марко остра сабля,
 30 Та погуби тоа силенъ аскеръ,
 И свободи три синджира робье;
 На секога по дуката даде:
 Кое гладно, лѣбецъ да си купи,
 Кое голо, дрешка да си земе,
 35 Кое босо, опинци да си земе.

№ 127.

Г. Радоміръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(тоже).

Марко шета низъ тесны клисуры;
 Емъ си шета, емъ си Богу моли:
 «Дай ми, Боже, три синджира́ робье —
 Едни синджиръ са млады невѣсты

---

¹⁾ Скучно, сердце ноетъ.

- 5 Невѣсты со-съ мъшки дечѣца;
Друти синджиръ се млада девойти;
Третій синджиръ се млада момчета,
Си-те млади, си-те нежѣнены»,
Доде Марко дума да издума,
10 Далъ му Господъ три синджира роби —
На синджиро по илядо души;
И ди кара церна Арапи́на
И Марко му дума продумуе;
«Босъ те уби, церно Арапино!
15 Кадѣ карашъ три синджире роби?»
Я Арапинъ дума продумае,
Продумае на Марка юнака:
«Мълчи, Марко, непознанъ юначе!
И за тебе празна алка има!»
20 Марко-ти се варло дожалѣло
Дожалѣло и на-й доделѣло,
И Марко си въеднакъ най ¹⁾ продума:
«Богъ те уби, церно Арапино!
Че пушташь ли три синджира роби?
25 Или нечешъ, па-й да си ми кажешъ?»
И Арапинъ Марко-ти продума:
«Че те туримъ тебе найнапреде,
Да ди водышь, како тѣсѣмъ овенъ».
Марко бъркна у десна-та чижма,
30 Та извади сабля на зглабове,
Што се вие, ка-то люта змія,
Па си мана нѣлѣво, нѣдесно,
Та погуби церна Арапина,
И опуштѣ три синджира роби —
35 На синджиро по илядо души:
Едынъ синджиръ со млада невѣсты

---

1) Т. с. на-+й.

- Невѣсты со-съ мъшки дечица,
 Други синджиръ се младе девойти.
 Трети синджиръ се млады момчѣта,
 40 Си-те млады, си-те нежѣнены
 И си ойдѣ Марко Кралевко,
 Та си ойдѣ церкви Маринцы,
 И си ойдѣ церкви манастиръ;
 Дума дума на поповѣ-владыки:
 45 «Чуете ли, поповѣ-владыки!
 Да ли ѣмамъ язе-ка пречесе,
 Дека самъ си язе опуштило,
 Опуштило три синджира роби —
 На синджиро по ильядо души?»
 50 Продумаа поповѣ-владыки:
 «Имашъ Марко, не ли да не имашъ!
 Имашъ, Марко, до три пътъ пречесе:
 Когу си си добро направѣло,
 54 Де избави вѣра православна. —

№ 128.

Соч. окр., с. Василевци; 7 февр. 1880 г. записана со словъ Филиппа Мина.

(тоже).

- Рано рани Марко светы недѣли,
 Да си иды церкви Раваницы.
 Мина Марко презъ широко поле,
 Насталъ Марко презъ гора зелена;
 5 Самъ си Марко гори поговѣра:
 «Горе-ле горице!
 Што си рано повенала?»
 Сама гору Марку поговѣра:
 «Што сама си рано повенала?

- 10 Богъ да бѣе церна Арапина!
Поминало три синджира робѣе:
Едѣнъ синджиръ-се млади юнаци,
Еденъ синджиръ-се млади девойки,
Трети синджиръ-се млади невѣсты,
15 Со сълзи ми верши посушише,
Со-съ нозе корень подкопаше;
За това я рано повенала.
Тогай си Марко гори поговара:
«Вала горо, вала зелена!
20 Дал' е далекъ?»
Одговара сама гора зелена:
«Ни е далекъ, ни е близу,
С'алъ у тесны клисуре».
Марко стиже Арапина у тесны клисуре
25 И му рече:
«Стани, курво, црни Арапине!
Пушти три синджира робѣе!»
Одговара церна Арапина:
«Мълчи, курво, Марко!
30 За тебе има една ока вино!»
Я Марко му говори:
«Стани, курво, црни Арапине!
Да си мейданъ бѣемъ —
Я ферляй, я ли че верлямъ буздогана».
35 И въєднага верлилъ Марко добаръ юнакъ,
Верлилъ перна буздогана,
И лакаралъ Арапина деветъ лакти ў земь.
Осташе три синджира робѣе;
Поведе ги Марко църкве Раванице;
40 Ка' дойдоше църкве Раванице,
Сами църкви отворишесе.

№ 129.

Кюст.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана словъ Маріи Тупа-
ковица и ея дочери.

(тоже).

- Горице-ли, горице зелено!
 Пойде Марко на църква да иде,
 На срѣшта му горица зелена;
 Я Марко по тѣя говореше:
- 5 «Горице ли, горица зелена!
 То што си, ми, рано повенела?
 Дали, ми, те слава попорѣло,
 Или, ми, те сиѣжи оснѣжили,
 Ели, ми, те сѣкира сосѣкла?»
- 10 Горица му тѣя говореше:
 «Море, Марко, море, добаръ юнакъ!
 Ни, ти, ме слана попарила,
 Ни, ти, ме сиѣжи оснѣжили,
 Ни, ти, ме сѣкира пресѣкла;
- 15 Заминаа тѣе клети Турци,
 Прекараа три синджира робѣе —
 Со-съ нодзе корень подкопаа,
 Со-съ душе ми више полумиа:
 Еденъ сенджиръ-се млади невѣсты
- 20 Се невѣсты скоро доведены,
 Други сенджиръ-се млади девойки,
 Трети сенджиръ-се млади момчета;
 Невѣсты-те мѣлно-жално плачатъ:
 «Аво, Боже, аво, мили Боже!»
- 25 Милно-жално за машини-те дѣца;
 Я момѣ-те милно-жално плачатъ
 Милно-жално-за тенки-те дары:
 Тенки дары пусты останали,

Кой че да ви растресё-претресе;
 30 Ергенье те *милно-жално* плачатъ
Милно-жално-за тенки-те пушки:
 Тенки пушки пусты останали,
 Кой че надуны и сверле.
 34 За това я самъ рано повенела».

(не кончена).

№ 130.

Трен. окр., с. Бабица; 23 ноября 1879 г. записана со словъ Пешки (Петра)
Тодорова.

(Женитьба Марка Кралевича).

Заженисе Марко Кра́левичъ.
 И си о́ды три дни и три ночи.
 Ка' отиде у Зе́мена града,
 Тамо найдё са себе девойтю:
 5 Нишанъ даде три товара благо.
 И думалъ си Зе́менски кра́ль:
 «Да си берешъ, Марко, китени сватове
 Да си берешъ за триесё дена,
 И да водышь гиздаву девойтю,
 10 И да водышь за триесё дена».

Ка' отиде Марко у Прилѣпъ градъ,
 Тамо найдё Янко одъ Косова,
 И найдё си кра́ля одъ Кралева;
 И питаю го добри́ юнади:
 15 «Да найдё ли за тебе девойтю,
 А за насъ прилику?»
 — «Я си найдó за мене прилику
 Найдó Прилику и девойтю,
 И нишанъ дадо́ три товара благо, —

- 20 И думаше ми, да за триесѣ дѣна
Я си водимъ триста и три свата».
Я се диже Янко одъ Косова,
И се диже кралекъ одъ Кралева;
Свеки оди три дни и три ночи;
25 Ка' отиде Янко у Земена града,
Тамо найде за себе девойтю —
Нипанъ даде два товара благо;
И думаше краль Земенски:
«Да си водышь китены свѣтове
30 Да си водышь двѣсте сватове,
Да си водышь за триесѣ дена.
Ка' отиде Кралекъ одъ Кралева,
Ка' отиде у Земена града,
Тамо найде за себе девойтю —
35 Нипанъ даде четирь товара благо;
И дума му краль Земенски,
Да си воды четиристотитъ свата.
Тагай су се поверну у Прилѣпа града;
Тамъ найдоше Марка Кралевича:
40 И онъ си га вѣрно питуе:
«Та найдосте ли за васъ девойтю,
За васъ девойтю, а за мене прилику?»
Сваки каже све по реду.
И собрали се сватове.
45 Се пойдоше еденъ днькъ.
Ставишесе на поле широко,
Ставишесе до трѣи сватове,
До три кума и до три старойтя,
И до три, ми, младе младожени,
50 И до три, ми, младе байрактары,
И до три, ми, млада девера,
А сватове края броя нема.
Я отѣше у Земена града.

- Ка' отоше у Земена града,
55 Срѣтоше ги кметове Земенчанс,
И срѣте ги майтя на девойтю.
Улезеше у златне тарпезы;
Сѣдоше до тройца младожене.
Проговори Марко Кралевичъ:
60 «Да камо вие мое-те слуге?
Я окнете майтю на девойче,
Да опитамъ и да опрашамъ».
И окнуше девойчину майтю.
— «Бога тебе, девойчина мале!
65 Да ли имашъ три младе девойте?»
— «Една си е, и она да не е».
Проговори Марко одъ Прилѣпа града:
«Ако сакашъ, мале,
Да ю давашъ яко за юнака,
70 Да ю давашъ за Марка Кралевича;
Ако сакашъ яко за прилику,
Да ю давашъ Янку одъ Косова;
Ако сакашъ яко за иманье,
Да ю давашъ крало одъ Кралева».
75 Майтя му по тия оговори:
«Она не че боякъ да ми бие,
Да удавамъ яко за юнака.
Она не е китка, да забодє за главу
Да удавамъ яко за прилику;
80 Че удавамъ за много иманье».
Тагай си излезла майчина девойтя.
Марко си тада по тия оговори:
«Бога тебе, мое-те слуге,
Я окнете и моя-те слуге,
85 Да збирамо мой-те сватове».
Окнуше те Маркове сватове;
Собрашесе Маркове сватове;

- И Марко имъ по тѣя оговѣри:
 «Бога тебе, мой-те сватове!
 90 За насъ тука девойтя нема».

Тагай Марко низъ тарпезе излезе,
 Та си яну коня шаренога,
 Та си стане предъ врата,
 И си ока девойчину майтю,
 95 Да опита па-и да опраша.
 Дойде девойчина майтя;
 Па ю пита Марко одъ Прилѣпа:
 «Бога тебе, девойчина майтя!
 Кой найнапредъ со-съ нишанъ дойдѣ?»
 100 — «Найнапредъ Марко Кралевиць».

Сметну се Марко одъ добрѣга коня,
 Та улѣзе у златна тарпѣза;
 Та си вану Янка одъ Косова,
 Удараше му еднѣ шлякавица —
 105 Нѣкара га три педы у земи;
 Я си вану крѣля одъ Кралева,
 Удари му еднѣ шлякавица —
 Нѣкара га три педы у земи.
 Тагай сѣде у златна тарпеза,
 110 Та си сѣдѣ три дни и три ночи.
 Што би законъ, се га прекарѣше,
 Па подоше друмы да друмѣю;
 — «Нема ништа майтя-да поучи?»
 Бога тебе, девѣйчина мале!»
 115 — «Да немогу ништа да поучимъ:
 Кадъ си биде пре сынѣ-то море
 И подувну тѣя силенъ вѣтеръ,
 Да си церсто превезъ держишь,
 Че да дувне тѣя силенъ вѣтеръ,
 120 Та подѣгне на девойтю превезъ».

Я пазила кума господина —

- Да га Богъ убие! —,
 Што е майтя продумала:
 Кага́ е било преко синё море,
 125 Я си дувне тѣя силенъ вѣтеръ,
 Та подиже на девойтю превезъ:
 Синю лицё, како ясно сълнце;
 Опазило кума господина:
 Вати, та обречё на девере
 130 Та обречё едёнъ товáръ благо,
 Да си люби той млада невѣста;
 Онѣ́ молчу ¹⁾, па си снау водё.
 — «Бога ви, два рúсна дёвера!
 Да дадете снау да ви любимъ;
 135 Оны мълчу, па си снау́ уводе.
 Онъ обрёкоше чётиръ тóвара благо...
 Кага́ си е вечеръ на леганье,
 Проговóри гиздава девóйтя:
 «Я се окни, кумо господино,
 140 Я се окни тройца берберы,
 Да обриче тую рúсу браду,
 Па тага че лицё да мѣ́ любишь».
 И онó óкну тройца берберы:
 Обричише тую русу браду —
 145 А она имъ свѣтила,
 Та-й у превезъ браду верзувала;
 Когá се брада обричила,
 Она си е свѣ́чи дúвнула;
 Та си вати той тёвне тевни́це,
 150 Та си ойдё при Момчилъ
 При Момчалъ байрактарче:
 «Богъ помáга, Момчилъ байрактарче!»
 А онъ си лежи, не смѣ́ да устáне,
 Алъ на-срѣ́дъ е казуе:

---

¹⁾ Sic.

- 155 «Богъ те ўбилъ, той млада невѣста!
 Што си тражишь, невѣста?»
 — «Тува лѣга Марко Кралевиче?»
 — «Тува лѣга; презъ вода Ситниѣца,
 Поды зелѣнь чадерь лѣга».
- 160 И си стану Момчилъ юнакъ,
 — Испрати ю до воду Ситниѣцу
 И говори:
 «Бога тебе, той млада невѣсто!
 Я си завій тія свилни скуты,
 165 Та преплѣвай той вода Ситниѣца,
 Та си право иды подъ зелены чадори,
 Де-ка спава Марко Кралевиче.
 Тамо горѣле двѣ жълте свѣѣс».
- 170 Та засука тія свилны скуты,
 Та преплива той воду Ситниѣцу.
 Ка' отѣде на зелени чадоръ,
 Тамо спава Марко Кралевичъ;
 Она Марка на легола найде
 И го, море, замашкала;
- 175 А Марко по тія оговори:
 «Бѣгай, курво, предъ коне у ясле»!
 И она си ишла у ясле,
 Предъ коня у ясле лѣгла.
 Кадъ се рано вазорило,
- 180 Я излезла денниѣца звѣздиѣца,
 Проговори Марко Кралевиче:
 «Ела, курво, сада ми да кѣжешъ».
- И она тагай стаде, та дойдѣ:
 Нема ништо дума да се дума —
- 185 Тако си превезъ одверзала
 И си тако косу истресала»;
 Марко си тагай сетило:
 «Лѣгай, курво, на мое постѣле;

- Я че точимъ той сладке здравице,
Че да идемъ, кума да си канимъ,
190 Да си цутомъ пугуемъ».
Она́ си лежи на згла́вницѣ.
Марко яна коня́ шаренога,
Па си преиде́ той воду Ситнипу,
Паси иде́ предъ Милошъ¹⁾ байрактарче:
195 «Богъ пома́га, Милошъ байрактарче!
Айды, да станы, кума да канемо».
Я си стану Милошъ байрактарче,
Та отоше, кума да си кане.
Ка' отоше при кума Латина:
200 «Богъ пома́га куме Латине!»
— «Добро́, добро́, млади младоженё!»
— «Бога тебе, кума господине!
Што си верзалъ тую русу главу?»
— «Ситни су ми зуби заболѣли»;
205 — «Я самъ здравице наточилъ,
У здравице лѣкове натурилъ:
Очемъ, Бога, главу да оздравимъ;
Я додай ми тую дѣсну рѹку».
Я си дойде тую десну руку,
210 Предáде му то́й лѣ́па здравица,
И говори Марко Кралевиче:
«Зашто, куме, главу уверза́лъ?»
— «Ситни су ми зубы заболѣли»;
— «У здравице семъ лѣ́кове ту́рилъ,
215 Очемъ, богме, гла́ву да излѣкуемъ».
Нема, кума Латина да одверза
Да одверза тую русу главу;
Онъ га вану за десну ручи́цу,
Да предаде́ той златне здравици;

---

¹⁾ Въ началѣ пѣсни онъ названъ «Момчилъ».

- 220 Кума господина оговори:
 «Ситне су ми зубы заболѣли,
 Та не смѣемъ главу да одвержемъ».
 — «Я семъ, кумо, синочка чуло —
 У здра́вице лѣкове турило,
 225 Очемъ, богме, да оздравимъ;
 Я дай, куме, руку десни́цу.
 Кумъкъ да́де руку десни́цу;
 Марко га за руку вану́,
 229 И одсѣче му той русу главу.

№ 131.

Село Скрино, Дунич. окр.; 17 дек. 1879 г. записана со словъ крестьянина
 Ангела Рыбари.

(Алватаръ воевода уводитъ жену Марка Кралевица; Марко уби-
 ваетъ его).

- Ойде Марко на Косово поле,
 На краль да с младый помохчія;
 Тамо сѣделъ Марко три години.
 Дочулъ го с Алватаръ войвода,
 5 Та дошелъ, та му поплѣнилъ дворове,
 И залюбилъ му любне-то.
 Дочулъ го с Марко одъ Косова,
 И се чуди, што да чини,
 И попраша чорбаджія си:
 10 «Такова ми е книга дочтасала,
 Дека ми е дворове́
 Поплѣнилъ Алватаръ войвода
 И ми залюбилъ любне́-то».
 — И рекалъ му чорбаджія:
 15 «Да си викнешъ дванаесе терзіи,
 Да сошія руба игуменска,

- И да зѣмешъ калпакъ игуменски,
Да си яхнешъ, конѣ,
Да си яхнешъ, та да си отїдешъ.
- 20 За година бѣше му за мѣсяць.
И ойде въ село-то, па ойде на чешма-та;
Тамо найде моми и невѣсты;
Угледна на една невѣста,
Рече: чїя си невѣста?
- 25 — Язе Марковица бѣхъ,
А сега на Алватаръ войвода.
— Можемъ ли, да поминемъ я
У ваши-те двѣрове?
— Айде, идеме у наши дворове.
- 30 И ойдоа у нойне-те дворове.
И рекла млада Марковица:
«Э ты-зи-ка, черно калѹдеро!
Дека найде Маркова-то коня,
Дека найде Маркова-та сабля?»
- 35 И рекалъ черно калудеро:
«Марко умре на Косово поле,
Та му земахъ конѣ за опѣло,
Сабля-та земахъ за одгреба».
— Чекай малко, да излезнемъ,
- 40 Да прашуемъ Алватаръ войвода:
Можешъ ли да поминешъ ты тука?
И ойде Марковица да прашуе Алватаръ войвода.
И онъ рече: «нека дойде».
И ойде церна калудера,
- 45 Ойде на високи чардеци. —
И она верза конѣ у яхѣро,
И го пригѣрна и здравува:
«Мило ми коньче, добрѣ ми дошло,
Оте нема Марко да ми дойде».
- 50 Дури плачеше, конѣ ока

И потече кervъ врезъ нея;
 И она викна тогай:
 «Алватаръ войвода испусти вино-то»;
 Излезна на високи чардаци,
 55 Погледна на Алватаръ войвода,
 А глава-то отсѣчена.

№ 132.

Соз. окр., село Суводоль; 30 янв. 1880 г. записана со словъ крестьянина
 этого села Жёты Илкова.

(Марка Кралевича ищетъ его мать).

Майти Марко по варошь тражила.
 Не найде го у бѣли вароши;
 Разбрала го у ладни меанѣ;
 Когá биде у ладны меанѣ,
 5 Нема Марко у ладны меанѣ;
 Разбрала го у суи плáднины,
 Де-ка гради деветъ задужбины,
 Кални друми, каменн калдерми,
 Кривн рѣки, те мѣре мостѣве,
 10 Вода вóды, одъ деветъ планины,
 Чешмы гради по суи планины;
 Вода воды, вода не дохóды.
 Па говори нѣму стара майтя:
 «Фала тебѣ, Марко, моѣ детѣ!
 15 Зашто градишь деветъ задужбины?
 Даль ги градишь тебе за спомена,
 Иль ги градишь мене за проклета,
 Иль ги градишь башти за проштенье?»
 Одговара Марко добаръ юнакъ:
 20 «Леле мале, леле стара мале!

- Ни ги градимъ мене за спомене,
Ни ги градимъ тебе за проклета,
Ни ги градимъ башти за проštěníе;
Нель ги градимъ Арватки девойти.
- 25 Ние бѣхме триесе юнаци,
Отидохме на ладна меана,
Пиѣхме вино и пиѣхме ракія,
У дружина си чаша посатукна;
Когá бѣше рано одъ зарана,
- 30 Пойдоа си триесе юнаци,
Тесгетаре порты затвориа,
Редомъ реда редомъ по юнаци,
Редомъ реда, та си чаша тража,
Редомъ реда-редъ клетва давае:
- 35 Кой се кълне у брата, у сестра,
А я немамъ у шта да се кълнемъ;
Я се кълнемъ у моя-та коня,
И се кълнемъ у моя-та сабля —
Остра сабля-студено желѣзо,
- 40 Врана коня-кучешка нарана, —
Та не хтеа за вѣра да вана;
Турнаа ме у тевни тевницы,
Та си лежа три година време;
Никой нема кодъ мене да дойде;
- 45 Научисе Арватка девойтя,
Ката дена подъ мене доожда,
Ката дена и сака недѣля,
На ручка пребѣло погача,
И на вечера пребѣла баница,
- 50 На недѣля пребѣла премѣна;
Па си дума Арватка девойтя:
«Вала тебѣ, Марко, доберъ юнакъ!
Хочешъ мене за любе да земешъ;
Че да лахамъ одъ башта ключеве,

- 55 Че отворимъ той тевни тевници,
 Че те пуштимъ низъ тежки зендани».
- И Марко ю по ти оговѣра:
 «Вала тебѣ, Арватко девойтѣ!
 Ты ме пушти низъ тежке зендани,
 60 Я чемъ тебе за любе да уземъ».
- Везѣла е одъ башта ключѣве,
 Отворила той тевни тевници,
 Опустила Марко-те юнака,
 Пустила го низъ тежки зендани.
- 65 Пойдѣ Марко, дѡма да си иде;
 Онá поиде со-съ него да иде.
 Пойдѣ Марко презъ поле широко;
 Останáла Арватка девойтя;
 Проговори Арватка девойтя:
- 70 «Вала тебѣ, Марко, доберъ юнакъ!
 Чекай, Марко, я съ тебе д'идемъ;
 Ако нечешъ за любе да семъ ти,
 Ты ме воды робыня да самъ ти;
 Ако нечешъ-робыня да самъ ти,
 75 Ты си верни, на си ме погуби»,
- А Марко се токо чудомъ чуди —
 Да я воды за любе да му е,
 Со-съ него чеше га дружина да си бiя;
 Да я воды-робыня да му е,
- 80 Па дружина ше га да си бiя:
 «Да нѣма ли бугарка девойтя,
 Та я везелъ арватка девойтя»;
- Па се Марко токо чудомъ чуди:
 Па си тегна сабля димискiя,
 85 Та погуби арватка девойтя,
 Погуби е на равнi дру́мове.
 Проговѡри Марко доберъ юнакъ:
 «Леле мале, леле стара мале!

- Ка' ме родишь, што мене порóбри?
90 Яли брата, яли мила сестра?»
Я майтя му по́ ти оговóри:
«Фала тебѣ, Марко, мое дете!
Ка' те родихъ, а я те порóдихъ,
Породихъ ти брата Андреяша;
95 Амо дойде Челединъ войвода,
Занесе го на Латина града».
Я Марко го по ти оговáра:
«Клета да си, моя стара мале!
Клета да си и прóклетá да си!
100 Што не кажешъ оште одедавна?
Да си идемъ брата да си тражимъ,
Да си тражимъ брата Андреяша».
Па подкóва си нодзе у подкови,
Па облече той дервишки дреи,
105 Направи се лúда дервишина;
Па си вана Шарга по себе-ка,
Та си хóды одъ града на града,
Та отíде у Латина града;
Па питуе латински читаци:
110 «Вала вие, латински читаци!
Де-ка има вино за желтица?
Я да пíемъ и конё да поимъ».
Я óни нему по ти оговóра:
«Фала тебѣ, лудо дервешино!
115 Тука нема вино за желтица,
Тука има младо Андреяшо,
Онó дава вино на облога:
Ты да пíешь и коня да пóишь».
Я Марко по ти оговáра:
120 «Фала вие, латынски читаци!
Де-ка са си негови дворове?»
Говореа латынски читаци:

- «Фала тебѣ, лудо дервешино!
Негови са яко лични двори,
125 Се дуаре одъ юначки главы,
Я подпоры одъ юначки нодзе;
Нему двори на-срѣдъ на Латина».
Когá ойде Марко доберъ юнакъ,
Та си найде Андреяши двори;
130 Почукналъ е на пребѣли порты;
Излезнала Андреяши либе;
Говораше Марко доберъ юнакъ:
«Фала тебѣ, Андреяши либе!
Да дадете вино за желтица,
135 Я да пиємъ и конѣ да по́ймъ».
Я онá му по́ ти оговóри:
«Вала тебѣ, лудо дервишино!
Тува нема вино за желтица,
Тука има младо Андреяше,
140 Оно дава винó на облóга—
Ты да пиєшь и конѣ че по́ишь».
Улезналъ е Марко у дворове,
Та си сака винó за желтица:
«Фала тебѣ, младо Андреяше!
145 Да ми дадешъ вино за желтица».
Андреяша по́ ти оговóри:
«Да си давалъ вино за желтица,
Сва би града злато позлатило;
А я давамъ винó на облóга—
150 Ты да пиєшь и конѣ да по́ишь».
Ка' сѣднаа до-двама юнаци,
Направиа голѣма облога:
Марко даде кóня изъ-подъ себе,
Андреяше свое первнолибе,
155 Да си пиятъ двѣ недѣли дена,
Да си пиятъ да си незадрематъ;

- Ког' напредъ дремка че одреме,
 Онъ че даде голѣма облога.
 Ка' се пили денъ-недѣля дена,
 160 Андрейше дремка одремала —
 Заспало е младо Андрейше;
 Провикна се Андрейши либе:
 «Фала тебѣ, лудо дервишино!
 Че ме водышь у Прилѣпа града,
 165 Тамъ я пмамъ, бре, Марка девера,
 Онъ че мене одъ тебе да отме».
 Проговори Марко доберъ юнакъ:
 «Стани, млади Андрейше!
 Просто да е голѣма облога;
 170 Днесъка пресвета недѣля,
 Стани, Бога да молиме,
 Стури капа, Бога да молиме».
 Ког' станѣ младо Андрейше,
 Па му дума Марко добаръ юнакъ:
 175 «Справи коня Тютурана,
 Да идеме на наши дворове;
 Да си идешъ майтя да си видишь».
 Справи коня младо Андрейше.
 Уяхнаа два добры юнаци,
 180 Уяхнаа до два добры кони:
 Марко яхна коня Шареяна,
 Андрейша коня Тютурана;
 Та пойдоа презъ Латина града,
 Презъ Латина по тѣсни сокаци,
 185 Калдермѣ изъ темель вертеа,
 А терамиды у небеса верчѣ,
 Со-съ колпацы чандии собаратъ.
 Говораа Латински чытаци:
 «Фала вама до двама юваца!
 190 Не зорете ваши добре кони,

- Излезнете у сува планина,
 Та шѣтайте по сува плáнина —
 Кой понапредъ вода че посáка».
- Ка' шегали до двама юнаци,
 195 Андреяша вода ожеднѣло,
 Па си дума младо Андреяше:
 «Фала тебѣ, Марко мили брате,
 Че си бодемъ коня изъ-подъ себе,
 Многу са ми жеди зажедѣли,
 200 Че си пиѣмъ конски черни керви».
- Я Марко му по ти оговáра:
 «Фала тебѣ, младо Андреяше!
 Не боди си коня изъ-подъ себе,
 Да си пиѣшь конски черни керви,
 205 Нело иди у гора зеленá:
- У горѣца-потайна меáна,
 На меани Мара меанджѣйтя;
 Она дава вино за желтица,
 Ты да пиѣшь и коня да пбѣшь;
 210 Когá ойдешь у гóра зелена
- У горица на ладна меана,,
 Ты-зе, младо, одъ коня не слази,
 Че е Ммра многу дяволита»,
 Богá ойде младо Андреяше,
 215 Когá ойде презъ горы зелены,
- Оддалекъ го Мара согледала,
 На хáйдуци по ти оговáра:
 «Фала вие, шесдесе хáйдуци!
 Какво лудо презъ горица иде:
 220 На глава му безцано каменье,
 И си яхналъ коня Тютурана».
- Дори она дума продумала,
 Пристигнало младо Андреяше.
 «Фала вие шесдесé айдуци!

- 225 Да фанете незнана делія,
Да земетѣ безцано кáмевье;
Мене дайте безцано каменье,
Да платите, што сте си испили,
Што сте пили на ладны меаны».
- 230 Когá придé младо Андреяше,
Па си сака вино за желтица:
«Фала тебѣ, Мара меанджійтя!
Да ми дадешъ вино за желтица —
Я да пиѣмъ и кóня да поимъ».
- 235 Проговóри Мара меанджійтя:
»Фала тебѣ, непознанъ юначе!
Я да давамъ винó за желтица,
Сва би гóра злато позлатíла,
Нело давамъ вино на облога —
- 240 Ты да пиѣшь и коня поѣшь;
Да си слезнешъ одъ добра-та коня,
Да улезнешъ у ладна-та меана,
Пій си винó, колико си сакашь».
- Слезнало е младо Андреяше,
- 245 Улезнало у ладна меана:
У меана шесдесé хáйдуци,
Си-те са му нá подзé станали,
И въеднагъ го у руцѣ фанали
И руса му глáва одрѣзáли.
- 250 Пиле ниште изъ-подъ ясно небо:
«Дигъсе, Марко, да бихъ се не дигалъ»!
Марко заспало у Доспадъ-плáнина,
Въеднага е на подзе рипнало, —
И уяхнá коня Шареяна;
- 255 Та си тергнá огвѣна камджія,
Та удари Шарко по гербина:
Литна Шарко презъ гора зелена,
Та одлете на ладна меана;

- Верза Шарка на мала-та врата,
 260 Самъ улезна одъ голема врата;
 Улезналь е у ладна меанѧ,
 Извадилъ е сабля зглобовница,
 Заборгесе налѣво-надесно,
 Та погуби шесдесѣ хѧйдуци;
 265 Итра била Марка меанджѧйтѧ:
 Подврела се Шарку подъ копито,
 Та бѣгала у росно ливадѣ.
 Уяхна си Марко, добаръ юнакъ,
 Уяхна си Шарко узобень,
 270 Па си тергна огняна камджѧ:
 Ка удари Шарка по гербина —
 «Де? да найдешъ Мара меанджѧйтѧ!»
 Я Шарко му по ти оговѧра:
 «Цверсто, Марко, на мене-ка держшьсе!»
 275 Я че пайдемъ Мара меанджѧйтѧ;
 Э, каже, у росно ливадѣ».

Литна Шарко презъ поле широко,
 Та отиде у росно ливадѣ;
 Фаналь е Марко Мара меанджѧйтѧ,
 280 Тергналь си е сабля зглобовница,
 Да посѣче Мара меанджѧйтѧ;
 Онѧ му се вѣрно примолила:
 «Немой мене, Марко, да посѣчешъ!»
 Че оздравимъ младо Андреяше:
 285 Каквѧ бѣше, поболье че стане»;

Па отидѣ у гѧра зелена,
 Та набрала трѣва лѣковачна,
 И наточи вода лѣковачна,
 Окепала млада Андреяша:
 290 Какво било, поболье ставало.
-

№ 133.

Трен. окр., с. Бабица; 24 ноембѣра 1879 г. записана со словѣ Арангела Дойчинова.

(тоже).

- Тражи майтя Марка юнака.
 Тражи майтя него у горне мене,
 А найде га дольне меане:
 Марко піе со-съ брайтя, со-съ дружина;
 5 У дружина чаша погинула,
 Меанджійтя чаша тражи у дружина—
 Кой се кьне у брата, у сестра,
 Я Марко се кьне у коня шаренѡга,
 И кьне се у сабля ржавица;
 10 Я Марко дружина невѣрче:
 Тако д' ¹⁾ Бога, Марко Кралевиче!
 Зашто си кьнешь у коня шаренѡга,
 У шаренога коня и у сабля ржавица?
 Конѣкъ си е пчешко месо,
 15 Сабля си е желѣзо студѣно!
 Марко си паде у невѣрось.
 Па се Марко зăвика,
 И сълзе рони низъ бѣле образье.
 Па си вану коня Марко Кралевиче,
 20 Та си уйде дома на двѡрове.
 Сегледа га негова-та майтя:
 «Тако д' Бога, сину Марко!
 Зашто одышь по дворъ —
 Бѣле сълзе ронишь,
 25 Бѣли персты кършишь?»
 Проговѡри Марко Кралевиче:

¹⁾ т. е. тако ти.

«Вала, мале остарѣло!

Ка' ме роди, што ме не породи?»

— «Породи ты сина Андрейша,

30 Ама га су Турци закарѣли».

— «Даль е, мало, далеку, иль е близа?»

— «Ни е, синко, далеку, ни е близа:

Одъ вечера коня да посправишь,

Зарани рано да подранишь —

35 Да си рано подранишь,

Рано коня да назобишь,

Да си отидешъ презъ поле широко,

Рано че стигнешъ тамо;

Че найдешъ Ана меанджійтя,

40 Она че ты каже, сину, Марко».

И оно си е одвечеръ коня посправило,

Зарани си е, рано подранило,

Па си яну коня шаренога:

Тури лѣву ногу у зенгя,

45 Доръ да тури десна нога у зенгя,

Оно се отиде презъ поле широко,

Та си дойде при Ана меанджійтя:

«Помози Богъ! Ане меанджійтя!»

— «Даль Богъ добро, непознанъ делиѣ!»

50 — «Очешъ мене да давашъ вино немѣрено?

Да ти давамъ паре неброене».

Она му дала вино немѣрено,

Онъ ю дава паре неброене:

«Тако д' Бога, Ане меанджійтя!

55 Дали има одъ мене по-юнакъ?»

— «Тако д' Бога, Марко Кралевице!

Има одъ тебе по-юнакъ-братъкъ Андрейша».

— «Даль е да́лекъ, иль е б́ли́за?»

— «Да отидешъ презъ поле широко,

- 60 Че да видишь Андреяшины двory:
 Андреяшины кулѣ направене со-съ юначке главе,
 А негови двory направлены со-съ юначке руке
 63 И омазане со-съ юначке кърве.

№ 134.

Г. Радоміръ; 2 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Петрунова Мѡаки-скаго.

(Марко убиваетъ Динче Арнауце, ограбившаго его двory).

- Марко кани ора и градове,
 И покани до деветъ краины,
 И покані до деветъ кралёве,
 И покані до деветъ кралицы,
 5 Саль некани Динче Арнауце.
 Дума дума Марково-то любе:
 «Како кажатъ тія добры гости,
 Млого сладки Маркови-те гозби,
 Саль да има рыба одъ Оридо
 10 И ракія одъ Демиръ-капія».
 И Марко си дума продумуе —
 Продумуе на негово любс:
 Посправи ми коня Шарговіта,
 Че да идемъ, да си довесемъ
 15 Рыба одъ Орида и ракія одъ Демиръ-капія». —
 Бутна коня Марко Кралевико,
 Та го бутна низъ поле ширёко,
 И настана низъ тесны клисуры;
 У срѣшта му Динче Арнауце:
 20 «Добра срѣшта, непознанъ делиё!»
 — «Далъ Богъ добро, непознанъ юначе!»
 И Марко се малко изместило,
 И си веднагъ на коню продума:

- «Това си е Динче Арнауце.
25   Како ми се сега да правиме?»
И прѣдума коня Шарговита:
«Я ме верни мене назаде-къ».
И Марко е коня послушало,
И си верна коня Шарговита;
30   Какъ си верна коня Шарговита,
И достигна Динче Арнауце:
«Добра стиджа, непознанъ деліе!
— «Далъ Богъ добро, незнане юначе!
«Кадѣ си конѣ уберзѣло?
35   И Динче му тогай продумало:
«Че да идемъ на Марковы дворы»
— Зашто идешъ на Марковы дворы?»
— Че да идемъ, дворы да му похарамъ,
И госке да му погубимъ».
40   И Марко се заплакало;
А коня го допитало:
«Зашто платъешъ Марко Кралевику?»
И Марко му дума продумуе:
«Какѡ да не плачешъ?»
45   Че си ойде Динче Арнауце,
Че си ойде на мои дворѡве
Дворы оче да ми похара,
И госке оче да ми убіе».
И тогай си коню продумуе,
50   Продумуе коню Шарговиту:
«Слушай мене, Марко Кралевику!
А си верны, да го достигнеме».
Бутна коня Марко Кралѣвику,
И достигна Динче Арнауце:
55   «Язе не семъ непознанъ деліе,
Нело семъ Марко Кралевику».
Въеднага одъ коня се стурпя:

- Една страна кончета се бія,
Друга странъ юнаци се бія;
60 И ѿ одвилъ коня Шарговита,
И накаралъ на Динче Арнауце конё,
Накаралъ го тридеветъ лакти у земи;
А преверналъ Динче Арнауце,
Преверналъ Марко-те юнака;
65 И си дошелъ коня Шарговита:
«Леле, Марко, мой чорбаджіё!
Я си бъркни у десна-та чижма,
Та извади ножё потайниче,
Та го муши у клето-то сердце».
70 И Марко е коня послушало,
Та извади ножё потайниче,
Та го муна у клето-то сердце.
Тогай Марко-ти продума коня,
Продума коня Шарговита:
75 «Я се мѣтай мене на рамена!»
И Марко е коня послушало;
Бутнало го низъ поле широко,
И си ойде до Орида града —
Земало е рыба одъ Орида
80 И земало е ракія одъ Демиръ-капія,
Па-й се однесе на негови двори,
И си піе вино одъ три гóдинъ,
И си піе лютица ракія,
И казуе негови дружина:
85 «Што-то бѣше Динче Арнауце —
Бѣше пошло на мой дворóве,
Двори да ми поара,
И госке да ми убіе;
Алъ него семъ я погубилъ
90 Со-съ ноже-то потайниче.
-

№ 135.

Вран. окр., на границѣ съ Лековскимъ, с. Мачкатица; 3 марта 1880 г. записана со словъ Иліи Николина.

(тоже).

Темби чини цара Сулеймана: Да дашцю му пола мое благо.
 Да не иду по Стамбола града, 15 Никой не би се нашѣлъ;
 Да не иду ти добры юнаци, Туй се найде Гине Арнауце,
 Да не пречу сабле по меане, Та уяне тенко Бедовіе,
 5 Да не пію вина и ракіе. Право иде у меана нова
 Той негледа Марко Кралевиче; И казуе:
 Но си иде по нова пазара, 20 «Чуешь мене, Марко Кралевиче!
 И си пречи сабля по меане, виче!
 И си піе вино и ракіе. «Ты изиды овамо мейдана —
 10 Той согледа царе Сулеймане, Оче мие мейданъ да дѣлимо».
 Па, ми, вика по нова пазара: Ту изиде Марко Кралевиче,
 «Кой се найде юнакъ у мейдана Па увати Гине Арнауце —
 Да погуби Марка Кралевича, 25 Обѣ му е руке излѣмио,
 А ние го свога погубио.

№ 136.

Село Вербя, Радомирскаго окр.; 30 ноября 1879 г. записана со словъ Мини Стоянова.

(Янко юнанъ освобождаетъ Марка Кралевича, взятаго въ плѣнъ Турками въ Охридѣ).

Поканилъ Марко това добра гость:
 Седемь краля одъ седемь краины
 И три владыки одъ три краины;
 Си-те крали поканило
 5 Пай си-те дойдѣ,
 А найпослѣ дойде кралица довица.

- И сѣднали у чесны тарпѣзы.
А кралица маана нашла:
«Добаръ Марко добаръ госба прави,
10 Добаръ госба за гладны юнаци,
Добро вино за пїяны жены;
Оти нема ракія
Одъ Демиръ-капія,
Оти нема рыба
15 Одъ Орида града?»
И тогай си Марко сютиль,
И уяна Шарца добра коня,
Та отиде на Орида града,
Да си тражи рыба одъ Орида;
20 А тамъ го су Турци уловили;
А онъ си лѣпо имъ измолюе:
«Опуштете ми тая десна рака,
Да испишемъ тое бѣло книже,
Да попрадимъ на моя-та майтя,
25 Да се майтя на сына не нада».
И тогай се Турци несвѣстили:
Опустили тая десна рака;
И исписа Марко тая бѣла книга,
Та я прати на негови шура,
30 На юнакъ Янко Кѣсовче;
И я пратилъ по сиво соколе,
Ошь побърже Янко да приде.
И соколе тамо отїде,
Даде Янку книже да пречати.
35 Чети книже Янко Косовче,
И него со сълзи омїло.
И въ еднага Янко яна
Яна коня Пелифана,
И отиде на Орида града.
40 И тогай се Турци нарипѣли,

Та му даю това руйно вино.
 А оно си вино не прѣйма,
 Нель извади тѣя остра сѣбля;
 Та погуби Турци янычари
 135 И па Марко думу издумае:
 «Да не може ли съ брѣйтя да піешъ,
 Нель си піеша съ курви и съ гедѣи?»
 — И тогай е Марка одвезало. —

№ 137.

Слово Вѣрба, Радомірск. окр.; 29 ноябля ноябрю записана со словъ того же крестьянина.

(Король Вунашинъ не зоветъ на пиръ Марка Кралевича и Грую-дитя).

Поканиле¹⁾ краля Вукашина,
 Уканиле²⁾ сичке околѣне,
 Салъ не канилъ Марко-то юнакъ
 И неканилъ Груѣ малко дѣте,
 5 Дека су се многи пѣлници
 Вино заодили, у ракія незнаѣли,
 А на ножѣве дюрѣячіи,
 А на конѣ бѣнекчіи;
 Оттова не хтѣлъ да ги кани.
 10 Аль си иде Груя малко дѣте:
 «Леле, уйте, леле Марко!
 Поканилъ е краля Вукашина,
 Поканилъ товѣ добро госбе,
 Салъ не канилъ мене и пай тебе;
 15 Айде, д'идемо ни каниты, ни фризены.
 А япѣли тѣя добри кони,
 Та отишель краля Вукашина.
 Излезало това добро госте,

¹⁾ Т. е. поканилъ е.

²⁾ Тоже.

- Та срѣшнало Марко-то юнакъ,
20 Да му земе Шарца добра кóня,
Да го земе, да го шетатъ;
А онъ имъ говори:
«Онъ е ученъ-самъ че шета».
Па си сакая Грую детенце,
25 Да шетая конче троегодче;
А онъ имъ говори:
«Не ватайте конче троегодче,
Че го учи учива конь».
И сѣднали чесны тарпéзи:
30 Слуга имъ е Роселинъ девойтя;
Редомъ чаша служи;
Редъ дойде до Груя детенце,
А него е подминала;
А оно имъ говорѣло:
35 «Чуете това добрó госте!
Имате ли облокъ за девойка?»
А óны му говорѣя:
«Има, та какó нѣма —
Ту е Біоръ-планина,
40 Еденъ езеръ има и пай нѣма,
Други езеръ има и пай нѣма,
Трети езеръ дърво езерливо,
У дърво-то до три златны ябуки;
Кой то може, да та ябука одкине,
45 Онъ че земе Руселинъ девойка».
— Въеднагъ рипна Грую детенце,
Да посправя конче троегодче;
А му Марко дума:
«Я си карай моя Шарца
50 Шарца-добра коня;
Онъ ишелъ, онъ че те води, —
И што дума, него да слушашъ».

- Кадъ си ойде на бистро озеро,
 Па му-нему дума:
 55 «Леле Шарцо, леле добро коню!
 Да ли я ябука да кинемъ,
 Ели дерво да вадимъ?»
 И онъ му-нему говори:
 «Ако можешъ, дерво извади».
- 60 И она е дерво извадило,
 Извадило-побѣгнало.
 Излезнали до три вили-самовили,
 Самовили тія яшни кучки;
 Па ему една-та ока:
 65 «Я постой Груё дете!
 Я ти дадемъ тая златна форма».
- А оно си па отбѣгло.
 Одока го дру́га кучка:
 «Э, ме чекай, Груё детенце!
 70 Че дадемъ тая златна тепсія,
 У тепсія златне пилишта¹⁾».
- А оно си па отбѣгло.
 Па му третя ока кучка:
 «Я почекай, Груё-малко дете!
 75 Я дадемъ тая златна софра,
 На софра́ това безцани камени:
 Кадъ вечерашъ, самі те да свѣта»;
- И она му коня позапрѣло.
 Стигнаа него три вили-самовили,
 80 Тамъ су мрѣжю уплѣли;
 А конѣкъ му по-ти оговори:
 «Изведъ това остра сабля,
 Та ю пушти меджи предни нозе,
 Да исѣче тая ситна мрѣжа,

---

¹⁾ птички.

- 85 Умѣри-то у клетно серце,
 Да се сетимъ за младиѣтъ вака-тъ». —
 Уритни га у клето серце,
 Та излегълъ у поле ширóко
 И изнекалъ до три вили-самовили.
- 90 Па му конѣ по́-ти оговори:
 «Чуешъ мене, Груѣ дете!
 Я си вежи до три самовили,
 Двѣ си вежи мени за зенгii,
 Третя вежи мени за опáшка».
- 95 Па одлете у кралевы дворы,
 И е побиль¹⁾ това́ златно дѣрво,
 И везаль е до три вили-самовiли;
 А они се чудомъ почудили,
 Какви юнаци отидоа,
- 100 Никой неможе да се повѣрне;
 А това е Груѣ дете:
 Довело три вiли-самовили
 И земáло Руселинъ-девойтя,
- 104 Та земало си за любе.

№ 138.

(Загорье) Берков. окр. с. Чипоровци (Турлаки); 20 февр. 1880 г. записано
 со словъ Сими попъ-Маркова.

(Марко отыскиваетъ своего брата Андрея).

- А собралисе дванаесе делiе,
 А дванаесе делii-све добры юнаци
 А ю Стамбола града голѣма, (повторяется).
 Ю ладне меане,
- 5 А то пи́ю а това́ руйно вино;

¹⁾ Т. е. всади́лъ въ землѣю.

- А наймладо меанджійче
 Това руйно вино служише —
 А руйно вино служише,
 А съ чашка злата, позлащена;
 10 А штукнала е чашка позлатена
 А междú дванаѣсе добры юнаци;
 А задира́ло е младо меанджійте
 А задира́ло чашка позлатѣна —
 А кой, ми, се кълне у брата,
 15 А у милу сестру,
 Я Марко доберь юнакъ — у коня Шаркалію,
 У коня-кѣсело месо,
 И се кълне Марко доберь юнакъ
 А ю саблю мегданлію;
 20 Сви добры юнаци Марку подсмиваю,
 Че се кълне Марко у коня Шаркалію
 И се кълне у саблю мегданлію:
 «А ю нега е чашка позлатена!
 А за това́ се Марко кълне
 25 У коня Шаркалію и у саблю мегданлію»
 А Марку, ми, се много нажалѣло:
 А изведѣ ко́ня Шаркалію
 А та па усѣ́де коня Шаркалію
 А та па, ми, Марко отиде,
 30 Отиде кодъ майку дома.
 А та па се Марко мо́ми прові́кна:
 «А чуешъ ли мене, старо майчице!
 А кага́ мене, мамо, роди,
 А заште ме, мамо, не породі́ —
 35 Я брата, мамо, да имамъ,
 Я и сестру, мамо, да имамъ?»
 — «А ма́ма те, сине, породила:
 И ты, сине, имашъ младо Андреяше,
 А и си имашъ сестру Петкану;

- 40 А кога́ бѣше, сине, первня разми́рица,
 А тега́й су ги мали зароби́ли;
 А да диришь, сине, брата Андреяшу
 А да диришь у Невенѣ града голѣ́ма,
 А да диришь сестру Петкану
- 45 Ю Дуката града голѣ́ма».

А и онó си стегна коня Шарканлія,
 А юдарі́ му сѣ́дло позлатено,
 А па, ми, оті́де у Невенѣ града голѣ́ма;
 А ю срѣ́чу му млада́ де́войка;
- 50 А Марко си думу продума́ло:
 «А де-ка во́да за піе́нье?
 А или да има́ вино за піе́нье?»
 А она му дума продумала:
 «Ту-ка вино за піе́нье,
- 55 Ту-ка нема́ вода за піе́нье;
 Само́ има на едно́ мѣ́сто
 На едно́ мѣ́сто вино за піе́нье,
 И онó на обло́гъ да го піе́шь,
 А съ́ пары нема́ да го кúпишь».
- 60 А, ми, Марко пита:
 «Де-ка е́ то́ва вино,
 Шо́то на облогъ да піе́мъ?»
 А мо́ма дума проговори:
 «Ту-ка има́ вино за піе́нье,
- 65 Ту-ка има́ младо́ Андреяше?»
 — «Де-ка сѣ́ди младо́ Андреяше?»
 — «Разигра́й коня Шарка́лія,
 Разигра́й низе́ тевни чаршіе́;
 Де-ка найдешъ́ порта́ позла́тена,
- 70 Тамо́ сѣ́ды́ младо́ Андреяше́».

Намѣ́рило Марко́ порта́ позла́тена:
 Пы́(=съ) чизма́ біе́ порта́ позла́тена,
 Порта́, ми, се́ изъ́ темель́ кру́те.

- Излезнало Андреяшево-то либе:
 75 «Што работышь незнаны деліе?
 Та, ми, біешь порты со-съ чизмы
 И си изъ темель крутешъ?»
 — Ту-къ ли сѣды́ младо Андреяше?»
 — «Тука сѣдь' младо Андреяше;
 80 Амо ту-ка нема сега». — «Али има віно за піенье?»
 — «Има вино за піенье:
 За облогъ да піешь,
 Съ пары нема да кúпишь».
- 85 Изведе га на висóки чáрдаци,
 Па изнесе то́ва руйно вино.
 Па си пита Марко добаръ юнакъ:
 «Али знаешъ дали има Андреяше
 Да ли има младо Андреяше брата?»
 90 — «Има брата Марко, доберь юнакъ,
 Амо га незнае».
- Продумалъ е Марко, доберь юнакъ:
 «Я самъ Марко Кралевитъе!» —
 Марко и неговъ братъ Андреяше
 95 Голѣма су веселба́ направіли;
 Младо Андреяше сака,
 Да си иде съ Марко, добаръ юнакъ,
 Да иде, майку да віды.
 Излезнаше на поле широко.
- 100 Продумало младо Андреяше:
 «Тако м' Бога, Марко, добаръ юнакъ!
 Айде, да правимо юначки юришь —
 Да видимо, кой е по-юнакъ?»
 Марко, ми, е продумало:
 105 «Да правимо два брата юначкигоришь!
 Кой виды, че ны завиды,
 Кой чуе, че се зачуды —

- Два брата юначки юришь да правя!
Нело чеме настане Димска плáнина:
110 Тамо нема вода за пієнье,
Тамо нема вино за пієнье;
Три дни че одымо и три ночи,
Нигде сѣньтя нема за сѣденье;
Тамо че видимо-кой е по-юнакъ».
- 115 Настанáше Димска-плáнина;
Та си оде три дни и три ночи;
Млого, ми, се Андреяше младо
Млого за воду дóсади:
Извадило влашко ножленце,
120 Та си коня бодеше,
Та му кервь піеше.
Продумалъ е Марко добаръ юнакъ:
«Небоды́ коня ранена,
Непій туя конску кервь;
125 Нело ту-ка има дълбока падина:
У падину-ту има ладна ме́на,
И тамо има Мара меанджійтя,
Тамо има вино за пієнье».
- Настанаше дълбока пади́на;
130 Разсѣдлаше тія добри кóни;
Та си леже Марко да пóспи;
Я младо Андреяше отиде на ладне ме́ане:
У меане чегыресъ юнаци сѣдú;
Какó улезе мláдо Андреяше,
135 Така му гла́ву отсѣкоше.
Сънъ сенуе Марко доберь юнакъ:
«Излезнеше три люте змие,
Та уапаше младо Андреяше»;
Ка' се рыпне Марко добаръ юнакъ,
140 Нá уста му огонь ферина́ло;
Та отиде на ладну меану:

- «Камо младо Андреяше?
 Мара меанджійтя думу одговара:
 «Ту-ка младо Андреяше не е доодило —
- 145 Ова е годиць девета,
 Како ту-ка не е минуло».
 Ка' улезе Марко, добаръ юнакъ,
 Ка улезе ладне меане,
 Тамо найде мертво Андреяше;
- 150 Та истерже Марко саблю мегданлію,
 Та погуби чотыресъ юнака.
 Останала Мара меанджійтя;
 Онъ ю фати за русу косу:
 «Че ти рѣжвмъ русу главу,
- 155 Ако недашь младо Андреяше».
 Продумала Мара меанджійтя:
 «А почекай Марко, доберъ юнакъ!
 Да донесемъ живу вѣду,
 Да пољемъ младо Андреяше,
- 160 Да оживѣе младо Андреяше».
 Ка' донесе Мара живу воду,
 Та, ми, поље младо Андреяше,
 Та оживе младо Андреяше.
 Тагай Марко добаръ юнакъ
- 165 Одрѣзало ю главу
 И па-й приказало:
 «Ты си много юнаци загубила,
 Сега я тебе да загубимъ».
 Та усѣднаше оба брата,
- 170 Та усѣднаше тія добры кони,
 Та отідоше майти на дворѣве.
 И си видѣ майтя млада Андреяша.
 И какѡ ю майка виде,
 174 Вѣднагъ му душѣ испадла.
-

№ 139.

Трен. окр., с. Бабица; 22 ноября 1879 г. записана со словъ Божиля Янкова

(тоже).

- Собрашесе седемдесé юнаци,
 Собрашесе на ладне меане,
 Да си пию те ру́йно вино́;
 Слуга имъ Дюнде-Еленъ девойтя;
 5 Редома е чаша предавала;
 Сви юнаци чаша приванали;
 У юнаци чаша погинула;
 На юнаци клétва че давая —
 У кога́ е чаша погинула?
 10 Кой се кълне у брата, у сестра́;
 Марко нема у што́ да се кълне́:
 Онъ се кълне у сабля димескiя́
 И се кълне кóня шаренóга;
 Марку си клетва неванáло —
 15 Марка си беля́ обѣдила;
 Марку си върло нажалѣло,
 За правину беля́ обѣди́ло.
 Марко я́ха кóня шаренóга,
 Та че да иде на негóви дворóве,
 20 Да си питуе туя стару майтю —
 Дали има, да е породила
 Я братъ, я сестру?
 Дошелъ Марко на свои дворóве
 И питуе свою стару майтю.
 25 Я майтя му по тiю оговоре:
 Да ты имаше братé Андреяше —
 «Когá бѣше първня разми́рица,
 Тага́ я младо заробише,
 Заробише и га закарáше,

- 30 Закараше га камъ-то истоку».
 Че иде Марко да си брата тражи.
 Отишѣлъ е на ладне меѣне,
 Тамо има Неда меанджійтя:
 «Помодзъ Богъ, Неда меанджійте!
- 35 Я изнеси еденъ чеберъ вино —
 Я да піемъ, коня да напоимъ»;
 А она-си ему по тия оговари:
 «Слезни, брате, у ладне механе,
 Ты да піешъ и коня да напоишь;
- 40 Марко Неди говораше:
 «Де изнеси на дворъ вино —
 Я до піемъ, коня да напоимъ:»
 Неда си изнела чеберъ вино:
 Марко пило ѣ коня напоило.
- 45 Па си слезе Марко Кралевичъ,
 Та улезне у ладне механе:
 Ка' улезна у ладне зевниці,
 Тамо найде шесдесѣ айдѹци,
 Тамо найде на брата главу
- 50 На братъкъ Андреяшь;
 Та си айдуци играю титру;
 Айдуци му по тия оговоре:
 «Бога тебе, непознанъ делиѣ!
 Сѣди малко, вино да піемо»;
- 55 А оно си има по тие оговоре:
 «Че ви играмъ калуджерско оро».
 Поиграло калѹджерско оро,
 Завъртелo саблю нѣлѣво, нѣдесно,
 Та посѣкло шесдесѣ айдѹка;
- 60 Па си вана Неда меанджійтя:
 Намаза ю са-съ катранъ
 И запали Неду меанджійтю;
 И си сѣдѣ три дни и три почи;

- Зе си піло и па-и ручало,
 65 А Неда му све свѣчь свѣтила.
 Па си узе Марко Андреяши главу,
 Та ю тури у зобниці
 И однесе на негови двори
 При туя стару майтю;
 70 Па исока туя стару майтю:
 «Леле майтѣ, леле старо мале!
 Я излезни, да видишь —
 Тая ли Андреяшева глава?
 И излѣзла тая стара майтя:
 75 Имало Андреяше имало
 Златно влакно́ у главу́-ту.
 Та познала стара майтя
 78 Тія Андреяшина глава́.

№ 140.

Село Бабица, Радомирського окр.; 22 ноября 1879 г. записана со словъ Божиля
 Янкова.

(тоже).

- Пію вино тройца дружина:
 У дружину чаша погинула;
 На дружина се клятвина пада:
 Кой се кълне у брата, у сестру́,
 5 Яли Марко нема́ ни брата ни сестру́—
 Не му се чаша предѣлила;
 Та си платиль чашу у дружина,
 Па си ойде при негову майтю,
 Пн на майтю по ти оговори:
 10 «Ка' ме роди, шта ме породи —
 Яли брата, яли милу сестру?»

- Одговори майтя на сина-си:
«Леле синко, леле Марко!
Ты си имашь брата Андреяша,
15 Малечкога ю Турци заробише,
Заробише и па откараше».
— «Леле мале, моя стара мале!
На кúде га мала закараше?
Да ли откуде сълнце изъоди,
20 Или одека запада?»
— «Одкараше га мала камъ по истоку».
— «Дали, мале, нешто нишанъ има?»
— «Има, синко, да какó си нéма:
Нá ногу га свиня́ упала:
25 На главу му до три златна влакна».
Яну коня́ Марко Кралеви́чъ,
Да си тражи брата Андреяшу;
Та на́стану презъ горе зелéне:
Два дни оды, воду не наóды;
30 Па си найдé той ладне меанé
И отидé вино да си пиé;
Сипá вино́ млада меанджй́тя —
Вино пиé Марко Кралеви́чъ;
Питала за млада меанджй́тя:
35 «А чуешь мене, непознанъ деліё!
Дали знаешь Марка Кралеви́ча?
Мой стопáвинъ-онъ е Андреяша,
Онъ си има брата Марка Кралеви́ча,
Одъ не́га се юнакъ по-не-мало».
40 Тагай рипи Марко Кралеви́чъ:
Тержи чизму, та му съобу —
На но́га га свиня́ упáла;
Тержи калпакъ, та му калпакъ стури —
На главу му до три влакна златна;
45 — «Да ты се си, брате Андреяшо?» —

- «Да я самъ-си, Марко Кралевичъ».
— «Айде, брале, при майтю да идемо».
Седѣли су, та су вино пили —
Вино пише три недѣли дена. —
- 50 Та-й пойдоше предъ майтю да иду.
Андрее водичу ожеденъ:
«Леле, брале Марко Кралевичъ!
Чу да бодѣмъ коня съ-подъ себе,
Че да пиѣмъ тѣ черни керви»;
- 55 А Марко му таде продумало:
«Немой, брате, коня да си бодешъ;
По-тамъ има айдуцке меане:
Терчи тамо вино да си пиѣшь».
Отидѣ да си пиѣ винó;
- 60 Тамо има до деветъ айдука:
Искочише до деветъ айдука,
Та срѣтнуше брата Андреяша —
Сви-те деветъ по чашу дадоше;
Испилъ си е Андреяша до деветъ чаша,
- 65 Па улезне у ладне меане;
Посѣкоше брата Андреяша;
Почека га Марко Кралевичъ,
Па си нема Андрея да дойде;
Бутну коня Марко Кралевичъ:
- 70 Како отиде на ладне меане,
Тамо сѣди млада меанджійтя,
Она сѣди — бѣле сълзѣ рони;
«Помозъ Богъ», млада меанджійтѣ!
Имашъ ли си вино, за пиѣнье?»
- 75 — «Имамъ, да кудѣ не имамъ;
Слезни да си малко вино пиѣшь,
Люби мене, колико ти драго».
Кадъ си слезе Марко одъ Шарца-си,
Та улезе у ладне меанѣ и види:

- 80 Погинулъ е братъ му Андреяша;
 Извадилъ е тая остра сабля,
 Та посѣче до деветъ айдука;
 Па улови младу меанджіітю,
 Умаза ю у катрану и у восакъ;
 85 Па си узé главу и трупину,
 Застави си брата Андреяша —
 Како си бѣше, пакъ тако станá;
 Тагай запалише младу меанджіітю:
 Она гори, оны винó пія.
 90 Пише вино три дни и три ночи. —

№ 141.

Село Батеновци, въ 6-ти верстахъ отъ города Радомира; 26 ноября 1879 г.
 записалъ со словъ старика Анты (Антонá).

(тоже).

- Пили вино педесé другара,
 Піли вино у ладна меана;
 У дружина чаша поштукнала,
 Сви юнаци клетва постигнала:
 5 Кой закълне у брата и у сестра,
 На нéга бѣлі нéма, да ю стиза;
 Люты Марко ни то брата,
 Ни то сестра има.
 Сва дружина на Марко бѣлі туря;
 10 Онъ закълне у вѣрна коня,
 А дружина го за вѣра не ватая:
 За што конёкъ е чешко¹⁾ месо;
 И па се Марко кълне у остра-та сабля,

---

¹⁾ Т. е. пчешко—собачье.

- Па неѧ дружина за вѣра неѧтая:
 15 Зашто тая сабля студенѧ желѣзо.
 Па се Марко на меѧа заплакало,
 Па си ойде кодъ негоѧа стара майтѧ.
 Пай на майтѧ по ти говори:
 «Тако м' Бога моя стара майтѧ,
 20 Когá мене роди, одъ мене не породí—
 Я братъ бѣше породíло,
 Я сестра́ бѣше породíло?
 Тагай си Марко майтѧ измамíло.
 — Та му каза, де е братъ заробенъ,
 25 И сестра и она ему заробѧна.
 Тагай рипнá Марко на юначке нѧге,
 Та нарáни тая вѣдна коня́ —
 Емъ го рани, ему дума думи:
 «Тако м' Бѧга, мой доберъ Шарко!
 30 Я ми рúчай траѧа детелíна;
 Кога бѣде рано одъ зарано,
 Че ми брата да тражíмо».
 Майтѧ му се люта лѣпо заплакала:
 «Зашто, синко, мене измамíло,
 35 Зашто симъ теби брата казáло,
 Зашто ти е братокъ одаѧна заробенъ:
 Одкара́ли га Турци-Лечане,
 Одкарали га су у Лечана града —
 Я братокъ ти млада Андрейша».
 40 Ка' е било рано од зарано,
 Марко янá тáя вѣдна коня,
 Та га бутна презъ поле ширѧко,
 Та отидѣ у Лечана града,
 Та отидѣ на лечански чешмы,
 45 Па затѣче деѧойки-Лечанки;
 Кога Марко викна на деѧойки-Лечанки:
 «Добро ютро, Лечанки-деѧойки!»

- Изъикнѣла момѣ,
 Та проговори на Марѣа Кралевича:
 50 «Далъ Богъ теби, Марко Кралевиче!»
 Марко тогай по ти говори:
 «Тако м' Бога, момѣ лечѣнко,
 Да одека знаешъ, я самъ Марко Кралевичъ?»
 — Па момѣ по ти говори:
- 55 «Я те знаемъ:
 Кога одъ люте-те раны лежаше,
 Моя майтя тебе мекъ лекъ тураше,
 А я ти-тебе вода студена приносѣхъ;
 За товѣ тебе знаемъ,
- 60 Дека си Марко Кралевичъ».
 Па си ойде Марко Кралевичъ
 На лечанска джаміа,
 Та затече Турци-Лечане, —
 И Марко у джаміа улезнѣ,
- 65 Сви су Турци изъ джаміа побѣгнѣли,
 Самъ ѡстало оджа Мамудъ-ойджа;
 Па се чуде оджа,
 На-каде побѣгне;
 А Марко му по ти говѣри:
- 70 «Фала оджа, фала Мамудъ-оджа!
 Зашто си толко уплашила?
 Ты си вѣренъ, вѣрно че те прашамъ;
 Да ми кажешъ:
 Дали има тука млади Андреяша?»
- 75 — И онъ му казѣлъ, дека има
 Юнакъ Андреяша найболи.
 «И да ми кажешъ, дѣка има
 Винѣ добро и та лютѣ ракія?»
 — И каза оджа Мамудъ-оджа:
- 80 «Тамо има у млада Андреяши,
 Тамо има добрѣ вино и арна ракія».

- Тагай исправи Марко,
 Та отойде кодъ брата на госбе.
 А на млада Андреяша три девойки
 85 На главу му стой;
 А млади Андреяша на сънъ заспало;
 А Марко му у дворове улезнало,
 А любе Андреяшино на чешмá затékло,
 Пай си любе на Марко те говори:
 90 «Тако м' Бога, непознанъ юнакъ!
 Зашто шеташъ по наши дворóве?
 Андреяша си мало заспало;
 Ако си обуди Андреяша,
 Може те младо да погуби».
 95 А Мáрко по ти говóри:
 «Тако м' Бога, моя младо снао!
 Я ми кажи, дека младо Андреяша,
 Я чемъ код негa гoсь.

Конца пѣсни сказитель недосказалъ въ точной послѣдовательности, а прибавилъ лишь: «Па послѣ гостовали, здравовали и познали, да су брайтя». При этомъ сказитель замѣтилъ, что сначала, прежде чѣмъ они узнали другъ друга, дѣло доходило до опасной ссоры между братьями; но эту ссору устранило золотое яблоко, которое показалъ Марко Кралевичь, то самое яблоко, которымъ они въ дѣтствѣ играли. —

№ 142.

Вранскій округъ (въ Серб. княж.) с. Мачкатица; 3 Марта 1880 г. записана со словъ крестьянина Ильи Николина.

(Смерть Андрея, брата Маркова).

Вино пію два брата родьéна,
 Вино пію Марко и Андрее;
 Па овако Андра проговара:
 «Вала тебѣ, Марко Кралевиче!

- 5 Е самъ чуо и люды казую,
 Да смо мие найдобры юнаци;
 Айд' идемо у Рогожь-планине,
 Да видимо, кой е больше юнакъ?
 Проговора Марко Кралéвиче:
 10 «Чуешь мене, Кралéвичъ Андрео!
 Немой ити у Рогожь-планины:
 Нама че се люды насмѣяты;
 Айде, мие жеду да терпимо:
 Кой више жеду утерпѣте,
 15 Той е, есте, болій юнакъ бити».
 Па терпѣше двѣ недѣли дена.
 Проговара Кралевичъ Андреа:
 «О, мой брате, Кралевичу Марко!
 Отю колемъ Вранца одъ мегдана,
 20 Да тю піемъ тія церни керви:
 Млогу ми су жеде надолѣле».
 Проговара Марко Кралевичъ:
 Немой, брате, не коли си коня;
 Не мой, брате, не чини си штета;
 25 Ели видишь ту суу елу?
 Ту има такой нова меана,
 У меана Мара керчмарица;
 Ты, ми, іды, вино да ме піешъ»;
 Туй отиде Кралевичъ Андреа.
 30 Оддалекъ го Мара согледала;
 У меане триесе айдука;
 Па овако имъ бесѣдаше:
 «Чуете ли, триесе айдука!
 Те иде еденъ доберь юнакъ!
 35 Дайте мене триесе дуката,
 Да уватимъ това юнака»;
 Дадоше нѣй триесе дуката.
 Туй ми дойде Кралевичъ Андреа:

- «Помози Богъ Маро керчмарицо!»
 40 — Богъ помогаль, непóзнань деліє!»
 — Чуешь мене, Маро керчмарицо!
 Изнесе ми ёденъ чаберъ вино,
 Кои вата семдесё ока».
 — «Ты ўиды у нове меане,
 45 Пій ми вино, а пій ми ракію,
 Нетю тебе ни пару узеты:
 Ёте деветъ годинъ дена,
 Како ни самъ юнака видѣла».
 Онъ уиде у нове меане;
 50 Видоше га триесе айдўка —
 Смакошесе еденъ до дрўгога,
 У версъ мѣсто начинише;
 Сви му триєсь наздрáвую —
 Сваки шаволь ¹⁾ по дванáєсь ока:
 55 «Пій, Андро мустатьна наक्ваша!»
 Богъ убіє Мару керчмарицу!
 Она д'иде длубоке по́друмы,
 Изнесе му едёнъ чаберъ вино,
 И нáтури свакояку травку,
 60 Понайвише траву дренбуличе.
 Испи Кралéвичъ Андреа;
 Па задрема доберъ юнакъ';
 Туй, ме, стаде едно туре младо —
 Ману саблю, одсѣче му гла́ву.
 65 Сенъ сенио Марко Кралевиче,
 Сенъ сенио у Рогожь-планина;
 Чимъ се диге, одма го казу́е:
 Яо мене! дó Бога еднога!
 Каковъ се сенокъ сєнувало
 70 Декъ ми Шарцу грыва опаднула,

---

¹⁾ Чаша.

- Той погину Кралевичъ Андреа.
 Па уяна Шарца добра коня,
 Право иде у нове меане;
 Оддалекъ го Мара согледала
- 75 И казуе:
 Чуєте ли триесе айдука!
 Эте иде еденъ добаръ юнакъ!
 Отю него вама уватиты».
- Кадъ, ми, дойде Кралевиче Марко,
 80 Па, ми, видо одъ Андрею главу,
 Одма верже Шарца за врата,
 И улезне у нова меана:
 Па извади саблу одъ мейдана,
 Одъ триесе и шесэ начина,
- 85 И посѣче триесе айдука;
 Стаде бѣгатъ Мара керчмарица;
 Проговара Марко Кралевиче:
 «Стани, Маро! живъ те Богъ убио!
 Ёште ючеръ да си стала бѣгатъ,
- 90 Данасъ би те Марко уватио,
 Обѣ бѣ ти очи извадио».
- Па ю стиже Марко Кралевиче,
 Обѣва очи извади,
 Десну руку одсѣче,
- 95 Па даде стотина дуката:
 «Бирай, Маро, по горѣ юнаци.

№ 143.

Соф. окр. (поле), село Сеславци; 3 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина Іованчи Илиева.

(Марко (Кралевичъ) присуждаеть взятъ дѣвушку тому изъ юнаковъ, который принесетъ изъ-за Дуная дафиново дерево).

Вино пиятъ тридесетъ деліи

У меана подъ Демиръ-капія;

Вино пиятъ и ракія

Слуга имъ Деница е девойка,

- 5 Служи имъ и редомъ чаша
 предава;
 Све делии мирно сѣдеха;
 Павелъ мирно несѣдеше:
 Чаша зима, за персты я лови,
 Чаша дава, низъ сердце воз-
 дыша.
 10 Проговори Марко делия:
 «Фало тебѣ, Павелъ добаръ
 юнакъ!
 Така либа не са залибува!
 Кой че земе така либа,
 Да преплива презъ бѣлъ Ду-
 навъ,
 15 Да отиде у широка Влашка;
 Тамо има, бре, сербска гра-
 дина,
 Тамъ си има дерво дафина;
 У дерво-то има двѣ златни
 яболки,
 И си има одъ секакво цвѣтье,
 20 И си има цароградско гро-
 дѣе,
 И си има дунки и наранки;
 Та ги варди ала троеглава.
 Кой се найде премладо юначе,
 Да преплива презъ бѣлъ Ду-
 навъ,
 25 Да набере одъ секакво цвѣ-
 тѣе,
 Да увіе до три китки цвѣтье,
 Да набере цароградско гроз-
 дѣе,
 Да откине дунки и наранки,
 Да откерши двѣ златны
 яболки,
 30 Той ште биде найболѣе юначе,
 Той штелибе Деница девойка».
 Наелъ си е Павелъ добаръ
 юнакъ.
 Отидѣ си на сербска градина,
 Та си набрѣ одъ секакво цвѣ-
 тѣе,
 35 Та си увіе до три китки цвѣтье,
 И набрало цароградско гроз-
 дѣе,
 И оскуба дерво дафиново
 Оскуба со сички корене.
 Та си пойдѣ Павелъ добаръ
 юнакъ,
 40 Та наплива презъ бѣли Ду-
 навъ:
 Дунавъ плива на дружина
 казва:
 «Фала вазе, тридесе делии!
 Елате, та ми помогнете,
 Да изпливамъ презъ бѣли
 Дунавъ,
 45 Да изнесемъ дерво дафиново».
 Проговори, башъ, делия Мар-
 ко:
 «Пливай, пливай, Павле до-
 баръ юнакъ,
 Пливай, пливай, Дунавъ да
 изпливашъ
 Тыда либашъ Деница девойка»
 50 Таманъ тая дума думаше,
 Сабудисе ала троеглава,

И стигнала Павелъ добаръ	Па си казва Павелъ добаръ
юнакъ,	юнакъ:
На стрѣдъ бѣли Дунавъ сти-	«Излезъ, излезъ, Деница де-
гнала;	войко!
Извадилъ е Павелъ добаръ	Да си видишь Павелъ добаръ
юнакъ,	юнакъ —
55 Извади, бре, остра-та сабля,	65 Што зарачи, се ти довесе»;
Што-то има на канія до де-	И на дружина проговара:
ведесе огледала,	«Излезнете, моя дружино!
Та пресѣче ала на два, на	Си-те тридесетъ делии,
три труна;	Што правиме вѣренъ облокъ!
Почервила бѣли Дунава,	70 Я си свершихъ тоя облокъ —
Почервила со-съ черни-те	Я донесохъ дерво дафиново,
керви.	Дафиново со сичко коренье;
60 Па исплива Павелъ добаръ	Та изгуби негова дружина,
юнакъ;	74 Та залиби Деница девойка.
Та отиде на Деница на порты.	

№ 144.

Соф. окр., с. Суводолъ; 31 января 1880 г. записана со словъ крестьянина этой деревни Жёты Илкова.

(Похвальба мадыарскаго короля: убіеніе его Маркомъ Кралевицемъ).

Сѣднѣ Марко съ майтя да вечера
 Суа лѣба и вино цервено;
 Па се Марко подъ мустакъ усмива,
 Я майтя му по ти оговара:
 5 «Фала тебѣ Марко, мое дете!
 Што се Марко подъ мустакъ усмивашъ?
 Далъ си смѣешь мене на старость-та,
 Иль си смѣешь башта на проштенье,
 Иль си смѣешь на суха вечера,
 10 Иль си смѣешь на вино цервено?»

- А Марко ю по́ ти оговара:
«Леле мале, леле остарѣла!
Ни се смѣемъ на старость-та,
Ни се смѣемъ на проштенье,
15 Ни се смѣемъ на суи вечери,
Ни се смѣемъ на вино́ цервено;
Нелъ се смѣемъ Филиппъ Маджарина,
Де са Филипъ по меани фали:
Сви юнаци Филия погубило,
20 Сви юнаци и си-те кралѣве;
Останали тройца юнаци:
Останалъ е Марко Кралевикъ,
И останалъ Релѣ шестокрылецъ,
И останалъ Кобиличъ войвода»;
25 Па на майтя по́ ти оговара:
«Леле мале, леле стара мале!»
Рано Шарка вода да напоишь,
Да напоишь и зобъ да назобишь,
Че да идемъ Филипови двори,
30 Че да идемъ, да си ю погубимъ».
— Ка' било рано одъ зарана,
Рано Шарка вода напоила,
Напоила и зобъ назобила.
Та е станалъ Марко добаръ юнакъ;
35 Уяхна си коня Шарейна;
Отиде си у Филибе града,
Отиде си на Филѣвы порты:
Извадилъ е лека буздогана —
Лека: съ сто и шесдесѣ ока,
40 Та си бие Филиповы порты:
«Я излезни Филипъ маджариво!
Я излезни, да си обидеме»;
Немало е Филипъ Маджарина;
Излезнало Филипове либе,

- 45 Излезнало, та Марка видѣло,
Видѣло е Марко Кралевиче,
Поверна се, та на майтя дума:
«Деле мале, постара свекерво!
Каковъ дервишь на порты ни чука:
- 50 На гербина цала вучетина,
А на глава цала мечетина,
У уста си черна овца носи».
Я проговори нойна стара майтя:
Иды, снао, иды да му речешъ,
- 55 Да му рѣчешъ: оттукъ да с'иде;
Че да дойде Филипъ маджарина,
И него че младо да погуби».
Излезнала пойна мила снаа,
Па на Марка по ти оговара:
- 60 «А иды си луда дервишина,
А иды си од пребѣли порты,
Че да дойде Филипъ маджарина,
Че да дойде и че те погуби;
Да видишь ли тоа мермеръ камикъ,
- 65 Што е камикъ до пребѣли порты,
Него Филипъ до колена дидза,
Че ю дигне, та че те утепа».
Слезна Марко одъ одъ доброго коня,
Та си везе тоа мермеръ камикъ,
- 70 Та го тури на десна-та страна,
Завертесе нѣлѣво, нѣдесно,
Та си ферли тоа мермеръ камикъ:
Исферли го на край-на Филибе;
Па си фана Филино-то либе,
- 75 Та му взе отъ гупа желтица;
Па си ойде на ладна меана —
Тамо найде Филипъ маджарина,
Па му дума Марко Кралевиче:

- «Богъ те било, Филипъ маджарино!
 Ты се, Филипъ, по меаны валишь:
 80 «Сви крѣлёве ты погубило,
 Останалъ ти Марко Кралевичъ,
 Останалъ ти Релё шестокрыма
 И останалъ ти Кобиличъ войвѣда»;
 85 Стани, мене да погубишь —
 Сегѣ семъ ти я на нѣдзе дошелъ».
 Филипъ не смѣялъ е дума да продума.
 Извадилъ е Кралевико Марко,
 Извадилъ е лека буздогана,
 90 Та удари Филипъ маджарина:
 Накара го у церна-та земня —
 Деветъ лакти у земни улезе.

№ 145.

Г. Кюстендилъ; 3 дек. 1879 г. записана со словъ Гроздана Костова (пере-
 селившася сюда изъ г. Радомира.

(тоже).

- Пратилъ Филипъ Маджаринъ писмо
 Пратилъ на Марко Кралевиче
 На Марко-то Прилѣпско-то копеле:
 «Я да ми дойде онъ на Будима града,
 5 Да му не идемъ на Прилѣпа града;
 Семдесѣ юнака самъ се погубилъ!
 Ту да ми дойде Марко на подзе!»
 Сѣдвалъ Марко вечера да вечера:
 Вачера единъ лѣбъ и червена пипера
 10 И піеше товѣ червено вино.
 Емъ вечера, емъ подъ мустакъ се усмива;
 Праша го майтя стара:
 «Сянка, што се смѣешъ подъ мустакъ?»

- Далъ на моя старосъ си смѣшь,
 15 Аль на добра вечера ми си смѣшь?»
 Рече Марко Кралевиче:
 Не се смѣмъ на твоя та старосъ,
 Ни се смѣмъ на добра вечера,
 Но се смѣмъ на Филипъ Маджаринъ,
 20 Де-ка ме пратилъ абаръ,
 Да му идемъ на Бѹдима града,
 Да му дойдемъ на подзе».
 Рече му стара майтя:
 Иды, синко, до Бѹдима града!
 25 Да не глѣда майтя черни кърви».
 Марко ойде на Бѹдима града.
 Яна Шарка добра коня и го пѣта:
 «Дале можемо робота ¹⁾ да завершимо?
 Или да не идеме?»
 30 Конѣ Шарацъ му рече:
 «Да како не идемо, Марко?!
 Ако не идеме, Марко,
 Оте срамота каде че се дѣнеме?»
 Бутна конѣ Марка, пройде презъ бѣли Дунавъ,
 35 Та ойдѣ на Будѣма града:
 И тамо срѣтна-семдесѣ робини
 Платно бобошевно бѣля;
 Рекоа му семдесе робини:
 «Лудо младо! каде одышь тува?
 40 Знаешъ, де-ка смо ние семдесѣ робѣни!
 Наши юнаци погубѣлъ, насъ заробѣлъ;
 И ты каде одышь? и тебе че глава земе!»
 И тогай рече Марко юнакъ:
 «Ногу ли е юнакъ Филипъ?»
 45 — Товай камикъ дига на конь до дезгиня».
 Марко зема камикъ, да го верли у бѣли Дунавъ;

---

¹⁾ Sic.

- И ги праша: «де-ка сѣды Филя маджаринъ?»
 — «Ваны возъ Будима града,
 Че те срѣтна желѣзны порты,
 50 На ни семдесѣ ключеве».

Дойде Марко и почукна на порты;
 Излезнала Филипица, та му рече;
 «Што тражишь, лудо младо?
 Малко ли семъ кърви гледала,
 55 Та и твои да гледамъ!
 Рече тогай Марко:
 «Де е Филя маджаринъ?»
 — «На гора зелена, ловъ да лови».

— «Когá дойде, недъ ¹⁾ дойде на меаны
 60 На ладне-те меаны!»

Дойде Филя маджаринъ:
 Порты-те му у срѣдъ дворове накараны;
 Тогай пита млада кметипа:
 «Што са е тия порты у срѣдъ дворóве?»
 65 — Проговори млада кметипа:
 «Една незнана делія дойде».

— «Какóвъ бѣше?»
 — «До-двѣ церви овци у заби носи,
 Калпако му вучетина,
 02 Кожуо му мечетина,
 И конь му шаренъ».

— «Товай Марко прилѣпско кониле!»
 — «Че да идешъ на ладны меаны!
 Онъ мой бисеръ откиналъ одъ гуши,
 75 Та однелъ го на ладны меаны,
 И казалъ: когá дойде Филя,
 Да го пиемо на ладны меаны заедно!»
 Ойде Филя на ладны меаны:
 «Тúва ли Марко Прилѣпско копеле?»

---

¹⁾ Sic.

- 80 — «Я семъ Марко Кралевице!»
 — «Айде, Марко, Прилѣпско копиле!
 Айде, да біемо мейданъ:
 Біемъ ти кѡня и очи ты вадимъ!»
 — «Тува се юнаци не біятъ,
 85 На се біятъ на равны друмове —
 На раскърстъе, дуня-та да ги види».
 Ойдѡба на равны друмове:
 Мана Филя своя боздогана,
 Удари Марко на конь у зенгія;
 90 Тагай мана Марко Кралевице,
 Мана со-съ своя лека боздогана,
 Та накара Филя маджаринъ
 Деветъ лакти у земи. —
 Яна Марко Шарца коня,
 95 Та отиде на Прилѣпа града
 На Прилѣпа града при стара майтя.

№ 146.

Соф. окр., с. Опій-Цвѣтъ; 6 февр. 1880 г. записана со словъ Стоянова
 Мильчова Лагаририна.

(тоже).

- Сѣдна Марко съ майтя да вечѣра,
 Да вечера сува лѣба и червено вино;
 Па се Марко подъ мустакъ усмива,
 А стара го майтя питуе:
 5 Леле Марко, леле, башъ, делѣ!
 За што ми се подъ мустакъ усмивашъ?
 Далъ си смѣешь мене на старость-та,
 Илъ си смѣешь на посна вечера?»
 А онъ си ю пѡ ти оговори:
 10 «Леле мале, леле стара мале!

- Не смѣмъ си ти на старость,
 Ни се смѣмъ на посна вечера,
 Нелъ се ми се малко достѣтило:
 Съ ношти вечеръ на ладна меѣана
 15 Повалисе Вилипъ маджарина —
 Че погубилъ тридесетъ юнаци,
 Оште има троица да губи:
 Единъ ми е Марко Кралевиче,
 Единъ ми е Муса Кеседжія,
 20 А третіе Релѣ Крылатиче».
- Кога биде ютре одъ зарана,
 Марко стегна коня Шарейна,
 И обрамчи сабля димискія,
 И закачи лыка буздогана;
 25 Па си верли коню на рамена
 И отиде у маджарска земня,
 Че да тражи Филипъ маджарина;
 И отидѣ на Филиповы порты;
 Чукналъ си е Филиповы порты;
 30 Излезнало Филипово лъубе;
 Па говори Марко Кралевиче:
 «Помози Богъ Филипово лъубе!»
 Онó си му по́ ти оговори:
 «Што тресишь, непознанъ гедіе?»
 35 А Марко ю питае:
 «Тува ли е Вилипъ, мой побратимъ?»
 — Айде, верви, непознанъ гедіе!
 Вилипъ съ таквія недума,
 А како ли побратимъ да буде?»
 40 Разъигралъ е Марко добаръ юнакъ
 Разъигралъ е коня Шарейна,
 Па удари Филипицу съ рука перишана ¹⁾,

---

¹⁾ Ладонь.

- Искара ю обѣ черни очи,
И ю кара на ладни меѣани;
45 Узелъ му е кована дердана,
Па си сѣдне у ладны меѣаны,
И си піе вино троегбдско;
Конь се самъ пре дворы шета;
Па говори Марко на Шарко:
50 «Гездеръ,¹⁾ коню, и на врата гледай,
Да не дойде Вилипъ на измама».
Сѣды Марко у ладна меѣана,
Та си піе кована дердана.
Эте, иде Вилипъ маджарина.
55 «На странъ стани, коню, —
Да улезне Вилипъ маджарина».
На странъ стана коня Шареяна.
Улезналъ си Вилипъ маджарина:
Марко піе, а Вилипъ го біе;
60 Проговори Марко Кралевиче:
«Фала тебѣ, Филиппъ маджарине!
Не ме удри по десница-ручица,
Да расипешъ една чаша вѣнце,
Што-то ми е деведесѣ ока»;
64 Нс се одбрá Филиппъ маджарина:
Расипа му една чаша вино:
Расредисс Марко Кралевиче,
Та извади сабля димискія
69 И посѣче и Вилиппъ и конѣ.
-

¹⁾ Прохаживайся (тур. слово).

№ 147.

палаанка (мѣстечко) Брезникъ; 26 ноябри 1879 г. записана со словъ Петра
Пейчева.

(Разграбленіе «дворовъ» Марка Кралевица Филиппомъ мадьяриномъ).

- Съ пошти дойде Марко до три здравы:
Еднѣ, да иде Марко да вѣнчава,
Друга, да иде Марко да кърштава,
Трети, да иде Марко да наплита.
- 5 Сина прати Марко да кърштава,
Брата прати Марко да поплита,
Самъ че иде Марко да вѣнчава
Дуръ далеко у Стамбѣла града.
Тага нема три године време.
- 10 Богъ да бѣе Филя маджарина:
Равны му е двори оарало,
Младо му с любе залюбило,
Стару майтю заробило.
Четверта е година поступила,
- 15 Ете дойдѣ Марко Кралеви́че:
Равне двори у пелинъ урасна́ли, —
Марко се жално заплака́ло,
Марко то си комши́ята одговара:
«Не бо́йсе Марко, ми́лъ комши́я!
- 20 Богъ да бѣе Филя Маджарина,
Равне ти е двори оарало,
Младо ти е любе залюбило,
Стару майтю заробило,
Одкарало дуръ у Маджара града,
- 25 Оно е юнакъ надъ юна́ци —
Негови двори зъ главе оперине,
Оно е юнакъ надъ юна́ци —
А подпѣры одъ човѣ́ци нозе;
Та да идешъ Марко Кралеви́че;

- Оно направісе черна калуджера.
30 Преды дворы двѣ шарены чешмы:
Да приведешь коня,
Вода да напѣишь;
При тебе че любе дойде».
— Марко си е комшіята послушало.
- 35 Направісе черна калудѣра,
И си иде у Маджара града.
Тамо найдѣ двѣ чешмы шарены,
Та прійдѣ да напѣи вода;
И при неѣ любе дойдѣ;
40 И ю пита:
Тако д' Бога, черно калудѣро!
Дека найдѣ Маркова коня,
Дека найдѣ пѣрстенъ бурманлія?
— И онѣ му вѣрно говори:
45 «Марко те е Богъ да прости!
Коня се му зѣло за гробніна,
Пѣрстенъ се му зѣло за третина».
— Повѣрнасе прѣлѣпа невѣста,
Та си каза Фили Маджарину:
50 «Пій, ручай Марково иманье;
Туй промина черна калудера
И провѣде Марковоѣ коня,
И пронесе пѣрстенъ бурманлія»
— Иды, викны черна калудера,
55 Да му правимъ голѣмъ зѣяветъ.
— Повѣрнасе прѣлѣпа невѣста
Та си викна черна калудера —
Качило се на висѣке кѣле,
И онѣ си му вѣрно говори:
60 «Пій, ручай, черно калудеро!»
— Марко те е — Богъ да га прости —
Та си сѣди три дни и три ночи.

- Врѣме дойдѣ Марка да си прѣти.
 65 Напунило коню зобница Марково иманье,
 Турило коню на тертія,
 Самъ говори Марково-то любе:
 «Пій, ручай, черна калудеро,
 Да си речешъ: Марку Богъ да просты!
 70 То е Марково иманье!»
 Богъ да бие Филя Маджарина!
 Къздисало де е рекло Марково иманье,
 И си пошло къ черна калудера.
 — Да си оды, само се е досетило:
 75 «Чуешъ мене, Филе Маджарина,
 Да ми простышь,
 Да ти играмъ калудерско оро.
 И оно е опростило.
 — Завертесе налѣво, най надесно:
 80 Богъ да прости Филѣ Маджарина!
 Просты мене, да ти играмъ калудерско оро.
 Дори Филя дума да издума,
 И онó му главу откинало.
 И тегай е любе опознало,
 85 Зашто е Марко Кралевичъ!

№ 148.

Соф. окр., село Суводолъ; 30 янв. 1880 г. записана со словъ кмета Георгія Колова.

(Прогулка 7 юнаковъ; одного изъ нихъ Секулу-дита схватываетъ триглавая змія; освободить его не могутъ его сотоварищи, а освобождаютъ вилы-самовилы).¹⁾

Збралисе седмина крѣлѣве,
 Збралисе шедбаджія че шетая,
 Че шетая по пуста краина.
 И си шетатъ редомъ по земни-те.

---

¹⁾ Въ этой пѣсни приведены имена вилъ.

- 5 Се крálеве одъ редоме юна́ци;
 Секой юнакъ испитье чини,
 Со-съ Марко-то и двѣ и три ида
 И найнапредъ Секула дстенце:
 «Леле Марко, леле мили уйте!
 10 Ты че хóдышь и мене да вóдышь;
 Сакамъ, уйте, и я да си хóдымъ,
 Я да хóдымъ и да си видимъ;
 Чешь ли, уйте, мене да си водышь?
 Я обычамъ, уйте, да си одымъ,
 15 Да си видимъ, што юнагство имамъ,
 Че и мене майтя с родыла,
 Че и я самъ одъ Маркова рода;
 Чешь ли, уйте, мене да пріимашь?»
 А Марко му ти говораше:
 20 «Э, Секуле, Секуле дстенце!
 А родъ те знасмъ,
 Да те не познасмъ;
 Че и самъ одъ юначка рода;
 Я че одымъ шедба че да шетамъ,
 25 Не разбирамъ твое-то юнагство;
 Ты че хóдышь, а назе незнасшь:
 Шие ч'име много подалече,
 Че хóдыме земши покраины,
 Покраины земши Карамъ-Влашка
 30 И са-съ друга земши Арванашка,
 И пай друго редомъ по земни-то,
 Може, нема вода за шенсь;
 А нис сме далеко отивáли,
 Отивали три недѣли дѣна:
 35 Бѣлтимъ нема вода за шенсь,
 Ты немóжешь за вода да траешь».
 А Секула Марку не вѣр'вало,
 Налъ хóдыло, та шедба шетало,

- И чинило три недѣли дена;
40 Седамъ краля за вода траяли,
Одыли са и млогу са траяли,
Нигде нема вода да намѣра;
А Секуло вырло најселило,
Нажелило и с ожеднило;
45 Само дете, само продумало:
«Чиче, виче, мили уйтѣ, виче!»
Ходыли сме редомъ по земниѣ-та,
По земниѣ-та, земни по Латинска,
Земни-та Латинска, земни Тала-Туратинска,
50 И наипослѣ земни Карамъ-Влашка,
Карамъ-Влашка, земни Арванашка,
Арванашка, боме, земни Герчка;
И ходихме редомъ по земни-те,
По си земни, по си крайни.
55 Леае уйте, леае мили уйте!
Ка' ойдохме наши пусты земни,
Дали има негде да ме заиратъ?
Ты-зи знаешъ и ны ги познавашъ;
Не мой, уйте, лошо да си стане;
60 Са' семъ, уйте, вода ожеднило:
Дали има вода за пиенѣе?
Я не знаемъ нигде, ни познавамъ,
Ты-зе, уйте, знаешъ и че кажешъ,
Дека има ледена водица?»
65 Той му Марко ти оговораше:
«О, Секуле, одъ курва копеле!
Ты-си пошло за мой ядове:
Кадѣ ходимъ, се за тебе жалимъ;
Нигде нема вода за пиенѣе,
70 Саде знаемъ на едного мѣсто
Само има батале бунаре,
У бунаре ледена водица;

- Да ойдыме, можеме да піеме;
 Ако да би змія да заснала,
 75 Може се би вода извадила.
 Той не бѣше много подалече.
 Тергнали се и право ойдоа
 И ойдоа на батале бунаре,
 Со-съ еднога до седемъ кралѣве,
 80 Со-съ одного ¹⁾ одъ добрѣ-те кони
 Изгорѣли за ледена вода;
 Шикой нема вода да нацерна;
 Говораніе Секула детенце:
 «Чичо, виче, мили уйтѣ, виче!
 85 Э, вие несте одъ моя-та рода!
 И язе-ка семъ малечко детѣнце,
 И я, брате, че съ вама че ходымы;
 Санакуйте свилени поясе,
 Вержете ме прекомъ половина —
 90 Я да слезнемъ у баталъ бунаре;
 Бунаре-те са у наша-та земня;
 Я да слезнемъ, я че ви напопмъ».
 И кралѣве дете послушаха:
 Санакаха свилени поясе,
 95 Верзаха го преко половина;
 Седемъ пыты у бунаръ слазило,
 Седемъ пыты слело и излело;
 Излело е ледена водица,
 Напопло седмина кралѣве;
 100 Каде слезне дете, да се піе,
 У бунарѣ вода намалела,
 Разбудисе змія трояглава,
 На глава ю вода оплетела,
 Лежала е, Богъ да ю убіе,

---

¹⁾ Sic.

- 105 Лежала е и належала се;
 Сагледала Секула детенце,
 Дигнала нойны е до три глави;
 Гълтнала е Секула детенце,
 Гълтнала е и погълтнала:
 110 Еднажъ гълтна до бѣли колѣна;
 Извикна се Секула детенце:
 «Леле братя и мой дружина,
 Е кралѣве, е мой мили брайтя,
 Да вис сте до седемъ дружина!
 115 Де-ка да сте, сѣга тука да сте!»
 Дурь е дете дума да издума,
 Гълтнала е ала троеглава,
 Гълтнала го до свилни појаси;
 Пишти дете и колико може:
 120 «Фала вама, фала вамъ до седемъ кралѣве!
 Дайте мене моя остра сабля,
 Што и чувамъ одъ мое стары бапто,
 Я и дайте-мене се найде:
 Егá, може, змiя да убодемъ».
 125 Дали му тая остра сабля.
 Вертело се Секула детенце,
 Вертело се и колико могло,
 Не е могло змiя да погуби;
 Пресѣкло е свилены појаси,
 130 Паднало е на дно у бунаре,
 И змiя го до рамена гълтна;
 И дете опште нѣшто нема.
 Дете имъ изъ бунаре каже:
 «Уйтѣвицы па чичóвицы!
 135 Вие да сте падалекъ ходите;
 Вержете ми кóня за бунаре:
 Како мене змiя че да яда,
 Тако коня орля нека ядатъ;

- Чичо, виче, мили уйте, виче!»
 140 Тія бѣха надалекъ ойдѣа,
 И шетаха и далекъ ойдѣа.
 Коня цвили-надалеско се чус;
 Дочуло се млогу надалече,
 Дочуло се до више планине;
 145 На планина три ора играя,
 До три ора, до три самовилы;
 Па танецъ е Дюрга самовила;
 Продумѣ Дюрга самовила:
 «Вала тебѣ, мой мило сестро!
 150 Што ли се гласъ дочуя,
 Дочуваа одалекъ-одѣ баталѣ бунаре,
 Гласи са де на наши братенце;
 Да ли си у бунарѣ слезнало,
 Да не са го змѣи погълнали;
 155 Млогу ми се гласи дочуваа,
 Може да е наше мило братѣ?
 Да си идешъ, брате, да си видишъ».
 Пратила ги Вела самовила:
 «Иди Гюрго самовило,
 160 Да би могло наше миле брате,
 Да би могло у бунарѣ да надне,
 Да би, може, и памѣ да си кажешъ».
 — «Я че пратемъ Магда самовила;
 Она че иде, право че ми каже;
 165 Што м' да каже Вела самовила,
 Сама ч' иде, сама че виде».
 И ошла Магда самовила;
 Право ойде на баталѣ бунаре,
 Право ойде и право слезнало,
 170 Право слезна у баталѣ бунаро.
 Видѣла я Сѣкула детенце;
 Па си дума Магда самовила:

- «Фала тебѣ, зміе троеглава!
 Опусти ми Секула детенце;
 175 Ако дойде Гюрга самовила,
 Тебе она младо че погуби».
 Говори змія троеглава:
 «Хайде, верви, оде-ка си дошла!
 Я едва се со-съ мѣсо насытила».
 180 Литнала е Магда самовила,
 Залитѣла у више планина,
 Та казуе Гюрди самовили:
 «Фала тебѣ, Дюрго самовило!
 Не пушта-си змія троёглава,
 185 Не пушта ни Секула детенце, —
 Гълтнала е детё до рамена».
 Ка' се пушти Гюрга самовила,
 Пуштила се више пладшине,
 Пуштила се, ка'-то бѣло платно,
 190 Залитѣла у пусты крайнины,
 У крайнины, на баталъ бунаре;
 Не стѣла е дума да продума,
 Въєднага е у бунаръ рипнала,
 Та фанала Секула детенце;
 195 Све заедне низъ бунаръ изнесе,
 И изнесе змія троёглава.
 Погуби си змія троёглава;
 Опусти Секула детенце.
 И онъ яхна нему добра коня,
 200 Па го стегна по бѣли друмове,
 Та си гони до седымъ кралёве;
 Па си стигна до седымъ кралёве.
 203 Та шетаа редомъ по земии-те.

№ 149.

Вран. окр., село Церна-Трава; 5 марта 1880 г. записана со словъ крестьян
на Стамена Стеванова.

(Марко Кралевиць празднуеть «Юрьевъ день»).

- Вала Божс, вала единому!
Данагъ-Дюрдевъ денъ служи Марко Кралёвиць,
Ага служи, ага бере три совре:
Едну совру бере люде чорбаджіе,
5 Другу совру бере люде челепе,
Третю совру бере пуку сиротыньи;
Тури свою майку слугу на одну совру,
А негову любу тури слугу,
Слугу на кметове люде,
10 Само Марко зауза руке до лактови.
Докле пійте и ѣжъте,
Те, присташе Турци янычары;
Докле онъ думу продума
И разговоръ разговоріи,
15 Пристасаше Турци янычаре,
Пристасаше при негову двори.
Проговори Марко доберь юнакъ:
«Чуешъ мене, майко остарѣло!
А извѣды мени коня Шара,
20 И ми тури перна буздована,
И ми тури топузъ одъ мейдана,
И справи крешимъ-калица на коня;
Я тю да идемъ у Орида града,
Да знамъ, да не дойдемъ».
25 Ему справи майка коня,
Ему майка оружа коня;
Марко яна и отиде у Орида града,
Да узме рыба одъ Орыда града;

- Не може Марко рыба да узме,
 30 Но го притисну Сулеймана цара
 Притисну у тѣсне клисуре.
 Говори Шарацъ Марку:
 «Чуешъ мене, Марко юначе!
 Мы чемо женски изгинути,
 35 Изгинути у тѣсне клисуре».
 Ёшъ мало не извикну,
 Ёшъ мало останало,
 И Сулеймана цара прѣтисну;
 Говори Шара коня Марку:
 40 «Не предавайсе на цара Сулеймана».
 — Говори Марко:
 «Предавайсе, царе Сулеймане»!
 — «Не се предава цара Сулеймана».
 — Проговори Марко доберъ юнакъ:
 45 «Чуешъ мене, цара Сулеймана!
 Метни, царе, перна буздогана —
 Ель га ты метни,
 Ель га я тю метамъ».
 Метну га Марко Кралевицъ:
 50 Ель га метну Марко Кралевицъ,
 Накара царъ Сулеймана
 Седемдесе аршина у черну зевню;
 Тага стадоше Шарецъ Марковъ,
 Сташе и конь Дебелянъ царевъ,
 55 Та си риваше три дена и три ноти:
 Одолѣ се яко Марковъ конь на царева коня.
 Тагъ повике Марко:
 «Чуешъ мене, Шарко коню!
 Погледни у ясно сланце,
 60 Какви темо юнаци да се погубимо!»
 Нель се сѣти царевъ коню,
 Смѣлъ га Шара коня, —

- Па тогай Шарецъ доберъ конѣ
 Не могаѣ се три дена да се извади,
 65 Да извади се одъ мершу.
 Тагъ повиче Марко:
 «Чуйте мене, виле-самовиле!
 Куде сте? овде сте дойдете,
 У неволю да ми се найдете,
 70 Да извадите Шара добра коня,
 Да извадите одъ мершу царева».
 Дофтасали виле-самовиле,
 Извадише Маркова-та кони Шара,
 74 Извадише одъ мершу царева.

№ 150.

(Загорье) Берк. окр., с. Чипоровци (Турлаки); 20 февр. 1880 г. записана со словъ Сими попъ-Маркова.

(Марко Кралевичъ въ числѣ сватовъ у юнака Полугуна Спечена).

- Полугунъ Спеченъ добаръ юнакъ
 Собралъ е кичени свѣтовс:
 Найбоље Марко добаръ юнакъ-старойти.
 Марко му е дѹма продѹмало:
 5 «Наточи вино и ракиа,
 Че на тамо нѣма ни виво, ни ракиа,
 Ни има вода за пиѣнье».
 Полугунъ си дума продѹмало:
 «Докле ми су желтици у кесію,
 10 Нечу да точимъ вино и ракию».
 Отидоше; настанѣше гора зелѣна:
 Пигде нема вода за пиѣнье,
 Нигде нѣма вино за пиѣнье;
 Намѣрише дѣбока бунара:

- 15 Тамо че улезне-Полугунъ
Полугунъ добаръ юнакъ,
Да изнесе вѣду за піенье;
Загълта га ала троеглава,
Загълта га до колѣна.
- 20 Провикнасе Полугунъ добаръ юнакъ:
«Тако м' Бога, кичены сватове,
Найболѣ Марко старойтѣ!
Я пуштете свилни поясы,
Че ме загълта ала троеглава,
- 25 Че ме загълта до колѣна;
И турете кони за бунара,
Ега могу добры кони тѣ
Тежакъ гайлетъ да учина».
- Учинише тако добры юнаци;
30 Учинише кони тѣ тежакъ гайлетъ,
Та не могу алу да покруте,
Али юнакъ да, ми, изваде;
Марку, ми, се мѣрну ала троеглава
Мѣрну се предъ саблю мегданлю,
- 35 Я Марко тимну ¹⁾ да пресѣче алу,
Да пресѣче алу троеглаву,
А онъ пресѣче свилни поясы;
Та унаде Полугунъ юнакъ надѣлъ;
Провиче се Полугунъ добаръ юнакъ:
- 40 «Я пуштете ситны синджиры,
И вержете моѣга коня —
Ту-ка конъ да пукне при мене:
Я чемъ ту-ка младъ юнакъ да угинемъ,
Ту-ка и конъ да угине при мѣне».
- 45 И пуштише ситни синджиры,
И верзаше коню за бунара.

---

¹⁾ Ударилъ.

- Конь цвили, до нѣбо се чуе,
 Та се дѣчу презъ деветъ планинъ:
 Тамо бѣше Вела-самовила
 50 И тамо бѣше Иона самовила
 Полугунове посестрима:
 Та си лѣтнаше презъ деветъ планине,
 Та падоше на ширѣка орница¹⁾.
 Продумала Вела самовила;
 55 «Тако м' Бога, змѣ аловита!
 Я ми пушти доброга юнака».
- Продумала змѣ аловита:
 «Тако т' Бога, Вело самовило!
 Ту-ка сѣдимъ триста године
 60 У тай дѣбока бунара,
 Триста аршина дѣбока,
 Досегъ ми е такевъ юнакъ неупадалъ —
 Главу давамъ, юнака си не давамъ».
- А Вела си изступи по орница
 65 По широка орница,
 Та си лѣтну, та какъ вѣтрокъ,
 Та изверну бунаръ наопако,
 Та расипа змѣю тросглаву,
 Та извади доброга юнака,
 70 Па извади Вела самовила
 Па извади саблю мегданлю,
 Та си сломи змѣю чирѣкъ по чирѣкъ;
 Па си на брата проговори:
 «Айде, брате, да идеме
 75 Да идеме по кичены свѣтове».
- «Не могу, сестро, да идемъ,
 Че самъ слѣменъ и стрѣшенъ».
- Иступисе Вела самовила

¹⁾ Прогалина.

- Иступисе по широка орница,
 80 Та sóбра всѣкаква трѣвка,
 Та га напой-наложи:
 Какó бѣше юнакъ-пóболѣ стáну.
 Па отоше по кичены сватове,
 Та собраще кичены сватове —
 85 Найболѣ Марко старойтѣ,
 Та су за девойку отишли;
 87 Та су свадбу направили.

№ 151.

Г. Радомиръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Гюрдана Лазарска.

(Марко Кралевичъ вѣроломнымъ образомъ убиваетъ юнака болѣе сильнаго, чѣмъ онъ — дитя Дукадинче).

- Та си óды Марко Кралевико
 Та си оды одъ града на градъ,
 Та си тражи поюнакъ одъ него.
 Ка си ойде у Будино село,
 5 Тамо има дѣте Дукадинче;
 Оно си е на седымъ годѣнъ,
 Седымъ паты поюнакъ одъ него;
 Та намѣри три малки дечица,
 И Марко си дума продумуе:
 10 Э вие-ка три малки дечица!
 Де-ка сѣды дѣте Дукадинче?
 Оно си е на седымъ годинъ,
 Седымъ паты поюнакъ одъ мене.
 Продумá си посредиѣ-то дѣте:
 15 «Э ты-зе-ка, Марко Кралéвико!
 Да язъ семъ дѣте Дукадинче,
 Седымъ паты поюнакъ одъ тебе».

- И Марко си дума продумуе:
 «Э ты-зи-ка дѣте Дукадинче!
- 20 А д'идеме на Перинъ-планина,
 Да фърляме камикъ на облога»!
 Ка ойдѡа на Перинъ-планина.
 Та земаа той мермеръ камика;
 Та го земá Марко Кралéвико,
- 25 Та си ферля той мермеръ камикъ.
 И си зема дѣте Дукадинче,
 Та си зема той мермеръ кáмика:
 Ка го ферли дѣте Дукадинче —
 Де си падна той мермеръ кáмика,
- 30 Та си е изби, ископало,
 И надферли́ Марко-те юнака,
 Надферли го пeтъ раскpочи мѣсто.
 И Марко си тогай вoстрaшило;
 И Марко си дýма продумуе:
- 35 »Э ты-зе-ка дѣтé Дукадинче!
 Айде, ние бpaйтя да стáнеме,
 Да йдеме у Зéмена града,
 Да утéпеме земенскіѐ цapa».
 Ка си яхна́ Марко Кpалевико,
- 40 Ка си яхна́ Шарца добра коня,
 И co-съ ньeго дѣте Дукадинче:
 Та си яха́ дѣте Дукадинче,
 Та си яха́ коньчé седмoгoдчe;
 И Марку-тe ce, Богмe, нe свидéло,
- 45 Та продума Марко Кpалевико:
 «Э ты-зе-ка дѣте Дукадинче!
 Я погледни више у небеса́,
 Како трeптá тia ясни дзвѣзды».
 Ка погледна́ дѣте Дукадинче,
- 50 Та погледни́ више у небеса,
 Какó трeптa тia ясни дзвѣзди.

- Богъ да бие Марко-те юнака!
 Ка извади сабля на зглабове,
 Та пресѣче дѣтѣ Дукадинче,
 55 Пресѣче го пресредъ половины;
 Минало се е едѣнъ сатъ време,
 И дѣтѣ си думá продумáло:
 «Э, ты-зе-ко, Марко Кралéвико!
 Ништо мене серце преболѣе».
 60 Я Марко му дума продумýе:
 «Э, ты-зе-ка дѣте Дукадинче!
 Наведи си надъ твоя-та коня,
 Та си лизни одъ десна зенгiя,
 И тебе-ка серце че уминс».
 65 Навéде се дѣтѣ Дукадинче,
 Навéде се на нýегова кóня,
 Наведесе зенгiя да лизне,
 Та му падна половинъ трупiна;
 Ка си станá трупiна безъ глáва,
 70 Та си забрá Марко-те юнáкъ,
 Та ю гони низъ Перимъ-планина;
 Ка достигнá половинъ трупина,
 Та достигнá Марко-те юнáка,
 Достигнá у тесны клисуры:
 75 Фаная се у юначке рацѣ,
 Та се борать три дни и три ношти;
 И Марку се, бо́гме, досадило,
 И продума Марко Кралéвико:
 Э, ты-зе-ка, Мiлиде Загорко!
 80 Я си сбéри вiли-самовiли,
 Да си скiна половинъ трупiна».
 И си сбрали вили-самовили,
 Сбрали се низъ Перимъ-планина,
 Да се кина половинъ трупiна;
 85 Ка се кина вили-самовили,

- Та си падна Марко Кралевико,
 Та си падна подъ негова мерша;
 Па-й се мычи Марко Кралевико,
 Та се мыче подъ негова мерша,
 90 Та се мыче три дни и три ношти,
 Дуръ да стане подъ негова мерша,
 Ка си станá Марко Кралевико,
 Та си станá подъ негова мерша,
 Та си беркнá Марко Кралевико
 95 Та си беркнá у дэсна-та чижма,
 Та извади ножé потайниче,
 Та си распра дѣте Дукадинче,
 А оно има до три, бре, сердце-те:
 Едно се е било и пребило,
 100 Другó-то се туку разбудíло,
 А трётó-то, Богме, и нечуло.
 И сбралисе вили-самовили,
 Та погребли дѣте Дукадинче.
 И Марко си дума продумуе:
 105 «Э вие-ка вили-самовили!
 Та што вие дѣте Дукадинче
 Та што вие ногу-ле уилилось?»
 И продумáя вили-самовили:
 «Э ты-зе-ка Марко Кралевико!
 110 Онó си едно-ле у майтя,
 И е седымъ паты поюнакъ одъ тебе;
 За товá ли ние него че погребéме —
 Онó може светíя да стане,
 114 Оты си е на седымъ години.
-

№ 152.

Трен. окр., с. Бабица; 23 ноембра 1879 г. записана со словъ Божиля Янкова.

(тоже).

- Оды Марко узъ тесне клисуре,
 Да си трáжи юнака надъ нѣга.
 Одыло е три дни и три ночи,
 Нѣшто не е Марко памѣрило;
- 5 И онó си говоръ говораше:
 «Бога тебе, дзвѣзде деновнице!
 Како грѣешъ вѣсинъ подъ небеса,
 Да ли знаешъ юнакъ надъ мене?»
 Дзвѣзда си ему по тѣя оговоръ:
- 10 «И ты ли си юнакъ надъ юнаци?
 Я отиды у Дуката града,
 Тамъ да си видишь юнакъ!
 Тамо има дете Дукатинче,
 Па си има кончѣ троегòдче».
- 15 И Марко си яшилъ коня шаренòга:
 Та е пошла мъгла и прàове,
 Та ошло у Дуката града;
 Намѣрило Дукатске юнаци
 И па и питало:
- 20 «Бога и вамъ Дукатске юнаци!
 Де-ка си е Дукáто-то дете?»
 А онѣ си му по тѣя оговоря:
 «Ела! мало камикъ да метамо,
 Па тыга че кажемо, де-ка сѣдѣ
- 25 Де-ка сѣдѣ дете Дукáто?»
 И онó си е узело камикъ
 Узело камикъ, та върлило;
 Надвърлили га Дукатски юнаци;
 Па-й се Марко, па-й-се повърнало,

- 30 Та узéло кáмикъ, та гó върлило —
 Нигде си видель, ни с'опрель
 Па тага си му юна́ци каза́ли,
 Де-ка сѣды дете Дукáто:
 «Де-ка има двory среберны подпóры,
- 35 Тамо сѣдý дете Дукáто.
 И оно́ януло ко́ня шарено́га,
 Та си ошлó на негóви двory.
 Па-й си мý Марко говóраше:
 «Я мой брате, мой побратиме!»
- 40 И семъ дошéлъ, да се обидемо.
 И си яни кончé троегодче!
 И оно́ си яни кончé троегóдче,
 Та га рáзигра по негóви дворóве —
 И негóви дворóве све потресли;
- 45 Тага си се Марко уплаши́ло.
 — «Яни, брате, конче троегодче;
 Мие съ тебе́ братя, побрáтиме,
 Че одымо по гóру зелéну,
 Да траж́имо юна́ци нады настъ».
- 50 Па си га Мáрко върло превари́ло:
 «Аде, брате, предъ менé иска́рай!»
 И дете си искара́ло напредъ;
 Тага Марко извадилъ е саблю димискию
 Та пресѣче дете прéко срѣде;
- 55 Па-й се Марко на дете говóри:
 Я, дете! можé ли да усетишь?
 И оно́ си му детé говóраше:
 «Смудна́ си ме пресъ тоны́те половинe»;
 А Марко си му говораше:
- 60 «Я разигра́й коньче троегóдче!»
 И разиграло оно коньче троегодче,
 62 Та се на двѣ трупинe одлетéло.
-

№ 153.

Джумалійскій окр., с. Панчерево, въ такъ называемомъ округѣ Пьяницѣ ¹⁾;
13 дек. 1879 г. записана со словъ Димитрія Кундева.

(тоже).

- Излезналъ е тово витекъ Марко
Излезналъ е вонка на двóрове,
Искокналъ е вечеръ предъ вечера,
Та на дзвѣзда вели и говори:
- 5 «Мори, дзвѣздо, мори, вечернице!
Кадъ-то грѣшь, дзвѣздо, по са тія земя,
Да ли е видѣла, дзвѣздо вечернице,
Да ли е видѣла неде юнакъ,
Юнакъ, ка'-то мене?»
- 10 А дзвѣзда му вели и говори:
«Море, Марко, море, ѱаджаміѣ!
И ты ли, Марко, юнакъ броишь?
А да идешъ у Дуката града,
Та да видишь дете Дукатинче —
- 15 Оште си е дете три године,
Три паты поюнакъ одъ тебе;
Порты му самородъ одъ желѣзо». Полютисе това витекъ Марко.
Когѹ бѣше, море, утре рано,
- 20 Яхналъ си тая добра конъ,
Та-я ошелъ у Дуката града;
Когѹ бѣше на полѣ широко,
Тамо срѣтна до три машки дѣца,

¹⁾ Округъ этотъ въ настоящее время раздѣленъ на части: одна вошла въ составъ Болгарскаго Княжества, а другая осталась во владѣніи Турціи (въ Македоніи).

- Де-ка ферля това тешокъ каменъ:
25 Едно ферля, та надферля.
Рече Марко добаръ юнакъ:
«Помози Богъ, до три машки дѣца!
Али има тука дете Дукатинче?»
— Оно рече: «язе дете Дукатинче!»
30 — «Айде, да ме водышь на твои-те двѣре,
Да ти вида двory,
Да ти вида-каквѣ са?»
— «Айдемо на мой-те двory!»
— «Море, дете Дукатинче!»
35 Де-ка бива госто напредъ оды?
Айды, ты-зи напредъ да одышь».
Крена дете Дукатинче,
Да го воды на свои двory.
Марко бѣше хитра гидія:
40 Тергна Марко тая остра сабля,
Та удари дете Дукатинче
Та удари преко тенки половины;
Па кренаа на нагоре.
А дете-то вели и говори:
45 «Море, Марко, море, чичѣ Марко!
Какво ме е сердце нешто пригрызло».
— «Айде, айде, детѣ Дукатинчѣ —
Това ни е твое люто сердце,
Туку си е моя остра сабля;
50 Тѹку си накриви на-въ десна рака,
Те ти олекна твоѣ-то сердце».
Ка' се накривилъ дете Дукатинче
Ка' се накривилъ на-въ десна рака
54 Накривилъ си, па и изгасналъ.
-

№ 154.

Трен. окр., с. Бабица; 24 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина
Дѣши.

(тоже).

- Сѣди Марко съ майтю, та вечера
Суво лѣбо и вино цервено;
Па се Марко подъ мустакъ усмива.
Питала негова-та майтя:
- 5 «Емъ вечерае(шь) подъ мустакъ се смѣешь —
Даль си смѣешь менѣ подъ старости,
Ель си смѣешь на божя вечера,
Ель си смѣешь на твое-то любѣ?
Любе имашь, а други любѣ га»
- 10 Питалъ си е Марко Кралевичъ:
«Кой ми любѣ мое первнѣлюбѣ?»
— «Любѣ га Сѣнко Дуковита».
— «Леле мале, мое стара мале!
«Даль си чула. съ очи ли видѣла?»
- 15 — «Емъ самъ чуло, емъ съ очи видѣло».
Итро било Марко Кралевичъ:
Собрало окольне комшии,
Собрало ги, та ги попоило,
И не окало Сѣнка Дуковита;
- 20 Думало-то негово-то любѣ:
«Чуешь мене, Марко Кралевиче!
Оты не позвашъ Сѣнка Дуковита?
Дуковитъ е найближи комшиа
Найближни и понайаранъ».
- 25 Думе дума Марко Кралевичъ:
«Забоварилъ семъ, мое первнѣлюбѣ».
Наточиле Марко Кралевичъ,

- Наточиль е та златна здравица;
Та си даде на негово любе,
30 Да си позва Сънка Дуковита,
Да га позви, да га докара;
Позвало га, на-й га и забрало.
Яли Марко одъ чардакъ пазило:
Доръ да доду до негови двори,
35 Три путы обе залюбили.
Тагай дойдѣ Сънко Дуковито.
Сѣдѣли су три дни и три ночи.
Марко прати окѳини комшіе —
Емъ ги прати и дарекъ даруе;
40 Яли Сънка нече да испрати,
Ни испрача, ни га дарекъ даруе.
Думе дума негово-то любе:
«Зашто нечешъ Сънка да испратишь,
Ни испрачашъ, ни даръ га даруешъ?»
45 Марко тага на любе продума:
«По-часъ, нега че испратимъ;
Че му дадемъ свѣлене кошуле».
Испратиле околни комшіи,
Уловили Сънка Дуковита,
50 Одсѣче му тую русу главу;
Уловили негово-то любе,
Умаза га ¹⁾ у катранъ, у восекъ,
Запалили то негово любе:
Онѳ горѣ, опъ се вино ѳіе.
55 Думе дума негово-то любе:
«Ако ни е за мене,
Но ли те за церни те очи!»
— «Нека горѣ, нека ги Богъ убіе!
Ние любилъ Сънко Дуковитъ.»

---

¹⁾ Вм. ю.

- 60 — «Ако не за мене, не за те черне очи,
 Нель за бѣло-то лицѣ!»
 — «Нека гори, да га Богъ убіе!»
 Нега се е Сѣнко любило.
 Пропиштало мужко детѣ,
 65 И она е тогá гродумала:
 «Ако не е за мене,
 Нели ти за мужко-то дете!»
 — «Нека гори, да га Богъ убіе!»
 69 Сіе Сѣнково колѣно.

№ 155.

(Загорье) Берк. окр., с. Вершецъ; 10 февр. 1880 г. записана со словъ Елизаветы Іованчиной.

(тоже).

- Море, сѣдналъ Марко да вечера
 Да вечера съ негова-та майтя;
 Емъ вечера, у небо погледа,
 Емъ, море, согледа звѣзда вечерница.
 5 И па-й дума Марко Кралевичъ:
 «А, море, звѣздо вечернице!
 Моя верно посестримо!
 Море, ко'-то грѣшъ одъ истокъ
 Одъ истокъ до западъ,
 10 А ко'-то грѣшъ по свичка земня,
 А ко'-то видишь Влашка и Богданска,
 А дали има негде по-юнакъ одъ мене?»
 Продумала дзвѣзда вечерница:
 «Леле, варай, Марко доберъ юнакъ!»
 15 А нигде нема по-юнакъ одъ тебе,
 А туку има у Дукатинъ града
 Младо момче Дукатинче».

- Море, посердисе Марко юнакъ,
Че имало по-юнакъ одъ него.
- 20 Онъ улезло у новы яхаре,
Изведе си коня Шаркалія,
Со-съ шиница бѣла го наранилъ,
А напоилъ чаборъ вино, —
И си бутна коня Марко юнакъ,
- 25 Та отиде у Дукатинъ града;
Край Дукатинъ града—двѣ млады момчета,
Двѣ млады момчеты-млады телчартыта.
Попита ги Марко доберъ юнакъ:
«Леле, варай, двѣ млады момчета!
- 30 Море, де сѣди момче Дукатинче,
Де е казва, че е млогу юнакъ»?
Продумали двѣ млады момчета:
«Леле, варай, чиче незнаяны!
Да ли пѣташь-право да кажеме:
- 35 Море, де-ка сѣды момче дете Дукатинче?
Бутны конѣ возъ новыи пазаръ —
Де-ка найдешъ калдерма одъ желтици,
Де-ка найдешъ порты одъ желѣзо,
Де-ка найдешъ камены дворове,
- 10 Де-ка найдешъ високе сарае,
Тамо сѣды момче Дукатинче».
И поиде Марко доберъ юнакъ
И отиде возъ тесны сокаци,
И намѣри калдермо одъ желтици,
- 15 И намѣри порты одъ желѣзо,
И намѣри камены дворове,
И намѣри високе сарае;
И него мръзи порты желѣзны да чука:
Море, бутна коня, презъ дуvara преришна;
- 50 Па ми хѣды по равны дворове,
По дворове хѣды одъ конѣ не слазе.

- Видело го момче Дукатинче:
Та му дума одговори:
«Леле, варай, чиче незнаяны!
- 55 Што ми ходышь по равны дворове,
По дворове ходышь, одъ конѣ не слазишь?
Дали мислишь пазаръ да правиме,
Пазаръ да правиме-трампа да чиниме,
Или меркашь, бой да се біеме?»
- 60 Продума Марко доберъ юнакъ:
«Леле, варай, момче Дукатинче!
Не семъ дошелъ пазаръ да правиме,
Не семъ дошелъ бой да се біеме,
На семъ дошелъ юнатлакъ да правиме,
- 65 Зашто семъ те чуло и разбрало,
Че си млогу юнакъ надъ юнака;
Море, ела, малко юнатлакъ да правиме,
Юнатлакъ да правиме,
Да се малко пребѣриме».
- 70 Море, продума момче Дукатинче:
Што-то се, брате, пребѣриме,
Бельти се убіеме;
Айде, идеме у Косово-поле,
Тамо има тое желты камикъ —
- 75 Онъ е мѣренъ триста оки;
Тамо штемо да се обидеме —
Кой юнакъ надъ юнакъ?»
Исключила негова-та майтя,
Та му дума одговори:
- 80 «Леле, варай, момче Дукатинче!
Не е Марко юнакъ со-съ юнатство,
На е Марко юнакъ со-съ курвалство;
Оште, сине, тебе да погуби».
- Изведе коня момче Дукатинче
- 85 Изведѣ изъ новы яхари,

- Та го шинекъ-бѣлъ орисъ нѣзоби,
 Напой го чоборъ рѣйно вино,
 Постигна го съ тридеветъ колане,
 Попрегна го съ тридеветъ попрази;
 90 Па бутна конѣ момче Дукатинче,
 Бутна конѣ изъ Дукатинъ града.
 Леко ходы коня Ластавица,
 Леко ходы, калдерма-та троши,
 Калдерма-та троши, дуваре са трясатъ,
 95 Дуваре са тресатъ, пенджере треператъ.
 И отшели у Косово-поле,
 Намѣрили тоя желты камикъ —
 Де-ка мѣренъ таманъ триста ока.
 Море, подметна го Марко юнакъ,
 100 Та летелъ е ни малко, ни млогу,
 Та летилъ три дни и три нощи;
 Дирили го три дни и три нощи,
 Дирили го, доде-къ намѣрили.
 Та го метне дете Дукатинче;
 105 Него мерзне одъ коня да слази—
 Свесе се, одъ коня го узе;
 Подметналъ го момче Дукатинче,
 А го ферли момче Дукатинче;
 Дирили го три дни и три нощи,
 110 А дирили го те намѣрили го —
 Чудилисе, каде камикъ падне?
 А дали влете у черна земня,
 Или упадна у синѣ-то море.
 Море, ка' си пойде момче Дукатинче —
 115 Леко ходы коня Ластавица,
 Ка'-то би е ясна зора чини;
 А, море, леко ходы коня Ластавица—
 Одъ подзе-то трѣва ферлила се у небеса.
 Тогива продумало Марко доберъ юнакъ:

120 «Леле, варай, момче Дукатинче!
Постави се коня Ластавица...

Конецъ недосказанъ. Сказитель замѣтилъ, «да е Марко излагалъ момче Дукатинче» и вѣроломнымъ образомъ погубилъ его, (большаго отъ него юнака).

№ 156.

Г. Радоміръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Марко Кралевиць вѣроломнымъ образомъ убиваетъ юнака — дитя, семи мѣсяцевъ, имѣющаго коня, семи мѣсяцевъ).

- Билó дете седмомѣшче,
Па имáло конь седмомѣшче.
Дума дума му уйтя седмомѣшче:
«Я излезны детé седмомѣшче,
5 Изведы коньче седмомѣшче,
Изведы го низъ ладны яхѣры:
Мие малко бой да правиме съ тебе,
Да вѣдеме, кой че поюнакъ,
И дали е коньче седмомѣшче,
10 Дали ти е ногу берзо бѣло,
Ели си е моя коня Шарговита?»
Излега го уйтя му Марко:
«Я опушти ты коньче твое
Коньче седмомѣшче—
15 Да видиме, ногу ли е берзо бѣло?»
И оно е уйтя послушáло,
Та опушти коньче седмомѣшче;
Я Марко ного хитро било:
Не свидесе, де-ка е детé седмомѣшче
20 Де-ка си е одъ Марко-те поюнакъ,

- И извади сабля димиція —
 Детё си е напредъ предъ Марко-те —
 И зема Марко сабля димиція,
 Та пресѣче дете пре-срѣде-ка;
 25 И дёте си на коньче говори:
 «Слушай мене, коньче седмомѣшче!
 Нешто ме е сердце преболѣло»:
 И тогай му Марко въеднакъ ока:
 «Э, ты-зи-ка детё седмомѣшче!
 30 Я си оберны ты-зи-ка назаде,
 Да си видишь ты-зи, коньче
 Съ каква ти е чоха покриенъ?»
 Дете се въеднакъ обернало
 Обернало и въеднакъ паднало:
 35 «Проклетъ да си, уйте, триклетъ да си!
 Оты ме мене така измами?
 37 Тебе гробъ нигде, уйте, да нема!»

№ 157.

Трен. окр. с. Бабица; 23 ноябръ 1879 г. записана со словъ Пешы (Петра)
 Тодорова.

(Марко Кралевичъ захватываетъ Янка «отъ Косова» въ плѣнъ и затѣмъ
 освобождаетъ его).

- Повалисе Янко одъ Косова,
 Да не мине турчинъ презъ Косово поле.
 Сѣде Марко съ майтю да вечера
 Да вечера суво лѣбо и первено вино;
 5 Я самъ Марко подъ мустаци смѣе;
 Майтя Марка питуеше:
 «Бога тебе, Марко Кралевиче!
 Даль си смѣешъ на суе вечере,

- Иль си смѣшь на мое на старосты?»
- 10 «Ни се смѣмъ на суе вечере,
Ни се смѣмъ тебе на старосты,
Я са смѣмъ Янку одъ Косова:
Повалилъ се Янко одъ Косова,
Да не мине турчинъ презъ равно Косово;
- 15 Дори, мале, Марко повечѣра,
Ты да идешъ, коня да закаляшъ —
Шаренъ бѣше, чернъ да стане;
Да донесешъ това турско рѹо —
Да облечемъ това турско рѹо;
- 20 Чу да идемъ Янку на индаты».
Майтя иде, та коня закаля;
Па се верну, та донесе това турско рѹо.
Па премѣри Марко Кралевице
Премѣри и пререшисе;
- 25 Па си стану Марко, та и отидѣ,
Та отидѣ подъ Косова града:
Поби копья, па си кѹня вѣрза,
Па се узе турски да се кланя.
Сегледа го Янкова то любе,
- 30 Па говори Янку господѹру:
«Бога тебе, Янко господаре!
И ты си младо обложило,
Да не мине турчинъ презъ Косово.
Онъ се кланя у Косово града».
- 35 Янко по тѣя оговори:
«Бога тебе, мое—то любе!
Я че окнемъ саизина,
Да си узме коня дебеляна,
Да си иде доле—подъ селѹ-то,
- 40 Да га види—ель е турче, или бугарче?
И онъ яну коня дебеляна,
Та отиде доле—подъ село-то:

- «Богъ те убилъ, непознанъ деліе!
 Далъ си турче, иль каурче?»
- 45 А онъ си често кланя.
 Кага́ си е момче приблизи́ло,
 И онъ върли лека буздогана,
 У́дари га у само́-то серце —
 Конёкъ се паде и онъ се по не́га;
- 50 И вану га, и верза му руке нао́пако;
 Па-й се узе, да се турски кланя.
 Сегледа га Янко одъ диванё:
 Па си я́ну коня́ Пеливана,
 Та отидё доле—подъ село́-то;
- 55 Ка отидё доле — подъ село́-то
 Проговори Янко одъ Косова:
 «Бога тебе, турче саратличе!»
 Да-лъ си турче, иль бѹ́гарче?»
 Марко мѣлчи и често се кланя.
- 60 Кага́ си е Янко приблизи́ло,
 Онъ си върля лека буздогана,
 Та у́дари лека буздогана,
 Та у́дари коня́ изъ-подъ не́га;
 Конёкъ се пада, и онъ по не́га:
- 65 Тага ста, та му верза́ руке нао́пакъ,
 И си верза́ коня́ Пеливана
 И си верза́ за коня́ шаренога.
 Па Тага́й вати, за баджа пуса-та,
 Да си гази той воду Ситни́цу,
- 70 И прикара Янка при воду Ситни́цу;
 Тага́й Янко по тія оговóри:
 «Бога тебе, незвано деліе!
 Да ми пуштишь руку десни́цу;
 Ако не смѣешь руку десни́цу,
- 75 Да ми пуштишь руку лѣви́цу;
 И добави ми това бѣ́ло книже,

- Да испишемъ това цѣрно писмо,
 Да га прѣтимъ на старѹ ту майтю».
- А Марко му е пуштилъ десницу,
 80 Та му даде това бѣло книже;
 Янко написа това цѣрно писмó;
 Не га трати на стару-ту майтю,
 Нель га прати Марку Кралевичу —
 Па си свѣрну на сиво соколé;
 85 А Марко Янку подсмѣе:
 «Бога тебе, Янко одъ Косова!
 Деветъ путы низъ давнанъ те пушталъ,
 Садъ десеты путы те пуштамъ;
 Я самъ Марко Кралевичъ!
 90 Зашто пратишь сиво соколенце,
 Да иде на мое дворóве?»
 Янко си е тага продумало:
 «Просто да ти е деветъ кадълька,
 Просто да су и мои конаци,
 95 Просто да и то мое любе».
 Но е Марко Кралéвиче опросты му
 И конаци и любе-то,
 98 И любе-то, што обручѣлъ.

№ 158.

Дупнич. окр., с. Рыло; записана 19 янв. 1880 г. однимъ болгарскимъ школь-
 никомъ по порученію народнаго учителя дякона Христа Димитріева
 Куянджискаго. Передаемъ буква въ букву.¹⁾

(Янко отъ Косова уводитъ жену Маркову Ирину; Марко убиваетъ его;
 освобождаетъ свою жену; смерть матери и сестры Марка отъ радости).

Море, Марко, море млады Марко;
 Марко шета по Влашка крайнина,
 По крайнина шета, та крайни(на) чува.
 Кога беше на светіи никола,

---

¹⁾ Дѣлаемъ только свою разстановку знаковъ.

- 5   Тогѣй Марко отъ крайни доиде,
       Па на слуги по ти оговори:
       Е виека дванаесе слуги!
       Гответе ручокъ, да ручате,
       Наточете вино, да пиете,
 10   Изнесете наймалата чаша,
       Що то бере дванаесе ока,
       Та я дайте на млада шаркоте,
       Да си пие и да благосивя.
       Слушаа го дванаесе слуги,
 15   Уготвия ручокъ, да ручая,
       Наточия вино, да си пиятъ,
       Изнесоха наймалата чаша,
       Дадоха я на млада шаркоте—
       Ем си пие, ем си благосивя.
 20   Па е Марко на чаша задремало—
       Малко дремна, големъ сонокъ виде;
       Уплаши се Марко разбудисе,
       Та на слуги по ти оговори:
       «Е виека дванаесе слуги!
 25   Малко дремнахъ големъ сонокъ видохъ:
       Де ми двори магла утахнали,
       Претъ портите чернъ барякъ побие
       У стретъ двори това сухо дерво;
       А на яфорово на дервото
 30   До три куковици:
       Една кука вечеръ и на вечеръ—
       Като кука веке ичъ неможе;
       Друга кука ноци-полуноци —
       Като кука друга изговара;
 35   Трека кука заранъ та на заранъ
       Като кука веке ош окнала.
       Да ли е на зло, или е на добрѣ?»
       Слуги му по ти оговоратъ:

- «Море Марко, море млади Марко!
40 Ни е на зло, ни то е на добро:
Пленена е робена господна—
Еве сега три година време,
Како си е она заплелена—
Пленил е Янко отъ Косово;
45 Това що са до три куковици:
Тай що кука вечеръ та по вечеръ,
Това ти е твое стара майка,—
Що то кука ношти полунощи,
Това ти е твое перволюбне,—
50 Що то кука заранъ па та зѣранъ,
Она ти е сестра Ангелия».
Ни то стоя Марко, ни то гледа,
Туку яхна тая Шарца кона,
Та си поиде стара манастира;
55 Тамо седе три месеца време;
Та си пуши коси за поясъ си,
И направи калугерско рухó,
И си тури калугерська капа,
Та си яхна, та Шарца кона,
60 Та си хойде з Косови града;
Та си ходе предъ Янкови порти;
Претъ порти му тай шарены чешмы:
Тамо наде ери(на) госпожа
Де налие два ибрика вода;
65 Говори церна калудера:
«Помага(й) Богъ, моя Янковице!
Я ми дода(й) еденъ ибрикъ вода—
Я да пия, коня да поя;
Устата е мене погорелы
70 Погорелы за студена вода».
Говори му Ерина госпожа:
«Далъ Богъ добро, церна калудера!

- Не смею ти водица подати,
 Ме Янко отъ чардаци гледа,
 75 Та хoke мене младо да погуби;
 Кога бехъ котъ млади Марко,
 Секо гладно бех го заранила,
 Секо жадно бех го напоило,
 Секо гола бех го заоблекло,
 80 А подъ Янко ясъ несмемъ
 Не смемъ и вода да дадемъ;
 Ене, Янко отъ чардаци гледа!»
 Па си зема два златна ибрика,
 Та си хойде горе котъ Янкоте
 85 Котъ Янкоте на високи чардакъ.
 А Янко и по тѣ оговори:
 «Е тизека Ерино госпожо,
 Що ти збори церна калугера?»
 И она му казива и доказа,
 90 Що и збори церна калугера;
 Туку го е она излагала:
 «Е тизека Янко млади Янко!
 Конакъ тражи дека да нощева».
- Говори Янко млади Янко:
 95 «Е тизека Ерине госпожо!
 Ти го викни, у насъ да нощева;
 Язе имамъ дума да му думамъ
 Ёга Бог да право да ми кажа,
 Исъ на него големъ бакшишъ дада!»
- 100 Послуша го Ерина госпожа,
 Та повикна церна калугера:
 «Тако м' Бога церна калугеро!
 Хайде тизе у насъ да нощевашъ,
 Тебе зове Янко млади Янко»;
- 105 Не ще да праша-послуша я церна калугера,
 Та си хойде код млади Янко,

- Те говори церна калугера:
«Богъ помага Янко млади Янко!»
— «Далъ Богъ добро, церна калугера!»
- 110 Говори Янко млади Янко:
«Е тизе Ерино госпожо!
Я уготви тай слатка вечера
И наточи това руйно вино.
Послуша го Ерина госпожа,
115 Та уготви тай слатка вечера
И наточи това руйно вино.
Па седнаха да си вечерая;
Принесоха вино да си пиятъ;
Па се они дума задумаха.
- 120 Говори му Янко млади Янко:
«Тако м' Бога, церна калугеро!
Богъ ми, душа! нещо ке те прашамъ;
Да би далъ Богъ,
Право да ми кажешъ,
125 Я кю тебе големъ бакши́ да дамъ».
- Говори му церна калугера:
«Прашай, Янко, прашай, млади Янко!
Тако м' Бога, право ще ти кажа».
И Янко му ош еднашъ, говори:
- 130 «Е тизека церна калугеро!
Отде ти е марковата кона?»
— Калугер му по тѣ оговори.
«Е тизека, Янко млади Янко!
Еве, сека три години време,
135 Како Марко по краини умре,
Та му коня за опело узехъ»;
Дочула е Ерина госпожа,
Поронила тия дробни́ сълзе;
Согледа я Янко млади́ Янко,
140 Дека рони тия дробни сълзи,

- Дека жали за млади Маркоте,
Тагъ удри съ рака десница,
Два и заби из глава паднаха.
Говори му черна калугера:
145 «Тако м' Бога, Янко, млади Янко!
Я ми подай тая остра сабля,
Да понишамъ твоя остра сабли,
Да поиграмъ калугерско оро;
Да разговара Ерина госпожа,
150 Да не рони тия дробни сълзи,
Да не жали Марко млада Марко».
Не сетисе Янко млади Янко,
Та е даде тая остра сабля;
Разнишалъ черна калугера
155 Разнишалъ тая остра сабля,
Та разгралъ е калугерско оро,
И отсече Янковата глава;
Остави му глава на софра-та,
Па си фана Ерина за рака,
160 Та я сведе доле у дворове;
Па улезна у нова яхери,
Та изведе си тая Шарца кона,
Та си яхна тая Шарца кона,
Па си фана Ерина за рака,
165 Та я ферли кото зат себека.
Расплака се Ерина госпожа,
Та си викна, колко що си може:
«Леле Боже, леле мили Боже!
Останах си без млада Маркоте,
170 А па сега и без млади Янкоте,
Па сега кю калугеръ да вода».
Говори и Марко млади Марко:
«Не бой ми се, Ерино госпожо!
Язе не самъ черна калугера,

- 175 Туку са ти Марко перволюбне;
Сега ние дома ќе идеме,
Да видиме наша стара майка —
Живи ле, или не живи?
И да вида сестра Ангелия —
- 180 Дома ли е, или се ожени?»
Па си ойде Марко, дура, дома;
Одалеко иде и си вика:
«Отвори ми, моя стара майко!
Отвори ми тия нови порти, —
- 185 Я излезни сестро Янгелио!
Я излезни да пошетиш коня».
Дочула го нему стара-майка;
Дочула го сестра Ангелия;
Дури майка стара да подигне
- 190 Да подигне тия стари кости,
Да отвори на Маркоте порти;
Дури сестра гергевъ да остави
На гергево тоа свилепъ яглакъ,
На яглако деведесе игла,
- 195 И си на нозе станала,
Удри Марко коня съ зенги(и),
Та прелете презъ новите порти.
Ка' го виде негова-та майка,
Жива го е она пригърнала! —
- 200 «Добре дойде Марко, мили сине!»
Още рече она неизрече,
Мертва се она одвоила;
Пригърна го сестра Ангелия:
«Добре доше Марко, мили братко!»
- 205 Жива го е она пригърнала,
Мертва се е она одвоила.

№ 159.

Сол. окр. (поле), село Чечинели 2 февр. 1880 г записана со словъ крестьянина Николая Мадунковецъ.

(Белѣ юнакъ увелъ жену Марка Кралевича).

- Абаре дошлѣ на Марко
 Одъ три кралове стигнало:
 Да иде Марко да иде,
 Да три крайнины да варди.
- 5 Мало е млогу е пресѣдѣлъ,
 Сѣделъ е деветъ години;
 Абаре дошлю одъ Марко:
 «Марко е джолѣ¹⁾ удрило;
 Осилилъ се Белѣ добаръ юнакъ,
- 10 Та зароби Марково-то либе
 И марково-то дете осмогодче.
 И калеса Белѣ триста села
 Триста села и сто града:
 Собралисе юнакъ надъ юнакъ,
- 15 А Белѣ се самъ си, бре, пофали:
 «Видете ли Марково боздоганинъ?
 Това ми е одъ Марко мпразъ²⁾;
 Юнаци се спогледнаха,
 Та вазеа Маркови боздоганинъ —
- 20 Кой си може низъ капія да го извади?
 Си се гостве редомъ, бре, редили,
 Кой се, бре, фана за него,
 И кой се не фана;
 А марково дете осмогодче
- 25 Фанало се со-съ лѣва-та рака,

¹⁾ Пушка.

²⁾ Наслѣдство (тур.).

- Извади си боздоганъ до стрѣде,
 Па се фана со-съ десна рака,
 Та извади боздоганъ.
- А майтя го, бре, люто кълнеше:
 30 «Проклето да си, триклето да си!
 Башта ти си глава придѣе
 Са-съ тая халосія¹⁾.
 Таманъ е, бре, рекла,
 Тече-иде черна калудера
- 35 И си яха Марку шарголія.
 Ка' го видѣ Белѣ добаръ юнакъ,
 Зеи лица да го пребивать:
 Нѣ нодзе го дочекали,
 Нѣ раце го прифаналя,
- 40 У тарпези го увеля,
 Да му рече тоя, оня;
 Продума му самъ Белѣ добаръ юнакъ:
 «Слава Богу, черна калудера!
 Што си издышь коня,
- 45 Приличе на Маркова Шарголія?»
 — Одговара Марко черна калудера:
 «Слава Богу, Белѣ добаръ юнакъ!
 Згодихсе Марку на опѣло,
 Та ми дали Шарка коня».
- 50 Тога се Белѣ ослободѣ,
 Тога се Белѣ самъ си приказа:
 «Слава Богу, черна калудера!
 Та това е Марково либе
 И негово мошко дете осмогодче»;
- 55 Марко по ти одговори:
 «Слава Богу, Белѣ добаръ юнакъ!
 Я ми дай Марковъ боздоганинъ,

---

¹⁾ юнакъ.

- Да припаша на моя-та танка половина,
 Да се кача Маркова-та коня,
 60 Какъ и знае, да играе,
 Да играе прилѣпчанско оро».
- И Белѣ му даде боздогана;
 Припаса го черна калудера,
 Припаса го танка половина,
 65 Па се качи коня Шарголия,
 Та заигра прилѣпчанско оро,
 Та заигра, бре, налѣво;
 Ка' обернѣ наѣсно,
 Кога погледне на юнаци,
 70 Одъ юнаци нема нѣшто;
 И говори:
 Та знаешъ ли, Белѣ чорбаджіе?
 Те товѣ с Марко добаръ юнакъ
 Одъ Прилѣпа града, бре, голѣма!
- 75 Тогая се фана Белѣ добаръ юнакъ,
 Та му подвѣ лѣва-та рака,
 И му изви, бре, руса-та глава,
 Па си беркна у десны джеповѣ,
 Та извади, бре, влашки ножѣве,
 80 Одрѣза му, бре, руса глава.

№ 160.

Вран. окр. (въ Сербскомъ княжествѣ), с. Мачкатица; 3 марта 1880 г. записана со словъ крестьянина Илии Николлина.

(Марко Кралевиць въ испугѣ).

Сѣды Марко да вечера;
 На вечеру го питус майка:
 «Вала тебе, Марко Кралѣвиче!
 Како дурашь по бѣлога свѣта,

- 5 Ели се кад-годъ уплашио?»
— «Нель ме питашь остарѣла майка
Нель ме питашь, право тю ти кажемъ:
Кадъ запресе младе Радивое,
Кадъ запресе надалекъ девойку,
10 Надалеко-преко Черно море,
Кума куми Дука Латинина,
Старогъ свата Релю одъ Пазара,
А прикумка Милошь Кобиличе,
А мене, майко, за деверство узме;
15 Па отомо у Латинску земню,
Па-й отомо здраво и вѣсело;
Латини ни лѣпо дочекáше:
Доста пива и доста вáрива;
Па пойдóмо изъ Латинску земню,
20 И узомо тую лѣпу девойку,
Па пойдóмо горѣ Романліѣ.
Проклета е гора Романлія!
Никадъ не е безъ айдука, майко,
Безъ айдука, ель безъ мечка-вука.
25 Врагъ изнесе троглáву Рапину,
Па овако онъ бесѣдеше:
«Чуешь мене, Дуко Латинино!
Чудно ли тешь, лудо ли да погíнешь?
Свою главу за-лудъ да издадѣшь
30 И за тудя тай лѣпа девойка».
Онъ побѣже горѣ Романліѣ.
Па овако, майко, проговóра:
«Чуешь мене, Милошь Кобиличу!
Чудно ли тешь, лудо ли да погинешь?
35 Свою главу за-лудъ да издадѣшь
И за тудя тай лѣпа девойка,
И за тудя одъ злато ябука»;
Онъ побѣже у горе зелене.

- Па овако Рели бесѣдаше:
40 Чуешь мене, Реля одъ Пазара!
Чудно ли тешъ, лудо ли да погинешъ:
И за тудя тая лѣпа девойка,
За-лудъ ли тешъ да погинешъ?»
Побѣгоше сви редомъ свѣтове;
45 Ёште оста Марко Кралевиче:
И онъ вѣды подъ девойку коня.
Туй Рапъ му бесѣдаше:
«Чуешь мене, Марко Кралевиче!
Чудно ли тешъ, лудо ли да погинешъ?»
50 Своу главу за-лудъ да издадешъ:
А што вѣдешъ подъ девойку коня».
Тегъ се майко, я малко уплаши:
Па попустимъ шарены дизгини,
Па побѣго у горѣ зелене,
55 И западо узъ слу зелену;
Девойка ме люто прокленише:
«Проклетъ да си, Марко Кралевиче!
Оде вѣре срамѣта те било:
А кому се снау поклонѣо?
60 Да е Сербинъ, ни е ни срамѣта,
Но на черну троеглаву Рапину!»
Тегъ се, майко, я малко налюти:
Па си узмемъ тежку топузину;
Баркалъ одъ слу до слу,
65 Докле го самъ малко преварио
Па довата по черному врату:
Арапъ пади, я му допада,
Па-й отсѣко три айджерске главе;
Па си викалъ до три бѣла дена,
70 Докле свикалъ редомъ до три сви сватове.
Па и отѣмо здраво и вѣсело.
-

№ 161.

Вран. окр. (въ Сербскомъ княж.), с. Мачкатица; 3 марта 1880 г. записана
со словъ крестьянина Илиѣ Николиѣ.

(Похвальба дуки (дожа) Латинскаго Радоя; убіеніе его Маркомъ юнакомъ).

- Сѣды Марко вечеръ-та вечера;
На вечеру питуе го майка:
«Што се, Марко, подъ мустати смѣшь?
Даль си смѣшь на божу вечеру,
5 Иль си смѣшь майка на старости?»
— «Ни се смѣмъ на боже вечере,
Ни се смѣмъ майки на старости,
Но се смѣмъ Дуки Латинину —
Какѡвъ юнакъ! какѡ писмо прати!
10 «Да ми дойде Марко у мейдана,
Али отю нему отити».
Проговара нему стара майтя:
«Немой да дойде Дука Латинина,
А иды ты —
15 Вете ми се надолѣло,
Гледаючи свакакви грѣѡви».
И узъяна Марко Шарца добра коня,
Право иде у дукине двory;
Кадъ онъ е се добро затвѡрио,
20 Туй, ме, чука Марко на порте:
«Ты излезни, бре, добрый юнач!»
Проговара негова-та люба:
«Айде, иды, непѡзнанъ деліе,
Докле не е Раде дошео ми,
25 Али оче тебе онъ погубити»;
И налюти Марко Шарца добра коня,
Па урипи у негѡви двory;
Тавай скина кована гердана,
2 6

- Маку съ рукомъ—изчука ней зуби,
 30 Па поручуй на нѣйнога човѣка —
 Нека дойде у нѣве меане,
 Да піемо той герданъ заедно.
 Кадъ, ми, дойде тай-зи нѣванъ човѣкъ,
 И она му добрѣ докázусъ.
 35 «Ючеръ самъ ти погинула —
 Туй, ми, дойде, еденъ доберъ юнакъ,
 Прeko твое порте, есте, уринио,
 И мене ми герданъ изкíдао,
 И мене ми зуби изчукао;
 40 А што пратешъ писмо,
 А дома не сѣдышь?»
 — «А кудъ се дѣну тѣя доберъ юнакъ?»
 — «Онъ отиде у нови меане
 И поручи—и ты да му идешъ».
 45 И онъ оде у нове меане:
 «Помозъ Бога, Марко Кралевиче!»
 — «Богъ помѡгалъ, непознанъ деліе!
 Оды, вино да піемо,
 Да піемо еденъ женски герданъ».
 50 — Каже Дука Латинина:
 «Лесно жени сваки бити;
 По излезни юнакъ у мейдану».
 — «Оды, кажемъ, вино да піемо,
 А у мейданъ съутра излезтемо».
 55 Дука нѣшто више нете да говѡри —
 Ману сабля и расипа Марку чашу.
 Налюти се Марко Кралевиче,
 Та му узме тая празна чаша —
 Мана чашу-йстера му главу;
 60 Съ чашу го погубио —
 Нема нá што саблю да кервѣви.

№ 162.

Радом. окр., село Верба; 29 ноября 1879 г. записана со словъ того же крестьянина села «Вербы».

(Марко Кралевичъ уничтожаетъ еврейскую аренду на Св. Горѣ).

- Продавасе чиста света гора.
 Закупилъ е жълта еврештина;
 И наловилъ триста киридѣи,
 Амо се нема конь-калаусъ;
 5 Беендисаль Марково-то конѣ,
 Да му иде нредѣ конь напредѣ;
 Па си ойде при Марко юнакъ:
 «Я самъ купилъ чиста света гора,¹
 И наловилъ триста киридѣи,
 10 И бесндисахъ твоя Шарца добра коня,
 Да иде калаусъ напредѣ
 И да носе звонѣць седемдесе ѳки». —
 А слютисе Марко добарѣ юнакъ,
 Та удри жълта еврештина,
 15 Удри га Марко добарѣ юнакъ;
 А она нему говѳрилъ:
 «А ме удри, а ме муа уштѣпа». —
 Тага удрилъ жълта еврештина;
 А онѣ си му измѳлюе:
 20 «Не мой мене повторѣ повторите!
 Айде, карай Шарка добра коня:
 Колко сакашъ, толко товарѣ турай». —
 А онѣ си ойде та на майтѣ казува:
 «Богѣ да бѣе жълта еврештина!
 25 — Закупилъ е чиста света гора,
 И ме одкара Шарца добра коня». —
 И товѣ ли, сине, да те учимѣ?
 «Направисе Божѣя прошлятина,

- Та си иды друми на раздруми,
 30 Та си сѣди шарены на чешмы,
 И ты земи тія лѣпи гусли,
 Тамъ че мине жълта еврѣштина;
 Честиты му чиста света гора;
 Онъ че дарокъ даруе,
 45 А ты не мой, дарокъ да земешъ,
 А ты си му измолуй,
 Ега че водá да дадѣ.
 — Ете иде жълта евреина.
 — «Богъ те било жълто еврино!
 40 Честита ти чиста света гора!»
 А оно му дае жълте алтены;
 — А оно каже: «не давай жълте алтены,
 Додай мени студена водица:
 Немамъ я очи, да си придемъ,
 45 Да придемъ, вода да си піемъ».
 — А слезнало жълта евреина,
 А слезналъ, вода да піе,
 Та запишилъ деветъ дули чешмы;
 А не било Божія прошлятина,
 50 Нело било Марко, добаръ юнакъ:
 Извади тая остра сабля,
 Та пресѣче жълта евреина;
 А рекнала половинъ-трупина
 Та притисне Марко юнакъ;
 55 — А онъ се лѣпо измолуе:
 «Чусте ли, триста кириджі!
 Свинете те триста тоягальни.¹⁾
 Удрише му триста помагальни,
 Па немогли, него да одма;
 60 А онъ се окá Шарца добра коня:

---

¹⁾ Палка.

- «Скоро бѣжи, мене да отнешь!»
 — Тагай му конѣ поверну́ло,
 Та удри со-съ негови копити,
 Го накаралъ деветъ латы у земли,
 65 А четри у дробно каменѣ.
 Тогай станá Марко добаръ юнакъ,
 Да е отель чиста света гора,
 68 Да не мърси жълта сврештина.

№ 163.

Сол. окр. (поле), село Челопечино; 1 февр. 1880 г. записана со словъ крестья-
 нина Стояна Раствова Бугдъ.

(Марко убиваетъ треглавую змію, вредившую жителямъ).

Собра́лисе три дружина	Та отиде на Балкана;¹
У меана дренопольска,	20 Проговори добаръ юнакъ:
Та си пиятъ вино и ракія:	«Слава Богу, люта змія!
Единъ бѣше Марко юнакъ,	Де-ка да си, ту́ка да си!»
5 Тори бѣше Павелъ юнакъ,	Ка' го дочу люта змія,
Трети бѣше Бранко юнакъ.	Заехчала-запиштала,
Прочула се люта змія	25 Съ душо гора поломила,
Люта змія у Балкана,	Со-съ подзе камень обронила.
Разселила деветъ села	Согледа го добаръ юнакъ:
10 И за́прела три клисуры.	Верна конѣ наназде,
Проговори Бранко юнакъ:	Едва живъ съ душо утече;
«Слава Богу, два дружина!	30 Та отиде при два дружина
Ка' сѣдете, та пите,	И говори добаръ юнакъ:
Я то иде, да обиде	«Слава Богу, два дружина!
15 Да обиде добра коня.	Ка сѣдете, та си пійте,
Па отиде, та обиде добра коня,	Не се трепе люта змія
Та е постѣгна, та попрѣгна,	35 Люта змія троеглава
Та се качи добаръ юнакъ,	Троеглава, шестокрыла».

- Проговори Павелъ юнакъ: 70 Запаса остра сабля,
 «Слава Богу, два дружина! Та се качи Марко юнакъ,
 Ка' сѣдете, та си пійте, И отиде на Балкана;
 Я то идемъ, да обидемъ Проговори Марко юнакъ:
 Да обидемъ добра коня, «Слава Богомъ, люта змѣя!
 Да постегнемъ добра коня». 75 Де-ка да си, тука да си!
 Стегна, попрегна добра коня, Да ти вида, ты каква си?»
 Та се качи добаръ юнакъ Дочула го люта змѣя:
 45 И отиде на Балкана; Заеѣчала, запишчала,
 Проговори добаръ юнакъ: Съ душо гора поломила
 «Слава Богу, люта змѣя! 80 Со-съ нодзе камене обронила.
 Де-ка да си, тука да си! Согледа с Марко юнакъ,
 Да те вида, ты каква си?» Согледа а, дочека а;
 50 Дочу го люта змѣя: Дочекала люта змѣя:
 Заеѣчала, запиштала, Фанала люта змѣя
 Съ душо гора поломила, 85 Фанала Марко юнакъ —
 Со-съ нодзе камене обронила; Съ една глава фанала Марко
 Ка' видѣ Павелъ юнакъ, юнакъ,
 55 Версна коня на-назадъ, Съ тора глава фанала Шарка
 Едва живъ съ душо утече, коня,
 И ойдѣ при два дружина; Третья глава Марко ядѣ.
 Проговори Павелъ юнакъ: Погледалъ Марко юнакъ
 «Слава Богомъ, два дружина! 90 Погледалъ и заплакалъ,
 Не се губи люта змѣя Одъ Марка си керви течать,—
 Люта змѣя троѣглава Па извади остра сабля,
 Троѣглава, шестокрыла, Та одсѣче змѣя троѣглава,
 Проговори Марко юнакъ: Па си верна на-назаде;
 «Слава Богомъ, два дружина! 95 Проговори Марко юнакъ:
 65 Ка' сѣдете, та си пійте, «Слава Богомъ, деветъ села!
 Я тю идемъ, да обидемъ Селѣтесе деветъ села;
 Да обидемъ Шарка коня, Я погуби люта змѣя;
 Па постегна Шарка коня, И провервете три клисуры!
 Постегна го, попрегна го, 100 Я погуби люта змѣя!

№ 164.

Соф. окр., село Суводолъ; 30 янв. 1880 г. записана со словъ кмета Георгія Колова.

(Марко Кралевиць строить церкви, безъ спроса турокъ; вслѣдствіе чего навлекаетъ на себя злобу султана, который приказываетъ схватить его).

- Шета Марко по Косово поле,
 Тамо гради церкви, монастыре;
 Оттамъ ойде на Скопье високо,
 И тамъ Марко монастырь загради —
- 5 Монастырьє светы Димитріє;
 Се ги гради безъ царева изинъ ¹⁾.
 Рѣчь по рѣчь до царо се дочу.
 Царъ се прати до два ми телала,
 Личь балича по Стамбола града:
- 10 «Чуете ли Турци и Бугаре!
 Че каковъ е Марко делійбаша!
 Кой-то може юнакъ надъ юнаци
 Живъ Марка да у руце фана,
 Дарилъ бы ги незнано иманье,
- 15 Дарилъ бы незнаны градове,
 Дарилъ бы и оште што сакать,
 Салъ Марко живъ ми да доведа».
 Никой нема юнакъ надъ юнаци —
 Живъ Марко у руце да фана,
- 20 Салъ са е черна Арапина;
 Па отиде при царъ султанъ Муратъ
 И говори:
 «Фала, цару, фала е, султане!
 Колку, цару, дарба че ме дарешъ?
- 25 Я самъ болье юнакъ надъ юнаци,

¹⁾ Тур. слово=разрѣшеніе.

- Я че фанемъ Марка-те юнака,
 Живъ че ти у руке доведѣмъ;
 Давай, цару, друго, што че давашь:
 Ты ме даришь града Радомира,
 30 Што извезе стара влахими́на,
 И ми давашь града Сталатина,
 Што извезе стара влахими́на,
 И ми давашь Босна-Сараева
 И у Босна бѣло Сараево,
 35 Той неражда ни жито, ни трѣва;
 Давай, цару, друго и придавай,
 Ако сакашь добро да ти чинимъ —
 Живъ Марко ти у руке да фанемъ,
 Живъ да те на дворы доведѣмъ».
 40 Той му царо ти'о говореше:
 «Фала тебѣ, черна Арапине!
 Ако можешъ юнакъ надъ юнаци
 Живъ Марко у руке да фанешъ,
 Даричемъ те сва Солуна града
 45 И че дадемъ кральство да кралювашь;
 Ако можешъ добро да ми чинишь,
 Че те даримъ Маркови-те дворы
 И са-съ дворы Марково-то любе».
 Той се нае черна Арапина;
 50 Тогай тергна возъ тесны сокаци,
 Право оиде на ибизданжіи;
 Тамъ накрои рухо калудерско,
 И направи капа калимавка.
 И направи златны нараквицы —
 55 Сышты стана черны калудера;
 Направиль е до седемъ сенджира,
 И везель дервишко дервеже,
 Съ дервеже одъ юнаци варай,
 Право тергна по бѣли друмове,

- 60 Право ойде града на Прилѣна:
Тамъ подчукна на марковы порты;
Излезнала маркова-та майтя,
Па му майтя тихо говораше:
«Фала тебѣ, черно калудеро!
- 65 Тука нема Марка-те юнака,
Да Марко е на Скопье високо,
Тамо гради церкви-монастыре,
Заградилъ е светы Димитріе.
Той се тергна церна Арапина,
- 70 Право тергна по бѣли друмове;
Ка' с тергна оловна камджія¹⁾,
Т'а удари коня изъ-подъ себе;
Каде минá по бѣли друмове,
Се друмове огень утегнаха,
- 75 Одъ уздá му бѣли шѣни течá;
Одъ гербѣна церни керви течá;
Право ойде на Скопье високо,
Тамъ на монастырь светы Димитріе;
Почукналь е на пребѣли порты:
- 80 Излезналь е Марко доберъ юнакъ,
Излезналь с и въеднагъ казалъ:
«Фала тебѣ, черно Арапино!
Богъ те бие, Богъ да те убіе!
Зашто идешъ на наши монастырь?
- 85 Дали идешъ-нешто да ми лыжешъ?»
А онъ си му тихо говораше:
«Фала, Марко, фала, доберъ юнакъ!
Да я несамъ церна Арапина,
Нело семъ чернá калудера,
- 90 Де я самъ си одъ света горица —
Одъ монастыро одъ Илендараго;

---

¹⁾ Кнутъ (тур. слово).

- Той самъ чуло и самъ си разбрало,
 Зашто градишь церкви-монастире,
 И самъ дошелъ на твой монастырь:
 95 Ты че кажешъ старѣя да будемъ».
- Той му Марко по ти оговори:
 «Богъ те било, черне Арапине!
 Ты си дошелъ, та ме-мене лыжешъ».
 Арапинъ му тихо говораще:
 100 «Фала, Марко, фала, доберь юнакъ!
 Оведисе, Марко, и ме слушай:
 Я да четимъ книга повангелъе;
 Ако ли те, Марко, я излыжемъ,
 Ты одсѣчи моя черна глава,
 105 Ако ли те, Марко, я не лыжемъ,
 Ты постави мене старѣя че будемъ».
 И Марко го младо послушало:
 И Арапинъ книга прочетело —
 Съ лѣва рака книга се держаше,
 110 Съ десна рака синджиръ си держеше
 И на Марко на рамо наметна —
 Живъ Марко та у руке улове;
 Пишти Марко, ка'-то люта змѣя,
 Никой нема, Марко да се отме.
 115 Дочулъ го е хайдукъ дебелъ Новакъ
 Одъ висока Качинова града:
 Справиль си нему добра коня;
 Тергналъ си с по бѣлі друмове,
 Право ойде и право ги стигна,
 120 На Арапинъ тихо говораще:
 «Фала тебѣ, черна Арапина!
 Каде карашъ Марко-те юнака?
 Знаешъ ли ме-мене и познавашъ?
 Кой самъ юнакъ, одъ коя самъ града?»

Слѣдоваль, вѣроятно, отвѣтъ Арапина; но сказитель опу-
стилъ его. На отвѣтъ Арапица отвѣчасть юнакъ Повакъ:

- 125 «Не ме викатъ Марко доберь юнакъ,
Наль ме викатъ хайдукъ дебелъ Новакъ,
Одъ висока самъ Качина града;
Чемъ да ферлимъ, чемъ да те удѣримъ:
Мытна вода какво порой нѣси,
130 Така тебе бѣдѣ че однесе».
А онъ си му тихо говѣраше:
«Ферляй, ферляй, хайдукъ дебелъ Повакъ!
Ако можешъ мене да утепашъ,
Харамъ да с кральство, што кралювашъ,
135 Ако неможешъ мене да утепашъ,
Да ти видимъ, што юначество имашъ!»
Тергна-ферля хайдукъ дебелъ Новакъ
Со-съ негово лѣпо шестоперче;
Богъ да бѣе черна Арапина!
140 Завертель е дервишко дерведже,
Шестоперче на странѣ отиде;
Ферлилъ халка ¹⁾ и него улови.
Тойги стави до два юнаци;
Тѣи пиштатъ ка'-то люты змѣи,
145 Дочуло ги Новаково детѣ,
Дете му е Груица-детенце;
Справило нему е добръ конѣ,
Тергнало одъ свой дворѣве,
Право терчи на бѣли друмовс,
150 Право срѣшна и право го пита:
«Богъ те било, черно Арапино!
Каде ходышь и каде си ходыль?
И си фаналь двамина юнаци?
Дошелъ ли си е до моя-та рака,

¹⁾ Петли.

- 155 Да ме видишь, да я кой самъ юнакъ,
 Кой самъ юнакъ, одъ коя самъ града?
 Не ме викатъ Марко Кралевиче,
 Не ме викатъ хайдукъ дебелъ Новѣкъ,
 Но самъ язе Груица—детенце,
 160 Одъ висока самъ Качина града;
 Да видишь ли мое шестоперче!
 Мытно вода каде порой носи,
 Така ты-зи у бѣдѣ че ойдешъ».
- А онъ-ти му по ти оговори:
 165 Богъ те било, Груице—детенце!
 Харамъ, што кралство кралювашъ,
 Ако немошь Арапинъ утепѣ.
 Ферли дете съ леко шестоперче.
 Богъ да бѣе черна Арапина!
- 170 Завертелъ е дервишко дерведже
 И буздоганъ нѣ страна ѡтиде,
 Ферли синджиръ и него ѹлови.
 Той станаха тронца юнаци;
 Тѣя пишта, ка'-то люты змиѣ.
- 175 Дочуха ги Новѣкови децѣ:
 Исправиха нѣхви добрі конѣ,
 Излезнаха, и нѣхъ си е фаналъ,
 Фаналъ е черна Арапина.
 Той станаха петина юнаци;
- 180 Тѣя пишта, ка'-то люты змиѣ.
 Ка' ги дочуль Янко доберъ юнакъ —
 Той е Янкуль одъ равно Косово —
 Янкуль дочуль одъ негови двори,
 Че дружина у руке фанеты;
- 185 А Янкуль е юнакъ надъ юнаци,
 Че да ида, дружина да отме.
 Той е ошелъ, и онъ си е фанатъ.

- Той станаха шестина юнаци;
 Тія пишта и си са ожаловатъ.
 190 Богъ да бѣе черна Арапина!
 Ни ги пита, ни имъ добрѣ чини,
 Право верви по бѣли друмове,
 Право д' иде на Стамбола града,
 Да ги кара при царъ султанъ Муратъ.
 195 Дочуло е Секуло—детенце
 Одъ висока града Йорганина;
 Седѣло е дете у одаи,
 Одъ врати му гласи достигная,
 А дете се чудо му чудило, —
 200 Я вечера, а гласи достѣгать;
 Той си мой братя улѡвенъ,
 Мой братя и моя дружина;
 Може, да са на зло начинеты;
 Я да идемъ, егѧ да ги отнемъ;
 205 Не че можемъ со-съ моя силама,
 Я да платимъ деветъ летургии,
 Можемъ тогѧй брѧтя да одкупимъ.
 И станало и коня стегнало,
 И тергниѧло и си е отишло,
 210 И скепо си е летургия плати;
 Право стигна неговъ-те дружини:
 И тамо е черна Арапина,
 Живъ ги фанали ¹⁾
 И живъ ги кара,
 215 Тай са близа до Стамбола града;
 И надалекъ робъе заробены.
 Ка'-то стигна Сѣкула—детенце,
 Оудалѣкъ е оно искоѧло:
 «Богъ те било, черна Арапина!

---

¹⁾ = фаналъ + и

- 220 Пуштай ты-зи той мой дружина!
 Ни се фалимъ—ни юнагство имамъ,
 Ако, може, Господъ да помогне,
 Ты че знаешъ и люде че видатъ!»
 Тергна, ферли съ лека буздогана;
 225 А е ферлилъ, а го е ударилъ,
 Исферлилъ го низъ синѣ-то сѣдло,
 И онъ падна на черна-та земня;
 Што ми прешло Сѣкула-детенце,
 Тергнало е сабля дипленица —
 230 Диплело е дванаесы диплѣ,
 Носило е у десна пазуха;
 Отпуштило е шестина юнаци
 И думало Сѣкула-детенце:
 «Айде! напредъ, черна Арапинс!
 235 Каде ч' идешъ, каде че ме водышь?
 Да имашъ ли мѣсто, дека д' име,
 Дека д' име, дека че ме водышь?»
 Арапинъ му се чудомъ учудило:
 Дека д' иде, дека го воды?
 240 Нима д' иде, нима да го воды.
 Земало е Секула-детенце,
 Вземало с на Арапинъ глава
 И ошлô при царъ султанъ Муратъ,
 И му тихо говораше:
 245 «Фала тебѣ, царъ султанъ Мурате!
 Мошь честыти да быдышь!
 Ты ми прашташь черны Арапины,
 Та да лова насъ по земни-те,
 И да хода и назе да лова,
 250 А ние сме и на оште живи —
 Братъ по брата и нече да умре;
 Я семъ отелъ шестина юнаци,

- Я семь седми кодъ тебе семь дошелъ,
Да ми кажешь, далъ ги ты-зе пратышь?
- 255 А царь-си му по ти оговори:
«Фалá тебѣ, Секулó-детенце!
Я те знавамъ за мое-те чедо
И за тебе нигде душа немамъ;
Ты-си дошелъ, да ми-мене жалишь;
- 260 Я не знаемъ черна Арапиа,
Ни ме питай, кадé си хóды,
Ни го знаемъ, ни го попознавамъ,
Дали има негде Арапины;
Я да пойдёмъ, я че ги утёпамъ».
- 265 Той му дете по-ти оговори:
«Фала, цару, мошь честитъ да быдешъ,
Я погледни на мóя-та коня
И погледни у мой бисаджи,
Што ти носимъ глава, да си видишь:
- 270 А дали глава за ферлянье?;
И дали е, цару, непознавашъ?
И дали чешъ, цару, да си думашъ?
У тебе е дума изпуштена,
Ты чешъ, цару, одговорепъ да сѣ;
- 275 Я семь сраменъ, и срамо загубихъ,
Я чсмъ сега право да си кажемъ:
Че те губимъ, ако да си сáкамъ».
- А царь му-се тио говораше:
«Э Секуле, Секуле-детенце!
- 280 Мой-те са дарби найголѣми:
Колко сакашь, толко че те даримъ».
- А Секула ти оговораше:
«Богъ те било, цару, е честиты!
Ни те знаемъ, на те попознаемъ,
285 Ни че иштемъ, тебе да погубимъ;
Я избавихъ шестина юнаци,

Избавихъ ги и ги познавамъ,
 Ни ги сакамъ, мене да се кажатъ,
 А то нели, царо, да те гүбимъ».
 290 А царъ му е ти оговóраше:
 «Э, Секуле, Секуле—детенце!
 Ты ме знаешъ, язе колко можемъ;
 Ты да сакашъ, ты че ме погүбишь;
 Молимъ ти се, не дѣй да ме погуби».
 295 —«Дарба имашъ живóтъ и здравье».

№ 165.

Трен. окр., с. Бабица; 28 ноября 1879 г. записана со словъ 10-тилѣтней дѣ-
 вушки Христины Стоянчевой.

(тоже).

Марко гради деветъ задужбине —
 Ни питуе цара, ни визира.
 Па се дочу до честита цара.
 Пушти царо до деветъ талáле;
 5 Талали виче по Будима града:
 «Кой се може юнакъ наванати,
 Да си ване Марка Кралевица,
 При мене живъ да докара,
 Че му дадѣмъ Босна-Сарай,
 10 Че му дадѣмъ двѣ азнаина».
 Богъ да бие черну Арапину!
 Наванусе черна Арапина
 Наванусе—да га Богъ убие!
 «Давай цару-што че ми дадешъ?
 15 Да я нечу Босну-Сараю,
 Што не ража ни дърва ни камикъ».
 Далъ му царькъ три азне иманя.
 Богъ да бие черну Арапину!

- Ка' отиде на нови пазаръ,
 20 Та си купи руо калудерско,
 И си купи капу калудерску,
 И си земе кнѣге старовремске,
 Па си поиде презъ поле ширóко.
 Óдалскъ га Марко согледáло:
 25 «Назадъ, назадъ, чернá Арапина!»
 Арапинъ си Марку говораше:
 «Тако д' Бога, Марко Кралевиче!
 Да я несамъ чернá Арапина,
 Нели самъ чернá калудера;
 30 Я ме води деветъ задужбине,
 Да осветимъ деветъ задужбине».
 Не сѣтисе Марко Кралевичъ —
 Излыжи га церна Арапина;
 Уведе га у деветъ задужбине.
 35 Проговóри чернá Арапíна:
 Тако д' Бога, Марко Кралевичъ!
 Я наведи ми твою рúсу гла́ву,
 Да осветимъ твою рúсу главу,
 Па тагая че церкви да осветимъ».
 40 Навело е Марко Кралевичъ,
 Навело е тую русу главу;
 Богъ да бие черну Арапíну!
 Вади ключе одъ сенджире,
 Та ўкова Марка Кралевича:
 45 На нòге му три ситна синджія,
 На руке му деветъ букадія,
 На гушу деветъ куладія —
 Ўкова Марка, Кралевича,
 Уковало га и покарало.
 50 Писнуло е Марко Кралевичъ,
 Писнуло е, колико се може.

- Дочу си Янко одъ Косова;
 Янко дума на стару майтю:
 «Леле мале, леле стара мале!
 55 Писъкъ иде презъ поле широко,
 На гласъ му е побратимъ Марко.
 Янко си е коня́ посправило,
 Постѣгнуло до деветъ колана,
 Узело тешка топузина,
 60 Узело лъка бугдозана,
 Та пристигна чернѹ Арапѹну:
 Пуштай, пуштай Марко Кралевичъ,
 Че те удри(мъ) меджи чернѹ очи,
 Че накарамъ три пѣды ѹ земь!»
 65 Проговори чернѹ Арапина:
 «Върляй, върляй, жалба да не ти е!
 Таманъ толко ꙗ за тебе алка има».
 Таманъ товѹ дѹму издумѹлъ,
 И неѹа у алку турило.
 70 Писнали се двамина юнака
 Писнали се, колико се може.
 Дочѹ ги айдукъ Дебѣлъ-Новѹкъ;
 Айдукъ дѹма на стару-ту майтю:
 «Леле мале, леле стара мале!
 75 Много писакъ преско поле широко —
 Едно си е Марко юнакъ,
 А дрѹго-то Янко одъ Косѹва».
 И онѹ е коня́ посправило:
 Постегну до деветъ колана,
 80 И узело тежка топузина,
 И узело лъка бугдозана,
 Та пристѣгну черну Арапѹну.
 Проговори айдукъ Дебелъ-Новѹкъ:
 «Тако д' Бога, чернѹ Арапина!
 85 Пущай, пущай двамина юнака,

- Че те удримъ меджи черны́ очи,
 Че накарамъ три педы у земли.
 Одговѣра черна́ Арапина:
 «Върлий, върлий, жалба да не ти е!»
 90 Таманъ, това думу издумало,
 И не́га у алку ту́рилъ.
 Писнали су троица юнака,
 Писнали су, колико се може.
 Дочу ги Груя вреденъ юнакъ.
 95 Груя дума на стару-ту майтю:
 «Леле мале, леле старо мале!
 Много писакъ презъ поле широко —
 Едно си е Марко вреденъ юнакъ,
 Едно си е Янко одъ Косова,
 100 Я третье-то айдукъ Дебелъ-Новѣкъ».
 И онó е кони́ посправило,
 Постегнуло до деветъ колана,
 И узело тежка топузина,
 И узело лъка бугдозана;
 105 Пристигну черну́ Арапину:
 «Пуцай, пуцай троица юнака!
 Че те удримъ меджи черны́ очи,
 Че накарамъ три педу у земли.
 — «Върляй, върлий, жалба да не би ти,
 110 Да не би ти жалба останала:
 Таманъ толко и за тебе алка́ има».
 Таманъ това дума издумало,
 Удри не́га Груя вреденъ юнакъ,
 Та накара три педы у земли,
 115 Та опуци троица юнака.

№ 166.

Вранскій округъ, с. Мачкатица; 3 марта 1880 г. записана со словъ Ильи
Николина.

(тоже).

- Марко прави триесѣть манастира
 У Приморѣѣ мѣсту питоміѣ;
 У ни пописе деведесѣ звоне,
 И набави триесѣ калѹдера
 5 И тридесѣть дяка самоука.
 Па кадѣ буде у петекѣ—у ютро,
 Онѣ обори деведесѣть звоне,
 И пѣвали тридесѣть калѹдера
 И тридесѣть дяка самоука;
 10 Туй не смѣю ити турци у джаміе;
 Тежка тужба на цара отіде:
 «Чуешь, царє, самѣ честиты царє!
 Марко прави триесѣть манастира,
 У ни пописе деведесѣ звоне,
 15 И набави триесѣ калѹдере
 И тридесѣть дяка самоука,
 Па, кадѣ бива у петекѣ—у ютре,
 Кадѣ пойдѣ у джаміе
 Онѣ обори деведесѣ дзвѣне,
 20 И пѣвау триесѣ калѹдера
 И тридѣсѣть дяка самоука;
 Туй не смѣю у джаміе ити».
 Онѣ му прати неколико войско,
 Па му рушу триесѣть манастира,
 25 И погубу триесѣ калѹдера
 И тридесѣть дяка самоука.
 Той, ми, дочу Марко Кралѣвиче;

- Па узъяне Шарца добра коня,
Право иде у Пріморье добро;
30 Та, ми, виде негове-те штефе;
Право иде у бѣла Стамбола,
И уиде цару у двóрове:
Побѣ шаторъ цару у дворове,
Побѣ коне у ледіну;
- 35 Па приверже Шарца добра коня,
Па изіде цару честітому —
Бѣле руке до лакти заузви,
Церны берке на раме набáци:
«Кáжи, цару, кудъ е мос благо?»
- 40 Туй се стаде царе измацине,
Али Марко ближе примацине;
Дойде царо до ду́вара —
Па, ми, беркну у свильни джепове,
Та извади стотина дукáта:
- 45 «Иды, Марко, у нове меане!
Докле піешъ стотина дуката,
Тю ти правимъ триестъ манастира
И у нима деведесé дзвóне,
Набавити триесъ калúдера
- 50 И тридесетъ дяка самоука;
Све тю твое благо такó да наравнамъ,
Какó што е било;
Салъ немой, Марко, цара да погúбишь».
- 55 И Марко го не е погúбио.
-

№ 167.

Село Лешко, Джумалійск. окр.; 17 дек. 1879 г. записана въ селѣ Скрино со словъ старушки Авдотьи (Авдоча) Николицы.

(По порученію Гины Латинина, Марка захватываютъ въ плѣнъ).

Канилъ Марко госте Свето-	Одбѣгала, та отишла цару на
горци,	индату,
Канилъ съ Никулъ день.	Та пратила за Марко Кралев-
Отъ се има Марко, да е гости,	вите,
Оште нема рыба моруна.	15 Да го найдатъ, да го фанатъ,
5 Креналъ Марко на риба да иде,	Те погуби мои-те дружина;
На срѣшта му Гина Лятинина	Па пратиѣ на Маркови двори,
И со-съ нея тройца Лятине;	Та фанаѣ Марко Кралевите:
Оддалекъ му вѣра процураа,	Ойдоа цару на индата;
Одблизу му майка споменаа;	20 Не го губи царо Марко Кра-
10 Извади се леки боздогана,	левите,
Та погуби тройца Лятине;	По го тури младо азнатарьче:
Одбѣгала Гина Лятинина,	

№ 168.

Трен. окр., с. Бабица; 22 ноября 1879 г. записана со словъ Божиля Янкова.

(Марко Кралевичъ убиваетъ Мусу кеседжію).

Яши Марко коня шаренога,
 Та си шета по люте країне,
 Та си тражи Мусу кеседжію.
 Шеталъ си е три дни и три ночи,
 5 Та па-й се га дрѣмка оборила;
 Якъ конь неѣ изъ-подъ себе везе;
 Та говори Шаренога конь:
 «Дигъ се, Марко, дигъ се —

- Да би се не дигалъ!
- 10 Каквѣ ала у срѣчу не иде;
И Марко си е тагай обудило,
Тагай си е на коня говорило,
И па-й се Марко устрашило:
«Леле коню, леле шаренога!
- 15 Напредъ да идемо, млади че гинемо,
Над-задъ че вратемо, люде че ны смѣю;
Айде, напредъ да идемо —
Каквѣ Богъ помага».
И усрѣче Муса кеседжія.
- 20 Марко си е говѣраше:
«Добра срѣча, Мусо кеседжіе».
— «Далъ Богъ добро, непознанъ деліе!
Какво шеташь узъ тесне клисуре?
Дали знаешъ, Марко де-ка си е?»
- 25 — «И ты ли си Марка непознавашъ?
Съ Марка думашъ, Марка не познавашъ!
Я самъ пошѣлъ, тебе да се обидеме;
Де, върляме лъке буздоане.
Върлилъ Марко лъка буздоана,
- 30 Маркова-та се строшила;
Върляли си тежки топузи,
Маркови са строшили;
Па си се вануше у юнѣчке руке:
Борили се три дни и три ночи,
- 35 Марко си е оздолѣ падло,
Марко си ока и па-й вика:
«Леле виле, леле самовиле,
Леле мое посестриме!
Дѣка сте, тука да сте,
- 40 Да видите Марка!»
Долетели виле-самовиле;
И онѣ му шепнуле на десно-то ушѣ:

- «Да кудс су те потайни ножеве?
 Та убоди Мусу кеседжію».
- 45 И онó извади потайне ножеве,
 Та убоде Мусу кеседжію;
 Та си умре Муса кеседжія;
 Па не може Марко да се изверне:
 Те, си идú млади кириджіе;
- 50 Óкаю виле-самовиле:
 Э, вие, млади кириджіе!
 Та сѣчете сѣрове кюскіе,
 Да се дигне Марко Кралéвиче».
- Пасѣкли су сирове кюскіе,
- 55 Отверлили Мусу кеседжію,
 Та се диже Марко Кралéвиче.
 Та распрало Марко Мусу кеседжію,
 И си найде двѣ сѣрца у Мусу:
 Едно се борило и преборило,
- 60 А другó-то, таманъ, се разгрѣвало.

№ 169.

Соф поле, с. Чепинци; 2 февр. 1880 г. записана со словъ Атанаса Микинецъ.

(ПЕРЕСКАЗЪ).

(Марко въ адрианопольской темницѣ; его бой съ чернымъ арапиномъ).

- Ферлили Марко Кралевича у Ядрена града голѣма;
 У апасъ деветъ годинъ сѣдѣлъ.
 Царь знаялъ, че е Марко погѣналъ.
 Излезла черна Арапина,
- 5 Па си посилила—на царь хазни за пира.
 Па се чуди царь, што да чини,

- Што да чини со-съ армазанина;
Пушти телалъ по Цариграда:
«Кой се найме армосанина да погуби,
10 Царь му царство дава».
Наялъ се турчинъ Мехмедъ барьяхтаръ:
Сабралъ петъ стотинъ души млада юнаци,
Та отиде армаса да погуби.
Онъ бѣше у Ямбола града:
15 На голѣма диванá высóко сѣдеше;
Ка' виде, да идатъ юнаци да губатъ него —
Онъ бѣше на танки бѣли донове¹⁾ —
Ка' ги виде, а имъ оддалекъ дума:
«Не прѣдете петъ стотинъ юнаци,
20 Жалъ ми е, млада ше гинете».
Юнаци това нештеха да слушатъ,
Право кодъ него ойдоа;
Онъ стана на нодзе,
Одкачи сабля френгѣя,
25 Па слезна доле на земня:
Та се заверте палѣво, надесно,
Та си погуби петъ стотинъ юнаци;
Туку остана Мехмедъ барьяхтаръ,
Него си живъ улови,
30 Та го на конъ качи —
Нодзе му заклопи подъ конъ,
Рацѣ му назадъ везá,
Па го на царь запрати,
Да види царь Мехмедъ-юнакъ.
35 Когá кодъ царо отиде,
Царь Мехмеду дума:
«Фалимъ тебе, Мехмедъ барьяхтаръ!

---

¹⁾ Подштаники.
Сборникъ II Отд. М. А. Н.

- Камо ти пстѣ стотинѣ млады юнаци?»
А Мехмедъ дума на царь:
40 «Нели я ти дойдохъ? за юнаци не питай». Тога се сети царь за Марко Кралевиць:
Да бѣше Марко опште живъ,
Онъ ште Арапинъ погуби.
Излезна една баба, та каза,
45 Че е живъ Марко Кралевиць,
Ама у Едренѣ апасъ деветъ годинъ.
Царь пушти улакъ¹⁾, да го доведатъ.
Когá отидоха кодъ него —
Онъ душа има, сила нема;
50 Аберджии кажатъ на Марко:
Я хайде, Марко, да станешъ!
Че те царь о́ка». А Марко нимъ дума:
«Я душа имамъ, сила немамъ,
55 Сила немамъ да ида»; И улакъ се вери́а кодъ царь и дума:
«Марко душа има, сила нѣма
Кодъ тебе да до́йде»; А царь на улакъ дума:
60 «Скоро на конъ да го донесете!» И они се скоро вернаха,
Та го на конъ донесоха.
Царь дума на Марко:
«Знаешъ ли, Марко Кралевиць,
65 Зашто те на конъ донесоба?
Знаешъ, Марко, я те носимъ
Бой да біешъ». Марко на царь дума:
«Цару честиты!

---

¹⁾ Вѣстникъ.

- 70 Мертва душа бой біє ли?»
Царь на Марко думаше:
«Какво да чиниме сега?»
— «Да ми дадеш мухлетъ единъ мѣсець,
И да мѣ хранишь овчѣ месо,
75 Ялово отъ три годинъ,
И да ме поишь вино троегодско».
И царь го храни мѣсець време
Овчѣ месо ялово.
Царь дума на Марко тогай:
80 «Какво да чиниме сега, Марко?»
Онъ каже: «я мога, ама конъ не мамъ».
Царь каже: я конѣ имамъ;
Влезни у яхаръ, та избери».
Марко у яхаръ влезна, конъ да избере,
85 За Марко конъ немало;
Излезна, та на царь дума:
«Цару честиты!
Да пуштишь телалъ по Цариграда,
Че ште Марко да свирне;
90 Никой да се не уплаши;
Ако ми с конѣ живъ,
Онъ ште дойде».
И Марко излезна, та свирна;
Конѣ му бѣше у Едрене воданоси,
95 Ка'-то го конѣ чу,
Онъ се низъ рацѣ отамна,
Та кодъ Марко отидѣ;
И онъ бѣше герчавъ ¹⁾ конь.
Марко дума на царо:
100 «Цару, да ми дадеш дваесе дена,
И конѣ да ми хранишь ечмикъ троѣгодски,

---

1) Тоцій, исхудалый.

- И да го поѣшь черно вино».
- И царь го храни дваесе дѣна
- И поѣ го вино троѣгодско.
- 105 Тога е Марко на коня качѣ,
 Та отидѣ на Ямболъ града,
 А Арапинъ армасанъ тамъ не маше;
 Него казаха на друга касабѣ.
 Марко пойдѣ, кодъ него д'иде,
- 110 Та го срѣшна на стрѣдъ патъ:
 Арапинъ му оддалекъ ока:
 «Не иды на срѣшта, курвино копеле!
 Че ше младо да загинешъ»!
 А Марко му думаше:
- 115 «Несамъ курвино копеле,
 На самъ Марко Кралевичинъ!
 Стой на бѣлекъ, курвино копеле!
 Я да ферлямъ, я да ферляшь».
- Наферли Арапинъ Марко да убѣе,
- 120 Марко зададе зенгѣя,
 Топузъ у зенгѣя удари;
 Когѣ ферля Марко со-съ топузина,
 Марко Арапинъ у рака го улѣви;
 Тога придоха едѣнъ до едѣнъ,
- 125 Па слезнаха съ коне, да се зборѣха;
 Та се три дни бориа;
 Па тратна Арапинъ Марко;
 Сѣдна Арапинъ на Марко,
 Да обчини малко,
- 130 Па послѣ да го сѣче;
 А Марко се имаше силе
 Сила со-съ самовила:
 Тогае Марко пословечки засвири:
 «Вило-самовило!

- 135 Де-ка да си, кодъ мене да си»;
 Она бѣше у черно море
 У черно море на стрѣдъ, на Ада.
 Ка'-то го чу вила-самовила,
 Она со-съ силенъ облакъ кодъ нихъ отиде;
- 140 Та на на Марко дума:
 «Я тебе, Марко, думала,
 У света недѣля бой да небієшь;
 И сега тю да те куртулина;
 Ты кажи Арапину, облакъ да погледне,
- 145 Па извади пожъ, та го рѣспори
 Одъ гочкуръ до бѣло гърло.
 Учинилъ тако Марко Кралевичъ,
 И распрѣ Арапинъ одъ гочкуръ до бѣло гърло;
 Та падна мърша на Марко,
- 150 Та три дни не можѣ одъ него да излезне;
 Па минаха людѣ ябанджии,
 Та Марко одъ мерша извадиха.

№ 170.

Село Бабица. Троянског. окр.; 18 ноября 1878 г. записано со словъ Деши
 Тодорова.

(Марко Кралевичъ убиваетъ дѣвушку Арватку).

- Юнаци у ловъ пойдоше,
 Та отоше у гора зелена;
 Настануше презъ поле широко.
 У полѣ се нешто побелѣло;
- 5 Бутна коня Рея Крылатица;
 Ка' отиде, тамо види:

- Што се белѣло,
 Оно било перо пауново;
 Онъ тада узелъ е перо да забодѣ,
 10 Алъ едва перо до колѣна диже.
 Ете иде Дена-дзвездалия:
 И онъ узѣ перо да забодѣ,
 И едва перо до пояса диже.
 Те стиже Дина-Арнауце:
 15 И онъ узе перо да забодѣ,
 Едва перо до рамена диже.
 Кога стиже Марко Кралевичъ,
 Онъ е перо за калпакъ забодѣ. —
 Па подоше презъ полѣ широко.
 20 Пресрѣте га Арватка девойтя,
 Та си сврте тѣ триести дружина:
 «Зашто мене перо забодоше,
 Нели ми се перо оставило?»
 Одкара ги у града Маджара,
 25 Затвори ги у кале маджарске.
 Затворила се триестъ юнака,
 Лежали су три недѣли дана:
 Ни имъ дала воду да пию,
 Ни имъ дала лѣба да рѣчаю.
 30 Па послѣ е продумала.
 «Лежте, лежте, триестъ юнаци,
 Одъ-заране пресвета недѣля,
 Я че са-съ васъ Великъ-день да правимъ.
 Уплашисе Марко Кралевичъ:
 35 Та си преидѣ презъ кале маджарско;
 Онъ пройде и коня си преведѣ;
 Испитааше триестъ дружина:
 «Леле Марко, леле Кралевичъ!
 Ега Марко и насъ си пренесешъ,
 40 Да пренесешъ презъ кале маджарско».

- Превелъ си е триестъ дружина —
Ни преведе и коні преведѣ.
Па тагай се на кони качили,
И доръ да се зазоре,
45 Три конака мѣсто утекли,
Осевнуше на шарены мосты;
И тогай Марко продумалъ:
«Чуйте мене, триестъ юнаци!
Че ме стигне Арватка девойтя,
50 Че ме стигне, [да ю Богъ убіе!]
Айде вие да бѣгате,
Я че станемъ божя прослятина,
Конь ме криви, и я семъ невидимъ,
Та че седімъ на шарены мосты:
55 Кой че мине, за Бога че сакамъ».
И отоше си триестъ юнаци;
А остане Марко Кралевичъ,
Остане божя прослятина,
Та си пусти коня кривога:
60 Конь му криви, а Марко не види.
Ете иде Арватка девойтя,
Па на Марко по ти оговори:
«Добро́ ютро, божѣ прослятино!»
А Марко тага одговорилъ:
65 «Богъ помага, неспознанъ дсліѣ!»
Продумала Арватка девойтя:
«Чуешъ мене, божѣ прослятино!
Далъ минаше триестъ юнаци?»
Продумала божя прослятина:
70 «Еве стана три недѣли дена,
Какó сѣдímъ на шарены мосты,
Ніко нема тука да си мине;
Конь ми кривы, а яси невидимъ;
Коня пушти(хъ) по жслена лужья,

- 75 Па немогу коня да се найдемъ,
Да си идемъ, лѣба да се тра́жимъ».
Тагай слеже Арватка девойтя,
Тай му найдé тогъ кривого ¹⁾ коня;
Укачила божя прослятину.
- 80 Па си пойде Арватка девойтя,
И продумала на боже прослятину:
«Карай коня́ криво́го,
Да те водимъ у града Маджара,
Да ти дадемъ лѣба да си ручашъ».
- 85 Напредъ кара Арватка девойтя,
А по нѣй божя прослятина:
Извадила божя прослятина
Извадила саблю изъ-подъ мишку,
Та пресѣче Арватку девойтю;
- 90 Онъ пресѣче, она не усѣче,
Саде си ѣй душе продумала:
«Што мене, што сердце прогрі́зуе».
А Марко тагай-си продумало:
«Разъиграй си коня Пеливана,
- 95 Та да си дзенгіс цели́вашъ,
Тебе че си сердце уздравѣе».
Разъиграла коня Пеливана,
Навела се да цели́ва дзенгію
И тагай се мома раздвоило:
- 100 Половина на земи паднала,
Половина на коня остала.
Погубилъ така Марко юнакъ
- 103 Славну Арватку девойтю.

---

¹⁾ Sic.

№ 171.

Трен. окр., с. Баба; 7 февр. 1880 г. записана въ селѣ Василевци со словъ
Гиги Тричкова Вирьянова.

(Въ поминъ ей Марко строить церкви).

- Марко шета по гóра зелена,
Та си гради тежке задушбине,
Церной гори бѣли манастири,
У полѣ церква Раваница,
5 И надъ воде широке тюпріе,
По друмове чешме шалдерваны¹⁾.
Питуете га своя стара майтя:
«Кому, синко, тежке задужбине?
Даль ги градишь тебѣ на юнаштво,
10 Ель ги градишь майци и пай башты?»
— Ни ги градимъ мене на юнатство,
Но ги градимъ Арватки девойке:
Затворенъ самъ граду Арватину,
Та самъ лежалъ за деветъ година;
15 Верло ми си, майко, додеяло,
Лежаючи у тевна зендена;
Тамо сѣды Арватка девойка
И говори:
«Узетешъ ме, Марко Кралевичу?
20 Я украднемъ ключе одъ тевнице,
Да бѣгамо у гóра зелена.
Пай се чуди Марко Кралевичъ,
Што да чини Арватки девойки, —
Па я казалъ: «узечю те, Арватко девойко!»
25 Па окрадла ключи одъ тевницы;
Та побѣгли у гора зелена.

¹⁾ Пестрый.

- Поболѣсе Арватка девойтя,
 Та лежала три дни и три ночи,
 Па умрела Арватка девойка.
 30 Нѣй си градимъ тежке задушбины:
 Церной гори бѣли манастире;
 И у полѣ церкви Раванице,
 И по дльгѣ воде широке тюпріс,
 34 И по друмовѣ чсшме шалдерванѣ.

№ 172.

Трен. окр., с. Бабица; 24 ноября 1879 г. записана со словъ Пешы (Петра)
 Тодорова.

(Марко Кралевиць убиваетъ Крипу самовилу).

- Оде Марко цѣркве Раванице,
 Да си зима чесна почеснина.
 Кага́ ойдѣ цѣркве Раванице,
 Церква си е затворѣна,
 5 Калуджера пословочке зборуу у цѣрка:
 «Проклетъ да си Марко Кралевиць,
 Кой-то направилъ цѣркве-те,
 Па назадъ не поверну́лъ,
 Кой направилъ той голѣми мосты —
 10 И на мосты сѣды Крипа самовила
 Сѣды и баждарлакъ зима».
 Тагай си Марко повернуло,
 Та отидѣ на голѣми мосты.
 Сегледа га Крипа самовила:
 15 «Бога тебе, незнано деліе!
 Да оштъ отъ тебе баждарлакъ да зимамъ —
 Да ли отъ тебе десно око,
 Яль одъ коня цога десница».

- А Марко мълчи, за пусаке держи;
20 Па подритне коня Шаренога.
— «Бога тебе, Марко Кралевиче!
Та ты ли си, курвино копило?»
Па-й Марко мълчи, за пусаки держи.
— «Бога тебе, Марко Кралевиче!
- 25 Я чу тебе три бильтя аризамъ:
Една бильтя—кудъ погледнашь,
Тамо да си видишь,
Друга бильтя—кудъ помислишь,
Тамо да си стигнешъ,
- 30 Третья бильтя, да те роды
Да те роды мужко дете».
А Марко си по тия оговори:
«Кудъ помислимъ, тамо си стизамъ,
Кудъ погледнемъ, тамо се видимъ;
- 35 Ако има одъ Бога даръ,
Че се роды мужко дете.
Да те питамъ-кой ти рече,
Да узимашъ баждарлакъ на голѣмы мосты?»
Тамо ю стиже, тамо ю сѣче;
- 40 Па си турп главу у зобнице.
Па отиде церкви Раванице,
Та подритна и отвори церкву-ту.
Тагай улезе у церкви богомолство;
Та си узима чесна почесница;
- 45 И каза си на негови калуджери:
«Зашто затварате церкву Раваницу?
Како самъ ю направилъ,
Не самъ дошелъ да узимамъ
Да узимамъ чесна почесница;
- 50 Кадъ дойдо сега, да си зимамъ
Да си зимамъ чесна почесница,
Вие сте церкву затвориле?»

- Оттагай калуджере Марку говорили:
 «Да ты ли си Марко Кралевичъ?»
 55 — «Я самъ Марко Кралевичъ!»
 Тагай сегá Марка причестили.
 И Марко по тія оговори:
 «Бога тебе, перни калуджере!
 Имате ли зоба, коня да назóбите?»
 60 И онѣй идоше—коня назобише:
 Та узеше торбѹ—зобницу,
 Найдоше главу у зобницу.
 Тагай су се калѹджере освободиле,
 Деветъ дена на зіяветъ держали
 65 Держали Марка Кралевича.

№ 173.

Село Ястребець (бывшее въ Вран. округѣ) въ Арнаутлукѣ; 5 марта 1880 г. записана со словъ Милисавы Стеванова Руменс въ с. Герделицѣ.

(Чудесное сѣмя двухъ золотыхъ яблокъ, данныхъ юнаку Марку дѣвицею).

- Давала мома Марку:
 «На ти, Марко, двѣ златне ябуке!
 Да ги ѣдѣшь у Едрене града,
 Сѣмте сушишь на ясно слунце, —
 5 И да ги посáдышь цару до чадера;
 Па те нѣкне и да расне,
 Па те расне и берго¹⁾ порасне;
 И царь че се чуди, какó берго расне;
 Порасне и цвѣтъѣ отѣ да цевти —
 10 Много тѣе цевти, а мало тѣе одержи,
 И царь тѣе се да чуди —
 Да одержи двѣ ябуке

¹⁾ Вм. берзо—борзо, скоро.

- Одъ-благѣ преблагѣ ябуке;
 Царь тѣсѣ мѣзе со-сѣ ракію,
 15 Па тѣсѣ чудомъ че се чуди,
 Што су толко благѣ:
 Какво благо царь не ѣлъ,
 Той найблаго изишло». Учинило тако Марко юнакъ.
 20 Па си лежи царь да спава:
 Мало спая, много сенувая —
 Великъ се сенекъ санувалъ,
 И сенъ му лѣпо приказалъ:
 Да има Марко мому запрѣсену;
 25 Па кадъ пошелъ Марко у войску
 У войску цару на помотъ,
 Та му мома те ябуке дала,
 И онъ е сѣмте посадиль.

Сказитель не могъ все въ порядкѣ передать, и въ концѣ сказалъ: «Што растеше ябуко, мома радуваше се; а што цевтеше, она надаше, да е близу свадба. Амо Марко забавише. У сенекъ царь видѣлъ и дозналъ, да е то чудо голѣмо, и рекалъ: кой има мому запросену, недонесену, да иде домъ, да прави свадбу. И отишелъ Марко да прави свадбу.

№ 174.

Лесков. окр. (въ Сербіи), село Рѣпиниште, входящее въ область такъ называемаго Держена; 5 марта 1880 г. записана со словъ Веселина Маркова.

(ПЕРЕСКАЗЪ) ¹⁾.

(Татаре, посланные матерью Марка юнака, освобождаютъ его отъ янычарь-турокъ).

Дигасе Марко Кралевиць Турчина да разбіе; дигаюсе Турци-янычары, семдесѣ Турци-янычары. Рекне онъ: Те, да улазимъ

¹⁾ Сказитель не могъ передать мнѣ въ стихахъ и со всѣми подробностями.

у васъ. Кадъ улегоа у Турци—янычары, они го упоили, па верзали и се усмѣяуся: «Э, Марко юначе! Што те е дѣло нашло!» — «Што е нашло? «Какѡвъ юнакъ, како лесно пройдохъ!» — «Э Турке! дали може човѣкъ да се откупе со-съ благо?» — Може: до-двѣ куле блага да дадешъ». — Попустите десну руку, да напишемъ едно ситно писмо, да пратимъ на свою стару майтю. Попустили десну руку. Марко пише ситно писмо, и праты сокола на побратима Милютина и Илію: «Марко Кралевиць; ютре че га бѣсу; до три кула благо майка да праты, Марка да откупи».

Эво, зеленъ пламень изъ кони излази! Што е войска иде, силна войска иде; то е иде майка Маркова: Татары пратила, да откупи мене; благо иде по нѣ. — «Добро ютро, Турци—янычары! Марко ли сте лѣпо верзали?» — «Лѣпо!» — «Айде, атове да играмо—лѣво на десно сабля да завертеме». Извадили Татаре сабле, погубили Турци-янычары и извадили Марка Кралевица. — Э, добры юнаци—побратими! мене извадили изъ вѣчне муке!

№ 175.

Кюст.-Бан. окр., с. Жилинци; 5 дек. 1879 г. записана со словъ дѣвицы Домницы Карадановой.

(Сонъ королевы Милицы).

Заспала е кралица Милица,
 Заспала у света недѣля,
 А заспала, е сонъ видѣла,
 А стануе, а си сонъ казуе:
 5 «Тако м' Бога, честиты царе!
 Каковъ семъ си сонъ сенувало —
 Тоей сенокъ у добрѣ да биде:
 «Ясно ми се небо раздвоило,
 Ясны дзвѣзды по земи паднали,

- 10 Влахци¹⁾ далекъ пребѣгали,
 Деница-та керво огрѣяла,
 Я мѣсяцо на наши дворове;
 Проговори честитого царо:
 «Тако м' Бога, Милице кралице!
- 15 Што—то се е небо раздвоило —
 Нашо се е царство довершило,
 Што—то влахци-те далекъ пребѣгали,
 То влахци—наши мили дѣца,
 Што деница си е керво грѣяше —
- 20 Ты-зи си млада удовица,
 Што мѣсяцъ на наши дворове —
 Товѣ си с мой руса глава».
 Дури дума, дума да издума,
 Долетѣли тѣя клетки Турци —
- 25 Погубили честитого цара.
 Останала Милица
- 27 Млада удовица.

№ 176.

Село Верба, Радом. окр.; 29 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина
 Мины Стоянова.

(Султанъ Муратъ вызываетъ на бой сербскаго князя Лазаря; полное по-
 раженіе Сербовъ).

- Што-то бѣше сербски кнезь Лазаре,
 Ималъ си до четири штерки;
 Оженилъ и на четири краини;
 И си те изба поканилъ,
 5 И поканилъ до четира зета.

---

¹⁾ Названіе звѣздъ.

- Што покани́, уси те му дойдо!
 Постари айдукъ Бранковичъ,
 А помлади Милошъ Кобиличъ,
 А третіе Милана Топлика,
 10 А четверты Лютица Богданъ одъ стара Русія;
 Си те су собаръ присобрали.
 А што бѣше султана Мурата,
 Оно е кавгаъ заправило:
 Исписало тая бѣла книга,
 15 Та я прашта на стара Сербія,
 «Да му готви воиске наголѣмо,
 Да ги готви за три дни;
 Ако ти но войски не приготви,
 Да одаде ключе одъ Призрена
 20 И даде арачь одъ—седемъ годинъ».
 Книге чети кнезь Лазаре,
 Книге четисо сълзи премива:
 Капки капа—соври прогоруя.
 Какъ го види негово-то любе,
 25 Проговори тія лѣни думи:
 «Чуешъ мене, добри кнезь Лазаре!
 Сака денъ книже преглиждашь
 И се е подъ мустакъ сміяшь,
 А сегѣ книге преглиждашь
 30 И со сълзи е премивашъ».
 А оно ю одговора:
 «Мълчи, мълчи, перволюбице!
 Богъ да бие султана Мурата!
 Заправиль кавга наголѣмо,
 35 Да собирамъ войски за три дни;
 Ако не соберемъ войски за три дни,
 Да си дадемъ ключе одъ Призрена
 И да дадемъ арачь одъ седемъ годинъ».
 Я она́ му тія лѣпо дума:

- 40 «Небойсе кнеза Лазаре!
Я исписи до четири книги,
Та ги прати на четири краины,
Та ги прати на четира зета,
Да собератъ до четиресъ илядъ войска,
45 Да си ида на равно Косово».
И оно пратилъ е до четири книги,
Пратилъ е на четири краины.
Собрали му до четиресъ илядъ войски,
И ойдо' на равно Косово,
50 И тамо се битка заправилъ.
Што-то бѣше кнеза Лаза,
Проговори кнеза Лаза:
«Чуете ли до четира зета!
Кой-то може да битка заправи?»
55 Што-то бѣше айдукъ Бранковичъ,
Проговори айдукъ Бранковичъ:
«Я ми дадешъ шестъ иляды оклопника,
Я чемъ тебя земя да воздержимъ».
И нему онъ дѣде шестъ иляды оклопника,
60 А проклети Бранковичъ!
Оно се со-съ Турчинъ сослизѣло,
Да издаде стара Сербія.
А што бѣше Милошъ Кобиличъ,
Оно му дума продумало:
65 «Леле дедо, леле мили дедо!
А ты-си, бре, земя издало:
А това е зетъ одъ герчкѣятъ царь;
Оти нему даешъ шестъ иляды оклопника?»
Я чемъ, дедо, земя да воздержимъ!»
70 Облече Милошъ своя оклопница,
И се качи коню на рамено,
И въеднагъ пристигна на туречка войска;
И просѣче турецка война;

- Кадъ просѣче турецка война,
 75 Срѣтна него кървь до колѣна;
 А кадъ се оно наванъ повернало,
 Срѣтна го кървь у зенгѣи;
 И на деда по ти продумало:
 «Леле дедо, кнезъ Лазаре!
 80 Я самъ турецка война просѣкло!»
 А Лазаръ му по ти оговори:
 «Много ли е турѣчка война?»
 А оно нему одговориль:
 «Ни ного, ни малко, кнезъ Лазаре,
 85 Сви су то кокошкари—оризари;
 Я чемъ свичко-го погубимъ».
 И се качи коню на рамена;
 Свичка войска погубило,
 Салъ останали шесъ иляды
 90 Шесъ иляды оклопници,
 Останали со-съ айдуку Бранковичъ;
 И отишло ние да погуби,
 А не могло да погуби све,
 Само думу продумало:
 95 «Чусте ли шесъ иляды оклопника!
 Кой-то у вастъ бѣлъ Мехметъ
 Бѣлъ Мехметъ со-съ бѣлъ мустакъ?
 Да излезне битка да правиме».
 А оно е вече сънъкъ видѣло:
 100 Дека чея Турци земя да притиснуть,
 И оно че се само битка прави,
 Битка прави со-съ бѣлъ Мехмета,
 Бѣлъ Мехмета со-съ бѣлъ мустакъ».
 Одокнало бѣлъ Мехмета,
 105 Бѣлъ Мехмета со-съ бѣлъ мустакъ;
 Излезнало бѣлъ Мехмета,
 Излезнало битка да прави.

- И тогáй одказуе Милошъ Кобиличъ:
 «Свершавасе наше-то царство,
 110 И ви чете царство да держите!»
 И соблека негова-та форма. —
 И тогáй земали Турци наше царство,
 Преземали всички Българія,
 Преземали и стара Сербія.
 115 Одъ петъ стотинъ годинъ
 Еве стана двѣ године време,
 Одкадъ се с Българія избавила;
 Избавиль е царъ Алесандрія
 119 Царъ на стара Русія.

№ 177.

Самоков. окр.; 9 дек. 1880 г. записана въ г. Дупницѣ со словъ слѣдца Нико-
 лы Млечанова.

(Косовскій бой).

(Цѣльная тѣпеля).

- Вино піе кнезо Лазаро
 Вино піе одъ града Крушево,
 На Крушево на неговѣ дворе
 Со-съ неговѣ до четири слуги:
 5 Перви бѣше Милошъ Кобилите,
 Други бѣше Косача Иванъ,
 По него Топлица Милано,
 По Милано бано Голубано.
 Сѣднаа на златна терпеза
 10 Ручѣкъ да ручатъ, вино да пиятъ.
 На кнеза Лазара чаша подадѡа;
 На чаша книга-то достигна
 Одъ Косово поле одъ царъ султанъ Муратъ:
 «Вногу тебе здравље, кнезу Лазаро,
 15 Сербски господару!

- Бери войстя да се біеме;
 Отъ ни с ти раé сиромашна —
 Нематъ парі лѣбъ на деца да купатъ,
 А камо ли на два цара миріе да даватъ»!
- 20 Кнезо книга прегледало
 Прегледало и на Милошь говорило :
 «Богъ те убилъ, Милошь Кобиличу!
 Ты си вѣренъ и безвѣренъ;
 Ели си ты одъ кобила зацицало,
- 25 Одъ ристянски-те законс не разбирашь?
 Ты чешь, Милошь, вѣра да издадешъ
 Да издадешъ — на Турци да предадешъ
 Да предадешъ — вѣра да потурчишь».
 Охъ, Милоша вели-говори:
- 30 «Господаро, сербски кнезу Лазаро!
 Ако баде тая измама одъ мене,
 И мене сабля пресѣкла!»
 Заклело се Милоша во-фъ посты
 Во-фъ четири посты въ година:
- 35 Први посты Богородичины,
 Фторы посты Божичевы,
 Трети посты Великевы
 И четверты посты Петровы,
 И туку му и света Недели,
- 40 И туку му и день Великъ-день.
 «Ако биде измама одъ мене-ка,
 Клетва да ме стигна —
 Турци да ме загубатъ».
 «Слушай мене, слушай кнезу Лазару!
- 45 Не одъ мене тая работа;
 Но одъ твое зето Вельчѣ Бранковичъ —
 Той се предалъ се на царь Муратъ
 Предалъ се и потурчилъ се
 Со сто хильяды войскы:

- 50 Све ги облече у турски дреи,
Се паднаа Турци янычаре,
А Вельчѣ стана везире;
Облече го царь со златны дреи.
Ако помогне Царь Нсбесный,
- 55 Со-съ моя сила голѣма
Да ида по Косово-поле,
Да фатають царь султанъ Муратъ --
Тако м' Бога, вѣра ристянска!
Сланина му въ уста туратъ;
- 60 И ако фате Вельчѣ Бранковичи
Ако го фате тамо,
Че му одсѣчѣ двѣ-те рацѣ
Рацѣ-те до лакти-те,
Двѣ нозѣ до колѣна,
- 65 Отте да издава ристянска вѣра?
Сега, ако семъ живъ,
Въ рацѣ да го фанамъ.
И да стане, да иде на Косово,
Да фати(мъ) царь султанъ Муратъ.
- 70 И отиде Милошъ добаръ юнакъ.
И речѣ му побратимо Косачѣ Ивано:
«Теле, леле, побратиме Милошу!
Ка'-то идешъ на Косово-поле,
А турски не знаешъ,
- 75 Какó зговоръ да зговоришь?
На турци селямъ да дадешъ?
Моле ти се, мой побратиме,
Сѣды ты-зе на назаде;
Я те се облека у турске дрее,
- 80 Та че идемъ у Косово-поле,
Та че се направимъ младо янычерче;
Я знамъ турски ферсиа —
На Турци селямъ че дадемъ

- И селямъ че земемъ.
- 85 Айде, ты сѣды на назѣде;
 Дай ты ми коня сѣдленѧ,
 Я те вервимъ по Косову полю
 И те идемъ по турска-та ордѧ,
 Те идемъ, да видимъ-что има?
- 90 Да видимъ — колко войска туречка?
 Да ме чекате до шеснаесте дни;
 Ако не мога, да се живъ дойде,
 Та ме чекайте на осемнаес дни;
 Не мого ли да стигне на дваѣссты —
- 95 Ако не мого да стигна,
 Поменъ да ми чините:
 Да идете, да земете отъ фурне-те
 Да земете лѣбъ, за душа да раздѧвате».
 И стана Косаче Иванъ,
- 100 Облече се у турске-те дреи,
 Направи се прави янычаринъ,
 Та отиде по Косово поле.
 Та замина презъ Сазли — тюпрѧ,
 Та флезнѧ низъ Косово поле;
- 105 Ка'-то флезна низъ туречка ордѧ,
 Селямъ дае, селямъ зима,
 И никой го непознава
 Не познава, те е сербѧчъ;
 Всѣкій го вика: «те, хѧнычаринъ!»
- 110 Петнаесъ дена оды низъ Косово поле,
 Неможе войске да прекоси;
 На шеснаестые день отиде
 Отиде при зеленъ чадѣръ,
 Отиде при царъ султанъ Муратъ;
- 115 И тамъ сѣдеше Вельчѣ Бранковичъ—
 На царо везиръ стана;
 Со сто хѧльяды войска отиде,

- Та потурчи се — вѣра погуби;
Сички му се Турци поклониа,
120 Ка' замина край зеленъ чадѣръ;
Вельчѣ Бранковичъ Іована не познѣ,
А Іованъ Вельчѣ познѣ;
Ама нема какво кавгѣ да подѣгне,
Те се сами найдѣ.
- 125 Стана Іованъ, замина пре силна ордѣ.
А кнѣзо Лазаръ думаше на Милоша:
«О Мѣлоше, Мѣлоше моя слуга,
Ты си вѣренъ и безвѣренъ!
Ты издаде змѣня-та, Милоше,
130 Те я потурчишь, Милоше;
Ты си прати твой братъ Іована,
Ты го прати, та загина на Косово;
Утре и мене те издадешъ —
На Косово и я те погинемъ;
135 Я, ми, иды на фурни, Милоше,
Та, ми, купи два лѣба семида
За Іована за душа да раздѣвамъ».
- А Милошь Лазара не слушаше,
Яше коню изъяхуваше,
140 По три паты по поли излазаше,
Да гледа на Косово — да гледа,
Дали те дойде Іовано?
На третѣя патъ магла се замагли
Замагли се магла у Косово —
- 145 Маглѣ идеше и росѣ зароси;
У Милошь се сердце зарадува —
Отти Іованъ живъ дойде;
И Милошь съ пусула гледаше —
Дали е живъ иде Іованъ?
- 150 И го виде — живъ идеше,
Барьякъ въ рацѣ носеше;

- Ка'-то виде го Милошь,
 У срѣшта му отиде:
 И се срѣтнаха на висока могила —
 155 Два брата се пригернаха,
 Чинія здраво, живо!
 Милошь викаше на Іована:
 «Леле побратиме, какво помина?
 По Косово-поле, низъ тіе пусты Турци
 160 Каквó замина, побратиме?
 Дали има вногу Турци побратимс?»
 А Іованъ на Милошь думаше:
 «Немой ми пита, побратиме!
 Не се чуде, мой побратиме,
 165 Какво Турци са насилѣли,
 Не се чуде цару, какво рани,
 Но земня каквó е держі:
 Колко листя по гóра, побратиме,
 До два ката войстя на земня».
 170 Рече Милошь Кобилите:
 «Э, побратиме Іованс, Іованс!
 Сакыни немой да кажешъ —
 Немой да кажешъ на кнеза Лазара,
 Отти е Лазарь много страшливъ,
 175 Те се уплаши кнезо Лазаро,
 Та земня-та на Турци-те я даде;
 А когá ѝдеме на кнезови-ти дворове,
 На Лазарь немой да кажешъ,
 Немой да кажешъ, те има вногу Турци
 180 Вногу Турци по Косову;
 Лазарь тебе те попраша,
 А ты немой да му кажешъ,
 Те са вногу Турци по Косову —
 Отти Лазарь те се уплаши,
 185 Те на Турци земня-та те предаде,

- Те и вѣра-та потурчи;
 Ами, ако те пита Лазарь,
 Ты да речешъ побратиме:
 «Небой, ми, се Лазаре кнезо!
 190 Ни сме четворица побратима;
 Войско ни е за день и до пладнино;
 Направи ни четири дреи сермини,
 Да облечеме юнакъ, да заключиме
 Отъ перчикъ конь до копиту, —
 195 Да облечеме юнака и коня;
 И кога идеме, ты да речешъ,
 Да ни даду ракия три паты преварена:
 Ние юнаци да се напиеме
 И коне-те со-съ вино-то
 200 Со-съ вино преварено да напойме;
 Отти, кога идеме у войстя,
 Да не гледатъ коне-то,
 Да не гледатъ, де-ка идатъ».
- Даде имъ царо четири дреи
 205 Четири дреи сермени даде;
 Заклопиа юнаци отъ перчикъ коню
 Отъ перчикъ коню до копита,
 Заключиа сабли за рацѣ,
 И се напѣя ракия три паты преварена,
 210 И коне-то вино напоиа,
 И си лѣбецъ въ уста натураи,
 И бутнаа коне ранене:
 Напредъ Милушь, по него Юванъ,
 По Юванъ Миланъ, по Милано банъ
 215 Бано—Голубано;
 Отидоа на Косово-поле презъ Сазли—тюпрѣя;
 Увлезоа у Косово-поле, бре, побратиме,
 Ка'-но неке косаче у некосена ливада;
 А Милушь напреде вревеше —

- 220 Ка'-но маме саблю налѣво
Маме налѣво — надесно,
Еднѣшь маме, триесе глава паднеха;
По Милушу Юванъ вревешо —
Ка'-но маме саблю налѣво
- 225 Маме налѣво — надесно,
Еднѣшь маме, дваесе глава паднеха;
По Юванъ Миланъ вревешо —
Ка'-но маме саблю налѣво
Маме налѣво — надесно,
- 230 Еднѣшь маме, петнаесе глава паднеха;
По Милано бано Голубано —
Ка'-но маме саблю налѣво
Маме налѣво — надесно.
Еднѣшь маме, десеть глава падаха.
- 235 Кусія, ка'-то некоп косаче
По некосена ливада;
Косія, косія, отидоа до зеленъ чадеръ,
Отидоа при царь султанъ Мурать.
Ка'-то отидоха тамо, бре, побратиме.
- 240 И видеха четворица Турци
Четворицы со златны драхл облечены:
Не се знае, койе царь султанъ Мурать?
А возиръ бѣше Вельчѣ Бранковичъ;
Милушь-оно назады конѣ поверна,
- 245 Да си иде кодъ князо Лазарь,
Да си иде на града Крушево;
Зампнаха презъ Сазли-тюпрія;
Собраха се четворица побратима,
Да си идать кодъ князо Лазарь;
- 250 Еле си Милушь досети:
«Еле Боже, исполай ви!
Какво си бѣше клетва заклеа,
На цару славина фъ уста да тури(мъ),

- А язе заборавихъ!
255 Те се вернемъ надира,
Отъ клетва да не мина»;
А Иованъ побратимъ му думаше:
«Поверштанта проклята бива!
Немой се поверштаты!
260 Клетва те ни стигне!
Та те, ми, загинешъ
Те загинешъ, побратиме Милушъ!
Та нема тебе да прежалиме,
Отты нис, братку, безъ сабля
265 Безъ сабля останеме».
А Милошъ Иованъ неслуша:
«Дури не иде, да се вернемъ;
Да идемъ на чадеру — кодъ царь султанъ,
На цара сланина-та въ уста да туримъ!
270 Оты да те невернемъ?
Оты одъ клетва те останемъ?
Мене князо нете, да ме вѣрува,
Нете, да ме има вѣра».
Па стана Милушъ, назадъ се верна.
275 Отиде на зелене чадеры;
— Видеа га риджалете и рскоа:
«Цару честиты Мурату!
Иде Сербячу, сербячу иде!
Иде, да се молба моли,
280 Да му простышь Сербія,
Да му простышь Булгарія,
Иде рака да те цалува;
Амо немой рака да му давашъ,
Е му дай одъ нога чижма 'да цалува».
285 Дойдѣ Милошъ Кобилите;
Наклони се да цалува нога,
Та извади остра сабля

И убоде царь султанъ Мурата,
 И му тури въ уста сланина¹⁾.
 290 Амо одъ Милоша отишло юнатство,
 А одъ царь султанъ Мурата царство.
 Поверна си Милошъ Кобилите;
 Поверна се, да си иде презъ Косово
 Да си иде на Крушева града,
 295 Да си иде при князо Лазаро;
 И си иде, и си сѣче Турци.
 Та замина на Сазли-тюпрія.
 Немогоа Турци да уфану
 Да уфану Милошъ Кобилите;
 300 Посрѣшнали една стара баба
 Стара баба болгарка;
 Дадое два фѣса желтици:
 «Кажи, бабо, научи не,
 Какво да фатиме то-зи юнака
 305 Того юнака Сербяка;
 Него фанемъ, да погубимъ:
 Те доста маки расплака,
 И доста жены довицы останаха,
 И доста дѣца безъ башти,
 310 Безъ майти-сираци остаха;
 Кажи, научи ны, старо бабо!»
 И баба болгарка за пары
 За пары бѣше лакома;
 Отъ Турци пары земѧ,
 315 Та юнака на Турци издаде:
 «А, бре, Турци, Турци янычаре!
 Товѧ ли искате, да вы научимъ?
 Я идете, соберете одъ Косово

¹⁾ Въ обнародованныхъ доселѣ пѣсняхъ съ этимъ сюжетомъ этой чер-
 ты не встрѣчается; въ первые она является въ издаваемой мною цѣсни.

- Одъ Косово сабли половины,
320 Соберете, наредете по Сазли-тюпрія,
И змѣте слама ержаница,
Та покрійте со-слама-та отъ-горе,
Да си не гледа сабля по тюпрія;
Кодъ-то иде Милошь сербляка,
325 Кодъ-то иде одъ Косова силенъ
И не види, што има подъ слама-та,
Кодъ-то премине по тюпрія,
Те си ко́ню пресѣ́че нозе-те;
Коню те надне на тюпрія,
330 А Милошь одъ коню на земя те падне;
Вие тога изъ-подъ тюпріи излезнете,
Та фанете Милошь сербляка,
Та го фанете, та него погубете.
Ваша воля да се напу́лни!»
335 И Турци това нея послушаа:
Направи́ха, нареди́ха сабли по тюпріи,
И со слама ги покриа,
И подъ мосту си се скриа,
И чекаа, Милушь да ми́не.
340 И отамъ идеше Ми́лушь,
Таманъ, да мине презъ тюпрія;
Сялно идеше и невидеше,
Што има предъ него;
Таманъ, на тюпрія да мине,
345 Коню се нозе пресѣ́че до колѣ́на,
Падна коню на калдерма,
И по него Милошь по земя се полужи.
Тогай Турци излезнаа
Излезная изъ-подъ тюпрія,
350 Та фанаа Милуша Сербляка,
Та го прикараа при цару

- При цару на мизличу ¹⁾:
 «Каковъ изетъ да му дадѣме?
 Дали на колъ него побіеме,
 355 Или со саблю да го посѣчѣме?
 И мизличу имъ рекоа:
 «Немойте го на колъ побива́ты,
 Отти е онъ царски изми́чія,
 Отти е го князь прати́ло,
 360 Пратило да му земя ути́ма;
 Идете, со сабля глава му земѣте»,
 И отидо́ха Турци янычаре
 Та го туриа на Сазли-тюпрія
 На Сазли-тюпрія—на краю,
 365 Тамо го туриа, со сабли мачиа:
 Три дни мачиа, глава да му зема́тъ,
 Еле бѣше пандзуръ на него заключенъ;
 Еле се на Милошъ ногу досади́,
 Ногу досади́, тешко додея:
 370 — «Подигнете ми десна мустака,
 Та извадете ключе-одъ мустака,
 Та отключете пандзуръ одъ глава,
 Та одъ мене го соблечѣте,
 Тога лесно те мене погубите».
 375 Послушали него пусты Турци,
 И мустакъ му подигна́ха,
 Извадиа ключе одъ мустака,
 Та отключиа пандзуръ одъ глава-та,
 Та соблеко́ха Милуша сербляка,
 380 И зема́ха сабля туречка,
 Та на Милуша глава отрѣза́ха.
 И тога царь султанъ Муратъ умре.
 Одъ десна страна Милуша погребаа,

---

¹⁾ Собрание, совѣщание (тур.).

- Одъ лѣва-та страна царь Муратъ
385 Царь султанъ Муратъ погребоха;
Та направиа темеръ,
Да се знае—кой е гробъ Милушевъ,
Кой е гробъ на царь султанъ Муратъ.
Па тога станаха Турци
390 И аберь пратиа на княза Лазара
На Лазара—на Крушеву граду:
«Вногу здравье, князу Лазаре!
Тебе-ти слуга погина —
Погина те Милуше сербляче;
395 Ние го погребае.
Ты имашъ ли време, князо Лазаре,
Земня-та на ни предавашъ,
Или оште имашъ борба да се боришь,
Или съ молба да се молишь,
400 Иль съ кавгѣ земня предавашъ.
Ако имашъ кувѣтъ, князо,
Бери войстя да се биѣмъ».
И тогѣ отиде книга-та
Отиде на града Крушево
405 На князь Лазарово дворъ.
И Лазаръ бѣше излезнало
Излезнало—по двори се шѣташе
А за ручѣкъ чекаше, —
И книга-та на него достигна
410 Достигна на рацѣ-те;
Лазаръ на стрѣдъ двори сѣдна
На стрѣдъ двори на камикъ сѣдна,
И си книга на колѣно разви;
Та си книга прегледа и пречети,
415 И се силно расплака —
Слызи по суратъ порунѣ:
Леле Боже! што да правимъ?

- Како на Турци на срѣшта да излезнемъ?
 Да излезнемъ, Сербія да отъедемъ,
 Да отъедемъ отъ туречке раѣтъ?
 420 А царица-та Лазарица на Лазара говораше:
 «Небойсе, князе Лазару,
 Князе Лазару, честиты наши князу!
 Да пратиме до четири, до петъ книги
 Да пратиме на града Услика
 425 До оной-ги (у) Услика Стефана
 И до слуга му Первозбра,
 Да калезать, да собиратьъ
 Сички народъ ристянски:
 Што е одъ майтя родъено
 430 Да потечеть, ка'-то вода,
 Каквѣ-то Дунавъ иде на море,
 Таквѣ народо да иде на Косово,
 Да се биятъ за родъ-вѣра,
 Вѣра да куртулисать,
 435 Да куртулисать Сербія и Булгарія».
- Князо книга писа,
 Та я прати на Услика града
 До оной-ги у Услика Стефана,
 Де-то Крайна чуваше,
 440 На Мушата ¹⁾, на Немція.
 Таманъ бѣше сѣдналъ Стефанъ —
 Сѣдналъ на златна-та тарисза
 Вечера да вечера,
 И на вечера-та кни́га-та достигна:
 445 «Айде, Стефане, стегай ко́не
 Стегай твое берзе ко́не,
 Айде, да идешъ на Кóсово;
 Ка'-то вода иде на море,

---

¹⁾ Непонятно намъ это слово; не Молдавія ли?

- И ние така да идеме на Кóсово,
450 Да се биеме съ Турци за-радъ вѣра».
Распрати книги по сичке градове
До сичке-те нашіе начельници,
Да збиратъ наро́до —
Да идеме на Кóсово-поле.
- 455 И потекоа сичке млади сербѣчи,
Потекоа, ка'-то вода на море;
И се проштваю дѣца со-съ майти
Со-съ майти и со-съ башты,
Прошка зимаю одъ майти и одъ башты,
- 460 Отгы идатъ на кervъ
Идатъ на Кóсово кervъ те пролівають,
А башты-те и майти-те плачатъ,
Плачатъ и на дѣца-та думаа:
«О чедо, моя рожба!
- 465 Ка'-то идете на Кóсово,
Какъ е живи да се видеме,
Какъ е васъ да прежѣлиме?
Вие, ка'-то идете на Кóсово,
Кervъ просіпате тамо,
- 470 А кой те глѣда насъ на старо време?»
И потекоа Сербѣци юнаци на Кóсово,
Потѣкоа, ка'-то вода на море,
И си дофтасаа Кóсово, та се би́ха;
И се би́ха три години,
- 475 Вногу кervъ се проліяше:
Конче пліваше у кervъ до сѣдлó-то,
Юнаци се заруни́ха по поле,
Ка'-то снопе по нива;
Кervъ текнѣ, ка'-то рѣка голѣма.
- 480 И Стефано одъ Услі́къ станѣ
И станѣ со слуга си Первозора:
Ях́наа си свои два берза коня,

Та заключиа пандзуръ за себе
 Одъ перчика коню до купити,
 487 И заключиа сабля за рацѣ,
 Та пойдоа на Кóсово;
 Та пойдоа по вечерно време
 А придоа зорѣ че зазорѣ
 На село Реплянову; на чешма Бѣгличка
 490 Слънце ги изгрѣа тамо;
 Тамъ найдоа на чешма-та.
 Тамъ найдоа триесе мѡми
 И найдоа педесѣ невѣсты,
 Каде бѣля бѣло платно;
 495 Невѣсты-те платно бѣляха,
 А мѡми-те кѡлпаци кѡрвани мѣяха;
 И юнакъ Стефанъ одъ коню слезна,
 Кѡню да си прошѣта, вода да напои
 Да напои на чешма студена;
 500 И виде Стефанъ тридесе девойти,
 Како мѣяха тридесе кѡлпаци господарски.
 И ту виде князови кѡлпакъ
 Со златны-те чѣленковѣ
 И съ безцаны-те каменье;
 505 Позна го Стефанъ одъ Услѣка,
 Позна го по кѡме-то,
 И позна го по писмѡ-то,
 Позна и се сильно заплака;
 И на мѡми-те говори:
 510 «Ойле, мѡми, мѡи сестры!
 Ойле, невѣсты, мѡи снаи!
 Де-ка найдѡхте тѣя кѡлпаци
 Та ги тука на чешма донѣсохте,
 Да ги мѣете одъ кѡрви-те?
 515 Чѣда да ми сте! право да кажете!»
 И мѡми-те на него казува:

- «Ние отидоме на рѣка Сазлица ¹⁾,
 Да бѣлеме това бѣло платно;
 А рѣка-та бѣше кервава —
- 520 Еденъ катъ вода, а три катъ кервь имаше —
 Люде носаше, ка'-то снопе по нѣва;
 Не можеме у рѣка платно да убѣлиме,
 И си вернали на чешма Бѣгличка,
 Да обѣлиме платно-то,
- 525 Да уміиме одъ кервь калпаци».
 — «Дѣ-ка ги моме найдохте?»
 — «Найдоме ги край рѣка Сятница —
 Тамо ги ми намѣриме,
 Та ги донесеме, да уміиме одъ кервь».
- 530 Види юнакъ Стефанъ види,
 Да юнаци на Косову изгинали —
 Изгинали седмдесе краля
 Со-съ нѣна сичка рожба:
 Юговите Богданъ одъ града Крушево
- 535 Изгина со-съ деветъ сына,
 Бано изгина со-съ дванаесъ побратиме,
 И загина Косаче Іовано
 Со-съ десетъ побратиме,
 И загина Топлица Милано
- 540 Со-съ дванаесе братучеда
 И четири ильяды народъ,
 Што со-съ него водеше,
 Сичке тамъ погинаха, —
 И калпаци у рѣка ушли.
- 545 И Стефанъ си коне яхна
 И по него слуга Первозоръ;
 Отидоха презъ Сазли-тюпрія,
 Та отидоа на Кбсово-поле

¹⁾ Такъ въ этомъ мѣстѣ называлъ эту рѣку сказитель.

И улєзнаа низъ турска-та ёрдїя;
 550 Ка'-то влєзнаа у турска-та ёрдїя,
 Слуга Первозоре излєзе напреде,
 Та извади саблю одъ ножници,
 И по него Стефанъ одъ Усликъ;
 Та влєзнаа, ка'-то нѣкои косаче
 555 По нѣкоа ливада зелена, у турска ёрдїя;
 Каквѣ-то косаче трѣва-та косаха,
 Тіе со сабли човѣци губеа:
 Ка'-то маше сабля слуга Первозора
 Ка'-то маше на лѣво, на десно,
 560 Еднашь маше, триесе главе паднаха;
 Ка'-то маше сабля одъ Усликъ Стефанъ
 Ка'-то маше на лѣво на десно,
 Еднашь маше дваесъ петъ главе паднаха.
 Отидоа до зелени чедеры,
 565 А на тама-го Вельчѣ Бранковичъ,
 И той Стѣфана познѣ:
 И дигна стрѣла шестоперка,
 Одъ чадерь стрѣла фєрли,
 Та удари слуга Первозора,
 570 Про сердце него понижа:
 Падна слуга Первозоре одъ конь
 И загина тамо — у Кѣсово.
 Ка'-то видѣ Стефанъ одъ Усликъ,
 Та се уплаши, и назадъ се поверна,
 575 Та побѣгне, у Сербїя отидѣ
 Отидѣ на града Крушево
 Отиде на Лазарове двори,
 Та придѣ и извика се:
 «Охъ, лєлє, майко, царице Лазарице!
 580 Загина нашъ царо, твой господаро!
 Турци уземаха Сербїя и Булгарїя!
 Айде, царице, да бѣгае!»

- Стегни дванаесе кучіи,
 Напани ги со златни минцеве,
 585 И да земешъ одъ Лазарь корона-та
 И да земешъ двѣ-те свои дѣца,
 Да бѣгаме у Немечка-та земя;
 Немой, да пренаднеме на туречкс рацѣ,
 Оты, ка'-то земать корѡна-та,
 590 Ка'-то зсмаъ и дѣца-та,
 Ни те сме робье до вѣкъ».
- И зема царица дванаесе кучіи,
 Натовари ги съ иманье,
 Та бѣга со-съ дѣца-та
 595 Та бѣга у Немечка земя.
 И дѣца-та тамо израснаха
 Педесѣ годинъ тамъ живѣяха
 И акыль научи на школѣ;
 Па се излезѡа изъ Немечка земя
 600 У Турци се отемнаха
 И си Сербія земаха.

Въ заключеніе сказитель замѣтилъ, что онъ знаетъ доска-
 зать, какъ продолженіе этой объемистой пѣсни, дальнѣйшую ис-
 торію борьбы Сербовъ съ Турками до новѣйшаго времени. Но
 время не дозволило ему передать мнѣ эту пѣсню пѣликомъ; онъ
 спѣшилъ съ своими товарищами въ странствованіе по селамъ.

№ 178.

Трен. окр., с. Бабица; 23 ноября 1879 г. записана со словъ Дѣши То-
 дорова.

(Прекращеніе общенія между юнаками послѣ Косовской битвы).

Рано ми е сълнце огрѣяло.
 Марко слезалъ одъ добрѡга коня,
 Та го шета по Косово-поле.
 Дружина му по тія оговѡри:

- 5 «Бога тебе, Марко Кралевичъ!
 Дали ты не можешъ,
 Или конь не може,
 Али самъ-си Господъ не дае?»
 Тагай си Марко по тія огóвори:
- 10 «Кадъ си бѣше у Косово поле,
 Та газише кърви по зенгіо,
 Самъ си Господъ пошелъ,
 Виделъ и рекалъ:
 «Нема инатъ! да бѣгамо!»
- 15 Тагай си рипнали та побѣгли!
 Тагай изайде Реля Крылатичъ,
 Тагай изайде Муса кеседжія,
 И изайде Момчило доберь юнакъ,
 И изайде дете Груяничъ,
- 20 И изайде дете Міяпльче —
 Тагай су се дружина раздвоили.

Замѣч. При этомъ сказитель прибавилъ, что этотъ бой на Косовомъ полѣ вели Болгаре.

№ 179.

Село Бабляца, въ 6-ти верстахъ отъ мѣстечка (паланки) Брезника: 24 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина Дѣши Тодорова.

(Женитьба Милоша юнака на Маріѣ «Бѣлоградкѣ»).

- По двору оды Милошъ добаръ юнакъ.
 Емъ си оды, емъ уильно гледа.
 Питала га та негова майтя:
 «Зашто одишь и уильно гледашь?»
- 5 — «Деле, мале, стара мале!
 Зашто нечешъ, да мене оженишь?

- «Еве стана деветъ година дена,
 Како тражимъ за тебе прилика,
 Пай не можемъ прилику да найдемъ:
 10 Дека найдемъ за тебе прилика,
 Тамо нема за мене роднина,
 Да ми дойду, и па да отидемо;
 Таманъ отидо у Бѣлградъ,
 Тамо найдо́ за тебе прилику,
 15 И пай найдо за мене роднину.
 Проклетъ е Марко Кралевичъ!
 Надкупи ми Мару Бѣлоградку,
 Надкупи ю и уводи».
- «Леле, мале, старо мале!
 20 Даль е близа, иль е далеко?»
 — «Леле, синко, Милоше юначе!
 Ни е далеку, ни е яко близа:
 Оде вечеру коня да поранишь,
 Одзарана коня да уянешъ,
 25 Че да ойдешь на Бѣлиградове,
 Че си видишь Мару Бѣлоградку.»
 И оно́ е майтю послушало:
 Одвечеру коня наранило,
 Отзарану рано уянуло,
 30 Емъ га яна, емъ си говори:
 «Леле коню, леле Пилатицу!
 Ситно скачи, далеко упружи,
 «Да идемо на Бѣлиградове,
 Да видимо Мару Бѣлоградку».
 35 Та отоше на Бѣлиградове,
 Отидоше на Марины двори:
 Моминъ дворъ пълнъ си сватове,
 У сватове той чесна тарпеца,
 У тарпезу кумъкъ и старойтя,
 40 Яли Мара меджи два девера,

Два девера, два перъи оката.
 — Отишелъ е Милошъ добаръ юнакъ,
 Отиде си предъ млада девера:
 «Помозъ Богъ, два млада девера!

45 Приведете вашу милу снау,
 Егаби ми у руку цунула,
 И я чу даръкъ даруемъ,
 Чу дадемъ двѣ жълте желтице».

— Девере се тага одговорили:
 50 «Чуешъ мене, непознанъ делиѣ!
 Е неможемо снау приведемо; (Sic)
 Е си слезни о(д) доброга коня,
 Та си сѣдни у чесне тарпезе,
 Редомъ че нсвѣста да нелива».

55 — «Я не могу одъ коня да слазимъ,
 Я на цара поцгу носимъ».

Привели су Мару Бѣлоградку:
 Пружи руку, она га целива;
 Онъ е даде двѣ жълте желтице,
 60 Па си бъркне у свилне пазуке,
 Та извади кърпа и бришима:
 У кърпу-ту ситънъ бисеръ вѣрзанъ,
 Та расипа тѣя ситанъ бисеръ.

Навели се два млада дѣвера,
 65 Да си беру тѣя ситанъ бисеръ.
 Тадъ се суна Милошъ добаръ юнакъ,
 Та докача Мару Бѣлоградку,
 Та утури коню на тертію.

Подигне се два млада девера:
 70 Нима юнакъ, нима мила снаа;
 Отърчаше Марку и казаше:
 «Е си дойде непознанъ делія,
 Та оте Мару Бѣлоградку,
 Оте си ю, па и однесе».

- 75 Марко рипи низъ чесне тарпезе;
Яну коня' каписески,
Терчи саблю тесиджиски,
И по Марка кумокъ и старойтя,
Я по кума деветъ стотинъ свата.
- 80 А онъ си е далека утекалъ,
Чакъ утекалъ у ситне рѣке,
Извадилъ е ногу низъ зенгію.
Питала га Мара Бѣлоградка:
«Зашто вадишь ногу низъ зенгію?»
- 85 —«Върло ми се жеде додіяше,
Чу да слезнемъ, воду да се піемъ».
А Мара е Милошу думала:
«Немой, море, одъ коня' не слáзи,
Че ня стигне Марко Кралевичъ,
- 90 Тебе че си младо погубити,
Али мене назáдъ че верне,
Твой си конекъ робъ че му буде;
Еве имамъ той блага ябука:
На ти той блага ябука;
- 95 Она че ти жеди растуриты».
Милошъ узé той блага ябóка,
Та си руча презъ поле широко.
Обърнусе назáдъ на трагове,
Пристигълъ га Марко Кралевичъ,
- 100 И по Марка кумекъ и старойтя,
Я по кума деветъ стотинъ свата.
Развикасе Милошъ, добаръ юнакъ,
Па си беркну у свилне пáзукe,
Та извади двѣ бѣлѣ мáраме,
- 105 Та ги даде Мари Бѣлоградки:
«На ти-тебѣ двѣ бѣлѣ мáраме,
Са-съ сднá ти очи проверзàти,
А са-съ друге преко тебе, па за мене,

- Чу да пуштамъ коня Пилатицу,
 100 Ега пренесё преко Дунавъ;
 Марко нече Дунавъ да прегáзи.
 Узело тага двѣ бѣлѣ мараме —
 Са-съ одну очи преверзала,
 А са-съ друга преко него, та за ню;
 115 Онъ извади коняна камджія,
 Та удари коня Пилатицу,
 Та прелетѣ преко бѣли Дунавъ;
 Нигде нема ногу да удари,
 Та си преиде отудъ преко Дунавъ;
 120 Тагай слезе Милошъ добаръ юнакъ
 И па слезе Мара Бѣлоградка,
 Самъ се конекъ по край Дунавъ шета.
 Яли Марко до Дунаво опрѣло,
 Па не може да Дунавъ прегáзи.
 125 Па си стане Милошъ добаръ юнакъ,
 Та целива коня крылатога;
 Яли Марко одовуда ока:
 «Богъ те било, Милоше юначе!
 Зашто си со-съ коня целивашъ,
 130 Не целивашъ Мару Бѣлоградку?»
 — «Я чу со-съ коня и Мару целивамъ,
 А ма та(д) съ кога че си ойдешь,
 Съ кога че си кума одведешъ,
 134 Съ кога че си сватове одведешъ....»

№ 180.

Джумал. окр. (въ Макед.), с. Селиште: 10 дек. 1879 г. записана въ Дупницѣ
со словъ Николы Йованова.

(Смърть Милоша юнака на Косовомъ полѣ).

Ранилъ Милошъ коня Маркушана
 Ранилъ пребрана пшеница,
 И го поилъ вино тригодишно.

- И проговори царо Стефано;
5 «Э, Милоше, Милоше капетане!
Турци са усилия, земя те ны земать». Я Милошь вели-говори:
«Небой, ми, се, цару Стефану!
Што имамъ конче ранено,
10 Я земля-та не давамъ,
Турчинъ да ти земе;
Да си премѣна, да си нареда,
Да сѣднамъ товѣ сино сѣдло,
Да сѣднамъ сѣдло на кона,
15 Да му стегна деветъ колана
Деветъ колана люты смоци,
Я на зенгii двѣ люты змii,
И да си зѣмамъ мое потайно оружiе!»
Па премѣнилъ се Милошь,
20 Па наредилъ се Милошь,
Сѣдналъ на кона сино сѣдло,
Коланѣ му турилъ деветъ смока,
На зенгii двѣ люты змii,
Па си яхна кона Маркушана,
25 Па си ойде кодъ царо кодъ Стефана,
Та на царо вели-говори:
«Погледай, цару, погледай —
Прилега ле ми?
На сѣдло деветъ смока,
30 На зенгii деветъ люты змii!»
Я царо му вели-говори:
«Постой, Милоше, постой!
Да те погледамъ!
Што ти прилега, деветъ коланы-смоци
35 На зенгii—двѣ люты змii!»
И Милошь му вели-говори:
«Я подай ми вино тригодишно,

- Кона да си напоя.
 Царо му подаль вино тригодишно;
 40 И Милошь кона напоиль,
 Та си яхна кона Маркушина,
 Яхна низъ поле широко,
 Та си оиде у Косово поле:
 Та си извады лека воздогана,
 45 Та заверте на лѣво, на десно,
 Та исѣче клеты Турци.
 Па си оиде кодъ царо, кодъ Стѣфана
 Та на царо вели-говори:
 «Видишь ли, цару, што самъ юнакъ!»
 50 Я царо му вели-говори:
 «Ште е пусто Косово-поле,
 Ште е турчинъ утахнало».
 И Милошь яхна кона Маркушина
 Яхна низъ поле широко:
 55 Та си заверте на лѣво, на десно,
 Та исѣче клеты Турци;
 Па си яхна кона Маркушина,
 Та си оиде кодъ царо кодъ Стефана;
 Я царо му вели-говори:
 60 «Какво Милоше? какво направи?
 И Милошь му вели-говори.
 Я царо му вели-говори:
 «Погледни, Милоше, погледни!
 Пусто е све Косово-поле,
 65 Што е турчинъ утахнало,
 Доде-къ е кervъ проперснала,
 Се турчинъ утахнало.
 И Милошь па яхна кона Маркушина,
 Та си яхна да иде низъ поле широко;
 70 Я царо му вели-говори:

«Стой, милоше, стой!
 Самъ не иды, заръ те погвнешъ».
 Товѣ си е Милошь не слушалъ:
 Па си ойдѣ у Косово поле,
 75 Та погиналъ Милошь.

№ 181.

Р. Радомиръ; 2 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Петрунова Мом-
 вискаго.

Момчило юнакъ задолжался.

Момчиль си е борчокъ заборчи́ло —
 Запраило девѣтъ воденицы,
 И запраило девѣтъ валявицы;
 Си-те девѣтъ у бѣдѣ далó,
 5 Па-й не може бѣдѣ да одбѣди.
 Дума дума Момчи́лова майтя:
 «Эй, Момчиле, Момчиле юначе!
 Когѣ биде рано одъ-зарано,
 Изведы ме на нови пазаре,
 10 Егѣби цанѣ учинило,
 Та егаби борчокъ одборчи́ло»;
 Тогѣй дума дума Момчи́лово любе
 Дума дума Момчилу юнака:
 Та што че ти майтя учини́ти?
 15 Я мене кáрай на нови пазаре,
 Егѣби ты ништо цанѣ учинило».
 И Момчиль си тога дума продумало:
 «Я се оми и бплеты,
 Че те кáрамъ на нови пазаре
 20 Че те карамъ, да те препродáемъ».
 Извель е Момчи́ль вреденъ юнакъ

- Изведе низъ тесне чаршіи,
 Одведе я на нови пазаре.
 Богъ да біе черна Арапина!
- 25 Запраша си Момчіла юнака:
 «Кадé вóдышь Элена невѣста?
 Даль е водышь, саиръ да гледа,
 Иль е водишь, да я препродавашъ?»
 И Момчилъ му дума продѹмуе:
- 30 «Не я водымъ, саиръ да гледа,
 Но я водымъ, да я препродавамъ».
 Сказалъ тогай черна Арапина:
 «Ніойна цанá колко че биде?»
 Тогай сказалъ Момчилъ вреденъ юнакъ:
- 35 «Ніойна цанá дванáесе ільяды».
 Богъ да біе черна Арапина!
 Извишисе више надъ дивани,
 И си óка Момчіла юнака:
 «Момчиле! одведы Елена невѣста!»
- 40 И Арапинъ колко брои, толко заброи.
 И Момчилъ, кадъ дало Элена невѣста.
 Излезнало низъ-срѣдъ, низъ чаршіи,
 Излезнало и вѣднакъ заплакало;
 И верна се дванáесъ ільядъ,
- 45 И си зема Элена невѣста,
 Па я вóды низъ тесны чаршіи;
 У срѣшта му турчѣ саратліче —
 Дума дума Момчило юнака:
 «Эй, Момчиле, Момчиле юначе!
- 50 Кадé водышь Элена невѣста?
 Даль я водышь, саиръ да си гледа,
 Иль я вóдышь, да я препродавашъ?
 Ни я водымъ, саиръ да си гледа,
 Ель я водымъ, да я препродавамъ».
- 55 Прашáло е турче саратличе:

- Ніойна цана колко че биде?»
 Момчилъ юнакъ казалъ:
 «Ніойна цана дванаесе ѿльядъ».
 Извиши я више на диванá —
- 60 Колко брой, толко забров,
 И си гледа Елена невѣста;
 Одведе я турче саратліче
 Одведе я на негóви дворы;
 И си дѹма турче саратличе:
- 65 «Тако м' Бога, Элено невѣсто!
 Ка огрѣе това ясно сѣлънце,
 Напредъ удри у мой дворѣве;
 Какó ты дойде у мои двореве,
 Ни ми грѣе това ясно сѣлънце,
- 70 Ни ми е одъ дervье слана опадатъ».
 Тогай сказа Елена невѣста:
 «Ела, брате, да те попоштемъ!»¹⁾
 Легнало турче саратличе,
 Легнало на Елена на skutы,
- 75 И она земá, да го поште,
 И у косма-та му намѣри
 Намѣри три златна влáкна, —
 И му сказа Елена невѣста:
 «Слушай мене, турче саратличе!
- 80 Че те прашамъ, право ми кажешъ —
 Немой, да ме лажешъ! —
 Да се кажешъ — имашъ ли нишанъ?»
 Продумá му турче саратличе:
 «Кога бѣше мой стара майтя,
 85 А я било дете у пѣлены,
 И оставила мой стара майтя
 Оставила майтя вретено,
 И я самъ падналъ, та се самъ ѹбилъ,

---

¹⁾ Искать въ головѣ вшей.

- Одъ тѣва нишанъ имамъ».
- 90 И тогай сказа́ Элена невѣста:
 «Да се скажешь, одъ коя си родѣ?»
 Онѡ сказа́, одъ коя е родѣ.
 Какъ се сказа́, одъ коя е родѣ,
 Тогава Элена невѣста привернала
- 95 Него си вѣрно привернала,
 Де-ка си е ноенъ вѣренъ братѡкъ;
 И тогай-си продума́ на турче саратличе:
 «Да прѣтиме за Момчила юнака —
 Оно се ного у борчокъ заборчило»;
- 100 Тогай дума турче саратличе:
 «Ты си била мой мила сестра,
 Я че окнемъ до деветъ таляла,
 Че товаримъ до деветъ мьски иманье
 И десеты пайтонъ со-съ тебе,
- 105 Ега си Момчилъ юнакъ,
 Што-то с борчокъ заборчилъ,
 Ега си борчокъ одборчи».
 Дума продума́ Элена невѣста:
 «Чуешь мене, братичко!
- 110 Ты-зи иманье испратѣ
 До деветъ мьски иманье,
 Десета жълты желтици».
 Продума турче саратличе:
 «Сестроле, сестро Элено!
- 115 Ка ойдешъ твой двореве,
 Да сѣдышь ни малко, ни ного —
 Заберешъ твой дечи́ца, сестро,
 Послѣ да гледашъ, сестро-ле,
 Какво че ми ясно слънце огрѣе,
- 120 А найрано роса че ми опадне
 Опадне одъ мой двореве.
-

№ 182.

Г. Радомиръ; 29 ноября 1879 г. записана со словъ Таски Петрунова Моавискаго.

Жена Момчила юнака измѣнница: ее за измѣну наказываетъ самъ мужъ.

- Дума дума Момчилово любе:
 «Ей Момчиле, Момчиле, юначе!
 Ты-зи спишь у лѣдны одаѣ,
 Сви дружина лова уловили,
 5 Сви са дружки курбанъ износили».
 И Момчилъ му дума продумус:
 «Чуешь мене, мое первнѣлюбе!
 Ты-зи, стана три дни и три ношти,
 Какó съ мене ты-зи се играешь,
 10 Неси далó малко сенъ да земемъ»;
 Па-й Момчилъ опетъ продумус:
 «Я пѣсправи моя коня шестокрыла,
 И ми тури пушки и ножеве».
 — Богъ да бѣе Момчилово любе!
 15 Оно си е итро и ѡпако;
 Когá било рано одъ зарáно,
 Пойде любе, кѡня да му спрáви:
 Подъ коланѣ раны развертѣло,
 И на кѡня крѣйла оперлѣло,
 20 У пушке му вода насипáло,
 А ножи му кены заканѣло.
 И си ойдѣ Момчилъ добаръ юнакъ,
 И си ойдѣ при сѣни ѣзера;
 Побѣ копые, та си копя верза,
 25 И си чека той сура слепа.
 И се мина ни малко, ни много,
 Та-й убилъ той сура элена;
 И го качи коню на тертѣя;

- Па си бутна презъ поле широко;
 30 Оддалекъ се гласи зачуюя,
 И Момчилъ си дума продумуе:
 «Бѣгай, коню, какó-што бѣгашь!
 Пуцай, пушко, какó-што пуцаше!
 Сѣчи, саблѣ, какó-што сѣчеши!»
 35 И Момчилу конѣ продумало:
 «Ей, Момчиле, ей вреденъ юначе!
 Богъ да бѣе твое первнѣлюбѣ!
 Кага биде рано одъ зарано,
 Оно ми е крыла оперлило,
 40 И ножи тѣ кѣни закалило,
 Пушки тѣ вода насипало».
 Доде конѣ дума да издума —
 Богъ да бѣе перна Арапина!
 Эте иде со-съ три хильды души,
 45 И си гоня Момчила юнака;
 Па-й си Момчилъ на коню говори:
 «Бѣгай, коню, какс-што бѣгашь!»
 Достигналъ е на неговы дворы,
 И си ока сестра Перусія:
 50 «Чуешь мене, сестро Перусіе!
 Отвори ми той порты желѣзны!»
 Я сестра му дума продумуе:
 «Слушай мене, Момчиле юначе!
 Богъ да бѣе твое первнѣлюбѣ!
 55 Излега ме оно, да ме плетѣ —
 Заплетѣ ми косы за темель дирѣци»;
 Я братокъ ю дума продумуе:
 «Скуби, сестро, косы че ты никне,
 А брата дека че намѣришь?»
 60 И она е брата послушала,
 Та си свое косе оскубла.
 И тогай си Момчилъ продума:

- «Слушай мене, сестро Перусіє!
 Я улéзні у ладні зевниці,
 65 Та извади платнó бабучерно,
 Та го ферли презъ върхъ
 Презъ върхъ-презъ кале то». — Богъ да бiе Момчилóво любе!
 Оно си е па-й пресѣкло
 70 Товá платнó бабучерно,
 Да не мине Момчилъ вреденъ юнакъ.
 — Богъ да бiе черна Арапина!
 Оно си с Момчило стигна́ло:
 И си вана черна Арапина
 75 Та си вана Момчи́ла юнака.
 Што-то бѣше Момчи́лово любе
 Што че нему ¹⁾ дарба да даруе:
 Што-то бѣше Момчи́лови кълпакъ
 На Момчило на въръ—на глава,
 80 А на Арапинъ до саме рамена;
 Што-то бѣше Момчи́лови кожувъ
 На Момчила надъ колѣна,
 На черна Арапина до черна-та земя.
 И тогай му Момчилъ дума продúмуе:
 85 •Чуешъ мене, цѣрна Арапина!
 Каковъ юнакъ онай издава?!
 Та тебе ли добро че поминемъ?
 И Момчилъ му тагай дума продума:
 «Слушай мене, черна Арапина!
 90 Я ме пушти малко мегданъ да зедемъ;
 Я си кáчи висока дивани,
 Та си íды при сестра Перусія». —
 И Арапинъ е Момчило пустило.
 Па си зема Момчилъ вреденъ юнакъ

---

¹⁾ Т. е. Арапину.

- 95 Та си зема сабля на зглабове,
 Што се віє, ка-то люта змія,
 Па си вана Момчилъ вреденъ юнакъ,
 Та си вана сабля на зглабове,
 Развертесе налѣво надесно,
 100 Та обори до три хильядъ Турци,
 И си вана черна Арапина
 Со-съ два перста душа му извади.
 И си вана негѣве-то любе:
 Ископало дунка до поясъ,
 105 И намаза лой и катранъ,
 Па запали негѣво-то любе;
 Момчилъ піє вино одъ три годинъ
 И си піє лютица ракія,
 109 А любе му борина ¹⁾ свѣтеше

№ 183.

Трен. окр., с. Бабица; 24 ноября 1879 г. записана со словъ крестьянина
Дѣши Тодорова.

**Жена Момчила спозналась съ Релей Крылатицей, который, съ ея помощью,
убиваетъ юнака Момчила.**

- Момчило има то любе убаве.
 Често, често на пазаръ иде.
 Кага иде на голѣмы пазаръ,
 Се се найде съ Релю Крылатицу,
 5 Са-съ Релю оба се додѣмаю,
 Да затрѣю Момчи́ла юнака,
 Да се узму съ Рели Крылати́ца.
 Па си дойде Момчи́лово любе.

¹⁾ Лучина.

- Питалъ ю Момчилъ добаръ юнакъ:
10 Чуешь мене, мое первнѣлюбѣ!
Какó идешъ на пазаръ голѣмы,
Дали нешто ты за мене чуешь?»
—«Чуемъ, Момчилъ, да како не чуемъ:
Е се бѣя у деветъ краля
15 Деветъ краля одъ девестъ краинѣ,
Е се бѣя за твоѣ-та сестрѣ,
Па не смѣю ко тебе да дойду.
Кѣс стане деветъ година дѣна,
Како смо се са-съ тобо узели,
20 Ручѣкъ прави сестра Ангелина,
Онѣ че тебе лесно измами;
Айде, да ти правимъ той сладке вечере». Уготи му той сладке вечере,
Е су сѣдли, та су вечерѣли,
25 Вечерали и думу думѣли:
«Отъ-заранъ пресвѣты Илинъ дѣнь,
Кагѣ буде па дѣнь па Илинъ дѣнь,
Ты си лови сурога елена,
Е си лови да како ли курбанъ
30 Курбанъ па Илинъ дѣнь;
Айде легни, да малко поспишь,
Я че справимъ коня крылатого». Момчилъ лежѣ, та си и заспѣло.
Тагѣ станало неговоѣ любѣ,
35 Та улѣзне у ладнѣ яхѣры,
Та му справи конѣ крылатого,
На конѣ му крыла изгорѣла,
Што остало, подъ колѣнъ турѣло,
У пушке му воде насышало,
40 Я и саблю му съ кану канусѣло,
Я маждракъ одъ вѣре стрѣшило,
Па улѣзне у ладнѣ одас,

- Исокале Момчила юнака:
«Дигъ се Моймчилъ, дигъ се,
45 Да бихъ се не дигалъ!
Бѣлѣ зоре зазорѣле,
Кадъ че идешъ елена да ловишь?»
Рипи Момчилъ на тенке кошуле,
Станало е и любе питало:
50 «Справи ли ми коня крылатого?»
— «Справила сáмъ коня крылатого,
Натурá(ла) пушке у пабуре,
Закачи(ла) саблю на тертію,
И га стегну(ла) до деветъ колáна».
55 — Уяну Момчилъ коня крылатого,
Та си ойдѣ у гóре зелене,
Та си сверну на длубоки езеръ,
Тамо чека сурога елена,
Тамъ че дойде воду да се піе;
60 Пуче пушка у горе зелене:
Зачудисе Момчилъ добаръ юнакъ;
Дори да се Момчилъ начуди,
Склопила га та силна войска;
Терже пушке, да съ пушке біс,
65 А у пушке му вода насѣпана;
Терже саблю, да се съ сабля сѣчс,
А му сабля съ кану коносано;
Терже маждракъ, да са-съ маждракъ боде,
А маждракъ му одъ вори истрошено;
70 Бутна, са-съ коня да бѣга,
На коня му крыла изгорѣла;
Што е могла, са-съ ноги бѣгало,
Чекъ утече на негови двори,
Сахатъ мѣсто одалека ока:
75 «Чуешъ мене, сестро Ангелино!
«Отворъ двора вратъкъ, да утечѣ(мъ)»

- А она брату си одговара:
«Клето твое первнѣлюбе,
Заплете ми коси за дирѣци,
80 Та немогу, брале, да отворимъ».
А Момчѣлѣ тага проговорилъ:
«Тегни, сестро, косе-те искуби:
Коса ти че ю́тре поростѣ,
А братокъ нече да поростѣ».
- 85 Искубла е косе низъ главу-си:
«Леле, брале, Момчѣле юначе!
Ключи нема, да двори отворимъ».
— «Я улезни, сестро Ангелино,
Я улезни у ладне одае:
- 90 Тамо има платно́ бабучерно,
Та га верли презъ бѣли дувари,
Ягаби се конекъ довану́ло,
Ягай би ме презъ дуваръ пренѣло».
- Изнѣла е платно бабучерно,
95 Върлила га презъ бѣли дувари:
Таманъ се конекъ довану́ло;
Она кучка тага искочило,
И носила той остри нѣжници,
Прерѣзала платно́ бабучерно
- 100 Пай се юнакъ назадъ поверну́ло;
Достиже га та́я силна войска,
Уловила Момчѣла юнака,
Уловши и най посѣко́ше га;
Сѣчена глава зборува́ла:
- 105 «Леле, сестро, леле Ангелино!
Да си миешъ на студни кладенци,
Дека има три тополя дервя,
Тебе че коси́ца порасте».
- Отворише Момчѣлове двори,
110 И дадоше Рели момчилову кожу́въ;

- Загърну га Реля Крылатица:
 Што Момчилу плечи-те держало,
 А Реля се по земли влачило;
 И дадоше му момчилове чизме;
 115 Убулъ е Реля Крылатица:
 Што Момчилу една ногѣ стои,
 А Реля и двѣ-те турѣло,
 Пай не може чизму да испълни;
 Дадоше му Момчилову саблю:
 120 Што Момчило на персъ въртѣло,
 А Реля не може одъ земли да подигне,
 А то не-ли на персъ да увърти.
 Продумалъ е Реля Крылатица:
 «Вала Богу за чудо голѣмо!
 125 Овай юнакъ зашто е погину́ло?
 Ка не може онъ да се чардоши,
 А то не ли я да се чардонимъ».
 Уловилъ е то Момчилову любе,
 Постѣкло е Момчилову любе,
 130 Дека си е Момчила истрѣви.

№ 184.

Село Бабица Трен. окр.; 24 ноября 1879 г. записана со словъ шестидесяти-
 лѣтняго старика Божила Якова

Груя юнакъ убиваетъ Момчила юнака и его жену Милицу.

- Эй Милице, Милице Загорко!
 Одкадъ се мис се-сѣ тебе узели,
 Не си ойдѣмо у таѣ мила роднина,
 Ни си ойдѣмо у таѣ мила теснина;
 5 Да си се младо омнени.

- Да главу да си оплетѣшь,
И да си омѣсишь тія виты колачи,
И да си наточишь жълте здравице,
И да си туришь семдесѣ стрѣла,
10 Па да си идѣмо у тая мѣла рѣднина,
И у тая наша т'снина.
Пай си су пѣшли презъ горе зелѣне;
Пай си с Момчи́ла вѣрло дремка одремало.
Момчи́лѣ Милици говоре:
- 15 «Я окни, Милице, та запой».
А Милица му говоре:
«Не смѣемъ, Момчи́лѣ, не смѣемъ;
Че ме дочуе Груя, младъ юнакъ,
Че ны млади погуби».
- 20 — «Не бойсе Милице, не бойсе,
Де окни та запой».
Милица окнула та запояла,
Одъ гора с шума опадала;
Дочуль е Груя добаръ юнакъ,
- 25 Та с стигаль Милицу младу́ господжу
Са-съ семдесѣ дружина.
Фърляле стрѣ́лѣ-те Момчи́ле,
Та истепаль семдесѣ дружина,
Та самъ си осталъ Груя добаръ юнакъ.
- 30 Тай се вануле у юначне руке,
Па се борили три дни и три ночи;
Я Груя по тія оговори:
«Приди Милице Загорко,
Я приди, я приступи,
- 35 Я мене помогни,
Я Момчила помогни».
И она-та пришлѣ,
Та пристушилѣ,
Та помогну́ла Момчилу,

- 40 Та се на Грюю гачникъ скинулъ;
 Пай си Груи върло нажалѣло,
 Та се на Момчило надви́ло,
 Па и Милицу погуби́ло,
 44 Па се верна на неговс доми.

№ 185.

Кюст.-Бан. окр., с. Жилинци; 3 дек. 1879 г. записана со словъ Стоймена
 Атаносова.

(Дойчинъ больной юнакъ поражаетъ чернаго арапина, повелѣвавшего въ
 г. Солуни).

- Посели́се, посели́се церна арапина,
 Посели́се по Сбу́на града:
 На денъ руча крава яловица,
 И си руча по двѣ фурни лѣбъ,
 5 И пи́е по двѣ бочви вино
 И третя-та люта раки́я;
 Ношкѣмъ любѣ мома и невѣсты
 Ношкѣмъ любви, денеска ги губи.
 Редомъ реда по Солуна града,
 10 Се редомъ редо́къ изредѣ́ло,
 Редъ е дошелъ до Дойчинова сестра́.
 Дойчинъ лежи́ младъ-болень-юнакъ,
 Дойчинова сестра по дворове-хóды,
 По двóрове хóды, дробны сълзы роны,
 15 Дробне сълзы рони, бѣ́ли рацѣ троши;
 Я Дойчинъ-тъ́ тѣя разговára:
 «Тако м' Бога, сестро Ангелино!
 Дали си те, сестро, досади́ло,
 Ели ты сп, сестро, ядно доди́ло,

- 20 Мои злавья често тураючи,
Мои керви често переячи?»
И одговорі сестра Ангелина:
«Поселила се церна Арапина,
Поселиласе по Солуна града —
- 25 На день ядѣ по крава яловица,
И ядѣ по двѣ фурни лѣбъ,
И піе по двѣ бочви вино
И третя-та люта ракія,
Ношкѣмъ любѣ момѣ и невѣсты
- 30 Ношкѣмъ любѣ, денеска ги губи;
Редъ е дошло до твой-та сестра,
А ты лежишь тридеветъ години:
Низъ очи ти муи пролитале,
Низъ кокале-то трава проникѣла».
- 35 И проговорі Дойчинъ боленъ юнакъ:
«Набери гайлѣ, сестро Ангелино,
Улезны си у ладны яхари,
Та извади моя добра коня,
Деветъ годинъ тимаръ не чинена,
- 40 Деветъ годинъ вода непобена,
Деветъ годинъ коня некована,
И улезни шарены одаѣ,
Та си земи сабля димискія;
Па си пойды низъ Солуна града,
- 45 Конѣ воды Петеръ налбадино,
Да ти кове конѣ вересія,
Ако станемъ, скапо че му платымъ,
Ако умремъ, алаъ да ми чини, —
И однесы сабля димискія,
- 50 Однесы я на Ангела ковачь,
Да подостры сабля димискія,
Да я бстры божі вересія,

- Ако станемъ, скапо че му платимъ,
Ако умремъ, алалъ да ми чини».
- 55 Отишла сестра Ангелина.
Налбатъ, ковачъ тѣя проговорѣ:
«Ако давашъ твое бѣло лице,
Я че ковѣмъ Врана коня
Че ковѣмъ божѣ вересѣя, —
- 60 Ако давашъ твое бѣло лицѣ,
Я че подостримъ сабля димискѣя
Я че подострымъ божѣ вересѣя».
— И заплакасе Дойчинова сестра,
И ошла се Дойчиновы дворове,
65 Па си верза коня ладны, бре, яхѣре,
Тури сабля на Дойчинова глава;
И проговорѣ Дойчинъ боленъ юнакъ:
«Иды, сестра у Солунска чаршѣя,
Ойды си при млади чифутинъ,
- 70 Донесы триста латы платно,
Да постегнемъ мой гнили косты».
И ойде Дойчинова сестра
Ойде си у Солунска чаршѣя,
Ойде при млади ѣврѣинъ,
- 75 Та зема триста латы платно —
Она сака триста латы,
Онó даде триста и трисе.
Стегна Дойчинъ, бре, гниля-те косты,
Па си яна негова-та коня.
- 80 И си земá сабля димискѣя,
И си земá лека буздугана —
Ногу лечка — деведесе ока.
Па си пойдѣ низъ Солуна града:
Огнь свѣтѣни низъ солунска калдерма
- 85 Отъ шта? коня, коня некована.
И проговори Дойчинъ боленъ юнакъ:

- «Я излезни черно Арапино!
Черно Арапино, биволешко лайно!»
И говори черна Арапина:
- 90 «Назадъ, назадъ, суо сушенице!
Немашъ кервь, сабля да напбишь,
Немашъ месо, коршумъ да наранишь». Проговори Дойчинъ боленъ юнакъ:
«Не тужи Бога, черна Арапино!»
- 95 Излезнѣла черна Арапина.
Проговори Дойчинъ боленъ юнакъ:
«Я ты ферляй, черна Арапино!
Я ты ферляй, я че да ферлямъ»!
Ферлило е черна Арапина,
- 100 Ферлило е съ лека буздогана —
Дойчинъ го дочекѣ со-зъ зенгѣ;
И проговори черна Арапина:
«Чекай, Дойчино, ошь еднашь
Ошь еднашь да гаджамъ»;
- 105 Проговори Дойчинъ боленъ юнакъ:
«Чекай, черно Арапино!
Ты си ферлялъ, па я че фѣрлямъ»;
Ферлилъ е Дойчинъ боленъ юнакъ,
Удари го съ лека буздогана,
- 110 Удари го у пѣрво-то сердце:
Падна Арапинъ одъ Врано-то коне,
И проговори черна Арапина:
«Удри, Дойчине, удри, оште душа има»;
И проговори Дойчинъ боленъ юнакъ:
- 115 «Еднешъ мріемъ, еднешъ семъ родилъ»;
Тогай пукна черна Арапина.
Па си яхна Дойчинъ боленъ юнакъ,
Па си яхна тая Врана коня,
Та си ойде при Петеръ налбатинъ:
- 120 «Я излезни, Петеръ налбатинъ!

- Коваль си ми конё вересія!
 Излезни, скапо да ти платимъ!
 Излезна си Петеръ налбатинó,
 Одсѣче му Дойчинъ тая руса глава;
 125 И ойде Дойчинъ при Ангела ковача:
 «Излезни, Ангеле, ковачу!
 Подострилъ си сабля димискія!
 Излезни, да ти платимъ»!
 Излезна си Ангелъ ковачъ,
 130 Одсѣче му Дойчинъ тая руса глава.
 Па си земá до двѣ руси главы,
 Па си яхна тая Врана коня,
 Та си ойде при млады евреинъ:
 «Я излезни, млады евреине!
 135 Даваль ми си триста латы платно,
 Кóлко сакашь одъ мене да платымъ?»
 Проговори, бре, млады евреинъ:
 «Э, Дойчине, млады, бре, юначе!
 Колко любишь, толко че ми платышь»;
 140 Дойчинъ му платы́ двойно
 Платы двойно, што му чини.
 Па си ойде Дойчинъ на двóрове.
 Разверза си Дойчинъ бѣло платно,
 144 И душа му на-часъ излезнала

№ 186.

Трен. окр., с. Бабница; 22 ноября 1879 г. записана со словъ Божиля Янкова.

(Дойчинъ больной юнакъ поражаетъ чернаго арапина, повелѣвавшего въ
г. Будимъ,

Пóселисе черна Арапина,
 Пóселисе по Будима града;
 Нá да(въ) руча по вурнія лѣба
 И си піе по една бѣва люта ракія,

- 5 И си піе по една бѣчва вино;
Посили се по Бѹдима града:
На нощъ люби по една гиздава девойтя.
Редомъ реди по Бѹдима града,
Редъ си дошлѡ до болнога Дойчина:
- 10 Болны Дойчино имало
Имало еднѹ добру сестру;
Она по двѡры оды,
По двѡры оды бѣле руке кърши
И си рони дробне сълзе;
- 15 И сгледа ю боленъ Дойчинъ:
«Леле сестро, леле мила сестро!
Зашто си по двѡру одышь,
Дробне сълзе ронишь,
Бѣле руке кършишь?»
- 20 — «Да какво дробне сълзе не ронимъ?
И каквѡ да не кършимъ руке?
Посѣлисе черна Арапина,
Та си люби на нощъ по една девойтя,
Редомъ реди по Бѹдима града,
- 25 Редъкъ се дошелъ до насъ —
Дошелъ до болнога Дойчина».
Проговори Дойчинъ боленъ юнакъ:
«Да улезнешъ, сестро, у ладны зевниці,
Да изнесешъ бобучерне платно
- 30 Бобучерне платно деведесе аршина,
Да увертемъ мои болне косты;
Да улезнешъ у добре яаре,
Да изведешъ коня босатина,
Да га вѡдишь Петру албѣтину,
- 35 Божья вересія да га кове,
Да улезешъ у ладне дзевницы,
Да узмешъ саблю ржавицу,
И да носишь на мбега побратима,

- Да подостри божья вересія.
 40 Ютре че я се вратити
 И че имъ платіти.
 Послушала мила добра сестра.
 И носила му сабля-та
 На негова побратима;
 45 Онъ не стѣлъ да подостри сабля
 Да подостри божья вересія,
 Но рекалъ:
 «Ако дашь свое-те бѣле лице,
 Да подостримъ саблю ржавицу».
 50 И водила му коня Петру албату, ^{ину,}
 Да укове коня босатина
 Да укове божьи вересія.
 И албатинъ рекалъ:
 «Ако давашъ бѣле лице,
 55 Че ти кове конче вересія».
 И она тогай назадъ повернула,
 Повернула и на брата се казала;
 Заплакала мила добра сестра.
 Рекалъ тогай Дойчинъ боленъ юнакъ:
 60 «Изведи ми коня босати́на,
 Дай ми саблю ржавицу,
 Пріведи коня на бѣлъ камикъ».
 Довела коня добра сестра.
 —«Держь коня, сестро, да, се качимъ!»
 65 Укачилъ се Дойчинъ на доброга коня,
 Па-й тогай разигра дѣброга коня
 Разигра низъ Бѣдима града
 И рекалъ: камо-тъ черна Арапина?
 Айде, на старе бѣлеге,
 70 Айде, бой да правиме сеги!»
 И станули на старой бѣлегъ.
 Рекалъ Дойчинъ: черно Арапино!

- «Врѣляй на Дойчина болнога
Врѣляй лѣка бѣздованя,
75 Што-то има дєведесе ока».
Върлилъ черна Арапина
Върлилъ тежка бѣздованя,
Бѣланъ Дойчинъ го у руке дочекáлъ.
— «Па се чекай, черна Арапино!»
80 Я върлимъ тежка бѣздованя!»
Овърлилъ Дойчинъ бѣленъ,
Та га накаралъ у земи
Накаралъ девєтъ áршина;
Тага с пришѣлъ Дойчинъ юнакъ,
85 Та му отсѣкалъ русу главу,
И ю турилъ коню у зобнице.
Па тага разигралъ коня
Низъ Бѣдима града,
И опшѣлъ на Петра албатина:
90 «Излезъ, излезъ, Петеръ албатинъ!
Да ти платимъ, Петре албатине,
Што ми си кова́лъ коня!»
Петеръ не смѣе да излезне;
Па излезнелъ Петеръ албатинъ.
95 — «Гла, да ти платимъ!»
Излезнелъ с Петеръ при неѣ,
Дойчинъ извади свою-ту саблю,
Та му осѣче русу главу.
Па тага отиде на Павла побрátима:
100 — «Излезъ, излезъ, Павле побрátиме!
Да ти платимъ саблю,
Што си ми подострилъ».
Излезнелъ с Павелъ побратимъ:
Мане Дойчинъ со-съ саблю,
105 Та му главу осѣче.

Па тага отиде дома Дойчинъ,
 Та размота деведесе лакта платно,
 Што-то бѣше на негове болны косты,
 108 И се съ душо раставило.

№ 187.

Село Жабленъ, Радом. окр.; 24 ноября 1879 г. записана со словъ болгарскаго солдата Ивана Дмитриева.

(тоже).

Боленъ лежи Дойчинъ добаръ юнакъ;
 Тай лежалъ деветъ годинъ време:
 Веч му се кости разлежале.
 Богъ да бие церна Арапина!
 5 Редомъ реди по Будима града:
 На ношъ люби гиздави невѣсты,
 На денъ люби гиздаве девойти.
 Дочула е Дойчинова сестра,
 Па си рони тия дребни слѣзы.
 10 Съопазилъ е Дойчинъ добаръ юнакъ,
 Па прашуе дильберъ Ангелина:
 «Дали те се досадило, мене чуваючи,
 Та си толко жално ты заплачешъ?»
 А она му по тия оговори:
 15 «Не ми се досадило, тебе чуваючи,
 Но Богъ да бие церна Арапина!
 Редомъ реди по Будима града,
 Редъ са дойдѣ на наши двори,
 Та за това я толко жално плачемъ:
 20 На ношъ люби по моми гиздави,
 И си ядѣ крава яловица,
 И си пие деветъ бочви вино».
 И е братокъ по ти оговори:
 «Я ми дай, сестро, платно бабочерно;
 25 Умотамъ това клѣто сердце,

- И да справимъ това добаръ конь».
 Когá додалá му платно бабочерно,
 Опаса се юнакъ, отегна́се,
 Па си ста́на, та си справи́ своя добра конь,
 30 И си зе́мá своя тънка са́бля,
 Па си яна́ свой добра коня,
 Па излезна́ на росна лива́дя.
 Съопазí га церна Арапи́на:
 Па си рипна церна Арапи́на,
 35 Па си́йна своя добра коня;
 Оддалекъ се юнаци поздравíя.
 Побѣгналъ е Дойчинъ добаръ юнакъ;
 Ферлилъ се церна Арапинъ,
 Ударилъ е Дойчина добра юнака
 40 Ударилъ е у десно у зенгíя;
 Поверна́се Дойчинъ добаръ юнакъ,
 Та у́дари церна Арапина,
 Удари га меджи двѣ-то очи —
 Въеднакъ се очи испърснали.
 45 Па си оиде Дойчинъ добаръ юнакъ,
 Па си оиде́ дома на дворо́ве,
 Па слезна́ одъ сво́я добра коня,
 Па си улезна́ на своя постельта:
 Съопаса́лъ е платно́ бабочерно,
 50 И въеднакъ се съ душо ра́стави́ло.

№ 188.

Г. Радомиръ; 30 ноября 1879 г. записана со словъ Таски Петрунова Моавискаго.

(Тоже, съ перемѣной имени Дойчина на Демьяна).

Лежи Демьянъ деветъ годинъ време
 Та си лежи се на едно мѣсто:
 Низъ очи му муи пролетели,
 Низъ косты, му трѣва проникнала

- 5 У чамбасъ ¹⁾ му змій изводили;
 И при него ядна Яна, мила сестра.
 И говори Демьянъ, боленъ юнакъ:
 «Леле, Яно, леле, моя мила сестро!
 Я си бйды при Петре младо симичиче,
 10 Да ми земешъ три жешки симида,
 И ми зéми моя добра коня,
 Та го води на Петре налбатинъ,
 Да го кове, Богме, вересія:
 Ако стане братокъ, че ти плáти;
 15 Ако ўмре, че му простышь!»
 Продума си Петре младо налбаче:
 «Нему ковемъ коня вересія,
 Ако дадешъ твое бѣло лице...»
 И она с коня повериáло,
 20 Па си оиде при младо симичиче,
 Та си сакатъ три жешки сими́да:
 Ако стане братокъ, че ти плати,
 Ако ўмре, Богме, че му простышь».
- Я си сака младо симичиче,
 25 Оно сака черни́ очи на залóга.
 Повернасе негова-та сестра
 Сестра ядна-та Яна,
 Повернасе вѣднакъ наза́де-ка,
 И си вериá коня некована,
 30 И не земало той жешки симидо.
 «Што-то бѣше той младо налбаче,
 Оно сака бѣле лицé на залóга,
 Што-то бѣше младо симичиче,
 Оно́ сака черни очи на залóга».
- 35 Дума дума Демьянъ, боленъ юнакъ:
 «Чуешъ мене, моя мила сестро!
 Я улезны у ладны зевницѣ,

---

¹⁾ Волосы.

- Та изнеси платно́ бобучерно,
Да увіємъ тія гнилі́ ко́сти».
- 40 И она е брата послушало:
Изнела е платно́ бабучерно,
Та увіло тія гнилі́ кости,
И се метна на рамена,
Деветъ годинъ коня некована,
45 Ни кована, ни зоба зобіло,
Пи м', Богме, пи вода піено;
И си метна коню на рамена
И си зема́ та остра сабля,
Што не е деветъ годинъ острена,
50 Запаса си Демьянъ, вреденъ юнакъ
Запаса си сабля не острена,
Не острена, ни па-й брисана;
Бутна́ коня низъ тесне клеуры;
У сръшта му черна́ Арапі́на:
55 «Э Демьяне, э боленъ Демьяне!
Я каде́ си коня уберзі́ло?»
А Демьянъ му дума продумало:
«Што ме прашашъ, черню Арапі́но?
Че да идемъ, да си я поплáтимъ,
60 Што ми е Петре коня кова́ло,
И што ми е прати́ло младо симичі́че
Прати́ло ми жешки сими́да».
И си ойде, та си ока Петре палбаче:
«Чуешъ мене, бре, Петре палбаче:
65 Я пзлезни, язе да ти платимъ!
Язе прати́ моя добра ко́ня,
И я ти прати́ тія подкова́лія».
А оно му сказало:
«Не семъ я подковалъ».
- 70 А Демьянъ му дума продумуе:
«Язе прати́ Яна ядна сестна́

- Ты-зи сакашь бѣло лице на залѡга;
 И си окнѣ младо симичиче:
 «Ела ты-зи! тебе да си платимъ!
 75 Што ми прати́ три жешка симида —
 Ты-зи сакашь черни очи на залога».
 И тогай си боленъ Демьянъ
 Извади си сабля неострена,
 Тай погуби той младо налбаче,
 80 И погуби той младо симичиче,
 Де-ка му коня нековали,
 И дека му нее пратили
 Не пратили той жешки симида.
 Бутна ко́ня, въєднагъ се на заде верна́ло,
 85 И си срѣтна церна Ара́пина:
 Продума́ му въєднагъ боленъ юнакъ:
 «Богъ те уби черно Арапи́но!
 Што ми-мене ты-зи говѡраше?
 Очешъ съ мене ты бой да прѡвишь?»
 90 И Арапи́иъ му дѣма продѣмуе:
 «Очемъ» (рекалъ Арапинъ).
 Продума му Демьянъ, боленъ юнакъ:
 «Богъ те уби, черно Арапи́но!
 Я семъ увиль тѣя гни́ли косты;
 95 Ты-зи ферли съ лѣка воздогана».
 Арапинъ е ферлило съ лека воздогано,
 Демьянъ пружи́ тѣя десна нѡга,
 И поверна́ лека воздогана.
 И тогай-си въєднакъ оно продѣмуе:
 100 «Богъ те уби, черно Арапи́но!
 Я ми стани ты-зи на белѣга,
 Я че ферлямъ съ лека воздогана»;
 И си ферли, и си го накарѡ
 Тридеветъ лакти ѹ земи;
 105 Пай си ойде при негова сестра

- И му каза: «Яно, ядно сестро!
Я погуби той младо налбаче
И погуби младо симичиче,
И погуби черна Арапѣна;
110 Я одверти платно бабучерно,
Та ми одвій тія гнилі косты,
И размоты ми до осемдесе раны,
Та на точи тія черни кърви,
Та белѣжи дървѣе и камене;
115 Та си слезни у гора зелена,
Та наточи вода у руменче,
Та донеси да си се напѣмъ».
Даде Господъ тоя силенъ дъждокъ,
Та си одмѣй дървѣе и камене,
120 И тогай се Демѣянъ съ душа раставѣло.
Тогай ока негова-та сестра:
«Леле Боже, леле мили Боже!
Я не можемъ брата да си найдемъ;
Я ме створи пиле кѣковица,
125 Да си летѣмъ одъ дърво на дърво,
Егай би си брата погодѣла».
Гарванъ гаче у гора зелена:
«Ела вуче, месо да ядѣме!
Ты да ядешъ това люто месо,
130 Я да пѣмъ тія черни очи».
И тогай го сестра намѣрило,
132 Намѣрило и съ душа раставѣло.
-

№ 189.

Соф. окр., село Сливница; 6 февр. 1880 г. записана со словъ крестьянина
Ангелка Тончина.

(Визирь Тодоръ поручаетъ Лютицѣ Богдану доставить ему жену и коня
легенскаго короля и ключи отъ города Легена).

- Пише писмо Тодоре визире,
Пише писмо на Лютица Богдана,
Та го прати у Легена града:
Да донесѣ ключи одъ Легена,
5 Да доведѣ любе Авнонче,
Да докара коня со-съ три чуда.
Ка' дойде Лютица Богдана,
Каже:
«Фала тебѣ, Тодоре везире!
10 Што ме окашь, Тодоре везире?»
— «Я те окамъ, Лютица Богдане,
Че те пратимъ у Легена града:
Да донесешъ ключи одъ Легена града,
Да дөведешъ любе Авнонче,
15 Да докарашь коня со-съ три чуда;
Че ти давамъ три товары благо».
Не сте много да мисли Лютица Богданъ,
Токо въеднага пойдѣ;
Отидѣ у Легена града:
20 Одѣ три дни по Легена града;
Срѣте га Легенскова краля
И каже:
«Фала тебѣ, Лютица Богдане!
Што шеташъ по Легена града?»
25 Рекалъ Лютица Богдана:
«Младо си много засиромашило,
Тражимъ да се цѣнимъ».
Одговара легенски краля:

- «Тражишь млады да се цѣнишь?
30 Д' очешь мене слуга да будешь?
Очемъ тебе младо да цѣнимъ».
И за пазаръ запазарили:
Засака му Лютица Богдана
Засака му триста и дваесе дуката,
35 А пазаръ направили
Триста и дванаесе дукаты;
Три дни дена са керчма пѣли,
На четверти дена отишли са,
Да слугус Лютица Богдана.
40 Слугуваль е деветъ годинъ време;
Пóступи десѣта година,
Не може да виды ключи одъ Легена града,
И не може да виды коня со-съ три чуда;
Рáсердисе Лютица Богдана:
45 Запали Легена града,
Запали го одъ деветъ страна;
Легенски краль се уплашѣ,
Уплашисе—уя́хна коня Голешава ¹⁾,
Та побѣже изъ Легена града.
50 Тагай се верну Лютица Богдана;
По дворъ оды любе Авионче,
По дворъ оды, бѣли руке керши.
Проговори Лютица Богдана:
«Вала тебѣ, любе Авионче!
55 Кажи, де-къ су ключе одъ Легена града?
Кажи, де-къ е конѣ со-съ три чуда?»
Она тѣе одговáра:
«Я си узми деветъ ключе
И отвори деветъ желѣзници,
60 Десста е врата одъ близница,

---

¹⁾ Голый (объясненіе сказителя).

- И изведешъ коня со-съ три чуда,
И тамо су ключи одъ Легена града».
И рекелъ Лютица Богдане
Рекелъ на любе Авионче:
- 65 «Премѣнисе у невѣстичко руо;
Изгреби бисеръ и магаре,
Укачисе на конѣ со-съ три чуда».
Учинила това любе Авионче.
И укачисе Лютица Богдана,
- 70 Укачисе на конѣ со-съ три чуда.
Дочули троица юнаци:
Едно бѣше Релѣ одъ Релѣво,
Други бѣше Янко одъ Косово,
Трети бѣше Марко одъ Кралѣво;
- 75 Та збрали три силне войске,
Ега́ узма любе Авионче,
И по не́га коня со-съ три чуда,
И по не́га ключе одъ Легена,
Салъ да не отиду при Тодора везира.
- 80 Тагай дочуло е Лютица Богдана—
Пристигли га три силни войски;
Ритну коня Лютица Богдана,
Вѣркну конѣ подъ небеса;
Кага́ се собудише три силни войсти—
- 85 Една бѣше на Релѣ одъ Релѣво,
Друга бѣше на Янко одъ Косово,
Третѣ бѣше на Марко одъ Кралѣво,
Се се чудомъ учудише:
Де-къ се дено то́е вреденъ юнакъ?
- 90 Чекало го Тодора везиро
Чекало деветъ годинъ време
Чекало го на свои дворове:
«Декъ се забави Лютица Богдана?
Че го манемо да го чекамо,

- 95 Да го чекамо десета година;
Тамъ, мануше го и онъ достиже.
Тогай викалъ е Лютица Богдана:
«Вала тебе, Тодоре везире!
Како мене чекашь деветъ годинъ,
- 100 Оти мене не чекашь десета?»
И кога го видель Тодора визира,
Въеднага го у руке приватилъ:
«Вала тебе, Лютице Богдане!
Како цернеа ¹⁾ по Легена града?
(Слѣдовалъ отвѣтъ Лютицы, опущенный сказителемъ).
- 105 «Да ми давашъ любе Авионче,
Да ми давашъ ключе одъ Легена,
Теби коня, коня со-съ три чуда» ²⁾).

№ 190.

Дупнич. окр., с. Бобошево; 13 дек. 1879 г. записана со словъ Хаджи М-
хаила Бѣлобродовича.

(Страхилиа, страшный воевода; его смерть).

- Страхилиа страшна войвѣда!
Што си посехналъ и повехналъ?
Далъ ти е пушка дотеѣнала,
Иль те сабля омерзнала,
- 5 Далъ ти е конче постанало,
Иль ти е булче домилѣло?
— «Акмаджакъ кучюкъ, барьяктаръ!
«Ни ми е пушка дотеѣнала,
Ни ми е сабля омерзнала,
- 10 Ни ми е конче постанало»,
Ни ми е булче домилѣло;

---

¹⁾ Служилъ.

²⁾ Слова визири.

- Акмаджакъ кучюкъ барьяктаръ!
 Вчѣра семъ миналъ—проминалъ,
 Презъ Рыска страшна планина,
 15 Презъ хайдучки долины,
 Презъ темны-те стервины;
 Спадналъ семъ доле въ рѣка-та
 При зелѣна-та ливада,
 Подъ дебела-та сѣнка:
 20 Одкачилъ семъ рухо юначко,
 Одкачилъ семъ сабля огнана,
 Одкачилъ семъ пушка танкана,
 Заспалъ семъ тамо въ ливадѣ —
 Страшенъ сънъ сенилъ семъ:
 25 «Страшно «потера» по менъ верви́
 И тыя ми черны манафи».
- Проговорилъ Акмаджакъ кучюкъ барьяктаръ:
 «Страшило, страшно войводо!
 И то ли да те учимъ?
 30 Соблечи рухо юначко,
 Извади оружіе страшно,
 Облечи рухо прѣстачко,
 Съдни си на патъ
 На керстопатъ;
 35 Зѣми си дървено паниче;
 Дека че мене «потера»,
 Сѣки ште дарува те по гологанъ» ¹⁾.
 Сички «потера» извервѣ
 И дариха го по гологанъ.
 40 Черно диганче казало
 Казало на сильна «потера»:
 «Вие когѣ дарихте?
 То е самъ Страхиль,

---

¹⁾ Турец. мелкая монета = 3 коп.

- Самъ страшна войвода!«
 45 И тогай се вернала «потера»: Одрѣзали му главѣ-та.
 Страхиль си загналъ¹⁾ безъ глава
 И това циганче, што казало,
 49 Онъ му одралъ кожа со-съ кремѣкъ.

№ 191.

Самоков, окр. с. Студеница; 8 февр. 1880 г. записана со словъ Банки Титова въ селѣ Клисурѣ, что близъ г. Берковицы.

(Груя юнанъ получаеъ дѣвушку Виду на пиру у юнака Янка «отъ Косова»).

- Зачинисе Янко одъ Косова
 Зачинисе госба да си чини:
 Та покани седмдесѣ краля,
 И покани Марко Кралевича—
 5 Емъ го кани, емъ му дума дума:
 «Ты да дойдешъ, Груе недоводы;
 Доде бѣхмѣ старо побратимче,
 Да не станемъ младо свакоштино;
 Язе имамъ Вида малка мома».
 10 Я Марко му по ти оговорае:
 «Безъ се мога, безъ Груе не мога—
 Оно ми е арна служба».
 И си пѣтъ седемъ краля вино,
 И си го пѣе Марко Кралевиче,
 15 Не пѣе го малко дете Груе;
 Слуга имъ е Вида малка мома;
 Вида малка има голѣма облога:

²⁾ Побѣжалъ.

- У бѣло дерво—абланево дерво,
У дерво-то три златны ябуки,
20 Кой откине три златны ябуке,
Той че земе Вида малка мома.
Я си рипне дете младо Груё,
Та си рипна на юначки нозе,
Та си улезнѣ у високе яхѣре,
25 Та си справи коньче троегѣдче.
Согледа го Марко Кралевиче,
Та па му по ти оговори:
«Тако м' Бога, дете, бре, Груице!
Зашто не справишь коня́ газибара?»
30 Па си ява дете, бре, младо Груё
Па си ява коня газибара
И отиде до една готока;
Тамъ е излезнала ала троегодска:
Ала рыпа коня да погѣлне,
35 Коне рыпа ала да погѣзи
И говори на дете Груё:
«Клето да си и проклето!
Не ли видишь, де-ка младо че погинешъ?
Што не вѣдишь сабля, да се бранишь?»
40 Послушало дете младо Груё,
Извадило сабля, та посѣкло ала.
Па си ойде до друга готока;
Тамъ излезна ошь пострашна ала:
Ала рыпа коня да погълна,
45 Коне рыпа ала да погази;
Проговори коня газибара:
«Клето да си и проклето, дете Груё!
Не-ль видишь, че да си младо погинешъ?
Што не вѣдишь сабля да се бранишь?»
50 Послушало дете младо Груё,
Извадило сабля, та посѣкло ала.

- Отиде си до третя готѹка:
 Тамъ излезнѹ ошь пострашна ала;
 Ала рыпна коня да погълна,
 55 Коне рыпа ала да погази;
 Проговори коня газибара:
 Клето да си и проклето!
 Не ли видишь, че си младо да погинеш?
 Што не вадишь сабля димискія?
 60 Послушало дете младо Груё,
 Извадило сабля, та посѣкло ала.
 Отиде си у бѣло-то море,
 Па си дете Груё по ти оговори:
 «Тако м' Бога, коня газибара!
 65 Да искубемо дерво низъ корене»;
 Я конѣкъ му по ти оговѹри:
 «Да откинемъ три златны ябуки».
 Откинали три златны ябуки
 Отъ той абланево дерво,
 70 Та отишли дома-ка.

№ 192.

Село Верба, Радом. окр.; 28 ноября 1879 г. записана со словъ того же крестьянина.

(Жена Груи юнака измиѣница).

- Сѣдѹ Груя на Юрѹшь-пладнина;
 А што лети живо че проминѹ,
 А што оды, подъ сабля че тури;
 Па го дрѣмка одремало,
 5 Па на любне пѹ-ти говори:

- «Чуєшь мене, млада Ангелина!
 Очешь, карауль да чувашь?»
 А она́ му проговори:
 «Очемъ, да оти да нечемъ;
 10 Я ми дай твое оружіе,
 Я че сѣдамъ, карауль да чувамъ:
 Э што лети живо че промине,
 А што оды подъ сабля че тұримъ».
 И онó му додадэ негóво-то оружіе,
 15 Та го зема млада Ангелина.
 А сѣднала Груица войвода,
 Тога легна́ та заспа.
 Эте одатъ петъ стотинъ турчета;
 А говóри млада Ангелі́на:
 20 «Чуєте-ли петъ стотинъ турчета!
 А вежитé Груица войвода;
 А оні́ нѣй говоря:
 «Несмѣме него да вежемо;
 Ако очешь кадана да бидешь,
 25 Ты че вежешь Груица войвода».
 И она зема диремли гайтани —
 А гайтани отъ зелена свѣла,
 Та увеза Груица войвода.
 Тога се го Турци разъокали:
 30 «Айде, стани, Груицо войводо!»
 —И оно се тогай свѣстило,
 И тогай се чудомъ почуди:
 «А како мене везаа»?!
 Покарали га.
 35 Заплака негóво-то дете,
 Заплакасе дете Міа́лаче:
 «Леле тате, леле мѣли т́ате!
 Я неможемъ, тате, да си одымъ».
 А онъ му одка́зуе:

- 40 «А си иды кодъ твоя-та майтя,
Ега оче на конь да те каче».
И оно кодъ майтя отишло;
А онá му говóри:
«Назадъ, назадъ, юначко купсело!»
- 45 И търнала сабля, да го уби;
И онó се кодъ башта вернало:
«Леле тате, леле мили тате!
Нече мáма на конь да ме каче!
А онъ го земá на рамéна;
- 50 Та слезна́ло доле у ливадé,
У леваде кодъ големи бути,
А при бути студéни кладенци;
Тамъ се Турци разоблекли,
Тамо се сички заспа́ли;
- 55 А што-то е Груйца войвода
Та си прашта дете Мiалатя,
Та го прашта при негова майтя:
«Украдна́ло потай ножеве,
Та си изсѣче тiя диремли гайтанí».
- 60 — Леле тате, леле мiли тáте!
Я неможемъ гайтанъ да пресѣчсмъ.
— Леле дете, леле Мiалáте!
Я ми рачете тоя бѣла мяса.
— Немой, тате, жили да не сѣчé.
- 65 Тогай е рипна́ло на юначко ного
На юначко ного Груица войвóда;
Та земáло негово о́руже,
Та посѣче петъ стотинъ турчета.
Побѣгна́ла млада Ангелина,
70 Побѣгнала въ Юрушъ-пладни́на;
А Груица ёй говори:
«Я постой, курво! каде че бѣгашъ?
Не утекло петъ стотинъ турчета—

Си самъ редомъ погубило,
 75 Да ты ли, курво, утечешь?»
 И оно е тогай уловило,
 Уловило—погубило.

№ 193.

Дупнич. окр. мѣстечко Бобошево; 15 дек. 1879 г. записана со словъ Маріи Гѣргевой.

(Груица юнакъ освобождаеть дѣвушку отъ арапина).

(ХОРОВОДНАЯ).

(поеться на оро(хороводъ), въ рождеств. святки)

Море Марко, море младый Марко!
 Марко гради деветъ монастыра,
 Десета с церква Маріица,
 Та ги гради на друми широки;
 5 Ете отадъ гиздава девойка
 На Марка-те тія огóвораше:
 «Богъ помогналъ, Марко, младый Марко!
 Честиты-те деветъ монастыра,
 Десета ти света. Маріица;
 10 Вѣрувашъ ли Бога Единого,
 Пріимашъ ли светого Іована,
 Да ме отешъ одъ церна Арапина».
 А Марко тія огóвораше:
 Э ты-зе-ка, гиздаво девойче!
 15 Та вѣрувамъ Бога Единого
 И пріимамъ светого Іована;
 Я си иди оште по-на-горе,
 По-на-горе зслено ливаде,
 Тамо има Груица дѣтенце:

- 20 Прострелъ си с той бѣли чадори,
 Та си пасе деветъ враны кони;
 Ты си сѣдни подъ бѣли чадыри,
 Оно тебе че да те оты».

 Ни слушало, мори, ни чекáло,
 25 Но си ойдѣ оште по-на-горе,
 Ойде у зелено ливáде;
 Тамъ найде тое бѣле чадыре,
 Подъ чадырь Груица-дѣтенце;
 Девойче му тия оговораше:

 30 «Богъ помогналъ Груица дѣтенце!
 Да прати ме Марко, младый Марко,
 Да ме отешъ одъ черны Арапинъ».
 Груица и по тия оговóраше:
 «Э ты-зе-ка, гиздаво девойче!

 35 Я си сѣдни подъ бѣли чадыри,
 Та препридашь тоя бѣли ибришимъ¹⁾,
 И ми подай лека буздогана,
 Че пресрѣтна церна Арапина».
 Па си станá Груица-дѣтенце,
 40 Та пресрѣтна церна Арапина,
 Та па нея тия говóраше:
 «Э ты-зе-ка, черни Арапина!
 Посто́й малко на бѣлега!
 Та си ферли Груица дѣтенце,
 45 Па си ферли съ лека буздогана,
 Па си ферли фъ церна Арапина,
 Накара го деветъ лакти у земя.
 Та си станá Груи́ца дѣтенце,
 Па си ойдѣ подъ бѣла чадера,
 50 На девойче тия говóраше:
 «Э ты-зе-ка, гиздаво девойче!

---

¹⁾ Шелкъ (свила).

- Или че идешь при млады Марко,
 Иль че съдышь подь бѣли чадери?
 Проговори гиздава девойче:
 50   Э ты-зе-ка, Груица дѣтенце!
 Не то ч' идемъ при млады Марко,
 Ни че съда подь бѣли чадѣри,
 Но че ида «ѣ церква Марѣнца».
 Па станало гиздава девойче,
 60   Та си ойде «ѣ церква Марѣнца,
 Па си ойде, «ѣ церква «лезна,
 Прекеретисе и Богу се помѣли:
 «Деле Боже, деле мили Боже!
 Язе нечу на земля младенѣцъ,
 65   Язе сакамъ небеса младенѣцъ».
 Прати Господь той Божки Ангелъ,
 Та и тури той златенъ вѣнѣцъ,
 Та и тури на нойна-та глава;
 Пресѣдело гиздава девойчѣ,
 70   Пресѣдело два дни и двѣ ношти
 Пресѣдело «ѣ церква Марѣнца;
 Та си слезна светый апостоль Петеръ,
 Та си слезна светый апостоль Павелъ,
 Та земаха гиздава девойче,
 75   Та земаха изнесоха го у небеса.
                                           Посветилосе.

№ 194.

Джумайск. окр., с. Панчерево (въ Пяницѣ); 19 дек. 1879 г. записана со словъ Димитрія Кундєва.

(Женитьба Янкола—Зелень-гора).

Заженилъ се Янколъ-зелень-гѣра,
 А никаде си прилика не найдѣ; *(повторяется стихъ)*.
 Прилика нашелъ въ Капѣтанска земя
 Прилика нашелъ у Русѣйска земя;

- 5 Тамъ е нашель капетанска мома *(повторяется)*.
Крена Янкулъ презъ гора зелена,
Та накани китены сватове;
Проговори кума господина:
«Не пойте ми китены сватове,
10 Турска гора безъ айдуци не е *(повторяется)*;
Когá придеме у Русійска земя,
Когá придеме кодъ Капетанска мома,
Че се скара Русійско царо Капетано:
Зашто пояхмо презъ гора зелена,
15 Презъ гора зелена, презъ турска-та гора?
Турка има и ю Русійска земя!
Тамо шеташе Адерь арамлія.
И дойдоа китены сватове
И дойдоа у Русійска земя,
20 И земаа Капетанска мома;
И кренаа Янколъ-зеленъ гора
Со-съ твой-те китены сватове
И кренаа презъ Черна-та гора.
Срѣтналъ ги Адерь арамлія,
25 Та повреди китены сватове;
Янколъ-зеленъ гора направи си
Самъ си направи боленъ и умре;
Ойде му китена невѣста
Та ойде на Адерь арамлія.
30 Беркнѣ китена невѣста
Беркнѣ му у десна-та пазвука
И му каже: Адерь арамлія!
Еле жена пуста да остане?
Я ми дай твоё оружіе,
35 Да повреда Янкулъ-зеленъ гора».
И ю даде Адерь арамлія
И ю даде свое оружіе.
Руска мома Капетанка хитра била

Не повреди Янкуль-зеленъ гора,
 40 Та повреди Адеръ арамлія
 Та повреди и го убі.
 Тогай рече Янколъ-зеленъ гора:
 «Я семъ живъ, а ты ли си жива?»
 И стана Янколъ-зеленъ гора,
 45 Та повреди со-съ своя сабля
 Та повреди деветъ дулюма гора.

№ 195.

Село Драгоданъ, Дупнич. окр.; 16 дек. 1879 г. записана со словъ Василия
Бѣлобраскаго,

(Жена юнака Янка взята въ турецкій плѣнь).

Сонъ сонѣла Янкулица млада
 Предъ Великъ-день—бѣла сабота;
 Емъ станѹс, емъ си сонъ казѹс:
 «Э Янкуль, Янкуле чорбаджіе!
 5 Двори ти са вода потанѣли;
 Та пливнаа три дзегворе биволе
 И пливнаа деветъ враны кони».

Проговори Янкуль чорбаджія:
 «Э ты-зе-ка, Янкулице млада!
 10 Това не е тая матна вода,
 Туку си е тіе клети Турци;
 Язе ч' идемъ у церква Марія.
 Па отіде у церква Марія;
 Турци му са двори поплѣніли:
 15 Товариа три коне иманье,
 Товариа деветъ враны коне,
 Заробіа Янкулица млада;

- Што излезне Янкуль чорбаджія
Излезне пизъ церкве Маріица,
20 Извикна се Янкулица млада:
«Э ты-зе-ка, Янкуль чорбаджія!
Я се верни назадъ кóня,
Дворы ти се Турци поплѣнили:
Товариа три кола иманье,
25 Товариа деветь враны копє,
Заробіа Янкулица млада».
Проговори Янкуль чорбаджія:
«Э ты-зи-ка, Янкулицє млада!
Каде тія потайно оружіє»?
30 — Проговори Янкулица млада:
«Найнапрежь оружіє зємаа,
Та по-тогай двори поплѣниа;
Я си иды у Стара-Планина,
Да си фанєшь стара кобылица,
35 Што-то воды дванаєєє ждребци».
Па отидє Янкуль чорбаджія,
Посєгна се, да си лови стара кобылица:
Дигна глава, она́ не давáсе.
Па говóри Янкúль чорбаджія:
40 «Э ты-зе-ка, стара кобылицє!
А што не жалишь мєє-то иманье?
Ако не жалишь мєє первнолюбєє,
Нє жалишь ли твоє деветь сына,
Дека са ги Турци поплѣнили?»
45 Сложи глáва стара кобылїца,
Та я фанá Янкуль чорбаджія,
Та си крена презъ нóлє ширóко —
Замаглиєє магли праовє.
Проговори Янкулица млада:
50 «Ви-є, клєты Турци!
Я си стóйте, малко почекайте;

Язе имамъ до доветъ пауна,
 Егá стигнатъ и онѣ да дойдатъ».

Запреасе малко клетки Турци,
 45 Достигна ги стара кобылица,
 Съ устѣ имъ главы покинá,
 И съоте Янкулида млада,
 И съоте сичко иманье.

№ 196.

Трен. окр., с. Божница (на границѣ Вран. окр.); 4 марта 1880 г. записана со словъ Павла Лазарева.

(Янко юнакъ схватываетъ хитростью юнана Ивана Поповича).

Пойде Юванъ у шура на гостѣе да иде.
 И съ него любе Станиславе.
 Три дни оды презъ поле широко,
 А четьре презъ горе зелене;
 5 Ювана се верло дремке одремале,
 Па си моли люби Станислави:
 «Я си викни, любе Станиславе,
 Я си викни тенко, гласовито»!
 — «Не смѣемъ Юване, бре, стопане!
 10 Тува има Курунъ кеседжія,
 Оня с верло мене пизманлія».
 — «Што се боишь, кадъ се юнакъ одышь?»
 Па се виче любе Станиславе;
 Колко бѣше леко повикнуло,
 15 Одъ гора листѣе опаднуло;
 Дочулъ Курунъ кеседжія:
 «Кой ми, може Ювана увати
 Да увати и да го уверже,
 Чю да му даемъ благо,

- 20 Што му е драго,
И чю му даемъ воеводлакъ
На седемдесѣ другала,
Што е мой билъ».
Избралъ се Янко одъ Косово:
- 25 Додайте ми гусле яворове,
Додайте ми седемдесѣ аршина ремѣня
Седемдесѣ аршина цѣрвена ремѣня,
Ясемъ ти Іована Поповича уватимъ
И семъ ти го увезамъ».
- 30 Па си дочулъ Курунъ кеседжія.
Па си допадне Курунъ кеседжія
Со седемдесѣ другара,
И си верза, бре, Іована.
Па си говори любѣ Станиславе:
- 35 «Дай ми, Іоване, саблю,
Да ти я главу посѣчемъ,
Да знаешъ, женски да погѣнешъ».
Узме она саблю остру;
Не сѣче она Іовану главу,
- 40 Но одсѣчѣ яко ремѣнѣ;
Па си даде Іовану у десну руку
Па си даде остру саблю.
Па си оберну Іованъ надѣсно,
Па се оберну налѣво,
- 45 Нигде, нигде отъ айдука глава не остане,
Салъ остане любѣ Станиславе.
Па отѣде Іованъ со своє-то любѣ
И си стигна у тесне клисуре,
Та пречека Янка одъ Косова;
- 50 Па си беркне Іованъ у свилне джѣпове,
Да даруѣ прошляка голема дарба;
И говорн Янко—прошлякъ:
«Нечю мене голема дарба да даруешъ,

- Но ме бацн Шарцу у тертіе,
 55 Та ме носи на Битоле града —
 Тамо има много мой прошляци,
 Тамо има да се ранимъ».
- И го бацн Шарцу у тертіе,
 Па си пойде поле широко.
- 60 Много се Янка дремке оборице:
 Ка' си буде презъ горе зелене
 Янка Јованъ веже со-съ первена ремени.
 Тагай вякпе Янко, што-годъ може:
 «Де-си да си Курупъ кеседжія,
 65 Тува да си!»....

(*He конисна*).

№ 197.

Село Бабица, Радом. окр.; 21 ноябри 1879 г. записава со словъ Дешн Тодора.

(*Женитьба Федора юнака*).

- Заженисе Тодоръ юнакъ;
 Одалекс¹⁾ девойтю затеклилъ;
 Таманъ, дойде на майтю се каза,
 Я си токлимъ Негритску девойтю,
- 5 Дори майци дума да издумалъ,
 Достиге това сптно писмо;
 Писмо читѣ — бѣлѣ сълзи рони,
 Ронилъ е Тодоръ доберъ юнакъ:
 «Да си води деветъ стотинъ сватове;
 10 Декъ че найде деветъ стотинъ сватове?»
 А майтя си Тодора поучи:
 «И това ли, сѣнко, да те учимъ?
 Да си позвеш Марка Кралевика,
 Да ти кумокъ буде,

¹⁾ Т. е. одалекъ + е.

- 15 И да позвешъ Янка одъ Косова,
Да ти деверъ буде,
И да позвешъ Релю Крилатицу
Да го позвешъ, старойтя да биде;
Отъ три града три юнака
- 20 Че доведу по триста сватове,
Че ти стану деветъ стотинъ сватове.
И оно с майтю послушало —
Позвало с тие три юнака —
Станоше му деветъ стотинъ сватове;
- 25 Справляше се дванаестъ дъна
И справише дванаестъ кола;
Че караю воду студена,
Че да иду презъ Перимъ-планину,
Тамо нема воду да се найду;
- 30 А Марко нестѣлъ да покара воду;
Оставиле дванаестъ кола,
Оставиле и продумали:
«Кага идемъ у ловъ големъ,
Три недѣли воду се не пиѣмъ».
- 35 А продумалъ Марко юнакъ:
«Па за вода ништа не би биде».
Оставише—воду не караше,
Та пройдоше презъ Перимъ-планину;
Отидоше у градъ-тъ Негрита,
- 40 Изведоше Негритску девойтю,
Па пойдоше презъ Перимъ-планину;
И спиташе китени сватове:
«Чуешъ, Тодоръ младожене!
Върло жеде намъ с додеяше,
- 45 Че слазимо, кони да бодемо,
Да пиѣмо тие черни крѣви».
А Тодоръ е дума продумало:
«Стойте малко — кони не бодете;

- Потамъ има дълбоки бунаръ—
 50 Ни е дълбокъ, ни е яко плитакъ,
 Саде има семдесѣ лакти».
- Отидоше тамо на бунари,
 Погледаше воду да се виде;
 Сви дружина воду тричи потърнаше,
 55 Кой че слази воду да издада;
 Али Марко кумъ-тъ продумало:
 «Че да слази Тодоръ младоженя —
 Онъ се жени, воду че издае».
- Ситне сълзе рони Тодоръ юнакъ,
 60 И соблаци руо младоженско;
 Вързаше га со-съ свилни поясы.
 Пустеше га у дълбоки бунаръ;
 Писну юнакъ, како люта змія:
 «Леле куме, леле Марко Кралевиче!
 65 Поголема змія яловита,
 Поголема змія до колѣна»;
- Па си пишти—тѣнки гласи до Бога се чуо:
 «Поголсма змія до пояса!»
 Търже Марко добри юнакъ,
 70 Търже да извади Тодора юнака,
 Али змія Тодора непушта;
 Притръчалъ Янко одъ Косова,
 Да помага Марку Кралевичу—
 Па не може юнака да извади;
 75 Притръчалъ Реля Крилатица—
 Па-й не може юнака да извади;
 Привелъ си Марко Кралевичъ,
 Привелъ си коня до бунара:
 Тамѡ върза свилни поясы на груди,
 80 Па извади огняна камжія,
 Та удари коня шареного,
 Удари го одъ бедра до бедра;

- Разлютісе конь шарсяны,
Та закопа ноге у землю,
85 Та закопа до кічице,
Та изнесе Тодора юнака,
Изнесе змію яловиту;
Марко търже тай острá сабля,
Да пресѣче змію яловиту—
90 Онъ погрѣши, та поясъ просѣчи:
Па се юнакъ у бунаръ вернасе—
Пишти юнакъ—до Бога се чусе:
«Леле Марко, да мой миле куме!
Ако Марко ты да си отидешъ,
95 Немой мене да си коня одведешъ,
Поби конья, та ми конья вержи!»
И тогай си Марко конья побило,
И му конья верзало.
Кой че мене, самъ да види,
100 Да види, самъ да завиди.
Пишти Тодоръ юнакъ у бунари,
А конь-тъ му на бунара вишти;
Башка вика Негритска девойтя:
За кого ме Марко водишь?
105 Тодоръ юнакъ у бунари оста.
А дочула га вила-самовила,
Дочула га изъ-подъ ясна неба,
Па си паднѣла дѣле на бунари,
Та си пита Тодора юнака:
110 «Зашто лежишь у длубоки бунаръ?»
Одговори Тодоръ добри юнакъ:
«Погълнула ме змія яловита».
Тагай слезе вила-самовила,
Та распрала змію яловиту.
115 Извадила Тодора юнака,
Изнѣла га горе на бунари;

- Дума продумала вила-самовила:
 «Тодоре млади младежене!
 Викни, колко што можешъ,
 120 Тонки гласи до Бога да се чу́ю».
- А Тодоре е тага продумало:
 «Дерманъ немамъ—гласи да ишпуштимъ;
 Викни-окни ты, моя посестримо,
 Ега може Марко да дочуе,
 125 Ега би се назадъ повернуло».
- Викну—окну вила-самовила;
 Доръ да ойду гласи до Марка,
 Деведесѣ кола дърва поломѣло,
 Дочулъ си Марко Кралевичъ:
 130 Тагай Марко назадъ повернуло
- И са-съ неѣа Негритска девойтѣ,
 Та отоше тамо на бунаръ;
 Тамо сѣди вила-самовила
 И при ню с Тодоръ младоженѣ;
 135 Те иде Марко Кралевичъ,
 Одалекъ се малко поклонило,
 Одблизу руку целивало,
 Аризаль той желте жълтице;
 Те иде Негритска девойтѣ --
 140 Аризала свилсцу кошулю.

№ 198.

Тренск. окр., с. Бабинца; 25 ноября 1879 г. записана со словъ 10-тилѣтней дѣ-
 вушки Христинѣ (Ристенѣ) Стоянчиной

(Женитьба Ивана Черногорца).

Заженисе Иво Черногоре;
 Одалекъ затражи си девойти,
 Одалекъ у Смедера града;

- Тамо найде малена девойтя—
5 Емъ малена, емъ дарове нѣма.
Аберъ прати малена девойтя
Аберъ прати на Иво Черногорце:
«Много здравльс, Иво Черногорце,
Да ме чека до двѣ, до три године—
10 Една година тенка да порастемъ,
Една година дары да наготвимъ,
Една година уми да позберамъ».
Аберъ прати Иво Черногорце:
«Много здравльс, малена девойтя!
15 Не чека ми не два дни, не три дни,
А то нели три године чека»;
Збрало с кѣтене свѣтове,
Та пойдоше на Смедера града,
Та придоше на Черно-то море—
20 Черно море одъ брегъ до брегъ бѣе,
Сегѧ, море све е пресенуло;
Околъ моря цвѣтъс наницало
Найвече модра перуника;
Сви сватове по китку набраше,
25 Иванъ набралъ до двѣ, до три китке:
Една китка на милу балдазу,
Друга китка Иви Черногорчи,
Третья китка малена девойтя;
Што-то китка на милу балдазу
30 Подъ китію со-съ церна мониста,
Што-то китка малену девойтю
Подъ китію жълте желтице,
Што-то китка Иви Черногорчи
Подъ китію со-съ кара-гроше.
35 Ка одоше на Смедеръ градъ,
Вѣнчаше ги, армасаше ги—
Што би законъ се прекарѧше.

- Дойдѣ время девойтю да воду.
 Проговори Ива Черногорче:
 40 «Да камо ви, млади кочіяши?
 Докарайте ви, сремски кочіяше—
 Накачимо малену девойтю».
 Укачише ма́лену девойтю;
 Та и отидоше у Черно-то море—
 45 Черно море одъ брегъ до брегъ бѣе;
 Проговори кумъкъ и старойтя:
 Назадъ, назадъ, китене сватове!
 Назадъ, назадъ, море не газите—
 Кой се жени, онъ че да го газе»;
 50 А загази Ива Черногорче:
 Ка' загази едну́ зѣтоку,
 Вануло коню до зенгѣ,—
 Ка' загази другу зѣтоку,
 Иву вати до равна́ рамена,—
 55 Ка' загази третю зѣтоку,
 Токо му се перо вѣе.
 Проговори малена девойтя:
 «Назадъ, назадъ, Ива Черногорче!
 Назадъ, назадъ, младо да не гинешъ».
 60 Па загази младена девойтя:
 Сви сватове у скутъ запрегнула—
 Кумъ, старойтю у лѣву пазуку,
 Младоженю у десну пазуку,
 Два девера на окато перо,
 65 Си-те одъ-еднушь пренело.
 Проговори кума господина:
 «Тако т' Бога, малена девѣйтя!
 Са недѣля премлада невѣста,
 До друга-та млада-та удовица,
 70 До третя-та кума залюби́ла».
 Богъ да бѣе кума господина!

Што думало, све се завершило:
 Са недѣля премлада невѣста,
 До друга-та млада-та удовица,
 75 До третя-та кума залюбила.

№ 199.

(Загорье) Берков, окр. с. Клеура; 8 февр. 1880 г. записана съ словѣ Тодора
 Пайденова.

(Похвальба бана Петра).

Петеръ бано вино піе
 Вино піе на ладны-те керчми;
 И си пилъ и се пофалилъ,
 Што ю мене — у цару нема:
 5 Я имамъ деветъ синове
 Дсветъ синове и деветъ снаи,
 Една черка и деветъ упуци.
 Дочулъ го царь Костадинъ,
 И му прати това ситно писмо:
 10 «Да си дойде то-зи Петеръ бано;
 Че се онъ пофалилъ на ладны-те керчми,
 Че у него што има, у мене го нема».
 И си дошелъ Петеръ бано.
 Та го пита царо,
 15 Царь Костадинъ пита:
 «Ты си, Петре, пилъ си,
 И се тамо пофалилъ се —
 Што у тебе има — у мене го нема?»
 Царо го питува,
 20 Петеръ му казува:
 «Цару, парь Костадинъ,

- Вишь, я имамъ деветъ синове
 Деветъ синове и деветъ снаи,
 25 И деветъ унуци и една мила
 Една дащерчица мила».
 Царо му казува:
 27 «Право имашъ—у мене го нема».

№ 200.

Соф. округъ село Бутунѣцъ; 4 февр. 1880 г. записана со словъ Стоила Недѣлкова Кадискаго.

(Банъ Петровитинъ успѣшно дѣйствуетъ въ пользу раи, при султанѣ Муратѣ).

- Царъ султанъ земня бие,
 Земня бие да утамне,
 Да утамне, рая да преземе;
 И си биятъ мижду Сава и Морава,
 5 Та си биятъ деветъ годинъ дена,
 Па неможе султанъ да надвие,
 Да надвие, земня да утамне;
 Той си пушти телалъ,
 Пушти телалъ низъ Турска ордія,
 10 Да му ли два дни, та па три дни:
 «Кой се найме премладо юначе,
 Да премине Дунавъ оданаде,
 Да отиде въ града Масарева,
 Да излаже Петровитинъ банинъ,
 15 Да го фанемъ, глава да му зедемъ».
 — Обадисе турче потурняче
 Алилъ-бегъ войвода:
 «Фала тебѣ, царъ султанъ Мурате!
 Я да личишь оште два дни и па три дни,

- 20 Да намѣришь оште двѣ турчета
Двѣ турчета на моя прилика,
Што-то три дни и три ношти,
Што-то сѣдять дремка не задремать,
Што-то пиятъ вино и ракія,
25 Што-то пиятъ, а се не опивать».
— Та си личи царъ султанъ Мурато
Личиль е два дни оште три дни,
Та намѣри оште два турчета.
Преминаха Дунавъ оданаде,
30 Отидоха въ града Масарева,
Па спаднаха на шарены чешмы,
Па си виятъ, ка'-то люты зміи,
Гласи пуштатъ до синѣ-то небо.
Што-то бѣше Петровитинъ банинъ,
35 А той бѣ легналъ, та бѣ заспалъ.
Зачула ги Петровица млада
Па си буди Петровитинъ банинъ:
«Стани, либе, да би да нестанешъ,
Турци ти са градо испълнили».
40 — Сабудисе Петеръ, разбѣдисе,
И той дочу тія ясни гласи,
Той си влезна у новы ягыры,
Та изведе коня Карамана,
И изнесе сабя димискія,
45 Што я правилъ майсторъ Димитрія,
Што се віе ка'-то люта змія,
Тія си сѣче дървья и камене;
Конъ воседна и сабя наметна,
И конъ бутна низъ града—возъ града:
50 Нема ништо, нигде да се гледа,
Метна очи край Масыръ-капія,
Тамъ согледа три млади турчета;
Той побутна коня Карамана,

- П потегли сабѣя Димискія
55 И потегли сабѣя, да ги губи;
Клето да е турче потурняче!
Одалекъ е поклонъ поклонило,
Одблизу се молба помолило:
«Фала тебѣ, Петровитинъ банинъ!
60 Просты назе, Гѣсподъ да ти просты,
Че бѣгаме одъ турска ордія,
Та идеме тебе-ка на индатъ¹⁾».
Саборъ стори Петровитинъ банинъ,
Та си спушти сабѣя у ножница,
65 Па ги викна на негова дома,
Та се Петеръ со-съ нихъ братимилъ;
Та сѣдели три дни и три ношти,
Та си ядатъ и си пиятъ;
Што-то бѣше Петровитинъ банинъ,
70 Той подпи со-съ нихъ и се напи;
Клето да си три млада турчета!
Три дни сѣдатъ, а си не задремватъ,
Вино пиятъ, а се не опиятъ;
А што бѣше Петровитинъ банинъ,
75 А той легна Петеръ, та си заспа;
Па го буди Петровица млада:
«Стани, либе, д' идешъ,
Д' идешъ, да си легашъ».
— Петеръ дума продума:
80 «На ли ми свои побратими?
Та шта язе при нихъ да си легамъ»;
Остави го Петровица млада.
Клето да е турче потурняче!
Че си фана Петровитинъ банинъ,

---

¹⁾ Турецкое слово, значитъ помощь.

- 85   Та си веза Петровитинъ банинъ,
      И го веза, и го обкова:
      На подзе-те три чифта букиджии,
      На раце-те девстъ билезици,
      На гърло-то десетъ синджирь;
90   Па го рита турче потурняче:
      «Калканъ, калканъ, Петровитинъ банинъ!
      Да піемо вино и ракія!»
      Сабудисе Петеръ, разбуди́се,
      Намѣрисе укованъ—увезанъ.
95   Што-то бѣше турче потурняче,
      Той изведе коня Карамана,
      И се верза Петеръ коню за опашка,
      Па го забра по равни друмове,
      Зака́ра го укованъ—увезанъ,
100   Зака́ра го на Стамбола града;
      Тамъ излезне царъ султанъ Муратъ,
      И на Петеръ дума думаше:
      «Фала тебѣ, Петеръ, добаръ юнакъ!
      Зазнаяли, Петеръ, запазили;
105   Кога ние со-съ васъ биехме
      Мижду Сава и мижду Морава,
      Та се би́хме девстъ години́ време;
      Кажь сега, Петеръ, добаръ юнакъ,
      Кой-то бѣше одъ васъ найперви́е кралъ,
110   Што си язды коня Шаркалія,
      Конь си язды и сабья си верты,
      Дека мине низъ турска ордія,
      Дека мине, сокаци отвори»?
      — А Петеръ му дума думаше:
115   «Фала тебѣ, царъ султанъ Мурате!
      Това́ бѣше Марко Кралевитинъ,
      Той си язды коня Шаркалія,
      Той си язды и сабья-та верты».

- Царь султанъ му думу думаше:
 120 «Чуй ме, Петеръ, оште да те пита́мъ —
 А кой бѣше одъ васъ повторніѣ кралъ,
 Што-то язды коня Кулалія,
 И той носи сабыя димискія,
 Дека мипе, сокаци направи?»
- 125 — А Петеръ му думу думаше:
 Това бѣше Хилванъ добаръ юнакъ,
 Оданаде одъ града Дебелова»;
 — Чуй ме, Пестре, оште да те пита́мъ:
 «А кой бѣше третіѣ кралъ,
 130 Што-то язды коня Доралія,
 Той ми-мене войстя на́мали?»
 — Одговара Петеръ добаръ юнакъ:
 Това бѣше Дойчинъ добаръ юнакъ,
 Той си язды коня Доралія,
 135 Той ти-тебе войстя нама́ли».
- А чуй ме, Пестре, оште да те пита́мъ:
 «А кой ли бѣше штвертіѣ ¹⁾ кралъ,
 Што си язды коня аджамія,
 И той бѣше самъ аджамія,
 140 Той ни гледа, войстя да ми губи,
 Само гледа со-съ конь да ги трепе,
 Што не може со-съ конь да утрепе,
 А той ги живи въ Сава изнакара,
 Та си живи въ Сава издавіа?»
- 145 А Петеръ му тія одговара:
 «Това бѣше Груйче мла́до детѣ,
 Той си язды коня аджамія,
 И той бѣше младо аджамія,
 Той си войстя въ Сава издави».

---

¹⁾ Присутствующіе слушатели-крестьяне той же деревни замѣтили сказителю, что лучше будетъ сказать «четверты».

- 150 — Чуй ме, Петеръ, оште да те пѣтамъ:
 «А кой бѣше петыѣ краль,
 Што-то язды коня Карамана
 И си носи сабѣя-та голема,
 Той ми-мене войстя-та битиса ¹⁾,
 155 Той погуби триесе риджале,
 Той погуби дванаесе паши,
 И погуби мос машко дете,
 И да би джанамъ ²⁾ и мене фаналъ,
 Да бѣхъ спадналъ у юначки раце,
 160 Господъ знае, и съ мене
 Што би штеше да стане?»
 Проговори Петровитинъ банинъ:
 «Фала тебѣ, царъ султанъ Мурате!
 Въ раце ти самъ, право тю ти кажа:
 165 Язе язда кѡня Карамана,
 Язе носа сабѣя-та голема,
 Я ти-тебе войстя битисахъ,
 Я погубихъ триесе риджале,
 Я погубихъ дванаесе паши,
 170 Я заклѣхъ твое машко дете,
 Да би джанамъ ²⁾ и тебъ да бѣхъ фаналъ,
 Само не можехъ тебе да намѣра,
 Че се скри подъ камилски самаръ,
 Штехъ да дроба мѣрвка по мѣрвка ³⁾
 175 Найголема—што-то мравка носи»;
 — Обадисе царъ султанъ Муратъ:
 Фала вазе, триесе риджале!
 Я фанете Петровитинъ банинъ,
 Искарайте го на краѣ,

---

1) Тур. слово, знач. совершенно уничтожить.

2) Тоже, знач. можетъ быть, вѣроятно.

3) Греч. слово, знач. часть.

- 180 На край-на калны чаире ¹⁾,
 Закопайте му нодзе у земня-та,
 Потеглѣте триесе сатыре ²⁾,
 Здробнете го мервка по мервка,
 Найголема—што-то мравка носи».
- 185 Извели го на калны чаире,
 Закопахъ му нодзе у земня,
 Потеглиха триесе сатыре, —
 Се се сатыре истрошили,
 Нема сатыръ-Петеръ да порѣже,
- 190 Яли сатыръ-Петеръ да погуби.
 Помобисе Петровитинъ банинъ:
 «Фала вазе, триесе риджале!
 Тю се мола, молба ли пріймайте:
 Стига мака толко на мене-ка;
- 195 Нема сатыръ у Стамбола града;
 Я фанете коня Карамана,
 Отидете въ града Масарева,
 Та земете сабья димискія,
 Што я правилъ майсторъ Димитрія,
- 200 Што се вие ка'-то люта змѣя,
 Тія ³⁾ сѣче дървѣе и камене,
 Тія ште и мен' да погуби».
 Што-то бѣше турче потурняче
 Алилъ-бегъ войвода,
- 205 Той си фана коня Карамана,
 Па го бутна презъ поле широко,
 Турски дума, булгарски се моли:
 «Леле Боже, леле мили Боже!
 Егѣ да би Боже—да помогнешъ,
- 210 Да погине Петровитинъ банинъ,

---

¹⁾ Тур. слово, знач. ливада, сѣнокося.

²⁾ Тур. слово, знач. книжалъ.

³⁾ Вм. той.

- Да остане коня Карамана,
 Конь да язда и конь да се наязда».
- Па отиде въ града Масарева;
 Одалекъ се турче провикнало:
- 215 Излезъ, излезъ, Петровица младо,
 Изнеси ми Петрова-та сабья,
 Да я носа па Петеръ добаръ юнакъ,
 Че го прати царъ султанъ Муратъ,
 Че го прати на бой да се бие,
- 220 Па си нема у Стамбола града,
 Нема сабья за-ради него».
- Петровица му тия одговара:
 «Късто да си турче потурняче!
 Когó лажешъ, когó штеши да излажешъ?
- 225 Я ли незнамъ, я ли незнамъ,
 Че си нема у Стамбола града,
 Нема сатырь—Петеръ да погуби,
 Та ште тая ¹⁾ него да погуби».
- Па е влела ²⁾ Петровица млада,
- 230 Та е зела сабья, та износи —
 Емъ я носи, смъ се Богу моли.
 «Леле Боже, леле мили Боже!
 Егá да би Петру да помогнешъ,
 Да отиде сабья у Петрови,
- 235 У Петрови рачицы,
 Ега да би Петеръ да не погине»;
- Изнеса я па я ферли насердыто.
 А што бѣше турче потурняче,
 Той не може самъ да я кáчи,
- 240 На се моли Петровица младо:
 «Леле, варай, Петровице младо!
 Помогни ми па конь да я качимъ».

---

¹⁾ Т. е. сабля.

²⁾ Вм. *влела*.

- Помогна му Петровица млада,
 Качи я коню Караману;
 245 Па го' бутна турче потурняче,
 Па го бутна презъ поле широко —
 Турски дума, булгарски се моли:
 «Леле Боже, леле миле Боже!
 Ега да би Боже да помогнешъ,
 250 Да погубимъ Петровитинъ банинъ,
 Да остане кѡня Карамана,
 Конъ да язда, конъ да се наязда»
 Па отиде на калны чаире;
 Срѣшнаха го триесе риджале;
 255 Та се зема сабѣя димискія:
 Наловатъ се петнаесе души —
 Петнаесе души за черенѡ теглатъ,
 А петнаесе души за ножници теглатъ,
 Па не можатъ сабѣя да извадатъ —
 260 Извадатъ я педа и половина,
 Па я пуштатъ, пуштатъ —
 Тѣя се въ ножници влезне.
 — Помѡлисе Петровѣтинъ банинъ:
 «Чуйте мене, трпесе риджале!
 265 Кю се мола — молба ми прѣимате:
 Стига мака толку на мене-ка:
 Нодзе ми се въ земи закопаны,
 На нѣхъ имамъ три чифта букагѣи,
 На раце-те имамъ билезици,
 270 На гърло-то имамъ десетъ синджире;
 Ако мене оште не вѣр'вате,
 Фанете ме петнаесе души —
 Петнаесе-те души одъ лѣва-та страна
 И петнаесе души одъ десна-та страна,
 275 Одвежете ми саде десна-та рака
 И ми дайте сабѣя у рака-та,

- Да извада сабѣя низъ ножница,
 Да я поклана на ваши-те раце, —
 Вие мене съ нея погубѣте».
- 280 Излага ги Петровитинъ банинъ:
 Наловія се триесе риджале,
 Одверзаха Петру десна рака;
 Што-то бѣше турче потурняче,
 Той привлече сабѣя, та му даде;
- 285 Ка' я фанѣ Петровитинъ банинъ —
 Што фанѣ и Богу се помоли:
 Фала, Боже, фала, вишни Боже!
 На ли дойде сабѣя у рачица?
 Помогни ми, Боже, да излезна,
- 290 Да излезна низъ турски-те раце,
 Да отвора земня затворена;
 Па отферли со-съ палецъ ножница,
 Та подигна сабѣя на лѣво,
 Та посѣче триесе риджале,
- 295 И исферкна низъ черна-та земня.
 А што бѣше турче потурняче,
 Той си фана коня Карамана,
 Па го бутна презъ поле широко,
 Па го бутна—со-съ конь да бѣгна:
- 300 А разгледа Петровитинъ банинъ,
 Та си виде коня Карамана, —
 Превѣкна се Петровитинъ банинъ:
 «Фала тебѣ, коню Карамане!
 Шта те стигна на поле широко
- 305 И одъ теб' да керви се напѣя;
 Ка' го зачу коня Карамана,
 Закопа си подзе у земни-та;
 Што-то бѣше турче потурняче,
 Той му тегли талатинъ ¹⁾—дизгине

¹⁾ Тур. слово—удила.

- 310 И го бѣе съ махмузъ ¹⁾ чарклія ²⁾,
 А одъ коня черни керви течать,
 Само не ште напредъ да верви;
 А што бѣше турче потурниче,
 А той слезна—пѣшій да си бѣга;
 315 А што бѣше Петровитинъ банинъ,
 Той потегли сабья димискія,
 Та одрѣза три чифта букагія,
 И одрѣза девестъ билезиця,
 И одрѣза десетъ синджиры —
 320 Расковасе Петеръ—развезасе;
 Па си стигна коня Карамана,
 И нему се поклонъ направилъ;
 Па се качи коню Карамано;
 Па погледна нагоре, надоле,
 325 Та согледа турче потурниче;
 Провикна се Петровитинъ банинъ:
 «Бѣгай, бѣгай Алилъ-бегъ войводо!
 Да те вида, кой си юнакъ на земня-та»;
 Па го стигна на поле широко;
 330 Поверна се турче потурниче,
 Поверна се—Петру да се моли:
 «Леле, варай, Петровитинъ банинъ!
 Просты мене, Господъ да ты просты».
 А Петеръ му тія одговара:
 335 «Я да проста, сабья не проштава;
 Ты я носишь одъ града Масарева»;
 Па го фана Петровитинъ банинъ,
 Та му одра раце до рамена,
 И му одра подзе до колѣна;
 340 Па му Петеръ тія одговара:
 «Стани, стани, Алилъ-бегъ войводо!

¹⁾ Тоже=шпоры.

²⁾ Тоже=кольца въ шпорахъ.

- Да те глядамъ — какво ти приліча:
На раце-те алене кожуве,
Па подзе-те морови ¹⁾ тузлуци ²⁾, —
345 Да те вода у Стамбола града,
Да те види царъ султанъ Мурата;
Па го забра по равни друмове,
Та отодать у Стамбола града;
Тамъ излезна царъ султанъ Муратъ,
350 И на Петеръ тія продумаше:
«Аферамъ тебе, Петре, добаръ юнакъ,
Аферамъ ти на твое юнагство,
Че погуби триесе риджале —
Просто да са, Петре, и одъ мене,
355 Просто да ти е и Стамбола града»;
А Петеръ му дума дума:
«Я излезъ, излезъ, царъ султанъ Муратъ,
Да да срѣшнашь Алилъ-бегъ войвода,
Да го видишь, колку му прилѣга:
360 На раце-те алени кожуве,
На подзе-те морови тузлуци».
Па излезна царъ султанъ Муратъ,
Одалекъ се Петру помѡли,
Одблизу му метанія направи:
365 Просты назе, Петровитинъ банинъ,
Просто да ти е и Стамбола града».
А Петеръ му тія одговара:
«Я да проста, сабья непроштава —
Когó прашташь на калны чаире,
370 Кому тегляшь триесе сатыре?»
Па го чанá Петровитинъ банинъ,
И нему одра подзе до колѣна,

---

¹⁾ Т. е. валахскіе, цыцарскіе.

²⁾ Особаго рода одежда, прикрывающая ноги отъ колѣнъ до ступни.

Па ги тури на чесна тарпеза,
 Да си пиятъ вино и ракія;
 375 Па си пили три дни и три ношти.
 Па си фана коня Карамана,
 Та отиде въ града Масарева,
 Та отвори земня затворена.
 Кога Петеръ бѣха закарали,
 380 Тогава се свѣто затворило;
 Ка'-то стигна Петровитинъ банинъ,
 382 Тогава се сички отворили.

№ 201.

Г. Радоміръ; 2 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Туре Арнауце грабѣтъ дворъ бана и уводитъ его жену; банъ настигаеъ его и убиваеъ).

Твои двори, Бане, оплѣнеты!
 Оплѣни и Туре Арнауце—
 Деветъ мѣски той бѣло иманье
 И десето той жълты желтицы,
 5 Одкарана Елена невѣста,
 Твоя майтя-она заробена,
 Мъшко детѣ подъ конь ударено.
 Дума дума баневіо коня:
 «Слушай мене, бане чорбаджіе,
 10 Ты-зи пієшь у ладны меані
 Та си пієшь съ братя и дружина
 И си пієшь товѣ руйно вино,
 И си пієшь лютица ракія;
 15 Твои двори, бане, оплѣнеты!
 Оплѣни ги Туре Арнауце,
 Деветъ мѣски той бѣло иманье
 И десето-то жълты желтицы,

- Одвѣдена Елѣна невѣста,
Заробѣна твоя стара майтя,
20 Мъшко дѣте подѣ конѣ ударено.
Тогай станѣ Бане чорбаждія,
И дума дума на негова коня:
«Оче ние него да гониме?»
И коня му дума продѹмѹе:
25 «Я ми тури два кутла белія;
Дури язе зоба да избѣамъ,
Ты ми стегни дванаеса колана,
И ми тури сѣдло самостворно,
И тури ми тринаѣсе кускунс,
30 И ми тури дзвѣзда дзвѣздоглава,
Што-то е со-съ дванаесе дизгѣнс,
Привѣды ме на бинекѣ камикѣ,
Тури нѣга у зенгѣя,
Да гониме Туре Арнауце!
35 Бане тури нога у зенгѣя,
И се метна коню на рамена;
Настаналѣ е презѣ поле ширѣко;
Задѣдесе тая тевна магла,
Низѣ маглѣ-та ситна росѣ рѣси,
40 Низѣ росѣ-та огнѣ просѣяѹе.
И тогай дума дума Туре Арнауце,
Дума дума Ёлени невѣсти:
«Чуешь мене, Елено невѣсто!
Задѣдесе тая тевна магла,
45 Низѣ маглѣ-та тая ситна рѣса,
Низѣ росѣ-та огнѣ просѣяѹе».
Елена му дѹма продѹмѹе:
«Не е товѣ тая тевна магла,
И не си е тая ситна роса,
50 И не е това тоя ясенѣ огнѣ;
Товѣ си е банева страѣя;

- А што-то тая ситна роса,
 Кбня пеня фёрля, та си роса иде,
 А што-то тоя ясенъ огинь,
 55 Она си е на конь одъ подкóвки».
- Доде она дума да издума,
 Достигналъ и Бане вреденъ юнакъ
 Достигналъ и у поле Кбсово,
 И въеднега на Туре говóри:
 60 «Богъ те уби, Туре Арнау́че!
 Кадé кáрашь Елéна невѣста?
 Кадé кáрашь моя стара майтя?
 Мъшко дѣте под конь си ударилъ?
 Деветъ мъски тія бѣли пáри
 65 И десéта той жълты желтицы?»
- И си бъркна Бана чорбаджія
 Та си бъркна у десна-та чижма,
 Та извади́ тая остра сабля,
 И си вана Туре Арнау́че
 70 И го вана, и го накара
 Три деветъ лакти ў земи;
 И си земá турéвио коня,
 И си верна́ тегобно иманье,
 И си верна́ Елена невѣста,
 75 И изроби негова стара майтя
 И опушти́ това́ мъшко дѣте.

№ 202.

Трєв. окр., с. Бабица; 22 ноября 1879 г. записана со словъ Божили Янкова.

(Невыполненіе юнакомъ Ивановъ своего намѣренія).

Лежи́ Иванъ бóленъ юна́къ,
 Лежи та три године дена:
 Кързъ косты му трава проникала,
 Кързъ очи муе пролитале.

- 5 Заправиль е дѣветъ чѣшме',
 Заправиль е дѣветъ моста,
 А си не еденъ не доправиль —
 Пи е чешме доправиль,
 Ни е мостове доправиль;
 10 Че си иде цѣркве Раванице.
 Покарѣли га камъ-то цѣркве Раванице;
 Опази́ле га цѣркве Раванице,
 Саме су се затвори́ле:
 «Падъ-задъ, Иване юначе!
 15 Кързъ костъ ти тра́ва проницѣла,
 Кързъ очи ти мѹс проли́тале:
 Не си се чешме доправило,
 Пи па-й си си мосты доправило,
 Нема време цѣркве да си дойдешъ;
 20 Да си чешме допра́вишь,
 И да си мостове доградишь,
 Тегая у цѣркве да дойдешъ —
 Саме си че цѣркве отвори́ты».
 Иванъ се назадъ повернало,
 25 И па-й-се съ душу раставило.
 Остѣле се чешме недопра́вене,
 Остали су мостове не догра́дены.
 Иванъ си съ душо раставило —
 29 Това тага́й така́ останѣло.

№ 203.

Соф. окр.; с. Сливница; 7 февр. 1880 г. записана со словъ Иліи Стамбуліи.

(Черный Арапинъ убиваетъ барьяктара Бана).

Што е чадѣръ — поле побелѣло,
 Подъ него е еденъ чадѣръ
 Самъ одъ себе зеленъ;
 Подъ неѣ е Бана барьяктара;

- 5 Бана свиря—сва войска игра,
 Бана пое—сва ордія слуша.
 Посвиде се на черна Арапина:
 Верли пушка низъ густа ордія,
 Та удари Бану баръяктару,
 10 На зло га е мѣсто ударилъ,
 На зло мѣсто меджи черни очи.
 Проговори Бана баръяктара:
 «Тако м' Бога дванаесе слуги!
 Доведете коня одъ ливада,
 15 Та беркнете у свилни бисаци,
 Изведете одъ бѣлъ макъ мараму,
 Та пребриште мой черни керви;
 Я ги пратимъ на моя-та стара майтя:
 Ако не че мене да си види,
 20 Да си види мои черни керви.

№ 204.

Велескій окр. (въ Макед.); 2 дек. 1879 г. записана со словъ г. Лазаря Хад-
 жіева.

(Дѣвушка воевода).

Де-ка се чуло-видело,	«Месете пресна погача,
Мома булюкъ-баша да биде	Турете алтенъ во нея,
Со сто и педесе делии,	Скършите парче по парче,
Со тристамина сѣймени,	15 Кому ке паднетъ алтыно-тъ,
5 Со кадифе фыстанъ до земнѣ,	Той булюкъ—баша да биде».
Со тънка пушка на рамо,	Месива пресна погача,
Чифте-пиштоли на поясъ;	Турия натре алтено-тъ,
Сѣймени-те и завиделе,	Скършия парче по парче;
Силна поплака дадова:	20 Па ней-зе алтыно-тъ падна;
10 «Нейкеме мома булюкъ-башъ!»	Делии-те завидова,
Мома булюкъ-башъ говори:	Па силна поплака дадова:

- «Нейтеме мома булюкъ-башъ!» Той да ми биде булюкъ-башъ»;
 Мома булюкъ-башъ говори: Никой нышанъ не погоди,
 25 «Ай на нышанъ да фырляме— Мома ми нышанъ погоди.
 Кой ке ми погоди, 30 Остане мома булюкъ-башъ.

№ 205.

Г. Радоміръ; 1 дек. 1879 г. записанъ со словъ Таски Моавискаго.

(тоже).

Де се чуло, де видѣло,	«Чуешь ли мома румена!
Момá войво́да да биде	Ты-зи ни биде войво́да
На семдесé дружина	До деветъ годинъ войво́да,
И на седмíна родни́на!	Оште деветъ да одишь,
5 Ишли са гора зелéна	25 Ты че ни бидешъ войвода;
Тури́ли пýрстень на б́ука,	Каде ни ты-зе попратишь,
Си-те си рéдомъ редíли,	Ногу чesъ че ти íмаме.
Никой не можé да удри;	И руméна имъ продума:
Окная момá руméна:	«Дружина, вѣрни дружина!
10 «Ела си, момá румена!	30 Очемъ да самъ ви войво́да:
Ты-зи си млада войвода,	Деветъ годины я воды,
Та згодышь пýрстень у бука».	Вие по мене, како п́ленца;
И земá момá румена,	Че одымъ и оште деветъ го-
И земá си пушка филинта:	дины,
15 Не сто́й пушка да ферля,	Че одымъ гора зелéна,
Нesло с она́ клекна́ла,	35 Да сѣдымъ сентя зелена,
И ферли пушка филинта,	Да п́емъ во́да студéна,
Въеднакъ низъ пýрстень про-	Да ядемъ вакл́и ягн́енца,
кара́.	Да п́емъ вино цервено
Думаю въеднакъ думая,	39 И тая люта ракія.
20 Думая вѣрни дружина:	

№ 206.

Г. Радомиръ; 1 дек. 1879 г. записана со словъ Таски Моавискаго.

(Турецкіе жандармы отыскиваютъ гайдука Милена).

- Та што мѣ се лелѣе — белѣе?
 Да ли хѣле, или бѣло кохѣле,
 Или самѣ нишѣвски сегмѣне?
 Не е било хѣле и кохѣле,
 5 Нело били нишѣвски сегмѣне,
 И си тража Милена айдука;
 И ванаа негова-та сестра:
 «Казуй, морѣ, Милена айдука!»
 А сестра му дума продумуе:
 10 «Я не знаѣмъ Милена айдука,
 Че вертыме тыя цѣрны очи,
 Че сѣчеме рацѣ до рамена,
 Че сѣчеме нозѣ до колѣна».
 Па-й си бѣе Милева-та сестра:
 15 «Казуй, курво, Милене айдука!»
 Я она имъ по-ти оговори:
 «Я не знаѣмъ Милена айдука!»
 Извертеа тыя черны очи,
 Па-й не каза Милене айдука;
 20 Одсѣко рацѣ до рамена,
 Па-й не каза Милене айдука;
 Одсѣкоя нозѣ до колѣна,
 Па-й не каза Милене айдука.
 Ванаа си милево-то любе,
 25 Дважъ го, трижъ го по поље шибнаа:
 «Казуй, курво, Милене айдука!»
 — «Че го кажемъ, та грыжа ли ме е?»
 И си каза Милена айдука —

- «Сестра му го у ковчадзи крие
30 У кавчадзи, у свѣлни дарове».
И ойдоа нишенске сегмене,
Ванаа си Милене айдука;
И сестра му по ти оговори:
«Немамъ, брате, очи, да те
35 Да те жално оплакамъ,
Немамъ, брате, раѣ, да те
Да те пригърнемъ,
Немамъ нозе да те испратимъ».
И Тогай си нимъ дожале,
40 Дожалесе нишевски сегмене,
Опуштия Милене айдука:
«Просто да е твоѣ кабаатъ,
Да си ойдешъ у гора зелена,
Да одсѣчешъ дерво яхорове,
15 Да направишь гусле яхорови,
Да си ранишь твоѣ мѣла сестра»;
И тогай си ванаѣли нишевски сегмене,
Ванаѣли са милево-то любе:
«Зашто, морѣ, ты-зе-ка неказа,
50 Што неказѣ Милена айдука,
Нело чека на негова сестра?
Извертеме тѣя черны очи
И одсѣкоме раѣ до рамена,
Одсѣкоме нозе до колѣна,
55 Ты тогай каза Милена айдука?
Нему ние кабахатъ простиме».
57 И погубѣли милево-то любе.
-

№ 207.

(Макед.) Солун. округъ, городъ Девгелія; 29 января 1880 г. (въ Софіи) записана со словъ Лазаря Хаджіева.

(Разспросы турокъ про гайдуковъ).

- Дейды, Милко, море, дервенджико;
 Все си сѣдышь дервенъ чувашъ,
 Все си сѣдышь дервенъ чувашъ
 И си зѣмашъ дервенджелыкъ;
 5 Не видѣлъ ли, мори, Милко,
 Кой помина, кой замина?
 Право да ми кажешъ,
 Мене да не лажешъ.
 — Дейды, Исо, море, булюкъ-баша,
 10 Лели питашь, право те ты кажемъ,
 Тебе, Исо, не те лажамъ:
 «Поминаа, Исо, море, заминаа,
 Заминаа лоши лудье¹⁾,
 Лоши лудье арамїи,
 15 Арамїи Боймичани»²⁾.
 — Дейды, Милко, мори, дервенджико;
 Колко ли бѣа дружина,
 Дали много, или малко?
 — Дейды Исо, море, булюкъ-баша:
 20 Оны бѣа многу дружина —
 Седумдесе и седумъ друга,
 Седумдесе 'вакви — такви,
 А седумъ-те лоши лудье;
 Накачиха планина-та,
 25 Планина-та Боймїя-та,
 Па слегнаа у средъ село,

¹⁾ Вм. Людье.

²⁾ Боймица — названіе села и планинѣ.

У село-то у Мерзинци:
 Тамо бѣа мали моми,
 Я грабнаа есмерь ¹⁾ Яна,
 30 Я грабнаа и одведоа.

№ 208.

Софійскій окр., село Столпниѣ; 28 ноября 1879 г. записана въ м. Брезникѣ
 со словъ солдатака Волка Гешова.

(Вѣроломный поступокъ турокъ съ молодцомъ Димитріемъ).

Сину Димитре, Димитре!	«Не бойсе, мале, не бойсе!
Не ли ти майтя думаше:	Да ми е живо турче-то
«Не мачи, сину, рая-та	20 Турчѣ-то и пашинче-то
Рая-та и райца-та—	И пашиница аныма.
5 Одъ седѣмъ годинѣ деца-та,	Когѧ е билѧ сабота срѣшту
Скуты камене да носатъ,	недѣля,
На гърбе дѣрве да влачетъ,	Димитеръ санъ санувау ¹ ,
Високи кули да градатъ,	И сиво майтя думаше:
И тія ханы широки;	25 «Малеле, старо малеле!
10 Имашъ ты, сину, душмане	Страшенъ семъ санъ санувау
Фо-фъ Врачанска-та наія:	Сабота—срѣшта нѣделя:
Лютъ-Бродъ Лало джеле-	Алено чубе на мене,
пинъ	Аленъ се фесъ накривилъ,
И одъ Скървена Нено каса.	30 Чифте пиштовѣ затѧкналъ,
пинъ —	Руси мустади засукалъ.
Червено вино да пиятъ	А майтя му се досети —
15 И тебе мезѣ да ядатъ,	Пороны селзы, пороны,
Ште да те, сину, пздадатъ».	Порѧны селзы дѧ земи,
Димитеръ майци думаше:	35 Съ мермерги кърпе трѣше,

¹⁾ Тур. слово, знач. черный.

- Емъ си отъ сина крѣше,
 Па си на сина думаше:
 «Небойсе, сину, небойсе!
 Това е, сину, нахарно:
 40 Чубе-та ти е кула-та,
 Фесъле-то ти е добро-то,
 Пиштоле ти са конче-то,
 Мустацѣ ти са вино-то».
 Когѣ е било сабота—срѣшта
 недѣля,
 45 Ето гавазе стигнаха,
 И на Димитеръ думаха:
 «Димитре, кара-Димитре!
 Стегни коня куласта,
 Д'идеме, море, д'идеме
 50 Во-фъ Врачанска та наѣя,
 Во Враца града голѣма,
 Че си те пашѣ вѣкаше,
 Да ти теслимы ключеве
 Одъ тѣя царски ѣмбарс».
 55 — Димитеръ послушалъ тѣя
 гавазе:
 Стегна си коня куласта,
 Ошелъ си въ Враца града
 голѣма;
 Излезна си паша-та,
 Па на Димитеръ думаше:
 60 «Димитре, кара-Димитре!
 Стегни си коня куласта,
 Ёды си въ тѣя равни дру-
 мове».
 И Димитеръ си го послуша,
 Та си конче-то восѣдна,
 65 А конче си го уапа,
- А Димитеръ се почуди:
 «Божелс, мили Божелс!
 Девестъ години шта стѣне,
 Ка яхамъ коня куласта,
 70 Не бѣ ме конъ уапалъ,
 Сегѣ ме конче уапа;
 Дали е на зло—на добро.»
 — Димитеръ си верве
 Верви по тѣя равни друмове;
 75 Когѣ се назады поверна,
 По негу иде вѣрушка;
 Не си е било вѣрушка,
 Но си е било джелаче;
 И тамо си га пристигна,
 80 И Димитеръ му думаше:
 «Брелеле, варай джалаче!
 Пушти ме, язъ да идемъ
 Во-фъ мое село голѣмо
 У тѣя мехенѣ ладовны,
 85 О дружина да се опросто,
 Лице-то да си премѣ,
 Душа-то да си прѣчиста».
 — А джелаче му думаше:
 «Димитре, кара—Димитре!
 90 Я шта те дружина опросте,
 Лице-то, што ти премѣ,
 Душа-то, што ти прѣчиста?»
 Извади сабля—лютица,
 Извади па махана,
 95 Та му глава одѣче;
 А главѣ-то му скѣчаше,
 И язѣко му думаше:
 «Брелеле, варай гаваче,
 Да си ме земешъ, гаваче,

- 100 Да си ме носишь во-фъ Лють-
Бродъ
На Лало джелѣпинъ
И одъ Лють-Бродъ
На Нено касѣпинъ:
Червено вино да пїятъ
105 И мѣне мезѣ да ѣдѣтъ,
Че онѣ мене изѣдѣ
И онѣ мене издадоа
- На тія турци мърсници,
Одъ турчинъ да ми е ѣд-
жело;
110 Язъ самъ младо загїнуло,
И стара майтя остѣла,
Да вика за мѣне, да плаче
За първно чедо рождено —
115 Нема си ниде никого
Ни сина, ни то па щерка.

№ 209.

Соф. окр., село Суводолъ; 31 янв. 1880 г. записана со словъ крестьянина
Жѣты Илкова.

(Послѣдствїя похвальбы раи передъ турками).

- Павалилъ се младъ Стоянъ
Въ Едренъ-узузъ чаршія,
Предъ Селимъ-султанъ джа-
мїя,
На пашино-то кавене,
5 Де има Стоянъ, де има,
Де има кончѣ рането
И како кончѣ хубаво!
Конче му чини три града,
Три града, колко Софія
10 И Софійска-та нахїя;
Яко кончѣ му чинеше
Три града, колко Видина
И Видинска-та нахїя.
- Аберъ си прати паша-та:
15 Да дойде Стоянъ, да дойде,
Кончѣ-те да си доведѣ,
Облога да си прѣвїме;
Ако ме варне младъ Стоянъ,
Просто да му е Видина,
20 И Видинска-та нахїя,
И Видинске-те конаци;
Ако ли варнемъ Стояна,
Че да му земемъ кончѣ-то,
Кончѣ-то и попонче-то»¹⁾.
25 Когѣ отиде младъ Стоянъ
На тія равни друмове,
Тамо затече паша-та;

¹⁾ Жена.

Направили са облога,
 Та са пустили кошія
 30 По тія равни друмове;
 А Стоянъ-си му говори;
 «Пашо Видински, Видински!
 Пуштай си ты-зе кошія,
 Я па-по-радъ тебе че идемъ».

35 И онъ-си пушти кошія,
 Та си утече паша-та
 До-три саты напреде;
 Когá си яхна младъ Стоянъ
 Яхна коня ранета.

40 Дигна си мъгли правове
 И тія вири вѣтрове,
 Та си стигна паша-та
 На тія ровни друмове,
 Стигна го и замина го,

45 Та си утѣче младъ Стоянъ
 До-три саты напреде,
 Та си отиде Стоянъ
 На Видински те конаци;
 Когá си ойдѣ паша-та,

50 Та на Стояну думаше:
 «Море Стояне, Стояне!
 Просто да ти е Видина
 И Видинска-та нахія,
 Садѣ ми не мой арѣмо

55 Арѣмо со-съ анеми-те»;
 А Стоянъ си му говори:
 «Пашеле, пашо Видински!
 Ни сакамъ, пашо, Видина,
 Ни сакамъ, пашо, конаци,

60 Ни сакамъ, пашо, анеми;
 Да пратишь вѣрни дружина,

До дома да ме заведатъ».
 Прати паша вѣрни дружина,
 До дома да го заведатъ —

65 Дваесе души джалате
 На друми да го изведа,
 Па Стояна да си погуба.
 А Стоянъ си коньче разведе
 И на джалате говори:

70 «Бре, фала вама, дружино!
 Айдете вие напреде,
 Я че ви стигнемъ, дружина.

Па яхна коньче рането,
 Та бутна коньче рането,

75 Та си на дворы отиде.

Когá джелате дойдба,
 Та те Стояну говора:

«Бре, вала тебѣ, Стояне!
 Насъ си е пратилъ паша-та,

80 Тебс-ка да погубиме,

А ты-си, море, утечи;

Сегá че насъ погуби»;

А Стоянъ-си имъ говори:

«Айдете, море, джелате!

85 Че земемъ сабля острена,

Та си-те че ви посѣчемъ»;

А онѣ си му говора:

«Море, Стояне, Стояне!

Губи ны, Стояне!

90 Што че ны губи паша-та,

Ты-зе да ны погубишь.

И Стоянъ си ги погуби:

Па имъ глави-те изрѣза;

Та ги на паша занесе,

95 На тоя паша Видински,

- Та те му Стоянъ говори: 105 Че махнемъ съ остра брич-
 «Пашо Видински, Видински! нѣца,
 Я простихъ тебѣ облога, Че сѣчемъ тебѣ главица,
 Ты прати вѣрни дружина Да не кервавимъ постилтя». 100
 Двасе души джалате, Махналъ с съ остра брич-
 Мене-ка да се погуба, ница,
 А я ти носимъ главѣ-те Одсѣче пашу главица,
 Одъ тѣя вѣрни дружина; 110 Посѣче паша Видински.
 Подай си, пашо, главица

№ 210.

Трен. окр., с. Бабица; 25 ноября 1880 г. записана со словъ 10-лѣтней дѣ-
 вушки Христины Стоянчиной.

(Бѣгство раба и рабыни изъ турецкаго рабства).

- Кадъ се била первня размирица,
 Ка' вервсю голе арнауте,
 Пушки носе на голи раме,
 Со-съ голе се сабля подпѣраю,
 5 Што би старо, све су загубѣли,
 Што би младо, све су заробили—
 Заробише двѣ дѣцѣ близнѣта,
 Закараше долѣ—дольню землю:
 Едно си Витанъ младоробче,
 10 Друго-то Мара, бре, робѣня,
 Та седѣше до днь до Великъ-днь;
 Ка' би на днь на Великъ-днь,
 Сви-те Турци у джамію отидоше,
 Све-те буле тевериче чину,
 15 Салъ остаде Мара, бре, робѣня
 И остаде Витанъ младоробче.

- Проговори Мара, бре, робиня:
 «Леле брале, Витанъ младоробче!
 Стига, брало, ты сейще бѣло;
 20 Стига, брало, я ацѣйтя била;
 Айде, брале, ние да бѣгамо!
 Тебе се ключи одъ яры,
 У мени су ключе отъ съндыци;
 Кажи, брало, што да грабѣмо?
 25 — «Награбемо жълте жълтице—
 Оны су лъки за носенъе,
 Амо су тешке за броенъе;
 Да грабемо одъ бѣлі грошѣ—
 Оне су тешки за носенъе,
 30 Ама су лъки за броенъе».
 — «Да не карамо одъ врани-те кони—
 Они су си, брале, многолични,
 Они, брале, насъ че да издаду
 Че издаду, брале, да гинемо».
 35 Загребли жълте жълтице,
 36 Та бѣгали, та майтю тражили.

№ 211.

(Заг.) Берков. окр., с. Слатино; 10 февр. 1880 г. записана со словъ Лазаря Гергина.

(Турецкая расправа съ Димитріемъ, построившимъ укрѣпленіе для своей защиты отъ села Кунина).

Широко поле край нема,
 Дребно каменъе брой нема,
 Хубава момá родъ нема.
 Сине Димитре, Димитре!

- 5 На ли ти майтя думаше:
 «Не прави кула камена
 У това село Кувино —
 Че са Кунинци душмане
 Душмане и са верли айдуци;
 10 Та штатъ они да те излажатъ,
 Та шта(тъ) послѣ да те побѣдатъ,
 Та штатъ послѣ да те обѣсятъ».
 Онъ майти си не послушалъ:
 Та градилъ кула камена
 15 Са-съ седемдесѣ мазгале¹⁾,
 Са-съ седемдесѣ пенджере.
 И фанали послѣ една битка да биятъ.
 Онъ се влезналъ въ кула камена,
 И молилъ Бога тогива:
 20 «Дай Боже Иовановски-те мразове
 И дай Боже Петровы-те пекове,
 Та кула да се распукне
 И я тогива да искочимъ», —
 Че е одъ-надворъ заключенъ бѣше,
 25 Чекали го троица гавазе;
 Допратилъ ги Генче паша одъ Орсово,
 Та глава-та да му зематъ.
 И фанали го троица гавазе,
 Та привели при Генча-паша
 30 Привели го у Орсово,
 Джуапо²⁾ да си предаде:
 — «Зашто правилъ кула камена?»
 — «Правилъ самъ кула камена,
 Да се вардимъ отъ душмане —
 35 Отъ тия Кунинчане,

---

¹⁾ Отверстіе.

²⁾ Отвѣтъ.

- Што са верли айдуци».
 Рече му Генча-паша:
 «Ты не си правилъ кула камена,
 Да се вардишь отъ душмане-Кунинчане,
 40 Нало си правилъ кула камена,
 Отъ Генча-паша да се одтавнешь!»
 Искарали Дмитра троица гавазе,
 43 Та му главу посѣкли.

№ 212.

Г. Радомірѣ; 30 ноября 1879 г. записана со словъ Таски Петрунова Моавискаго.

(Расправа юнака Николы съ Идрись-бегомъ).

- Э Николо, Николо юначе!
 Не знаешь ли, Никóло юначе?
 Когá бѣше первна размиріца,
 Забѣгнаме со-съ цѣрни татары,
 5 Та ойдоме мале, та ойдо́ме,
 Та ойдо́ме у́ гора зелéна;
 Тамъ найдóме, мале, козарчета
 И найдоме, мале, овчарчета;
 Накара́ме у нове по́ята,
 10 Запалі́ме мале, козарчéта,
 И запалі́ме, мале, овчарчéта;
 Ка пиштеа, мале, козарчéта,
 Распукна́се земня на срѣ́де-ка,
 Ка пиштеа, мале, овчарчéта,
 15 Распукна́се небо на срѣ́де-ка;
 И отаде, мале, побѣ́гнаме,
 Па ойдоме, мале, у Едреня града;
 Сви кмéтове побѣ́гали
 И ягаляры побѣ́гали,
 20 Салъ останá у Едренѣ града

- Салъ останá Идрисъ бегъ-войвода, —
И онъ со-съ иманье поуздáлъ.
Ка си ойде Никола юна́ко,
И го видé Идрисъ-бегъ войво́да:
25 По дворъ о́ды, машко дете носи;
Дума дума Идрисъ-бегъ войво́да
Дума думá негова х́анема —
Негова х́анема и негова кадена:
«Слушай мене, х́анемо, кадено!»
30 Я готви той сладки я́нии,
И той сладки татли́и».
Дума дума Никола юнака:
«Я не очу той сладки я́нии,
И не очу той сладки татли́и,
35 Само х́очу това мъшко дете;
Продума си Идрисъ-бегъ-войво́да:
«Глава да́вамъ, дете си не да́вамъ».
Што-то б́ше Нíкола юнака,
Истергнá сабля дими́ця,
40 Да му с́че негова-та гла́ва:
И онъ дава това мъшко дете;
И заклá това мъшко дете;
Накладоя тоя ясенъ о́гень,
Наклáдоя насрѣдъ на дворо́ве;
45 Майтя му со слъзы исчисти,
И дете се на ръженъ натéли,
И го печа на ясныё огень;
Само дете одъ ръженъ продума:
«Верты, тате, плешти изгорѣа,
50 Мажи, мале, глава ми изгоре».
«И отаде, мале, побѣгна́ме».
-

№ 213.

Трен. окр., с. Бабица; 23 ноября 1879 г. записана со словъ Ристы Стоянова.

(Бракъ (христiанина) сына Будимскаго короля съ (мусульманкою) дочерью визиря.

(Нельзя смотреть на лицо новобрачной).

- Дойдѣ си паше Вериза,
 Да си дойдѣ при краль Будимъ-Видински.
 Дойде, па-й говори паша Вериза:
 «Чуешь мене, краль Будимъ-Видински!
- 5 Што че, да ти дума думамъ:
 Жѣны сина, да ти дамъ девойтя».
 Е си чуди драль Будимъ-Видински:
 «Дали сину вѣра да промѣни,
 Или паша атеръ растури?»
- 10 — «Болье, че си сину вѣра да промѣны,
 Негли паша атеръ растури».
 Собрашесе света неделя,
 Собрало се деветъ стотинъ сваты—
 Собраль е краль Будимъ-Видински;
- 15 Отоше у пашины дворы:
 Што бие свѣтъ анетъ, све прекарáли,
 И вѣнчали млады младѣнци.
 Пойдоше си китени сватове,
 А остаде млады младожѣня,
- 20 Остаде пеклю да кине.
 Па си стиже китены сватове.
 Пай-й говóри млады младожѣня:
 «Леле Боже, леле мили Боже!
 Я подовни вѣтеръ ладовине,
 25 Та подигни на невѣста прѣвезъ».
 Само е си Богу нажалѣло,
 Та пóдуно вѣтеръ ладовíне,

- Та подиже на невѣста превезъ:
 Сина́ лице, како́ ясно сълнце,
 30 Бѣло гърло-ясна мѣсечина;
 Невѣста ошъ преванала,
 Па-й говори гиздава невѣста:
 «Чуйте мене, два млади дсвѣра!
 Заставете свирке и тупане,
 35 Заставете тои сремске кочи́и,
 Да надзерне на бѣло видѣло;
 Нешто му е мука припаднала».
 Заставише свирке и тупане,
 Заставише той сремски кочи́и;
 40 Надзернало на бѣло видѣло:
 Што надзерна́, веднекъ падна́ла,
 Паднала и веднекъ умрела;
 43 Младожения пѣсанъ напѣяли.

№ 214.

Охридъ; 29 янв. 1880 г. записана со словъ г. Лазаря Хаджіева.

(Турецкій способъ усмирать возмущившуюся раю).

- Ми, собралъ Муратъ, ми, набралъ
 Педесѣ и петъ Латыни,
 И дервишъ Муша одъ Дебра
 Ми, дошелъ у села-го охридски,
 5 Големъ зулумъ, ми, направилъ:
 Села-та, ми, ги похаралъ,
 Рая-та осиромашилъ.
 Се собрале селани-те
 Голема жалба сториле
 10 До охридскія-тъ бегъ Джеладинъ:

- «Аманъ, до Бога одного!
 Муратъ и Османъ Дебранци
 Живи, голи не соблекува».
 Големъ се мезличъ ¹⁾ пособралъ:
- 15 Си-те бегови охридски,
 И тия чорбаджии охридски,
 И улема-та битолска,
 И кадія-та прилѣпски,
 Кого мунасипъ ²⁾ да найдатъ
- 20 Кырь булюкъ-баша да ставатъ —
 Села-та да ги умири
 Рая-та да я уложи.
 Големъ, ми, мезликъ сториа:
 Кузмана мунасипъ найдова,
- 25 Кузманъ кырь сердеръ да биде
 Джеладинъ беговъ капетанъ.
 Па, ми, пратиа сейменче
 До това село Вербляни,
 До кутя Кузманъ ³⁾ каримана;
- 30 Писмо-то му однесе.
 И му проговори:
 «Дейды, Кузманъ караманъ,
 Джеладинъ-беговъ капетанъ;
 Бего те вика на диванъ:
- 35 «Тебе тье ставя кырь сердаръ —
 Села-та да ги умиришь
 Рая-та да ся уложишь».
 Кузманъ, ми, вели-зборува:

---

¹⁾ Совѣтъ, совѣщаніе.

²⁾ Возможный.

³⁾ Кузманъ былъ гайдукъ; онъ укралъ изъ имѣнія Джеладина-бега 12 коней. Назначеніемъ этого гайдука на должность булюкъ-баши Джеладинъ-бегъ думалъ поймать его. Кузманъ былъ изъ села «Долни Вербляни», по сосѣдству съ которымъ находится село «Горни Вербляни».

- «Де д'иды, турче будала!
- 40 Лисица на пазаръ иде ли,
И Кузманъ бегу на конакъ?»
Кузманъ, ми, писмо испея:
Виде подвисъ на владыка-та;
Тогай, ми, Кузманъ вѣрува.
- 45 Стана си Кузманъ—отиде
Со-съ чифъ пиштоли на́ поясъ
И танка пушка на раму,
Крива-та сабля на плешка¹⁾,
Отиде въ града Охрида
- 50 Джеладинъ—бегу на конакъ:
До земя Кузманъ се поклони;
Кузманъ, ми, вели—зборува:
«Де д'иды, бего Джеладинъ!
Да ти се много години,
- 55 Што си за мене хитро пописалъ
И мене си повикалъ».
Джеладинъ—бего збѣруе.
«Гей, иды Кузманъ кариманъ,
Джеладинъ—беговъ капетанъ!
- 60 Ние мупасипъ найдохме —
Кырь сердаръ тебе стáвихме:
Села-та да ги умиришь.
Рая-та да я уложишь,
Османа, Мурата да ги фанешъ,
- 65 Глави-те да имъ ги донесешъ;
Него кефила²⁾ да дадешъ,
Оты вѣренъ те бидешъ».
Тогай, ми, Кузманъ испадна
По чардакъ се прошета,

---

¹⁾ Бедро.

²⁾ Тур. поручительство, гарантія.

- 70 И персти-те си кыршеше
И со-гласо-тъ, ми, викаше:
«Де д'иды мене до Бога!
За харамія кефилъ кой бива?»
Тогай, ми, чула була¹⁾ одъ харемъ;
- 75 Па си дойде на чардакъ ,
Со машко си дете на раци;
На Кузмана була зборуе:
«Де д'иды Кузманъ кариманъ,
Джеладинъ-беговъ капетанъ!
- 80 Што ти е, море, што плачешъ?
Што кыршишь пърсты на раци?
Язъ те ты, будала, кефалъ за тебе».
У мезличъ, ми, влезуе була-та
Влезуе и па ми зборуе:
- 85 «Де д'иды бего Джеладинъ!
Я сумъ кефилъ за Кузмана
Со мое-то машко дете!
Села-та те ты умири,
Рая-та те ты уложи,
- 90 Хараміи-те те ты исфатя»;
Джеладинъ-бего зборува:
Е, д'иды, Кузманъ кариманъ!
Ты си одъ-сега мой капетанъ;
Си-те кабате²⁾ ты проштевамъ;
- 95 Хайде си, сега, излези,
Дружина да си намѣришь,
Хараміи-те да си исфатяшь,
Глави-те да ми донесешъ».
Кузманъ, ми, радо, подскокна,
- 100 По чаршіи, ми, си испадна,

¹⁾ Эта була была украдена Кузманомъ.

²⁾ Тур. грѣхъ, преступленіе.

- Дружина, ми, си насобра, —
 Дваесе и петъ момчиня,
 Одъ дваесе и петъ години —
 Кой нема майка, ни татко,
 105 Кой носи кервава кошула,
 Кой може да стигне и да утекне.
 Отидоа въ село Вербляни ¹⁾,
 Сѣднаа да вечератъ;
 Али, ми, си жалосенъ гласъ прстигна:
 110 Де, д'иды Кузманъ кариманъ!
 Харамъ ²⁾ да ти е вечера-та,
 Отровъ да ти е вино-то!
 Османъ и Муратъ Дебравци
 Вербляни горную запалиа,
 115 И попо-тъ однесоа.
 Тогай си Кузманъ поскочи,
 Одъ амбаро-тъ се извикна:
 «Де иды моя дружина!
 Кой вечералъ-да вечералъ,
 120 Кой не вечералъ — лѣба-тъ въ чанта-та ³⁾,
 Нека стега на опивци ременье-то,
 И на пушки кремевье-то;
Бергу ⁴⁾ да сте предъ мене». —
 От-тамо си пойдѡа,
 125 У Вербляне ойдѡа,
 На Мурата дира-та ⁵⁾ зедова,
 По него отидова
 У тая пуста планина
 У планина-та Гюлянска
 130 До тая чешма студена

¹⁾ Т. е. *долгие* Вербляне.

²⁾ Проклятъ (тур.).

³⁾ Сумка на хлѣбъ (тур.).

⁴⁾ Берго (Вр. окр.) = берзо = борзо.

⁵⁾ Слѣдъ.

- До Трайково-то бачило ¹⁾;
 Кузманъ, ми, праша овчаротъ-тъ:
 «Де, д'иды, море, овчаре!
 Не виде ли некои хараміи
 135 Одевде да поминатъ?»
 Овчаро-тъ право зборуватъ:
 «Османъ и Муратъ Десбранци
 И педесе и пстъ Латыни
 Денеска те дойдатъ на ручёкъ;
 140 Осумъ овны сумъ приготвилъ;
 До чешма-та те ручаатъ;
 Вие метери ²⁾ фанете,
 И тука гу удрите».
 Кузманъ ми заловѣда
 145 На своѣ-те дружина;
 Си-те метери фанаа;
 Оште имъ Кузманъ зборуе:
 «Моя-та пушка дури не пукне,
 Ваши-те да не пукаатъ;
 150 Чуешъ, ми, Митре търновче!
 Ты да нишанышь Османа,
 Я те нишанамъ Мурата;
 И послѣ вие всичке-те
 По еденъ да гледате».
 155 Таманъ метери фанаа,
 Хайдуци-те, ми, дойдова,
 По край чешма-та сѣднаа.
 Муратъ, ми, зеде тамбура,
 Малко да, ми, се попее,
 160 И си пее тако:
 «Де д'иды Кузманъ кариманъ,
 Джеладинъ-беговъ капетанъ!

¹⁾ Мѣсто, гдѣ приготавлиють овечье масло.

²⁾ Мѣсто, пунктъ.

- Де си посранъ кауринъ?
 Камо си? сега да излезнешъ:
 165 Бечви-те ти се на страна,
 Гати-те ти се посранъ».
 Тога одговара Кузманъ:
 «Бечви-те, ми, се на страна,
 Пушки, ми, тенки на право».
 170 Дваестъ и петъ пушки пукнаа,
 Дваесе и петъ души кутнаа;
 Друзи-те, ми, побѣгнаа;
 Кузманъ и дружина му потерчи—
 На рѣка-та мосто-тъ го фанаа;
 175 И тамо метерисъ фанаа:
 Дълго време не помина;
 Эве-те, озгора хайдуци-те
 Преко мосто-тъ вервеятъ:
 Дваесе и петъ пушки пукнаха,
 180 Дваесе и петъ души кутнаха,
 Седумъ-мина побѣгнаа;
 Кузманъ глави-те имъ ги пресѣче
 У Охридъ ги однесе,
 Предъ Джеладинъ-бегъ ги ферли:
 185 «Эво, ти, бего Джеладино!
 Глави-те одъ хараміи-те!»
 Джеладинъ-бегъ бакшишъ имъ даде
 188 По едынъ конъ на свички-те.

№ 215.

Село Рыла, Дупнич. окр.; 29 дек. 1879 г. записана со словъ Христини Стойчевой.

(Турецкіе жандармы отыскиваютъ Дима джелепина, семь лѣтъ неплатившаго бѣглика).

Димоле, Димо джелѣпинъ.
 Записалъ Димо записалъ

На цара бѣгликъ да педава
 Одъ сѣдемъ годинъ на овамо.

- 5 Царь му запрашта, запрашта 35 Я глава да ти земенъ,
До седемдесе сеймени Я живъ да те кáраме». —
И седемъ булюкъ-баши: — Айде се назадъ вернете,
«Идете, Димо найдёте, Я да си посправимъ кончѣ-то
Я му глава земете, И да се облѣчемъ контóшо,
10 Яли живъ го докарайте». 40 Што ми е контошь до пóясъ,
Станаа сеймени ойдоа; И на контóше каплама,
Минаа поле широко, Одъ седемъ мечки кóжи-те
Влезнаа у гора зелéна; А одъ седемдесе мечёта». —
Провикнаа се сеймене: И стана Димо, та ойде;
15 «Димолé, Димо джелéпинъ! 45 Додекъ сеймени да ойдатъ
Дека си, да се обадишь? А Димо ги превари;
Ние сме млади тергóвци Одалекъ иде и вика:
Стóка-та ти кúпиме». «Цару-ле, цару честиты!
Димо на планина сѣдеше, Отвори царски капíи!»
20 Свое стадо пасёше; 50 Какво е го царо видѣлъ,
Кадъ то рече: «млады тер- Па на Димо вели-говори:
гóвци», «Верни се, Димо, нетю те»;
И Димо се обади: А Димо му говори:
«Язе Васъ познавамъ, «Почекай, цару честиты»,
Какви сте тергóвци, 55 Да пíе кафé-петъ пáри».
25 Каква стóка те кúпите! Пай проговóри цáро:
Сеймене, млады левене! «Вернисе, Димо, вернисе,
Айде назадъ верните, Зеръ не можемъ, да те гле-
Што-то сте помлады, дамъ:
Нежалите младóсть-та, Оти ми е сёрце плашливо;
30 И постарíи—деца-та!» 60 Товари азна петъ товари,
Сеймене му говорятъ: Само назадъ се поверни». —
«Жалеме, Димо, жалеме, И товари Димо петъ тóвары,
Одъ цара мира нéмаме: И се назадъ поверна,
Царъ ни запрашта, запрашта, И се верна при стадо си.

№ 216.

Г. Радомиръ; 2 дек. 1879 г. записана со словъ Іордана Лазарева.

(Руснакъ король Степанъ попался въ плѣнъ султану Бреязизу; притворно принимаетъ мусульманство и вмѣстѣ съ тѣмъ получаетъ руку дочери султана; затѣмъ, онъ убѣждаетъ послѣднюю принять христіанство, и вмѣстѣ убѣгають въ Россію къ цару Александру).

- Ка си пойдѣ Руснакъ краль Стефана,
 Та си пойдѣ презъ поле широко,
 Та нападна у гора зелѣна.
 И ошелъ е султанъ Бреязизе,
 5 Отишѣлъ е со-съ петъ стотинъ души,
 Та си ойдѣ у гора на лова;
 Тамъ намѣри Руснакъ краль Стефана:
 И си фана султанъ Бреязиза
 Та си фана Руснакъ краль Стефана;
 10 Продума си султанъ Бреязиза:
 «Е ты-зе-ка Руснакъ краль Стефана!
 Ай д'идеме на Стамбѣла града;
 Че ти готвимъ той сладки вечеры
 И че давамъ султанка девоитя».
 15 Продума си Руснакъ краль Стефана:
 «Е ты-зе-ка султанъ Бреязизо!
 Я не мога на Стамбола да д'идемъ».
 Продума султанъ Бреязиза:
 «Е ты-зе-ка Руснакъ краль Стефана!
 20 Ако ты-зи вѣра си промѣнишь,
 Че ти дадѣмъ половинъ Стамбола
 И че дадѣмъ двѣсте валявицы,
 Што валяя тая чиста чоа,
 Што валяя той сѣнѣ кадифе,
 25 И че дадѣмъ триста воденіцы,
 Што-то меля цервенѣ ченица,

- И че ти дадемъ султанка девойтя;
 Ако нечешъ вѣра да промѣнишь,
 Че те туримъ у тевны тевни́цы,
 30 Да си лежишь двана́есе години».
 Продума́ си Руснакъ кра́ль Стефана:
 «Че да лежимъ двана́есе година,
 Але нечемъ вѣра да си мѣнимъ».
 Затвори го султанъ Брезя́изо
 35 Затвори си Руснакъ кра́ль Стефана
 Затвори́ го у тевни тевни́цы.
 У тевни́цы вода изви́раше,
 Низъ вода жабрени́цы много,
 Низъ дува́ра мишке излаже,
 40 Оче нему чамба́зъ да искуба́тъ.
 И си прашта султанъ Брезя́иза
 И си прашта султанка девойтя;
 Та си ойдѣ султанка девойтя,
 Та си ойдѣ при тевни тевни́цы,
 45 Та си ока Руснакъ кра́ль Стефана:
 «Я излезны Руснакъ кра́ль Стефана!»
 И ъ́лезна Руснакъ кра́ль Стефана.
 И продума султанка девойтя:
 «Е ты-зе-ка Руснакъ кра́ль Стефана!»
 50 Айде, ты-зе вѣра да си мѣнишь!
 Че ти дадемъ полови́нь Стамбо́ла,
 И че дадемъ двѣ́сте валяви́цы,
 Што валя таа чиста чоа
 И што валя тоа синѣ кади́фе,
 55 И че дадемъ триста водени́цы».
 Продума́ си Руснакъ кра́ль Стефана:
 «Е ты-зе-ка султанко девойтѣ!
 Язе нечемъ вѣра да си мѣнимъ:
 Я вие-ка никаковъ законъ, бре, немате;
 60 Имате еденъ Му́хамеда,

- И вие си него истѣпате
И со-съ пушки више со-съ топове;
Я у насъ ного добаръ законъ има:
Ка ни дойдѣ день, бре, Дюрдѣвъ день,
65 Ние си него со-съ добро срѣтнеме;
Ка ни дойдѣ день, бре, Великъ-день,
И него си со-съ добро срѣтнеме;
Ако очешъ вѣра да си мѣнишь,
Да те водымъ у добра Русія».
- 70 И продума султанка девойтя:
Е ты-зе-ка Руснакъ краль Стефана!
Очемъ язе вѣра да си мѣнимъ».
И продума Руснакъ краль Стефана:
«Е ты-зе-ка султанко девойтѣ!
- 75 Я си ойды при твоя бабáя,
Та украдны до два добры конѣ,
Да бѣгае у добра Русія».
Отишла е султанка девойтя
Отишла е при ноенъ бабáя,
- 80 Та украдна до два добры конѣ,
Одведе ги Руснакъ краль Стефана;
И си качи Руснакъ краль Стефана,
Та си качи султанка девойтя —
Та я качи на врána-та коня,
- 85 Я другія онó уяхнало.
Та пойдоа презъ поле широко,
Та придóа при бѣли Дунавѣ —
Дунавъ си е ного, бре, дотекло — ,
И продума султанка девойтя:
- 90 «Е ты-зе-ка Руснакъ краль Стефана!
Ногy си е Дунавъ, бре дотекло»;
Продума си Руснакъ краль Стефана:
«Е ты-зе-ка султанко девойтѣ!
Айде ты-зе-ка, Богме, по мене-ка».

- 95 И загази Руснакъ краль Стефана
 И загази презъ бѣли Дунавѣ,
 И по него султанка девойтя;
 Та минають отадъ бѣли Дунавъ.
 Ка придѣ при добрѣ Русія,
 100 И си прашта Руснакъ краль Стефана,
 Та си прашта товѣ бѣло книже,
 У книжѣ-то товѣ черно писмо,
 Та го прашта цару Александру,
 Да посрѣтна Руснѣ краль Стефанѣ,
 105 Де-ка иде одъ Стамбола града,
 И си воды султанта девойтя.
 Провикна си цѣра Александра:
 «Е вие-ка два бѣрзи юнака!
 Я ойдѣте церкви манастирьѣ,
 110 Запалете по церкви кандилѣ
 И удрите той лѣпы дзвонѣве».
 И дочула султанка девойтя
 Дочула е той лѣпы дзвонѣве,
 И она си дѣма продѣмала:
 115 «Е ты-зе-ка Руснакъ краль Стефана!
 Што е товѣ, што си бия по ваша Русія?»
 Продѣмѣ си Руснакъ краль Стефана:
 «Е ты-зи-ка султанко девойтѣ!
 Това са си по церкви дзвонѣве;
 120 Я си прати това бѣле книже
 Та го прати цѣру Алексѣндру,
 Дека идемъ одъ Стамбола града,
 И си водымъ султанка девойтя;
 И испрати цѣра Александра,
 125 Та испрати тая добра война,
 Та срѣтнаа Руснакъ краль Стефанѣ».
 Право иде Русна краль Стефанѣ
 Право иде на цѣреви дворы:

- Качие се више на чардаци
130 И си сѣдна у ладны одаи.
И излезнѣ цара Александра,
Та прашуе Русна краль Стефана:
«Е ты-зи-ка Русна краль Стефана!
Еве станѣ три године време,
135 Какó тебѣ на домъ-ле те нѣма».
И онъ си му дума продумуе:
«Е ты-зе-ка, цару Александру!
Затвори ме султанъ Бреязиза,
Затвори ме у тевне тевнице:
140 У тевнице вода извѣраше,
Пизъ дуваре мишке излазса —
Мишки низъ глава косъ ми оскубаа;
И си прашта султанъ Бреязиза —
Праштало си султанка девойтя, —
145 И она ми думу продумуе:
«Е ты-зе-ка Русна краль Стефана!
Какó каже, моѣ, бре, бабае:
Айде ты-зи вѣра да си мѣнишь,
Че ти дадѣ половинъ Стамбóла,
150 И че дадѣ двѣсте валя́вицы,
Што валяа тоа чиста чоа
И што валяа той синѣ кадифе,
И че дадѣ триста водені́цы,
Што-то меля цервена ченица,
155 И язе-ка дума си продума:
«Е ты-зе-ка султанко девойтѣ!
Я вне-ка никаковъ законъ, бре, немате,
Имате си еденъ Мухáмеда,
И него си, Богме, истѣпате
160 И со-съ пушки више со-съ топове».
И исказа Русна краль Стефана
Та исказа́ цару Александру.

- И продума́ цара Александра:
 «Е ты-зе-ка Русна краљ Стефана!
 165 Я покани ора и градове».
- И покани Русна краљ Стефана
 И покани хора и градове;
 Сички-те се, Богме-ле, собрали;
 Три недѣли, Богме. свадба-ле правило;
 170 Четверта-та ги, Богме. испратило,
 Да си идатъ до́ма на дворёве.
 Минало се еденъ мѣсяцъ време,
 И си прашта султанъ Бреязиза,
 Та си прашта това́ бѣло книже,
 175 У книжé-то това́ цѣрно писмо,
 Да си иде Русна краљ Стефана,
 Да си иде на цѣра на гостѣе,
 И да воды султанка девойтя.
 И е ошелъ Русна краљ Стефана,
 180 И си ойде́ на цѣра на гостѣе,
 И одведе́ султанка девойтя.
 Та си нареди си цара Бреязиза,
 Нареди си два бързы юнака:
 «Я фанёте Русна краљ Стефана,
 185 Та му-нему глава одсѣчёте».
- И продума́ си Русна краљ Стефана:
 «Бога тебе, султанъ Бреязизу!
 Немой мене млада да погубишь,
 Да я семъ си еденъ у майтя
 190 И у майтя, па-й ли у башта».
- Богъ да бие султанъ Бреязиза!
 Не е тео да си го пожали:
 Одсѣче му тая руса глава;
 Провикна се султанка девойтя:
 195 «Леле Боже до милого Бога!
 Ка ми бидо мома и невѣста,

- Кога си семъ младѣ удовѣца»,
И я дочу Господъ одъ небеса,
Та си пратѣ шарена змица,
200 Со змица шарена боклица,
У боклица вино троегѣдско,
У вино-то зелена трѣвица;
И продума Господъ одъ небеса:
«Е ты-зе-ка шарена змица!
205 Ка' си слезнешъ доле на земнѣ-та,
Да си видышь, што е тоя пѣсокъ?
Ако си е ного одъ жалосты,
Скоро бърже душа да му свернешъ;
И ако си е ногу, бре, одъ милость,
210 И ты-зе-ка душа да му земешъ».
Ка си слезна шарена змица,
Слезнала е доле на земнѣ-та
И прашуе прелѣпа невѣста:
«Е ты-зе-ка прелѣпо невѣсто!
215 Зашто пиштишь, у Бога се чуетъ
Да ли пиштишь ногу, бре, одъ жалби,
Или пиштишь ногу, бре, одъ милость?
Продума си прелѣпа невѣста:
«Не пиштимъ си ногу, бре, одъ милость,
220 Нель си пиштимъ одъ голѣма жалба».
И продума шарена змица:
«Я ты-зе-ка прелѣпа невѣста!
Я си земи шарена боклица,
У боклицы има вино троегѣдско,
225 У вино-то зелена трѣвица,
Та си запой Русна краль Стефана:
Оче оно съ душа да си стѣне».
И си зема прелѣпа невѣста,
Та си зема шарена боклица,
230 Та запой Русна краль Стефана,

- И овó си съ душу, бре, станало.
И е било у света недѣля:
Прекрести се Русна краль Стефана,
И си керсти, та Бога се моли:
- 235 «Леле Боже, леле мили Боже!
Што се чиня тыя клсты Турци?
Зима ми моя млада младóе».
- И провикна си Русна краль Стефана:
«Леле Боже, до милого Бога!
- 240 Я ми дóдай крыла паунóве
Да си бѣгамъ у добрѣ Русія».
- Пожалѣ го Господъ милостивенъ,
Та му даде крылѣ пауновe,
Та си бѣгна у добрѣ Русія,
- 245 И си падна на цѣреви дворы.
Согледа го цара Александра
Согледа го више одъ дивана,
И онъ си е дума продумало:
«Е вие-ка два бързы юнака!
- 250 Излезнѣте у равнѣ дворѣве,
Да фанете два лѣпы пауне».
- Излезнаа два бързы юнака,
Да си фана два лѣпы пауне.
И тогай си оно продумало
- 255 Продумало Русна краль Стефана:
«Та не сме си той лѣпы пауне,
Та я семъ си Русна краль Стефана,
Я другѣ-то султанка девойтя».
- Вернаа се два берза юнака
- 260 Вернаа се, Богме, назаде-ка
И казуя цару Александру:
«Бога тебе, цару Александру!
Та не са си два лѣпы пауне,
Нело си с Русна краль Стефана

- 265 И друго-то султанка девойтя.
 И окна и цара Александра
 Окналь е више на диваны;
 Улезна у ладны одаи,
 Та ги тури на сладки вечеры,
 270 И си сѣда и си, ле, думая.
 Продумá е цара Александра:
 «Бога тебе, Русна краль Стефана!
 И си ручай и си кажи».
 — Богъ да просты Русна краль Стефана! —
 275 И онъ си му дума продумуе:
 «Е ты-зе-ка, цару Александру!
 Какъ да кажемъ, цару Александру?»
 — Богъ да просты Русна краль Стефана! —
 «Де си сѣдышь живо при мене-ка».
 280 И продумá цара Александра:
 «Е ты-зе-ка, Русна краль Стефану!
 Де си мине презъ мене-ка мрешка».
 И казуе Русна краль Стефана,
 Та казуе цару Александру,
 285 Какъ го мачилъ султанъ Бреязиза,
 Какó му се лѣпо-ле молило:
 «Не мой мене, султане Бреязизо!
 Да я семъ си еденъ, бре, у майтя
 И у майтя еденъ и у башта;
 290 Нете онó да мене лѣпо жали,
 Та ме оно мене младо-ле
 Младо-ле погуби;
 293 Але Господъ ме-мене избави».

№ 217.

(Заг.) Берк. окр., с. Вершецъ; 11 февр. 1880 г. записана со словъ Николы
Бѣлѣва.

(Чудо надъ англійскимъ царемъ).

- Писмо пише царо Ангелиски,
Запрашта го на Света Гора
На Света Гора-Илиндарь монастырь,
На стары игуменъ Саву:
- 5 «Да ми допратышь икуны и керстеве
И сребрено-то евангелъе
И позлатены кандила;
Ако не допратишь,
Шта да пратымъ войска,
- 10 Да изгора Илиндарь и семдесе монастыра».
И повика Сава седемдесе игумена,
И повика двѣсте калудере,
И повика триста дяконе,
И повика петъ стотинъ магяре¹⁾,
- 15 И ги питаше:
«Ко'-то праты царо Ангелиски писмо
За икуны и керстеве',
Стояте ли кабумъ, да дадемо?
Да не запали монастыре!»
- 20 И сви-те казва: «неможемо
Неможемо да дадемо!
Нека запали, нека изгоратъ».
И тогива Сава запраты писмо
Писмо на царо Ангелиски:
- 25 «Не можемо да дадеме!»
Ка'-то зема царо Ангелиски

¹⁾ Послушники, занимающіеся кухней; отсюда магерница=кухня.

- Ка'-то зема тое писмо
 И прочети тѣя слова,
 Допрати семдесе геміи войны,
 30 Да изгоратъ Света́ Гора.
 И запалиа Илиндарь монастырь,
 И запалиа се семдесе монастыре,
 Запалиа и обраа,
 И пойдоа да си верватъ домо-ка.
 35 И тогѣва стары игуменъ Сава
 Чѣтеше едно писмо:
 «Сбирайтесе седемдесе стары игумене,
 Сбирайтесе двѣсте калудере,
 Сбирайтесе триста дякѣне
 40 Сбирайтесе петъ стотинъ магаре,
 Да се молиме на Богу,
 Единъ други да си исповѣдаме,
 И дванаесевѣ литургіи да служиме,
 Да ни би се на Богу смилѣло,
 45 Да угаси тѣя седемдесе монастыре».
 И се сбраа седемдесе стары игумени,
 И се сбраа двѣсте калудере,
 И се сбраа триста дякѣне,
 И се сбраа петъ стотинъ магаре
 50 И се Богу мѣлеа,
 Единъ други исповѣдаа,
 И служиа дванаесе литургіи.
 И се на Богу думиле:
 Издасе инъ темень облакъ
 55 Облакъ изъ Бѣло-то море,
 И удари единъ буенъ дажъ,
 Та угаси тѣя седемдесе монастыре;
 Па си тресна одъ Бога,
 Та погуби седемдесе англиски геміи.
 60 Ка'-то дочу царо Англиски,

- Прати едно писмо
 На старѣ игуменъ Сава:
 «Ты си единъ правѣденъ човѣкъ!
 Да се молишь Богу за-радъ мене;
 65 Ако Господъ извади изъ море
 Мои геміи и мой-те войны,
 Тогива че вѣрвамъ, че има Господъ;
 И шта посребримъ сребрени евангели,
 И позлатны кандила че направимъ,
 70 И Светая Гора че заверда».
 Ка'-то четеше старѣ игуменъ Сава,
 Ка'-то четеше писмо и прочетеше,
 Пакъ казваше:
 «Сбирайтесе седемдесе игумени,
 75 Сбирайтесе двѣсте калудере,
 Сбирайтесе триста дяконе,
 Сбирайтесе петъ стотинъ магаре,
 Богу да се молиме —
 Единъ други да си исповѣдаме,
 80 И дванаесе литургіи да служиме,
 Да ни би се на Богу смилѣло,
 Да извади седемдесе геміи,
 Да извади со-съ тѣи войны».
 И се сбраа седемдесе игумени,
 85 И се сбраа двѣсте калудере,
 И се сбраа триста дяконе,
 И се сбраа петъ стотинъ магаре,
 И свалиа капи калмавки
 И се Богу молеа,
 90 Единъ други си исповѣда,
 И дванаесе литургіи служиа.
 И се на Богу душилѣ:
 Та испраты светѣ Николая;
 И си влезна Светы Николая

- 95 И си влезна у Бѣло-то море,
 Та извади седемдесе гемѣи царски
 Со-съ тѣя войны барабаръ
 И дочу то царь Ангилски:
 И позлаты икуны и керстеве,
 100 И посребри сребрены евангеля,
 И позлаты кандила.

№ 218.

Село Жабленъ (Радом. округа) 27 ноября 1879 г. записана со словъ солдата
 Ивана Димитріева.

(Сербинъ юнакъ поражаетъ арапина).

- Сербинъ зоби коня за Краина:
 Да га зоби жълта ечмена,
 Вода пои вино одъ три годинъ;
 Пуста се Краина размирила,
 5 Сви су Турци на Краине пошли;
 Напредъ иде Сербинъ добаръ юнакъ,
 Напредъ иде, бѣли барякъ носи.
 Ка отойде на пуста Краина,
 Краина се умерила;
 10 Сѣдели су девстъ годинъ време,
 Сви су Турци конѣ испродали,
 Сербинъ юнакъ ошь боле коня узобилъ,
 И продалъ е половина руа;
 Па си станѣ юнакъ, па си пойдѣ,
 15 Пойде да види Краина, како си умирилъ;
 Вечъ нема парѣ да си ѡрчи,
 Па на коня по ти оговори:
 «Леле коню, леле мое добро!
 Вся су Турци конѣ испродали,

- 20 Я самъ тебе оште боле узобило,
Продало́ самъ половина руо,
Вечи нема парі да си árчимъ».
А конь му по тія оговори:
«Постигны ми деветъ колана,
25 Ега́ би те изнелъ низъ тая Кра́ина».
И юнакъ му постегна́ до деветъ колана,
Па си яна тая добра коня,
Та си излезна́ низъ тая пуста земя;
Вечь се су ношти померкна́ли,
30 Па залежа́ Сербинъ добаръ юнакъ;
Па си станá рано одъ зарано,
На шарене-те чéшмы,
Да си пою тая добра коня;
Тамо найде гиздава девойтя,
35 Де си рони тія дробни слезы;
Запрашае Сербинъ, добаръ юнакъ:
«Защо плачешъ, гиздава девойко?»
— А она му по ти оговóри:
«Язъ имамъ еденъ мѝли братъ,
40 И сегá го тато заженѝло,
И мене облокъ дава;
Богъ да бѝе черна Арапина!
Оно че ме облокъ зéме».
— А Сербинъ по тія оговóри:
45 «Вечь се самъ коня утраши́ло—
Язъ би тебе младо изроби́ло.»
— Берки́ла девойтя у свилне джепове,
Та извади едны шати жълтици,
Та си даде на Сербина юнака—
50 Онъ да пїя, и ко́ня да рани,
Когá пойде, за девойтя да иде,
Кой превари, онъ че земе гиздава девóйтя;
Па си станá юнакъ, па си бѝде,

- Та си арчи неделя време,
55 Вечѣмъ си е парі поарчіло;
Па си пошли рано одъ-зарано
У света недѣля,
Да си иде на Прилѣпа града;
Сербинъ юнакъ оште спие,
60 Коня фѣшти, та Сербина буди:
«Стани, стани, Сербине юначе,
Не знаешъ ли, каковъ облѣкъ фатало». —
Събудисе Сербинъ добаръ юнакъ:
Сълнце иде вечѣмъ на заода,
65 Кога стана юнакъ, та погледна,
Сълнце ошло, вечъ е на заоду.
Па си стана юнакъ,
Та си справи тая добра коня:
Тури юнакъ нѣга у зенгія,
70 Дуръ да тури юнакъ и онае,
Стигналь си е черна Арапина,
Стигналь го е юнакъ,
Миналь го е юнакъ,
Та право иде на моимины двори:
75 Нема кого на капи да идѣ;
Бутна коня, презъ кале прелетнѣло,
Дури коня душа да утѣфри;
Пообѣри тия високи чардаци,
Па си сѣдна кодъ гиздава девѣйтя;
80 Отадъ иде черна Арапина:
Нема што да чини на Сербина юнака,
Нель си тергна тая тенка сабля,
Та удари коня у клето-то сѣрце.
— Проговори Сербинъ добаръ юнакъ:
85 «Што не дойдешъ,
Да си съ мене біешъ?»
Тергна юнакъ тая тенка сабля,

- Та удари церна Арапина,
 Удари го, на двое пресѣче:
 90 Та пресѣче церна Арапина
 91 И си зема гиздава девойтя.

№ 219.

Дупнич. окр., с. Бобошево; 13 дек. 1879 г. записана со словъ Димитрія Радова Бурова.

(Сравненіе сербскаго войска съ рускимъ).

- Каква ми е Сербска гора!
 Сербска гора Турка поцернала!
 У сербска-то гора малка мома плаче:
 «А што нема никој да ме жали
 5 И да оправа такó, да е право;
 Немамъ майтя и што нема?
 Кой-то мене да ме тажи».
 Ой брајтя наши, брајтя Сербче!
 Висóко вѣнóкъ цавтеше!
 10 А што е Турка поцернала } *повто-*
 У наша-та сербска гора, } *рается*
 Яко нízко вѣнóкъ цавтеше.
 А што нема зоря да зазори? (*повторяется*)
 Каква че ми зоря зазорѣ?
 15 Изъ Влашка-та, мамче, земля
 Яко нízко вѣнóкъ цавтеше —
 Яка ми е, мамче, Руска войска,
 Яко силна, мамче, иде войска,
 И вѣнóкъ яко нízко предъ нихъ цавтеше:
 20 А конь до коня, юнакъ до юнака.
 Яко нízко, мамче, яко нízко
 При Руска войска вѣнóкъ цавтеше;
 А што нízко, мамо,
 А што нízко Руска войска —
 25 Се е православна.

№ 220.

Тренск. окр., с. Баба; 7 февр. 1880 г. записана со словъ Гиги Тричкова
Вирьянова.

(Изъ войны Турокъ противъ Сербовъ).

Виче вила съ Авале планина:

«Вама, Турци, у глави ви било —

Обметнусе една черна тица,

И обметну половинъ Шумадію,

5 И обметну Южичку наію,

И обметну Валевску наію;

Стара Влашка нему поручуе:

«Бре, не бойсе, Дёко одъ Тополе!»

Дочули се четри идаіе,

10 Редомъ че Сербію гореты,

Али не че Сербію даты.

Па имъ рече Воча мали паша:

«Не мойте си Сербію гореты —

Пойде ядна сиротыня;

15 Но опременете бико одъ Рудника,

Да отиде стойну Београду,

И дайте му зелена дурбисна¹⁾,

Да окрене преко Шумадію.

Ка' окрене преко Шумадію,

20 Ка' погледне у село Вербице —

У Вербице каква сила сбила?

Се е конякъ до коняка,

Се с пѣшакъ до пѣшака,

И при ние Дёко одъ Тополе.

25 Одтамъ иде Воча, мали паша:

«Оды, Дёко, бды побрѣтиме!

Да ти давамъ благо, колико ти драго.

¹⁾ Биноклъ,

- Да не блудишь ядну сиротыню»;
 Дёко нему одговара:
 30 «Имамъ благо, колко тебе».
 Тогай Воча вели:
 «Айде, Дёко, айде, побратиме!
 Да те водымъ стойну Београду —
 Ты да судишь, Турци да глѣда»
 35 Дёка вели:
 «Я не идемъ Стойну Београду.
 Воча вели:
 «Да опростышь, Дёка одъ Тополе!»
 Дёка вели:
 40 «Я да простымъ, на́родъ не че да опросты:
 Млого те сте зулумъ починили —
 Поставѣсте бико одъ Руднико,
 Та си о́ды по земю Сербію:
 Кудѣ има годена девойтя,
 45 Бико люби годену девойку;
 Поставѣсте до-триста спаѣс,
 Та ны любе триста попадіе. —
 Че се біе ядна сиротыня,
 Че се біс, доде-ка си може.
 50 Остана е сиротыня ядна,
 Остана е безъ закѡнъ и безъ причесъ.

№ 221.

Сох. окр., с. Бояна: 30 янв. 1880 г. записана со словъ крестьянина тойже деревни Стоянча Величкова.

(Какъ болгаринъ одержалъ верхъ надъ туркомъ?)

Сведоа се два млади юнаци,
 Сведоа се на бистро́ езе́ре,
 Де си поятъ добри коне вода:
 Еди́нъ Янче Капестанче,

- 5 Я другій Шадай Наячибро;
 Коня пои Янче Капетанче,
 Я приведе Шадай Наячибро,
 Я приведе коня дебелага;
 Проговори Янче Капетанче:
- 10 «Фала тебѣ, Шадай Наячибро!
 Тегли Дѣга—не моти ми вода:
 Боле ми е Вранчина одъ Дѣга,
 А я по-юнакъ одъ тебе».
- Проговори Шадай Наячибро:
- 15 «По-добро мой конь одъ твой,
 А язка по-юнакъ одъ тебе!»
 Янче нышто му неспродума;
 Та си яхна коня Вранчина,
 Та си ойде на негова дома,
- 20 Та си писа книга на-сердито:
 «Фала тебѣ, Шадай Наячибро!
 Я ти праштамъ книга на-сердито,
 Да си дойдешъ на стары боишта».
- Книга опшла му на вечера
- 25 И стигнала Шадай Наячибро;
 Книга чети Шадай Наячибро,
 Книга чети — не вечера —
 Имъ я чети, грозно се смѣе;
 Питала го негова-та майтя:
- 30 «Фала тебѣ, Шадай Наячибро!
 Да какви ти радости стигнаха,
 Книга четишь, а грозно се смѣешь.»
- Одговори Шадай Наячибро:
 «Мале мило, моя мале!
- 35 Сведоме се два млади юнаци,
 Сведоме се на бистро езере,
 Де си поятъ добри коне вода,
 Язе со-съ Янче Капетанче;
- (Повторяется до конца ихъ столкновения).*

- 40 Янче нышто ми не продума;
Яхна коня, та си ойдѣ,
А до мене книга проводило:
Да си дойдемъ на стары боишта.
— Проговори негова-та майтя:
- 45 «Леле сино, леле Шадай Наячибро!
Зѣ добра си е змѣя закачила:
Ты си ималъ до деветъ амиджии¹⁾
И си-те деветъ одъ него умреа,
И ты чешъ одъ него да умрешъ;
- 50 Я си иды на стары боишта,
Да не дойде на твои-те двory,
Да не гледамъ я твои жалове».
Послуша и Шадай Наячибро:
Та си ойде на стары боишта,
- 55 (Тамъ го чека Янче Капетанче) —
Да се бора два млади юнаци;
Проговори Шадай Наячибро:
«Фала тебѣ, Янче Капнтанче!
Я си ферляй перна буздогана»;
- 60 — Проговори Янче Капетанче:
«Ты си турчинъ, ты напредъ че ферляшь».
Та си везе Шадай Наячибро,
Та си везе перна буздогана,
Везе да удари Янче Капетанче;
- 65 Зачувасе Янче Капетанче.
Та си фана Янче Капетанче,
Та си фана перна буздогана,
Та я фана у десна рѣка,
И говори Янче Капетанче:
- 70 «Держьсе, курво, Шадай Наячибро!
Какво че те бѣе болгаринъ!»

---

¹⁾ Тур. слово, знач. дяди.

Та завертє перна буздогана,
 Та си удри Шадай Наячибро:
 Накара го деветь лакти у черна-та зємня,
 75 Я чєтыри у дребни камєни.

№ 222.

(Заг.) Берков. окр., с. Чипоровци (Турлаки); 21 фєвр. 1880 г. записана со словь Сима попъ-Маркова.

(Генераль Киша измѣннически передалъ туркамъ мадьярскій лагерь).

(СКАЗКА).

Проклетъ да є, триклетъ да є	Излезналъ є люты Рачко,
Киша Генералинь,	Стегналъ є Сива Бедалія,
Шта издаде, шта издаде	20 Запасалъ є сабля мєгданлія,
Логуръ на Маджара.	И посѣдналъ є сива́ Беда-
5 А и издаде, и издаде	лія;
Една шко́ля ситны де́ца	Па улєзе по́ле ширóко:
И издаде и издаде	У срѣчу му иде Киша Гене-
Янче Капетанче.	ралинъ —
Това дочу, това дочу	«Тако м' Бога, Кишо Гене-
10 Тія люты Рачко:	ралинъ
«Тако м' Бога, мое деветъ	25 Е...-тю твою-ту стрѣтю!
слуге!	Шта издаваш лóгуръ на Мад-
Я стегнѣте сива Бедалія,	жара?
Я ударѣте сѣдлó позлáтєно	И издáваш шко́ля со-сѣ деца,
Дори деветь колана;	А издáваш Янче Капетанче?»
15 И ударѣте ашá посрѣбрєно;	Ка' потегнулъ тія люты Рачко,
Те да идемъ, да си диримъ	30 Ка' потєну саблю мєгданлію,
Да си диримъ Кишу Генера-	Та погуби Кишу Генералинь.
линъ».	

№ 223.

Кост.-Бан. окр., с. Певѣстино; 9 дек. 1879 г. записана со словъ Стояна Митріева Бикъ.

(Сказка про богача и сына бѣдняка, наслѣдовавшего все имѣніе перваго, по Божьей волѣ).

(СКАЗКА).

Ишелъ еденъ големъ чорбаджія; водилъ си со-съ него измитярье; одылъ три дни, село да си найде. Нашелъ една колиба, и у нея се невѣста растоварила ¹⁾; рекелъ доматинъ: не можешъ, да поминешъ тѹва, — эвѣ се невѣста растоварила, та срамота е! И чорбаджія тогай рекелъ: си-те сме отъ жена, си-те сме на той редъ бивали дѣца; и тука че поминемо, на друго мѣсто не найдемо конакъ.—И сѣднали, вечерали си. И кога да легнали да си спиятъ, чорбаджія тогай говорилъ на негови измитярье: «спите! да спиеме! что че сонъ да видиме, и заютре да ми кажете». И снали, и ютре станали; си-те си кажали свой сонъ; еденъ си трае не кажуе, и чорбаджія-та го прашуе; и онъ тогай си кажѹе: «срамота си е, да ти кажѹемъ». — «Кажи». И тогай онъ сонъ кажуе: «това детѣ мало тебе да ти ядѣ». — И той чорбаджія пойдѣ си, да си иде; и дете-то си искупи отъ башта и майтя, та го носѣ до една пештера—до камикъ носѣ. И тогай на измитярье говори: «Това ли мене мало че ме яде?» и го ферли отъ камикъ доле. И имало тамо мечка, мечка со-съ меченца; та си прибера она дѣтенце, да е чува. И пойдатъ ловджии на ловъ да идатъ; идатъ сви кодъ пѣштера-та; спаднато си дѣтенце и меченца да си играятъ; погнаха ловджии, да ги фанатъ, тѣя си скріятъ—и меченца и дѣтенце у дупка-та; и ловджии не могли да ги фанатъ. Па си ойдатъ ловджии кодъ една баба, па си кажатъ на баба: бабо! найдомо си меченца и еднѣ дѣтенце; погнаме си, да си фанемо дѣтенце-то, и онѣ рипна, та си скри у дупка-та. Како че ни кажешъ, да го фанемо?» И баба-та рекла: «идете, сино, у папук-

¹⁾ Разрѣшилась отъ бремени.

чіе-те; да си земéте єдны кондуры, да си турете до дупка-та; ка' че излезнатъ меченца-та и дѣтенце-то, че обуе дѣтенце кóндуры-те, онъ со-съ кондуры-те не може да се улезне у дупка-та. Учили тако ловджіи и тогай го фанáли, и го одвели на єденъ ханъ. И го е тогай ханджія одъ нихъ земáль; и имъ далъ, што испили, што изъѣли, а оні го тогай на ханджія дали. И слухало дѣтенце дваєсе годинъ у тоє ханджіє. И тогай си чорбаджія па-й намѣрилъ на той ханъ, и тогай беєндисовалъ¹⁾ момчето; и тогай той чорбаджія прашалъ той ханджія: «оты го викаете мечкарь?» И тогай му ханджія кажалъ: «ловджіи го фанали одъ тая пештеры тамо; мечка го е издоила съ мечета; та го ловджіи донéсоа, та се семъ язе земáль одъ нихъ». — И тогай се той чорбаджія сєгилъ, дека го е онъ ферлілъ, и па мысли, да го вóды, да го-воды, да го сотрее па. И го зема отъ ханджія-та, та му исписа книга, та го праті на неговъ домъ; и писа у книга: «многу здравье на доматинка-та! това момче — да го пратышь у овни-те, и да кажеш на овчарьє-то, да го ськнатъ со-съ исєта-та, да го удаватъ псе-та». И товá момче пойде, че иде. На срѣшта му овчарь (самъ Господь) пладнувалъ си подъ верби до дрúмъ; и мечкарь рекелъ: «помози Боже, дєдо!» — Далъ ти Богъ добро, синко! «И тогай рекелъ дєда: «кадє че идешъ, синко?» — «Мене єденъ чорбаджія упанілъ, и ми книга даде, запечатилъ є». Рекелъ дєда: «дай ми, синко, да поглєдамъ тая кнїга». И тогай поглєдалъ одъ тая книга, та му пише старецъ одъ дрúга кнїга. У друга-та книга пише: «многу здравье на доматинка-та! Това язе момче пратихъ; кога дойдє товá момче, да викашь кумъ и старойтя, и сватове, и момá-та да му вѣнчашъ; а кадє дойдемъ, това, кадъ сте не завершіли, живість одъ васъ нєма».

Три дни по свадба-та, дойдє той чорбаджія, и поглєднá, та си видє-негова-та штерка вѣнчана, вѣнчана за момче-то. И чорбаджія на доматинка-та си нышто не кажує. И вечеръ, се стемнило; и си ошли, та си легнали момче и момá-та. И тогай чор-

---

¹⁾ Вспомнилъ.

баджія говори на негова-та доматинка: «А, вие свадба провихте, и я тува се незгодихъ. Иды ода-ранъ да раскарашъ зето, да докара одъ овните три овна. И си тогай чербаджія напредъ си пратилъ абаръ на овчаръе-то: «кога дойде човѣкъ, вие да секнете со-съ псета-та да го псета удаватъ».

И тогай стана доматинка-та, да раскара зето. Па зето си и мома легвали и се призервали: баба-та не могла да ги развика. Па си ойдо, та си зана нейны-те синъ, та си го прати него за три овна да докара, а бабата му да зяфетъ прави. И тогай ойде сино и та найна на овчаръе-то; и овчаръе-то него секнали, та го псета-та удавили.

И тогай стане собалье чербаджія та и си прама доматинка-та: «пратила си момче, да докара одъ овни-те? И она рече: «пратихъ нашо-то момче». И тогай се чербаджія загне, та си отерчи кодъ овчаръе-то, и си тогай найде неговио си синъ, дѣна го псета удавили, раскинали. И тогай жечка жукне на чербаджія, та си умре.

И тогай на метиъръ етока останала. Оня мало на чербаджія ручалъ.

№ 224.

(Нѣсколько пословицъ).

Дойдѣ ми уиъ, ама бѣга зумъ (Парот. окр.).

Кени мома да не дома с. Бобошове (Дуна. окр.).

На чий възъ возишь, тому пѣсень пѣишь (Парот. окр.).

Свакій пѣтель нѣе на свое буминишъ (Парот. окр.).

ПРИБАВЛЕНІЕ.

---

1) Млечный путь носятъ у Болгаръ въ Пиротскомъ округѣ названіе «Слама». Названіе это народъ объясняетъ такъ: былъ случай, что кумъ у кума укралъ солому; путь кума-вора пролегалъ по тому пути, который видѣется на небѣ; когда онъ несъ украденную солому, то отдѣльные стебли ея упали на пути, и оттого видѣющійся на небѣ путь называется «Слама».

2) Въ Радомірѣ говорятъ, что юнакъ Марко живъ; его гроба нѣтъ нигдѣ; въ настоящее время онъ сидитъ въ планиѣ Балкана «Ада», которая находится среди моря.

3) Близъ деревни «Извора», Радомірскаго округа, на пути отъ Радоміра въ Кюстендиль-Баню находится городище (= градиште), гдѣ, говоритъ народное преданіе, былъ городъ, во время Болгарскаго царства. Близъ этой мѣстности тянется планина Слива, соединяющаяся съ Пѳлогъ-планиною.

4) Сѣла въ Радомірскомъ округѣ по правую сторону шоссе-ной дороги, если ѣхать изъ Радоміра въ Кюстендиль-Баню, извѣстны подъ однимъ общимъ названіемъ «Пьяница»¹⁾, а по лѣвую сторону — «Краишта». Краишта начинается отъ села Лобошъ вверхъ. Сѣла, идущія внизъ отъ села Лобоша, съ городомъ Радоміромъ извѣстны подъ однимъ общимъ названіемъ «Мрака». Последнее названіе обязано своимъ происхожденіемъ тому, что здѣсь бываетъ частый туманъ (= мракъ).

---

¹⁾ Часть «Пьяницы» осталась за Турціей по берлинскому договору.

Считаемъ необходимымъ сдѣлать замѣчаніе о выговорѣ употребленныхъ въ этомъ сборникѣ нѣкоторыхъ новыхъ знаковъ.

Знаки *а* (армосана), *е* (ѣзеро-182), *и* (иня), *о* (оды) должны быть произносимы съ придыханіемъ, на подобіе латинскаго *h*, т. е. *ha*, *he*, *hi*, *ho*.

Въ произношеніи другихъ гласныхъ читателя можетъ затруднить произношеніе *е* въ такихъ случаяхъ, какъ небо и голѣмъ, наряду съ голѣмъ. При неустановившемся болгарскомъ правописаніи¹⁾, составитель сборника не могъ избѣжать непоследовательности, которую онъ и отмѣчаетъ, и въ настоящемъ мѣстѣ предлагаетъ вниманію читателя имѣть въ виду разницу въ произношеніи такихъ случаевъ, какъ небо и големъ: въ первомъ *е* твердое, приближающееся къ *э*, во второмъ оно мягкое, приближающееся въ произношеніи къ *е* и *ь*. Произношеніе перваго случая извѣстно всякому ознакомленному съ болгарскимъ нарѣчіемъ, гдѣ звукъ *и* имѣетъ всегда твердое произношеніе; но относительно втораго случая этого сказать нельзя, такъ какъ произношеніе звука *л* въ однихъ мѣстностяхъ мягкое, а въ другихъ твердое.

Осторожный читатель, надѣюсь, всегда будетъ имѣть въ виду основныя особенности произношенія звуковъ въ болгарскомъ нарѣчій. Разница произношенія *е* въ различныхъ мѣстностяхъ Бол-

¹⁾ Какъ объ этомъ пишетъ (14 апр.) мнѣ проф. М. С. Дриновъ.

гаріи условила и подобное правописаніе въ этомъ «сборникѣ», какъ етѣ и этѣ, въ первомъ случаѣ *e* мягкое, во второмъ твердое.

Въ отдѣлѣ согласныхъ звуковъ отмѣчаемъ начертаніе *x*, которое по своему произношенію соотвѣтствуетъ латинскому *h*.

Въ прилагаемомъ словарѣ удержано правописаніе «сборника». Въ словарь внесены и такія слова, которыя не находятся въ сборникѣ, какъ напр. слово слънце въ различныхъ его видоизмѣненіяхъ по говорамъ и др. Составитель словаря нашелъ возможнымъ сдѣлать это на томъ основаніи, что онъ такимъ образомъ желалъ представить пробныя листы задуманнаго имъ обстоятельнаго болгарскаго словаря по говорамъ, отсутствіе котораго сильно чувствуется въ наукѣ. Знатоки дѣла будутъ имѣть возможность сдѣлать ему свои замѣчанія, которыя послужатъ къ болѣе удачному выполненію его задачи. Въ данную минуту онъ заручился уже общаніями М. С. Дринова, А. Л. Дювернуа и И. В. Ягича на наибѣйшее содѣйствіе полезному дѣлу.

Полагаясь на содѣйствіе другихъ лицъ, составитель считаетъ долгомъ выразить свою признательность болгарскому офицеру А. Θ. Бендереву, обучающемуся въ нашей Николаевской Академіи Генеральнаго Штаба, который уяснилъ ему значеніе нѣкоторыхъ словъ, и знатоку турецкаго языка В. Д. Смирнову, который съ величайшею готовностью исполнилъ не легкій трудъ — представилъ транскрипцію турецкихъ словъ. Составитель питаетъ себя надеждою, что и впредь они будутъ помогать выполненію задуманнаго имъ плана.

В. К.

С.-Петербургъ, 20 апрѣля 1882 г.

СЛОВАРЬ.

А.

- Абѣръ, абѣръ (тур. хабѣръ), вѣсть, извѣстіе.
- Абсанъ, абсенъ (тур. хаб-сханъ), арестъ, заключеніе (Пал. № 84).
- Абсанджія (тур.), тюремщикъ (ibid.).
- Агá, если, пока (Заг. 49).
- Аджамія (т. аджемъ), неопытный (Соф. о. с. Суводоль, № 12).
- Азнá (тур. хази́нэ), казна.
- Айва́ръ (тур. хавья́ръ, возникшее изъ французскаго *sa-viair*), покра.
- Айде, айде (тур. гайдэ), идемъ, пойдемъ.
- Айманлія (на главу му златна айманлія), золотая монета, какъ принадлежность головного убора (К.-Б. ок. с. Жилинцы, 113); быть можетъ въ сравненіе идетъ тур. айналы, зеркальный.
- Айнаджія (тур. яланджи), обманщикъ (Трен. окр. 60).
- Акълъ, (Радом.) акылъ (тур. акылъ), умъ, смекалка.
- Алáлъ (тур. халáлъ), прощеніе К.-Б. окр. 185).
- Алка (тур. халка), петля, узы (Радом.).
- Ама. (тур. амма) но, а.
- Амиджія (тур. амуджа), дядя.
- Аму́тъ (тур. хаму́дъ), хомутъ (г. Радомиръ).
- Аиъ, аиъ (тур. ханъ), гостиница.
- Анджія (тур. ханджи), содержатель постоялаго двора.
- Ане́ма (тур. ханымъ), гаремная женщина, жена.
- Аиетъ (тур. адэтъ), обрядъ (аиетъ прекарали). (Трен. окр. 213).
- Апати, апнути = хапати, хапнути (Дупн. окр.).
- Арамлія (тур. харамъ), разбойникъ (К.-Б. окр. с. Жил).
- Ара́чь, ара́чь (тур. хараджъ), подать.
- Аре́мо (тур. харэмъ), гаремъ.
- Аренъ, аренъ, на, по, добрый, хорошій.
- Арэсати, (греч. ἀρέστω, ἀρέσω) нравиться, выбрать, высмотрѣть дѣвушку, женщину, (Рад. 124), обыкнуть (Бр. о.).
- Аржа́, рожъ (Кюст. о. с. Невѣстино).
- Ари́зvamъ (греч. χαρίζομαι), дарить.
- Армо́самъ (греч. ἀρμόζω, ἀρμόσω), обручить.
- Арти́шка (греч. χαρτίον), ли-

сточекъ (Турлаки, с. Чиповци).	Ат'ълъ, лавка (Брезн. окр. с. Бабица).
Арчимъ, арчимъ се (т. харджъ), расходовать, тратить.	Ач'икъ (тур. ачыкъ), свободно, (Соч. окр. 119), открытый.
Аскёръ (тур. аскѳръ), регулярное войско.	Ащ'ийтя, (тур. эс'иръ?) рабыня (Стига, брала, я ащ'ийтя была)
Атеръ (тур. хатыръ), благорасположеніе, милость.	(Трен. окр).

Б.

Баб'ял (тур. баба) (= башта), отецъ.	Бач'ило, мѣсто, гдѣ пригото- вляется овечье масло (214).
(да) Б'аде, да будетъ (Заг.).	Бач'ія (когда м'язу овце, викасе бач'ія, Брезн. окр. с. Бабица).
Баджа (тур. баджа), дымовая труба.	Башъ (т.), точь въ точь.
Бадни вечеръ, сочельникъ.	Б'ашка и башк'а (тур. башк'а— башк'а), различно, порознь.
Баднякъ, полено, горящее въ праздникъ «бадняго вечера».	Башт'ица, батюшка (Брезн. о.).
Базе, особенная вонючая трава (Заг. 48).	Бегл'икъ (т. бейликъ), подать, со- стоящая въ взиманіи десятой части съ овецъ и козъ.
Бакшишъ (тур. бакшиншъ), даръ за услугу (= рус. на чай).	Бегл'ички, прил. (тур. бейликчи), относящійся къ этой подати.
Бал'а, блоха (Пир. о. Темско).	Беглич'ія (тур. бейликч'и), соби- ратель беглика.
Б'ара, небольшая р'ѣченка, потокъ, ручей (Вр. о. Прекод'ѣльци, — Заг. Слат'ина).	Бедов'ія (тур. бедави), арабская лошадь.
Барабаръ (тур. б'араб'аръ), вмѣ- стѣ (217).	да Бесендисовамъ, вспомнить (223).
Баремъ, бари (тур. бари), да- же, по крайней мѣрѣ.	Белки (т. б'аль-ки), вѣроятно, быть можетъ. (К. Б. окр. с. Жилинци 113).
Бармулія (тур. бурмалы), спи- раль, буравъ (перстень бар- мулія) (Трен. о. 125)	Б'ельтимъ, развѣ.
Барьякъ (тур. байракъ), знамя.	Бельч'уга, бельч'угъ (тур. б'э- лэзикъ), кольчуга, кольцо съ гвоздемъ (Пир. о. Темско, Мосра).
Б'ата, старшій братъ.	
Б'атя, въ обращеніи младшаго къ старшему (Джум.).	

- Белѣгъ, знакъ.
 Белюва (Пал. о. Цервоклиште), бѣлене.
 Берберъ (тур. бэрбэръ), боро-
 добрей (Трен. окр. 130).
 Бербѣй, картофель (Джумая).
 Берго (= берзо) (Вран. окр. Дервенъ).
 Беритѣто, беритѣтъ, (тур. бэр-
 рэкѣтъ), урожай, плодородіе,
 изобиліе. (К.-Бан. о. с. Жил. 37).
 Беритѣтни (тур. бэрэкѣтны),
 урожайный.
 Берлѣгъ, берлогъ (Пир. окр. Темско).
 Бетяръ, бетяринъ (тур. би-
 кяръ), холостякъ (о. Пир. Берк.)
 (Турлаки, Чипоровци).
 Бѣчви-те (бечви те ти се на
 страна—214, бочки).
 Бѣволъ, буйволъ самецъ.
 Бивѣлица, буйволъ самка.
 Бѣкъ, быкъ (Джум. Пирот. о.).
 Билюръ (тур. биллѣръ); рюм-
 ка, стаканъ.
 Бинѣкъ-каміко (тур. бинѣкъ-
 даші), камень, къ которому
 подводятъ лошадь, для того
 чтобы сѣсть на нее.
 Бинекчія, множ. бинекчіи
 (тур. бинекчі), ловкій при
 всѣданіи на лошадь съ кам-
 ня «бинекъ». (Радом. окр. 137).
 Бисадзи, бисаги, подорож-
 ные сумки.
 Битѣсамъ (тур. битирмѣкъ), со-
 вершенно уничтожиться.
 Близнакъ, близнецъ.
 Близнакія, ж. п. близнецъ.
 Близница, сталь (Соф. окр. 189).
 Божѣтъ, Рождество Христово.
 Божурѣкъ, піонъ, Марьянъ ко-
 рень.
 Бозаѣти, сосать, высасывать
 (деньги).
 Боздоганъ (тур. боздоганъ).
 дубина.
 Боймія названіе горы въ Маке-
 доніи, близъ г. Девгелии, гдѣ
 деревня Боймица.
 Бѣлень, больной (язе бѣхъ бѣ-
 лень, с. Врабчѣ, Джум. окр., —
 с. Верба, Радом. окр.).
 Больняйвъ, а, о, болѣзненный
 (Трен. о.).
 Боляринъ, бояринъ (К.-Б. о
 с. Невѣстино).
 Болячка, рана (Джумая).
 Боръ, сосна (Пир. о. Темско).
 Борна, борина, лучина (Джум.
 окр.).
 Босилѣкъ, василѣкъ.
 Боска, тѣтка, (Заг.).
 Боски, двойств. ч. род. п. боску,
 тѣтки (Трен. о. 120).
 Ботниче, (кучета са ботничета
 Стар. Пл. 47), боченокъ.
 Брабѣнякъ, бравѣнякъ, му-
 равей (Пир. о. Темско).
 Брава, замокъ (Пир. Джум. о.).
 Брембѣръ, шмель, трутень.
 Брѣхамъ, лаять, брехать (Джум.).
 Брисѣтиси, утираться (Радом.
 окр. 122).
 Бричница, сабля (Соф. окр.).
 Брояница, четки (Пир. окр. с.
 Сопотъ).
 Бубрѣкъ, печонка (Заг. с.
 Вершѣцъ).

Будалá, дуракъ, безтолковый.
 Будзоганъ см. бодзоганъ.
 Буздоанъ, буздоганъ см. боз-
 доганъ.
 Бу́ло, покрывало, фата.
 Булу́са, сова (Пир. о. Темско).
 Бульбуль (тур. бульбуль), соло-
 вей (Макед. окр. Монастыр.).
 Булюкъ-баша (тур. булюкъ-
 баші), начальник отряда, ка-
 питанъ.
 Бунáръ (тур. бунáръ), колодезь.
 Буніште, куча гноя (Брезн. о.).
 Бурма́, шлюбка (Радомиръ).
 Бурунджу́къ (тур. бюрюм-
 джукъ), родъ матеріи, изготов-
 ляемой изъ шелку и шерсти.
 (да) Бúтнемъ, ударить въ бокъ.

Буть множ. бути (тур. бутъ),
 окорокъ (Радом. 104).
 Бухáлка, валёкъ для катанья
 бѣлья.
 Бъкълъ, боченокъ (Брезн. о. Ба-
 бица).
 Бъкле (тоже).
 Бъчва, бочка (Ак. Пал. окр. с.
 Ореовци).
 Быде, будетъ (Соф. о. с. Суво-
 долъ).
 Бѣгáлецъ, бѣженецъ (Джумая).
 Бѣглікъ, бѣгликчія (тур. см.
 беглікъ, бегликчія).
 Бѣлотóкъ, бѣлокъ въ яйцѣ (Заг.
 с. Вершѣцъ).
 Бѣльтя, бѣлокъ (Дупн. окр. Бо-
 бошево).

В.

Важé, веревка (Джум.).
 Ваклі́ (овнове), барапы, имѣю-
 щіе черныя кружки около
 глазъ.
 Ваклоші́на, ягненокъ (Заг. 38).
 Вали́мъ, падать въ изобиліи
 (снѣгъ валі́, (Джумая).
 Ва́ма, (тур. вáмъ «долгъ») тор-
 говая пошлина за право въѣз-
 да въ городъ съ товаромъ.
 (Заг. г. Берковецъ).
 Ва́нгеліе, евангеліе (Кюст. — Б.
 окр. 42).
 (да) Ва́рам, обращать вниманіе,
 (да) се Варам, остерегаться.
 (да) Ва́рдим, стеречь, охра-
 нять.
 Варошь (венгер.-тур. варошь),
 городъ.

Варъ, известь (Бр. о. Бабица).
 Васу́ль (фр.-тур. фасулія) фа-
 соль (Тр. окр.).
 Вата́ти, хватать (Пир. окр.).
 Вгемі́я см. гемія. (Дупн. о. 68).
 (да) Вéлим, говорить.
 Вéнеръ (тур. фэнáръ), фонарь
 (Соф. окр. Сливница).
 Веръ, véрове, верхъ (Соф. о.
 Сливница).
 Вербѣ́ти (тур. вармóкъ), идти,
 направляться (Загорье).
 Вергі́я (тур. вергі́), подать, пош-
 лина.
 Вересі́я (тур. вэрэсі́), кредитъ.
 (да) Вёрзам, вязать, привязать.
 Верига, цѣпь, узы (Паротъ).
 Версъ, возрастъ (Заг. Турлаки,
 с. Чишоровци).

Вертнѣйко, ворота (Заг. 70).
 Вершітба, молотьба лошадыи
 (Заг. Берков.).
 Вершіти, молотить лошадыи.
 Вѣштица, мотылекъ, летаю-
 щій ночью (Пир. окр. с. Оре-
 овиць).
 Вешть, вещь (Р. окр. с. Верба).
 Вѣдовати, видывать (не самъ
 видоваль (Р. окр. с. Верба).
 Вие, вы.
 Вѣкам, звать, кричать.
 Вѣрушка (по негу иде вируш-
 ка — Соф. о.), завируха, ви-
 хоръ.
 (да) Викна, позвать.
 Витальъ, заклопка (Пир. окр.
 Темско).
 Вишли, видѣли (Радом. 46).
 Взалкати, (Вр. окр. с. Преко-
 дѣльци на Сурделич. полѣ).
 Влѣжно, влажно (Р. о. с. Верба).
 Внѣтра, внутри (внѣтра не бѣ-
 ше влезохъ, Джум.).
 Внѣгу, много (Самоков. окр.).
 Воздоганъ, воздоанъ см. боз-
 доганъ.
 Войстя, войско (Самок. окр.).
 Вѣло, волъ (Джумая) множ. ч. во-
 ловѣ (Заг. Аджійска-Маала).
 Ворѣ (а маждракъ му одъ вори
 истрошено—Трен. о. 183.)
 Ворѣна (тур. фурунъ) форуна,
 печь (Пир. о. с. Сопоть).
 Воскрай, въскрай (Джум. о.).
 Воштѣнъ, множ. воштѣне, жан-
 дармъ (Радом.).
 Вранушѣты, черноватый, чер-
 наго цвѣта (Соф. окр. с. Су-
 водоль № 10).

Врабѣкъ, врабчѣ, воробей
 (Кюст. о. Невѣстино).
 Врамѣнекъ, муравей (Радом. о.).
 Вредъ, вредъ (Пиротъ).
 Врезъ, поверхъ (Дупн. окр. 131).
 Врѣти, варить (Рыло), за-врѣти,
 заврѣло (ib.).
 Всѣки (Знепольск. жупа с. Кал-
 не), всѣкій, всѣко, всякій
 (Джум.).
 Вуздѣ, узда (Пиротъ).
 Вѣлна, вѣлна (Турл. с. Копи-
 ловци).
 Вурка (т. ѳрэкѣ), прѣлка (Радом.).
 Вчѣра, вчера (с. Жилинци, Кюст.
 окр.).
 Вчѣрашнѣи, вчѣрашній (Джумая,
 с. Керджсво).
 Вѣкъ, волкъ, но «много вѣлци»
 (Джумая).
 Вѣлкъ, множ. ч. вѣлци (За-
 горье с. Слатина); но волкѣ
 (ib.) волкъ.
 Вѣлнѣ, волнѣ (Пир. окр. Темско).
 Вѣслѣдъ, тотчасъ, послѣ (Дупн.
 окр. с. Бобошево).
 Выме, вымя (К. — Б. окр., Верб-
 никъ).
 Вѣрляти (тур. фырлатмакъ),
 бросать.
 Вѣджа, множ. ч. вѣджѣ, бровь
 (Пир. о. Суково).
 Вѣжди ц-слав. вѣжди. (К. — Б.
 окр. 88).
 Вѣтерѣ, вѣтеръ (Кюст. окр.
 с. Вербовникъ).
 Вѣтеръ (вѣтеръ на иска да дуне,
 Кюст. окр. с. Невѣстино).
 Вѣтрокъ, вѣтерокъ (Загорье,
 Берков. окр. 150).

Г.

- Гавáзъ (т. каввáсъ), жандармъ.
 Газка и гызка, гуска (Джум.).
 Гайдá (тур.), волынка.
 Гайлé (тур. галлэ), печаль (Кюст. окр. с. Жилинци).
 Гáлабъ, голубъ (К.-Бан. и Берк. окр. 30).
 Гáля, глезе, баловство (Тырнов. и Филип. окр.).
 Ганды (тур. ханэ дамы), крыша (Соф. окр. 119).
 Гарванъ и гавранъ (гавранъ гаци (Брезн. окр. с. Бабица), воронъ.
 Гáска (Кюстенд. окр.), см. газка.
 Гáче, гати (Брезн. о. Бабица).
 Гездéръ (тур. гездэръ = про-води), прохаживайся.
 Гезíе (тур. гезмэ), прогулка (да пооды малку по гезие Радом. о. 124).
 Гемíя (тур. гэмй), корабль, судно.
 Гемиджíя (тур. гэмиджй), пере-вощикъ, матросъ.
 Гёрменье, громъ; народное объ-ясненіе грома слѣдующее: «Св. Илія прекáра бачію» (см. ба-чія). (Брезн. окр. с. Бабица).
 Гёрчавъ, тощій, исхудалый (169).
 Гидíя (тур. йнгйтъ), удалецъ.
 Ё́идра, о, хитрая, ое (Радом. 82).
 Главина, центръ колеса (Пир. окр. Темско).
 (да) се Главимъ, навѣяться.
 Гла съ, голосъ, эхо.
 Глетó, долото (Дупн. окр. с. Бо-бошево).
 Глисть, множ. ч. глісты (Лесков. окр.), червь.
 Говéдо, скотина.
 да се Гóдимъ, сдѣлать сговоръ (о бракѣ), условиться (Заг. 70).
 Гóлубъ, голубъ (Лесков. и Вр. о.).
 Гороли́лякъ, летучая мышь (Пир. о. Темско).
 Госпóдна, госпожа, хозяйка. (Дупн. о. с. Рыло).
 Гочкúръ, см. учкúръ (169).
 Градушка, ум. отъ градъ, градъ (Соф. окр. 108).
 Грегúрица, горлица (Пир. о. с. Ореовицъ).
 Гредá, млрс. грýда (въ потолокъ дома) (Пир. окр. с. Сопотъ).
 Грívна, часть руки въ изгибѣ рукояти (Пир. о. Темско), об-хватывающій «главину» об-ручъ (ibid.).
 Грѣ́жа, забота, безпокойство. (да) се Грижи, опечалиться, оза-ботиться.
 Гримна, гривна (Ак.-Пал. окр. с. Топольница).
 Грѣ́здъе, виноградъ.
 Гугúтка, голубъ съ бѣлыми перь-ями (Дупн. окр. Бобошево).
 Гугущíя (тур. гóгерчинъ-го-лубъ?), горлица (Заг. Берков.).
 Гулемъ (= големъ), большой (Радом.).
 Гúня, гунька, одежда широкихъ размѣровъ (Заг. с. Вершецъ).
 Гунька, башлыкъ, капишонъ (Брезн. о.).
 Гурка, см. вурка (Заг. 48).

Гусáкъ, гусь самецъ (Пир. окр. Темско).	Гърсница, конопля (Пир. окр. Темско).
Гу́ша, горло, глотка, (Заг. Слатина).	(да) Гѣ́лтамъ, глотать (Тр. окр. Баба).
Гу́штерица, ящерица (Соф. о. с. Бутунецъ).	Гърстѣ, конопля (Заг.).
Гърдыти, хрюкать (свыня́ гърды́ (Брезн. окр.).	Гѣ́рчавъ, плоховатый, негодный (Соф. окр.) см. герчавъ.
Гърманъ, кустъ (тур. урма́нъ-лѣсъ?), Пир. окр. Темско).	Гысты, густой (Заг. 25).
	Гяуринъ (тур. гявръ), невѣрный (т. е. христiанинъ).

Д.

Дабъ, дáбово дѣ́рвье, дáбови дѣ́рвѣта (Джум.), — дубъ.	Дѣ́тко, дитя (Радом. о. с. Верба).
Дѣ́бъ, см. дабъ (Джум.).	Джамі́я (тур. джа́ми), мечеть.
Давна́нъ (= тавнанъ), темница (Тр. окр.).	Джанáмъ (тур. чунáнъ = такъ?), можетъ быть, вѣроятно.
Далѣ́чино, дальнее (Заг. 48).	Джелѣ́пинъ (тур. джемебъ, «живой товаръ»), торговецъ ско- томъ, правительственный счет- чикъ овецъ и козъ.
Дали, или.	Джепъ (тур. джебъ), карманъ.
Даль, или.	Джуáпо (тур. джевабъ), отвѣтъ.
Дажъ, дежъ, дѣ́жъ (Пир. окр., с. Берлогъ); дашь, даждъ (Заг. с. Слатино, Панчевци); дужъ (Стар. план.); дошь, дышь (Джум. о. Копиловци), — дождъ.	Джуракъ (тур. чайла́къ), польск. szulak), ястребъ (Заг.).
Двама, двамина, двоица, двое.	Дзверь, ове (Брезн. о. с. Бобица, Пир. о. Церноклиште), звѣрь.
Два́яны, а, о, двойной, ая, ое, (Заг. 94).	Дзевни́ца см. зевница (Трен. о.).
Дели-баша (тур. дели-баши), сержантъ.	Дзенгі́я (тур. ў́зенги), стремя въ вѣ́длѣ (Пир. о. Темско).
Дено, день (Дупн. о. Рыло).	Дзвѣ́здá, звѣ́зда (Джум., Заг.).
Дерводѣ́лецъ, плотникъ (Джумая).	Дивáнъ (тур. диванъ), совѣтъ.
Дѣ́рдáнъ (тур. гердáнъ), оже- релье (Бр. о. Бабица).	Дизгíнь (тур. дизгíнь), по- перечный ремень въ уздѣ́ (Радом.).
Дѣ́ржка, рукоятка (Заг. Турлаки).	Дира́-та, слѣ́дъ (214).
	Диску́съ, множ. ч. диску́зьѣ (греч. δίσκος), поднось (Джум.).

- Диса́дзи (Ак.-Пал. о. с. Тополь-ница), см. биса́дзи.
- Длань, долонь, ладонь (Темско).
- Длъгъ, а, о, долгій (Соф. о. с. Суводоль и Джум. № 12), — дълги (Зал. с. Слатино), — дългъ, долгій (Пир. о. Темско).
- Дълбо́ки, глубокий (Заг.).
- Длыби́на, глубина (Македон. Мельник. окр. № 9).
- Добѣтокъ множ. ч. добици, скотина, (Радам. окр. Вербя).
- Дово́лно, довольно (К.-Б. о. с. Вербникъ).
- Доганъ (тур. доганъ), соколъ изъ малыхъ; ихъ дѣлають ручными (Заг.).
- Дождѣцъ, дождикъ (Заг. Берк. о.) (да) Докара, пригнать.
- Домоска, домой (К.-Б. окр. 43).
- Домъ, домъ (Лесков. и Вран. о.).
- Дбнове, (тур. донъ) подштаники (169).
- Досегá, донинѣ (Пир. о. Ореовицъ).
- Досѣтница, находчивая, толковая, (Пир. окр. 83).
- Достъ (тур. достъ), множ. достове, пріятель, преданный, расположенный, (Соф. о. 119).
- Дрешка *de minut.*, дреха, дрея, верхняя одежда (Соф. о. 126).
- Дро́пле, дропъ (птица) (Соф. о. Бутунецъ, Сливница).
- Другаквó, иначе (другаквó чети́мо, поемо — Дуп. окр.).
- Дуба́рь, дубъ и вообще дерево, негодное на постройку (Пир. окр. Темско).
- Ду́бье (собир. слово), множество дубовъ (Вран. окр.).
- Дува́рь (тур. дуваръ), каменный заборъ въ родѣ стѣны, стѣна.
- Дугмé (т. дѳвмѳ), пуговица (Заг.).
- Дугонджія (тур. *digondji*), слуга, служитель.
- Дуду́къ (тур. дѳдѳкъ), свистѣль (Пирот. окр. Темско).
- Дулгѣръ (тур. дюльгеръ), множ. ч. и, мастеръ, каменщикъ, плотникъ (Соф. о. Челопчино).
- Дума, слово, рѣчь.
- (да) Ду́мамъ, говорить.
- Дунгѣръ, каменщикъ (Трен. о. 120); см. дулгеръ.
- Дурбисна, (тур. дурбинъ) бинокль (220).
- Дуръ, дуръ (тур. доврѳ), прямо, лишь только.
- Дутя́нъ (тур. дуккянъ), множ. тя́ны (Турл. с. Желѣзна), лавка, магазинъ.
- Душѣкъ (тур. дѳшѣкъ), матрацъ.
- Душмапинъ (тур. дѳшмѳнъ) непріятель.
- Дѣска́, доска (Тр. о. Бабица).
- Дѣлъ, дѣлъ, предѣлъ, горный хребетъ, отдѣляющій одну мѣстность отъ другой.
- Дю(=ню), ее.
- Дюбре (тур. гюбрѳ греч. *γέφυρος*), навозъ (Радам.).
- Дюгенъ (тур.), см. дутянь.
- Дюреячія (тур. дерьяджѳ?) (на ножеве дюреячии — Радам. окр. 187).

Е.

- Ебанджія (тур. ябанджі), ино-
странецъ (Заг. с. Вершець).
Егаби, егайби, если бы.
Ёли, или, если.
Емъ — емъ, (тур. гемъ... гемъ?)
какъ — такъ (емъ почукалъ,
емъ повикалъ, Заг. Берков. о. с.
Вершець).
Емъ (тур. гэмъ), и.
Енджикъ (тур.), котомка, сумка.
Ергень (тур. эргень), ергенинъ,
мнж. ергенье, парень.
- Ёрганъ (тур. ёрганъ), одъяло
(Брезн. окр.),
Ере, ерь, потому что.
Ерьлье, (Радом. 83), ерина
(Тырнов. окр.), шерсть изъ
молодыхъ козлятъ, эрина
(Филип. ок.) вообще шерсть.
Есмеръ (тур. эсмёръ), черный.
Етё, вотъ.
Ётъ, вотъ тамъ (Самоков. о.).
Ёфтинъ а, о, (румын.), дешевый.

Ж.

- Жалба, жалоба (Пирот. окр.
Ореовиць).
Жалюдокъ, зобъ у птицы (Душн.
окр. Рыло).
Жегли, дышло (Заг. 70).
Желёни, а, о, желёнъ, а, о,
зеленый (Тр. окр.).
Желна, дятель (Темско).
Жёлтя, черепахъ (Самоков. о.).
Жендаджія (тур. зинданджі),
начальникъ тюрьмы. (Радом.
окр. 122).
Жеровъ, (Берков.), жеравъ
(Соф. окр. Бутунецъ), журавль.
- Жеръ, мнж. жёрове, журавль
(Пир. окр. Темско).
Жеты, желтый (Макед. 102).
Живью, живьемъ (К.-Б. окр.
с. Жил. 52).
Жито (Тр. о.), жито, ум. житце
(Пир. окр.), жито, рожь.
Жмурецъ воденъ, птица, ны-
ряющая въ воду для ловли,
рыбы (с. Пастра, близъ Рыла)
см. гмурецъ.
Жълтокъ, желтокъ (Заг. Вер-
шець).

З.

- За, на (три черика иска за
деветъ, три четверти на де-
вятый часъ — Джумая).
Забъ, зубъ (Кюст. окр.).
- Забоварити, забыть (Пир. о.
Темско).
Забора, (= забориха), забыли
(Душн. о. 31).

- За́вітисе, зависе, взвиться
 (Заг. Берков. о. Вершець).
 Зага́ра, (тур. загàрь) охотничья
 собака. (Радом. окр.).
 да Заглависе, волъ заглави-
 се, т. е. волу, запряженному
 въ ярмо, положено подъ гор-
 ло желѣзо, которое его слегка
 колетъ и заставляетъ скорѣе
 ходить въ плугѣ. (Соф. о. с.
 Сливница).
 Заглѣла, завидѣла (Заг. 48).
 (да) Загонясе, побѣждать (Дупн.
 окр. 190).
 За́йчера, завчера (Турл. с. Чи-
 поровци, с. Копиловци).
 (да) Закачѣм, дать кормъ ло-
 шади (бѣла рапсалища да ми
 закачешь—Заг. 94).
 (да) Зали́бим, взять въ жену
 (Соф. окр. 143).
 За́логъ, кусокъ, сколько можно
 откусить (Ак.—Пал. о. с. Ор.).
 Залогъ, залогъ (тамъ же).
 (да) Замашкамъ, дотронуться,
 коснуться (и го, море, за-
 машкала — Пир. окр. 130).
 Занаятъ (тур. санаа́тъ), ре-
 месло.
 Заръ, развѣ.
 Зашъ, зачѣмъ (Соф. окр. 126).
 За́яцъ, заяцъ (Лесков. окр.).
 Збо́рити, збора́вити разгова-
 ривать (Брезн. о.).
 Звѣй, змѣй (Брезн. окр.).
 Звонце́, }
 Звончѣнце } Радом. о. с. Верба.
 Зглабъ, сгибъ руки (Пир. о. и др.).
 Згодѣмъ, попасть въ цѣль (Ра-
 дом. окр.).
- Здра́вецъ, родъ растенія.
 Здра́вица, водка (Радом.).
 Зѣвня, земля (Вр. окр. Дер-
 венъ, с. Преденъ).
 Зевнѣкъ, погребъ (Брезн.).
 Зеерѣ, зерно (Загорье, Слатино).
 Зелва и зѣлва, золовка (Трен.
 окр. 29).
 Зембелѣкъ, (тур. земберѣкъ)
 щеколда (Дупн. о. Бобошево).
 Земнѣй (Лесков. о. с. Герделица).
 Земнѣца, погребъ (Кюст. окр.
 с. Невѣстино).
 Зендаджія, зондаджиче (тур.
 зинданджи) начальникъ тюрь-
 мы (К. Б. окр. 123).
 Зендѣнъ (тур. зенгѣнъ), бога-
 тый (Заг. 42).
 Зѣрно, зерно (Пир. окр. Темс-
 ко).
 Зеръ, (тур. зира́) такъ какъ, по-
 тому что. (К. Б. окр. 81).
 Зернче, зернышко (Заг. 26).
 Зетлѣнце, ум. отъ зетъ, зять
 (Соф. окр.).
 Зифѣтъ (тур. зыяфетъ), угоще-
 ніе (Заг. 22).
 Зіявѣтъ, (тур.) угощеніе (Рад.
 окр. Верба); см. зифѣтъ.
 Зла́вье, множ. зла́вья подушка
 (мои злавья често тураючи—
 К. Б. окр. с. Жил. 185).
 Злинѣя, злое мѣсто (Заг. Берков).
 Зміѣйна рыба, угорь (Пир. о.
 Темско).
 Зобчѣце ум. отъ зобъ, ячмень
 (Пир. окр.).
 Зоблва (Кюст. с. Жил. 50) см.
 зелва.

Золѳта, монета въ 30 паръ
(Макед. 54).

Зѳръ (тур. заръ), неволя, бѣда
(Пал. 84).

Зорѳти (одного корня съ предъ-

идущ.), принуждать, утруждать
(не зорете ваши добре коне,
Соф. о. 132).

Зѳяты, зевать (Джум.).

И.

Игралѳя, играющѳй (К.-Б. о. 50).

Идаръ, ѳдаръ, а, о, хитрый.

Ижа, хижина (Трен. окр. 120).

Извѳра, творогъ.

(да) Извѳдимъ, вынять.

(да) Изгѳримъ, быть поверхъ,
выше чего (и мѳе коне Дору-
шано не може да пзгори трава
дѳтелина № 35, К.-Б. окр.
Невѳстино).

Изетъ (тур. азѳбъ?), наказанѳе
(Самок. о.).

Излѳтитисе, (=излютитисе),
разсердиться. (Пир. окр. 64).

(да) Измѳмимъ, обмануть, про-
вести.

Измѳма, обманъ, измѳна.

(да) Изместимсе (и Марко се
малко изместило (Радам.
окр. 134), испугаться).

Изметъ (тур. хызметъ), служба.

Изметѳя (тур. хызметѳя), наем-
никъ, слуга.

Измѳтаринъ, Измѳтаръ, (тур.
хызметѳяръ) множ. ч. пзмѳ-
тарье (Джум.), наемникъ.

Измѳтарка, наемница.

да Изумѳ, забыть (та изумиле,
на кое са време? К. Б. о. 123).

Изпѳдимъ, выцѳдить (Кюст. о.
с. Невѳстино).

(да) Изчѳкамъ, (тур. чакмѳкъ?)
выбить, выколотить.

Икинѳя (тур. пкиндѳ), молитва
передъ захожденѳемъ солнца).

Икрѳмъ (тур. икрѳмъ), угоще-
нѳе (Брезн. окр. с. Бабяца).

Илѳмъ (тур. илимъ), рѳшенѳе,
приговоръ судѳи.

Илѳчъ (тур. ылѳджъ), лекарство.

Иленъ, (тур. элѳмъ — печаль?)
а, о, печальный (К. Б. о. Не-
вѳстино).

Илѳда, илѳяда (гр. χιλѳας, ѳδος),
тысяча.

Имовитъ, зажиточный.

Инатъ (т. хымайѳтъ), спасенѳе,
милосердѳе.

Индатъ (тур. имдѳдъ), помощь.

Ине, иней (Соф. о. Сливница).

Интове (вен.-т. гинтовъ), множ.
ч. колесница (Соф. окр. 121).

Иржъ, рождъ (К. Б. о. Жилинци).

Исѳркатисе, высморкаться.
(Рад. о. с. Бабяца).

Искомкати се, причаститься
(Радам. окр. 122).

Исѳкамъ, закричать, огласить.

Испустъ, выгонъ (Пир. окр.
Ореовицъ).

Испѳрпѳти (кучѳ испѳрп зѳбы),
оскалпѳть (Рад. о. Бабяца).

Итаръ см. пдаръ.

Ичъ, ѳчъ (тур. гичъ) = ничъ, со-
вѳмъ нѳтъ, ничего.

К.

Каба́тъ, кабаать (тур. каба-хатъ), грѣхъ, преступленіе (114, 214).

Кабани́ца (тур. капаньча), одежда, въ родѣ сюртука.

Кабадаіа (тур. хоппа), франтъ.

Кабахатліа (тур. кабахатлы), виновный.

Кага́, когда (Радом. окр.).

Кадé, куда (нима на кадé свиніа му излэзне, Кюст. о. Вербовникъ).

Кадéна (тур. кадынь), главная жена турка.

Кадéльтя, кудель (Заг. Клисуре).

Кадія (тур. казы), судья.

Кадыла́къ, апи (тур. казы-лыкъ) (Заг. 44), Кадъла́къ, кадылыкъ (Треп. окр. 157), судебный округъ.

Кажувати (Кюстендиль) = ка-зувати, сказывать, говорить.

Казáнь (тур. казанъ), чугунный горшокъ (Радом. 41).

Каі́къ (тур. кайкъ), кайкъ, ло-дочка (Соф. ок. Сливница).

Калабалы́къ (тур. гэлэбеликъ и калабаликъ), толпа.

Калай (тур. калай), олово.

Калé (тур. калча), крѣпость, укрѣпленіе.

Калéзамъ (греч. καλέω), звать.

Кали́ште, грязь (Брезн. окр.).

Калкáнь (тур. калкынъ = встаньте), встань, поднимись.

Камо, камъ, гдѣ (К.-Б. окр., Вербовникъ).

Камъ-то, къ (камъ-то дома, къ дому—Пир. окр.).

Кáня, цапля (Заг. Берков.).

Капа, шапка.

Капіа (тур. капы), калитка.

Караджа (тур. караджа), чер-наго цвѣта.

Карамфѣль (гр. καρφόφυλλον), гвоздика.

(да) Кáрамсе, спорить (Заг. Берков.).

Карва́не, скоро (Заг. 70).

Кардашъ (тур. кардашъ), сото-варищъ.

Каресь (тур. гаразъ=злое на-мѣреніе, ненависть), мечь.

Касаба́ (тур. касабá), городъ.

Каса́пинъ (тур. касса́бъ), мяс-никъ.

Касмѣтъ (тур. кысмѣтъ), рокъ, счастье.

Кáтерпца, родъ большой мы-ши, съ длиннымъ хвостомъ (Пир. окр.).

Като, ка-то, какъ-то, словно.

Катра́нь (итал. catrame тур. катра́нь), деготь, смола (Рад.).

Катырь (тур. каты́рь), мулъ, лоша́къ.

Кау́ль, закладъ (Заг. Берков.).

Кау́ринъ (тур. гявръ), невѣр-ный (т. е. христіанинъ) см. Гя-уринъ.

Кахырь (тур. агы́рь), печаль, скорбь.

Качама́къ, хлѣбъ изъ кукурузы (Брезн. и др. окр.).

- Кáшта (Р. о. с. Верба,—К.-Б. окр. Вербовникъ), Къшта (Брезник. о.), см. кúшта.
 Кевъ, кефъ (тур. кáйфъ), раз-
 долье (Радом. 112).
 Кемеръ (тур. кемёръ), поясъ
 для ношенья денегъ.
 Кéра (гр. *κυρία*), дама, госпожа.
 Керезъ (= черезъ), за край,
 внѣ (керезъ те да ги искарашь
 Ст. Пл. 47).
 Керзъ, черезъ, среди (на керзъ
 поле калешете—Соф. о. Враж-
 дебю).
 Кёравъ (тур. көрв), слёпой.
 Керста́ты, а, о, вѣтвистый.
 Кеседжия (тур.), разбойникъ,
 воръ.
 Кесимъ (тур. кесимъ, цѣна, так-
 са?), гуртомъ, огуломъ.
 Кефйла, кефиль, (тур. ке-
 филь), поручительство, га-
 рантія (214).
 Кефъ (тур.), см. кевъ.
 Кехя́л (тур. кяхья=староста),
 главный пастухъ.
 Кехйлы, глашатай (Заг.).
 Кеширъ (тур. джезёръ), мор-
 ковъ (Брезн. о. с. Бабица).
 Килимъ (тур. килимъ), коверъ
 Загорье, Пирот. окр.).
 Кирджали́я (тур. хуруджъ, мя-
 тежъ), разбойникъ изъ явы-
 чаръ, турецкій бунтовщикъ.
 Кирія (тур. кира́), наемъ въ пз-
 возъ.
 Кирпджія (тур. кираджи́), чело-
 вѣкъ, нанймающийся въ пзвозъ.
 Кіяй, овчаръ (Соф. ок. 119). см.
 кехая.
 Кламбалъ, множ. кламбале
 (греч. *κλῆραλον*, *тс*), колоколъ,
 звонъ (Врач. окр. Турл. 47).
 Клабё, клубё, клубокъ (Джум.
 Вуково).
 Клепни́й, рѣсница (Заг. Берков.).
 Ключи́дърво, дятель (Пир. о.
 Темско).
 Ключкати (копь ключка), пры-
 хать (г. Тернъ).
 Кни́ги, карты (Джум. с. Вуково).
 Книжне, письмоцо (Заг. Берк.
 окр. с. Вершець).
 Ковна, сажа (можетъ ковна густо
 садило — Брезн. ок.).
 (за) Когачъ, на когда же? (Джум.
 с. Вуково).
 Когй,—откогн, когда,—съ ко-
 торого времени (Заг. Слат.).
 Коджа́, много (Турл. с. Чипо-
 ровци).
 Кодко́дити, кудахтать (Пир. о.
 Темско, кокошка кодко-
 ди́че).
 Коза́рче, пастухъ козъ (Рад. о.).
 Кбй, когда, какъ только (Дж. 69).
 Кои́ль, ковыль трава (Джум).
 Кокáль множ. кока́ле (греч.
κόκκαλος), кости, остовъ жи-
 вотнаго и человѣка.
 Кокошка́рь, кушающий курицъ.
 Кокúшка, названіе одной рыбы
 (Турл. Чипоровци).
 Кб́ле, кб́лья (Рад. о. Бабица).
 Колера, холера (Брезн. окр.
 с. Бабица).
 Кб́лея, чередъ (Джумая).
 Колко, сколько (Алекс. о.).
 Комадъ (греч. *τὸ κομμάτιον*),
 кусокъ.

- Коминъ, труба (Рад. о. Бабица).
 Комшія (тур. комшú), сосѣдъ.
 Комшіята, сосѣдка.
 Конóстасъ (гр.), иконостасъ
 (Рад. о. Бабица).
 Кóнь, род. п. коня (Вран. окр.
 с. Мачкатица).
 Конáрь, пастухъ коней.
 Кончѣнце, ум. конь (Радом.).
 Копáчка, зв. чко, копатель
 (Заг. 70).
 Копеле, копиле, незаконно-
 рожденное дитя.
 Копрѣва, кропивá (Пир. окр.
 Темско).
 (да) Кордѣсамъ (есть тур. выра-
 женіе «урдусунъ курманъ»
 = разбить свой лагерь; есть
 тоже «чадырь курманъ» =
 разставить шатеръ), поста-
 вить шатеръ.
 Корѣмъ (тур. карынъ), брюхо
 (Радом. 82).
 Коршумъ, крошумъ (тур. кур-
 шунъ), пуля, см. куршумъ.
 Котлѣнце, ум. котелокъ (Соф. о.
 Сеславци).
 Кочáнь (т. кочанъ?), кочанъ (Заг.
 Берков. о. с. Клисуре).
 Кошаръ, улей (К.-Б. окр. 88).
 Кошъ, улей (ib).
 Кошары см. Поята, сарай,
 скотный дворъ.
 Крака, (Заг. Берков.), — Кракъ
 (Заг. с. Котеновци), нога.
 Крамаринъ, ум. крамарче, ста-
 рѣйшина каравана (Соф. о. 95).
 Кришкомъ, тайно (Лесков. о.
 Копашница).
 Крышма, тайно (Рыло).
- Кúбе, (тур. куббѣ), куполь (Соф.,
 Дупн. о.).
 Кубуръ (тур. кубуръ), писто-
 леть.
 Кúка, отдѣльный гвоздь въ вѣ-
 шалкѣ, — Кúке, вѣшалка (Рад.
 о. Бабица).
 Кукумѣвка, птица, издающая
 вечеромъ звукъ «кукумевъ»;
 особый родъ кукушки.
 Кúла (тур. кулѣ), башня въ крѣ-
 пости, монастырь.
 Куластра, молозиво (Пир. окр.
 Темско).
 Курбанъ (тур. курбанъ), жертва.
 (да) Куртулисамъ (тур. куртул-
 макъ = спасаться), защищать
 (вѣра да куртулиять — 177).
 Куруджія (тур. куруджy), лѣс-
 ной сторожъ.
 Куршумъ (тур. куршунъ) множ.
 — мы, пуля, наконечникъ на-
 гайки (Заг. 94), см. коршумъ.
 Кúсо, кафтанъ (Дпн. окр. Бобо-
 шево).
 Кúтелъ, деревянное ведро,
 вмѣщающее 22 оки (Кюстенд.
 окр. с. Вербникъ, с. Жилинци,
 а въ Радом. окр. кúтло, мѣра
 въ 40 окъ).
 Кутія (тур. күтy), ящпчекъ
 (Брезн. окр.).
 Ку'-то, какъ, словно (Заг. 49).
 Кутре, собака (Кюст. ок. Жи-
 линци).
 Кúшта, см. кашта (Дупн. окр.
 с. Бобошево), домъ.
 Кълнъ, кленъ (Пир. о. Темско).
 Кълчпшта, кудель не отборная
 (Заг. с. Клисуре).

Кърчма, корчма, магарычъ (Рад. окр.).	Кършимъ, ломать руки.
Кырстымъ, крестить.	Кю, хочу (Дупн. окр. с. Рыло).
Кыша (Соф. окр. с. Суводолъ),	Кяръ (тур. кяръ), прибыль, ба-
Кышта (Рад. о. Верба), см. кашта.	рышъ, выгода.

Л.

Лагѣмъ (тур. лагѣмъ), туннель (Радом. окр. 116).	Ломѣка, сухая вѣтвь (Тесков. окр. Копашница).
Лайно, конскій и коровій навозъ, говно (Заг.).	Лопенъ, чертополохъ, млрс. лопухъ (Дупн. окр. Бобошево).
Лакардія (гр. <i>λαχερός</i> , болтли- вый, тур. лакрыды), рѣчь, слово (Брезн. окр. Бабица, лакардія по лакардія=слово въ слово).	Лѣжля, шутника, сваха, (Ак.- Пал. окр. Топольница).
Лакъ, род. п. лакта, локоть (Пир. окр. Темско).	(не че) Лыжемъ, не буду лгать (Соф. о. Суводолъ).
Лѣстра, жесь (Пир. о. Моера).	Лѣбо, хлѣбъ.
Лели, если (Солун. окр.) см. ели.	Лѣсъ, лѣсъ (када турци за- узели Българско царство, народъ бѣгалъ изъ полѣ въ лѣси,*) Кюст. окр. Не- вѣстино).
Лѣля, (тур. лалѣ=няня (?), или халѣ=тетка (?), тетка (Соф. о. Сливница).	Лѣса (тур.), неводъ (Пирот. окр. Темско).
Леснувати, быть свободнымъ, (Дупн. окр.).	Лѣтось, нар. . прошлого лѣта (Рад. окр. Верба).
(да) Лѣбамъ, цѣловать, любить (Соф. окр. № 143).	Лѣпо (=лѣпо), прекрасно (Соф. окр. Опій-Цвѣтъ, 36).
(да) Залѣбимъ, (ib) см. выше.	Лѣси, лѣстница (Радоміръ).
Лѣбе, супруга, уменьш. лѣбеле, жена, мужъ (возлюбленный, ал) (Заг. 49).	Любе см. лѣбе.
Липѣ, липа (Пир. окр. Темско).	Любовница, жена (Заг. 70).
Личенъ, знатный, извѣстный (Турлаки въ Ст.-Пл.).	Люска, скорлупа (Стар. План. и Заг. Копиловци).
Ложница (Брезн. Пир. и Вран. окр.), ложка.	Ляница, пчельникъ, ячейка (К.-Б. ок. 88).
	Лятисе, литься (Заг. 26).

*) Въ то время, прибавлено, были въ Болгаріи лѣса.

М.

- Ма (Заг. Моера), Махъ (Заг. с. Спанчевци), мохъ.
- Маанá, недостатокъ (Радом. окр. 136).
- Магарецъ, магаре, ум. магарче (тур. хымáръ?), осель.
- Магданосъ (тур. магданóсъ), названіе травы (Пир. о. Суково).
- Магéсница (греч. гл. μαγεύω), волшебница, чародѣица.
- Магlá, туманъ (Соф. о. Сливница).
- Магérница (греч. μαγειρεῖν), кухня (217).
- Магíръ, р. п. а (греч.) поваръ (217).
- Мажъ, множ. мажá, мужъ, мужья (Соф. Кремíковци).
- Мазгáле (тур. мэдхáль), отверстіе.
- Маздракъ, маждракъ (тур. мызрáкъ), штыкъ (Трен. 183, 66).
- Макъ (=мука), мученіе (Соф. о. Челопечино).
- Малестны, маленькій (Трен. окр. 120).
- Маличекъ перстъ, мизинецъ палецъ (Заг. 39).
- Малко, мало, немного (Брезн. и др. окр.).
- Мáлкочко, малехонько (Бр. о.).
- Мало, малъ, помолъ (Заг. Бер. окр. 91).
- Мáлцина, малое, небольшое число.
- Мáнджа (тур. манджá, съ италъ-яnsk.), кушанье.
- Марама (тур. макрамá), платокъ.
- Маргаре, монисты (Заг. 94).
- Мáтя, мать (Джум.).
- Махáла (тур. махаллá), кварталъ, часть.
- Махáлко (гр. τό μολύβιν) тур. маньолá), рычагъ въ ручной прядильной машинѣ (Заг. 48).
- Махмузъ (тур. магмúзъ), шпора.
- Мáча, мать (Заг. 48).
- Мачета (тур. мачí=кошка), котята (Рад. о. Вербá).
- Маштея, мачиха (К.-Б. о.).
- Машъ (=мъжь) (К.-Б. о. Ыклинци), мужъ.
- Меáна (тур. мейханé), кабакъ.
- Меанджія (тур. мейханеджі), содержатель кабака.
- Меанджійтя, содержательница кабака.
- Медвѣдъ, медвѣдь (Пир. окр. Темско).
- Медя́ (=междá), межа (Лесков. о.).
- Меду, между (Алекспинацъ).
- Между, между (Турлаки, Врач. окр. 47).
- (на) Мезá (тур. мезáдъ), съ молоткá.
- Мезликъ, мезлі́чь (тур. меджлісь), совѣщаніе, совѣтъ.
- Мейдáнь (тур. мейдáнь), площадь, открытое пространство.
- Мендюша (тур. мэнкúшь). серьги (Рад. окр.).

- Мёрва, уменьш. мёрвка (греч. τὸ μέρω), кусокъ, часть.
 (да) Мердамъ, шевелиться, трогаться (Соф. окр. 119).
 Мёртвецъ (Брезн. окр. Бабица), мертвецъ.
 Мертéци, лѣсá (П. о. д. Моера).
 Мерудія, названіе травы (П. о. Суково).
 Мёрша, трупъ (Радом. окр.).
 Метаніе (греч. μετανοια), поклонъ, поклоненіе (Заг. 39).
 Метери (т. медáръ?), мѣсто, точка отправленія (214).
 Мець, зовъ кошки (Рад. окр. Верба).
 Мечка, медвѣдь самка (Пир. окр. Темско).
 Мешина, мѣшокъ (д. Моера).
 Мизлічъ (тур.), см. мезлікъ.
 Милосты́вня, милостыня (Соф. окр. 15).
 Минувамъ, пройти (оно си е па-й пресѣкло това платно бабучерно, да не мине Момчилъ вреденъ юнакъ, — Рад. о. 182).
 Младѣнци, новобрачные (Трен. окр. 213).
 Млѣко, молоко (Пир. о. Темско).
 Млѣти, молоть (Пир. о. Темско).
 Можъ, множ. можье, мужъ (Рад. о. 104).
 Молчу = молчать (Трен. окр. 130 стихъ 132, а въ 135 ст. мълчу).
 Момчѣ, мальчикъ, юноша.
 Момá, дѣвица, дѣвушка и замужняя женщѣна.
 Моровъ, а, о, валашскій, ципцарскій (Соф. окр.).
 Морúза, кукуруза (Пир. окр.). (да Мóчимъ, мучить (Соф. окр. Бояна).
 Мóшно, очень, много (К.-Б. окр. 81).
 Мробíнецъ, муравей (Стар. планина, Копиловци).
 Мумурúзъ, мумурузъ (Леск. окр.), кукуруза.
 Мунаси́пъ (тур. мюнаси́бъ), возможный.
 Мурава (травá) (на зелена мурава улети́ли — с. Котеновци Заг.).
 Муру́зъ, кукуруза (Пир. окр. Берлòгъ).
 Мутъкъ, яйцо незасиженное (Пир. окр. Темско).
 Муста́къ, множ. муста́ци и муста́ти, усы, усы.
 Муста́тни, прилаг. уса́стый.
 Мулѣтъ (да ны даде мулетъ за едынъ мѣсець — Кюст. окр. 123), мухлетъ (169), время поправленія послѣ слабости, отдыхъ.
 Мухá, муха (Джумая).
 Мушá, сосѣдь (Джум., Дупн. о. Бобошево).
 Мъгла́, мгла (Пир. окр. Суково Бабица, Брезн. окр.).
 Мъжъ(=мжъ) (К.-Б. Жил. 42).
 Мълзети, доить молоко (Ак.-Пал. окр.).
 Мълчи, молчи (Соф. окр. Суводолъ).
 Мърмóрити, бормотать (Рад. окр. Бабица).
 Мьскá, осель (Радом. окр.).

Мышки. *а, о*, мужескій, мужескаго пола (Софійск. окр. Бояна).

Мѣсарія. человекъ мѣсящій хлѣбное тѣсто (Джум.).

Мѣстѣнце, мѣстечко (Радом. окр. Верба).

Мэзэ (тур. мезэ), легкая закуска при водкѣ и винѣ.

Мѣсто, мѣсто (Тырнов. окр.).

Н.

На, но.

(да) Наведемъсе, нагнуться, наклониться.

(да) Нага́зимъ, вступить въ воду.

Надѣра (тур. гирѹ), назадъ (Самок. окр.).

На-длѣго, вдоль (Заг. 25).

Наймѣйсторъ, главный мастеръ, начальникъ мастеровыхъ (Соф. окр. 121).

Найускорбенъ *а, о*, самый печальный (Ст. Пл. 71).

(да) Наканѣмъ, пригласить.

Накитимъсе, украситься, наряжаться.

Наобѣтинъ (тур. надалбѣндъ), кузнецъ (Радом. окр.).

На ли (Заг. 49), нали, если (Соф. окр. Враждебно).

(да) Намѹзимъ, надоять (Соф. окр. 16).

(да) Напѣнимъ, наполнять (Самок. окр. 177).

Напѣлни, наполнь (Брезн. окр.).

На-преко, въпоперекъ (Заг. 25).

Напѣлнати, наполнять (Пир. окр. с. Хресовци).

Напѹщеница, жена, разведшаяся съ мужемъ.

Нараквица, рукавицы, перчатки.

Нарѣнка, померѣнецъ (Соф. окр. 143).

(да) Натовѣримъ (отъ тур. да-варъ, животное выючное?), навьючить (Соф. окр. 15).

Нѣтре, внутрь (Мак. Велес. о.).

Найтка, канунъ Рождества Христова, коляда. (Джумая).

Неватѣти, нехватать, не принимать въ расчетъ.

Невестѹльтя (с. Рыло), Невестулька (Пир. о. с. Ореовицъ), ласица.

Невидимъ, слѣпой, невидящій (Трен. окр. 170).

Него, но.

Недъ (=некъ), пусть.

Некѣлцина, нѣкоторое число.

Нело, но.

Нѣмой, не могли.

Непознѣнъ, *а, о*, неизвѣстный, незнакомый.

Нѣська (=днеська), теперь. (Радом. 72).

Нѣвочка (Тр. окр.), нивка.

Нпе, мы.

Низѣмъ (тур. низѣмъ), войско резервное.

Нишѣнъ (тур. нишѣнъ), знакъ для обозначенія пути, для стрѣльбы.

Нйшанлія (тур. нйшанлы) бьющій, аявъ цѣль (К.-Б. ок. 50).	Нѡѡтукъ, множ. нѡѡти, ноготь (Джум.).
Ноготь, множ. ч. ногти (Герделица, Леск. окр.), нохти (Пир. окр. Темско), ноготь.	Ношь (=ношть) (Заг. Слат. и друг.), ночь.
Ногу, много (Джум. окр. и др.).	Нѡѡжникъ, множ. ици, нуждающійся, щіеся (Турлаки, Желѣзна).
Ногъ, ноготь (Пир. окр. Темско).	Нѣма, нема, нѣтъ.

О.

(да) Обади́мсе, отзываться, откликаться.	Ока́, (тур. ѡка), мѣра въ три фунта.
Обй́чамъ, мнѣ нравится, люблю.	Окати, отрыгаться (Брезн. ок.).
Облечитисе, облачиться (Брезн. окр.).	Окепати (=окапать), окропить (Соф. окр. 132).
Облѡ́гъ, закладъ (Заг. Берков.).	Омайница, чародѣица.
Обложитисе, биться объ закладъ.	Опайвамъ, спутать лошадь (Соф. окр.).
Обѡ́ръ, мѣрс. ѡѡбра, сарай для скота и лошадей.	Опашка, хвостъ.
Обра́чь, обручь на бочкѣ (Заг.).	Опинѣкъ, опинци, опанци, опонци, лапотъ, лапти.
Обри́шитисе, утереться (с. Бабица, Тр. окр.).	Опѣрлѡмъ, опѣрленъ, обжечь, обожженный.
Обру́чь, обручь (Пир. о. Сопоть).	Опѣло, отпѣванье, отходная.
(да) Обчи́немъ, опочпнуть, отдохнуть (№ 169).	Орѣлъ (Пир. о. Темско), оро́лъ (Лесков. окр. Стройновци), орель.
Обѣ́дъ, обѣдъ (Заг. Слатина).	Ориза́рь, кушающій рисъ.
Огй́нь, огонь (Радом. окр. Верба).	Орни́ца, нива вспаханная, по не засѣянная, прогалина (Заг. Берков. 150).
Одй́ти, одѣти, ѡдйти, ходить.	Оро, хороводъ; 1) оро покрупно; 2) оро ситно; 3) оро крива; 4) оро маджарица; оно состоитъ въ томъ, что одинъ разъ тупають на одномъ мѣстѣ и затѣмъ дѣлають скачки;
Одтавнитисе, отдѣлиться (Заг.).	5) оро петепуты: 6) оро
Одкара́ти, угнать, увести.	
Одъеднѣ́гъ, въ одну минуту, тотчасъ (Заг.).	
Оды́ръ, одръ (Рад. окр.).	
Озго́ре, сверху.	
Ойдохте (=ойдосте) (Самок. о.).	

- влашко; оно называется старымъ оро; 7) оро глупавъ (Заг. с. Чипоровци).
- Орта́къ (тур. орта́къ), сотоварищъ по дѣлу, занятію.
- Орта́шки, а, о, (тур.), принадлежащій къ компаніи.
- Осъ, ося.
- Осбе, мѣсто, несогрѣваемое солнцемъ.
- Осоевни́ца, осойни́ца, осойца, люта́я змѣя.
- Отво́ръ, ключъ (Джумая).
- Оти, отти, отты, (греч. ὅτι, ὅτι) почему, что.
- Оті́вамъ, уходить, отпра-
ляться.
- Ото́къ, мѣсто на рѣкѣ, кругомъ загороженное, гдѣ ловятъ рыбу; подобный способъ ловли рыбы бываетъ лѣтомъ.
- (да) Отріе́мъ, утереться (Джумая).
- Отсуде́, отовсюду (Турлаки, Желѣзна).
- Оце́тъ, укусу (Турлаки, Чипоровци).
- Ошелъ = отшелъ (Рад. окр. Верба), ушелъ.

II.

- Па, най, па-и, па-й, и, опять, за́гѣмъ.
- Пабу́ре (тур. кубу́ръ), чехолъ (натурала пушке у пабуре—Тр. 183).
- Павѣ́тъ, дикая жигучка.
- Пазаръ́ (тур. пазаръ), базаръ.
- Пайвано́ (тур. пабе́ндъ), множ. а́не, пуго (Соф. 108).
- Па́метъ, високъ (Заг. Кисура).
- Па́нго, чертъ.
- Пандзу́ръ, панцырь (Самок. о.).
- Паперу́га, мотылекъ (Джум. с. Вуково).
- Пари́ (тур. парà), деньги.
- Парче́ (тур. парча), кусокъ.
- Парце́лякъ (тур. пачавра?), гри́нка (Заг. 48, ст. 79).
- Пастерма́ (тур. басдырма́), сушеное мясо (Брезн. о.).
- Пасты́рь, пастухъ (Пир. окр. Темско).
- Патѣ́, путь (на патѣ студень кладенце,—Заг. Берков. окр. Вершець, 19).
- Па́тища, дороги, пути (Заг.).
- Па́тъ, путь, дорога (Соф. о.).
- Па́тъ, разъ.
- Патонóги, имѣющій бѣлый значекъ на ногѣ (Радам.).
- Па́ша, пастбище (Лесков. о.).
- Пекля́, петля (Стар. Планина Турлаки).
- Пекъ́, множ. пекове, жара (Заг.).
- Пенджеръ́ (тур. пенджерэ́), окно.
- Пеню́га, пень (Макед.).
- Пергелъ́ (тур. пергелъ), цпркулъ (Дупн. окр. с. Бобошево).
- Перо́, перо (Пир. о. Сопотъ).
- Пернели́ца, перепелка (Дупн. о.).
- Перуши́на, множ. ч. перу-

- шѣне, птичьи перья (Пир. окр. Темско).
- Пѣрчемъ (тур. перчѣмъ), космыкъ волосъ на верхушкѣ головы.
- Пестѣрва (Пир. окр. Темско), Пастерва (Дупн. о.), стерлядь.
- Петакъ, пять грошей.
- Петлѣ, множ. ч. петлетія, пѣтушекъ (Пир. окр., д. Моера).
- Печалба, жалоба (Пир. о. Ореовицъ).
- Пилавъ (тур. пилавъ), рисовая каша съ жиромъ, мясомъ, или рыбою.
- Пипѣръ (тур. бибѣръ, гр. *πίπερι*), перецъ.
- Пирона и пиронъ, множ. оне, подкова (Заг. 94).
- Питá, кислый хлѣбъ.
- Пишманъ (тур. пешиманъ), раскаявшійся, измѣнившій мнѣніе.
- Пишталка, пищалка (Рад. о. Верба).
- Пиштóлѣ, пистолетъ (Рад. о. Верба).
- Плѣшка, бедро (Охрида, 214).
- Плѣвна, сарай, отдѣльно стоящее строеніе, въ которомъ хранятся кормъ (сѣно и проч.) для скота (с. Рыло). Съ такимъ же значеніемъ это слово употребляется и въ старославянскихъ памятникахъ —
- плѣвница (тѣло же сѣно въ плѣвницѣ сѣкрыѣше ѿтндоше. дѣлѣтелъ же, егѡва же бѣше плѣвница възети плѣвы своимъ скотъ — См. Прологъ, принадлежавшій прежде церкви села Рыла, а съ 1879 г. библиотекѣ Рыльского монастыря, подъ 25 февр. «житіе Ипатія епископа гангрскаго).
- Плѣвникъ (Заг. Чипоровци Стар. Планина), см. плѣвна.
- Плакнுவамъ, пополоснуть (Соф. окр. Войсилевци), Плакни, всполосни (ib.).
- Планина, планина, гора, горный хребетъ.
- Плугъ, плугъ (К.-Б. о. Невѣстино — «семдесе плуга сиви вола», — с. Вербинкъ и Турлаки (Стар. — План); въ Ак-палан. округѣ слово это употребляется въ такомъ значеніи, что въ соху впрягается четыре вола.
- По, за, по.
- (да) Поарчимъ (отъ тур. харджъ - расходъ), истратить, издержать, израсходовать.
- Побратимъ, названный братъ.
- (да) Повáлимсе, похвалиться, похвастаться.
- Поверштáнтя, возвращающійся (Самок. окр.).
- Повѣвъ, переплещіяся вѣтви.
- Погáча (итал. *fogaccia*, тур. богаджá), прѣсный пирогъ, лепешка.
- Погрѣшка, ошибка.
- Подбрати, собрать (подбралъ бѣше еврея (Заг. 94), начаться (деветъ години помивали и десета му подбрала (Заг. 49).

- Поди (мн. ч.), исподница. (Заг. 49).
- Подиръ (отъ тур. гирѹ?), по- томъ, послѣ.
- Подкова, каблукъ (Пир. окр. Темско).
- Подколѣнки, голени (Пир. о.).
- Подплѣто, боковой карманъ (Брезн. о. Бабица).
- Подплѣтити (оплотить), восстано- вить (Заг. 48).
- Поды, подь (Трен. о. 130).
- Пожива, нажива.
- (да) Поканимъ, пригласить.
- Поклада, заговини (Трен. окр.).
- Полѣка, полѣкъ, потихоньку, слегка.
- Полно, полно (Брезн. окр.).
- Полякъ, полевой сторожъ (дер. Моера).
- Помалѣчку, помаленьку (Рад. окр. Бабица).
- Помоть, помощь (Вран. окр.).
- Поплака, жалоба (сеймени-те силна поплака дадова: нейкеме мома булюкъ-башъ—Макед.).
- Попончѣ-то (гр. *ποπώνη* и тур. *попона*), жена (Соф. окр.).
- Попракъ, ци, подпруга (Ст. Пл. 71).
- Поръ, мр. тхуръ (Дуп. окр. Рыла).
- Порты (мн. ч.), ворота, двери.
- Поскупно, очень дорого (Пир. о. Ореовицъ).
- (да) Постапимъ, вступитъ (Заг. 70).
- Постѣга, мн. дзи, подпруга (Ст. Пл. 71).
- Потека (Стар. Планина), Поте- чка (Копиловци), стезя, тро- пинка.
- Потернати терномъ, призаду- маться (Соф. окр. 119).
- Потрошѣчка, понемножку (Рад. окр. Бабица).
- Пб-юнакъ, поюнакъ, ббольшій юнакъ.
- Пояты, скотный дворъ (Заг. Котеновци и др. окр.; но въ селѣ Костенци, сосѣднемъ съ Котеновцами это понятіе вы- ражается словомъ кошары).
- Правове (= прахове), отъ прахъ, пыль (Соф. окр.).
- Пратимъ, послать съ поруче- ніемъ.
- Прачка, пучекъ (К. о. Жилинци).
- Превара, обманъ.
- Презъ, чрезъ.
- да Прекарамъ, перегонять, пе- респравлять.
- Прѣкоръ, прозвание (Заг.).
- Премѣна, переодѣванье въ праздничную одежду.
- (да) Премѣнимсе, переодѣть- ся въ праздничное платье.
- Прѣпаска, радужная дуга (Бр. окр. Бабица).
- (да) Препирамсе, спорить, пре- пираться.
- Препѣцати (два пута препѣцана ракія,—Алексинацъ), пережи- гать.
- Пресолъ, квашеная капуста (Соф. окр.).
- Пресолярски села, села, гдѣ капуста растетъ (ibid).
- Прикія (греч. *πρῆξις*), прида- ное, вѣно.

- Приновѣти, родить (женѣ при-
новѣла, жена родила (Ак. Пал.
окр. Топольница).
- Пришта, притча (Пир. окр.
Суково).
- Продлѣжити, продолжить (Вр.
окр.).
- Прокленѣти, проклинать (Вран.
окр. 160).
- Пропѣдимъ, прогнать (Соф. о.
Пропѣдити, прогнать (Рад. 67).
- Прослѣзъ, течъ у животныхъ
(Загорье).
- Просѣкъ, нищій (Джумая).
- Прѣчка, прощеніе (Турл. Чипо-
ровци).
- Прѣшка, прощеніе (Загорье).
- Прѣтя, прутья (Рад. о. Бабица).
- Псувамъ, ругать, порицать, по-
носятся.
- Пусата (тур. пусѣтъ = посуда),
оружіе, амуниція, приборъ,
которымъ острять оружіе.
- Пустелія, пустошь (Мак.
Мельник. окр. Малешево).
- Пустылія, пустыня (К.-Б. окр.
Невѣстино, 43).
- Пустынякъ, пустошь (Пиротъ).
- Путь, путь, дорога.
- Путь, разъ.
- Пушка, ружье.
- Пълно, полно (Соф. о. Суводоль).
- Първазъ, перевязъ, перекладина,
связущая двѣ доски (Пир. ок.
Темско).

Р.

- Раатъ (тур. рахѣтъ), удобство,
спокойствіе.
- Раѣтно, удобно, привольно.
- Работникъ, работникъ (Пир.
окр. Ореовицъ).
- Ражбѣца, дитя (Дупя. окр. 61).
- Разбѣрати, понимать.
- Разбрѣти, понимать, найти (раз-
брѣла го уладни меаны
(Соф. о. 132).
- Разболъ, квашеная капуста
(Брезн. окр.).
- Ракѣ, рука (Рад. окр. Вербѣ).
- Ракѣвъ, рукавъ (Загорье).
- Ракія (тур. ракъ), водка.
- Рало, соха (Ак. Пал. окр.).
- Рѣнимъ, кормить.
- Рѣненикъ, питомецъ, воспитан-
никъ (Пал. 84).
- Рансалица, родъ жита, ярица
(Заг. 94).
- Раскрѣчъ, шагъ (Радом. окр.).
(да) Растажимсе, разсту-
житься, сильно сучать (К.-Б.
окр. 96).
- Ратѣйче ум. отъ ратай (К.-Б.
окр.), пахарь.
- Рахатъ см. раатъ.
- Рачѣнъ, счетъ.
- (да) Рацѣпимъ, разцѣпить (Дуп.
окр.).
- Рая, (тур.), христіане-поддан-
ные турокъ.
- Редъ, стихъ (Джумая).
- Редѣкъ, очередь (Трен. окр.).
- Ренке, ноздри (Пир. окр.).
- Рентя, ноздря (Брезн. о. Бабица).

Робити, работать (доста самъ
рѣбилъ—Пир. о. Ореовиць).
Робѣня, рабыня (Соф. о. 132).
Рогати, рогать, ругать, ру-
гають (Заг. Берков.).
Рогожа, рогожа (Брезн. окр.).
Родуля, родильница (Пиротъ).
Рѣжба, плодъ, потомство
(Заг. 22).
Рѣтитисе, спорить (Ст. Пл. Тур-
лаки, Чипоров.).
Рѣтя (гр. χάρτης), хартия (Бабица).
Рѣба, рубашка (тур. роба?) (Соф.
окр. Суводоль).
Рѣдина, сѣнокосъ (Соф. о. 119).
Рѣино вино, быстрое, изкрисное
вино.

Рука перишана, ладонь (Соф.
окр. 146).
Руфо см. руо.
Ручекъ, ручокъ, обѣдъ.
Ручникъ, головной покровъ
женщины, имѣющій форму
чеса; употребляется онъ въ
округахъ Враньскомъ, Лес-
ковскомъ и отчасти Нишскомъ;
въ Алексинскомъ, Княжев-
скомъ, Бѣлградчицкомъ окру-
гахъ онъ имѣетъ форму ути-
ральника.
Рѣдеква, редька (Рад. о. Бабица).
Рыджаль (тур. риджалъ), слуга
(Заг. 70).

С.

Са, теперь.
Сабота, суббота (Соф. и Джум. о.)
Сагмалъ (тур. сагмалъ), дойная
овца (Соф. окр. 119).
Садати (откуда досадить), укор-
ять (Господь си чума садеше
и садаше).—Врач. окр. Тур-
лаки, Стар. План. 47).
Саде (тур. садѣ), только (Пир.
окр. 93).
Саизинъ, полицантъ (№ 157).
Сакати, пскать (Лесков. окр.
Чукленица).
Салъ (тур. салтъ), только (Соф.
окр. Суводоль).
Салтанъ (тур. султанъ), сул-
танъ (г. Паланка, по близости
г. Кюстендиля).
Самаръ, передняя часть сѣдла
(Трен. Брезн. и др. окр.).

Самецъ, одинокій (Вран. окр.
Мачкаглица).
Само, только.
Самокѣвъ, желѣзо (Турл. Чп-
поровци).
Самуръ (тур. самуръ), кунѣца,
кунѣй мѣхъ.
Сандакъ (тур. сандукъ), сун-
дукъ (Пир. окр. Темско), ул.
сандычекъ (Заг. Берк. окр.).
Санувати, видѣть во снѣ; см.
сънувати.
Сатыръ (тур. сатыръ), кинжалъ,
ножъ.
Сахатъ (тур. саатъ), часть
(Трен. окр.).
Сачма (тур. сачма), свинцовая
пуля для стрѣлянна дичи.
Свекій, свекоа, всякій, ая (Заг.
Берков. окр. Вершець 70).

- Свайга, свой (Заг. 49).
- Свердѣльче, свердель (Дупн. окр. Бобошево).
- Свидно, скучно, непріятно, сердце ноетъ (Соф. окр. 126).
- Свинька, свинья ум. свинчѣ, свинья (Рад. окр. Верба).
- Свра́ка (свракакречоты), сорока (Брезн. окр. Бабица).
- Свурка, см. вурка (Радомиръ).
- Свърделъ, см. свердельче, (Дупн. окр. Бобошево).
- Свѣтарія, ж. р., та, которая свѣтитъ (Радом. 83).
- Свѣтія, свѣча (свѣти свѣтія (Заг. № 39, ст. 116).
- (да) Свѣтині, свѣтитъ, блистать (огнь свѣтини низъ солунска калдерма—Кюст.-Бан. окр. 185).
- Свечá (Пир. о. Темско), свѣча.
- Свѣчта, свѣча (Брезн. о.).
- Севдá, всегда (Бабица Бр. о.).
- Севрія, густой.
- Сéга, теперь (Турл. Чипоровци).
- Сегá, сейчасъ (ibid.).
- Сегі, теперь (Загорье), см. сéга.
- Седѣвъ (тур. садѣвъ), перломутръ, жемчужина.
- Седумъ-мина, семь (Охрида, 214).
- Сеймѣнпнъ (тур. сеймѣнъ), турецкій жандармъ.
- Сейръ (тур. сейръ), дѣло курьезное, скандальное.
- Сепще, рабъ, плѣнникъ (стига, брало, ты сейще било,—Тр. о.).
- Селвія (тур. сельви), кипарисъ.
- Селе, зв. п., сестрица!
- Сельви (тур. сельви), кипарисъ. Радом. 83).
- Сельцѣ, уменьш. село (Пир. о.).
- Сенесъка, осенью (Заг. Слатина).
- Сербати, сербнемъ, млрс. сѣрбати.
- Сѣртме, мрежа, неводъ (91. Заг. и др.).
- Сѣрчано, скоро, быстро (Пир. о. Темско и др.).
- Симидъ (тур. семидъ), бѣлый хлѣбъ (во всѣхъ округахъ).
- Синигаринъ, синица.
- Синоръ (греч. σὺνός) (тур. сынѣръ), пастбище.
- Сипаница, оспа (Брезн. окр. Бабица).
- Сіракъ, сирота (К.-Б. окр. Жил. 50).
- Сиромá, сиротá (ib.).
- Ситенъ, а, о, мелкій.
- Скамлія (тур. эскемлѣ), скамья (Ак-пал. о. Мала).
- Скапъ, а, о, скупъ, (Знепольская жупа, Престибъ).
- Скепо (=скупю), дорого (Радомиръ, Кюстендиль).
- Скитічь, че, кочевникъ (Заг. Турлаки).
- Скитня́, охота (небдымо на скитня́—Загорье).
- Скрино́ць, грибъ (Пир. окр. Темско).
- Скутъ, множ. скúты, ляжка, лядвѣ.
- Слáвей (Дупн. окр. Бобошево, Заг. Берков.), Славей (Пир. о. Темско, Вран. окр. с. Прекодѣльци). Слáвий (Заг. Бер-

- ков. окр. с. Боровци), Слáвой (Велесъ. Славой пиле не поѣ рано, не ми буды господара; сва ноть стьмъ го успавало), Слáвiя (Заг. Берков. с. Боровци, 48), Славякъ, ум. славяче (Джумая), слáвiйче (Тырнов. о.), соловей.
- Слама, млечный путь (Пир. о., д. Моера).
- Слáмникъ, (Заг. Слатино), см. плѣвна.
- Славiнецъ, тоже что синигаринъ (Вр. о. с. Прекодѣльци).
- Слободiя, свобода (Рад. окр. Верба).
- Слугарiя ж. р., служанка, слуга (Радам. 83).
- Слънце (Самок. 177 Рад. окр., Пердопъ, Знепольск. жупа, Дупн. окр. Бобошево).
- Сълнце (Пир. окр. д. Моера, Дупн. окр. Бобошево),
- Слуице (Лесков. окр.),
- Сонце (Брезн. окр. Бабица),
- Солнце (Пир. о. Темско), солнце.
- Сълнчеглѣдъ, подсолнечникъ (Заг. Берковецъ).
- Слѣпо куче, хорекъ (д. Моера).
- (да) Слюша, слушать (Дупн. о.), повел. накл. слюшай.
- Смóля, смола, варъ.
- Смрiка, можжевельный кустъ (Трен. окр. Джум. и др.).
- Сокáкъ (тур. сокáкъ), улица.
- Сóколъ, соколъ (Заг.), см. догáнъ.
- Соколю (=соколе), соколъ (Загорье, Берков. ок. Вершецъ).
- Сопóлъ, сморкъ (Загорье, Слатина).
- Спанáкъ, (тур. испанáкъ=шпинатъ), трава шпинатъ (Пир. окр. Суково).
- Спáстрити, убить (Заг. 49).
- Спечалiти, приобрѣсть (Заг. 49).
- Спрóты, соразмѣрно (спроты наши кони, соразмѣрно съ нашими лошадьми—Дупн. о.).
- Срáмъ, срамъ (Вран. ок. Губеровци).
- Срамотá, стыдъ (Трен. окр.).
- Старѣйшиница, жена старѣйшины (Кюст. ок. Невѣстино).
- Стáсати (греч. φθάω), пристигнуть (Вран. окр.).
- Стенá, стѣна (Пир. о. Темско).
- Стѣпка, слѣдъ (Радам.).
- Стѣрвина, млрс. стѣрвино, уединенное мѣсто, гдѣ волки скрываются (Дупн. окр. Бобошево).
- Стiга, довольно, достаточно.
- Стизáти, взять (Рад. окр. 141, стр. 310).
- Стихъ, цѣлый періодъ (Джумая).
- Стóвна, особый родъ кувшина.
- Столóваты, а, о, развѣсистый (66).
- Стóмна (Ак.-Пал. Топольница). см. стовна.
- Стопáна, хозяйка (Ст. План. Соф. окр. 71).
- Страiя, страхъ (Радам.).
- Стружница, время стрижки овецъ (Соф. о. 119).
- Стрѣа, стрѣха (Турл. Копиловци).

- Стрѣля, стрѣлокъ, (Дупн. окр. Скринѣ, Доброво).
 Студѣ м. р. (=студъ), холодъ (Заг. Слатино).
 Студъ, ж. р. (на таквѣ студъ— Рад. окр. Верба), холодъ.
 Стърмъ, мр. стерня (Пир. окр. Темско).
 Стъркъ, аистъ (Соф. окр. Бояна, 2).
 Суджѹкъ (тур, суджѹкъ), колбаса (Брезн. окр.).
 Суйца, сойка (Брезн. о. Бабица).
 Сулпндаръ, ледяная сосулька (Соф. окр. Сливница).
 Суратъ (тур. суреть), лицо (слызи по суратъ порунѣ,— Самок. окр. 177).
 Сѹрежъ, клыкъ у дикаго кабана (Заг.).
 Сѹровосъ (тур. суреть-базъ), скоморохъ, человѣкъ переодѣтый въ медвѣдя, козу и т. п., въ рождественскіе святки).
 Сългати, обмануть (Тр. о. 29).
 Сънъ, сонъ.
 Сънувати, тоже что санувати.
 Сычье, сучье (Заг. Котеновци).
 Сѣдѣнтя, посѣделки.
 Сѣдло, сѣдло (Пир. о. Темско).
 Сѣянье, сѣянье (Вран. окр.).
 Сякій, всякій (Джумая).

Т.

- Табакѣра, табакерка (Пиротъ).
 Таванъ (тур. табанъ), потолокъ.
 Тавѣ-та (тур. табакъ), особаго рода сковорода (Рад. о. 116).
 Тавра, баловство (тавра да чините—Радом. окр. 122).
 Такѣ, такъ точно (така-онака, такъ и сякъ—, Рад. о. Бабица).
 Такмо, только (Дупн. о. Скрино, Заг. Берков. окр. Вершецъ).
 Таламинъ, талямнъ (изъ тур. тутулмутъ?), арестованный (Пал. 84).
 Талатинъ (тур.), удила.
 Таралешъ, ѣжъ (Загорье).
 Тарпѣза, трапеза.
 Татица, тятя (Брезн. окр.).
 Татлія (тур. датлы—сладкій), особый родъ кушанья изъ пшеничной муки (Заг. 92).
 Тачити, ткать (Заг. 70).
 Тевериче (све-те буле тевериче чину—Трен. окр. 210), обѣдъ на собраніи ремесленниковъ.
 Тегѣ, тогда (Пал. 84).
 Тегѣя, тоже (Трен. окр.).
 Теки, такъ (Кюстендиль см. тако, такѣ).
 Текмо (=токмо), только (Соф. окр. Сливница).
 Телѣ, телѣ (Пир. окр. Темско).
 Тѣмба, (тур. тѣнбигъ), множ. темби, распоряженіе, приказъ (Вран. окр. 135).
 Теме, темя (Брезн. окр. Бабица); а въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ тепе=темя (т. тѣпѣ—верхушка), а темѣ=челѣ.
 Темѣль (греч. θεμέλιον), основаніе, фундаментъ.
 Темѣръ (греч. θέναρ, θέμα),

- надгробный памятникъ (Самок. окр.).
- Тенджѹра (тур. тэнджерѹ), кострюля.
- Тенетѹ, водосточная труба (дер. Люботовица).
- Тепсіа (тур. кафѣсь), клѣтка (Радом. 137).
- Тѣравъ, а, о, (тур. кѡръ), слѣпой (Трен. окр. 60).
- Терзіа (тур. тѣрзі), портной.
- Тѣрла (у терла накарамъ (Соф. о. 119), хлѣвъ, скотный сарай.
- Тертія, задняя часть сѣдла.
- Тесгетаръ, множ. тесгетаре (тесгетаре порты затвориа) (Соф. окр. 132), слуга; срав. съ турец. диздъръ, комендантъ крѣпости.
- Теслімъ (тур. тѣсмінъ—передача), подарокъ, даръ (Соф. окр. 119).
- Тесліміти (тур. тѣслімъ этмѣкъ), доставить (Заг. 70).
- Тѣфтерѹ (тур. дефтѣрь), паспортъ.
- Тѣшчасъ, сейчасъ (Брезн. ок.).
- Тѣшѹ (Джумая, Брезн. о. и др.), Тѣшъ (Пир. окр. Сопоть) уголь (тур. гѹшеѹ).
- Тѣка, индѣйка (Брез. о. Бабица).
- Тѣмнути (греч. τέμνω), ударить.
- Тифтѣкъ (тур. тифтѣкъ), длинный кусокъ полотна, употреблющійся вмѣсто пояса.
- Тлысты (польск. tłusty), жирный (Заг. 22).
- Товá, то.
- Тогі, тогда (Лесков. окр.).
- Тогива, тогда (Загорье, Слатина).
- Токмена, отъ гл. тѡкмѣти, дѣвушка, руки которой добывается муцина (Радом. 55).
- Тѡко, только (Соф. окр. 132).
- Толко, только (Алекс. окр.).
- Топка, снѣжный валунъ, (Заг. Слатина).
- Топѹкъ, каблукъ (Пироть, Джумая).
- Тѡпъ (тур. топъ), пушка.
- Тояга, тояска, (тур. даякъ), палка (д. Моера).
- Трасигазіца, трясигузка (Заг. Берков.).
- Трáска, лихорадка (Рад. окр. Вербá).
- Трáяти, трáюты, терпѣть, ожидать, трáйте, стойте.
- Трѣка, третья (Дупн. о. Рыло).
- Трендафилъ (греч. τριαντάφυλλον), розовый кустъ.
- Трепетлѹга, осина (Радоміръ).
- Трѣпка, ресница (Пир. окр. Темско).
- Тресве, тросникъ (Брезн.).
- Трескá, лихорадка (Брезн. окр. Бабица).
- Третіна, третья часть (дер. Моера).
- (да) Трѡпамъ, топать, стучать (кой трѡпа озгѡре, Джумая).
- Трѡя, множ. трѡи, кроха, (Бр. окр. Бабица).
- Трѹпо, трупъ (Заг.).
- Трѣва (Соф. о. Суводоль), (трѣва расковъ—Джумая) трава.
- Тѹгла (тур. тугла), кирпичъ (Соф. окр. Суводоль).

Тузлукъ (тур. дызлыкъ), особливо рода одежда, прикрывающая ноги отъ колѣнъ до ступни (Соф. окр.).	Тумрукъ (тур. гүмрюкъ) множ. тумруци, таможня (Заг.).
Туй, тутъ, тогда (Лесков. окр.).	Тупанъ, барабанъ.
Тѹкашній, здѣшній (Джумая).	Туріти, положить.
Тѹку, только (К.-Бан. ок. Жилинци, 32).	Тучъ (тур. туджъ—мѣдь?), чугуна (Заг. Берков.).
Тѹкъ, только (Пал. 84).	Ты-зи, ты.
	Ты-зи-ка, ты.
	Тюнаци, труба (Моера).

У.

У=къ (у васъ ишли, къ вамъ пошли, К.-Б. ок. Вербовникъ).	Уловица, сова (Заг. Спанчевци, Берковецъ).
Убавъ, ѹбавъ, а, о (тур. хубъ), красивый, я, ое.	Ўмо, умъ (Соф. окр. № 9).
Ўгаръ, нива, пашня (Соф. окр. 119), поле, отдыхающее послѣ жатвы (Бр. окр. с. Бабица).	Уплăшитисе, испугаться.
(да) Углавѣмсе, обручиться (углавилъ се Павелъ доберъ юнакъ—Джум. окр. 73).	Уранити, встать рано.
Ўгленъ, уголь (Пиротъ, Темско).	Ўрка, см. вурка (Заг. Костенци).
Увлѣзти, влезть (Заг. 48).	Урбкъ, урбци, сглазъ.
Улакъ (тур. улакъ), вѣстникъ.	Уси, всѣ (Рад. окр. 176).
Ўлица (на ѹлицѣ Лесков. окр. Чуляница, Пир. о. Темско), улица.	Усойня, Усорлица см. осоевница.
	Устрѣти, пройти насквозь, прострѣлить.
	Утѣпати, убить.
	Учиніти, сдѣлать.
	Учкѹръ (тур. учкѹръ), снурокъ, которымъ подвязываются штаны.
	Ўште, еще (Макед. 54).

Ф.

Файда (тур. фавдѣ), процентъ (Заг.), польза (Соф. ок. 121).	Филія (гр. φυλία—дикая олива), тонкій ломоть хлѣба.
Фергати, бросать, раскидывать (Заг.).	Фризити (греч. φρονέω), д'иде-мо ни каниты, ни фризены—
Фиданъ (тур. фыданъ), маленькое деревцо.	Радом. окр. 137), желать.
	Фтасати см. стасати.

Фудулинъ (тур. фодуль), франтъ.	Фѣрляти, см. вѣрляти.
Фурня (итал. forno, тур. фу- рунь), печь (Кюст. и др. окр.).	Фыѣстанъ (тур. фыстанъ), жен- ская одежда (№ 204).

X.

Хабѣръ (тур. хабѣръ), см. абѣръ.	Хара (греч. ἡ χαρά), радость.
Хазна (тур. хазинъ), казна (Соф. окр. 169).	Хáренъ, см. áренъ.
Хайръ (тур. хэйръ), богоугодное дѣло, спасеніе.	Хатъ, хатъ (тур. атъ), жере- бецъ (Соф. окр. 119).
Хакъ (тур. хаккъ), право, по- дать, плата.	Хесáпъ (тур. хысáбъ), счетъ.
Ханема см. анема.	Хитаръ, а, о, хитрый.
Ханъ см. анъ.	Хлавъ, хлѣвъ для овецъ (Соф. окр. Сеславци).
Харáчь, см. арáчь.	Хлѣбъ, хлѣбъ (Тырн. окр.).
Харамъ (тур. харáмъ), про- клять (214).	Хубавъ а, о (тур. хубъ), см. убавъ.

Ц.

Цалъ, цѣлъ (цалъ лебъ, Душн. окр. Шатрово).	Черноцрѣнъ, съ чернымъ че- ренкомъ (К. Б. окр. 88).
Цáло, рукоятка (Заг. Врач. о.).	Цѣрсто (да си цѣрсто превезъ держишь — Трен. окр. 130)
Цалувати, цѣловать (Заг. 70).	Цвѣрсто (Соф. окр. 132), крѣпко, тщательно.
Царевница, кукуруза (К.-Б. ок. Жилинци).	Цигу́лка, скрыпка.
Цви́лба, вошь.	Цинці́гаринъ, см. сини́гаринъ (Пир. окр.).
Цевтѣти, цвѣсти (Враня).	Цревá, колбаса (Брезн. окр.).
Цѣкленица, стеклянка, чашка (Брезн. окр. Бабица).	Цѣ́нити, цѣловать (Вран. окр. Киржанци).
Целну́ти, поцѣловать (Дж. 69).	Цырцѣ́рити, вытекать поне- множку (Ак. Пал. окр.).
Церница, шелковичное дерево (К.-Б. Жилинци).	

Ч.

- Чавка (чавка кречоты), галка (Брезн. окр. Бабица).
 Чадаръ (тур. чадыръ), шатеръ (Джум. 69).
 Чайръ (тур. чайръ), пастбище, сѣнокость.
 Чакъ (тур. чакъ), вплоть, до.
 Чамбасъ, волосы (Рад. 188).
 Чандія (тур.) (со-съ колпаци чандіи собарать—Соф. о.) холодное оружіе.
 Чанта, чанта (тур.), дорожная сумка (214).
 Чарапи (тур. джорабъ); чулки.
 Чардошитисе (тур. чарэ шу-дѣнъ?), уберечься (Трен. 183).
 Чаркля (тур. чаркль), кольца въ шпорахъ.
 Чарны, черный (Заг. Берк. ок. Гушанця, 94).
 Чаршія (тур. чарші), рынокъ, рыночная площадь.
 (на) Часи, иногда (Джумая).
 Чебабъ (тур. кэбабъ), жареное на вертелѣ.
 Чеверлюга, (тур. чайръ кушъ), жаворонокъ (Соф. окр. Заг.) см. чиверлюга.
 Чегерте, подмастерье (Соф. окр. Кремиковци).
 Чекати, ожидать.
 Челá, пчела (Джумая).
 Человѣкъ, человекъ (Радом. и Джум. оо.).
 Челятъ, плохой (Заг.).
 Чемшіръ (тур. чимшіръ), буксъ.
 Чераміда (=керамида) (греч. κεραμῖς), кирпичъ (Рад. окр. с. Верба).
 Червілце, бѣлила, румяны.
 Чѣрга, (тур. іорганъ?) одѣяло.
 Чѣрква, церковь (Дупн. ок. Бобошево).
 Четаль—мамуза (тур. чаталь-магмузъ), шпора (Соф. о. 119).
 Чсхъль, женская туфля.
 Чехларче, башмачникъ.
 Чиверлюга, жаворонокъ (Деск. и Вран. окр.), см. чеверлюга.
 Чивія (тур. чивй), винтъ.
 Чивте (тур. чифтъ), пара.
 Чиѣ, чье (Пир. окр. Сопотъ).
 Чійзма (Самоков. окр.), чізма, (тур. джизмэ), башмакъ, туфля, сапогъ.
 Чірево, чрево, кишки, внутренности (Загорье).
 Читáкъ множ. читаци, страшный человекъ, ругательное слово (латынски читаци, Соф. окр. 132).
 Чиферлюга, жаворонокъ (Заг. Берковецъ, Спанчевци), см. чеверлюга, чиверлюга.
 Чічо! дядя! (такъ, обыкновенно, Болгаре называютъ старшихъ особъ).
 Чобанъ (тур. чобанъ), пастухъ.
 Човѣчикъ, язычекъ (д. Люба-тица).
 Чорба (тур. чорба), супъ.
 Чорбаджія (тур. чорбаджи), зажиточный хозяинъ.

Чубе (тур. джуббѣ), длинная одежда изъ драпа на мѣху (алено чубе на мене,—Соф. окр. 208).

Чувáтисе, скрыватьсѣ, прятатьсѣ.

Чукати, стучать.

Чуль (тур. чуль), коверъ.

Чунакъ, челнокъ (Тр. о. Баба).

Чурити (титунъ чуришь, Трен. окр.) курить.

Чуру́пка (тур. чуру́фъ), скорлупа (Заг.).

Чучуля́пка, птица подорожникъ (Загорье).

III.

Шака (тур. шакà), шутка, смѣхъ (Соф. окр. 119).

Шалва́ры (тур. шальва́ръ), шаровары (Джум.).

Шалдерваны, пестрый, разма-
леваный (Трен. окр. 171).

Шали́тра, селитра (Ак.-Пал. о.
Ореовицъ).

Шаренъ, а, о, узорчатый,
пестрый.

Шербѣтъ (тур. шербе́тъ), на-
питокъ изъ меду.

Шѣга (тур. шакà), насмѣхаясь,
шутка.

Шегуване (тур. шекавѣтъ),
шутка.

Шейте (тур. шагидъ), свидѣтели
(Заг. 94).

Шекеренъ (тур. шекэрлы), са-
харный.

Шяба, лѣсъ (Пир. окр. Темско).

Шипорка, кранъ (Заг. 24).

Шишѣ (тур. шишѣ), графинъ.

Шлякови́ца (ударя му една

шлякови́ца—Трен. о. 130)
пошечина.

Шморкати, нюхать (Соф. окр.
Суводоль).

Шта́вля, щавель (Загорье).

Штеркъ, см. стѣркъ, (Лесков.
и Вран. окр.).

Штерколь (Соф. окр.), см.
штеркъ.

Штѣта, несчастіе, убытокъ.

Штица, доска (К.-Б. окр. Жи-
линци).

Штра́пка, слѣдъ (Пир. окр.
Темско).

Штрѣколь, аистъ (Соф. окр.
Бутенецъ).

Штѣркъ (Заг. Бер. Пир. окр.
Темско) см. штеркъ.

Шугавъ, чесоточный (Турл.
окр. Копиловци).

Шума, лѣсъ.

Шупелія (тур. сучлѹ), вино-
ватый, виновный.

Шутъ, а, о, безрогій, ая, ое.

Шь, съ (Заг. Берков. окр.).

III.

Щѣрка, дочь (Соф. о. Столпняъ).

Ы.

Ыржь, рожь (Дупница).

Ѣ.

Ѣстіе, (Макед. Велесъ), Ѣстѣ (Тырнов. окр.), см. ястіе.

Э.

Эзере Охридско (Джум.).
 Эребѣца, куропатка (Заг.).
 Эсень, осень (Джум.).

Эсѣтръ, осетръ (Джум.).
 Этѣ, вотъ.

Ю.

Юзъ (тур. юзъ, сто), мѣра въ
 четверть оки.
 Юловѣти (=уловити), поймать
 (Заг. Берков. окр. Вершець).
 Юнакъ, герой, богатырь.
 Юнець, волъ не впрягаемый въ

плугъ (Джум.), — Юнець, мо-
 лодой волъ (Вран. окр.) ум.
 юнчѣ (Заг. Берк. окр.).
 Ючѣра, вчера (Брезн. окр. Ба-
 бица, Трен. окр.), одъ-ючѣръ,
 отъ вчерашняго дня (ib).

Я.

Я, (союзъ) а.
 Я(=е), есть (Заг. 21).
 Ябѣко, яблоко (Брезн. окр.
 Бабица).
 Ябалка, яблоня (Заг. Слатина),
 множ. ябалки, яблоки (ibid).
 Яболкарь, продавецъ яблокъ.
 Ябѣлка, яблоня и яблоко (Пир.
 окр. Темско).
 Яболково древо, яблоня (Соф.
 окр. Сливница).
 Ягѣби, ягѣйби (=егда бы),
 только бы, если бы, какъ бы
 (Трен. о. 183).

Ягальаръ (тур. агаларъ), ага, (и
 ягальары побѣгали, — Радо-
 мѣръ).

Ягенець, ягенци, ягненокъ
 (Заг. 38).

Ядры, а, о, крупный (Заг. 91).

Язъ (тур. язъ и язы, поле),
 болото.

Язе=язъ, азъ, я.

Язѣко, языкъ (Соф. окр.).

Яка (тур. якà), воротникъ (Бр. о.).

Яле (=але) (Заг. о., 48), —
 Ялп, но.

Ялъ, ѣлъ (К.-Б. о. Невѣстино).

Яныя, особаго рода сладкое кушанье.

Ябрье (тур. ахоръ), яхеры, конюшня.

Яра, возмущеніе, бунтъ, ссора.

Ярдѣмъ (тур. ярдымъ), помощь, пособіе.

Ястіе, кушанье (Качаникъ).

Ястребъ ястребъ (Пир. окр. Темско).

Яшмакъ (тур. яшмакъ), бѣлая шага, которою турчанки покрываютъ голову.

Яшни, а. о (отъ ядны), сердитый (Радом. окр. 137).

ОПЕЧАТКИ

№ пѣсни.	стихъ.	Напечатано.	Должно быть.
стр. V	26	по мѣрѣ возможности—,	по мѣрѣ возможности,
VI	14	заимствованонимъ	заимствовано имъ
4	22	Жребчинка	Ждребчинка
6	6	посѣщающія	посѣщающія
10.	4	поставлено	поставлена
21	2	обратять	обратятъ
—	3	вниманія	вниманіе
стр. —	14	кутей	кутьей
61	16	магнентію	магнетію
11	43	прѣстольдае	ирѣстоль да е
16	4	ни сме	вие сме.
19	98	іппя	іппя
—	111	остапали	останали.
20	29	Еренпа	Еврenna.
22	27	юнаци	юнаци.
—	59	Чста	Уста.
29	16	клуче	ключе.
33	1	Здравче	Здравче.
35	43	О ты	Оты.
37	22	поня	коня.
46	2	Развиласе.	Развиласе
47	18	тофтере	тефтере
—	55	на	на
48	16	Лезаря	Лазаря
49	9	Зяпалилъ	Запалилъ
—	35	десята	десета
—	78	ппило	п пило
55	1	мамá	момá
59	33	непи	испи
61	—	зеписана	записана
61	7	булна-та	булка-та
—	32	Олавица	Главца
64	16	Іерковъ	Іерковъ
65	—	Трент.	Трен.
—	—	слобъ	словъ
—	14	девойна	девойка.
—	20	дугмеета	дугмета
66	26	тарнеза	тарпеза
—	127	О ти	Оти
67	49	Они	Они

№ песни.	стихъ.	НАПЕЧАТАНО.	ДОЛЖНО БЫТЬ.
68	27	Дунаева	Дунава
70	80	са	за
71	10	войниаъ	войникъ
—	37	стон	стой
72	20	хульно	ульно
—	101	ми	ли
74	8	оевѣста	невѣста
—	10	капита	копита
81	3	да	до
—	23	бѣгаме	бѣгаме.
—	42	виде виде	виде
82	7	До	Да
—	81	ели	е ли
83	15	пиштишь	пиштишь
—	63	окна́ли	окна́ли
—	71	Я зе	Язе
—	101	Тодорица	Тодорица
84	11	по	по
85	8	ты зека	ты-зе-ка
86	38	зопонло	запонло
89	7	вериче	вериге
—	20	на пойвапи	напойвапи
—	31	бочве	бѣчве
91	189	5—57	60—83.
92	99	пиштѣ	лиштѣ
—	130	булюбаме	булюбаме!
—	136	до	да
—	137	до	да
—	—	загорета	загарета
93	71	Што ти, рекъ.	Што ти рекъ,
94	9	па	па
—	16	и де	иде
—	35	идеиъ	идеме
—	51	На ли	Нали
—	140	предѣ	презѣ
95	29 и 30	О ты се сппу	Оты се, спну,
99	—	зеписана	записана
—	6	пе	ке
101	14	деветъ	деветы
—	20	ви́по	ви́по
102	12	Не	Ке
104	39	душа	гуша
—	46	поси	носи
105	—	заяписана	записана
стр. 214	6	топеве	тонове
106	14	го	ю

№ пѣсни.	стихъ.	Напечатано.	Должно быть.
107	33	робя	робіа
108	—	Балгарію	Болгарію
112	32	Имайтя	И майтя
113	—	записана	записана
—	98	замотворпо	самотворно
114	15	до	да
—	43	товничаре	тавичаре
116	—	арабинъ	арабъ.
стр. 235	2	това-та	тава-та
118	—	пѣсю,	пѣсю;
120	40	го	ю
122	37	За што	Зашто
124	8	подъ	кодъ
—	52	гезне	гезне
—	57	одинъ	одинъ
126	7	илисуры	кисуры
127	14	Босъ	Богъ
129	7	попоріло	попаріла
130	4	са	за
—	37	четирестотитъ	четирестотинъ
132	41	подъ	кодъ
—	54	лахамъ	лагамъ
—	89	порóри?	порóди?
—	97	го	ю
—	213	Мира	Мара
—	214	Богá	Когá
—	253	подзе	нодзе
—	263	Завортесе	Завертесе
—	265	Марка	Мара
133	2	мене	меане
—	10	пѣтрче	пѣтруе
134	9	Орідо	Оріда
—	44	плачешъ	плачемъ
135	—	Лековскимъ	Лесковскимъ
137	53	озеро	езеро
—	84	мрѣжа	мрѣжа
138	105	юначкигоринъ	юпачки юринъ
—	145	годинъ	годинъ
—	154	рѣжвмъ	рѣжемъ
139	42	до	да
—	63	почи	почи
—	64	Зе	Се
140	6	Не му	Нему
—	9	Пи	Па
—	15	ю	го
—	21	камъ по	камъ-то

№ пѣсни.	стихъ.	Напечатанс.	Должно быть.
—	34	за	га
—	51	ожеднепѣ	ожеднепѣ
141	66	ойджа	оджа
142	11	Рогожѣ	Рогожѣ
—	26	такой	та
—	39	керчмарипѣ!	керчмарипѣ!
—	48	ни самѣ	писамѣ
143	11	Фало	Фала
—	61	Деница	Деница
144	30	ю	го
—	66	колена	колѣна
—	67	ю	гѣ
—	68	одѣ одѣ	одѣ
145	9	Вачера	Вечера
146	—	Стоянова	Стояна
147	40	ю	го
149	28	Орыда	Орида
150	6	вино	вино
—	54	самовпла;	самовила:
151	58	ты-зе-ко	ты-зе-ка
152	29	па-й-се	па-й се
153	21	Та-я	Та я
154	14	чула.	чула,
—	38	окоини	околни
—	65	гродумала	продумала
—	61	буздогана	буздогана
—	68	Тагай	тагай
158	28	стрѣтъ	стрѣтъ
—	37	добрѣ?	добро?
—	103	нощевашѣ	нощевашѣ
—	134	сека	сега
159	—	село	село
—	26	боздоганѣ	боздоганѣ
161	29	Маку	Ману
162	20	Не мой	Немой
163	20	юнакѣ	юнакѣ
164	284	па	пп
169	5	за пира	заппра
177	17	раѣ	рая
188	84	на заде	назаде
198	2	девойти	девойтя
201	63	ударилѣ	ударилѣ.
206	39	Тогай	тогай
221	32	смѣшь.	смѣшь?
стр. 567	13	(снизу) Бобица	Бабица.

DATE DUE